

PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

TIZENNYOLCADIK KÖTET

KARÁCSONY SÁNDOR PEDAGÓGIAI EGYESÜLET
DEBRECEN
2019

Kiadja: a KARÁCSONY SÁNDOR PEDAGÓGIAI EGYESÜLET

A sorozat alapító szerkesztője: UNGVÁRI JÁNOS

Felelős kiadó: FÜLÖP MIHÁLY

Kötetszerkesztő: BALOGHNÉ DR. ZSOLDOS JULIANNA

Lektor: KOROMPAI GÁBORNÉ DR.

A kötet előkészítésében, szerkesztésében közreműködtek

DR. GERENCSÉR ATTILA, JAGUSZTINNÉ DR. UJVÁRI KLÁRA, JANÓCZKI JÓZSEF,
JUHÁSZ SÁNDORNÉ, KÁLMÁN ANTALNÉ, KAPRONCZI MIHÁLYNÉ,
KÓSÁNÉ DR. OLÁH JULIANNA, DR. KORNYA LÁSZLÓ, MARTINÁK JÁNOSNÉ,
NÉMETNÉ DÁVID IRÉN, OLAJOS ISTVÁNNÉ, RAFFAY ZOLTÁNNÉ, SZABÓ LÁSZLÓNÉ,
SZIKSZAINÉ DR. NAGY IRMA, VERES HAJNALKA

HU ISSN 1589-4185

Nyomdai munkálatok
Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József

Kötetünk megjelenését támogatták

Önkormányzatok, intézmények

Balmazújváros Város Önkormányzata
Berettyóújfalu Város Önkormányzata
Biharkeresztes Város Önkormányzata
Consensus Terv Építőipari Tervező
Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat
Hajdúböszörmény Város Önkormányzata
Hajdúdorog Város Önkormányzata
Hajdúnánás Város Önkormányzata
Hajdúszoboszló Város Önkormányzata
Kaba Város Önkormányzata
Karcag Város Önkormányzata
Létavértes Város Önkormányzata
MTA Debreceni Területi Bizottsága
Nádudvar Város Önkormányzata
Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata
Polgár Városért Alapítvány
Püspökladány Város Önkormányzata
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat
Szarvas Város Önkormányzata
Szarvasi Vajdas Öregdiákok Baráti Köre
Szentannai Sámuel Középiskola és Kollégium Karcag
Tiszacsege Város Önkormányzata

Magánszemélyek

BARANYAI ILDIKÓ, ERDEI IMRE, IMRE OTTÓNÉ, MÁTÉ ÁGNES, PRJEVARA PÉTER,
DR. RADOS MIHÁLYNÉ, VIDÁNÉ GYÓLAI ÉVA MÁRIA, DR. VIRÁGH PÁL

és a személyi jövedelemadójuk 1%-át felajánló támogatók.

Tartalom

Előszó		9
Szerzők	<i>Akikről a szerzők megemlékeztek</i>	
IFJ. BARABÁS GYÖRGY	BARABÁS GYÖRGY középiskolai tanár	10
BARTHA GUSZTÁVNÉ KISS LAJOSNÉ	BARTHA GUSZTÁV általános iskolai tanár	13
NAGYNÉ ANDIRKÓ JUDIT VIDA PÉTER	BEKŐ JÁNOSNÉ általános iskolai tanár, igazgató	16
DR. GAAL GYÖRGY	BERDE ÁRON tanár egyetemi rektor	19
GYULAI EDIT	BODNÁR PÁLNÉ középiskolai tanár	23
BOROS VILMA RAFFAY ZOLTÁNNÉ	BOROS GÁBOR középiskolai tanár, könyvtárvezető, kollégiumigazgató	26
DR. KUTAS FERENC	DR. BÚZÁS LÁSZLÓ középiskolai tanár, főiskolai tanár	29
TUZA TIBOR	CHOLI DARÓCZI JÓZSEF pedagógus, író-költő, műfordító, szociológus	33
KÁNTOR SÁNDORNÉ	DR. CZAPÁRY ENDRE középiskolai tanár, egyetemi adjunktus	38
CSEKÉNÉ DR. JÓNÁS ERZSÉBET	CSEKE ANDRÁS középiskolai tanár	42
BERTÓTHYNÉ CSIGE TÜNDE	CSIGE LÁSZLÓNÉ óvodapedagógus, tagóvoda-vezető	46
CSIKAI SÁNDORNÉ	CSIKAI CSILLA óvodapedagógus, tanító	49
HERPAI IMRE	DEBRECZENI FERENC középiskolai tanár, pedagógiai intézeti igazgató	54
VÍG MÁRTA	DR. DIENES ERZSÉBET középiskolai tanár, kódex-kutató	58
DR. TRENCSENYI LÁSZLÓ	DOBRONAY VILMA gyógypedagógus	61
KERTI JÓZSEFNÉ	ERDEI IMRÉNÉ tanító	64
FÁBIÁNNÉ DR. KOCSIS LENKE	DR. FÁBIÁN ZOLTÁN főiskolai tanár	68
FÁBRY KORNÉL	DR. FÁBRY GYÖRGYNÉ történész, levéltáros, középiskolai tanár	71

KÓSÁNE DR. OLÁH JULIANNA	DR. FARKAS KÁROLY általános és középiskolai tanár, igazgató	75
BALLÁNE FAZEKAS ILONA	DR. FAZEKAS MIHÁLY középiskolai tanár, muzeológus	79
BALOGH JÓZSEF	FEKETE FERENC LÁSZLÓ gordonkaművész-tanár, igazgató	83
DR. FENYVESI ANDRÁSNE	DR. FENYVESI ANDRÁS középiskolai tanár, főiskolai docens	86
IFJ. FÜGH REZSŐ	FÜGH REZSŐ tanító, tanár, művelődési osztályvezető, tanítóképző intézeti tanár	87
IFJ. FÜGH REZSŐ	FÜGH REZSŐNE tanító, ált. iskolai tanár, tanítóképző intézeti tanár	91
ALBERT CSILLA KINCSES ÉVA	GÁLL LÁSZLÓ kántortanító, karmester	95
POLGÁR SÁNDOR	DR. GÁRDONYI SÁNDORNE középiskolai tanár, könyvtáros	98
KUSTYÁNNÉ MÉSZÁROS ILONA	GÁSPÁR TIBOR középiskolai tanár	101
GÉCZI FERENCNE	GÉCZI FERENC tanító, tanár	104
BORBÉLY VILMOSNE	GERE BÉLÁNE óvodapedagógus, óvodavezető	107
DR. HABIS GYÖRGY	DR. HABIS GYÖRGY középiskolai tanár,	111
KÁLMÁN ANTALNE	HALMAY LÓRÁNDNE tanító	114
DR. TRENCSENYI LÁSZLÓ	HARANGI LÁSZLÓ művelődéskutató, andragógus	117
DR. TRENCSENYI LÁSZLÓ	HARSÁNYI IVÁN történész, egyetemi tanár	120
LUKÁCSNE NÁDAS KRISZTINA	HORLAI GYÖRGY tanár, tankönyvszerző	122
BAGOSSI GÁBORNE	HORVÁTH LAJOS tanár, szakoktató	126
RÁKÓNE IMRE ÁGNES	IMRE ANTAL JÁNOS tanító, tanár	129
DR. IVANCSÓ ISTVÁN	IVANCSÓ DÉNESNE tanító, iskolaigazgató	132
DR. GESZTELYI TAMÁS	JÁRDÁNYI-PAULOVICS ISTVÁN régész, ókortörténész, egyetemi tanár	135
DR. GAAL GYÖRGY	JÓZSA GYÖRGY tanár, aligazgató	140
VMIRJÁNCKI JÓZSEF	JUHÁSZ TIVADARNE tanító	142
DR. SALLAI JÓZSEF	DR. KÁVÁSSY SÁNDOR történész, főiskolai tanár, politikus	145

DR. KETSKEMÉTY LÁSZLÓ	KETSKEMÉTY JÁNOS középiskolai tanár, főiskolai docens	148
DR. KETSKEMÉTY LÁSZLÓ	KETSKEMÉTY JÁNOSNÉ általános iskolai tanár	150
DR. KILLYÉNI ANDRÁS	KILLYÉNI (PREISZNER) IMRE tanár, igazgató	153
DR. KILLYÉNI ANDRÁS	KILLYÉNI PÉTER tanár, szakedző	156
DOBROSSY BARNABÁSNÉ	KIRCSI ISTVÁNNÉ óvónő, óvodavezető	159
KISS ERZSÉBET	DR. KISS ANDORNÉ óvónő, hitoktató	161
MAKRAI ZSUZSA	KONCSEK PÁL tanító, művelődésiközpont- igazgató	164
DR. POLÓNYI ISTVÁN	DR. KORMOS JÁNOS egyetemi tanár	168
DR. CSERPÁK FERENCNÉ KUNKLI ERZSÉBET	KOVÁCS ÁRPÁDNÉ középiskolai tanár, intézményvezető	171
KOVÁCS ANDRÁS	KOVÁCS IMRÉNÉ táncpedagógus	175
DR. VÁCZI IMRE	DR. KOVÁCS KÁROLY agrármérnök-tanár, technikumi és főiskolai tanár	178
RAFFAY ZOLTÁNNÉ	KOVÁCS SÁNDORNÉ általános iskolai tanár	181
DR. KRAJNÁK TIBOR	KRAJNÁK TIBOR általános iskolai tanár, igazgató, könyvtárvezető	184
DR. KRAJNÁK TIBOR	KRAJNÁK TIBORNÉ általános iskolai tanár	187
MIKULIK PÁLNÉ	KURIMSZKY JÓZSEFNÉ tanítónő	189
LOBOCKI MÁRIA LUKACSE LABANCS ÉVA	LABANCS ISTVÁN tanító, tanár, történész, szakíró, múzeumigazgató	191
DR. LUKÁCS ZSUZSA	LUKÁCS FERENC középiskolai tanár, szakfelügyelő, igazgató	194
DR. LUKÁCS ZSUZSA	LUKÁCS FERENCNÉ középiskolai tanár, kollégiumi nevelő	196
SZŐLLŐSI IMRÉNÉ	MAGYARY BÉLA általános iskolai tanár	198
RAFFAY ZOLTÁNNÉ MAKAY LAJOSNÉ	MAKAY LAJOS általános iskolai tanár, szakfelügyelő, főiskolai adjunktus	201
TÓTH NORBERTNÉ	DR. MEDGYESI JÁNOSNÉ középiskolai tanár	204
OLAJOS ISTVÁNNÉ	DR. MESTER BÉLÁNÉ tanító	207
VMIRJÁNCKI JÓZSEF	MÉSZÁROS TIVADARNÉ tanító	209
HORVÁTH BÓCSI IRÉN	MEZEI ZOLTÁN tanító, általános iskolai tanár	212
DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ	MOLNÁR ERNŐ középiskolai tanár	215

<i>OLAJOS ISTVÁNNÉ</i>	MOLNÁR LUKÁCSNÉ tanító	218
<i>FARAGÓ LAJOS GRAJZ ISTVÁN</i>	NAGY DEZSŐ középiskolai tanár, főiskolai docens	221
<i>NAGY JANKA TEODÓRA DR.</i>	NAGY LÁSZLÓNÉ tanító	224
<i>VMIRJÁNCKI JÓZSEF</i>	NAGY ZOLTÁNNÉ tanító	226
<i>DR. KUTAS FERENC</i>	NÉMETH SÁNDORNÉ középiskolai tanár	229
<i>KOVÁCS LÁSZLÓ MÓDI PÉTER</i>	NOVÁK ISTVÁN tanító, általános iskolai tanár	233
<i>CSERMELY LÁSZLÓ</i>	NYAKAS JÁNOS középiskolai tanár, történész	236
<i>LOBOCKI MÁRIA PÁLMAI HÉDI</i>	PÁLMAI RUDOLF tanár, igazgató, tanfelügyelő	240
<i>PÁRTOS LÁSZLÓNÉ DR. PÁRTOS-BARKÓ ZSUZSANNA PÁRTOS LÁSZLÓ</i>	PÁRTOS LÁSZLÓ ISTVÁN középiskolai tanár	243
<i>CSERMELY LÁSZLÓ</i>	DR. POLÁNYI IMRE történész, egyetemi tanár	246
<i>DR. PONYI BÉLÁNÉ</i>	DR. PONYI BÉLA tanító, tanár, igazgató, jogász	250
<i>DR. RADOS MIHÁLYNÉ RAFFAY ZOLTÁNNÉ</i>	DR. RADOS MIHÁLY középiskolai tanár, főiskolai docens	254
<i>RINGER ATTILA</i>	RINGER LAJOS gépészmérnök, gazdasági mérnök, mérnök-tanár	257
<i>SÁPI EDIT SÁPI JUDIT SÁPI ALBERT</i>	SÁPI ALBERT tanító	259
<i>DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ DOBCSÁNYI JÁNOS</i>	DR. SOÓS PAULA középiskolai tanár	263
<i>RAFFAY ZOLTÁNNÉ</i>	SZILÁGYI LÁSZLÓNÉ tanító, tanár, szakvezető	267
<i>KORÉNY JÁNOS</i>	TAKÁCS LÁSZLÓ tanár	271
<i>TÓTHNÉ MEDVE MARIANN DR. TATÁR BORISZ KISS ERZSÉBET</i>	TATÁR PÉTER középiskolai tanár, teniszedző	274
<i>FOGARASSY ZOLTÁN</i>	TÓTH ÁRPÁDNÉ tanítóképző intézeti tanár	277
<i>FOGARASSY ZOLTÁN</i>	TÓTH ETELKA középiskolai tanár	280
<i>HUSZÁR ISTVÁNNÉ</i>	TÓTH JÁNOSNÉ óvónő, óvodavezető	283
<i>TÓTH KÁROLYNÉ</i>	TÓTH KÁROLY tanár, szakfelügyelő, szaktanácsadó	286

GÖDÉNÉ DR. TÖRÖK ILDIKÓ	TÖRÖK ISTVÁNNÉ általános iskolai tanár	288
VÁRADI ISTVÁNNÉ	TÓZSÉR JÓZSEFNÉ tanító, napközis nevelő	292
KÓSÁNÉ DR. OLÁH JULIANNA DR. KISS SÁNDOR	DR.TÜRKE WOLFRAM professzor, Dr.SC. habil. főiskolai tanár	295
VALENT MIKLÓSNÉ	VALENT MIKLÓS PÁL tanár	299
VALENT MIKLÓSNÉ	VALENT PÁLNÉ tanító	303
KÁLLAI IMRÉNÉ	VARGA KÁLMÁNNÉ óvónő, napközis nevelő	307
DR. VÁCZI IMRE	VELICH ISTVÁN főkertész, tanár, igazgató, gazdasági tanácsos	309
DR. VÁCZI IMRE	VELICH SÁNDOR id. kertésztanító, kertészeti főfelügyelő	312
DR. VÁCZI IMRE	VELICH SÁNDOR ifj. főiskolai tanár, igazgató, mezőgazdasági mérnök	316
NÉMETNÉ DÁVID IRÉN	VIDA LAJOS tanár, szerkesztő, író, irodalom- és helytörténész	319
CSÍK ZOLTÁNNÉ	ZELENY LAJOS középiskolai tanár	323
VÍG MÁRTA	DR. ZSIGMOND FERENC KÁROLY egyetemi tanár, irodalomtörténész	325
Emlékezzünk régiekről		
KISS ISTVÁNNÉ	KARACS TERÉZ a magyar nőnevelés úttörője	331
KALLÓS KÁROLYNÉ	VARGYAS ENDRE királyi tanfelügyelő, tankönyvíró, író, költő	336
Repertórium		347
Útmutató arcképvázlat íróknak		368

Előszó

*„Mindenki, aki visszagondol a saját oktatására, tanárookra emlékszik,
nem módszerekre vagy technikákra. A tanár a szíve az oktatásnak.”*

Sidney Hook

A „Pedagógusok arcképcsarnoka” kiadványsorozat XVIII. kötete újabb 102 pedagógus itthoni és országhatáron túli, kisebb-nagyobb településéhez kötődő tevékenységét, szakmai arculatát, tanulságos élettörténetét tárja az érdeklődők elé. Egyesületünk célja továbbra is az, hogy példamutató munkásságuk bemutatásával értékként őrizzük meg emléküket. Az új kötetbe bekerült arcképvázlatokkal együtt immáron 2000 fölé emelkedett azoknak a száma, akiknek a pedagógiai tevékenységét így őrzi az utókor emlékezete. Ezt vállalta fel a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület lassan két évtizede.

Akikről az írások „szólnak”, életre szóló nyomokat, feledhetetlen emlékeket hagytak nemcsak gyermekeik, hanem tanítványaik, munkatársaik lelkében is. A visszaemlékezésekben egyaránt helyet kapott a pedagógiai tiszteletadás, a fájó emlékezés, a tudományos méltatás és a baráti kapcsolat, s a személyes ismeretség révén felidéződtek a jellemző karakterek is. Régebbi korokból bemutatott életpályáknál ez természetesen nem lehetséges, de a szerzők alapos kutató munkájának köszönhetően a könyvtárakban, levéltárakban fellelhető anyagokból tökéletes képet kaphatunk az illetők életpályájáról, jelleméről és a korról, melyben éltek.

Az ez évben megjelent kötetben is, mint eddig mindig, a pedagógiai tevékenység színes palettája kerül az olvasó elé. Az óvónők, tanítók, tanárok, főiskolai és egyetemi oktatók, táncpedagógusok, gyógypedagógusok, kollégiumi nevelőtanárok, kertmunkásképző iskolai tanárok, művelődéskutatók, vagy művelődési intézmények vezetői, régészek, muzeológusok munkájukkal, egész személyiségükkel tanítottak, neveltek, példát mutattak. Valamennyien az oktatást, a nevelést tartották tevékenységük legfontosabb terepének, de mellette környezetükben egyéb tiszteletre méltó feladatokat is elláttak. A szerzők a saját és a családtagok visszaemlékezéseihez nagyon sok tanítványt, munkatársat szólaltattak meg.

Kapcsolatteremtő tevékenységünknek köszönhetően évről évre megjelentetünk – ebben a kiadványban is – jeles pedagógusokról szóló írásokat saját régiókon kívül Győr–Moson–Sopron, Szolnok, illetve Nógrád megyéből, Szarvas intézményeiből, Erdélyből és a Felvidékről is. Betekintést nyerhetünk az egy-egy felsőoktatási intézményben példamutató oktató munkát végző tanárok életébe is. Mindegy, milyen területen voltak kiválóak, munkájuk során „szeretetpedagógiát” alkalmaztak, ezért kerültek közel a rájuk bízott tanítványokhoz.

A bemutatott pedagógusok valamennyien igazi tanáregyenlőségek voltak, akik a XIX. század közepétől a XXI. század elejéig hatottak. Különbözőségek és hasonlóságok a módszerekben, a diákok figyelmének lekötésében, a tanórán kívüli foglalkozásokban felfedezhetők, megcsízelendők és tanulságosak.

Az „Emlékezzünk régiekről” c. fejezetben a kevésbé ismert Karacs Teréz író, a magyar nőnevelés úttörője és Vargyas Endre királyi tanfelügyelő, tankönyvíró, író, költő életpályája került bemutatásra. Mindketten a XIX. században éltek és küzdöttek eszményeik megvalósításáért.

Megköszönve a szerzők, a korrektorkok, a szerkesztőbizottsági tagok munkáját, akik e szép és tartalmas könyv megalkotásában önzetlen segítséget nyújtottak, s megköszönve az önkormányzatok, intézmények, magánszemélyek anyagi támogatását, amit a könyv megjelentetéséhez adtak, ajánlom a könyv olvasását mindazoknak, akik vallják, hogy ilyen emlékek nélkül nincs jelen és nincs jövő!

Nyíregyháza, 2019. június hó

*Raffay Zoltánné
KSPE elnökségi tag*

B

„A gyerekek természetesen meg kell tanulnia olvasni, írni és számolni, de ennél fontosabbak a szerszámok, a sport, a színház, a zene, a szín és a szabadság.”

(A. Sutherland Neill)

BARABÁS GYÖRGY (Miskolc, 1927. 05. 29. – Salgótarján, 2012. 01.01.) középiskolai tanár

Édesanyja, Veres Mária az erdélyi Küküllő menti Haranglábról származott, először cselédlány Budapesten, majd házasságkötése után háztartásbeli. Édesapja, Barabás Ferenc cukrászmester volt. Az 1929–33-as nagy gazdasági világválság elmúltával Rákoskeresztúrra költöztek.

Apám szintén cukrásznak tanult, de közben a polgári iskolát is elvégezte. Beszélt egy szigorú német tanáráról, akit nagyon tisztelt tanítási módszerei miatt, kiválóan megtanult nála németül.

A háború kitörésekor nagyapámat behívták katonának, részt vett a szerbiai bevonulásban. Apámat kiképezték szanitécnek, a bombázások alatt rengeteg sebesült embert kötözött be. Tudása jól jött mozgalmas gyermekkoromban, sűrűn előforduló sérüléseimet gyorsan, szakszerűen látta el, vigasztalón bagatellizálva azokat a háborús sérülésekhez képest.

A háború után részt vett a Lánchíd újjáépítésében, sokat utazott az országban élelmiszerért. Vonatok tetején ért le vidékre, ahol még sokszor 20–30 kilométer gyaloglás várt rá. Budapesten nem volt élelmiszer, a pengő elérte a világ legnagyobb inflálódását, semmit sem ért, vidéken viszont nem volt szerszám, műszaki cikk. Cserekereskedelmet folytattak.

Apámnak kiváló esze volt, jelentkezett továbbtanulni. Azonnal felvették Debrecenbe, ahol hasonlóan tehetséges társaival együtt, felgyorsított tempóban leérettségizett. Mivel már itt kiderült, hogy rendkívüli érzéke volt a matematikához, fizikához, így bekerült a Szegedi József Attila Tudományegyetemre, matematika–fizika szakra. Az egyetemi csapatban focizott.

Szegeden ismerkedett meg édesanyámmal, aki szintén matematika–fizika szakos hallgató volt a főiskolai karon. Soha nem látott szerelem lett ez. Apám az egyetemet vörös diplomával végezte. Sokszor dicsérte tanárait, kiemelte Rédey professzort, akinek tudását különösen nagyra tartotta. Az ő évfolyama amolyan „zseni” évfolyam volt, számos világhírű fizikus, matematikus került ki közülük. Még egyetemi éveim alatt egy matematikai segédtelet neveztek el róla. De erről semmi egyebet nem tudok, ha kérdeztem tőle, mi ez, erről mindig hallgatott. Apámat kérték, maradjon bent tanársegédnek, de elutasította. Sohasem bánta meg a döntését. 1955-ben befejezte tanulmányait, feleségül vette édesanyámat, és **Tokajban** kaptak állást. Édesanyám a Szövetkezeti Vállalatok Országos Szövetsége (SZÖVOSZ) iskolájában, míg apám a **Tokaji Ferenc Gimnáziumban** kezdett tanítani. 1957-ben megszülettem én, 1960-ban pedig a húgom, Magdi.

A tokaji évek életem legszebb éveim voltak. Különleges világ volt, ma már ilyen nem létezik. Szüleim szolgálati lakása egy régi kastélyban volt, ahol bérlakásokat választottak le. A tanári kar egy nagy baráti kör volt. Tokajban szüleimnél elképesztő társasági élet folyt. Sok híres festőművész barátjuk volt, még Jancsó Miklós, a filmrendező is járt nálunk, és levetítették első filmjét: az *Oldás és kötés* címűt. A tokaji életnek édesanyám betegsége

vetett véget. Mindig probléma volt a veséjével, penicillinérzékeny volt. A sok szülő miatt a peronospóra terjengett, ami penicillin tartalmú. Orvosi javaslatra el kellett hagynia Tokajt.

Egy szerencse folytán sikerült szüleimnek állást és lakást is szerezniük **Salgótarjánban**. 1969-ben apám a **Bolyai János Gimnáziumba** került, majd 1970-ben kinevezték a **Madách Imre Gimnázium** igazgatójának. Nevéhez kötődött az építőipari szak elindítása az intézményben. 1979-ben *Kiváló Munkáért* kitüntetésben részesítette az Építésügyi és Városfejlesztési miniszter. Őszintén szólva, nem szerette az igazgatói beosztást, mert nagyon szeretett tanítani. 1975-ben saját akaratából megvált igazgatói posztjától, és maradt tanítani egészen 1987-ig, a nyugdíjazásáig. A 80-as években egy érdekes eset történt vele. Érettségizett fiatalok csoportja kereste fel azzal, hogy készítse fel őket egyetemi felvételire matematikából és fizikából. Apám szabadkozott, hogy menjenek az ingyenes előkészítőre! De a diákok kötötték az ebet a karóhoz. Végül apám kijelentette, hogy felméri a tudásukat, és csak azokat tanítja, akiknek van esélyük a bejutásra. Meglepetésére, mind „jó fejű” gyerek volt, akiket képesnek tartott arra, hogy elvégzik az egyetemet. Apám azt is kikötötte, ha minden óráján ott lesznek, és minden házi feladatot elvégeznek, így tudja csak garantálni a felvételt. Azt is megmondta, hogy akit nem vesznek fel, annak nem kell fizetni a kialakított összeget. Mindenkit felvettek, és ekkor jött a meglepetés: többszörösét kapta, mint amiben megegyeztek. Ő az egész csoportra értette a szerény árat, a diákok pedig fejneként. Ezt meg is mondta nekik, és nem akarta elfogadni a pénzt, a diákok így válaszoltak: „Gyurka bácsi, ez nekünk sokkal többet ért!” – így aztán a család ebből ment abban az évben nyaralni.

Számos pedagógiai, módszertani könyvet írt a matematika és fizika tanításáról. A tokaji társasági életet egy szűkebb baráti kör váltotta fel. Közösen jártunk nyaralni. A Salgótarján környékéből adódó lehetőségeket kihasználva szenvedélyes gombászokká váltak a barátokkal együtt. Később az unokák is átvették ezt a szenvedélyét.

Szülőként nagyon toleráns volt, sosem akarta rám kényszeríteni akaratát, még olyan esetekben sem, amikor az kellemetlen volt számára. A „rock” korszakban a hosszú hajat, és a vele járó öltözködést, életformát nem nagyon tolerálták a középiskolák. Azt mondták rólam, hogy „szégyent” hozok az iskolaigazgató apámra, de ő ezt másként gondolta: „Ha neked ez a jó, legyen hosszú a hajad” – mondta. Sosem próbálta a maga elképzelései szerint irányítani az életemet, végtelenül megértő volt. Húgom követte a szülői hagyományt, ő is matematika–fizika szakos tanár lett. Én nem éreztem elhivatottságot a tanári pálya iránt, mérnök lettem.

Barátai, kollégái, tanítványai így emlékeznek:

Kapás Józsefné tanítványként, majd kollégaként ezt írja: „Nekem tokaji gimnazistaként fizikatanárom volt Barabás tanár úr, majd minta a tanári munkámban. Az osztálynaplónkban feltűnt neki, hogy azonos a születésnapunk, amit mindketten derűsen vettünk tudomásul. Emlékszem, az óravázlatait A/4-es papíron már előző délutánokon elkészítette még a „tanulósobai” foglalkozásainkon. Óráit gondosan megtervezte, magyarázata, táblai munkája precíz, logikus, világos, áttekinthető, érthető volt mindannyiunk számára. Az órák nyugodt légkörben folytak, tudtunk az anyagra koncentrálni. Úgy alakult a sorsunk, hogy a családjuk Salgótarjánba költözött, ahol én is pályakezdőként tanítottam vele együtt a Bolyaiban. Aztán Salgótarjánban, a Madách Gimnázium és Szakközépiskolában igazgatóként, majd tanárként dolgozott nyugdíjazásáig. Itt szakmai tudásával, emberségével, humán műveltségével elérte, hogy kollégái a nagy madáchos tanáregyeniségek közé sorolták őt. 2012-ben a Magyar Kultúra Napján posztumusz »Arany Katedra-díjban« részesült a nevelőtestület javaslatára. Hálás szeretettel és tisztelettel őrzöm emlékét.”

Barátja, Szabó István is felidézi emlékeit: „Több évtizedes, haláláig tartó, őszinte

barátság kötött össze bennünket. Többféle relációban elemezhetném ezt a barátságot, de én most Gyurka magánember portréjához szeretnék néhány adalékkal szolgálni. Milyen ember volt az én barátom? Lenyűgözően nagy tudású, sziporkázóan tudott mesélni, eredeti humorral. A hölgyekkel pedig mindig kedves és figyelmes volt. De akadtak gyengeségei is. A lakásban a szerelések, a javítások nem tartoztak a kedvelt tevékenységei közé. Erről árulkodik egy verses köszöntő, amit Gyurka az 50. születésnapomra írt, több mint 23 éve:

»Szekrény, mosogató, szigetelés, TV, rádió! – ez egy lista.
Gondom van, segíts Pista! – Te vagy, aki ezeket megjavítja.
Közben nem vered kalapáccsal a csavart a falemezbe,
Nem nyomod a pálmateket a mosogató peremébe.
Utánad a szifon ott lenn, alul már sosem csöpög.
Felüdülés, mert a vízvezeték tovább nem hörög.
Pista barátom, te aranykezű. Isten éltesen hát.
Mindenki a te egészségedre ürítse poharát!«

Gyurka, köszönöm a veletek töltött szép éveket, köszönöm a barátságodat!”

Bratinkáné Magyar Éva az első tanítási napra is emlékszik: „1969. szeptember elsején, mint újdonsült gimnazisták izgatottan gyülekeztünk a Bolyai Gimnázium aulájában. Herold Laci bácsi kedves-komolyan szólt hozzánk, az iskola új diákjaihoz köszöntőjében. A szavakra kevésbé, de a felemelő érzésre emlékszem. Amikor ismertették, hogy osztályunknak hol lesz a tanterme, az ajtót zárva találtuk, de a lépcső tetején megjelent egy általam sohasem látott törékeny alkatú férfi, és felénk tartott.

»Jó napot kívánok! Barabás György vagyok, én leszek az osztályfőnökük. Fáradjanak be!« Betódultunk, azaz csak tódultunk volna, mert pár pillanat múlva újra szólt: »Álljanak meg kérem, jöjjenek vissza! Uraim! – fordult a fiúk felé – izgalmukban megfélemedeztek arról, hogy az ifjú hölgyeket előre engedjék? Jöjjenek ide mellém! Hölgyek, parancsoljanak!«

Miközben méregettük, hol lenne a legjobb ülőhelyet választani, rögtön szemet szúrt, hogy kevés a szék. A tanár úr ismét megszólalt: »Lám csak, nincs elég székünk, hozni kell az aulából« – mondta, s mi páran, akik az ajtó közelében álltunk, már indultunk is. »Nem, nem, hölgyeim! Majd ezt mi megoldjuk – igaz, fiúk?« S huncutul kacintva máris feloldotta bennük az udvariasság miatti feszültséget. Néhány perc múlva már érkeztek is a székek, melyek közül kettőt ő maga cipelt. Álmélkodva néztük, amint leteszi két lány asztalához. A fiúk pedig követték a példát... Elhelyezkedtünk, és végre elkezdődött az első osztályfőnöki óra: bemutatkozások, órarend és egyebek. Ebből erre a három szóra emlékszem: emberség, tudás, igényesség! Erről beszélt Barabás tanár úr, vagy talán ki sem mondta őket? Egy biztos, hogy közel ötven év óta belém ivódott e három érték fontossága. Mitől vált Barabás tanár úr egyre nagyobb és kedvesebbé számunkra? Felnőttként, egyenrangú társként bánt velünk, tisztelettel szólt hozzánk, ezzel bennünk is tiszteletet ébresztett. Osztályunkban sokféle egyéniség találkozott, de ő mégis türelmesen, megértő elfogadással kezelte botlásainkat, csínytevéseinket. A hibák felett nem hunyt szemet. Nem »prédikált«, mégis felelősségre, kitartásra nevelt. Jellemzőes mondása volt: »Feladná? Biztos, hogy jó lesz így?« Napról napra egyre jobban érezhettük: fontosak vagyunk számára, hisz bennünk. Bizalma őszinteségre kötelezett – nem emlékszem, hogy az osztályból bárki hazudott volna neki. Barabás tanár úr nemcsak osztályfőnökünk volt, matematikát is tanított. Hamar kiderült, hogy az osztályban ez a »nemszeretem« tantárgy. Szerencsére, tanár úr sokat tett azért, hogy ez megváltozzon. S valóban: az órái mindig tartogattak valami meglepetést és élményt. Egy matematikai probléma felvetésekor mindig jött a kérdés: »No, kinek van ötlete?« Ő a legfurcsább javaslatokat, elképzeléseket

is türelmesen hallgatta végig. S ha nem volt jó a megoldás? »Nem baj, majd legközelebb! – mondta – tévedni is szabad.«

Sokat kaptunk Barabás tanár úrtól: tudást, igényességet, emberséget. Én magam pedagógus pályámhoz még egy fontos dolgot: példát arra, hogy milyen egy igazán jó tanár!”

Jóval később, nyugdíjas éveikben sokat segítettek nekem a családi ház építésében s a kert gondozásában. Sajnos, édesanyám sztrókot kapott, erősen mozgáskorlátozottá vált. Nagyon nehezen viselte betegségét. Apám példaértékűen ápolta őt mindvégig, s bízott anyám gyógyulásában, ez tartotta benne a lelket. A betegség miatt teljesen bezárkózott életet éltek.

Édesanyám 2011. április 15-én bekövetkezett halála után már apám nem akart élni. 2012. január 1-én a salgótarjáni kórházban meghalt. Azt még szeretném hozzátenni, hogy nagyon sokat kaptunk a szüleinktől: a természettudományok, a történelem, az irodalom és a zene szeretetét. Az unokák is ezt viszik tovább saját életükben példaként.

Forrás: A pedagógusarckép 2018-ban a „Mesterek és tanítványok. Pedagógusportrék II.” című emlékkönyvsorozatban jelent meg. A könyv kiadója a Magyar Pedagógiai Társaság Nógrád megyei tagozata.

Fia,
IFJ. BARABÁS GYÖRGY
Salgótarján

BARTHA GUSZTÁV (Kaba, 1937. 02. 24. – Berettyóújfalu, 2018. 03. 26.)
általános iskolai tanár

Köztisztviselőként álló, földműves gazdálkodó család első gyermekeként született Bartha Gusztáv és Nyilas Etelka házasságából. Szülei és nagyszülei hitben és nagy szeretetben nevelték őket öccsével, Sándorral együtt. Édesapja szorgalmas, dolgozó földműves volt, aki tekintélyt sugárzó, erős egyéniségével igen nagy hatással volt fiai fejlődésére. Édesanyjától becsületet, tisztességet, emberséget tanult. Általános Iskolai tanulmányait 1951-ben fejezte be Kabán. Azt követően dolgozott, közben tanult. Debrecenben, a Pallagi Mezőgazdasági Technikumban érettségizett. Utána újra a munka következett. Dolgozott Kabán, Debrecenben, Nádudvaron. 1963-ban megnősült. Felesége, Bagonya Irén tanárnő, a Kabai Általános Iskola tanára. Házasságukból 2 gyermek született: Irén és Gusztáv, akiket kiegyensúlyozott, boldog

családban neveltek fel. Az élet adománya volt, hogy feleségében olyan szellemi társra talált, akivel a munka gondjait is megoszthatta, és akivel együtt gyermekei pályaválasztását is kedvezően alakíthatta. Irénke középiskolai tanár, főigazgató, Gusztáv tenyésztői referens lett.

1964-től Hajdúszoboszlón, a **Hőgyes Endre Gimnázium és Szakközépiskolában** dolgozott technikustanár munkakörben. Erre élete végéig nagyon büszke volt. Közben az Egri Tanárképző Főiskolán mezőgazdasági és gyakorlati ismeretek szakon tanári képesítést szerzett. Ezt követően 1973-ban a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán földrajz szakon diplomázott. Ekkor áthelyezését kérte születési és lakóhelyére a **Kabai Általános Iskolába**, ahol feleségével együtt nyugdíjazásáig tanított. Áthelyezésekor szakját csak részben taníthatta. Néhány évig mint napközis nevelő a tanulási idő hatékony kihasználására ösztönözte tanítványait. Nagy gondot fordított az esztétikus környezet kialakítására, védelmére. Sok társadalmi munkát végzett e téren csoportjával. Egyéni kezdeményezéssel szervezett a fiúk számára modellezést a szabadidőben. Vezetése alatt csoportjai jól szervezett, fegyelmezett közösséggé váltak.

Az 1984/1985-ös tanévtől lehetősége nyílt a technika tantárgy tanítására a felső tagozatos fiúk számára. Nagy lendülettel látott ehhez a munkához. Óráira gondosan készült. Maximálisan kihasználta a szaktárgyában nélkülözhetetlen szemléltetési lehetőségeket. A tanítás során kereste a módját a helyi feltételek jobb kihasználásának, új modelleket, munkadarabokat konstruált. Alkalmazta a képesség szerinti differenciált foglalkozást. Az átlagosnál jobb képességű tanulókat pályázaton való részvételre ösztönözte, és segítette, hogy jó eredményeket érjenek el. A gyengébb képességű tanulóknak pedig még több segítséget adott. Maximálisan kihasználta a technikai nevelés adta lehetőségeket. A két évente megrendezett „*Tanulók munkáiból*” című kiállítást izléses, esztétikus munkadarabokkal gazdagították növendékei.

Munkáját alapos tervezéssel, gondos felkészüléssel és jó eredménnyel végezte. A gyakorlati foglalkozást mindig kedvvel, a nevelési lehetőségek kihasználásával tanította. A munkafogások megtanítása mellett a munkára nevelés célját azzal is szolgálta, hogy hasznos tárgyakat készíttetett tanulóival.

1985-től a technika-munkaközösség vezetője lett. Jól szervezte a munkatervi feladatokat megvalósítására a munkaközösség tagjait. A gyakorlókert jövedelmezősége érdekében alaposan előkészített értékesítő munkát végeztek. Nagy gondot fordítottak a közös vagyon megbecsülését célzó nevelésre. Folyamatosan közreműködtek abban, hogy a kabai iskolában javuljanak a gyakorlati oktatás feltételei, lehetőségei.

Elődei példáját követve kiemelkedő érdeme volt abban, hogy a mezőgazdasági oktatás területén a szakfelügyelet által is elismert, magas színvonalú oktatás folyt az iskolában. A gyakorlókerter tervüket szorgalmas munkájuk eredményeként általában túlteljesítették. Irányítása alatt a gyakorlókerter példás minősítést kapott. A technika munkaközösség vezetőjeként részt vett az iskolavezetés munkájában. Ötleteivel, javaslataival segítette a helyi lehetőségek kihasználását.

Több éven át osztályfőnökként is tevékenykedett. Különböző képességű osztályok voltak rábízva, de mindegyikből lelkes, fegyelmezett közösséget formált. Igyekezett a lehető legtöbbet megtudni a gyerekek családi körülményeiről, ezzel is segítve személyiségük formálását. Biztató, segítőkész volt. Élt a tanórán kívüli közösségformáló lehetőségekkel (rendezvények, kirándulások, sportesemények, társadalmi munkák). Osztályfőnöki munkája nagyban hozzájárult sokrétű nevelő, emberformáló tevékenységéhez. Tanítványaival való kapcsolatát a kölcsönös szeretet, tisztelet jellemezte. Ma is így emlékeznek rá.

Mint az iskola közlekedési szakreferense sokat tett a tanulók helyes közlekedésre nevelésében. Az ilyen irányú ismeretek szakszerűbb tanítása érdekében elvégezte a közleke-

dési szakreferensek kétéves komplex szemináriumát. Záródolgozatában hasznos szempontokat adott a 7. osztályos közlekedési ismeretek tanításához. Ehhez szorosan illeszkedett, hogy több éven át vezette az iskolai KRESZ-szakkört. 1987-ben fejezte be a KRESZ komplex tanfolyamot jó minősítéssel. Ezt követően szakmai tudását fejlesztette azzal, hogy bekapcsolódott a művelődési miniszter 12/1985-ös rendelete alapján szervezett intenzív továbbképzésbe, amelyet technika szakon kiválóan megfelelt minősítéssel végzett el.

Színvonalas oktató-nevelő munkáját évente a pedagógus napon az iskola vezetősége az akkori lehetőségekhez mérten pénzjutalommal ismerte el. Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel tüntették ki (1998).

Iskolai munkáján kívül számos területen részt vett a különböző szervezetek, egyesületek, intézmények tevékenységében. Példaértékű volt társadalmi, közéleti szerepvállalása. Kabán, a Sportegyesület úszó szakosztályát vezette évtizedekig. Sokan tanulmányaik mellett az ő keze alatt sajátították el az úszás képességét. Közülük többen is jó eredménnyel szerepeltek a különböző szintű versenyeken. Több éven át volt aktív tagja a Haladás ÁFÉSZ igazgatóságának. Az önkormányzat képviselő-testülete mellett működő egyes bizottságokban a kabai emberek érdekeit képviselte. Kabán szinte mindenki ismerte és tisztelte őt, amit viszonzott. Szívesen élt városában nyugdíjasként is, hisz mindig elismerő és szerető tekintetekkel találkozott.

Ringerné Kiss Éva tanárnő emlékező gondolatait az alábbiak szerint rögzítette:

„1965 szeptemberében kezdtem középiskolai tanulmányaimat a hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnáziumban. Az órarend ismertetésekor az osztályfőnökömtől tudtam meg, hogy az egyik tanárom ugyanúgy kabai lakos, mint én. Az első technikaórámon találkoztam Bartha Gusztáv tanár úrral. A későbbiekben megtapasztaltuk humorát, kellemes órávezetését. Nagyon kedveltem azokat az órákat, amikor virágokat ültettünk a nagy szállodák előtti parkban. Szerettük a tanár urat, vidám, nyugodt természetű volt.

A következő találkozás Kabán történt 1975-ben. Örömmel üdvözölt Gusztát mint fiatal kollégát. Nagyon sokat beszélgettünk a volt diák évekről és a közös tanítványainkról. Mindketten osztályfőnökök voltunk, tanítottunk egymás osztályában, így sokszor volt közös problémánk, közös témánk. A gyerekek szerették a vidám és nyugodt órávezetését. A kabai iskolában hosszú időn át Gusztát volt az úszásoktató. A fiam is járt hozzá a foglalkozásokra. Ő és társai is szívesen vettek részt az edzéseken és a versenyeken, sok úszóversenyt meg is nyertek.”

Sohajda Mihály református lelkész így emlékezik rá: *„Bartha Gusztáv hűséges volt családjában megélt szeretetében, tanári hivatásának végzésében, közéleti tevékenységében, áldozatos gyülekezeti szolgálatában. Mint a Kabai Sári Gusztáv Általános Iskola tanára igyekezett a legjobb tudása szerint végezni feladatát. A reá bízott gyermekekre úgy tekintett, mint a legértékesebb kincsekre. Igyekezett nem csupán az értelemre, hanem a szívre is hatni, nemcsak tudást átadni, hanem jóra nevelni. Több évtizedes, áldozatos pedagógus-munkássága során kollégáival és munkatársaival is baráti viszonyt ápolt. Feleségével, Bagonya Irénnel 55 évet élhettek együtt. Két gyermekük: Irénke és Gusztáv két unokával ajándékozták meg szüleiket. A tanítás mellett a Kabai Református Gyülekezet presbitereként, majd gondnokaként tevékenykedett. Ez utóbbi tisztségeket nyugdíjazása után újult erővel és lelkesedéssel, Isten előtti hálaadással töltötte be. Nemcsak tanított, de igyekezett egy életen át tanulni is a legnagyobb Tanítómestertől. Tudta, hogy Isten előtt éli életét, neki tartozik elszámolással. A Kabai Református Gyülekezet gondnokaként szeretettel, szelíden, bölcsen, józan gyakorlatiassággal, mindig az egyház érdekét szem előtt tartva adott tanácsokat a döntéshozatalokban. Félelem nélkül készült az átköltözésre, mint aki megtanulta a legfontosabbat, hogy honnan jött, és hová megy. Reménységünk, hogy hazatérő lelkét e szavakkal fogadta az Úr*

Tanévnyitó ünnepségen mint osztályfőnök

tőle örök búcsút családja. Szülővárosában, a kabai temetőben helyezték örök nyugalomra. Temetésén a gyászoló családon kívül szeretett iskolájának dolgozói, tanítványai, azok szüleinek népes csoportja vett végső búcsút tőle. Földi létének utolsó perceiben megszólaltak a kabai református templom harangjai, mintegy hálaadásként itt végzett munkájáért. Tisztelettel őrizzük emlékét!

*Felesége,
BARTHA GUSZTÁVNÉ
és KISS LAJOSNÉ
ny. iskolaigazgató
Kaba*

BEKŐ JÁNOSNÉ Vass Mária Iréne (Darnózseli, 1944. 10. 20. – Kimle, 2016. 07. 23.) általános iskolai tanár, igazgató

Édesapja, Vass József postamester volt Darnózseliben, édesanyja, Varga Vilma háztartásbeliként nevelte az öt gyermeket. Mária negyedik gyermekként érkezett a családba.

Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte, középiskolába a mosonmagyaróvári Kossuth Lajos Gimnáziumba és a győri Kazinczy Ferenc Gimnáziumba járt. Győrben érettségizett a gimnázium pedagógiai osztályában. 1963. szeptember 1-jén került a **Kimlei Általános Iskolába** képesítés nélküli nevelőként. Még abban az évben elkezdte tanulmányait a Pécsi Pedagógiai Főiskolán levelező tagozaton matematika–fizika szakon. 1967-ben szerzett általános iskolai tanári diplomát. A Kimlei Általános Iskolában az egyik 5. osztály osztályfőnöke lett, matematikát és fizikát tanított az 5. és 6. osztályban.

Nem lett „bejáró tanár”. Kimlére költözött albérletbe, majd szolgálati lakásba, hogy be tudjon kapcsolódni a falu kulturális és közösségi életébe, hogy tanítási időn kívül is együtt tudjon lenni tanítványaival, baráti kapcsolatot tudjon kialakítani és ápolni munkatársaival.

1967-ben férjhez ment Bekő János vegyipari gépészmérnökhöz. Két gyermekük született: Júlia 1969-ben és János 1970-ben. Lányuk vegyészmérnökként dolgozik a Jánossomorjai PEZ Cukorkagyárban, fiuk pedig matematika-kémia szakos középiskolai tanár a Mosonmagyaróvári Kossuth Lajos Gimnáziumban. Gyermekeik hét unokával ajándékozták meg őket. Júlia gyermekei: Mihály (1994), Tamás (1996), Soma (1998), mindnyájan egyetemisták. János gyermekei: Mária (1996), Zsófia (1997), Zsuzsanna (1999) Lilla (2002), ketten már egyetemisták, ketten pedig középiskolába járnak.

Pályakezdeése idején természetes volt a „színdarabozás”, a táncitanulás és -tanítás, a családlátogatás, a kirándulás – osztállyal vagy tantestülettel –, színházba járás, vagyis az igazi közösségi élet. Ezekben szívesen részt vett, és vállalta a szervezéseket is. Vidám természetét, barátságos személyiségét hamar megkedvelték a gyerekek és a felnőttek egyaránt. Műtyűr – mert ez volt a beceneve – apró termetét magas sarkú cipőkkel és hatalmas konttyal igyekezett megnövelni.

A pedagógusközösség aktív, értékes tagja lett. Munkájában szigorú és következetes volt, ezt tudomásul vették tanítványai és a szülők is. Állandóan szívén viselte a gyengébb képességű és hátrányos helyzetű gyerekek felzárkóztatását és fejlesztését. Mindig fogékony volt az újra, szívesen ismerkedett új módszerekkel. Elvégezte a kétéves komplex matematikai szemináriumot, és vezető szervezője volt a járási matematikai feladatbank létrehozásának. 1974-ben fiatalon – 30 évesen – a Községi Tanács őt nevezte ki az iskola igazgatójává. Az iskolában ekkor 8 évfolyamon 16 tanulócsoporth, alsós és felsős napközis csoportok és tanulószoba működött. Az iskola létszáma 460 fő volt. Abban az időben a kimlei iskola volt a mosonmagyaróvári járás egyik legnagyobb iskolája.

Mivel Műtyűr nagyon gyakorlatias volt, a nevelés és az oktatás feladatait, céljait jól ismerte, nem ijedt meg a munkától. A testületben sok fiatal tanított, belőlük egy jól működő, elhivatott pedagógusközösséget hozott létre. Ezt bizonyítják a járási, megyei és országos versenyeken elért sikerek, a tanulmányi versenyeken szerzett helyezések. Igazgatósága alatt jelentősen emelkedett a nevelés, az oktatás színvonala Kimlén. A járási iskolák közötti versenyben mindig élén voltunk. Több szakfelügyelő is kikerült az intézményünkéből.

Innovatív, tervező, szervező egyéniség volt. Optimizmusa, derűlátása sok nehézségen átgátolta. Sokat dolgozott, kollégái ebben követték. Döntéseiben mindig a gyerekek érdekeit helyezte előtérbe.

Igazgatósága alatt sok mindent megváltoztatott az iskolában:

- Bevezette a szaktantermi rendszerben való oktatást.
 - A horvát nemzetiségi nyelv oktatása már nemcsak csatlakozó (5. és 6.) órában történt, hanem beépítette az órarendbe.
 - A színvonalas, jó oktatás érdekében igyekezett a legkorszerűbb felszereltségűvé tenni az iskolát.
 - Száz százalékosan szakszerűvé vált az oktatás mind az alsó, mind a felső tagozaton.
 - Támogatta és ösztönözte a kollégáit újabb szakok elvégzésére, továbbképzéseken új, korszerűbb tudás megszerzésére.
 - Osztályok közötti fegyelmi és tanulmányi versenyt szervezett, aminek győztesei jutalomkirándulásban részesültek.
 - Hangszeres zeneoktatást szervezett helyben (zongora, furulya, gitár, citera).
- 1974-től 1995-ig volt igazgató. Ezt követően nyugdíjazásáig matematikát és fizikát tanított. Lelkesedése, munkaszeretete továbbra sem csökkent. Szakmai tudását igyekezett továbbfejleszteni, illetve átadni kezdő kollégáinak, hiszen a fiatal pedagógusokkal szívesen dolgozott együtt.

Bekő Jánosné 1999-ben lett nyugdíjas, utána még három tanévet óraadóként tanított. Ezek után a háztartásban és a kertészkedésben tevékenykedett, de szívesen kötött és olvasott, vagy rejtvényt fejtett. Az iskola karácsonyi ünnepségein, a ballagásokon mindig részt vett, ritkábban tantestületi kirándulásokon is.

Munkájának elismerései:

Miniszteri dicséret (1983), Kiváló Munkáért (1985), Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1995) Egykori tanítványai így emlékeznek rá: *Tomasits József villanyszerelő: „Bekő Jánosné szeretette meg velem a matematikát és a fizikát, megtanított a logikus gondolkodásra, és felkeltette érdeklődésemet a fizika iránt. Elmondhatom, neki köszönhetem, hogy villanyszerelő lettem, mert csodálatos lett számomra az elektronika, amely szinte határtalan lehetőségeket kínált. Nem kellett az általános iskolából vitt fizikatudásommal szégyenkeznem a gimnáziumban, mert olyan erős alapokkal indított el az általános iskolából, hogy sok-sok sikerélményben volt részem az általa tanított tudás révén.”*

Novicz Márta, nyugdíjas gazdasági igazgató: *„Bekő Jánosné igaz, hogy matematikát és fizikát tanított az általános iskolában, de én nem erről szeretnék beszélni. Sokan talán nem is tudták, de az irodalom és a versek szeretete is nagyban jellemezte őt, amely versszeretet engem is a mai napig elkísér, és neki is köszönhető. Többször segített nekem felkészülni szavalóversenyekre, a verseket ő választotta ki számomra, figyelembe véve természetemet is. Nem sajnálta rám az idejét, elkísért a versenyekre, és velem együtt izgult, és örült az elért jó eredményeknek. Segítőkészsége a mai napig elkísér, és csak szeretettel és tisztelettel tudok gondolni rá.”*

Eller Gizella, jelenleg Kimle polgármestere: *„Bekő Jánosnéval tanulóként és kollégaként is kapcsolatba kerültem a Kimlei Általános Iskolában. Rendkívül energikus, vidám, optimista személyisége már gyermekkoromban megragadott, később pályakezdő pedagógusként*

*A kimlei tantestület 1998-ban
(az első sorban ülők közül jobbról a második)*

ez a benyomás tovább erősödött bennem. Az iskola igazgatójaként a fiatal kollégákat felkarolta, segítette tanácsokkal, jó szóval, bátorítással. Tudta, kire mennyi feladatot bízhat, hogy önértékelése, önbizalma növekedjen, hivatásában örömet találjon. Gyors problémamegoldó, újító szellemisége, emberséges hozzáállása a szülők és pedagógusok körében is elismerést váltott ki. Igazi közösségi ember volt, az iskolában rendkívül jó pedagógus

közösséget alakított ki, mely a mindennapi munka színvonalának emeléséhez járult hozzá.” 2016. július 23-án halt meg. Darnózzselin van eltemetve. Halálhíréről a helyi újság így tudósított: *„Kimle Község Önkormányzata és a Kimlei Nemzetiségi Általános Iskola közössége megrendülten tudatja mindenkivel, aki ismerte és szerette, hogy iskolánk egykori tanára és igazgatója, Bekő Jánosné (Mütyür) július 23-án súlyos betegség után elhunyt.*

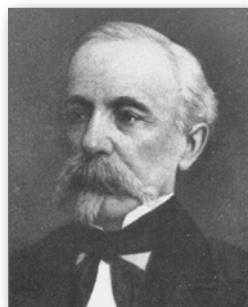
Halála nagy veszteség a pedagógusközösségnek és a falu közösségének egyaránt, hiszen személyében fiatalos lendületű, megújító szemléletű szakembert veszítettünk, aki 21 éves igazgatósága alatt a modern oktatás feltételeit megteremtette, gyermekközpontú, magas szín-

vonul szakirányú tanítást hozott létre. Szívéigye volt a közösségépítés a tantestületen belül és a falu közösségében egyaránt, felkarolta és segítette a pályakezdőket, támogatta a zeneoktatást, a kulturális rendezvényeket és a hagyományok őrzését. Emlékét örökre megőrizzük. Nyugodjék békében!”

Összeállították kollégái:
NAGYNÉ ANDIRKÓ JULIANNA
és VIDA PÉTER
Kimle

BERDE ÁRON (Laborfalva, 1819. 03. 08. — Kolozsvár, 1892. 01. 25.)
tanár, a kolozsvári egyetem első rektora

Az 1615-ben Bethlen Gábor fejedelemtől nemességre emelt lófő székely laborfalvi Berde család a 19. században két ágon is híressé vált. Református nemzetsége Berde Sándor (1856–1894) nagyenyedi teológiai tanár és gyermekei, Berde Amál festőművész, Berde Mária író és Berde Károly bőrgyógyász professzor révén. Berde Sándor két távoli unokatestvére, Berde Mózsa és Berde Áron az unitárius ágnak hozta meg az elismerést. Az utóbbiak egymás első unokatestvérei voltak. Míg Berde Mózsa (1815–1893) 1848/49-es tevékenysége és az Unitárius Egyháznak tett adománya által gyakori megemlékezések tárgya, a tudós tanár és szerkesztő Berde Áronról alig esik szó.

Berde Áron Laborfalván, a helyi elemi iskola elvégzése után az unitáriusok székelykeresztúri algimnáziumában és kolozsvári kollégiumában tanult. Az utóbbi helyen Brassai Sámuel, a reáltárgyak tanára lehetett rá nagy hatással. 1841-ben, mikor tanulmányait befejezte, az unitáriusok Korondon tartott zsinata őt vélte legmegfelelőbbnek külföldi tanulmányokra. 1842 augusztusában indult Bécsen át Berlinbe. Két teljes évet töltött a porosz fővárosban, s felkeresett még néhány egyetemi központot. Ő az első unitárius fiatal, aki nem teológiai-filozófiai tudásra törekedett, hanem kifejezetten a természettudományokat hallgatta. Emellett, amikor tehette, eljárt az államtudományi-közgazdaságtani előadásokra is.

Miután az Egyházi Képviselőtanács elfogadta Berde elszámolását költségeiről, 1844. szeptember 29-én beiktatták az akkor 287 éves **kolozsvári kollégium** egyik – számára fenntartott – tanári állásába. Több mint két évtizeden át tanította a természettudományokat, főleg a fizikát és a kémiát, de, ha kellett, a matematikát és a természetrajzot is. Az önkényuralom legnehezebb éveiben, 1853–1857 között az igazgatóság is rá hárult.

A tanári elfoglaltság mellett tudományos munkát végzett és könyveket, folyóiratokat szerkesztett. Megírta az első magyar meteorológiai szakkönyvet, mely 1847-ben két kötetben jelent meg közel ötszáz lapon: *Légtüneménytan s a két Magyarhon égaljviszonyai s ezek befolyása a növényekre és állatokra*. Ezt a Magyar Tudományos Akadémia 1858-ban Marczibányi-jutalommal ismerte el, s szerzőjét rögtön a levelező tagsággal is megtisztelte. Berde nevéhez fűződik harmadik magyar, de első erdélyi vegytan könyvünk megjelentetése is. Julius Stöckhardt 1846-ban kiadott német munkáját dolgozta át *A chemia iskolája. Magány és iskolai használatra* (1849) címmel. Ebből tanították a tantárgyat az 1870-es évekig.

Berde Áron indította meg a második magyar, első erdélyi természettudományos folyóiratot, a *Természetbarátot* 1846 júliusában. 1847 őszéig Takács János református tanárral közösen, majd egyedül szerkesztette 1848 júniusáig. Hetente hozott ki egy-egy nyolcoldalas számot, célja a természettudományok népszerűsítése volt. 1848 júliusától lapját a Brassai Vasárnapi Újsághoz csatolta, s címét *Ipar- és Természetbarát*ra változtatta. Novemberig hetente kétszer jelentetett meg egy-egy négyoldalas számot. Ezekben áttolódott a hangsúly az ipar, a mezőgazdaság és a közigazgatás kérdésköreire.

Az önkényuralom nehéz körülményei között két lappal is beírta nevét a sajtótörténetbe. 1852 októberétől két és fél éven át jelentette meg az akkori Erdély egyetlen magyar periodikáját, a *Hetilapot* (Gazdászati, műipari és kereskedelmi folyóirat). Politikával nem foglalkozhatott, de maga köré csoportosította Erdély tollforgatóit. Egy évi szünet következett, mikor egész Erdélyben egyetlen magyar lap sem jelent meg. Aztán 1856 márciusában Mikó Imre támogatásával megindította a *Kolozsvári Közlönyt*. Egy ideig Vida Károllyal közösen szerkesztették, majd 1856 októberében a lap új sorozatát indította el. Eleinte hetente kétszer, majd 1857-től háromszor jelent meg. A lap tulajdonos 1859 februárjáig Berde marad. A *Kolozsvári Közlöny* Mikó Imre és Erdély más hangadó politikusainak a félhivatalos lapja volt. Hasábjain bontakozott ki az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalapítását célzó mozgalom és gyűjtés.

Berde 1847 júliusában megnősült. Feleségének, botházi Szarvadi Karolinának a Kolozsvár közelében levő Szucságon volt birtoka. Ettől fogva Berde szenvedélyesen gazdálkodni kezdett, maga is birtokrészeket vásárolt. Főleg mint gyümölcsstermesztő, pomológus vált ismertté. Az Erdélyi Gazdasági Egyesületnek 1854-es újjáalakulásától lelkes választmányi tagja. Új, természettudományos módszerek bevezetését szorgalmazta a mezőgazdaságba. Ilyen irányú pályamunkáját, *Mit tegyen az erdélyi gazda, hogy jólélre jusson?* (Kolozsvár, 1859) az egyesület kitüntette és megjelentette. Az *Erdélyi Gazda* című folyóiratnak 1869-es megindulásától kezdve felügyelőbizottsági tagja, 1882-től a szerkesztőbizottság elnöke. Mezőgazdasági tanácsadó cikkek mellett közigazgatási vonatkozású írásokat is közölt benne.

Alapító tagja volt az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek, a Természettudományi Szakosztály egyik ülésén *A természet a nemzetgazdaságban* címmel ember és természet kölcsönösen átalakító viszonyáról értekezett. Részt vett az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület 1885. áprilisi megalapításában is, választmányi tagsággal tisztelték meg, egy ideig ő az egyesület közigazgatási előadója.

Berde már az 1840-es évek végén túlnőtt a kolozsvári kollégium keretein. A forradalom és szabadságharc leverése után sokáig nem volt lehetősége tovább lépni. Pedig hosszasan vajúdott egy kolozsvári jogakadémia felállítása, de a német tannyelv erőszakolása miatt ennek megnyitása ellenállásba ütközött. 1863-ban enyhült annyira a helyzet, hogy a Szebenbe összehívott erdélyi országgyűlés dotációt szavazhatott meg egy magyar tannyelvű jogakadémia felállítására, s Bécs beleegyezett ennek magyar tannyelvébe. A Királyi Jogakadémián 6 tanári állást hirdettek meg. Berde Áron *a politikai tudományok, nemzetgazdaság és államisme* nyilvános rendes tanára lett. Az akadémia ünnepélyes megnyitására december 7-én a Római Katolikus Főgimnázium dísztermében került sor. Berde is nagyhatású beszédet mondott. December 9-én 113 beiratkozott hallgatóval megkezdődtek az előadások. 1869-ben Berdét nevezték ki az akadémia igazgatójának.

Az 1867-es kiegyezés után nyilvánvaló volt, hogy a pesti egyetem és néhány elszórt főiskola, akadémia nem elégíti ki az unió nyomán jócskán megnagyobbodott ország felsőoktatási szükségleteit. Természetszerűnek tűnt, hogy a második magyar egyetemet Kolozsvárra, Erdély szellemi fővárosába állítsák fel. Ezt elsőként – 1867 októberében – éppen Berde ja-

vaslatára a jogakadémia indítványozta a szakminisztériumnak. Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter 1870. április 7-én terjesztette be törvényjavaslatát a **kolozsvári egyetem** felállítására. Eötvös utóda, Pauler Tivadar miniszter Ferenc József király 1872. május 29-én megadott engedélyével kezdte el az egyetem szervezését. A szeptember 29-én kinevezettek között Berde Áron is szerepelt. Október 19-én a katolikus főgimnázium dísztermében tanártársaival együtt gróf Mikó Imre miniszteri biztos jelenlétében letette az esküt. Majd megválasztották az egyetemi hatóságokat, megalakították az egyetemi tanácsot. Első rektorul Berde Áront, rektorhelyettesül Brassai Sámuel választották egyhangúlag. Az 53. évében járó Berdére hárult az egyetem berendezése, beindítása, a segédszemélyzet kiválasztása. Ő volt a november 10-i rektorbeiktatási ünnepség-sorozat főszereplője.

A Jog- és Államtudományi Kar kinevezett 12 tanára között Berde a legidősebb, az egyetemen akadémiái tag: a nemzetgazdaságtan és pénzügytan nyilvános rendes tanára. Berde 17 és fél tanéven át adta elő tárgyait. Az 1873/74-es tanévben az egyetem díszdoktori címmel tüntette ki. 1883/84-ben a kar dékánjává választották.

1888. október 11-én a Jog- és Államtudományi Kar megünnepelte Berde Áron, Haller Károly és Groisz Gusztáv jogászprofesszorok negyedszázados tanári jubileumát, október 12-én az egyetemi tanács is üdvözölte őket. A helyi lapok vezércikkben méltatták életútjukat, s az egész város ünnepévé tették az eseményt. Aznap délelőtt a jogi kar tanszemélyzete lakásán kereste fel a három ünnepeltet, este pedig Salamon János cigányprímás kíséretében kétszáz joghallgató fátylás menettel tisztelgett a professzoroknál.

Ugyanazon tanév végén Kolosváry Sándor rektor jelentésében már az olvasható, hogy Berde betegsége miatt a II. szemeszterben nem tarthatta meg előadásait. 1889 júniusában kénytelen nyugdíjaztatását kérni, melyet jóvá is hagyott a minisztérium, s egyben „hosszas és buzgó szolgálata közben szerzett érdemeiért” a miniszter „köszönését és elismerését” tolmácsolatja az egyetemi tanács útján.

Berde Áron egyike az első magyar hivatásos közgazdászoknak, erdélyi, kolozsvári viszonylatban a legelső. Németországi tanulmányai során hallgatta az 1830-as, 1840-es évek vezető német közgazdász professzorainak az előadásait, de utána jó két évtizedig legfeljebb csak egy-egy cikkében érintett közgazdasági kérdéseket. Amikor elnyerte a kolozsvári jogakadémia tanszékét, alaposan fel kellett frissítenie ismereteit, be kellett hoznia lemaradását. Minden bizonnyal kora legjobb külföldi szakirodalmát használta fel. Az 1860-as évektől felhagyott a vegytani és természettudományos cikkek írásával, s jóformán minden dolgozata közgazdasági vonatkozású. Közülük mindössze kettő jelent meg olyan folyóiratban, mely országos és szakmai szempontból számoltartott.

1876. május 14-én délelőtt a városi vigadóban, a Redutban az Egyetemi Kör javára rendeztek felolvasásokat. Groisz Gusztáv a halálbüntetésről értekezett, Berde előadásának a címe: *Mi a vagyon az embernek*. A szöveget a *Kelet* című helybéli napilap májusi számai közltek folytatásokban. Alapvető tétele így hangzik: „Az emberi erők is folyton fogynak, s azért gyakran újból kell termelni azokat. Személyi erőink újbóli termelése pedig úgy történik, hogy amit a javakba tettünk volt azok termelésekor, azt visszavesszük belőlük elfogyasztásuk alkalmával. Eszerint a vagyon mintegy tárház vagy reservatója az emberi erők készletének, hogy azok apródonként ismét felvétesse az ember személyiségébe”.

A *Magyar Polgárban* 1881 november-decemberében A valuta-kérdés címmel közölt ötrészes dolgozatot, melynek megjelentetését az éppen folyó nemzetközi valutakonferencia tette aktuálissá. Fő kérdése az ezüst- és aranyvaluta közötti viszony, egyik vagy másik elsőbbsége.

Az 1882-ben induló *Kolozsvári Közlöny*, a Szabadelvű Párt lapja, már első számá-

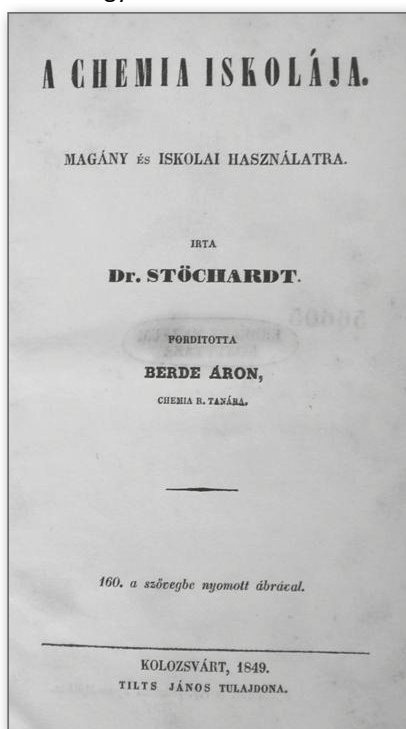
ban ígéri, hogy a közgazdasági rovat munkatársa lesz Berde Áron egyetemi tanár. Mindössze az első évfolyam végén találunk egyetlen névvel jegyzett dolgozatot tőle: *A takarékpénztári betétek megadóztatása* címmel négy folytatásban. Ebben közgazdasági érvekkel bizonyítja, hogy a pénzügyminiszter megadóztatási javaslata helyes, a nemzet érdekét szolgálja, a nemzetközi gyakorlatban is előfordul.

Berde Áront halálakor tanszéki utóda, Pisztóry Mór az amerikai Charles Henry Carey magyar követőjeként méltatja. Carey az amerikai közgazdász-iskola megalapítója volt, aki szembefordult a hagyományos angol iskolával. A jogászprofesszor *Pisztóry* így jellemzi elődje munkásságát: „*a nemzetgazdaságtannak számos problémáját éles logikával és eredeti önálló felfogással fejtette. A természettudós és nemzetgazda kettős látkörével sok olyan megfigyelést tett, mely egészen új szempontokból világította meg a gazdasági kérdéseket. [...] Sajnos, hogy teljesen kidolgozott nemzetgazdaságtani kézikönyve nem látott napvilágot, sőt annak kritikai ismertetésére sem nyílt alkalom.*”

Berde 1863-ban az egyházvezetés előzetes jóváhagyása nélkül pályázott át a jogakadémiára, ami maga után vonta az egyház tiltakozását, sőt egyesek szerződésfelbontással vádolták. Külföldi taníttatása ugyanis egy életre elkötelezte az egyházzal szemben. Tíz évnek kellett eltelnie, hogy az unitáriusok – már mint ünnepektől rektort – újra figyelemre méltassák. 1873-ban iskolai felügyelő gondnokul választják, majd 1876-ban Berde Mózsával és Brassai-val szemben őt ültetik a főgondnoki székbe. Ő volt az első „doktor-főgondnok”, aki szellemi teljesítményével vívta ki e megtiszteltetést.

1885 augusztusában részt vett a *Dávid Ferenc Egylet* megalapításában, s az *Unitárius Közlöny* első, 1888-as kötetében *A pap a nemzetgazdaságban* címmel közölt érdekes cikket. Ugyanebben az évben a *Keresztény Magvetőben* is megjelent egy hosszabb dolgo-

zata *Kapcsolatok az emberiség haladásában* címmel. Az emberi kapcsolatok fejlődését követte nyomon a rabszolgaságtól az amerikai demokráciáig. Ez utóbírói így nyilatkozott: „*Észak-Amerika néhány státusának felkelése és győzelme az angolok felett meghozta az észak-amerikai státusok alkotmányát, az egyenlőségnek és szabadságnak e földön való megtestesülését. A Krisztus által hirdetett egyenlőség országa a mennyből leszállott e földre*”. Ha e sorok ma már naivnak tűnnek is, abban a kontextusban, ahogy szembeállítja az amerikai demokráciát a szocializmussal, Berde meglátását sok szempontból igazságosnak véljük: „*De midőn a jogegyenlőség megvalósult, előáll az élvezeti egyenlőség utáni sóvárgás; a gazdagok és szegények közti különbség eltüntetése. Erre törekszik a szocializmus, melynek gazdasági rendszerével megszűnne a család, a férj és nő közti mai viszony, a szülők és gyermekeik közti mai kapocs, az egyéni tulajdon, a vagyonszerzési vágy és annak minden eszköze; megszűnne a mai jogrend, megszűnnének a mai társadalmi viszonyok; megszűnne a vallás és annak orgánumai, a papok és templomok. Vallástalan emberek számára vallástalan társadalmi*

és gazdasági rend következne. Vajon lehetséges e rendszer? Némelyek azt vélik. Azonban az emberi természet azt tanítja, hogy ez lehetetlen.” Berde még csak teoretikusan fogalmazta meg állítását. A 20. század vége meghozta a gyakorlati bizonyítást.

Berde Áront a Házsongárdi temető családi kriptájába temették. Ma elismerhetjük, hogy igaza volt a *Kolozsvár* című napilap névtelen nekrológijának, mikor így fogalmazott: „Nevéhez fűződik egy egész darab Kolozsvár tudományos életének történetéből”.

Gaál György: *Berde Áron útja a természettudományoktól a közgazdászatiig*. Az EME kiadása. Kolozsvár, 1993. (Erdélyi Tudományos Füzetek 214.)

DR. GAÁL GYÖRGY
Kolozsvár

BODNÁR PÁLNÉ Szőke Irén (Álmosd, 1926. 08. 01. – Hajdúböszörmény, 2017. 01. 16.) középiskolai tanár

Parashti családban született. Középiskolai tanulmányait 15 éves korában kezdte magántanulóként Nagyváradon. Nagy lelkesedéssel tanult, és már az első évben a gimnázium három első osztályából tett összevont vizsgát jó eredménnyel. Közben két tanítványa is volt a polgári iskola első osztályából. A következő évben már nyilvános tanulóként végezte el a gimnázium IV. és V. osztályát az 1943–44-es tanévben a Szilágyi Erzsébet Református Leánygimnáziumban. A háború vihara szétszórta iskolája nevelőtestületét, ezért 1945 januárjában új iskola után kellett néznie, így került a nagyvárad Szent László Fiúgimnáziumba, ahol a gimnázium VI. osztályát végezte el. A következő évben a határ visszaállítása miatt újból iskolaváltásra kényszerült. Ezúttal nehezebben ugyan, de a szülőfaluja református lelkészének segítségével sikerült folytatni tanulmányait. Igaz, nagyon messze, Budapesten, a Lónyay utcai Református Fiúgimnáziumba kellett járnia a VII. osztályba, otthona pedig a református diakonisszák vezetése alatt álló Havas utcai főiskolai leánydiákonthon volt. Ez az év nagyon mozgalmas volt, sok újat hozott számára, élet- és emberismerete sokat fejlődött. Sajnos, a körülmények alakulása megakadályozta, hogy ebben az iskolában fejezze be középiskolai tanulmányait. A fiúgimnázium a következő tanévben nem volt hajlandó leányokat is felvenni, és neki ismételtelen új iskolát kellett keresnie. Így került Debrecenbe, a Dóczi Református Leánygimnáziumba, és itt érettségizett 1947 júniusában.

A sok iskolaváltoztatás nagy erőpróba elé állította, fokozott munkára készítette, és bizonyos tekintetben egyéni tanulási módszert fejlesztett ki nála. Tanulni, olvasni mindig szeretett, nem is volt nehézsége egyik iskolában sem.

A pedagóguspálya iránti vonzalma igen korán kialakult benne. Osztályfőnöke, dr. Koppányi Mária javaslatára döntött az egyetem mellett. Szaktárgyai szeretetét a középiskolából hozta. Különösen magyartanára, dr. Papp István volt rá nagy hatással. Nemcsak irodalomszeretetét fejlesztett ki benne, hanem ő ismertette meg a tanítás, az ismeretnyújtás szépségével, örömeivel, belső izgalmával egész életre szólóan.

Egyetemi tanulmányait 1947 szeptemberétől 1951 júniusáig a Debreceni

Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar–történelem szakon végezte, és egy évi gyakorlat után 1952 júniusában nyerte el a középiskolai tanári oklevelet. Az egyetemen emberi és szakmai fejlődésére dr. Szabó István és dr. Bárczi Géza professzorok voltak nagy hatással, nemcsak tudós felkészültségük, lelkiismeretes, alapos munkájuk, felelősségérzetük, hanem humanizmusuk, szerény magatartásuk, helytállásuk is hatottak rá.

Szaktárgyait 1951 szeptemberétől tanította középiskolában. Első állomáshelye a **Berettyóújfalui Általános Arany János Gimnázium** volt 1951. szeptembertől 1955 júliusáig. Az itt eltöltött évek főleg a pedagógiai tapasztalatszerzés éveit voltak. Az utolsó években kollégiumi nevelőtanárként is tevékenykedett a gimnáziumhoz tartozó leánykollégiumban. 1955-ben férjhez ment Bodnár Pál, magyar–latin szakos böszörményi gimnáziumi tanárhoz, és így házassága révén került Hajdúböszörménybe. 1955 szeptemberétől 1959 szeptemberéig **a böszörményi Tanító- és Óvóképzőben** tanított, majd a képzők megszűnése után került a hajdúböszörményi **Bocskai István Gimnáziumba**. Itt 22 éven át tanított, hosszabb ideig a magyar nyelv és irodalom, majd a történelem munkaközösségnek is vezetője volt. Szaktárgyai tanításán kívül pedagógiai pályája alatt minden évben osztályfőnökként is dolgozott.

1981-ben vonult nyugdíjba. Nyugdíjba vonulásakor igazgatója, *Balla Géza* így méltatta: *„Kiváló felkészültségű, önmaga és tanítványai iránt is rendkívül igényes tanár. Óráin nagy erőfeszítéseket tesz a tanulók önálló gondolkodásának fejlesztésére, igyekszik mély alapismereteket nyújtani. Magas követelményeket támaszt, személyes példát mutat, felelősségvállalásra nevel. Az átlagost meghaladó nevelési eredményeket ér el: sokat tesz a szép magyar beszédre nevelés és a tanulók esztétikai ízlésének, igényességének kialakítása érdekében. Minden érettségiző tanítványa rendelkezik azokkal a magyar nyelvi ismeretekkel, helyesírási készséggel, amelyet a középiskolát elhagyó fiataloktól megkívánunk. Éveken át lelkiismeretesen szervezte és irányította a történelemtanárok munkaközösségének munkáját, tapasztalatcseréjét. Mind magyarból, mind történelemből több tanítványa ért el szép sikereket megyei és területi versenyeken. Oktató munkájának eredményeképpen tanítványai sikeresen szerepelnek a felsőoktatási intézmények felvételi vizsgáin.”*

Kevés olyan határozott, jellemformáló pedagógusa volt a Bocskai István Gimnáziumnak, mint Bodnár Pálné, Irénke néni. Erős küldetés- és felelősségtudat hatotta át egyéniségét. Mindenki számára minden időben volt nevelő célzatú tanácsa, kérdése. Pedagógiai credóját a Németh László-i „sziget-Magyarország” gondolata határozta meg. Hitte, hogy az ember állandó öntökélesítésre született, feladata az, hogy erkölcsileg, lelkileg és szellemileg fejlődjön, s ez által a szűkebb és tágabb közössége is gyarapodjon, gazdagodjon.

Bebizonyította, hogy akinek több adatott, az nagyobb felelősséggel is tartozik, tehetséget nem szabad elvesztegetni, elkótyavetyélni. Megtanított népben, nemzetben gondolkodni. Már első osztályban esszé íratott Szent István királyról, s többször elmagyarázta, hogy mit jelent, hogy Magyarország a nyugati keresztény világ része lett, és hogy ezt sose feledjük.

Sokszor mondta, hogy a tudás egy jó kérdéssel kezdődik. A megértés egy logikus vázlattal. Biztatott az ismeretszerzés kíváncsiságára, az olvasás szellemi táplálékára, igényére. Az igényes olvasmány kiválasztását várta el tőlünk, nem tűrte, ha ponyvát olvasunk, amellyel csak időt fecsérünk. Bírálta, ha a könnyebbség irányába mozdultunk, intve bennünket, hogy a valódi siker és boldogság csak erőfeszítés, szenvedés árán születik meg. Az urizálást és az ún. dzsentrí-tempót elvetette.

Az élet minden területén az értelmiségi szerepvállalásra biztatott: véleményünknek adjunk hangot; anyanyelvi gazdagságunkat ápoljuk, beszéljünk és írjunk választékosan és szabatosan; lássunk világot, tanuljunk nyelveket, vegyünk bakancsot, hátizsákot,

a művelődéstörténet és kultúra nagy emlékeit keressük fel; legyen színház- és hangversenybérletünk; a közéleti létformára készülünk.

Ha az érettségi után 5-10-15 évvel felkerestük, vagy az utcán találkoztunk, akkor elszámoltatt bennünket: nemcsak a megtett utat kérve számon, hanem a legfrissebb könyvélményeit is megosztva, mintegy szeliden vizsgálva, érett-e gondolkodásunk, mi is képből vagyunk-e, olvastuk-e X. Y. legújabb esszéjét. Ő ugyanis fiatalokat meghazudtoló memóriával és kíváncsisággal olvasott, naprakész ismeretei, tudása és műveltsége volt. Irénke néni pedagógiai hitvallása arra tanított, hogy életünket hogyan tegyük minőségivé, hogyan válhatunk harmonikus emberré, egy közösség hasznos tagjává.

Zohány Margit, egykori tanítványa, magyartanár visszaemlékezése a példaképpé vált, szerethető embert rögzíti önmaga, a volt tanítványok és az utódok számára: „*Tanulmányaim során a legkedvesebb tanárom Bodnár Pálné Irénke néni volt. Pedagógiai és szaktanári tevékenységében mindig a teljességre törekedett. Nemcsak diákjaival, hanem önmagával szemben is maximalista volt. Tanóráin gazdag tudást gyűjthettünk, ugyanakkor nagyszerű élményt is nyújtott nekünk. A hosszú évek során szakmájának és diákjainak szeretete magas hőfokon lobogott benne. Lelkesedése, munkabírása soha nem lankadt. Magam előtt látom törekeny alakját, amint belemelegedve irányította egy-egy irodalmi alkotás „elemzését.” Ilyenkor számomra megállt az idő. Úgy tanította az irodalmat, hogy magyartanárként munkám során mindig példaként állt előttem.*

A világ dolgainak önálló meglátására tanított minket, és azt vallotta, mondjunk bátran véleményt akkor is, ha az elfogadott nézetekkel nem értünk egyet. Az ő meggyőződésével, véleményével is vitakozhattunk. Tőle tanultam meg a vitakozás kultúráját. A művészi alkotások szépségeinek meglátására ő nyitotta fel a szememet. És ő tanított meg arra is, hogy felelős vagyok másokért is. Úgy, ahogyan ő is felelősnek érezte magát a diákjai, a fiatalság sorsáért. Tett is értünk annyit, amennyi telhetett tőle. Felnéztem rá. Nagyon tiszteltem nyílt őszinteségét, szigorú erkölcsi tisztaságát. Úgy emlékszem, nem nagyon osztogatták neki a jutalmakat.

Meg volt győződve, hogy az ember jónak született, és ha »elferdül« valahogyan, akkor is meggyőzhető a becsületes út helyességéről, és oda is terelhető. Diákként is felkerestem egy-egy tartalmas beszélgetésre. Sokat kaptam tőle. Gyenge önbizalmamat erősítette. Gyakran adott kölcsön tartalmas könyveket, melyeket elolvasásuk után megvitattunk.

Felnőttként is szeretettel tartottuk a kapcsolatot. Meg-meglátogattam, s mint kiderült, sok volt diákja kereste fel. Lenyűgözött a világ dolgai iránti érdeklődése, tájékozottsága, a magyarság sorsáért való aggodása. Rengeteget olvasott az utolsó percekig. Ismerte a mai magyar és külföldi írók, költők fontos műveit. Meg akarta ismerni a világ gazdasági, politikai életének alakulását, rejtelseit. Szeretett kertészkedni. Gyakran cseréltünk virágtöveket. A gangja tele volt szebbnél szebb virágokkal.

Élete utolsó éveiben egyre jobban hangoztatta, hogy már vágyik Pali bácsihoz, elhunyt férjéhez. Tisztában volt a betegségével. Egyre jobban érezte erejének gyengülését. Nem tudom megbocsátani magamnak, hogy már későn akartam meglátogatni. Nagy-nagy szeretettel emlékezem rá.”

Kitüntetése: Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1971)

Egykori tanítványa,
GYULAI EDIT
Hajdúböszörmény

BOROS GÁBOR (Hajdúböszörmény, 1932. 09. 08. – Nyíregyháza, 2016. 08. 21.) középiskolai tanár, könyvtárvezető, kollégiumigazgató

A legnemesebb emberek osztályrésze, hogy személyüket életükben is, eltávozásuk után is szeretet és megbecsülés övezi. Gábor egyike volt azoknak a tanároknak, aki ezt megkapta, aki egy *Kelet-Magyarország* napilapban meghirdetett véleménykutatás alapján, a „legendás tanár” címet is viselhette sok-sok évvel nyugdíjba vonulása után.

A mindenkit sújtó szörnyű világválság idején született Boros Eszter egyetlen gyermekeként, aki apa nélkül, nehéz körülmények között nevelte fel fiát. Édesapjáról nem tudott semmit, ami kimondatlanul is mély nyomot hagyott a lelkében, ráadásul édesanyja Budapestre került dolgozni, ezért állami gondozásba került, menhelyen is nevelkedett.

Boros Gábor az elemi iskolában kitűnt jó tanulmányi eredményével, szorgalmával, így a menhely támogatta a továbbtanulását a helyi Bocskai István Gimnáziumban. 1950-ben érettségizett, s továbbtanulhatott Debrecenben a Debreceni Tudományegyetem földrajz–földtan szakán. Megkapva a diplomát, több fiatal kollégájával együtt érkezett **Nyírbátorba**, az akkor már harmadik évfolyamot indító **Általános Gimnáziumba** (később **Báthory István Gimnázium**) földrajztanárnak.

Ő maga így emlékezett erre: *„A tanítást a katonai szolgálat miatt november 8-án kezdtem meg. Kedves iskolai ünnepség keretében az iskola igazgatója, Szász Gusztáv köszöntötte az új tanárokat. A földszintes épület, ahol az első években tanítottam, számtalan felejthetetlen esemény színtereként maradt meg az emlékezetemben. A tantestület többsége fiatal nevelőkből állt, akik az egyetemről hozott friss tudást különböző új módszerekkel igyekeztek átadni az ifjúságnak. Kiemelkedő teljesítményeket nyújtottak a különböző szakkörökben, csoportokban a vezetőtanárok és az ott szereplő diákok. Osztályfőnök is lettem, egy szerényebb képességű, szorgalmas, zömében falusi tanulók alkotta osztályban. Jó elképzelések megvalósításával az iskola egyik legjobb közösségévé váltak. Ez a tény volt számomra a legjobb elismerés!”*

A frissen végzett tanárok új színfoltot vittek Nyírbátor életébe, s ez a színfolt tartós értékévé vált a hosszú évek alatt, amit a diákok szeretete, a különböző közösségek elismerése bizonyított. A fiatal földrajztanár albérlet helyett a kollégiumba költözött be, és ott felügyelő tanári feladatokat is ellátott. Az akkori volt kollégisták soha nem felejtették el, mennyi mindent kaptak tőle neveltségük, ismereteik fejlesztéséhez, a férfivá érés problémáinak megoldásához.

A munkához való lelkes hozzáállása, munkabírása, kollégáival való emberi kapcsolata és szervezőképessége következtében hamarosan igazgatóhelyettesi feladatok ellátásával bízták meg felettesei az iskolában, amelyet két évtizeden keresztül pontosan, lelkiismeretesen, példaértékűen látott el.

1959. február 21-én házasságot kötött Németh Vilma tanítónővel, s vele bekerült a Cigándon élő Németh családba, ahol apósa, anyósa, s a még otthon lévő három gyerek szeretettel fogadta. A gimnázium új épületében lévő szolgálati lakásban kezdték meg roppant egyszerű körülmények között házasságukat. 1960-ban megszületett első gyermekük, Gábor, 1963-ban Vilma.

Gábor megelégedett, boldog emberré vált: volt szerető családja, volt olyan munkája, amit nagyon szeretett, emellett Nyírbátor befogadta, és a hatvankét év alatt lokálpatriótává lett. A tanítás mellett a társadalmi munka, a közösségekért végzett tenni akarás határozta

meg egész életét. Példamutatóan nevelte gyermekeit, akik munkavégzésben követték édesapjukat. Gábor fia biztosítási pályára került, de más szakterületen is dolgozott. Vilma többdiplomás pedagógus lett, akit a mozgalmi munka elcsábított hivatásától. Három lányukával örvendezették meg szüleiket.

Boros Gábor tanítási órái élményszámba mentek: úgy beszélt az óráin Indonéziáról, mint aki tegnap érkezett onnan haza, de így volt ez minden országgal, legyen az akár „Fokföldön vagy Ázsiában”.

50 éves érettségi találkozón (2010)

Dr. Farkas László így emlékszik: „A földrajzot már általános iskolában is tanultuk, de tanár bácsi módszerei és órái egészen más formában jelentek meg. A térkép állandó használata mellett olyan élményszerűen mondta el és rajzolta a tananyagot, hogy akit abszolút nem érdekelt volna a tantárgy, rövid időn belül aktív részesévé vált az eseményeknek. Mintha a hallottakat, látottakat személyesen élte volna át, azt a hatást váltotta ki, hogy mi is ott járunk azon vidéken. Fegyelmelési probléma nem volt, figyelmünk teljes mértékben le volt kötve. Magyarázat közben mindig közöttünk volt, nemcsak előadott. A földrajzi ismeretekbe beleszőtte a történelmet is, amit szintén nagy élvezettel hallgattunk.”

Hatalmas, naprakész földrajzi ismeretanyaggal bővítette diákjainak tudását, változatosabbnál változatosabb módszerekkel. Nemcsak megtanította a tananyagot, hanem teljes átéléssel érdeklődést is keltett a téma iránt. Számonkéréskor arra volt kíváncsi, mit tud a felelő. Türelmes és segítőkész volt, rámutatott arra, hogyan lehet pótolni a hiányosságokat. Figyelte és korrigálta diákjai viselkedését, kulturált szép magyar beszédre ösztönzött, ha kellett harcolt, és megvédte őket, akár a hatóságok vagy a szüleik előtt is. Sokszor még a diákszerelme viszontagságaiban is segített. Beszélgetett diákjaival óráközi szünetekben, kirándulások alkalmával az otthoni körülményekről, az iskolai eseményekről, illetve mindenről, ami esetleg példakép lehet egy életcél megvalósításában. „Mert szív volt, a diákokhoz is közelálló.”

Életpályája legmeghatározóbb intézménye, a **Báthory István Gimnázium**, az első és – egy kis kitéréssel – az utolsó munkahelye is volt. Az első munkahely hangulata és küldetése egész életére kijelölte az utat. A fiatalos lendület a barátokkal, a pályatársakkal, a diákokkal, a szakmai sikerek, a kirándulások, a táborok szervezése, a kollégiumi nevelés, az önkormányzatiság, a társadalmi munka, a közéleti aktivitás, közreműködés a város kulturális életének alakításában, a klasszikus értelemben vett népnevelés, a tudományos ismeretterjesztés, a kiterjedt kapcsolatrendszer és az embereken segítő, humánus életfilozófia minta lett az őt követők szemében.

Oktató-nevelő munkája elismeréseként a Megyei Tanács VB illetékes vezetői a **Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Pedagógiai Intézet** igazgatói feladataival bízták meg 1977-ben. A **Nyíregyházán** lévő megyei intézetben a korábban megszerzett tapasztalatait kamatoztatva új rendszer kialakításán dolgozott. Nagy ambícióval látott hozzá terve megvalósításához, de az egészségi állapotában bekövetkezett változás miatt 1978-ban visszatért kedvelt városába, **Nyírbátorba**. Itt a **városi könyvtár** vezetőjeként folytatta munkáját. A könyvek és az olvasás szeretete alap volt számára. Író-olvasó találkozók, vetélkedők, fejlesztések és számos kulturális esemény fűződött könyvtárigazgatóként a

névéhez. A fiatalok életének segítése elsődleges volt számára, így a könyvtárban is szem előtt tartotta az ifjúság bekapcsolását ebbe a munkába. Humanizmusa áthatotta egész életét, mindenkinek szeretett segíteni mindenféle érdek nélkül. Szervezőképessége révén jelentős számú rendezvény valósult meg nemcsak Nyírbátorban, de a járás településein is. Kiemelkedő szerepet vállalt Nyírbátor 700 éves fennállásának megünneplésében.

1980 márciusában a **Báthory István Gimnázium Kollégiumában** folytatta pályafutását, ahol 1987-ben a nyugdíjba vonuló Jakab Ilonától átvette a vezetői stafétabotot. Felpozícionálta a jó és biztos alapokon működő kollégium életét, amit rövid időn belül a „Kiváló Kollégium” címmel ismertek el. A gimnázium *„Jubileumi évkönyv 1954–2004”* oldalain olvasható visszaemlékezése: *„Igen hálás vagyok a sorsnak, hogy a helybéli kollégium tanszékében az itt élő ifjúságért dolgozhattam. Itt is a tanulmányi munka elsődlegességét megtartva a színes közösségi tevékenységre fordítottunk sok időt. Az öntevékenységre épülő műsorok, kirándulások, a kéthetente bevételt jelentő diszkó, a különböző témájú előadások megtartása, a szilágysomlyói diákokkal való kapcsolat felvétele sokáig összetartó erőt jelentett. Tanfolyamokat szerveztünk, ahol a kollégisták önköltséges úton szakmunkás-bizonyítványt szerezhettek.”*

A kollégium igazgatójaként hatvanévesen ment nyugdíjba, 1992-ben. Ezután is aktív maradt. 1994-ben megalakította a Nyírbátori Nyugdíjas Értelmiségiek Egyesületét, melynek húsz éven át volt elnöke. Az egyesület számos bel- és külföldi kiránduláson, kulturális eseményen vett részt vezetésével. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Nyugdíjas Szövetségnek is választott tisztségviselője volt, és mint ilyen számos megyei rendezvény szervezője és házigazdája is. Aktív korában is oszlopos tagja volt a levelező és esti tagozaton történő oktatásnak, nyugdíjasként is folytatta ezt a munkát úgy, hogy az önálló vállalkozások elindítását is segítő kereskedelmi-boltvezetői és eladói tanfolyamokat szervezett a nyíregyházi **Sipkay Barna Kereskedelmi és Vendéglátó Ipari Szakközépiskola** kihelyezett tagozatán. Életfilozófiájának tartotta: *„A tanár arra tette fel az életét, hogy tanítson, neveljen, tudást adjon át, és segítsen a mindennapi boldogulásban. Az élethosszig tartó tanulás folyamatában feltétel az élethosszig tartó tanítás is.”*

Több mint 50 évig mérte Nyírbátorban a csapadékot, kémlelte az eget és a szelet, adott rendszeres jelentést az időjárásról az **Országos Meteorológiai Szolgálatnak**. A geográfia és a gyermekek iránti szeretet ösztönözte, hogy fiatal pedagógusként diákjaival mérjék és lejegyezzék a környék meteorológiai jelenségeit. A fél évszázad mérési eredményeit tudományos kutatások alapadataiként használták. A **TIT Jurányi Lajos Egyesület** tagjaként szakmai ismereteinek átadásával hosszú időn keresztül hozzájárult a lakosság körében végzett ismeretterjesztéshez, a szellemi értékek gazdagításához. Igen sokat foglalkozott a három lányunokájával, minden lépésüket élénk figyelemmel kísérte, arra vágyott, hogy a lányok életének legfontosabb állomásain jelen legyen. Az unokák mindig büszkéek voltak, és most is azok, a „Papára”, s viszik tovább az értékeket, amelyeket tőle és a „Mamától” kaptak.

Számos szakmai és közéleti elismerésben részesült, melyek jelezték azt a sokszínű tevékenységet, amit folytatott: 2002-ben a felnőtt-oktatásban végzett áldozatos munkájáért a Sipkay Barna Oktatásszervező Közkereseti Társaság *Nívódíjat* adományozott részére. 2003-ban a társadalmi munkás lelkes lokálpatrióta a több évtizedes tevékenysége elismeréséül *„PRO URBE Nyírbátor” oklevelet* kapott; 2005-ben átvehette *aranydiplomáját*.

2007-ben a város kulturális értékeinek gyarapításában kifejtett kimagasló érdemeiért, a civil területen végzett példa értékű tevékenységéért a *„Nyírbátor város díszpolgára”* kitüntető címet kapta. A sok elismerés mellett erre volt a legbüszkébb, meg arra, hogy tanítványai nem felejtették el, a lehetséges összes érettségi találkozó „kedvenc”

meghívottja volt. Ilyenkor minden érdekelte, a szakmai életútjától kezdve a családig, és ezután olyan dolgokat mesélt el a diákoknak, melyek már régen feledésbe mentek az illetőnél. Figyelemmel kísérte tanítványainak az életútját.

Kimagasló pedagógiai szakmai munkája elismeréseként több éven át kérték fel a „**Lóczy Lajos Országos Földrajzverseny**” zsűrijébe. Ő maga is több diákot készített fel országos versenyre, ahol szép eredményeket ért el. 2008-ban az oktatási miniszter a hátrányos helyzetben lévő fiatalok felzárkóztatásáért végzett munkáját „*Teleki Blanka-díjjal*” jutalmazta. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium szakállamtitkárától 2009-ben a Meteorológiai Világnapon, a több évtizedes precíz és szakszerű észlelő munkáért vehette át az *Országos Meteorológiai Szolgálat magas kitüntetését*. 2015-ben a Nyírbátori Kulturális Központ színháztermében tartott városi pedagógus napi ünnepségen átvehette a hatvan éve végzeteknek járó *gyémántdiplomát*, ahol több száz kolléga – állva, tapsolva – köszöntötte a közkedvelt nyugdíjas tanárt. Nyírbátor testvérvárosi kapcsolatai közül elsők között jött létre – 1997-ben – a partiumi Szilágysomlyóval való kapcsolat Boros Gábor kezdeményezésére. 2017-ben ez a kapcsolat 20 éves évfordulóját ünnepelte, és a jeles ünnepen az úttörő tevékenységét *Posztumusz díjjal* köszönték meg.

A betegség alattomosan támadta meg a sziporkázó, mindig jókedvű, mindenkinek segítő, mindenre emlékező elmét. A 80. születésnapjára rendezett családi összejövetelen senki nem gondolta, hogy ez bekövetkezhet. Családja, ismerősei, a gondozók, az ápolók végsőkéig nagy türelemmel mellette álltak, és gondoskodtak róla. Az unokák meséltek, énekeltek hozzá, mint ahogy hajdan ő tette ezt, és türelmesek voltak, mert a „Papa” megtanította, hogy a „türelem rózsát terem.” S a rózsák – vörösek, sárgák, fehérek, sok más virág – és sok ember megjelentek a búcsúztatásán, mely rendhagyó módon „Az Emlékezés Napja” volt egy értékes életútról, egy hat évtizedig tartó szolgálatról, melyet önzetlenül végzett a TANÁR, az EMBER. Hamvait földgömb alakú urna őrzi a nyírbátori Köztemető díszsírhelyén, de itt él közöttünk.

Szeretett bennünket, és mi is szerettük őt, mert szeretetre született. Családja, munkatársai, diákjai visszaemlékezéseiből egy egyedi alkotású könyv készült, a következő címmel: *A szeretet öröksége. Boros Tanár Úr – Gabi bácsi. 1932–2016*

Leánya, **BOROS VILMA**

Nyírbátor

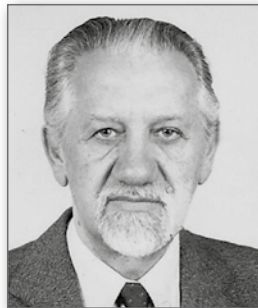
és volt tanítványa, **RAFFAY ZOLTÁNNÉ**

Nyíregyháza

BÚZÁS LÁSZLÓ DR. (Szarvas, 1929. 11. 24. – Gyömrő, 2018. 06. 7.)
középiskolai tanár, főiskolai tanár

Szarvason született iparos családban. Édesapja, Búzás Gyula fodrász, édesanyja, Golár Zsuzsanna háztartásbeli volt, két fiúgyermeket neveltek. Az általános iskolát szülővárosában végezte. Vallásos neveltetésben részesült, ministránsként szolgált a szarvasi katolikus templom szertartásain. Középiskolai tanulmányait a szarvasi Vajda Péter Gimnáziumban kezdte. Szülei papnak szánták, ezért a középiskolát Nagyváradon

folytatta a papneveldeben. A gimnázium harmadik osztályát ott fejezte be 1944-ben.

A front ekkor már a Kárpátoknál volt, ezért tanárai – társaival együtt – hazaküldték. A szarvasi gimnáziumban folytatta tanulmányait. A negyedik és az ötödik osztály elvégzése után a helyi tanítóképzőbe iratkozott át. Az ötosztályos tanítóképzés második évfolyamára vették fel, különbözeti vizsgát kellett tennie. 1951 nyarán érettségizett, majd képesítővizsgát tett kiváló eredménnyel.

1951 őszén új diplomásként állást kért és kapott, munkahelye a **Szarvas** határában lévő kéttanítós **Hertelendy-majori tanyasi iskola** alsó tagozata lett. Ebben az időben hatnapos munkahét volt, ezért a tanítók hétköznapi az iskola szolgálati lakásában laktak. Hazamenni csak szombaton délután tudtak. Hétfőn hajnalban kerékpáron tették meg a mintegy húsz kilométeres távolságot visszafelé.

A tanítóképzőben ismerkedett meg Kovács Erzsébettel, a találkozásból tartós kapcsolat lett. Erzsébet képesítő vizsgája után egy távoli település iskolájában kapott tanítói állást. 1952-ben összeházasodtak, kérésükre mindkettőjüket áthelyezték **Békésszentandrásra. László a felső, felesége az alsó tagozatban tanított.** Időközben beiratkozott a szegedi Tanárképző Főiskola levelező tagozatára matematika–fizika szakra, és általános iskolai tanári diplomát szerzett.

1958-ban az iskola igazgatójának mandátuma lejárt. Helyébe Búzás Lászlót nevezték ki. Igazgatása alá tartozott az alsó és felső tagozat, a napközi a konyhával, két óvoda és három tanyasi iskola. Még ebben az évben a tanácstagi választáson az iskola körzetében megválasztották tanácstagnak, és tagja lett a végrehajtó bizottságnak is.

Közben megszülettek gyermekeik, Klári 1954-ben, Edit 1961-ben. 1963-ban családi okok miatt kérték áthelyezésüket a járási székhelyre, Szarvasra, ahol László szülei éltek. Felettesei megértőek voltak, és kinevezték **Szarvas 1. sz. Általános Iskolájába** igazgatónak. Az iskolához alsó és felső tagozat, 8 osztályos zenetagozat, 4 óvoda, 2 napközis csoport, valamint konyha tartozott. Nagy iskola volt, kiváló oktatókkal, akik eredményes munkát végeztek.

1966-ban a **Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet** igazgatója tanári állást kínált az iskola **Társadalomtudományi Tanszékén.** Ehhez a beosztáshoz szolgálati lakás is járt. Búzás László a tanszéken először filozófiát és politikaelméletet tanított. Az ehhez szükséges egyetemi végzettséget meg kellett szereznie. Felvették az ELTE levelező tagozatára, az ötödik év végére egyetemi diplomát szerzett, és jogosultságot arra, hogy filozófia, etika, politikaelmélet, Magyarország története és művelődéspolitikai tárgyakat taníthasson.

Már diákként is sokoldalú sportember volt. Atletizált, labdajátékokban vett részt, és eredményesen asztaliteniszezett. Ez utóbbit tanárként is versenyszerűen folytatta. Elvállalta a női asztalitenisz szakkörben az intézői és edzői munkakört. Edzői végzettséget a Testnevelési Főiskola tanfolyamán szerzett. Versenyzői elnyerték a Körös Kupát, a Gyulai Vár Kupát és az óvónőképző intézetek közt folyó asztalitenisz-verseny díjait.

Az első években filozófiát és politikaelméletet tanított, később megkapta a Magyarország története, az etika és a művelődéspolitikai nevű tárgyakat is. Ezekből előadásokat és szemináriumokat tartott. Ezek két féléves tárgyak voltak, melyek kollokviumi vizsgával záródtak. Szakdolgozati konzultációkat vezetett, elsősorban pedagógia tárgykörben, közben kutatómunkát is folytatott, elsősorban a felsőoktatás pedagógiája és metodikája érdekelt. Kutatásai eredményét gyakran publikálta. Cikkei, tanulmányai jelentek meg a Művelődésügyi Minisztérium kiadványaiban és az évente megjelenő Óvónőképző Intézetek Tudományos Közleményeiben. Mintegy tízévi munkássága összegzéséeként írta meg doktori disszertációját. Az ELTE Pedagógia–pszichológia Tanszékén védte meg dolgozatát, és tette le doktori szigorlatait. 1980-ban egyetemi doktori címet szerzett. Ettől kezdve a hallgatók szakmai kutatásait

kísérte figyelemmel, a legtehetségesebbeket országos diákköri konferenciára is felkészítette.

A magyarországi óvónőképző főiskolák között gyakori volt a szakmai tanácskozás, amelyeken hallgatók és tanárok vettek részt. Az ezeken való részvételért, a szervezési munkákért az iskola gyakran kapott minisztériumi dicséretet. Személyes munkásságát is elismerték a Munka Érdemrend bronz fokozatával.

Közben Klára lánya leérettségizett, és élethivatásként a pedagóguspályát választotta. Elvégezte a felsőfokú óvónőképzőt, majd levelező tagozaton a budapesti Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolán gyógypedagógus tanári oklevelet szerzett. Ezt kiegészítette a logopédus szakkal. Egyetemi diplomát Szegeden, a József Attila Tudományegyetem filozófia szakán kapott. Edit lánya szintén leérettségizett, a Közgazdaságtudományi Egyetem külkereskedelmi szakán szerzett diplomát, majd ugyanitt számítástechnikai szakközgazda másoddiplomát. Később, már munka mellett, mérlegképes könyvelő lett.

Felesége 1986-ban 56 évesen vonult nyugállományba. Súlyos betegség támadta meg. A sugárterápiát szervezete nem bírta, felmondta a szolgálatot, 1990-ben elhalálozott. A férj bár egyedül maradt, magányát oldotta, hogy jó barátságba került Görbe Jánosné Megyeri Évával, aki visszaköltözött Fótról Szarvasra, és betegségében ápolta.

1985-ben megválasztották a közben főiskolai karrá lett óvónőképző főigazgató-helyettesévé. Ez sokrétű feladatot jelentett számára, el kellett végeznie az adminisztráció nagy részét, a tantárgyak félévenkénti bontását, a vizsgarend összeállítását. Javaslatára álltak össze a vizsgabizottságok, jelölődtek ki az államvizsga-bizottságok elnökei. A Felvételi Előkészítő Bizottság elnökeként segítette a felvételre jelentkező középiskolásokat.

Szoros szakmai kapcsolatot hozott létre a magyarországi négy óvónőképző között, melyek székhelye Szarvason kívül Kecskeméten, Sopronban és Hajdúböszörményben volt. Fontosnak tartotta a kapcsolatteremtést más országok pedagógusképzőivel is, például Szlovákiában a lévőai főiskolával. Jugoszláviában Novi Sadon, Bulgáriában pedig Burgasban, a Fekete-tenger partján találtak még ilyen intézményt. Munkájukról kölcsönösen tájékoztatták egymást.

1988-ban dr. Tóth Lajos főiskolai tanár ötlete nyomán és elképzelései szerint született meg a *Szarvasi Krónika* című közművelődési és helytörténeti periodika, amelyet évente egyszer mintegy 150–200 oldalas kiadványként jelentettek meg. Búzás Lászlót is meghívták a szerkesztőségbe, amelynek haláláig tagja maradt, és az idők folyamán 30 cikke, valamint tanulmánya jelent meg a Krónikában.

Szakács Mihályné dr., a TSF Pedagógiai Kara ny. dékánja így emlékezett rá: „Dr. Búzás László a szarvasi óvónőképzés történelmi múltjához közel három évtizedes tanári, vezetői tevékenységgel kötődött. E hosszú életpályán a pedagógusképzés strukturális átalakulásának, tartalmi változásainak, a főiskolává válás előkészítő munkálatainak volt meghatározó egyénisége. Tanári hitvallásában az igényes oktatást, a minőségi pedagógusképzés megvalósítását vallotta a legfontosabbnak.

Igényesen készült óráira, de tapasztalta, hogy az előadás módszere passzív részvételre készíti a hallgatóit. Színes módszertani palettát alkotott és alkalmazott tanóráin. A hallgatói kiselőadások a szakirodalmak feldolgozását segítették nem csupán szemináriumokon, de az évfolyam-előadásokon is. A felsőoktatásban addig ismeretlen ankétok, tanórai viták tették színessé, a hallgatók számára is vonzóvá az órát.

A hallgatók óvodai foglalkozásait rendszeresen látogatta, keresve a visszajelzéseket az elméleti ismeretek gyakorlati megvalósításában. Tapasztalatait az óvónők továbbképzéseiben tartott előadásaiban dolgozta fel. Népszerű előadójává vált a területi továbbképzéseknek.

Igen jó kollegiális kapcsolat jellemezte a szakfelügyelővel történő együttműködést. Vallotta, hogy sikeres pedagógusképzés csak úgy lehetséges, ha ismerjük a gyakorlatot – az óvodát, az óvodás gyermeket, az óvodai nevelést.

Az óvodapedagógusokat képző intézmények közül szinte elsőként kapcsolódott a felvételi előkészítés lehetőségeit kidolgozó bizottság, a FEB munkájába.

A főiskolává válás időszakában főigazgató-helyettesként alkotó módon vett részt a strukturális és tartalmi változások munkálataiban. Tanszéke élte meg a legnagyobb tantervi változásokat, megújulásokat. A pedagógusképzés szakbizottságaiban felkészülten képviselte az óvodapedagógus-képzést.

Vezetői közösségünkben határozott, humánus kollégaként a pontosság és naprakészség jellemezte. Nyugdíjba vonulásakor elismert, elfogadott vezetőként búcsúzott az általa szeretett, nagy múltú intézménytől.”

1992-ben vonult nyugdíjba. Búcsúztatásakor megkapta a Brunszvik Teréz-emlékérem arany fokozatát. Ekkor még nem sokat pihent. A helyi **Tessedik Sámuel Szakképző Iskolában** óraadó tanárként félállásban matematikát és fizikát tanított. Tíz éven át oktatta a leendő szakmunkásokat a 9. és 10. osztályban. Nem volt könnyű munka, néhány év után belefáradt, és befejezte a pedagóguspályát. 2001-ben kapta meg kibocsátó intézményétől az aranydiplomát, 2011-ben a gyémántoklevelet.

Munkáját számos kitüntetéssel ismerték el. A már említetteken túl megkapta az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1974), a Munka Érdemrend bronz fokozata (1979), az Óvónőképző Intézet Emlékplakettje (1986), Kiváló FEB Vezető (1989), Brunszvik Teréz-emlékérem (1991), Játékvezetői Működésért (1992) és az Asztalitenisz Sportért (1992) kitüntetéseket.

Felnőttek az unokái is. A Klára lányánál született Dóra és Klári szintén a pedagóguspályát választotta. Klári testnevelés–földrajz szakos általános iskolai és német szakos középiskolai tanár. Második házasságából született Andrea lánya szakmát tanult.

Miután lezárta a pedagóguspályát, egészségi állapota fokozatosan romlott, segítő, baráti kapcsolata felbomlott, járási nehézségei az emeleti lakásához kötötték, hallása gyengült. Hozzá tartozóin túl csak a Szarvasi Krónikában végzett lektori munkája kötötte a közösséghez.

2013. november 6-án az őt látogató szociális munkás eszméletlenül találta a lakásában. Agyvérzés érte. A kórházban lemondtak a magatehetetlen betegről. Edit lánya és családja azonban nem, december 4-én édesapjukat gyömrői lakásukba költöztették. Ezzel megkezdődött a reménytelennek tűnő küzdelem az életéért. Erről az időszakról szól leánya,

Diplomaosztó. Jobb szélén dr. Búzás László főigazgató-helyettes

Beke Edit emlékezése: „Egy hónapon keresztül próbáltuk megérteni, mi történt, s hogy ez az új helyzet mit kíván tőlünk. Édesapám állapota hétről hétre romlott. Zavart volt, nem tudott lábra állni, egyedül nem evett, nem ivott, egyre gyengült, két hét után megjelentek a felfekvések. Úgy láttuk, a Mennyei Atya el akarja szólítani őt, de fájt, hogy méltatlan körülmények között kell eltöltenie az utolsó időt.

Úgy nőttem fel, hogy szüleim gondoskodó szeretete vett körül

mindig minket, gyerekeket és később az unokákat is. Éreztem, hogy most nekünk kell ezt a gondoskodást viszonznunk. Édesapám állapota egyre javult. A sebek begyógyultak, tudata tisztult, beszéde érthető lett. Kezeit kezdte használni, előbb a kanalat tudta megfogni, majd a tollat is, és „ipari” mennyiségű keresztretjvényt fejtett meg, hogy elüsse az időt. Sokat beszélgettünk, főleg a régi időről, emlékekről. Ebből született meg édesapámban a kívánság, hogy szeretné megírni az önéletrajzát.

Hónapokig diktálta fejezetről-fejezetre életének fontosabb eseményeit, a családi történeteket. Aztán a fejezetekhez fényképeket válogattunk, és megszületett az ajándék, a családi képeskönyv, melyben nagyon sok történelmi és helytörténeti vonatkozás is van. Örömmel forgatják a családtagok. Szülővárosa helytörténeti kiadványában, a Szarvasi Krónikában – amelynek szerkesztőségében harminc éven át dolgozott – sorozatban jelenik meg.

Édesapám öt és fél évet töltött nálunk ágyhoz kötve, míg 2018. június 7-én a Mennyei Atya magához szólította őt.”

Forrás: Az én történelmem – Dr. Búzás László önéletrajza. Szarvasi Krónika 1–6. rész: 29/2015 42–46. l.; 30/2016 24–28. l.; 31/2017 41–45. l.; 32/2018 21–26 l.; 33/2019; Kézirat 33/2019 23–28. l.; 34/2020 Kézirat

Szerkesztette:
DR. KUTAS FERENC
Szarvas

C

A pedagógus munkaeszköze:
saját személyisége!”
(Anatole France)

CHOLI DARÓCZI JÓZSEF (Bedő, 1939. 05. 26. – Budapest, 2018. 05. 12.) pedagógus, író-költő, műfordító, szociológus

„Dolgozhatsz sokat, nehezet; Cigány vagy! / Hiába vagy szép és okos; / Cigány vagy! / Te lehetsz a legerősebb; / Cigány vagy! Hiába vagy nagyon gazdag; / Te akkor is / Cigány vagy!” vallotta Choli, a költő, eredeti nevén Daróczi József, cigány és magyar nyelven egyszerre közölt Rom san, azaz Cigány vagy című versében. Főként az ezerkilencszáznyolcvanas évek közepe óta majdnem kizárólag cigány nyelven alkotott, a cigány nyelvújítás zászlóvivője volt, akit Nyugat-Európában is a magyarországi cigány értelmiség vezéregyéniségeként ismernek és ismernek el.

Amikor megkérdeztem (TT) tőle, hogy „Miért vagy te Choli?”, azt válaszolta: „Gyermekeim adták ezt a nevet, ezért azt szeretem, ha így szólítanak.”

A hazánkban élő cigányok a török időktől kezdve részt vettek a magyar nép honvédő- és szabadságharcaiban. Így történt ez 1956-ban is. Utána sok cigány is börtönbe került Cholival együtt. Choli tíz hónapig raboskodott Antall Józseffel egy cellában. – Nem beszélt erről. Amikor rákérdeztem, csak annyit mondott: „az ötvenhatos események után kerültem Budapestre”. A közös cellában folytatott beszélgetések inspirálhatták Antall Józsefet arra, hogy 1957-ben megírja cigányokról szóló tanulmányát, ami Tanul-

mány vázlat cigányokról címmel 1993-ban jelent meg a Kethano Drom nyitó számában.

Tizenhét éves koráig a bedői cigánytelepen élt. Budapesten az általános iskolát és a gimnáziumot esti tagozaton fejezte be, s ugyancsak munka mellett pedagógiai főiskolát végzett. Közben volt bányász, segédmunkás, vagyonrakodó.

1971-ben részt vett a Roma Unió első világkongresszusán Londonban. A kongresszus többek között a cigány nyelv ápolásáról is döntést hozott. Hazatérve Choli a cigány nyelv ápolását kiemelt feladatának tekintette, nyelvkönyvet és szótárt is alkotott.

1971–72-ben tagja lett az MTA kutatócsoportjának, amely a cigányság szociális, kulturális helyzetét vizsgálta. 1972-től tanácsi előadó (tanulmányi felügyelő), népművelő, tanító, majd szabadfoglalkozású író. Szépirodalmi és kultúrpolitikai tevékenysége közben autodidakta módon képezte tovább magát, és amikor (1994-ben) megalakult a világ első romológiai tanszéke a zsámbéki főiskolán, annak tanára lett. Nagyszabású vállalkozása volt a *Biblia* (az Újszövetség) cigány nyelvre fordítása, ami 1996-ban jelent meg. – Elismerései: Budapestért Díj (1990), A Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1999), Apáczai Csere János-díj (2003), Open Society Institute Roma Irodalmi Fődíja (2003), Kisebbségeért Díj (2005).

Sorsa és munkássága ugyanúgy példaértékű és példaadó, ahogyan a cigány irodalom és a cigány származású pedagógusok első nagy nemzedékének más kiemelkedő alakjái. Indulását, gyermekéveit és élete főbb állomásait önvallomása (ld. Gyergyói Sándor: *Kirekesztéstől a beilleszkedésig*. Debrecen, 1990. II. kötet) tárta fel legteljesebben. Tanulságai miatt teljes terjedelmében szó szerint idézzük:

„Hajdú-Bihar majdnem legkisebb településén, a román nemzetiségi Bedőn születtem. Községünkben sem igazi »cigány-magyar« ellentét nem volt, de nem volt igazi cigánytelep sem. Az Újsor folytatásában, a hajdani nyárfaerdőn túl épült fel a kanális partján hét, inkább már ház, mint putri. Legalábbis szociológiai megfogalmazás szerint nem putri-telep. Ebben a hét házikóban laktunk mi, az egy közös ősőtől származó hetvenkét unoka a hét testvér-szülővel.

Szüleink viszonylag korán bekapcsolódtak a község életébe, elsősorban mint napszámos – részes arató, harmados földművelő. De szüleink foglalkoztak még idényszerűen edényfoltozással és állattartással. Így aztán nem volt nehéz megtanulni a munkát, mert hiszen mint minden szegény paraszti családban ez lenni szokott, beleszülettünk a munkába.

Kora tavasszal szinte a cigánysor apraja-nagyja kivonult a Homokgödörbe vagy a Leventetanyára, hogy kivesse az arra az évre tervezett falusi házépítésekhez szükséges vályogot. Utáltam a vályogvetést. Ha csak tehettem, minden évben megszöktem előle. De sajnos tizenkét éves korom után már egyre kevesebb eséllyel indultam neki a határnak vagy a temetőnek, mert egyre nélkülözhetetlenebb szükség volt a munkámra a vályogvető gödörben. Márpedig ha egyszer valakire szükség volt, azt sem a közösség: a család, sem a Jóisten nem engedte el.

Magyarul viszonylag hamar megtanultam, de sokkal előbb tudtam románul, amit én akkor is és most is megértek, hiszen románok között nőttem fel. A románokkal jól kijöttek a cigányok. Sokkal jobban, mint akár napjainkban a magyarokkal. De úgy gondolom, ez természetes is, hiszen két kisebbségben lévő népcsoport toleránsabb egymással szemben, mint külön-külön a többségi csoporttal.

Általános iskoláimat szülőfalumban, Bedőn végeztem el. Már amennyit a hébe-hóba iskolába járással el tudtam végezni. Hogy az ötödik osztályt tizennégy éves koromra sikeresen befejeztem, abban sokkal nagyobb érdeme volt tanítónőmnek, Sóvágó Gizellának, mert nem létezett olyan buta cigánygyerek közöttünk, akit »Sóvágó« át ne segített volna egyik osztályból a másikba. Nagy szeretettel gondolok rá most is, lassan vénülő, fehér szakállasan.

Amíg a megyében éltem, Berettyóújfalú, édesanyám szülővárosa volt a legnagyobb

település, amit láttam, fene nagy város volt, itt feküdtem szívéltelenséggel több mint három hónapig kórházban. De azért elég sokat jártam a megyében. Jártam Nagykerekiben, Biharkeresztesen, Bojton és Nagyzomlányban. Debrecenbe már csak akkor jutottam el, amikor Budapestről utaztam oda.

Pedig édesapám szerint Debrecen volt a világ közepe, Nagyvárad után. Mert családunk: nagypánk és nagyanyánk Nagyváradról szöktek meg a szüleiktől Bedőbe. Ők voltak az első pár „telepesek” a faluban.

Nagyanyámnak Nagyvárad maradt az álmok városa. Lehet, hogy igaza volt, nem tudom, nekem Bedő maradt és marad gyermekkorom, ifjúságom sokszor kesernyés, de mégis boldog színhelye.

1957-ben kerültem Budapestre ugyanúgy, ugyanolyan körülmények löktek ki mikroközösségemből, mint az alföldi szegény családok sok száz gyermekét. Dolgozni jöttünk Budapestre.

Több munkahelyen próbálkoztam megtalálni önmagam, vagy talán inkább azt a közösséget, amit Bedőn ott hagytam, hiába. Végül huszonegy éves koromban a Csepel Vas- és Fémművekbe kerültem segédmunkásnak. Itt fejeztem be az általános iskola még hiányzó három osztályát, és itt kezdtem meg a középiskolai tanulmányaimat. Gimnáziumba nagyon nehezen jártam, mert a vállalat nem támogatta továbbtanulásomat, ezért állandó éjszakai műszakot kellett vállalnom, hogy délutánonként iskolába mehessek, nagyon nehéz volt az a négy év. A Nehézfém Formaöntődében foszfor ötvözetet olvastottam. Persze ez a munka is csak így visszafelé nézve tűnik nehéznek. Akkor nem éreztem a súlyát. Érettségi előtt jelentek meg első verseim és műfordításaim a főváros több folyóiratában és lapjában.

Érettségi után képesítés nélküli tanító lettem egy cigány osztályban, majd a főiskola elvégzése után több kerületi tanács művelődési osztályán dolgoztam.

1985-ben választottak meg az Országos Cigánytanács elnökének, és 1986. június 12-től, megalakulásától kezdve a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége ügyvezető titkári feladatát láttam el több-kevesebb sikerrel.

A magyar klasszikusok fordítása mellett egyre többet foglalkozom a cigányság története megírásával és kiadásával. Cigány és magyar nyelven írt verseim folyamatosan jelennek meg, bár egyre kevesebb időm jut versíráshoz.

A zsámbéki főiskolán is a cigányok történetét és a cigány irodalmat oktatta legnagyobb óraszámban. Azt vallotta, hogy „az ember önmagát csakis az ősei, a múltja tükrében ismerheti és értheti meg igazán”. Hazánk első cigány származású főiskolai tanáraként végzett sikeres munkájával érdemelte ki elsősorban az Apáczai-díjat.

Pedagógiai kitüntetése alkalmával így nyilatkozott (*Köznevelés*, 2003. február 7.): „A nemzet napszámosságainak egy ilyen elismerés mindig azt jelenti, hogy nem dolgoztunk hiába. Éppen harminc éve, hogy elkezdtem tanítani. Összegezni a munkát csak úgy lehetne, és azt hiszem, a díj is ennek szól: az ember teszi, amit tennie kell, amire felesküdt, amit vállalt, amit kedvvel és örömmel csinál. Úgy gondolom, hogy ez a summázata a pályámnak. És hogyha az ember úgy végzi a munkáját – és ez nem csak a pedagógusokra érvényes természetesen –, ahogy a lelke és az esze együtt diktálja, akkor ez az ország szebb és egyre szebb lesz. És ez a célunk.”

Az 1970-es években tanulmányi felügyelőként kezdte meg a nyári táborok szervezését és vezetését cigány gyermekek, majd cigány és magyar családok számára. Személyes beszélgetéseink során elmondta, hogy vizsgálni kezdte, miért van elenyészően kevés cigány fiatal főiskolán, egyetemen, majd azt, hogy miért érettségiznek olyan kevesen, és hogy miért fejezik be kevesen az általános iskolát, míg végül eljutott arra a következtetésre, hogy családoknak, méghozzá cigány és magyar családoknak közösen szükséges életmód-táboro-

kat szervezni tanítási szünetekben, amit egy évtizeden át meg is tett. Utána a mások által szervezett nyári cigány gyermektáborokban tartott foglalkozásokat szerte az országban az ezredfordulóig. Az ezredfordulón egészsége megromlott, de még így is vállalt közreműködést cigány gyermekek tanulmányi és kulturális rendezvényein, segítette továbbfejlődésüket, és felhívta a figyelmet arra, hogy sok tehetséges cigány gyermek kallódik az eltérő tantervű iskolákban. Olykor vendéglelőadó volt még továbbra is több főiskolán és egyetemen. Folytatta irodalmi munkásságát és közéleti tevékenységét. 2010-ben átélte azt, ami a szülő számára a legfájdalmasabb: elvesztette, eltemette kormányzóvivő Dávid fiát. Gyermeke halála nagyon megviselte. Nehezen békélt meg a megváltoztathatatlannal, majd egy éven át hallgatott. 2011 őszén, a népszámlálás megkezdése előtt szólalt meg újra, vállalt közszereplést, azt hangsúlyozva, hogy „Ide tartozunk!” Kérte a cigány származású magyar állampolgárokat, hogy vállalják identitásukat. Hangsúlyozta: „Én fővállalom az összes pozitívumát a cigányságnak, az összes negatívumát is, bármennyire fájdalmas is. Jó emberek vagyunk, ezt be kell bizonyítanunk, azzal is, hogy fővállaljuk magunkat a népszámláláskor.” Ez a realitás, politikai érzék, a jószág bizonyítása és kibányászása tanítványaiból vezérelte egész életében.

Realitásérzékét jelezte számomra (77) az is, amikor 1996-ban, első személyes beszélgetésünk alkalmával többek között azt fogalmazta meg: „Negyven évvel ezelőtt hittem abban, hogy az úgynevezett cigánykérdés négy évtized alatt megoldható hazánkban. Most már tudom, hogy újabb négy évtized ehhez nem elegendő. A társadalmi felemelkedéshez a cigányság minőségi oktatásán át vezet az út. Ezért kell dolgozniuk vállalva a cigány értelmiségnek és a gádzsó (nem cigány) pedagógusoknak ellentmondásos társadalmi, politikai körülmények között is.” Amiért ő minden tőle telhetőt megtett. Ezt a célt szolgálta nyelvkönyve, szótára, biblia-fordítása, szociológiai munkája, közéleti és szépirodalmi tevékenysége is.

Költői és írói pályáját Choli Daróczi József az ezerkilencszázhatvanas évek végén kezdte meg, s hamarosan megjelentek az első méltatások is (Nagyvárad 1971, Világosság 1971). Első önálló kötete mégis több mint egy évtized múltán jelent meg (*Fekete korall, versek*. 1981). Irodalmi pályája kezdetétől szívügyének tekintette anyanyelvének, a cigány nyelvnek az ápolását, alkalmassá tételét a költészet és a tudomány számára, s kezdte meg műfordítói tevékenységét, elsőként József Attila verseinek cigányra fordításával. Az ezerkilencszázhatvanas években, amikor tanácsi előadóként dolgozott, stencilezve sokszorosított cigány nyelvű irodalmi folyóiratot adott ki, amelynek azonban csak néhány száma jelent meg, mert „az illetékes elvtársak” nem tudtak cigányul, nem ellenőrizhették, mit közöl a költő, ezért szamizdatnak minősítették és betiltották a lapot. Csak húsz év múltán, a rendszerváltás, majd a kisebbségi törvény megjelenése után, 1995-től tudta ismét elindítani, most már nyomtatott formában és ugyanazzal a címmel (*Rom Som*) ezt az irodalmi, nyelvi, kulturális folyóiratot.

Az ezerkilencszáznyolcvanas években már egyértelműen nyelvújító tevékenysége került alkotómunkája homlokterébe. 1984-ben megjelent *Romano–ungriko cino alvari, cigány–magyar kisszótár* című munkája, majd 1988-ban a *Zhanes romanes? cigány nyelvkönyv*, amit Feyér Leventével közösen dolgozott ki, s mindmáig kitűnő cigány nyelvkönyvként tartható számon. Méltatója az Előszóban többek között azt írta róla: „A szerzők előzmény nélküli feladatra vállalkoztak e könyv megírásával. Nem szükséges bizonygatni, milyen nehézségekkel kellett megküzdeniük. Biztos, hogy akik nyelvtanulási szorgalommal látnak a tanuláshoz, e könyvből nagyon alapos nyelvtudásra tehetnek szert.” Ugyanebben az évtizedben kezdte meg a Biblia (az Újszövetség) cigány nyelvre fordítását is, és közölt abból szemelvényeket.

„Biztos vagyok abban, hogy a cigány nyelvnek jövője van” – vallotta hittel, személyes meggyőződéssel és nyelvújító áldozatos munkával Choli Daróczi József (*Élet és Irodalom*,

1991. 30. sz.). Aminek bizonyítására hallatlan termékenységgel adja ki újabb verseit és főleg műfordításait. (*Isten humorú arcán, versek, műfordítások.* 1990; *Máté evangéliuma cigányul.* 1991; *Csontfahér pengék között, versek, műfordítások.* 1999); a *Phralipe* folyóirat 1993/4. számában jelent meg *Előszó helyett a Manula kőműves balladájához* és *Manula kőműves balladája* cigány és magyar nyelven, majd ismét önálló kiadvány: *Mashkar le shiba dukhades, Mesék, történetek, egyéb prózai művek és műfordítások* – Nagy Gusztávval – 1994-ben; közben elkészül addigi legnagyobb szabású munkájával, a *Biblia* cigányra fordításával.

Mindeközben tovább is közöl cigány történelmi, népismereti tárgyú anyagokat különböző roma lapokban. (Jellemzőként említhető: *A hagyomány szerepe a magyarországi roma kultúrában*, Cigány Kritika 1993; *A cigányság marginalizálódása a polgári demokráciában*, uo.; vagy a *Phralipe* 1994. évi számaiban: *Tavasziünnep, Halotti szokások, Az utolsó hegedűkészítő*) Az ezerkilencszáznyolcvanas évek közepétől egyre szerteágazóbb közéleti tevékenységet folytat. A kisebbségi törvény megjelenése (1993) után kiemelkedő szerepe van új roma lapok indításában és szerkesztésében.

1995 januárjában indul útjára egy új cigány anyanyelvi, tudományos, művészeti, kulturális, vallási és pedagógiai folyóirat, a már említett *Rom Som*, ami azt jelenti: „Ember Vagyok” (értsd: „cigány ember”, hiszen a *rom* eredeti jelentése „ember”, akárcsak a magyar népnév ősi töve, a *mogy*). A szerkesztőségvezető Choli Daróczi József, aki beköszöntőjében azt írta: „Az iskolák, az iskolák tudományos műhelyei a szellem bázisai és talpkövei, ahol az ember azzá válik, azzá válhat, ami ember. A *Rom Som*, azaz *Ember Vagyok* iskola is, tudományos igényű műhely is és a szellemi partok közötti híd is.” A folyóirat méltatója (*Amaro Drom*, 1995. március) pedig így fogalmaz: „Kényszerűség, de a *Rom Som* értékét növelő kényszerűség, hogy ez a lap pótolja e pillanatban a nem létező Cigány Nyelvtudományi Intézetet, a *Roma Történet-, Művelődés-, Hit-, Nevelés-, Zene-, Tánc- és Néprajztudományi Akadémiát* és »iskolák«, intézetek, tanszékek, akadémiák egész sorát, elsőként beleértve az *IRO-DALMI NYELVMŰVELÉS intézményét. Ki- vagy inkább betekintéssel a roma képzőművészet alkotásai felé.*” Ebben az évben indul útjára (a korábbi *Romano Nyevipe* helyett) a *Romano Zhurnalo* (Cigány Hírlap) is, az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat lapja Choli Daróczi József felelős szerkesztésében. Mindez gyakorló pedagógus (főiskolai tanári) munkája mellett.

További, a fentiekben nem említett fontosabb munkái: *Uzhes Jilesa*, önálló szerkesztésű antológia (Népművelési Intézet, 1979), *Roma Poetongi Antológia* (európai cigány költők műveiből közölt válogatás három: cigány, angol és magyar nyelven, 1995), *Garcia Lorca Cigány románcok* (műfordítás, 1996), *Muri Anglunyi Bibla* (Az első képes Bibliám, 2010).

Az ezerkilencszázkilencvenes években alkotó ereje teljében, másoknak is erőt adva dolgozott azért a célért, amit önmaga így fogalmazott meg: „Folyamatosan ki kell mondani a tolerancia, a más kultúrák egyenértékűként való tekintése nem különleges helyzet, hanem természetes része az emberi létezésnek. Tudatosítani akarjuk, hogy az »idegen« és a »saját« nem általános érvényű kategóriák, hanem viszonyításon alapuló definíciók.” – Költeményeiben pedig önmagáról és a cigányságról így vall: „Meg gondoltak, szelídek vagyunk, / bengáli vérünk megváltozott, / nyugalom trónol itt benn: / viperaszépség arcunkon / a halotti maszk”. – Az ezredforduló után meggyengült egészségi állapota miatt visszafogottabban, de töretlenül folytatta munkáját.

Forrás: saját (részben már publikált) kutatás és személyes emlékezés

TUZA TIBOR
romológus és romapedagógus
Debrecen

DR. CZAPÁRY ENDRE (Alibánfalva, 1922. 07. 31. – Győr, 2018. 08. 16.)
középiskolai tanár, egyetemi adjunktus

Negyedik generációs pedagóguscsaládból származott. Ősei, akiknek neve Martincsevics volt, Horvátországból költöztek át Magyarországra. Dédapja a 19. század elején Göcsejben, Nován volt tanítómester és nótárius, nagyapja Göcsejben tanított, édesapja is itt kezdte tanítói pályáját, csak később került Zalaapátiba, a zalavári bencés apátság kántora és orgonistája is volt. Ő vette fel dédanyja Czapáry vezetéknevét, Czapáry Endre így született Czapáry Jenő igazgató-tanító és Takács Mária gyermekeként. A szülői ház meleg, szeretetteljes légköre egész életére kihatott. Az elemi iskola 1–5. osztályát Zalaapátiban, a gimnáziumot 1933–1941 között Zalaegerszegen a Deák Ferenc Reálgimnáziumban (ma Zrínyi Miklós Gimnázium) végezte. Matematikatanára, az egykori Eötvös-kollégista Sanits Géza keltette fel benne a matematika iránti érdeklődést.

Egyetemi tanulmányait a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, matematika–fizika szakon végezte 1941–1946 között. Eötvös-kollégista volt. Ott került kapcsolatba Hódi Endrével és Králik Dezsővel. Szobatársa volt a későbbi fizikus, Cornides István és kollégiumi *családapja*, Varga Tamás, akit példaképének tekintett. 1943–1944-ben gyakornok lett a Nobel-díjas Békessy György által vezetett Gyakorlati Fizikai Tanszéken.

Közben 1944-ben katona volt, illetve Németországban hadifogoly, emiatt csak 1947-ben fejezte be egyetemi tanulmányait. Szombathelyen kapott állást a **Faludi Ferenc Gimnáziumban** (ma Nagy Lajos Gimnázium). 1957–1960 között Vas megyében matematika–fizika **szakfelügyelő** lett. Részt vett a Bolyai János Matematika Társulat szombathelyi Tagozatának megszervezésében, 1951-től 1960-ig a tagozat titkára volt. Bekapcsolódott a Matematika Tanítása folyóirat feladatainak megoldásába, sokszor küldött több megoldást is ugyanarra a feladatra. Az első évfolyam egyik legjobb feladatmegoldójaként könyvjutalomban részesült.

1960-tól a budapesti **Apáczai Csere János Gyakorló Gimnáziumban** vezetőtanár lett. Itt került szorosabb kapcsolatba Reiman Istvánnal, aki egyetemi munkája mellett az iskola egyik osztályában matematikát tanított. Czapáry Endre sokat tanult tőle, látogatta óráit, megfigyelte tanítási módszereit. Tőle leste el, hogyan kell a tanulók gondolkodását irányítani, hogyan lehet az osztály legtehetségesebb tanulóival foglalkozni. Jó barátok lettek, közös munkájuk a Horvay Katalin – Reiman István – Czapáry Endre – Soós Paula által írt *Geometriai Feladatgyűjtemény I-II.* (1964), amelyben az I. kötet Horvay Katalin és Reiman István munkája, a II. kötetben a *Trigonometria* fejezetet Soós Paula, a *Koordináta geometria* fejezetet pedig Czapáry Endre írta. Nagyon jó feladatgyűjtemény volt, számos kiadást ért meg. A feladatgyűjtemény átdolgozott változatában és a hozzá kapcsolódó *Megoldások* kötetben a V. *Koordináta geometria* fejezet Czapáry Endre és Czapáry Endrének munkája (Nemzeti Tankönyvkiadó, 1. kiadás. 2005.).

1964-ben Reiman István meghívására került a budapesti **Eötvös Loránd Tudományegyetem Ábrázoló és Projektív Geometria Tanszékére** adjunktusnak. Feladata a tanárjelöltekkel való foglalkozás volt: elemi matematika gyakorlatot vezetett, szakmódszertani kérdésekkel foglalkozott, egyetemi jegyzeteket szerkesztett. Az ELTE Ábrázoló és Projektív Geometria Tanszékén Kárteszi Ferenc professzor vezetésével kialakult az a matematika szakmódszertani csoport, amelyben az élő tapasztalatot Czapáry Endre jelentette. A szakmódszertani munkához, az elemi geometriai gyakorlatok tartásához

csatlakozott Reiman István, Peller József, Horváth Jenő, Molnár Emil és Hortobágyi István. Ez a Matematikai Módszertani Csoport készítette el a *Fejezetek a középiskolai matematikatanítás módszertanából I-III. c. matematikai szakmódszertani jegyzetet* (Tankönyvkiadó, Bp., 1971.) és a *Matematika Módszertani Szemelvénygyűjteményt*, amelyeknek Czapáry Endre volt a szerkesztője és a III. kötet egyik szerzője.

Kárteszi Ferenc professzor javaslatára Czapáry Endrét mint középiskolai gyakorlattal rendelkező tanárt, aki a tananyagot és tanítási módszereket is ismeri, bízták meg középiskolai tankönyvek írásával. 37 középiskolai matematika-tankönyv, példatár és tanári segédkönyv írásában, szerkesztésében vett részt mint szerző vagy mint társszerző. Társszerzője volt a Horvay Katalin – Czapáry Endre – Pálmay Lóránt tankönyveknek. Ő készítette a szakközépiskolai matematika-tankönyvsorozatot, amelynek tananyagát Némethy Katalin bővítette számítástechnikai ismeretekkel. Tankönyvei a mai napig is széles körben használatosak: nagy gondossággal, jó pedagógiai érzéssel és időtálló stílusban írta meg azokat.

Nyitott volt a kritikákra, sokat profitált Reiman István tankönyvbírálaiból. A differenciálszámítással foglalkozó tankönyvről Debrecenben a Tóth Árpád Gimnáziumban tartott egy előzetes bemutatót. A jelen lévő tanárok megfogalmazták kritikájukat, és javasolták egyes részek átdolgozását, melyeket Czapáry Endre megszívlelt. Ebből a változatból született meg a szakközépiskolák III. osztályos matematika-tankönyve, amit a tanárok szerettek, és taníthatónak tartottak.

1970-ben visszatért a középiskolai tanításhoz. Amikor Marót Rezső Győr–Sopron megyei matematika szakfelügyelő nyugdíjba készült, Kárteszi Ferenc Czapáry Endrét javasolta utódjaként. Így 1970–1986 között a **győri Révai Miklós Gimnázium** tanára és Győr–Sopron megye matematika-szakfelügyelője (1970–1982) volt. Ugyanebben az időben a Bolyai János Matematikai Társulat győri tagozatának elnöke. Most már országos feladatokat kapott: a Kis Matematikusok Baráti Körének szervezője és vezetője, 1970–2000 között a középiskolai tehetséggondozó szakkörök vezetője, 1990–2002 között az OKTV matematika I. kategóriájának elnöke.

A szakközépiskolai *Matematika I-II. osztály számára* tankönyveihez írt *Tanári kézikönyvből* (1984) emelek ki egy ma is aktuális és megszívlelendő gondolatot: „Az utóbbi évtizedekben a matematikaoktatás fejlődése a matematikai modellalkotás irányába mutat. A cél egyre inkább az, hogy a tanuló maga »csináljon« matematikát. A korszerűnek nevezett matematikaoktatást tehát egyrészt az jellemzi, hogy a matematikai modellek alkotására tanítja meg a gyermeket, másrészt a matematikai tevékenység mindegyik fázisában a tanulóknak juttatja a főszerepet, a kezdeményezést. A tanár lehetőleg a háttérben marad, s »művészi« módon onnan irányítja az osztályközösséget, illetve a tanulót. Ennek az ideálisnak nevezhető módszernek azonban sajnos vannak akadályai is, amelyeket nem kerülhetünk ki. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a tanulók nem kis hányada megfelelő rátermettség hiányában nem képes tanári segítség nélkül, még a legjobban sikerült feladatlapok, kérdéssorozatok, ilyen-olyan tesztlapok bevezetésével sem hasznosan megfelelni például az első fázis követelményeinek (nem lát, nem sejt, a fától nem látja az erdőt stb.). De még a jobb tanulótól sem várható el, hogy mindent maga fedezzen fel. Harmadik hiányosságként, problémaként azt is figyelembe kell venni, hogy az előbbi fázisokban haladó tanítás a tanuló önálló munkájára épülő tanulás időigényes. Ugyanakkor a tanterv zsúfolt.”

1986-ban nyugdíjazták. Néhány év múlva, feleségével együtt, aki szintén matematika–fizika szakos tanár, Bujáky Miklós igazgató az újonnan alakuló **Pápai Református Gimnázium** tantestületébe hívta a Czapáry házaspárt. Czapáry Endréné Pataky Éva az iskola

diákja volt, őt igazgatóhelyettesnek választották meg. Czapáry Endre pedig óraadóként dolgozott, matematika-szakkört vezetett, korrepetált az internátusban, versenyre készítette fel a diákokat, és egyetemi előkészítőt tartott. Kálmán Attila igazgatótól kikérte a legtehetségesebb négy tanulót a tanrendbeli matematikaórákról azzal a megfontolással, hogy számukra felesleges és unalmas, amiről ott szó van, mert ők azt már mind tudják. Velük külön foglalkozott, versenyfeladatokat oldottak meg. A tanulókat munkatársainak tekintette, büszke volt arra, hogy 1960 óta nem buktatott meg diákok.

Vallásos ember volt, hívő katolikus. A Pápai Református Gimnáziumról azt vallotta, hogy számára jó érzés volt olyan iskolában tanítani, ahol a tanítás imával kezdődött úgy, mint egykori iskoláiban. Érdekes módszere volt, amivel Győrben is és Pápán is megszerettette a középiskolás diákokkal a matematikát. A köpenyzsebébe megtömte feladatokkal. A bal zsebében voltak a gyakorlatok, a jobb zsebében azok a feladatok, amelyek úgy kezdődtek, hogy: *Bizonyítsuk be ..., vagy: Hány olyan kétjegyű szám van, amely.... ?* A tanulók már a folyosón megállították, és azt mondták: *Bandi bácsi, kérek egy feladatot. Milyet szeretnél? – kérdezett vissza. Nyúlj a zsebembe! Ha megoldottad, hozd a megoldást!* Aztán egy hét múlva számon kérte az illetőtől, hogy sikerült-e megbirkóznia a feladattal. A matematikát kevésbé kedvelő tanulók is tisztelték és kedvelték. Őket saját életéből vett történetek elmesélésével fogta meg. Ars poeticája az volt, hogy a tanítványoknak élményt kell adni, a munkát sikernek kell követnie. Azt tartotta, hogy többet ér a fejekben egy keskeny világosság, mint egy terjedelmes félhomály. Diákjaiban megbízott, legendásan udvarias volt, a „női hölgyeket” tisztelte. 2013-ban ő volt Győrben a *Nemzetközi Magyar Matematikaverseny fővédnöke*.

2018-ban, a búcsúztatásakor, egykori diákja, a győri Révai Gimnázium igazgatója, Horváth Péter, a *Nemzeti Pedagógus Kar* elnöke kiemelte: *„Bandi bácsi májusban még itt volt velünk a ballagáson, több ezren tapsolták meg a Révai legidősebb – még élő – pedagógusát, ahol mindenki ismerte, így a taps a tisztelet és az elismerés jele volt a tanárnak, az embernek, a tankönyvírónak, a szakfelügyelőnek, a versenybizottságok elnökének, számtalan jól megérdemelt szakmai és társadalmi elismerés birtokosának. Ez a taps azt a munkát köszönte meg, amit a matematikáért tett. Most azt mondhatjuk, hogy elment a MATEMATIKATANÁR. De talán pontosabban fogalmazva azt, hogy elment az EMBER. Olyan szenvedéllyel beszélt az egyes problémákról, a tárgy szépségéről, a gondolkodás örömről, hogy szinte minden feladat műalkotássá vált.”*

Kitüntetései:

- Magyar Népköztársasági Érdemérem ezüst fokozata (1950),
- Beke Manó-díj II. fokozat (Bolyai János Matematikai Társulat, 1954),
- Kiváló tanár (1973),
- Szakközépiskolai matematika tankönyvírói pályázat nívódíja (1975),
- Apáczai Csere János-díj (1981),
- Pedagógus Szolgálati Érdemérem (1982),
- Beke Manó-díj I. fokozat (1984),
- Emlékérem a Magyar Köztársaság Elnökétől (2000),
- Rátz László Tanár Úr Életműdíj (2003).

Az 1984. évi Beke Manó-émlékdíjasok laudációja (megjelent a *Matematikai Lapok* XXXIII. évfolyamában 286–289) így jellemezte Czapáry Endrét: *„Győri nyugdíjas középiskolai tanár, szakfelügyelő. Aktív korában mint középiskolai tanár, egyetemi oktató, szakfelügyelő és szakkörvezető tevékenykedett. Tanítványai között voltak OKTV-nyertesek. Kiváló tanári képességei tükröződnek tankönyveiben. Írt jegyzetet a szakközépiskolai tankönyvekhez*

és hozzájuk csatlakozó segédkönyveket. Kiválóan ismerte a matematika tanításával kapcsolatos szakmódszertani követelményeket, az eredményhez vezető módszereket. Ezért kaphatott sikeres tankönyvíróként nivódíjat. Munkáját lendület és lelkiismeretesség mellett a közérthetőség, a világosság jellemezte. A Bolyai János Matematikai Társulat győri tagozatának elnöke, a TIT Matematikai Szakbizottságának megyei elnöke.”

„Csodálatos tanár, remek ember volt. Minket – sajnos – csak egy évig (9. osztályban) tanított, utána vidékre költözött (megyei szakfelügyelőnek kérték fel), de az az egy év feledhetetlen volt vele. Kiváló matektanár volt, de abban az időben nagyon erős volt a mezőny (Sain Márton, Hack Frigyes, Korányi Erzsébet, Somossy János, id. Tóth Attila és mások). Czapáry fantasztikusan megszerettette a matematikát, szinte fanatizálta tanítványait. Mivel egyetemi oktatóként járt ki hozzánk, dupla órái voltak. Az első órában megíratott dolgozatot a második órában kijavította. Lehet, hogy ez nem volt ortodox módszer, ráment az egész óra, de mennyivel alaposabban készült fel mindenki a dolgozatra, mert tudta, a megírást követő órában már meg lesz az eredménye. Alkalmazta az azonnali megerősítés oly fontos elvét. Később tanári pályámon igyekeztem mindig gyorsan kijavítani a dolgozatokat. Szerény, barátságos, kedves, komoly ember volt” – Szabolcsi János tanár, sakkmester, egykori apáczaiai diák.

Második felesége, Pataky Éva Debrecenben a KLTE-n szerzett matematika–fizika szakos középiskolai tanári diplomát. Szakmai szempontból férjének segítőtársa és kritikusa volt. Czapáry Endre kiemelte, hogy nagy segítséget kapott tankönyvírói munkásságában feleségétől: „Ő olyan csodálatos érzéssel dolgozta fel az anyagot, a feladatokat, hogy én csak elámulok rajta. Sokat tanulok tőle. Ha szabad így mondanom, nekem a szerkesztőm. Jól csinálom, nem jól csinálom? Vitatkozunk, beszélgetünk. Nagyon hálás vagyok neki.” Fia, Czapáry–Martincsevics András villamosmérnök, a győri Széchenyi István Egyetem professzora; lánya, Katalin informatika szakos középiskolai tanár. Hét unokája van.

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ DR. VARGA TÜNDE
matematikatörténész
Debrecen

Cs

„A pedagógus nem bíró, nem
ítélkezik, hanem megérti és
támogatja tanítványait, segíti
fejlődésüket.”

(Bagdyné dr. Szabó Erika)

CSEKE ANDRÁS (Ibrány, 1947. 11. 21. – Nyíregyháza, 2018. 05. 07.)
középiskolai tanár

„Ilyen kívántam lenni én is, ott, a
homokba szúrt nyárfa: – a tanító,
ki fénybe tör, ragyogó hit a lombja,
irány azoknak, jel és biztató,
kik jönnek barázdákban botladozva.”

(Váci Mihály: Jegenye-fényben)

A Szabolcs megyei Ibrányban született gazdálkodó család ötödik gyermekeként. Édesapja, Cseke Bálint (1901–1973), azoknak a nincsteleneknek volt egyike, akikről József Attila is megemlékezett *Hazám* című versében: „Sok urunk nem volt rest, se kába, birtokát óvni ellenünk, / s kitántorgott Amerikába másfél millió emberünk”. Ő Kanadában próbált szerencsét favágóként. Hazatérte után alapított családot. Éles észjárása és világot látott tapasztalatai Ibrány község egyik szellemi vezetőjévé tették. A háború után kivérzett vidéken a földműves szövetkezet megalapításáért, eredményes működtetéséért 1948-ban az elsők között kapta meg a *Kossuth-díj* arany fokozatát (Darvas, Klement, Terjék 1988: 45). Feleségével, Fekete Teréziával, gyermekeiket gondosan nevelő, dolgozó, egyszerű emberek voltak. Gyermekeik, Bálint, Mária, Julianna, Veronika, András, az utóbbi, a kis Bandika késői ajándékként érkezett.

Cseke András szülőfalujában kezdte iskoláit. Az általános iskola befejeztével az 1962-ben alapított ibrányi Mórész Zsigmond Gimnáziumba iratkozott be, ahol 1966-ban a gimnázium történetében első diákként érettségizhetett. Kiváló tanárai között tisztelettel és szeretettel emlékezett Hegedűs Dezsőre, Hegedűs D. Géza színművész édesapjára, Szabó Lajos költőre, dr. Beszedes Imrére, aki később a Nyíregyházi Főiskola fizika tanszékének vezetője lett. Az iskolás években a bölcsész tárgyak érdekelték. A történelem mellett az idegen nyelvek tanulmányi versenyein megyei szinten is eredményesen szerepelt. Az iskolai színjátszás hasonlóan nagy élményt jelentett számára. A sport, s különösen a labdarúgás végigkísérte ifjúságát még fiatal tanár korában is.

1966-ban, a sikeres egyetemi felvételt követően előfelvételiként Kalocsán töltötte katonai szolgálatát. Az egyetemi évek Debrecenhez, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karához kapcsolódtak, ahol 1973-ban történelem–orosz szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. Itt ismerkedett meg évfolyamtársával, Jónás Erzsébettel, akit 1975-ben feleségül vett. Mindketten Nyíregyházán kaptak állást.

Cseke András 1973-ban a frissen alapított első tehetséggondozó nyíregyházi fiúkollégium, a jelenleg is szép eredményeket felmutató *Bolyai János Középiskolai Fiúkollégium* nevelőtanára lett. Itt tevékenykedett 1974-től igazgatóhelyettesként, majd 1993-tól igazgatóként

2007. évi nyugdíjazásáig. Felesége az akkori Bessenyei György Tanárképző Főiskolán tanított, majd 2013-ban a Nyíregyházi Egyetemről professor emeritusként vonult nyugalományaiba.

Magyarországon a kollégiumok története több évszázadra vezethető vissza. A kollégiumok alapításának időszaka három periódusra osztható. Az első az 1930-as, 40-es évekre tehető, amikor a nagy múltú tudósképző intézmények jöttek létre, mint amilyen az Eötvös-kollégium volt. 1945 után az úgynevezett NÉKOSZ kollégiumok foglalkoztak az alulról jövő tehetséges fiatalokkal. Az 1960-as évek fordulóján született döntés a középiskolai bentlakásos tehetséggondozás kollégiumairól, s ennek keretében adták át Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és a megyeszékhely 200 fős férőhellyel tervezett új intézményét, amelyben Cseke András egész pályája során tevékenykedett. Nyíregyháza akkori legjobb iskoláinak, a Kossuth Lajos Gimnáziumnak, a Zrínyi Ilona Gimnáziumnak, a Vasvári Pál Gimnáziumnak, a Kölcsey Ferenc Gimnáziumnak, valamint az Építőipari és Vízügyi Szakközépiskolának vidéki fiútanulói kaptak itt helyet. Az 1972–73-as tanévben 180 tanuló left új otthonra a kollégium négyágyas szobáiban.

A hetvenes évek nagy létszámú demográfiai robbanása (a Ratkó-korszakban született szülők gyermekei ekkor kerültek középiskolás korbá) megnövelte az igényt az iskolai és kollégiumi férőhelyek iránt, ezért a tehetséggondozás mellett a felzárkóztatást és a mai tanodáknak megfelelő, széleskörű nevelést is célul tűzték ki. Az 1973. március 17-én megtartott avatón a kollégium a „**Dr. Münnich Ferenc Középiskolai Fiúkollégium**” nevet vette fel. A névválasztás indoka az volt, hogy a névadó, a korszak politikai életének ismert személyisége, 1902–1903-ban Nyíregyháza patinás iskolájában, a Kossuth Lajos Gimnáziumban folytatta tanulmányait.

A kollégium első vezetője Tripsánszky Jenő lett (1972–1983), aki Nyíregyházán a Városi majd a Megyei Könyvtár igazgatói székéből tért vissza a pedagógus pályára. Cseke András 1973-tól nevelőtanárként, majd 1974-től igazgató-helyettesként segítette a munkáját. A kollégium rövidesen olyan tekintélyre tett szert, hogy még a diákotthonnal rendelkező középiskolai intézményekből is ide szerettek volna átjönni a fiatalok. A végzős tanulók több mint 50%-a tanult tovább, s kiváló mérnökök, orvosok, tanárok, sportolók kerültek ki közülük. Tripsánszky Jenő nyugdíjazásával a kollégium következő igazgatója az 1983–84-es tanévtől Czákó István lett (1983–1993), aki korábban 1975-től Nyíregyháza Városi Tanácsának elnökhelyettesi posztját töltötte be. Az intézmény ezekben az években nyerte el több alkalommal is a „Kiváló Kollégium” címet. A kulturális seregszemléken, a sportversenyeken a növendékek kiválóan szerepeltek. Ebben része volt a fiatal, szakmailag jól felkészült, lelkes tantestület mellett annak is, hogy a Czákó István nyugállományba vonulásával az igazgatóvá választott Cseke András (1993–2007) minden erejével, példamutató szervező munkájával a fiatal nevelők élére tudott állni. A tantestületből különösen Szilágyi Péter és Bogár László emelkedett ki sokoldalú felkészültségével. Igazgatóként, ha kellett, szigorral felügyelte a tanulmányi előmenetelt, de a labdarúgó bajnokságokon is alkalmanként bíraskodni tudott, a kollégiumi focicsapat mellett edzősködött. Az orosz középiskolásokkal felvett partnerkapcsolat keretében tolmácsolt Moszkvában, ha szükség volt rá, fogadta és kísért a külföldi fiatalokat Budapestre, Tokajba, Egerbe. Aktív kapcsolatot tartott a szülőkkel és a gimnáziumokkal, ahol a kollégisták tanultak, s az ország többi hasonló típusú intézményével is. Közben óraadóként tanított több középiskolában és az akkori **Bessenyei György Tanárképző Főiskolán** is.

Magánélete terén legnagyobb öröme akkor volt, amikor Jónás Erzsébettel kötött házassága gyümölcseiként 1976-ban és 1979-ben megszülettek gyermekei. Nyíregyházán felnőve Gabriellából elismert gyógyszerkutató lett, Mariann sikeres pályáján a jogász

végzettségét hasznosította. Szüleik büszkeségére mindketten példás életet élő édesanyákká, munkájukban megbecsült szakemberekké váltak.

Cseke András 2007-től kezdődő nyugdíjas éveiben még 10 évig gyönyörködhetett négy unokájában. Szabad idejében kertészkedett, sokat olvasott, figyelemmel kísérte a közélet eseményeit, s kedvenc szakterületének, a történelemnek legújabb eredményeit. 2018-ban rövid betegség után bekövetkezett halála egy nagy ívű korszakot zárt le a Bolyai János Középiskolai Kollégium történetében.

Sok szép eredményt és küzdelmes időszakot tarthatott számon azon az életpályán, amelynek legfőbb célja a saját fiatalságában is megtapasztalt hátrányos helyzet megszüntetése, a vidéki, nehéz sorsú gyerekek felkarolása, bátorítása, útra bocsátása volt. Váci Mihály mottóul választott verse mellett a költő Nagy László szavai érzékeltetik leginkább azt az elhivatottságot, azt a hittel teli szeretetet, amellyel Cseke András a vidéki gyerekekre tekintett, s amelyet a 40 éves pályáján napról napra bizonyított:

*Létem, ha végleg lemerült,
ki rettentí a keselyűt!
S ki viszi át fogában tartva
a Szerelmet a túlsó partra!*
(Nagy László: *Ki viszi át a Szerelmet*)

Álljon itt néhány visszaemlékező gondolat a két korábbi vezető munkatárstól s egy tanítványtól:

Tripsánszky Jenő igazgató így emlékezett a 25 éves jubileumi intézményi kiadványban kollégiumi tevékenységére: „*Sikerült egy olyan nevelői gárdát összehozni, akik áldozatkész munkájukkal – mint ahogy a későbbi eredmények is igazolták – sok elismerést vívtak ki a kollégiumnak. Nagy érdeme van ebben a jelenlegi igazgatónak, Cseke Andrásnak, aki elsőnek jelentkezett mint kezdő fiatal tanár és 25 éven keresztül becsülettel helytállt ezen a nehéz poszton mindmáig. Tudását, tapasztalatait most mint az intézet igazgatója kamatoztatja.*” (Cseke 1998: 17)

Czakó István így idézi fel igazgatói éveit: „*Az egész kollégium jó munkájának volt eredménye, hogy az 1985–86-os oktatási évben megkaptuk a »Kiváló kollégium« címet. Öröm és némi büszkeség töltött el akkor. Mint ahogy az is örömet jelentett, hogy vezetői munkám során több munkatársam kapott kiváló dolgozói kitüntetést vagy a »kollégiumért« elnevezésű plakettek. (...) Tisztelettel és szeretettel emlékezem vissza minden volt munkatársamra. Közülük is kiemelném Cseke András, Dajka Antalt, Kósa Barnabást, Takács Lászlót, Posta Lászlót, Bogár Lászlót, akik kiemelkedően segítettek vezetői munkámat.*” (Cseke 1998: 21)

Az egykori diákok közül idézzük ide a szatmári születésű *dr. Kiss Kálmán* főiskolai tanárnak, a Nyíregyházi Egyetem oktatójának, a Luby Társaság elnökének gondolatait középiskolás kollégiumi éveiről: „*A hetvenes évek derekán, középiskolás tanulmányaim idején az egykoron Münnich Ferencről elnevezett, napjainkban Bolyai János nevét viselő kollégium lakója voltam. (...) Kollégiumunk nemcsak külső megformálásában, hanem a falai között uralkodó szellemiségét nézve is irigylésre méltó volt. Bár több száz diák volt lakója, tanárainknak sikerült olyan légkört kialakítani s velünk is fenntartatni, amely nyugodt, biztos háttérrel és családias hangulatot teremtett a mindennapos tanuláshoz. Mindez a városban is közismert volt, s ha valakitől elismerő szavakat hallottunk a kollégiumunkról, még büszkébben húztuk ki magunkat... Szeretettel gondolok vissza kollégiumunk valamennyi*

tanárára, akik személyiségük kisugárzásával hatottak ránk. Így él bennem Cseke András és Hoppál Béla tanár urak emléke, akik csoportvezető tanárként, számunkra nagyon is jólesően, felnőttek tekintettek bennünket. Ugyanakkor felmerülő problémáink megoldásában mindig segítőkészek voltak.” (Cseke 1998: 23)

Cseke András tudta, hogy az élethosszig tartó tanulás, a szakmai fejlődés a pedagógus pálya elengedhetetlen része. 1976-ban orosz szakjából tanártovábbképzésen vett részt Moszkvában. 1980-ban benyújtotta doktori disszertációja tervezetét a KLTE Neveléstudományi Intézetéhez *A hátrányos helyzetű tanulók szintrehozásának segítése, személyiségük fejlesztésének területei, a felzárkóztatás szervezeti és munkaformái egy középiskolai kollégiumban* címmel, ám az akkori körülmények sajnos nem tették lehetővé a disszertáció megvédését. 1985-ben az országos Szóllóssy Klára műfordítói emléktárgyversenyen novellafordításával III. helyezést ért el, s Nikodémusz Elli zsűrielnök elismerő oklevelét vehette át. 1985-ben „Kiváló Munkáért” kitüntetést kapott. Erről szóló oklevelét Köpeczy Béla oktatási miniszter írta alá. 2000-ben újabb diplomát szerzett a BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán, ahol elvégezte a „Közoktatási vezető” szakirányú szakot. Büszke volt tanítványaira, akik közül sokan követték a pedagógus pályán, vagy más területen értek el orvosként, mérnökként, vállalkozóként országos hírnevet. De leginkább annak örült, ha valahol a lassan már maguk is nyugdíjas korú, kopaszodó egykori diákjai megállították „Jó napot, tanár úr! Ugye, megismer még? Hogy van?” – szavakkal.

Az egész embert és teljes odafigyelést kívánó vezetői munka mellett kiegyensúlyozott családi életet élt. Odaadással szerette és segítette testvéreit, különösen az Ibrányban élő nővérét, Máriát, aki édesanyja korai elvesztése után gondját viselte, egyetemi éveit végéig támogatta tanulmányában. Rajongásig szerette gyermekeit, akik mind tanulmányi eredményeikben, kitartó munkájukban, mind a sportban követték édesapjuk példáját. Szigorú, kevés szavú, de melegszívű szülő, férj és rokon volt. Szeretett kirándulni, túrázni. Hosszú évekig nyaranta a Balaton déli partján szakszervezeti üdülőket vezetett, s kéthetente egész tábornyi gyereket vitt Badacsonyra, Tihanyra, Füredre, szervezte a kulturális és sportéletüket, rendszeresen benevezte és kísérte a fiatalokat a délbaltóni művészeti seregszemlékre. A családjával szemben utolsó pillanataig odaadó, szerető szülő, mindig megértő és feltétel nélkül segítő házastárs volt. Pályája példaértékű a hátrányait leküzdeni képes, „mégis”-etikával élő utókor számára.

Cseke András igazgatói beszéde a kollégium 25 éves jubileumán (1997)

Felhasznált források: Cseke A. (szerk.) *25 éves a Bolyai János Középiskolai Fiúkollégium*. Nyíregyháza, 1998, Grafit Nyomda. • Darvas P., Klement T., Terjék J. (szerk.): *Kossuth-díjasok almanachja. 1948–1985*. Budapest, 1988, Akadémiai Kiadó.

*Felesége,
CSEKÉNÉ DR. JÓNÁS ERZSÉBET
Nyíregyháza*

CSIGE LÁSZLÓNÉ Hosszú Mária (Nagyléta, 1944. 03. 7. – Létavértes, 2018. 07. 13.) óvodapedagógus, tagóvoda-vezető

„Az ember nem arra született, hogy észrevétlen porszemként tűnjön el. Az ember arra született, hogy nyomot hagyjon maga után a Földön, a gondolatokban és más emberek szívében.”

(Hérakleitosz)

Édesanyánk, Csige Lászlóné Hosszú Mária – vagy ahogyan a legtöbben hívták, Mancsi néni – szegény paraszti családban született, Hosszú Gyula és Acsádi Julianna gyermekeként. Nyolcan voltak testvérek, akik közül ketten kisgyermekkorukban eltávoztak az élők sorából. A hat testvér szoros kapcsolatban, szeretetben nőtt fel. Szüleiktől megtanulták a becsületes munka értékét, a kitartást, s valamennyien örökölték édesanyjuk, édesapjuk kezűgyességét. Az általános iskola elvégzése után a hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait. Boldog gimnáziumi évek voltak ezek életre szóló élményekkel és barátságokkal. Nagyon tehetséges kézilabdázó volt, és erre fel is figyeltek: Budapestre hívták, de szülei féltették a nagyvárostól, így sportkarrierje megrekedt, de a sportok iránti érdeklődése, szeretete élete végéig megmaradt.

A gimnázium utolsó évében fakultáció keretében pedagógiát tanult. Ennek köszönhetően két diáktársával együtt **Nagyrábén** megkezdte felnőtt, önálló életét, képesítés nélküli tanárként fizikát, matematikát és éneket tanított. Később **Újlétára** került tanítani, majd rövid ideig a községi tanács gazdasági előadója volt. Itt ismerkedett meg férjével, Csige Lászlóval, akivel 1967. november 4-én házasságot kötöttek. 41 évig jóban-rosszban kitartottak egymás mellett. Közös életüket Újléta-ligeten kezdték, ide született Laci fiúk 1968-ban. Új otthon építettek Létavértesen, közben megszületett 1970-ben Csaba, majd 1972-ben lányuk, Tünde. Munkával, küzdelemmel, de sok humorral és vidámsággal teltek hétköznapjaik.

1975-től óvónőként dolgozott a **Létavértesi Kossuth utca 6. szám alatti tagóvodában**, melynek később vezetésével is megbízták. 1979-ben óvónői diplomát szerzett a Hajdúböszörményi Óvónőképző Intézetben. Nemcsak a gyerekek iránti szeretete, de kolleganőivel való szoros baráti kapcsolata is élete végig elkísérte. Az együtt töltött éveket egymás tisztelete és a jókedv jellemezte. Munkájában kiélhette kreativitását, számtalan báb, jelmez és dekoráció került ki kezei közül. Mindenben precíz és megbízható volt.

Aktív éveinek férje súlyos, 1999-ben bekövetkezett betegsége vetett véget, aki ettől kezdve állandó gondozásra szorult. 10 éven át ápolta őt kitartóan, szeretettel, panasz nélkül még akkor is, amikor úgy tűnt, nemcsak a teste, de a lelke is elfáradt. Gyerekei boldogulása, 8 unokája jelentették az örömet számára. Újra és újra erőt merített belőlük, és ment tovább a neki kijelölt úton. Családjának biztos támasza volt, mindig számíthattak rá. Előrelátásával, mérhetetlen teherbírásával sok gondot vett le gyerekei válláról. Unokái rajongva szerették, ahogy egyikük megfogalmazta: „mamánál mindig otthonillat van”. Nála rendszeresen volt meglepetés, valami finomság. Mindig volt ideje játszani velük, kitalálni új dolgokat, megtanítani őket dalokra, versekre.

Nemcsak családja élvezhette figyelmességét. Kézműves ajándékaival gyakran lepte meg a hozzá közelállókat. Egy-egy ajándékba adott saját készítésű ékszer, kerámia, egy horgolt angyalka, egy illatos levendulacsokor őrizi emlékét barátainál, ismerőseinél.

A város számos közössége is érzi hiányát, hiszen ritkán múlt el olyan rendezvény,

ahol ne kósolhatták volna meg híres pogácsáját, süteményeit. Tette ezt barátságból, szeretetből. Hiányozni fog a színházlátogatók és a görögkatolikus nyugdíjas klub tagjainak is. Halála előtt három nappal még közös kirándulást tettek a Nyírségben, ahonnan élményekkel telve érkezett haza.

Mindenki megdöbbenve fogadta halálának híret, hiszen semmi jel nem mutatott betegségre. Álmában érte a halál, csendesen megpihenve ment el hatalmas úrt hagyva maga után.

A családi emlékeken túl édesanyánk pedagógusi „portréjának” megrajzolásához segítségül hívtuk volt munkatársait és tanítványát is.

Balló Zoltánné vezető óvónő emlékező gondolatai: „Marikával 1975. január 1-jén ismerkedtem meg. Határozottan emlékszem: egyik reggel megérkezett a csoportba egy kékeszöld szemű, szőke hajú, elég nagy növésű legényke, izlésesen öltözött, fekete hajú, sötétszemű, határozott egyéniségre valló, nyílt tekintetű anyukával. Mindhárman sok kérdőjellel a szemünkben mutatkoztunk be egymásnak. Majd később megtudtam, hogy Marika a település Kossuth utca 6. szám alatti óvodájában fog dolgozni. Az óvodák közötti rendszeres kapcsolat, kölcsönös bemutató foglalkozások révén immár pedagógusként is egyre többet találkoztunk. Kezdetben állandó délutános óvónőként bontogatta szárnyait. Már akkor is kiejlett sokoldalú képessége, ügyessége, kreatív vitalitása. Sok-sok játékeszköz, bábok, kézimunkák, dekoratív eszközök kerültek ki a kezei közül. Ezzel is segítette a gyermekek fejlesztését és a csoportvezető pedagógus munkáját. Híve volt már akkor is annak, hogy a gyermekek »jót és jól« játszának az óvodában.

Hamar kiderült róla, hogy gyakorló híve a népi hagyományok ápolásának és az értékek óvásának, éltetésének.

Az adott gyermekcsoport közösségi miliójének ízlésformáló és a játéktevékenység alkotó légkörű biztosításának is nagy mestere volt. Különösen kedvelte a természetes anyagok állandó jelenlétét az óvodájában kint és bent is. 1979-ben képesített óvónő lett. Ettől az időtől kezdve csoportvezető óvónőként dolgozott. Folyamatosan újította elméleti és gyakorlati pedagógiai ismereteit. A kezdetektől fogva a tökéletesre törekedett a gyermekek és a saját személyisége pozitív változtatása érdekében.

Állandóan arra törekedett, hogy minden kisgyermeket és annak családját is alaposan megismerje, és ez a kapcsolat őszinte szándékú, gyümölcsöző legyen. Neveljenek közösen olyan gyermekeket, akik szeretik a természetet, védik, óvják azt. Ápolják a szűkebb és tágabb életterük hagyományait! Méltósággal és szeretettel, figyelmességgel ünnepeljenek a jeles napokon megfelelő külsőségek közepette! Csodás karácsonyi, farsangi, húsvéti ünnepeket varázsolt óvodájában gyermekekkel, szülőkkel, kollégákkal karöltve. Megtanította a fiatal szülőket mézest, szalagos fánkot sütni, tojást festeni, »berzselni«. Nála az alkotásvágyat segítő és megvalósító évszak-specifikus eszközök soha sem hiányoztak a napi kínálatból (pl. a só-liszt gyurmát ő honosította meg az intézményben), és a kellemes, minőségi tartalmú zenehallgatás sem.

Az igen vegyes összetételű gyermekcsereg napi, heti fejlesztését nagyon gondosan tervezte, szervezte egyénre orientáltan is. Odafigyelt arra, hogy minden gyermek jártassága, készsége, képessége, ügyessége gyarapodjon, kíváncsi érdeklődése elégüljön ki. Különösen ügyelt a viselkedéskultúra, a szociális és közösségi szokások pozitív alakítására. Csoportjában egymáshoz és a felnőttekhez is nagyon ragaszkodtak a gyermekek. Ennek okát ő maga tudatosan generálta azzal, hogy minden gyermekben az »embert« látta, és úgy is viselkedett velük szemben.

Jól tudta kezelni a gyermeki és a felnőtt konfliktusokat. Sok jó képességű, bátor kiállású gyermek nevelődött általa. Ezt igazolták a későbbi iskolai és szülői visszajelzések is.

Eredményes nevelő-oktató munkáját anyagi juttatással többször is elismerték.

1987-ben pedig Kiváló Munkáért miniszteri kitüntetésben részesült.

Nemcsak a gyermeki közösség fejlesztésében voltak érdemei, hanem a felnőtt közösség alakításában is. Saját munkájával inspirálta fiatal kollégáit: kitartó, következetes, mérhetően hatékony munkavégzésre, feltétel nélküli gyermekszeretetre. Biztatta őket a pozitív gondolkodásra, elfogadó attitűdre, őszinte tiszteletre egymás iránt. Folyamatosan hangsúlyozta a munkában a jó humor mindenkori jelenlétét is.

Mindig keresett lehetőséget arra, hogy gyermekek nélkül is töltsön el együtt egy kis kótetlen időt a munkatársi közösségre, amikor mindenki jól érzi magát, pl. kirándulás, névnap ünnepség alkalmával.

Tudta magával sodorni közösségét az eredményekért, a sikerekért.

1990-től óvodaegysége vezetője lett. Ebben a megbízatásban is jellemző volt rá a tökéletesre törekvés. A hozzájuk érkező gyermekek, felnőttek mindig megtapasztalhatták a tiszta, esztétikus, évszakhoz illő, kellemes miliőt udvaron, belső terekben egyaránt. Fáradhatatlan volt ebben a vonatkozásban is.

Szorgalmazta a roma gyermekek rendszeres óvodába járásának hatékonyabb segítségét, támogatását is. Inspirálta az óvoda vezetését a teljes bútorzat cseréjére és a központi fűtés megoldására.

Evidensnek tartotta Helyi Nevelési Programunk mottóját: »Csináljon bármit, ami nyitogatja szemét és eszét, szaporítja tapasztalatait. Ő azt hiszi, játszik. De mi már tudjuk, mire megy a játék. Arra, hogy a világban otthonosan mozgó, eleven eszű és tevékeny ember váljék belőle.« (Varga Domokos)

A 25 év alatt mindvégig hivatásának tartotta óvodapedagógusi munkáját. Sokféle módon és formában hagyta számunkra örökül tudását és tetteit.

Kozák Pálné, volt munkatársa, akivel 25 évig dolgozott együtt, így emlékezik rá:

„Ha rá gondolok, egy határozott megjelenésű, erős személyiségű, életvidám embert látok magam előtt. Mindig tudta, mit akar, és azt hogyan fogja megvalósítani. Ügyes kezű, kreatív óvónőt ismertünk meg személyében. Keze nyomát az óvoda egész területén láthattuk. Dekorálta a csoportszobát, a folyosót, virágosította, szépítette az udvart. Számára a természetes anyagok a mindenséget jelentették. A szőlőtőke, a kóró, a cserépedények, a szárazvirág, a szép textíliák inspirálták alkotásra. A csoportszoba, ahol a napi tevékenységek folytak, ízlésesen berendezett, barátságos, kellemes tér volt. Fontos volt számára, hogy a gyermekek jól érezzék magukat ebben a környezetben, és ők is alkothassanak kedvük szerint. A különböző képzéseken szerzett ismereteit, tapasztalatait igyekezett mindenkinek továbbadni. Imádott a családjának sütni-főzni, amit mi, a munkatársai sokszor megkóstoltunk. Szinte mindenki kapott tőle kézzel írott recepteket, általa készített ajándékot, néhány tő levendulát és hófehér horgolt angyalt. Mintha arra készült volna, hogy emlékezzünk rá.

Teljes életet élt a családjában, a hivatásában, kapcsolataiban. Amikor már megtehetette, szívesen visszajárt a különböző óvodai rendezvényekre, ahol az emlékek felidézése mindig jó hangulatú volt. Sokat mesélt gyermekkoráról, gyermekeiről és nyolc unokájáról. A 2018-as óvodai karácsonyi ünnepen már nem lehetett ott. Nekem nagyon hiányzott.”

Dr.Tóth András jogász (kedves tanítványa) gondolatai Marika óvónéniről:

„Minden reggel édesanyámmal indultam el óvodába. Az óvoda utcájának sarkához érve útjaink szétváltak: édesanyám a munkahelyére, én pedig – kisóvodás korom ellenére – egyedül indultam az óvoda felé. Bár az óvoda innen már közel volt, nekem mégis nagy távolságnak tűnt, amit édesanyám nyújtotta biztonságérzet nélkül kellett megtennem. Ez azonban nem okozott gondot, mert tudtam, Marika néni már vár.

Emlékszem, hogy egy tavaszi reggelen különösen gyorsan rohantam az óvoda felé, de néhány méterrel az óvoda előtt elbotlottam. Beütöttem a térdemet, s az eséstől a térdemen a nadrágom mindkét szára kiszakadt. Könnyes szemmel érkeztem meg az óvodába, de nemcsak a sérülés okozta fájdalom miatt, hanem azért is, mert ez már nem az első alkalom volt, hogy a nadrágom elszakadt. Marika néni lehajolt hozzám, letörölte a könnyeket az arcomról, a szemembe nézve teljes nyugalommal csupán néhány szót mondott. E néhány szó kimondásával egy pillanat alatt megnyugtatótt. Egy perc múlva már boldogan futottam játszani.

Marika néni titka nem a kimondott szavakban volt, hanem abban, ahogyan azt kimondta. Őszinte kedvességével olyan szeretetteljes légkörbe burkolt, amely a szomorúságot és a félelmet kizárta, amelyen gond nem hatolhatott át.”

Az volt a küldetése, hogy anyaként, nagymamaként, pedagógusként, munkatársként is „nyomot hagyjon maga után a gondolatokban és más emberek szívében”. Köszönjük, hogy e visszaemlékezés hozzájárulhat ahhoz, hogy ne „észrevétlen porszemként tűnjön el”.

Búcsú az óvodától
2000.

Lánya,
BERTÓTHYNÉ CSIGE TÜNDE
Létavértes

CSIKAI CSILLA (Nyíregyháza, 1968. 01. 24. – Nyíregyháza, 2018. 07. 17.)
óvodapedagógus, tanító

*„A pedagógus nem lehet elkeseredett, megtorpant ember,
mert a pedagógusnak egyetlen karizmája van:
a jövőbe vetett hit optimizmusa.”*
(Karácsony Sándor)

Édesapja, Csikai Sándor gépszerelő, majd Nyírpazony tanácselnöke, a rendszerváltás után polgármestere volt, akit 2009-ben betegség miatt veszített el. Édesanyja, Gulácsi Katalin ápolónő. Egy fiútestvére (öccse) volt, aki 1990-ben tragikus körülmények között elhunyt.

Gyermek és fiatal felnőtt korában Nyírpazonyban élt. Itt járt általános iskolába, ahol – családi körben – az életre nevelés, a talpon maradás alapjait szívta magába. Nagyon szerette az iskola egyszerű, de humán központú nevelési stílusát. Döntő hatással volt rá az első és második osztályos tanító nénije. Így írt erről: „Az általános iskolában második osztályos

koromban volt az olvasókönyvben egy olyan feladat, hogy a foglalkozások felsorolása alá írjuk be utolsóként azt, ami szeretnénk lenni, és én ezt írtam be: tanító néni. Ekkor az első motiváció az én tanító nénim, Olga néni volt”.

Gyermekként sok elismerést, dicséretet kapott tanáraitól és baráti együttműködést gyermektársaitól. Valószínű, ennek a sikerélménynek volt köszönhető a pályaválasztása megerősítése is.

Érdeklődési köre szerteágazó volt. Zeneszeretete a nyíregyházi Vikár Sándor Zeneiskolába „irányította”, ahol furulya és fuvola szakon végezte el tanulmányait. Ennek köszönhetően, szinte gyermekként, tagja lett a Szabolcsi Koncert Fúvószenekar és Mazsorett Csoportnak. A zenekarban az érettségi vizsgáig játszott fuvolán.

A tánc iránti affinitása a Szabolcs Néptáncegyüttes felé vezette, ahol 15 évig tanult, gyakorolt és szerepelt.

Szeretett alkotni. Kézügyességének köszönhetően már gyermekként szépen rajzolt, festett, gipszből különböző figurákat alkotott. Szülei megpróbálták a képzőművészet irányába „terelni”, ő azonban hű maradt eredeti elképzeléséhez. Később bizonyossá vált, hogy ezek az adottságok teljes egészében kibontakoztak és hasznossá váltak a tanítás során. Ugyanis az osztályterem díszítését, az osztályába járó gyerekek farsangi jelmezeit, az anyák napi ajándékok elkészítését, az ünnepi műsorok dekorációit a gyerekekkel együtt megtervezte és megvalósította. Egész pályafutása alatt (ami, sajnos hamar véget ért!) középpontba helyezte az együttműködés, az együtt alkotás örömét, a sikerekkel és az esetleges kudarcokkal együtt. Igyekezett úgy nevelni a rábízott gyerekeket, hogy érezzék a sikertelenség fogalmát is, de az ne vegye el a kedvüket az újrakezdés fontosságától.

Együtt a gyerekekkel

Gimnáziumi tanulmányait a nyíregyházi Krúdy Gyula Gimnáziumban (1982–1986) végezte. A középiskolai évek alatt megerősítést kapott a pályaválasztást illetően: pedagógus lesz, és „csak” kicsi, alsó tagozatos gyerekekkel tudja elképzelni a szakmai pályafutását. A végleges döntés előtt azonban kihasználta azokat a lehetőségeket, amelyek vagy megerősítik az elképzelésében, vagy eltávolítják attól. Ezért egy-egy évre vállalta a képesítés nélküli óvodai és általános iskolai munkát. Ő előre tervezett, és nem utólag próbálkozott a

pályamódosítással. Így tanított a **nyíribronyi Általános Iskolában** (1986), osztályfőnökként harmadik osztályban, majd **Sényőn**, a **Közös Napközi Otthonos Óvodában** (1987) ugyancsak képesítés nélkül, óvónőként dolgozott.

A tapasztalatok alapján az elképzeléseit, terveit döntés követte. 1991-ben a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola óvodapedagógus szakán szerzett diplomát, és **Nyírpazonyban**, a **Napközi Otthonos Óvodában** kapott állást.

Tanulmányait tovább folytatta és kérte áthelyezését a helyi **általános iskolába**. Munka mellett Baján az Eötvös József Tanítóképző Főiskolán kiegészítő képzés keretében

elvégezte a tanító szakot (1991–1992). Így az álma megvalósult. Első és második osztályos gyerekeket vehetett „szárnyai alá”, akiket szerető gondoskodással vezetett be az iskolai, a közösségi élet és a matematika rejtelmeibe.

Mindjárt a szakmai pályafutása elején megfogalmazta, hogy valamit tenni kell a gyermekek lelki terheinek csökkentése érdekében az óvoda és iskola közötti átmenet könnyítésére. Miután az iskola tanulói elsősorban a helyi óvodából kerültek ki, így a két intézmény vezetőivel és munkatársaival az ötlet elméletileg megvalósíthatónak tűnt.

Az akkori iskola és óvoda vezetői támogatták az ötletet. A több lépésből álló projekt teljes kidolgozását rábízták, melynek címe: „Együtt a gyermekekért”. Jelmondata: *„Feladatunk közösen munkálkodni azon, hogy gyermekek, szülők, nevelők együttműködési élményekben gazdag, örömteli óvodás és iskolás éveket alakítsanak ki.”*

Mint ahogy az egy alsó tagozatos munkaközösségi vezetőtől elvárható, komoly odafigyelést igényelt ez a feladat minden érintett félre (gyermek, szülő, óvónő, tanító). Ő mindezzel tisztában volt, és teljes odaadással vállalta.

A fejlesztés három fő lépésből állt:

1. A tanítók óvodai foglalkozásokat, napi szokásrendszereket figyelhettek meg, míg az óvónők az iskolai tanórákba tekintettek be ahhoz, hogy jobban megismerjék egymás munkáját.

2. Egykori főiskolai pedagógiatanára (korábban ízig-vérig óvónő) segítségét kérte, kerekasztal-beszélgetést szervezett, hogy mindenki elmondhassa véleményét, tapasztalatait, ötleteit, így elképzeléseik még inkább közelebb kerültek egymáshoz.

3. Az első két pontban levont következtetések segítségével elkészített egy együttműködési szerződést és egy tanévet felölelő programsort, melyet a két intézmény dolgozói véleményeztek, elfogadtak, majd a vezetők aláírásukkal megerősítettek.

A következő idézet szellemében ez a projekt kisebb módosításokkal jelenleg is működik az iskola és az óvoda között: *„A gyermeket tiszteletben kell fogadni, szeretetben kell nevelni és szabadságban kell elbocsátani.”* (Rudolf Steiner)

Másik kiemelkedő terület, amelyet pedagógusként szívügyének tekintett, a szakmai munka minősége. Az 1990-es évek végén és a 2000-es évek elején a minőség fogalma a humánerőre vetítve elsősorban a termelői szféra területén volt tapasztalható. A szolgáltató területeken (egészségügy, oktatásügy stb.) csak a „bátrabb” vezetők és munkatársaik vállalták ezt a kihívást.

A 2000-es évek elején, a példaképének tekintett igazgatónője egyetértésével felvetődött az a lehetőség, hogy az iskola humánerőforrása tartalmaz olyan elemeket, amelyek feltárásával és alkalmazásával az eredményesség még fokozható. Ezt átgondolva kezdett el foglalkozni a minőségirányítási rendszerrel, a TQM (Total Quality Management) filozófiával, COMENIUS I-II programmal, a minőségfejlesztési módszerekkel.

Mindezekhez szükség volt a feladatorientált képzésekre, továbbképzésekre, amelyek a következők voltak:

- mentálhigiénés terapeuta,
- elsősegélynyújtó képzés,
- informatikai alapismeretek,
- szövegszerkesztés, táblázatkezelés,
- vállalkozásszervező tanfolyam,
- minőségirányítási alapkurzus,
- minőségfejlesztési alapismeretek és azok alkalmazása a közoktatásban,

- a minőségfejlesztésben használatos módszerek és azok alkalmazása a közoktatásban.

(Fenti tanfolyamokat az oktató-nevelő munka hatékonysága, a gyerekek sikeres fejlődése érdekében nagyrészt szabadideje terhére végezte.

Sokat segítette a minőségirányítási rendszer kiépítésében a konferenciákon, továbbképzéseken hallott hiteles, pozitív eredményekkel történő szembesülés. Egyre inkább erősödött az a meggyőződése, hogy a **Nyírpazonyi Színi Károly Magyar–Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola** munkatársai is képesek ezt a rendszert magukévá tenni, és alkalmazni a módszereket. A tét nem más, mint az iskola minőségi munkájának a fejlesztése. Az erősségek, gyengeségek feltárása, a lehetőségek kihasználása, az akadályok leküzdése képezi azt a folyamatot, amely rendszeres követéssel pozitív eredményeket hoz az oktatás-nevelés területén. Mindezek a tanítási színvonal fokozását, a gyermekközpontú nevelés erősödését, az iskola még vonzóbbá tételét eredményezik.

Munkahelyi vezetőjétől megbízást kapott, hogy minőségirányítási vezetőként hangolja össze ezt a munkát.

Eredmények:

- COMENIUS I. intézményi modell kiépítése (2001)
- TQM bevezetése (2003)
- IIASA-SHIBA Díj elnyerése Szervezeti Kategóriában (2003)

Az utóbbi díj „belépőt” jelentett az országos „Minőség Klubba”, melynek köszönhetően partneri kapcsolat alakult ki azokkal a szolgáltató, nonprofit és profitorientált szervezetekkel, amelyek szintén az IIASA-SHIBA Díj nyertesei voltak. A szakirodalmon túl ezektől a partnerszervezetektől tanulta meg a jó gyakorlatokat, és ültette át azokat a pedagógiai munkába.

Felkérésre folyamatosan dolgozott közoktatási szakértőként és minőségügyi tanácsadóként.

Nevezetesen:

- a Csokonai Pedagógiai Szolgáltató Intézetben Debrecenben,
- a „BESZTERCZEY” Alapfokú Művészetoktatási Intézményben oktatóként,
- a DE-JÓ Alapfokú Művészetoktatási Intézményben asszisztensként.

Elismerések:

- Igazgatói Dicséret (2003) a minőségirányítás terén elért különösen kimagasló eredményéért;
- Oklevél (2004) a Rétközi Iskolaszövetség mesemondó versenyére történő kimagasló felkészítő munkájáért;
- Gyermekekért Díj (2014) a tanulók nevelésében-oktatásában elért kiemelkedő tevékenységéért;
- Elismerő Oklevél (2015/2016-os tanévben) a tanulók versenyekre történő sikeres felkészítéséért.

Mivel saját gyermeke nem volt, így minden szeretetét, gondoskodását a tanítványainak nyújtotta.

A zenei ismereteinek, valamint a mazsorett és a néptánc területén szerzett tapasztalatainak köszönhetően megszervezte és működtette az iskolában a mazsorett-csoportot. A csoport minden iskolai rendezvényen és Nyírpazony település nemzeti ünnepi megemlékezésein színesítette a műsorokat.

Nagy hangsúlyt fektetett a tehetséges gyerekek gondozására. A matematikaversenyek elsődleges szerepet játszottak az életében, a felkészítéstől a lebonyolításig. A gyermekek körében a siker sosem maradt el.

Volt munkatársai, Czombáné Asztalos Erzsébet és Kocsis Gáborné Nagy Csilla, így vélekedtek tevékenységéről: „Szerette az iskolát, a második otthonának tartotta. Arra törekedett, hogy ezt mások is így érezzék, akik a környezetében voltak. Mindig a gyerekek érdekeit tartotta fontosnak. Értük dolgozott. Kereste azokat a lehetőségeket, amelyekkel szebbé, jobbá, könnyebbé teheti tanítványainak mindennapjait. Felismerte, támogatta a tehetséges gyermekeket, segítette a nehezebben haladókat, s nem sajnálta erre a szabad idejét sem.

Szívügye volt a minőségi oktatás, nevelés. Szívesen próbált ki olyan új módszereket, amelyekről tudta, érezte, hogy diákjai érdekeit szolgálják. Nyílt és nyitott volt. Őszintén mondott véleményt, s ezt elvárta másoktól is. Ha kértük, szívesen segített, de kérés nélkül is támogatta azokat, akik még többet akartak tenni a gyermekekért. Ha kellett, kilépett az iskola falai közül, támogató szervezeteket keresett, hogy még színesebbé, érdekesebbé, hatékonyabbá tegye a munkáját, ami neki nem munka, hanem hivatás volt.

A gyerekek nagyon szerették a tanító nénijüket, s ő büszke volt arra, hogy TANÍTÓ NÉNI. Szerettük, ahogyan ő is szeretett bennünket”.

Dr. Czeplédy Istvánné, volt felső tagozatos osztályfőnöke, majd igazgatónője a következőket írta munkásságáról: „Csikai Csilla tanítványom, kollégám, munkatársam, barátom, sőt »fogadott« lányom volt. Már osztályfőnökként, tanárként láttam különlegességét, tudásvágyát, éles esztét, mindig megújuló tenni akarását, segítőkészségét, sokrétűségét, óriási gyermekszeretetét. Egész lénye, pontos munkája, megjelenése mindig mintaszerű volt. Folyamatosan képezte magát, a tanulás életeleme, tudásvágya kifogyhatatlan volt, amit munkájában eredményesen felhasznált.

Életünk közös részéből most arra az időszakra gondolok, amikor igazgatójaként mindig számíthattam ötleteire, az oktatásban és a nevelésben az új, előbbre vivő ismereteire, amit nagy szeretettel adott át. Emlékszem a pályázatok írására, azok bemutatására, a szakmai utazásokra, konferenciákra, beszélgetésekre. Egész életében maradandót alkotott, munkája hozzájárult, hogy iskolánk szárnyalt az eredményességben és elismerésekben.

Csilla! Köszönjük, hogy köztünk voltál, emléked a szívünkben és a munkáidban tovább él!”

A 2017/18-as tanév zárásakor mint leendő osztályfőnököt már az új (2018–19-es) tanév kezdése is foglalkoztatta. Megfogalmazta azokat a leveleket, amelyek az első osztályos gyerekeknek és szüleiknek szóltak. A gyerekeknek írt levélben „mesébe” foglalta azt a „tájékoztatót”, hogy az iskola és a tanító nénik szeretettel várják őket. A szülőknek pedig bizalmat, biztonságot, nyugalmat sugallt soraiiban. Sajnos, elküldeni nem tudta, mert a jó Isten másként rendelkezett. Váratlanul, minden előjel nélkül, egy szempillantás alatt magához szólította.

Gondolataimat az alábbi sorokkal zárom, amelyek lányom emberi kvalitását és hivatásszeretetét is tükrözik: „A tanár híddá feszül, s biztatja tanítványait, keljenek át rajta; majd miután megkönnyítette számukra az átjutást, boldogan összeroskad, arra buzdítva őket, hogy maguk építsenek hidakat.” (Nikosz Kazantzakis)

Édesanyja,
CSIKAI SÁNDORNÉ
Nyíregyháza

D

„Olyan lesz a jövő, mint
amilyen a ma iskolája.”
(Szent-Györgyi Albert)

DEBRECZENI FERENC (Debrecen, 1928. 02. 25. – Debrecen, 2018. 05. 26.)
tanító, középiskolai tanár, pedagógiai intézeti igazgató

Felmenői mindkét ágon a Partiumból származtak. Anyai nagyapja Érmihályfalván volt csizmadia, a család egy része Debrecenbe került, ahol édesanyja női szabóként dolgozott. Érdekes, hogy nagyszalontai apai ősei között több generáció szintén csizmadiaként kereste kenyerét. Szülei korosztályával jelentek meg az első értelmiségiek, későbbi életútja, beállítódása szempontjából is meghatározó jellegzetességekkel: bölcsész érdeklődés és erős elkötelezettség a közügyek iránt. Nagybátyja református lelkész volt Nagyszalontán, majd Temesváron, drámát írt, könyvet Arany Jánosról, lazán kapcsolódott a Nyugathoz, ott és máshol is publikált. A fiai közül az egyik orvos lett, a másik magyar–francia–olasz szakos tanár Budapesten, tanított a Színművészeti Főiskolán, 1956-tól Párizsban élt, ahol a Larousse Kiadónál dolgozott szerkesztőként, majd az archívum vezetőjeként.

Édesapja az I. világháborúból való hazatérése után magyar–német szakos tanári diplomát szerzett, és a debreceni Református Főgimnázium tanára lett. Évekig a Tiszántúli Cserkészkerület parancsnoka volt. Ehhez kapcsolódik korai halála is: 1931 pünkösdjén egy cserkészfelvonuláson halálos autóbalesetet szenvedett. Szépen felújított, gondozott síremléke a debreceni Köztemetőben ma is látható.

Ferit édesapja halála után édesanyja egyedül nevelte és taníttatta. Ez női szabóként szerzett jövedelméből nem volt könnyű. Mindig nagy tisztelettel emlegette ezt, azt sem hallgatva el, hogy édesanyja igen kemény, nehéz természetű asszony volt.

Elemi iskoláit a debreceni Református Kollégium Gyakorló Iskolájában végezte. 1938-tól a debreceni Magyar Királyi Középiskolai Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziumába járt, majd 1945-től a Debreceni Egyesített Fiúgimnáziumban tanult, ott is érettségizett 1946 júniusában. 1946 őszén beiratkozott a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karára, magyar–francia szakra. 1948-ban letette a tanári alapvizsgát, emellett 1949-ben a Tanítóképző Intézetben tanítói oklevelet is szerzett. Egyetemi tanulmányait befejezve 1950 szeptemberében kapta meg középiskolai tanári oklevelét. Egész életében emlegette nagyszerű tanárait, többek között Papp Istvánt, Bárczy Gézát, Hankiss Jánost.

Tanulmányai végzését nehezítette, hogy édesanyja 1948 tavaszán keresőképtelen lett, így Debreczeni Ferenc családfenntartóvá vált. Volt biztosítási ügynök, gyűjtött előfizetést, favágást vállalt, franciából magántanítványai voltak, óraadó tanári állást vállalt a **Debrecen Szent Anna 17. sz. alatti általános iskolában**, tanítói oklevelet szerzett arra az esetre, ha nem tudná befejezni az egyetemet. De végül is sikerült, mert az egyetemtől egyéni tanrendet és az óralátogatások többsége alól felmentést kapott.

Még az egyetemi diploma megszerzése előtt, 1949 szeptemberétől heti 24 órában óraadó tanítói kinevezést kapott a **felsőjózsi általános iskolába**. Egész életében nagy tisztelettel emlegette, mentorának tartotta józsi igazgatóját, Harangozó Istvánt.

1951. december 22-én kötött házasságot Kiss Irmával. A józsai évek alatt megszületett első gyermekük. Erre való tekintettel feleségével együtt kérték áthelyezésüket Debrecenbe. Ez 1953-ban meg is történt. Debreczeni Ferenc a **szabadságtelepi általános iskolába** kapott tanári kinevezést, ahonnan két hónap után áthelyezték a dolgozók iskolai előadójának a megyei tanács oktatási osztályára. Ez a státus részben megszűnt, így a következő, azaz a 1954/55-ös tanévet a Tanítóképző Intézetben kezdte, ahol a DISZ segítő tanár feladatát is ellátta.

1955 októberétől rövid ideig a Pedagógus Szakszervezet Megyei Bizottságán dolgozott iskolai és kultúrfelelősként. 1957 januárjától a **Tóth Árpád**, majd ugyanezen év szeptemberétől a **Csokonai Gimnáziumban** tanított. Innen helyezték át 1970-ben a **Debreceni Városi Tanács Oktatási Osztályára**, ahol a Továbbképzési Kabinet vezetője lett. Ezt a továbbképzési kabinetet a megyei oktatási osztály hasonló szervezeti egységével összevonva hozták létre 1973. január 1-től a **Hajdú-Bihar Megyei Tanács Művelődési Osztály Pedagógus Továbbképzési Intézetet**. Ide kapott igazgatóhelyettesi kinevezést, majd 1975. november 16-tól nyugdíjazásáig, 1989. december 29-ig igazgatói megbízást.

Az új intézet első éveire így gondol vissza *Ungvári János* alapító igazgató: „*Ferivel emlékezetesrimintelőször1970augusztusvégéntálálkoztamamegyeitanévnyitóértekezleten. Mosolyogva közelített hozzám, és azt mondta: »Hát te is kabinos lettél?« A közoktatás akkori országos irányítása ugyanis megyei továbbképzési kabinetek szervezését jelölte meg.*

Feri Debrecen megyei jogú városban szervezte a pedagógusok továbbképzését, egyedül, egy gépíró segítségével... Megállapodtunk, hogy a nem könnyű feladat sikeres megoldása érdekében tapasztalatainkat rendszeresen ki fogjuk cserélni.

A továbbképzés új rendszerének kimunkálásához országos minta és elégséges iránymutatás nem állt rendelkezésre, ezért vállalnunk kellett a modellképzés szerepét. Mi a kabinetet önálló intézetként értelmeztük, működést és gazdálkodást tekintve egyaránt. Ehhez a megyei vezetésben támogatóra találtunk, és az azonnali cselekvéshez gyors segítséget is kaptunk. Elhelyezésünk elfogadhatóan megoldódott, több tízezer példányos szakkönyvtárat hoztunk létre, zártláncú tv-t építettünk ki stb.

Ferivel a munkakapcsolatom konstruktívnak mondható. Egymás iránti bizalmunk fokozatosan erősödött, így egymást tisztelő, jó munkaléggör alakult ki intézetünkben. Feri képességei közül kiemelkedő a kapcsolatteremtő képesség. Egyetemi, főiskolai oktatók értékes együttműködése révén soha nem okozott gondot, hogy a foglalkozásokra kiváló, a témához értő előadókat nyerjünk meg. Az általuk vezetett kísérletekben, vizsgálatokban gyakorló pedagógusokat vezettek be a pedagógiai kutatások módszereibe. Az oktatás programozása, a feladatrendszeres tanítás-tanulás, a nevelés vizsgálata országos figyelmet, publicitást kapott. Részt vettünk tanterv-előkészítő és kipróbálást jelentő országos kísérletekben.

1975-ben változás történt az intézet élén. Engem a megyei művelődésügyi osztályra hívtak, vezető pozícióba. A fölkinált állást nehéz szívvel vállaltam, és Ferit javasoltam az intézet élére. A megkezdett úton az ő vezetésével az intézet szakmai szolgáltatásokat nyújtó pedagógiai intézetté fejlődött.”

Dr. Gerencsér Attila, nyugalmazott igazgatóhelyettes így emlékszik az „út folytatására”: „1977-ben ismertem meg Debreczeni Ferenc igazgató urat, aki hamarosan csak Feri lett számomra. (Sosem szerette, ha igazgatóuraztuk.) Megjelenésében is barátságos, mindig közvetlen embert ismertem meg benne. Helyettesével együtt látogatták meg egyik órát a szakmunkásképzőben, ahol magyart tanítottam, és hívtak meg az intézetbe tudományos munkatársnak. Nem sokat tudtam még leendő munkámról, de megnyugtattak, hogy alkalmasnak tartanak a feladatra, és mindenkor megkapom a kellő segítséget, ha

elbizonytalanodnék. És ez így is volt, mindig bizalommal fordulhattam az idősebb kollégához, aki vezetőként is biztosította az alkotó légkört, ambicionált új feladatok vállalására, tanulásra. Ha bíralt, soha nem elmarasztalt, mindig fejlesztő jelleggel, szándékkal tette.”

Hasonló gondolatokat fogalmazott meg Gém Mária intézeti munkatárs, hosszú ideig az intézet szakszervezeti titkára is: *„Közel húsz évig voltam az intézet munkatársa, ennek több mint felét Feri igazgatása alatt töltöttem el. A pedagógiai csoport tagjaként az óvodák szakmai munkájának segítése volt a feladatom. Igazgatóknak köszönhetően az intézetben nyugodt, mondhatni családias légkör uralkodott. A munkatársak sok lehetőséget kaptak az önmegvalósításra, kreativitásuk kibontakoztatására, fejlődésüket tapasztalatcserék, tréningek segítették. A munkatársi kapcsolatokra a segítőkészség, egymás sikereinek elismerése volt jellemző.*

Az intézet vezetésének fontos volt az is, hogy oldott, baráti hangulatban is töltsünk együtt időt: közös ebédek, kirándulások, tapasztalatcserék, gyakran a családtagok meghívásával. Szívesen, örömmel voltunk együtt, jó volt az intézetben dolgozni.”

Debreczeni Ferenc igazgatóságának első tíz éve alatt az intézet jó feltételek között, elfogadható személyi és anyagi stabilitással működött. Természetesen adódó kisebb vitáktól eltekintve a fenntartó megyei tanács támogatóan gondoskodott a feltételekről (elhelyezés, könyvtárfejlesztés, oktatástechnikai beruházások, berendezések, infokommunikációs közpark): költségvetésbe építve támogatta a pedagógiai kísérleteket, újításokat, módszertani kiadványokat, pedagógiai pályázatokat. Ezzel lehetővé tette, hogy a jól képzett intézeti munkatársak elmélyült szakmai munkát végezhesenek.

Ezekben az eredményekben kétségtelenül kiemelt szerepe volt az igazgató kiváló kapcsolatépítő képességének, kompromisszumkészségének, a munkatársi önállóság biztosításának és mindenekelőtt folyamatos, szinte napi egyeztető tevékenységének, amivel egyrészt biztosította a fenntartó támogatását, másrészt informálta, irányította kollégáit. Ekkor zajlott a korszak utolsó nagy, átfogó tantervi reformja, amelynek lebonyolítása az akkori oktatásirányítás legfontosabb feladata volt. Ebben szoros együttműködés alakult ki a központi szakmai szervezet (Országos Pedagógiai Intézet), a megyei tanügyigazgatás, a szakfelügyelet és az intézet mint szervező között.

Itt most szükséges egy rövid kitekintés a későbbiek megértéséhez. Oktatáselemzők, társadalomkutatók már az 1970-es évek végétől felhívták a figyelmet, hogy az uniformizált, központi utasításokra, „fent” kigondolt hektikus reformokra épülő közoktatás hatékonysága minimális, eredményei rosszak. Hosszú és kemény viták vezettek el végül annak belátásához, hogy más úton kell járni. A „más” út kulcsszavai:

- az időnként lecsapó központi reformok helyett folyamatos fejlesztés kell,
- ehhez az oktatás helyi szereplőinek (intézmények, pedagógusok) önállóságot kell biztosítani a programok, tantervek, taneszközök megválasztásában,
- szakmai fejlesztés, segítség, szolgáltatások kellenek ahhoz, hogy a pedagógusok az önállósággal élni tudjanak.

E célok megvalósítását írta elő az 1985. évi oktatási törvény, amely gyökeresen átalakította az oktatásirányítás szintjeit, logikáját is. Megszüntette az elsősorban ellenőrző szerepet betöltő szakfelügyeletet, helyette létrehozta a segítő-fejlesztő funkciójú szaktanácsadói hálózatot, amelynek működtetését, irányítását a megyei tanácsok helyett a frissen létrehozott megyei pedagógiai intézetekhez helyezte. Több addigi kísérleti program választható lett, gyakorlatilag vétőjogot kaptak a nevelőtestületek az igazgatói megbízások esetén stb.

A pályaválasztási és továbbképzési intézet jogutódjaként 1985. november 1-jén

létrejött **Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet** igazgatója Debreczeni Ferenc lett. Rá és az intézetre nagy feladatok hárultak: elsősorban létre kellett hozni a megfelelő szervezeti struktúrát, meg kellett keresni az új feladatoknak legjobban megfelelő munkatársakat, gondoskodni kellett felkészítésükről, folyamatos továbbképzésükről, szakmailag működtetni kellett a szaktanácsadói hálózatot, újra kellett gondolni, átstrukturálni az intézet kapcsolatrendszerét. Mindezekben nagyon sokat segített diplomáciai érzéke, kapcsolatrendszere, munkatársaihoz fűződő bizalmi viszonya és már-már legendás készsége az egyeztetésre. Ezeknek is köszönhető, hogy viszonylag rövid idő alatt hatékonyan működő, szakmai szolgáltatásokra képes intézet jött létre. Természetesen ez az átalakulási folyamat nem ment viták és konfliktusok nélkül. A belső viták, ütközések az átalakulás/átalakítás mélysége és gyorsasága körül sűrűsödtek, esetenként erős személyi ambíciókkal párosulva. Színezte a helyzetet, hogy a központi és megyei tanügyigazgatás nem jelentéktelen része az egész folyamatot önmagára nézve sérelmesnek tartotta, jó esetben nem támogatta. Ennek jeleit tapasztalta Debreczeni Ferenc is. Ezért is döntött úgy, hogy noha elkezdte gondolatai papírra vetését, az új vezetői ciklusra már nem pályázik. Az 1988/89-es tanév 2. felében pedagógiai munkatársként dolgozott, majd felmentését letöltve 1989. december 31-től nyugdíjba ment.

Megalapozott, hatékonyan működő, kiváló szakmai kvalitású intézetet hagyott maga mögött, amely túlélte a rendszerváltás első viharos éveit is, de ez már másik történet.

Nem lenne teljes a kép, ha nem ejtenénk néhány szót a közéleti emberről és a magánemberről. Közéleti szerepvállalásának fő terepe a pedagógus szakszervezet volt, amelynek munkájában pályakezdő kora óta részt vett, kezdetben kulturális szervezőként, később már szakpolitikai kérdésekben is számítottak rá. Hosszú ideig tagja volt a Központi Vezetőségnek.

Nagy lelkesedéssel és szokásos lelkiismeretességével látta el évekig az egyik megyei bírói tanácsban a **népi ülnök** feladatait. Nagyon sajnálta, amikor kora miatt felmentették.

Legendás volt színházszeretete, de az csak utólag derült ki, hogy fiatal korában amatőr színjátszást is művelt.

Vezetőként elsősorban feladataira koncentrált, ritkán tartott hosszabb előadást, francia nyelvtudása révén azonban több nyelvterületi konferencián is részt vett, a kép tanúsága szerint elő is adott.

Nyugdíjazása után feleségével együtt rendszeres tagja volt egy nagyobb, változó számú kiránduló csapatnak, ahonnan mozgásszervi problémái miatt maradt el.

Nagyon mély érzésekkel kötődött családjához, rokonságához. Erős igény élt benne a meleg, bensőséges családi légkör iránt, talán azért is, mert neki ebben gyerekként nem volt része. Felesége társa volt a szó legteljesebb értelmében. Két fiukat nem korlátozták, inkább segítették, terelgették céljaik felé szép eredménnyel. Akik azután kiváló tudományos és szakmai-közéleti pályát futottak be. Menyeit nagy szeretettel „lyányaimnak” nevezte. Öt unokája és három dédunokája volt halálakor.

Debreczeni Ferenc kiállításon

Felesége halála után egyedül lakott Darabos utcai házukban, ahol élete 90 évéből nyolcvanat töltött. Családjával változatlanul szoros, meghitt kapcsolatban maradt. Szerető gondoskodást, ápolást kapott tőlük, de az otthonát nem akarta elhagyni. Élete utolsó éveit ágyhoz kötötten töltötte, de évi néhány telefonbeszélgetésünk tanúsága szerint megőrizte friss szellemét és őszinte érdeklődését családjaink, hajdanvolt közös ügyeink iránt.

A látszat ellenére zárkózott ember volt, hosszú életének értékeit talán Ő maga is alábecsülte. Pedig mindig vezérelte az a gondolat, amit édesapja síremlékén olvashatott: „Az élet csak akkor szép, ha másokért tudunk élni.” Családi adatokkal segített ifj. dr. Debreczeni Ferenc.

HERPAI IMRE
nyugalmazott igazgató
Debrecen

DR. DIENES ERZSÉBET (Nyírbogdány, 1934. 11. 1. – Szolnok, 2018. 05. 21.)
középiskolai tanár, kódex-kutató

Édesapja, Dienes Márton ősei csíki székely lófő-nemesek voltak, akik a 18. század közepén telepedtek le Kunhegyesen. A család számos leszármazottja él azóta nemcsak Kunhegyesen, hanem Debrecenben is. Édesanyja, Szikszay Erzsébet, abból a Szikszay családból származik, amelyik többek között Szikszay Györgyöt, a *Keresztyéni Tanítások* című református imádságos könyv íróját és Szikszay Ferenc festőművészt is adta a nemzetnek. Nagypapja, Szikszay György az 1890-es években lett kunhegyesi lakos; leszármazottai részben ma is itt élnek.

Középiskolai tanulmányait a debreceni református Dóczi Leánygimnáziumban végezte, s a szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban tett érettségi vizsgát. Egyetemi tanulmányait Szegeden folytatta. A szegedi JATE Bölcsészkarán Mészöly Gedeon, Nyiri Antal és Bálint Sándor tanítványaként már egyetemi éve alatt végzett kutatómunkát. Summa cum laude minősítéssel doktorált finnugor nyelvészetből, magyar nyelvtörténetből és néprajzból 1957-ben.

Besenyszögön kezdte tanári pályáját, ahonnan 1961-ben a szolnoki **Vásárhelyi Pál Közgazdasági Szakközépiskolába** került.

Dr. Nagy Janka Teodóra pécsi tanszékvezető egyetemi tanár *Tanítványi emlékezés Dr. Dienes Erzsébetre három etűdben és egy előhangban* címmel írt visszaemlékezéséből idézek gondolatokat: „*Előhang: Saját családi kötődéseim miatt is sokszor eszembe jutott, hogy a református dr. Dienes Erzsébet, aki édesanyja családja, gyermekkorára révén Debrecenhez kötődött, édesapja révén pedig a nagykun Kunhegyeshez, éppen Szolnokon tanított több mint fél évszázadon keresztül. Többek között a jászok három, illetve négy generációját oktatta, nevelte, ösztönözte szülőföldje és múltja kutatására.*

Első etűd: Az általános iskola után csak számos vargabetűt követően lettem 1975-ben Szolnokon a Vásárhelyi Pál Közgazdasági Szakközépiskola diákja. A döntő érv az volt, hogy egy nagyszerű történelem–magyar szakos tanárnő tanít a »Közgázban«, dr. Dienes Erzsébet. Az Úr ajándéka, hogy ő lett az osztályfőnököm is. Dr. Dienes Erzsébet osztályában a középiskolai

évek alatt a debreceni »Dóczy« értékrendjében, szellemiségében éltünk, amelyet előttünk az otthonosság érzésével idézett fel később Szabó Magda Abigél című regénye. Szikszay György református püspök ükunokája pedagógusként a hetvenes évek második felében is a reformáció értékeit közvetítette számunkra – tudásával, a diákoktól rendszeres és lelkiismeretes készülést, felelősségteljes gondolkodást és odaadást követelő tanításával. Emberi tartása, puritán egyenessége, megkérdőjelezhetetlen tisztessége, hitének és értékrendjének minden körülmények közötti következetes vállalása kimondott és kimondatlan szavaiban is a reformáció szellemiségét és etikáját hordozta. A ballagás utolsó, útra bocsátó osztályfőnöki óráján búcsúzva tőle mindenkinek könnyek potyogtak a szeméből. S bár még »tükör által homályosan látva« nem neveztük nevén, de később találkozáva vele, örökké ismerőssé, hazaivá, majd életünk alappillérévé vált a református hit üzenete és értékrendje: erőmhöz képest megkérdőjelezhetetlenül helytállni a számomra kiszabott feladat teljesítésében.

Akit pedig dr. Dienes Erzsébet tanárnő megszólított, és »felvett« – később az egyetemi oktatásban oly népszerű »Láthatatlan Kollégiumot« messze megelőzve – a »személyes néprajz kurzusára«, az iskolai néprajzi-honismereti szakkörbe, annak egy életre megalapozta a családhoz, a szülőföldhöz kötődését, kutatóvá nevelődését. Én ennél többet is köszönhettem: 1977-ben egy országos megmérettetésben nyertes pályamunkám jutalmaként részt vehettem a salgótarjáni honismereti táborban, ahol megismertem későbbi férjemet, Szabó Gézát. Választott későbbi szűkebb otthonunk, Tolna megye néprajzi, történeti értékeit bemutató közös munkánkat ezért is ajánlottuk számára – nyolcvanadik születésnapján köszöntve.”

Második etűd: Dr. Dienes Erzsébet – a tudós tanár: „Középiskolásokként... fogalmunk sem volt a nyelvtörténet, a néprajztudomány területén végzett kiváló tudományos tevékenységéről. Én magam is csak később, már egyetemistaként, végzett jogászként és néprajzsként, majd egyetemi oktatóként szembesültem nagyszerű kutatási eredményeivel. Ezek között különösen kedvesek számomra kunhegyesi néprajzi tanulmányai, amelyek, mint cseppben a tenger, felrajzolják a néprajz tudósának pályaképét is. Bálint Sándor tanítványaként elsősorban egyháztörténeti és vallási témákat, illetve forrásokat dolgozott fel.”

Harmadik etűd: Dr. Dienes Erzsébet – az ember, a tanító, a példa: „Számomra... Ő volt az a benső, bölcs barát, akivel a földrajzi távolság ellenére mindig megoszthattam életem bővelkedően szép és nehéz pillanatait. Tanúja, tanúságtétele volt nemcsak fiatalágomnak (iskolai éveimnek, esküvőmnek, gyermekeim születésének, kutatóvá formálódásomnak), de egész életemnek. A legtöbbet kaptam tőle: tanáromból lelki vezetőmmé, életem biztos irányítójává vált.

Amikor 2018. november 30-án átvehettem a professzori kinevezést az állam- és jogtudomány és kapcsolódó tudományterületként a néprajztudomány területén, nagy hálával, tisztelettel köszöntem meg szívemben nagyszerű emberségét, tanítását és példáját.”

Nagy Istvánné Postás Katalin egykori tanítvány így emlékezett meg róla: „A szolnoki Vásárhelyi Pál Szakközépiskola postaforgalmi szakán 1990-ben érettségiztem, Dienes Erzsébet tanárnő az osztályunknak történelmet tanított. Fegyelmezésre az ő óráján nem volt szükség, egy pissenés nélkül telt el az óra. Megkövetelte, hogy iskolaköpenyt viseljünk, bár ekkor már országosan nem volt kötelező. Szigorú, de igazságos tanárt ismerhettünk meg személyében. Sokat követelt, így az általa átadott tudással mindenki sikeres érettségi vizsgát tudott tenni. Szeretettel emlékezek vissza rá. Szigorúsága, következetessége, precizitása felnőtt életemben is érezteti hatását munkámban.”

Szabó Márta visszaemlékezése osztályfőnökére: „A szolnoki Vásárhelyi Pál Szakközépiskola közgazdasági tagozatán 1988-ban lettem első. A 40 fős lányosztálynak idősödő tanárnő lett az osztályfőnöke, akitől »kicsit« tartottunk. A tanév elteltével rájöttünk,

*A kép bal szélén dr. Dienes Erzsébet szolnoki
néprajzi pályázati eredményhirdetésen
kunhegyesiekkel*

hogy milyen nagy műveltségű ember ő, és tudásából a legtöbbet szeretné átplántálni belénk. Határozottsága, következetessége, igazságossága igazi tartást adott felnőtt életünkre. Nekünk magyar nyelvet és irodalmat tanított, sohasem könyvből. Gondolkodni tanított, verselemzőskor a saját érzéseinket kellett feltárni, s nem a tankönyvben leírt verselemzést kellett bemagolnunk. A tantárgyán keresztül a művészetekkel is megismerkedtünk, s megszerettük azokat. A magával hozott tankönyveket precízen rendezve a tanári asztalra helyezte, de azokat

sohasem nyitotta ki. Az óra végén éreztük, hogy mennyivel gazdagabbak lettünk a tanítása által. Nyári szünetre a kötelező olvasmányokon kívül mindenkinek egy-egy személyre szabott olvasmányt is adott, amit természetesen elolvastunk, s rájöttünk, hogy mennyire ismer bennünket, mennyire személyiségünk épülésére szolgáló művet választott. A megfelelő élethelyzetekben gyakran idézett Szabó Magda író nő műveiből. A verstanulás pontossága nála nagyon fontos volt, egyetlen a-betű sem maradhatott el.”

Középiskolai tanári munkája mellett előadott a szegedi Tanárképző Főiskola szolnoki tagozatán finnugor nyelvészetet és nyelvtörténetet, az újjáalakult nagykőrösi Református Tanítóképző Főiskolán pedig stilisztikát.

Életét a tanításnak és a kutatásnak szentelte. Önálló kutatási területei többek között: a középkori magyar nyelv, vallási néprajz, a Nagykunság hiedelemvilága. Kódexfeldolgozó és néprajzi témájú munkái folyamatosan jelentek meg országos szakfolyóiratokban, ill. szakkönyvekben. Tagja volt az ELTE kódexfeldolgozó csoportjának, részt vett a JATE Müncheni Kódex latin–magyar szótárát összeállító munkában. Folyamatosan tartott előadásokat hazai és nemzetközi finnugor, magyar nyelvészeti és néprajzi kongresszusokon.

Dr. Dienes Erzsébet, a szolnoki Vásárhelyi Pál Közgazdasági Szakközépiskola tanára által vezetett Honismereti Szakkör diákjai minden évben megyei és országos helyezéseket értek el.

Somodi Szandra a Szegedi Tudományegyetem néprajszakos hallgatója (2019) így emlékezik vissza kedves szakkörvezető tanárára: „Dr. Dienes Erzsébet nyugdíjas pedagógusként dolgozott a szolnoki »Közgében«, amikor beléptem az általa koordinált honismereti szakkörbe. Később, amikor végzős diák voltam, művészettörténetet is hallgattam az ő tolmácsolásában. Sokkal többet tanított nekem, mint világhírű festők képének megfigyeltetését és a múlt feltérképezésének részletes, a lehetőségekhez képest szakszerű leírását: fegyelmet, türelmet és alázatot. Ő volt az egyik legfőbb motiváló erő, amely a néprajz irányába terelt engem. Több volt mint pedagógus, példakép volt.”

Dr. Dienes Erzsébet egyik tanulmányában a diákok gyűjtőmunkáját így értékeli: „Ezek a fiatalok tovább tudják, és tovább akarják adni az idősebbektől kapott ismeret- és élményanyagot, de az azokból leszűrt tapasztalatokat is. Ők már megértették, s másoknak is átadják az igazságot, amelyet Kodály Zoltán így fogalmazott meg: »Emberileg is részesévé kell válni a hagyományoknak, s ezzel egy embercsoport lelki életének. Csak így jutunk hozzá ahhoz, ami másképp nem adható át, mint élő lényről élő lényre, szemből szembe

való találkozással”. Gyűjtésük a Jászkunság csaknem egész területére kiterjedt. Az általuk feldolgozott témakörök igen változatosak.

A tanárnő Szolnok Város Pedagógiai díjasa, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Honismereti Egyesület díjazottja; a Csete Balázs emlékérem mellett országos elismerésként megkapta az Ortutay Emlékérmét, 1996-ban a Magyar Néprajzi Társaság Sebestyén Gyula Emlékérmét s 2001-ben a Néprajzi Emlékérmét.

Kunhegyesi témájú írásai kalendáriumunknak (*Kunhegyesi nagykun kalendárium*) több számában is megjelentek. Nyugállományba vonulását követően sem szakadt el az iskolai élettől, bibliaismeretet tanított. Szolnok város középiskoláinak összevonása után az új vezetés (2016) már nem tartott igényt a munkájára.

Kitűnő emberismerete volt, a tudomány szolgálatában hasonló érdeklődési körű embereket hozott össze, akik egyébként valószínűleg sohasem találkoztak volna. Az ily módon összeismertetett emberek között életre szóló kutatói-emberi kapcsolat alakult ki.

Adakozó lelkülettel áldotta meg a sors. A határon túli magyar nyelven tanító iskolákat, főiskolákat, egyetemeket tudományos kötetekkel, kiadványokkal látta el, s tisztelői között többeknek juttatott könyveket.

Gyémántdiplomáját 2017-ben vette át Szegeden.

Váratlanul, 2018. május 21-én, 84 éves korában hunyt el Szolnokon. Hamvait a római katolikus egyház szertartása szerint a debreceni Szent Anna templom kolumbáriumában helyezték végső nyugalomra szülei mellett.

2018. szeptember 21-én a szolnoki városháza dísztermében emlékére konferenciát tartottak, melyet Nagy Varga Vera ceglédi etnográfus, egykori tanítványa szervezett. Ezen a konferencián prof. PhD dr. Nagy Janka Teodóra, egykori tanítványa, a pécsi egyetem tanszékvezető tanára *Dr. Dienes Erzsébet a magyar néprajztudomány „tisztelőtbeli magántanára”* címmel tartott visszaemlékezést kedves tanárára.

VIG MÁRTA
helytörténeti kutató
Kunhegyes

DOBRONAY VILMA (Budapest, 1914. 05. 17. – Budapest, 2007. 09. 2.) gyógypedagógus

Hatgyermekes munkáscsaládban született Budapesten. Tanulmányait a fővárosi X. kerületi Malom utcai községi elemi leányiskolában kezdte. A négy elemi elvégzése után tanulmányait ugyanitt, Kőbányán, a Szent László téri községi polgári leányiskolában folytatta. 1928-ban végzett, majd továbbtanult. Különbözeti vizsgán jeles eredményt ért el, s felvették a Deák téri Evangélikus Gimnáziumba. Kitüntetéssel tett érettségi vizsgát ugyanitt 1932-ben.

A tanulásban gyengébb tanulótársait mindenkor segítette. Középiskolás korában lett tagja a Diákszövetségnek. Az *Erő* című ifjúsági havilap – melyet Karácsony Sándor szerkesztett

– közölte néhány versét. Így került a jeles professzor körébe, és alakult ki közöttük hatékony tanár-diák kapcsolat. Hallgatta előadásait, egyre közelebb került azokhoz a fiatalokhoz, akik az Exodus körnek voltak tagjai. Később rendszeresen részt vett az Exodus Bibliakörökben. Ezek hatással voltak életének alakulására. Mint minden fiatal, fogékony volt, és magáévá tette azokat a gondolatokat, amelyeket Karácsony előadásain hallott. Foglalkoztatta a neveléssel kapcsolatos reform. Érezte, hogy a pedagógusi munka jobban érdekli, mint a gimnáziumi tantestület ajánlása, mely művészeti képzést javasolt az ifjú hölgynek.

Érdekelte az irodalom, a versírás. 1933-ban tanulmányai mellett gyorsíró–írodai gépiró képesítést szerzett. Részt vett az Exodus missziós munkájában. A Mária Valéria telepen rendszeresen vezetett „vasárnapi iskola” foglalkozásokat. Önkéntesként játékos szellemi foglalkozásokat tartott a fiataloknak. Vonzotta a pedagógus-hivatás. Jelentkezett a Gyógypedagógiai Főiskolára. 1933-ban felvették, és diplomát 1937-ban szerzett. Állástalan pedagógus lett. Majd értesítést kapott: „A nagyméltóságú vallás- és közoktatási miniszter úr az **egri siketnéma intézetnél megüresedett nevelőtanári munkakör ellátása végett kötelező tanári szolgálatra, természetbeni ellátás mellett beosztotta.**” Nem kapott fizetést, ingyenes nevelő volt. Ilyen beosztásban szolgált 1939. január 6-tól 1940. március 6-ig. Következő munkahelye: **Budapest székesfőváros Élelmiszer Központja.** Óradíjas hivatalnok volt, osztályvezető-helyettesi beosztásban 1940. április 24. és 1944. december 23. között.

Ez idő tájt Karácsony Sándor Debrecenben, az egyetemen tartotta előadásait. A professzor diákjait érdekelte a debreceni tanyavilágba kivonulni készülő, a háborús városi szegénység csavargóit, hajléktalanjait, árváit befogadó otthon, a városi Keresztyén ifjúsági Egyesület ifjúsági munkája. Az 1943. december 2-án a valóságban is megszületett Fiúkfalva Karácsony kifejtett tételeire épült: az elmélet gyakorlati megvalósítása lett. Önkormányzat irányította az otthont, az osztotta be a munkát és osztotta el a javakat, részt vett a rend megőrzésében, a közösség gyarapításában, a „vadócok” megszelídítésében.

Érvényesült Karácsony tanítása: „Autonómiát adni a gyermekek birodalmának. Értsük meg jól, szabadság helyett önkormányzatot. Ez a nagylelkű gesztus közelíti meg leginkább a lehetőségek ideális mértékét. Előnye, hogy gyermekek felügyelet, sőt irányítás mellett – de mégis egymás között – élhetik a maguk életét.” Diákjai látogatták Fiúkfalvát, ismerkedtek az ottani élettel, ki egy napot, ki kettőt, ki egy hónapot töltött a tanyán. Dobronay Vilmának óvodavezetői állást is ajánlottak a városban, de közlekedési nehézségek miatt erről a lehetőségről lemaradt. A fiatal szakembert érdekelte a Fiúkfalván folyó munka, ahol Szekeres Mihály (1944. júliusi tragikus haláláig) és Pataki Gyula gondoskodott a kiköltöző kamaszokról (a Fiúkfalva létszáma ingadozott, a 16 fő alapító mellett voltak egészen népes időszakok, volt olyan, hogy 42 fiú élt a tanyán.) Dobronay Vilma 1946. január elsején elfogadta a nevelői állást. Így lett munkahelye és otthona az **ebesi Fiúkfalva**, ahol a „szeretet pedagógiáját” érvényesítették, családot pótoltak, és munkára neveltek. A fiúk részéről csak tiszteletet kapott. Otthonbeli munkáját elhivatottsággként élte meg. Élményeit naplójában örökítette meg.

Idézetek Vilma néni naplójából:

„1946. február 3. Sokat gondolok arra, hogy mi is az én feladatom a fiúk között? (...) Ma jutott eszembe, hogy én itt magam képviselem a női nemet. Már pedig ezek fiúk. Férfiak lesznek belőlük, és sok-sok dolguk lesz még a nőkkel. Vajon kapnak-e a közelemben valami olyan erőt, ami sok mindentől megvédi őket. (...) Megstoppoltam Sándor fehér sálát, holnap megy be a városba. Azt mondta: »Jaj, aranyos Vilike néni, de szépen megstoppolta a sálamat!«.

1946. június 14. Este beszélgettünk a gyerekekről. Arra a megállapításra jutottunk, hogy Mark Twain Huckleberry Finnje klasszikus képe a mi gyerekeinknek. Azért, mert Huchra

sem a felnőttek hatnak, hanem Tom Sawjer, a családban felnőtt barátja, aki imponál neki, akinek kedvéért hajlandó tisztességes ruhába öltözni, tanulni, amikre senki nem tudta rávenni. Az lehet a megoldás, hogy alkalmat adni a mieinknek a családban felnőtt gyerekekkel való barátkozásra. A környékbeli tanyákról a volt gazdasági dolgozók gyerekei szívesen jönnek játszani a mieink közé. (...) Rendeztünk mese és népdalos délutánokat, ezen a fiúk és a lányok vegyesen vettek részt. Egyik kislány azzal az indokkal kért könyvet, hogy otthon is szeretne olvasni. Azután jöttek a többiek is olvasnivalóért.

1946. június 26. (...) Megállapításaink, következtetéseink:

- Ne váljék a személyes kapcsolat egyik részről sem kiszolgáltatottsággá!
- Nevelés csak személyes kapcsolat alapján létezik.
- Előbb a gyerekek problémáit kell megoldani. Azután lehet nevelni, tanítani.”

Dobronay Vilma magánéletében is változás következett. 1946 júliusában házasságot kötött az otthon vezetőjével, Pataki Gyulával. Az esküvőn a „karácsonyisták” hűséges közössége köszöntötte őket: Varga Domokos, az örök barát – a későbbi krónikáíró – és mások.

3 évi működés után megszűnt a Fiúkfalva. A fiúkat a közelben létesült nagy állami gyermekotthonba helyezte el az új tulajdonos, a Nemzeti Segély – ez lett a hajdúhadházi Gyermekváros.

Ide már nem követték őket nevelőik, de a kapcsolat a fiúkkal megmaradt, a Debreceni Nagyállomás sokszor volt találkozóik helyszíne. A Pataki házaspár a fővárosba költözött. Egy lányuk és egy fiuk született. 1947-ben Dobronay Vilma kinevezést kapott a **kispesti állami gyógypedagógiai iskolába**. Néhány év után igazgatóhelyettes lett ugyanitt. (Férje is ebben a városrészben talált munkahelyre.)

A 70-es évektől a fogyatékos gyermekek iskolázási jogát biztosító törvény szabályozta az áttelepítési eljárást az ún. eltérő tantervű iskolákba való áthelyezésről. A döntést a gyermek iskoláztatásának körülményeiről az **állandó áthelyező bizottság** hozta meg.

Ennek volt vezetője Dobronay Vilma. Az áthelyezést függetleníteni kellett az iskolák érdekeitől, a döntést megelőzően komplex vizsgálatokra, illetve az évi kontroll- és felülvizsgálatokra került sor. A kiváló szakember tapasztalatairól cikkek jelentek meg a szaklapokban. Harminc éven át szolgált egy munkahelyen a pedagógia, a nevelés ügyét.

Férjével közös önéletírásukat a Magyar Pedagógiai Társaság adta ki *A tanári asztal két oldala* címen 2005-ben. Itt írták, ismételték meg közös pályájuk tanulságaként az alábbi hitvallást: „Munkánk során mindketten igyekeztünk a pedagógia ügyét szolgálni, mert ajándékba kaptuk, és szolgálatnak tekintettük azt, hogy gyermekekkel foglalkozhatunk.”

A Fiúkfalva történetét Varga Domokos ifjúsági regénye mellett Pataki Gyula több könyvében is megörökítette.

A fiúkfalvi honalapítók

Ezekben a kötetekben bőségesen idéz Vilma naplójából is. E sorokból is a szolgálat elve s az igényes, tudósi szakmai érdeklődés tükröződik. A *Fiúkfalva Emlékalbum* (e legteljesebb dokumentumkötet) megjelenését már nem élhette meg. Ugyancsak halála után a családja karcsú kötetben adta ki 2010-ben *Szép csendesen* címmel összegyűjtött verseit.

Források: Fiúkfalván 75 éve. Dobronay Vilma naplójából. Közreadja: Makai Éva, a Fiúkfalva-archívum őrzője. http://www.tani-tani.info/fiukfalvan_75_eve. 2018. december 2.
 • Dobronay Vilma – Pataki Gyula: *A tanári asztal két oldala – Pedagógiai történetek*. Budapest, 2005, Magyar Pedagógiai Társaság. • Makai Éva (szerk.) *Fiúkfalva Emlékalbum*. Budapest, Magyar Pedagógiai Társaság. • Komlósi Sándor 2005. *Hűséges tanítványok, hűséges nevelők*. Iskolakultúra, 5. sz. • Pataki Gyula 2010. *Előszó Dobronay Vilma Szép csendesen* (Versek) című kötetéhez. Budapest, Magánkiadás, 3–4. • Pataki Gyula: *Nem erővel, sem hatalommal*. Debrecen, 1995, Mécses Keresztyén Ifjúsági Egyesület.

DR. TRENCSENYI LÁSZLÓ
Budapest

E

"Ó, ember, a hitedet ne veszítsd el,
őrizd meg a lélek nagy hitét!"
(Juhász Ferenc)

ERDEI IMRÉNÉ Tóth Erzsébet (Nyírábrány, 1951. 02. 19. – Nádudvar, 2017. 12. 18.) tanítónő

A magyar–román államhatár mellett fekvő Nyírábrányban született. Édesapja Tóth István, édesanyja Fark Erzsébet. Testvérével együtt Nyírábrányban töltötte gyermekkorát, ami boldog volt és szabad, hiszen –elbeszélése szerint – övök volt az egész utca és a határ

Édesapja gazdálkodott, édesanyja a háztartást vezette. A szülők nagy szeretettel nevelték gyermekeiket, akik a szülői házban megtanulták, hogy mindenért meg kell küzdeni; ami van, azt meg kell becsülni. A szülők emberi tartása, az ábrányi szokások meghatározóak voltak egész életében. Szülői indíttatás és példamutatás volt a hit is, a római katolikus vallás tanításai szerint teltek a mindennapok a családban.

Az általános iskolát Nyírábrányban végezte, középiskolába Debrecenbe, a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumba járt, itt érettségizett 1969-ben. Érettségi után gépkönyvelői beosztásban a Biogál Gyógyszergyár dolgozója volt.

1972-ben kötött házasságot Erdi Imrével. Férje mint agrármérnök Bárádon kapott állást, a házaspár ide költözött. Erzsike szeptembertől kezdett tanítani a **bárándi általános iskola** alsó tagozatán képesítés és gyakorlat nélkül. Aztán az élet mindent elrendezett: remek mentort kapott Püski Andrásné személyében, aki nemcsak szakmai tanácsokkal látta el, hanem bizalmas baráttá is vált. Az órávázlatoktól a módszertanig, a

szabad idő tartalmas eltöltéséig mindent megbeszéltek. Kapcsolatuk akkor is megmaradt, amikor mind a ketten elköltöztek Báránról.

Az 1973/74-es tanévben felvették a Debreceni Tanítóképző Intézet tanító szakának levelező tagozatára, 1976-ban sikeresen államvizgázott.

Hogy tetten érhető-e egy ember életében az a pillanat, amikor azt mondja: igen, ezt szeretném egész életemben csinálni, mert szeretem, mert értelme van, mert örömforrás? Ki tudja? Talán pillanatok sorozatáról beszélhetünk. Erzsikét a körülmények, a sors irányította a pedagógia felé. S milyen jól tette! Vannak, akik gyermekkoruktól tudatosan készülnek a pedagóguspályára, másokat szülői példa vezérel. Neki ösztönösen kellett cselekednie az első pillanattól, s így találni meg a helyes utat belső vezérléssel.

1976 más szempontból is változást hozott az életükbe. A férjét hazahívta szülőfaluja, Nádudvar, ahol a Vörös Csillag MGT SZ baromfi ágazatának vezetője, majd a szövetkezet átalakulása után az utód, a Nagysz Rt. termelési igazgatója lett.

Erzsikének a **nádudvari általános iskola** lett a munkahelye, innen ment nyugdíjba 2009. november 1-jén. Pályafutása során végigkísérte az iskolaváltozást Nádudvaron. A **2. sz Általános Iskola** külterületi, úgynevezett Seregélyes kerti egységében kezdett, ahol Végh Antal látta el jó tanácsokkal. Majd a **Boldizsár-iskolaként** emlegetett épületben tanított. Az intézmények összevonása után egy iskola működött Nádudvaron, a **Nádudvari Általános Iskola**, ami 1996-ban felvette Kövy Sándor nevét, így hivatalosan a **Kövy Sándor Általános Iskola** lett a munkahelye.

Tanított „kisfelménőben”, amikor az 1–2. osztály után átadta az osztályt, a „nagyfelménőben” 4 évig volt az osztály vezetője, tanított tantárgycsoportosan és egész napos oktatási rendszerben is. Hogy melyiket szerette legjobban? Nem a módszert, a gyerekeket szerette.

A legnagyobb izgalommal az elsősöket várta. Együtt élték meg a rácsodálkozás élményét és örömet. Ismerte a szülőket, a családi körülményeket, és már az első naptól kiemelt figyelmet fordított a valamilyen szempontból hátrányos helyzetű gyerekekre. Nem ismert lehetetlent, minden kis elsőst megtanított írni, olvasni, számolni. Ha nem volt rá idő az iskolában, akkor felkereshették Erzsike nénit az otthonában is.

Volley Elemér igazgató a pedagógiai minősítésében így fogalmaz: *„Nagy szeretettel foglalkozik tanulóival mind a tanítási órákon, mind az órán kívüli nevelés alkalmain. Elért eredményei jók, a felső tagozaton az általa elsajátíttatott ismeretekre lehet építeni. Olyan feladatokkal bízta meg tanulóit, amelyek megoldása önállóságot igényel. Kérdéseivel, feladataival állásfoglalásra, véleménynyilvánításra készíti tanítványait. Nagy gondot fordít a szóbeli kifejezőképesség, a gondolkodás fejlesztésére.”*

Szakmai ismereteit folyamatosan gazdagította. Rendszeres olvasója volt a Tanító szaklapnak, részt vett a Tanítók Akadémiáján, „C” kategóriás működési engedélyt szerzett bábcsoport vezetésére, majd a drámajáték-vezetőit is megszerezte. Elvégezte az alsó tagozatos komplex szemináriumot, a Nyelvi Irodalmi Kommunikációs tanfolyamot, számítógép-kezelést, szövegszerkesztést tanult. Bábszakköröseivel szép eredményeket ért el a Kulturális Seregszemlén, az éneklő közösségek versenyén. Tanulói hozták a helyezéseket a járasi, megyei versenyekről.

Hagyomány, hogy az iskolai és városi karácsonyi ünnepségre a negyedik évfolyam tanulói készülnek. A színvonalas és emlékezetes műsorok összeállításában, betanításában tevékenyen vett részt. A technikának köszönhetően ezek a műsorok megtekinthetők, egykori tanítványai ma is szeretettel nézegetik. Mindig volt valami, ami lelkesítette, megtalálta a munkában az örömet, célját, élvezte a szülők tiszteletét, szeretetét. Vallotta, hogy csak a szülőkkel közösen lehet kihozni a tanulókból a maximumot.

Színes egyéniség volt a tantestületben. Az alsó tagozatos tanítás szoros együttműködést igényelt a napközis nevelővel, illetve a más tantárgycsoportot tanító kollégával. Erzsikével jó volt „párban” lenni: nem sepete a problémákat a szőnyeg alá, inkább partnert keresett a megoldásra, a gyerekek szempontja mindent felülírt. Vendégszerető, őszinte beszélgetésekre vágyó ember volt. Könnyen teremtett kapcsolatot, mindenkivel megtalálta a hangnemet – széles érdeklődési körének köszönhetően –, a közös témát. Szívesen olvasott verseket, rajongott a sportért. Ápolta a barátságokat, akit egyszer a szívébe fogadott, egy életen át számíthatott rá.

Személyiségét még jobban megismerhetjük *Csendes Teréz* emlékezéséből:

„Amikor kezdő tanítóként Nádudvarra kerültem, a településen hat épületben folyt az oktatás. Erzsike a Seregélyes kerti iskolában tanított, én a Sinkó-kerti épületben kezdtem. Néhány évig még arcról is alig-alig ismertük egymást. Személyesen mint kollégát akkor ismertem meg, amikor megbíztak egy sportszakkör vezetésével. Minden osztályból 4-5 fiú került a csoportomba. A foglalkozások megkezdése előtt bemutatott az osztálynak, minden fiúról elmondta, mire kell majd figyelnem, kinek milyen az egyénisége, hogyan viselkedik versenyhelyzetekben. A foglalkozások során rájöttem, mennyire jól ismerte tanítványait. Mindenben igaza volt. Mindig a folyosón várt, a szeme sarkából figyelve, féltve engedte el a tanulóit. A folyosó végére érve még utánuk kiáltott: » Nehogy szégyent hozzatok rám!«

Igazán akkor lettünk kollégák, mikor tantárgycsoportos oktatási formát vezettek be, és minden osztályban én tanítottam a testnevelést. Abban az évben volt egy nagy rendezvény, az Országos Sport Napok, (OSN), ami egy zenére bemutatott sportgyakorlatot takart. Erzsike biztosított arról, hogy ez közös munka, nem maradok egyedül. »Ne félj, Tecus, megoldjuk, fel a fejjel!« Kiválasztottam a zenét, megcsináltam a koreográfiát. Mikor megmutattam neki, záporoztak a kérdések. Rádöbbsentem, mindenben igaza van. Nekiültünk, és a legapróbb részletekig átdolgoztuk. A próbák alatt erős egyéniségével, szigorúságával biztosította a rendet, fegyelmet, már a jelenléte tekintélyt parancsolt. Szemével is nevelt, biztatott, a sorok között sétálva sarkallta a tanulókat a még jobb, precízebb mozdulatokra, a figyelemre.

Példamutató volt ügyeletesi munkája. Ha ő volt a soros, ha nem, mindig elsőként érkezett az iskolába. Finom kávéillat fogadott bennünket, sőt a tízórainkról is gondoskodott. Imádtuk a friss kacsaszíros kenyeret apró savanyú káposztával. Az ízt mai napig érzem a számban. Míg mi falatoztunk, ő az udvaron ügyelt a rendre. Mikor becsengettek, benyitotta a nevelői szoba ajtaját, és csak ennyit mondott: »Kollégák, minden osztály tálalva van.«

Sok tanulmányi kiránduláson voltunk együtt, ezekre felkészítette a tanulókat. A buszon kiselőadást tartottak a gyerekek. Táborozni is voltunk együtt, utoljára Esztergomban. Egyik túránk Dömöstől a Rám-szakadékon át Dobogókőre vezetett. Az egyébként csodálatos túra rémálommá vált. Olyan szinten rongálták meg a túrát segítő láncokat, segédeszközöket, hogy azt fontolgattuk, visszafordulunk. A két legügyesebb gyerek azt kérte, ők had próbálják meg. Sikertől feljutniuk! Ekkor megszólalt Erzsike: Én leszek a harmadik. Nem adjuk fel! Példát mutatott küzdésből, utána mindenki feljutott.

Amit kevesen tudnak róla, hogy életmentő kitüntetés is kaphatott volna. Egyik reggel hiába vártuk egyetlen férfikollégánkat, nem érkezett meg az iskolába. Komolyan aggódtunk érte, de egyedül Erzsikének volt helyén az esze. Felhívta a nagy macsó (így becéztük a kollégát) szomszédságában található boltot telefonon, kérte az eladót, hogy nézze meg, nincs-e valami baj. Két-három perc múlva jött a válasz: »Mozdulatlanul fekszik a tornácon.« Erzsike arra kérte, maradjon a kolléga mellett, majd hívta a háziorvost, a mentőket, úgy intézkedett, mintha naponta ezt csinálta volna. Lélekjelenlétének köszönhetően került a kollégánk

időben jó kezekbe, mi többiek pedig úgy néztünk Erzsikére, mint egy hősré.”

Lajtos Ádám Gábor, egykori tanítványa így emlékezik: „Nagyon szerettem a betűket tanulni, míg aztán következett az írott s betű. Na, ezzel meggyűlt a bajom. Az enyém olyan volt, mint egy fejfelé beszerelt zár kulcslyuka: csupa éles szöglet és egy megindokolhatatlan kör. Borzasztóan szégyelltem is azt a szörnyszülöttet, igyekeztem Erzsike néni szeme elől elrejteni, de ő azonnal észrevette. Aztán megfogta a kezemet, és a furcsa kulcslyukból szépen

Elballagattatta az utolsó osztályát

gömbölyödő hátú cicát csináltunk, másnap már majdnem dorombolt is. Csupa ilyen kaland volt az első négy évem az iskolában. Persze rosszkodtam is, és Erzsike néni ilyesmiben nem ismert pardont, mégis kellemes, puha, izgalmas melegségként él bennem az az időszak. És amit csak utólag ért meg az ember: betűkön és számokon, a tudományok előszobájába való bebocsátáson túl viszi magával azt a szemléletet, értékrendet is, amelyet akkor csepegtettek belé. Ha az élet egy folyó (maradjunk akkor ennél a közkeletű metaforánál), akkor az irányát nehéz megszabni, ki tudja, milyen akadályokba ütközik majd a víz, de az, hogy milyen mély lesz a medre, és milyen tiszta a vize, már a forrásnál eldől. Az én forrásom javarészt Erzsike néni volt.”

Dr. Erdei István belgyógyász: „Családom és testvéreim családja közötti bensőséges kapcsolat következtében az élet minden területéről adódott alkalom egymás elfogulatlan, reális megismerésére. Én is emberekért embereknek szolgáltam életpályám aktív szakában. Bár pedagógus nem vagyok, mégis úgy gondolom, hogy mindezek elég alapot szolgáltatnak ahhoz, hogy Erdei Imréné Erzsike egyéniségének legfontosabb jellemzőiről írjak. Jóindulatú, emberséges, segítőkész ember volt. Talpraesett volt, nagyon jó lényeglátó képességgel. Véleményét fontosnak tartotta elmondani: azt azonban úgy fogalmazta meg, hogy meg ne bántsa embertársát. Az elvtelen hozzáállást, az igazságtalan cselekedetet azonban határozottan visszautasította. Legkarakterisztikusabb jellemzője az örökvidám természete volt. Az élet különböző szituációiban szinte mindig a pozitív irányú megközelítés lehetőségét kereste. A járható út feltárásával, elfogadtatásával másokat is tudott bátorítani, biztatni. Ez a pedagóguspályán elengedhetetlen. Nagy türelemmel, szeretettel oltalmazta a nehezebb körülmények között élő tanítványait, de kiváló érzéssel vette észre a kiemelkedő képességű tanulókat is. Külön foglalkozott velük, így tanítványai megyei, országos versenyeken nagyszerűen szerepeltek. Iskolai élményeiről szívesen beszélt családi körben is. Életével példát mutatott mint feleség is. 45 évig állt hűséges társként férje mellett, segítette őt a munkájában, otthon optimális körülményeket teremtve. Amikor csak tehette, szívesen foglalkozott gyerekeinkkel, ők is szeretettel emlékeznek vissza egyéniségére és a tőle kapott intenciókra. Ketten közülük szintén pedagóguspályát választottak.”

Aztán „Jöttek a búgondok úti cimborának” – ahogy Arany János írja. Talán több is, mint másoknak, de férjével egymásba kapaszkodva mindig erőt merítettek. Tudták, bármi jön rájuk, egymásra mindig számíthatnak. Sokszor mondják, hogy a házaspárokat összeköti a közös gyerek. Nekik ez nem adatott meg. Az újra és újra átélt remény, a veszteség fájdalma még szorosabbá tette a köteléket.

Betegségével megtanult együtt élni Erzsike. Volt, amikor keményen dolgozott azon, hogy tanítványai észre ne vegyék, hogy neki problémája van. Megtörtént az is, hogy megosztotta velük, hogy kórházba kell mennie, de majd jön. Égre-földre fogadták, hogy jók lesznek, mindent megtanulnak, csak ne menjen sehová.

Nyugdíjazása után nagy feladat hárult rá. Idősödő szülei egyre több gondoskodást igényeltek, egyre gyakrabban tették meg az utat Nyírábrány és Nádudvar között. Aztán az élet úgy alakult, hogy szülei számára is Nádudvar lett az „otthon”, a szó szoros értelmében.

A katolikus gyülekezet aktív tagja volt, szervezte a templomon kívüli összejöveteleket, tartalmaz kapcsolatot ápolva a kabei, a püspökladányi gyülekezeti tagokkal. Kevesen tudták, hogy miközben teszi a dolgát, ereje egyre fogy. Betegségéről ritkán beszélt. „Minden gyógyszer pontosan szedek, rendszeresen járok felülvizsgálatokra, ha kell, befekszem kezelésekre, majd a jó Atya eldönti, mit akar velem” – mondogatta. Otthonában hunyt el, hamvai a nádudvari temetőben nyugszanak. Tisztelet és szeretet övezte életében, írásunkkal tisztelgünk emléke előtt.

Kollégája, a család barátja,
KERTI JÓZSEFNÉ
Nádudvar

F

*Gyermekekkel foglalkozni minden
bizonyra a leghálásabb munka,
ami a földünkön osztályrészünkről
jutott, de saját tökéletességünket
is ez mozdítja előre.”*
(Brunszvik Teréz)

DR. FÁBIÁN ZOLTÁN (Gyöngyös, 1935. 06. 23. – Jászberény, 1998. 10. 1.) főiskolai tanár, a neveléstudományok kandidátusa

Édesapja, Fábíán József, édesanyja, Tatár Anna, mindketten bőrdíszművesek voltak. Testvére, Fábíán József 1956 óta az ausztráliai Brisbane-ben él.

Iskoláit Egerben kezdte a Gyakorló Általános Iskolában. Középiskolás éveit szintén Egerben töltötte, a középfokú tanítóképzésben vett részt. Ezt követően az ELTE pedagógia, pszichológia és történelem szakán szerzett diplomát.

1960-ban nősült, felesége Kocsis Lenke (a Jászberényi Tanítóképző Főiskola, majd a Szent István Egyetem docense, az Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Kar oktatója, tanszékvezetője) társ és munkatárs volt egyszemélyben, egy életen át. Két gyermekük született: Fábíán Nikolett, aki 1998 óta jelenleg is a jászberényi Lehel Vezér Gimnázium biológia–földrajz szakos tanára, illetve Fábíán Zoltán Attila, aki Budapesten él, vállalatfejlesztési vezető, tanácsadó, infokommunikációs szakértő. Négy unokája: Bordás Laura (orvostanhallgató a Semmelweis Egyetemen), Bordás Tamara (pszichológia szakos hallgató a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen), Fábíán Éva (gimnazista) és Fábíán Karolina (most kezdte az általános iskolát).

Olyan pedagógus, kutató volt ő, aki mind nézeteivel, mind kutatási eredményeivel

és az abból levont megállapításaival jóval meghaladta a korát. Az 1990-es évektől megújulást hozó módszertani kultúrában kiemelt szerepet kaptak az együttműködést fejlesztő kooperatív technikák és a csoportos munkaformák alkalmazásának módjai. A kooperatív technika, illetve az azt támogató csoportmunka napjainkban is ismert, egyre népszerűbb pedagógiai módszer. Hatékonyágáról azóta is több tanulmány, cikk, kutatás számolt be. Dr. Fábián Zoltán már az 1960-as évek Magyarországon próbálta ezt a módszert kutatni, alkalmazni és népszerűsíteni. Ötven év távlatából még ma is aktuálisak az általa összegzőként megfogalmazott sorok: *„A csoportmunkák értékeit s hibalehetőségeit összevetve egyértelműen a csoportmunkák javára billen a mérleg. Veszélyei elháríthatók, értékei pedig oly nagyok, hogy kár lenne nem élni a lehetőségeivel. Az elmondottak azonban csak a valódi csoportmunkákra vonatkoznak. Ha a tanulók tevékenységéből hiányzik a kollektív jelleg (tehát a csoportkeretekben is változatlanul egyéni jellegű marad a tanulók munkája), akkor ezek a foglalkozások tényleg csak bonyolultabbá teszik a pedagógus munkáját – fölöslegesen, inkább fékeznek, semmint segítik feladatainak megvalósítását”* (Fábián 1967: 501).

Ahogy az előzőekben említettem, az egi tanítóképző elvégzése után az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett pedagógia, pszichológia és történelem szakos diplomát 1957-ben. **Két szolnoki középiskolában** eltöltött rövid **pályakezddő időszak** után 1958 és 1996 között nyugdíjazásáig a **Jászberényi Tanítóképző Főiskola (előtte Jászberényi Tanítóképző Intézet, majd Felsőfokú Tanítóképző) tanára, 1978-1989 között főigazgatója volt.** Az oktatás mellett több kutatást is vezetett. Közülük kiemelkedik az olvasástanítás összefüggő szakaszának tantárgy-pedagógiai vizsgálata (Fábián-Nagy 1967), valamint az önálló tanulói tevékenységek szervezése és irányítása (Fábián 1967, 1975). 1975-ben a neveléstudományokból kandidátusi fokozatot szerzett. Az oktatás, a szakdidaktikai kutatás mellett dr. Fábián Zoltán szívügyének tekintette a tanítóképzés megreformálását is. Tevékenyen vett részt a tanítóképző főiskolák 1980-as tantervének kidolgozásában. Tagja volt számos pedagógiai szakbizottságnak, így 1965-től az MTA Didaktikai-Metodikai Albizottságának, 1967-től a Magyar Pedagógiai Társaságnak, valamint munkálkodott a Tanító, illetve 1973-tól a Pedagógiai Szemle szerkesztőbizottságában is. Munkája elismeréséül több állami és szakmai kitüntetésben részesült, melyek közül kiemelkedő az Apáczai Csere János-díj, amit csak nagyon kevés pedagógus kaphatott meg.

Főbb munkái:

- Fábián Zoltán 1962. Képzetek és sémák a tanulók időszemléletében. *Pszichológiai tanulmányok III.*
- Fábián Zoltán – Nagy József (szerk.) 1967. *Az olvasástanítás összefüggő szakaszának tantárgy-pedagógiai vizsgálata.* Jászberény, Tanítóképző Intézet.
- Fábián Zoltán 1967. Die pedagogische Wert der Gruppenunterricht. Berlin, Verleichenende.
- Fábián Zoltán 1967. A csoportfoglalkozások pedagógiai értékei. *Pedagógiai Szemle 17, 7–8, 487–506.*
- Fábián Zoltán 1968. Önálló munkaformák az alsó tagozati órákon. *Pedagógiai Szemle 18, 10, 924–930.*
- Fábián Zoltán 1975. Közvetett irányítású tevékenységformák az alsó tagozati órákon. *Pedagógiai Szemle 25, 11, 1036–1039.*
- Fábián Zoltán (szerk.) 1989. *Új modellek a pedagógusképzésben.* A pedagógia időszerű kérdései. Bp., Tankönyvkiadó.
- Fábián Zoltán 1996. *Gyakorlati gyermekismeret a 6–12 éves korosztály tanítóinak.* Jászberény.

Szerzője volt több gyűjteményes módszertani kötetnek, így például:

- Nagy József (szerk.) 1985. *Anyanyelvi tantárgypedagógia*. Bp., Tankönyvkiadó.
- Faragó – Kiss – Tihanyi (szerk.) 1969. *A jártasságok és készségek fejlesztése az általános iskola 1–4. osztályában*. Tanítók kézikönyvtára. Bp., Tankönyvkiadó.

Több évfolyam alsó tagozatos olvasókönyvének és az 1–4. osztály olvasás munkafüzeteinek társszerzője is volt az 1980-as években. Gazdag munkásságából azonban mégis a legjelentősebbek és ma is példaként tekinthetők a csoportmunkával kapcsolatos kutatásai, kísérletei és publikálásai.

Munkatársai nagy tudású, elméletileg jól felkészült szakembernek tartották, aki arra törekedett, hogy szoros kapcsolatot teremtsen az elmélet és a gyakorlat között. Legfontosabb tanítói

feladatnak tartotta az alapos gyermekismeretet és a tudatosan megtervezett oktató-nevelő munkát. Meg is tett mindent annak érdekében, hogy hallgatói majd megfeleljenek ezeknek a követelményeknek. Rendkívül izgalmas órákat tudott tartani. Mindenkit lekötött már a probléma felvetésével, majd az anyag részleteinek logikus egymásra építésével, a szemléletességgel. Volt hallgatói ma is nagy elismeréssel beszélnek tevékenységéről. Nagy tudása, szakértelme mellett szerény ember volt. Sikereiről, elért eredményeiről csak szűk körben beszélt. Alapvetően vidám volt a természete. Kissé fanyar humorával, szellemes megjegyzéseivel jó hangulatot tudott teremteni környezetében. Mindenkihez volt néhány kedves szava, értett a „lélek simogatásához”. Rendkívüli munkabírása volt. Kutatómunkánk során tapasztaltuk, hogy kevés kikapcsolódás után képes volt napokon keresztül nagyon intenzív munkát végezni. Messze állt tőle az anyagiasság. Gyakran vállalt olyan munkát, amiért tudta, hogy soha nem jár anyagi ellenszolgáltatás. Mindannyian csodáltuk kreativitását. Sok saját tervezésű szemléltető eszközt készített a pszichológia oktatásához. Szinte minden területen „ötletgyáros” volt.

Kimagasló tudományos tevékenységet végzett. A hatvanas évek elején egyik kezdeményezője volt a Metodikai Kutatócsoport létrehozásának, melyben gyakorlóiskolai tanítók és oktatók éveken keresztül az alsó tagozatos anyanyelvi oktató-nevelő munkát vizsgálták. Igazán két kutatási terület érdekelte. Az egyik a gyermekek fejlődése, oktatás-nevelése volt. Többek között ezt igazolja kandidátusi témája is, valamint az, hogy alsó tagozatos kézikönyvek, olvasókönyvek írásában is segédkezett. Másik vizsgálódási területét jelentették a tanítóképzés elméleti és gyakorlati kérdései. Reagálva a társadalmi igényekre, évtizedeken keresztül a tanítóképzés korszerűsítésével foglalkozott. Részt vett a szakkollégiumi rendszerű oktatás, a könyvtár- és népművelő-képzés, az Értékközvetítő és Képességfejlesztő Program oktatásához értő tanítóképzés, az alsó tagozatos idegennyelv-szakos képzés és az óvó- és tanító szak integrálása elméleti és gyakorlati előkészítésében és bevezetésében. Kutatási témáihoz kapcsolódóan számos cikket, tanulmányt jelentetett meg kiadványokban, folyóiratokban. Támogatta, segítette a kezdő fiatal oktatókat a tudományos kutatómunkában.

Környezete korán felismerte jó vezetői képességeit, az emberekhez való pozitív viszonyát. Már a pályája kezdetén vezető metodikus, 1964-től igazgatóhelyettes, 1978–1989-ig főigazgató volt. Számos országos intézményben, bizottságban dolgozott, töltött be fontos funkciót. Megbízható munkájával hozzájárult főiskolánk hírnevének öregbítéséhez. Emberi minősége és szakmai kvalitása húzóerőként hatott az intézet tantestületére.

Munkatársai, tanítványai a mai napig emlegetik, családjában pedig betöltetlen űrt hagyott hátra távozásra.

DR. FÁBIÁNNÉ DR. KOCSIS LENKE
Jászberény

DR. FÁBRY GYÖRGYNÉ Ács Julianna (Győrszentiván, 1930. 09. 28. – Budapest, 2012. 08. 5.) történész, levéltáros, gimnáziumi tanár

*„Nemzetek története: ezt tanultam,
ezt tanítottam, elmerülve tények sokaságában.”*
Ács Julianna)

Felmenői szegény parasztok, kisiparosok és gyári munkások voltak. Édesapja, Ács István géplakatosként dolgozott, később szövőmester lett, édesanyja, Kozma Júlia pedig szövőnő volt. Testvérei: a 10 évvel idősebb Iván, valamint mostohaöccse, ifj. Ács István, aki édesapja második házasságából született.

1933-ban a család Újpestre költözött, így édesanyám az iskoláit itt végezte a Megyeri Úti Elemi Iskolában és a Kanizsay Dorottya Leánygimnáziumban. 1949-ben először a Magyar Közgazdaságtudományi Egyetemre iratkozott be, aztán átment a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karára. Történelem–filozófia szakra vették fel, majd a levéltáros szak megindulásakor történelem–levéltár szakos lett. Végül ilyen oklevelet szerzett 1954-ben.

1951-ben házasságot kötött Fábry György gépészmérnökkel. Az egyházi esküvőt az újpesti evangélikus templomban tartották, az eskető pap Bárfai Lajos esperes volt (édesapám nagybátyja). Két gyermekük született: György 1953-ban és én (Kornél) 1957-ben. Mindketten gépészmérnökök lettünk. Megnősültünk, és később 2–2 unokával ajándékoztuk meg szüleinket.

Édesanyám első munkahelye 1953/54-ben az **Országos Levéltár** volt. Egyetemi évfolyamtársa, Kiss Mária levéltáros írta róla: *„Julis rendkívül tájékozott volt nemcsak a szaktár-
gyakban, hanem az irodalomban és a művészetben is.”*

1959-től általános iskolai tanárként dolgozott **Soroksáron** és **Pesterzsébeten**. 1961–1963 között az új **Fóti úti Általános Iskolában** tanított **Újpesten**. A Fóti úti iskola 1961 őszén indult, minden osztály egyszerre, tehát nem „felmenő” rendszerben. A tanítók és tanárok jó közösséget alkottak. Édesanyám a felső tagozaton történelmet tanított.

Pintér Tiborné, aki két évig kollégája volt a Fóti úti Általános Iskolában, így emlékezik: *„Sok idő eltelt azóta, megöregedtünk, emlékeink megfakultak, de bennünk úgy élsz mint jó pedagógus, kedves, barátságos, mindig vidám, gyermekeket, kollégákat szerető ember. Közösségünk aktív tagja voltál, szívesen részt vettél minden munkában, legyen*

az komoly megoldandó feladat vagy vidám összejövétel. Mindig számíthattunk Rád...”

1963 és 1992 között a **Könyves Kálmán Gimnázium** tanára, ahol történelmet és művészettörténetet, majd a világnézetünk alapjai tantárgyakat tanította. A gimnáziumban is a tanítást és a nevelést tekintette fő feladatának. Nagyon szépek találta az épületet kívül és belül egyaránt. Tanítványait nagy szeretettel, jókedvűen oktatta. Órái annyira érdekesek voltak, hogy senki nem unatkozott. Mindig figyelembe vette az ellentétes (vagy ellenséges) oldalon álló történészek írásait is. Az igazságot élete fő iránymutatójának tekintette, ebben nem ismert tréfát. Szókimondó volt és bátor. Mondhatni: megalkuvás nélküli ember volt. A gyengéken és a rászorulókon mindig önzetlenül segített, jótetteivel sohasem dicsekedett. Tanártársainak többsége tisztelte, a diákok szinte kivétel nélkül szerették, és példaképnek tekintették. Mivel tanítványait Tündéreknek, Tündibündinek szólította, ők egy kedves becenévvel illeték: Tündibüdi tanárnő. Ő ezt mosolyogva tudomásul vette. Minden diákjáról jól feltételezett.

Több verset írt, az egyik pedagógusi ars poeticája is lett. A vers címe: *Saját módszer „Gondolkodom, hogy s mint vezetett a sors / Könyvtár helyett másfajta irányba. Így / Lettem tanár történelemből, / És nevelője ifjak hadának. / Bár nem tanultam én pedagógiát, / Így hát magamtól jól kitalált saját / Módszert alkalmaztam haszonnal. / Mely sikeres, örömömre mindig!”*

Édesanyám minket nem tanított a Könyvesben, még otthon sem, sőt egy unokája sem volt tanítványa, ezért hogy milyen tanár volt, hogyan tanított, azt egykori gimnáziumi kollégái és tanítványai mondhatják el.

Egykori tanártársa, *Richwalski Gabriella* visszaemlékezéséből: *„Nyílt, közvetlen embernek ismertem meg, akinek óriási igazságérzete volt. Bátran állt ki akár a saját, akár mások igazáért. Vele mindent meg lehetett beszélni. Társaságában senki nem unatkozott, rendkívül jó humorérzékű volt. A diákok tisztelték, szerették, nagyra becsülték a tanárnőt, aki nemcsak a történelmet szerettette meg velük, hanem segítette őket eligazodni a jelenben is. Olyan ismereteket kaptak, amelyek nem szerepeltek és nem is szerepelhettek az akkori tankönyvekben.”*

Hosszú időn át volt tanártársa a gimnáziumban *Bér Jenőné*. Ő kiváló memóriáját emelte ki: *„A szakirodalomból hosszú idézeteket tökéletesen el tudott mondani. Mindig, fel-tétel nélkül segített a bajbajutottakon.”*

Neugebauer György tanítványa volt édesanyámnak, később pedig kollégák lettek: *„Tanárnőnk tanítási módszere jelentősen különbözött a többi tanár módszerétől. Nem a könyv alapján tanított, (talán nem is használtuk a könyvet), és nem arra törekedett, hogy a szűk 45 perc alatt minél több apróságot, érdekességet mondjon el a fontos tudnivalók mellett. Lassú ütemben beszélt, hogy le tudjuk írni, amit mond. Majdnem hogy diktált, de azért mégis rákényszerített minket arra, hogy előadását tömörítve írjuk le – hiszen nem voltunk gyorsírók. Nagyon jól ki tudta emelni a lényegét, és ezáltal lassanként mi is megtanultuk, hogyan lehet hosszabb szövegeket tömören, lényegre törően megfogalmazni. Amikor később tanárként kerültem vissza a Könyvesbe, *Julika néni* nagy szeretettel fogadott, és akkor tudtam csak meg róla, milyen jó a humorérzéke. Az órákon általában komoly volt, de a tanáriban gyakran lehetett hallani nevetését.”*

Hirman László is tanítványa volt, aki később ugyancsak történelemtanár lett. Ő többek között így emlékezik: *„Érettségi vizsgát követően a tanárképző főiskolára jelentkeztem, történelem szakra. A felvételi vizsga szóbeli fordulóján jó hasznát vettem annak, hogy a gimnáziumban a tanárnő óráin gyakorlatot szereztem a történelmi témakörök kerek egész feleletben történő felvázolásában. Már a főiskolára jártam, mikor egy alkalommal felkerestem a gimnáziumot. Visszahúzott a szívem, találkozni szerettem volna barátaimmal. A bejáratnál, az előcsarnokban várakoztam, ahol akkortájt a büfé is volt. Arra jött *Fábr Györgyné* tanár-*

nő, és kedvesen érdeklődött, hogy megy a sorom. Mikor elmondtam neki, hogy történelem szakra járok, kezét nyújtotta ezekkel a szavakkal: »Hát akkor gratulálunk egymásnak«. Én zavaromban csak annyit tudtam hajtogatni: köszönöm, köszönöm...”

Harangozó Lajos visszaemlékezése a művészettörténet órákra: „Ami előttem van, az a légies alkata és ehhez képest kissé mély tónusú hangja, ami valahogy különössé tette az egész jelenséget. Szerettem az óráit, mert a művészettörténetet is szerettem. Ez egy nagyon sokrétű, különleges tudomány, és ő csak úgy elmesélte, mintha egy filmet néztem volna. Azt hiszem, úgy tanított, hogy nem volt közben Tanárnő!”

Édesanyám a Könyvesben többször volt osztályfőnök. Edelényi Judit így ír erről: „1964 és 1968 között voltam Julika néni tanítványa a Könyves Kálmán Gimnáziumban, ő volt az osztályfőnökünk is, s én, a kifejezetten humán érdeklődésemmel a történelemért és művészettörténetért – Julika néni szaktárgyaiért – rajongtam. (...) a reáltárgyak nem tartoztak az erősségeim közé, ezért meglepődtem, amikor harmadikos koromban Julika néni engem is elküldött a Gyuri bácsi (dr. Fábry György) által fémjelzett élelmiszeripari felsőfokú technikumba »körülnézni«. Akkor nem értettem a dolgot, hiszen bölcsészkarra vagy jogra készültem. Nem tudtam, hogy a gimnáziumban többen tudnak elkötelezett vallásosságról, és naivan el sem hittem volna, hogy ez hátrányt okozhat, hiszen több irodalmi és nyelvi versenyen értem el jó eredményt. Most évtizedek után, amikor megpróbáltam áttekinteni életutamat, megdöbbentett az összefüggés: Julika néni a háttérből akart segíteni, hogyha humán pályán el is gáncsolnak a világnézetem miatt, legyen lehetőségem továbbtanulni, szakemberré lenni. Bár erre nem került sor, nagyon megrendített, és hálával tölt el most, hosszú idő után ez a gondoskodó, csendben elfogadó szeretet. Köszönöm, Julika néni!”

A világnézetünk alapjai tantárgyát filozófiatörténetként adta elő az ógörögöktől a XX. századig tartó időszakra vonatkozólag. Nagyon szerette a latin mondásokat, sokat közlünk fel is írt a táblára, elmagyarázta kiejtésüket, jelentésüket és megkövetelte megtanulásukat. Mi (fiai) csak édesanyánk halála után jártunk először a Könyves Kálmán Gimnáziumban. Tanítványairól otthon keveset, jótetteiről semmit sem beszélt.

Folytatva a tanítványi visszaemlékezéseket:

„Mivel ő egész nap a gimiben volt – a második otthonának tekintette –, akkor jártunk hozzá korrepetálásra, amikor csak akartunk. Nagyon büszke volt régi növendékeire, akik az ő hivatását folytatták. Alkalmadtán meg is hívott néhányat közülünk, hogy olyan ismeretekhez is juthassunk, amelyek tankönyvön kívüliek”. (Blázy Lajos)

„Ami elsőként beugrik Fábryné tanárnőről, az az, hogy bárcsak mindig ő tanította volna a történelmet! Nekem felüdülés volt színes óráit hallgatni. A feleltetések nála nem felelések voltak, hanem inkább beszélgetés, együtt gondolkodás.” (Fejér Balázs)

„Nem a katedráról beszélt hozzánk, s főként nem ülve, hanem a padsorok között sétálva magyarázott, még hozzá interaktív módon. Nagyon dinamikus, gyors mozgású és élénk gondolkodású volt. Bevont minket, diákokat is az anyag tárgyalásába, kérdéseket tett fel, kikérte a véleményünket, hogy észreveszünk-e az összefüggéseket elmúlt korok történései és a saját tapasztalataink között.” (Hornok László)

„Soha nem hallottam, hogy diák szidta volna. Nem emlékszem panaszra, hogy igazságtalan vagy méltánytalan lett volna bárkivel. Amikor bejött az osztályba, elég volt csak körbemosolयोगnia, csend lett, és mi figyeltünk rá.” (Hortoványi Eszter)

„Revelációként hatott ránk, amikor megérezte velünk, hogy mást gondol a közel-múlt történelméről, mint ami a hivatalos tankönyvekben szerepel, és ez nagyon bátor dolog volt alig 10 évvel '56 után. Hivatástudatával, kisugárzásával a szó nemes értelmében igazi pedagó-

I. C osztály az 1964/65-ös tanévben

gus volt, klasszikus tanár-személyiség, akire ennyi év távlatából is szeretettel emlékezünk.” (Sárdi Mihály)

„Emlékeim szerint Fábry tanárnő előadás-módja megérthető közel-ségbe hozta a régmúlt történetéseit, és ezen túl, ami talán a legfontosabb, hogy a bonyolultnak tűnő összefüggéseket feldolgozhatóvá tette számunkra. Így ezzel a felkészültséggel ma

könnyebben igazodunk el a jelenkor hazai és a nagyvilág politikai viszonyainak útvesztőiben.” (Fischinger János)

„Fábry tanárnő mosolyára, jóindulatára, rendkívül nagy tudására és humorára ma, 24 év elteltével is szeretettel emlékezem. Azt csodáltam benne, hogy mindenféle segédeszköz nélkül (cetlik, papírok, könyvek) az egész történelem a fejében volt. Így mesélte el az adott anyagot, minden név, évszám stimmelt. Gondolatai nem cikáztak össze-vissza, jól lehetett jegyzetelni nála. És ne felejtsük el, humora is volt!” (Pál Mária)

„Szerettem, hogy a tanárnő mindig a személyes véleményét is finoman kifejezve, irányította a gondolkodásunkat. Számomra nagy élmény volt, amikor a ’45 utáni időszakról a személyes élményeit mesélte.” (Pócsy Edit)

„A tanárnő előadásában megelevenedtek a történelmi pillanatok, húsvér embereké, igazi hőssé váltak a múlt nagyjai. Az embert kereste nagy elődeinkben. A gyengeségeiket, erősségüket és egy-egy elejtett véletlen szót tőlük, ami megmaradt az utókornak. Így megértettük ezeket az embereket, és megszerettük általuk a történelmet is.” (Sebő Gyula)

„Azt gondolom, hogy tekintélyének alapja a kiegyensúlyozott természete volt. Sugárzott belőle a harmónia (pedig amikor minket tanított, hirtelen beteg lett: a hangja »elment« és csak suttogni tudott). Ma talán azt mondanánk, hogy rendben volt magával, és ez a belső rend azután rendet teremtett körülötte is. Minden diákjáról jól feltételezett.” (Sipos Balázs)

Édesanyám azt vallotta: „A történelem tanára minden kimondott szaváért felel. – A történelem regényes, de nem »szép« irodalom. – A művészi szabadság jegyében egyes szép-írók és költők képesek akár történelemhamisításra is. – Az ideológiai befolyásoltság kiforgatja a tényeket, és hamisíthat. – A történész a múltba tekint, de fél szemmel a jövőbe néz.”

30 évig tanított a gimnáziumban, ez idő alatt prémiumot, jutalmat, kitüntetést nem kapott. 1992-ben, 62 éves korában nyugdíjba küldték, ami nagyon megviselte.

Súlyos, fájdalmas betegségek után Budapesten 2012. augusztus 5-én elhunyt. Sírja az újpesti Megyeri temetőben, a 44. parcellában van.

Nagyon szerette a verseket, sokat tudott fejből is. Szerette Aranyt, Petőfit és főleg Berzsenyit. Tompa Mihály több versét nekünk, gyerekeknek többször is – könyvnélkül – elmondta. De nemcsak szerette, hanem maga is írt verseket. Ezek egy része – a tanítványi visszaemlékezéseken túl – az édesapám által összeállított *In memoriam Fábry Györgyné* kötetben, másrészt a *Győrszentiváni történetekben* olvasható.

Tanítványai emléksorai és versei a székelyudvarhelyi *Erdélyi Toll* folyóiratban is meg-

jelentek Bertha Zoltán professzor bevezetésével: „Ács Julianna (Fábr Györgyné) ahhoz a legendás tanárnemzedékhez tartozott, amely a legnemesebb eszmények jegyében nevelte a jövőző ifjúságát. Sokáig tanított Budapesten (néhány éve hunyt el), s gimnáziumi tanártársai, kollégái, tanítványai rendkívüli szeretettel emlékeznek rá – elragadó személyiségét impozáns emlékkönyvben is felidézve és megörökítve. A kiemelkedően művelt tudós tanár nő elbeszéléseket, történeteket és verseket is írt – s költeményei mind a szeretet, a lelki-erkölcsi kultúra, az örök becsű ideálok szépségét és igazságát hirdetik, ráadásul nagyrészt egyetemmes érvényű antik strófák, időmértékes, ódon zeneiségű metrumok és ritmusok keretezte és dallamosította formákban, aforisztikus alakzatokban, a régi szellemóriásokra is emlékezve és emlékeztetve. Ezekből egy megkapó kötet nemrég jelent meg (Győrszentiváni történetek. Bp., Tarsoly Kiadó, 2013), benne a semmilyen körülmények között sem feladható ember, természet-, élet-, hazaszeretet inspirálta gondolati verseivel, amelyek mint kis gyöngyszemek fűzhetők az igaz emberség alkotta eszmék és érzések fonalára. A mostani verscsokor némi ízelítőt nyújt ennek a mindenkor tiszteletre méltó alkotói tevékenységnek a hiteles értékeiből.”

Édesanyámnak a versekről egyébként az volt a véleménye, hogy: A poetica a vers megírásának és a vers megértésének művészete.

Történeti tanulmányai (Reformáció és ellenreformáció. Európa a XVI. században) könyv alakban jelentek meg 2016-ban.

2017-ben, Julianna napon márványtáblát kapott. 2018-ban osztálytermet neveztek el róla a Könyves Kálmán Gimnáziumban. Az avatóbeszédet Hirmann László tanítvány (történész) mondta. Ebben kiemelte édesanyánk mélységes humánumát és bölcsességét.

Fia,
FÁBRY KORNÉL
Budapest

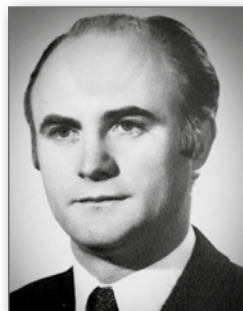
DR. FARKAS KÁROLY (Gáva, 1935. 04. 29. – Nyíregyháza, 2018. 02. 17.) általános és középiskolai tanár, igazgató

„A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma.”
(Széchenyi István)

Két szabolcsi település: Gáva és Dombrád jelentette a család földrajzi gyökereit. A szülői házat pedig Farkas András édesapja és Várad Etelka édesanyja otthonteremtő ereje fémjelezte. Házasságukból négy gyermek született, Károly volt az elsőszülött. Gyermekkorát a szülői ház mellett erőteljesen formálta a dombrádi, földet művelő nagyszülők irányultsága és szeretete. A nagyszülők és a szülők munkaszeretete; egyenes, tiszta jelleme, küzdeni tudása, emberismerete az ő életének is kulcsszavai lettek.

A nagy hírű Dombrádi Polgári Iskola jelentette számára a „tanulóévek kezdetét”. Ez az iskola biztos alapot kínált a továbblépésekhez. Középiskolai tanulmányait a Nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban végezte. 1954-ben érettségizett.

Műszaki érdeklődése alapján első helyen a mérnöki pályát jelölte meg, de száma-

zása miatt felvételét elutasították. 1955-ben az Egri Tanárképző Főiskolára vették fel biológia-földrajz szakra. 1958-ban itt szerezte meg az általános iskolai tanári oklevelét. Pedagógusi pályáját 1958-ban a **nagykállói II. számú Általános Iskolában** kezdte. Szakmai felkészültségének köszönhetően 1960-ban helyezték át a helyi **Budai Nagy Antal Gimnáziumba**. Tanulmányait munka mellett, levelező tagozaton a szegedi József Attila Tudományegyetem biológia-földrajz szakán folytatta, és 1964-ben középiskolai tanári oklevelet szerzett.

Még ebben az évben megnősült. Felesége Rózsai Mária szintén pedagógus. Házasságukból két fiú született: Károly (1966) jó nevű építész mérnök lett, és Árpád (1972) az épületgépész szakmát választotta. Mindketten megnősültek, és négy unokával aranyozták be a nagyszülők nyugdíjas napjait. Farkas Károlyék boldog, kiegyensúlyozott házasságban éltek 53 éven át. Mintegy szimbóluma ennek a gazdag családi életnek az az ünnepség, amikor az egész család összegyűlt Gáván, hogy megünnepeljék a szülők ötvenéves házasságkötését, megköszönve az élettől kapott minden áldást. Özvegye arra a kérdésre, hogy mit jelentett számára Karcsi, így válaszolt: *„Mindent jelentett. Tanárom volt és példaképem, szerelmem és házastársam, gyermekeim apja, társam egy életen át.”*

1962-ben áthelyezték a **Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztályához** középiskolai tanulmányi felügyelői munkakörbe. Segítette a megye új, vidéki középiskoláinak létrehozását: Nagyecsedben, Mátészalkán, Demecserben, Kisvárdán, Gávavencsellőn és másutt. Bábáskodott az új „5+1”-es és „4+2”-es képzési forma elterjesztésében.

Hétéves tanácsi munka után megbízást és kinevezést kapott az 1969 szeptemberében induló **Nyíregyházi Építőipari és Vízügyi Szakközépiskola (ÉVISZ)** vezetésére. Ez méréföldkő és nagy kihívás volt az akkor 34 éves tanár életében. Ő maga így emlékszik vissza erre az egyik írásában: *„Az iskolákat mindig az élet hívja létre. [...] Ez azt jelentette az itt működő pedagógusok, szakoktatók, gazdasági szakemberek számára, hogy új iskolát kell teremteniük. Nem elég a tárgyi, gazdasági, személyi feltételek biztosítása. Hogy igazán felépíthesse önmagát, megfelelő beiskolázási programot, helyet és nevet, megbecsülést és elismerést kellett szerezni az új iskolának a város, a megye és az ország keleti régiójában.”*

Az új iskola megalakításának nélkülözhetetlen előfeltételekre volt szüksége, és ezek rendelkezésükre állottak. Korábban az Építőipari Technikumot megszüntették. A hatvanas évek végére a megyei építőipari vállalatok jelezték, hogy ez hiba volt. Az OVH szorgalmazta egy szakirányú iskola létrehozását, évenként egy vízügyi osztály támogatásával. Az OVH vállalta, hogy mérnökökkel és szakoktatókkal, gyakorlati munkahellyel, tanműhellyel és nyári szakmai gyakorlati munka biztosításával támogatják az új iskola megalakítását.

Az **ÉVISZ** a megyében olyan intézmény volt, amely tudatosan igazodott a névadó **Vásárhelyi Pál** életművéhez. Olyan iskola lett az ÉVISZ, ahol közel húsz éven át ingyenesek voltak a nyári táborozások, amelyek elsőként kapcsolódtak a Világbanki programba, és ahonnan eljutottak a tanárok Kanadától Hollandián át Németországig.

Kiemelkedő volt a tanulók teljesítménye. Országos hírnévre tettek szert. A képzés magasépítő és vízügyi szakon folyt, 1971-től pedig mélyépítő ágazattal bővült. 1970-től levelező tagozaton is megindult a képzés a felnőttek számára. 1985-től a magasépítő és vízügyi szakon elindult a technikusképzés. A Világbanki program keretében indult az első „világbanki évfolyam” két szakon. Sok munkát igényelt. A megnyert pályázat sikerét támasztja alá a ’93-ban készült rangsor, eszerint az ÉVISZ az ország összes szakközépiskolája között a második helyen állt a felsőfokú tanintézményekbe való felvétel alapján. Ezt az eredményt az iskola tartósan, egyenletesen produkálta. Farkas Károly iskolaigazgatóként mindig büszke volt arra, hogy a volt tanítványai közül sok a nemzetközileg is elismert szakember, országos hírű építész, vezető

beosztású egyén. Jólesett számára, hogy az egykori tanítványok is büszkéek az alma materre.

Az oktatás tárgyi feltételeinek biztosításában példás tervszerűséggel, céltudatosan tevékenykedett. Iskolája szépen gyarapodott. Tudta és munkatársaiban tudatosította, hogy az iskolának a tanítványait elhivatottságra, szilárd emberi tartásra kell nevelnie. *„Kezük munkája által alakul megyénk városainak, falvainak arculata, vagy éppen megőrződnek majd építészeti emlékeink. Ők azok, akik biztosítják az életet vizet, óvják a környezetet, s megbolbózzák a féktelen folyót. Általuk, értük is létezik az az iskola, amelyik 1969 szeptemberével kezdte el működését.”*

A gazdag tapasztalatú, ám fiatal igazgató képes volt aktivizálni kollegáit, akik az emberi, jó légkörben kezdeményezően működtek közre az iskolai hagyományok kialakításában, az értékkeremtésben.

Igazgatói, tanári munkája közben saját önképzéséről sem feledkezett meg. 1979-ben doktorált a szegedi JATE Természettudományi Karán summa cum laude fokozattal. Doktori disszertációjának címe: *A Felső-Tiszavidék (Szabolcs-Szatmár megye) vízgazdálkodásának néhány kérdése*. A téma az iskola egyik profiljának tudományos megjelenítése, melyben az elmélet és a gyakorlat összecsengése körvonalazódott.

Találón idézi meg Váci Mihály egy sora ennek az induló iskolának a vezetőjét és tantestületét: *„Használni akartam – nem tündökölni.”*

A könyvtárt tartotta a legfontosabb „műhelynek”, az iskola igazi művelődési központjának. Utoljára akkor szólt az iskola közösségéhez, amikor saját könyvtárát a tanulóifjúságnak ajándékozta. Olyan gesztus volt ez, melyben felvállalta Vörösmarty *Gondolatok a könyvtárban* című versének ars poeticáját: *„Mi dolgunk a világban? küzdeni / Erőnk szerint a legnemesbekért [...] / Köszönjük élet! áldomásodat, / Ez jó mulatság, férfimunka volt!”*

Az árvízi építőtáborban az iskola egésze részt vett, s munkájukért államtitkári elismerő oklevelet kaptak. Minden nyáron táboroztak az iskola tanulói Parádon, Tiszadobon, Cégénydányádon, Tokajban.

A *Diákélet* című iskolaújság évi öt száma 1971 márciusától adott teret az írói ambícióknak, igazgatóként, felelős kiadóként maga is írt bele jeles alkalmak idején.

Munkája mellett nyugdíjba vonulásáig szervezte és irányította a megyei szakközépiskolai és gimnáziumi igazgatói munkaközösséget. Nyugdíjba vonulása után mint címzetes igazgató folytatta pedagógus munkásságát. **A nyíregyházi Bánki Donát Szakközépiskolában** 75 éves koráig tanított esti és levelező tagozaton.

Dr. Farkas Károly kitüntetései egy tartalmas életútról mesélnek:

Minisztériumi Dicséret (1967) • Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1976) • A Haza Szolgálatáért Érdemérem ezüst fokozata (1979) • Kiváló Munkáért (1981; 1986) • Kiváló Pedagógus (1982, 1986, 1995) • A Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozata (1989) • Oktató Nevelő Munkáért (1995) • Magyar Köztársaság Arany Érdemkereszt (1995) • Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1995), Vásárhelyi Pál Érdemérem

Nemcsak figyelemmel kísérte, hanem véleményét sok helyütt meg is fogalmazta. Így ma is újraolvashatjuk a vele készített interjúban pedagógiai munkásságának mintegy ars poétikaként megfogalmazott néhány üzenetét: *„Fontos a közérthetőség, hogy értsse a gyerek, amit a tanár mond. [...] Itt van ez a duális képzés. Istenem... Miért nem lehet egyszerűen azt mondani, hogy elméleti és gyakorlati képzés? Mit jelent a hétköznapi embernek a duális? Semmit. Ez egy porhintés. Most verik a mellüket sokan, hogy megvalósítjuk a duális képzést. Már régen, a 60-as években is csináltuk. [...] A vezetés titka az emberi kapcsolatokban, azok minőségében keresendő. Amikor nem pusztán a sikert tudhatom magaménak,*

A Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt
kitüntetés átvétele

iskolás vagyok, csak új az osztályfőnökünk. Az igazgatónk emberséges volt a tanítványaival és velünk is. Nagyon következetesen bánt mindenkivel. Nem volt hangos szava, de nagyon határozott volt. Jól ismerte azokat a tanulókat is, akiket nem tanított. Szakembereket nevelt, és szakembereket neveltetett velünk is.” Később, a 90-es évek elején, Szőke Lajosné részt vehetett egy reformkonferencián. Erről így írt: „Szóltak az egyre nagyobbodó konferenciatermekről, az okosabbnál okosabb gondolatokról. Néhányan már fészkelődni kezdtünk, ugyanis mint köz-tanárok nem ezt vártuk. Akkor szót kért az én igazgatóm, dr. Farkas Károly, aki mindig elegáns öltönyben jelent meg. Nagyon határozott, de lassú, nyugodt, folyamatos beszédével mindenki figyelmét felkeltette. Gördülékenyen és logikusan beszélt. Kimaradt a két legfontosabb szereplő: a gyerek és a pedagógus – mondta. Fontos kérdéseket tett fel: Ki foglalkozik a tanulók befogadóképességével, motivációjával, a pedagógusok képzésével és továbbképzésével? Feltette a szakközépiskolák jövőjét. Legtöbben egyetértően helyeseltek, ami egy kicsi büszkeséggel töltött el engem is. Ilyen igazgató mellett tanultam tanítani és nevelni a rám bízottakat.”

Hostisóczki István, az ÉVISZ igazgatóhelyettese így emlékszik főnökére, barátjára: „Tanúja lehettem mint tisztelő és jó szándékú utódod annak, hogy búcsúvételedig felkerestek, becsültek kartársaid. Őket is segítetted szabad, demokratikus szellemű, döntőképes munkatársakká, igazi nevelői személyiségekké válni, s ilyen szellemű növendékeket készítettetek fel az életre. Tiszta szigorúságod tenmagad és munkatársaid körében az ifjúság érdekeit szolgálta. A változó világban a gyakorlati és szakmai-elméleti tudásra, a művelődésre való igényt egyszerre tápláltad bennük. Autonóm, szerethető iskolai szellemet formáltatok, haladni és küzdeni képes demokratikus közösséget. A sajátos hagyományok a cselekvésre teret, helyet és tartást adtak a fiataloknak, s ezért máig hírt adnak, megkeresik emberré cseperedésük, dacos vitáik, feledhetetlen közös kirándulásaik, tanulmányi sikereik otthonát: iskolánkat, az ÉVISZ-t.”

Barna Zoltánnak, az ÉVISZ igazgatójának a temetési búcsúbeszéde a szigorú mosolyú, pallérozott embert bizalommal formálni tudó és egy iskolányi közösségből családot alakító ember előtt hajt fejet: „Ahogy nyilatkoztad, hogy mi nemcsak oktattunk, hanem neveltünk is. Neveltük a kollégákat és az ifjú titánokat. Csodálatos, hogy deres halántékkal is név szerint soroltad diákjaidat. Csodálatos benneteket, tanárokat, hogy nem szégyelltétek megfogni a diákokkal a lapátot, és együtt segítettetek az árvízi újjáépítkezésen. S hogy mit is jelentett ez a nevelés, ha fentről ránk tekintsz, most láthatod a jelenlévő lányainkat, fiainkat, unokáinkat, dédunokáinkat, és sorolhatnám tovább a nagy ÉVISZ-es családjunkat. Jó érzés fog el, mert bárhol is járunk az országban előbb vagy utóbb egy segítő ÉVISZ-es kezét találunk.”

hanem a kudarcot is, ha a saját kudarcomat meg tudom osztani a kollégával, vagy ő a személyes problémáját megosztja velem.”

Sokan szólnak elismerően arról az emberi tulajdonságáról, hogy kollégáihoz barátsággal kötődött; sokan úgy tekintenek az ÉVISZ-re, mint egy jól működő nagycsaládra.

Szőke Lajosné így emlékezik: „Annyira fiatal volt a tantestület (az iskola alakulásakor), hogy néha az volt az érzésem, megint

Mikolai Dániel, volt tanítványa, későbbi barátja így láttatja igazgató úr alakját: „A lincolni örök igazság, miszerint: »ha próbára akarod tenni egy ember jellemét, akkor adj neki hatalmat« tökéletesen alkalmas Farkas igazgató úr vezetői munkájának értékelésére. Ő soha sem gyakorolt hatalmat fölöttünk. Diákként úgy éreztem, hogy irigylésre méltó tudása, intellektusa, következetes szigora, tiszta erkölce a mi szolgálatunkba volt állítva, de ezeket a tanórákon kívüli időszakokban remekül eldugta előlünk. Szakmai hatalmasságát végtelen szerénységgel leplezte, kifinomult humora, kedves mosolya pedig – amiből mindenkinek jutott – azt az üzenetet hordozta, hogy nem kell félnünk szigorától, ha nem vétünk a szabályok ellen. Nem is féltünk tőle, tudtuk, éreztük, hogy szeret minket. A kikényszerített tisztelet csak addig tart, amíg a függelmi viszony. Karcsi bácsit több ezer diákja tiszteli, és szívébe zárva szereti mind a mai napig, mert nevelői virtuozitásával, egyéniségével kiérdemelte tőlünk, s ezeket az érzéseket a tőle kapott talentumainkkal együtt féltve őrizzük, és visszük saját sírunkba. Utánozhatatlan pedagógus volt, aki nem mosta össze a diáksínyeket a köztörvényes bűnökkel, s talán nem is az volt számára a fontosabb, milyen diákok voltunk, hanem az, hogy milyen emberek leszünk.”

Dr. Demeter Attila a volt tanítványok nevében írt, és ezekkel a szavakkal idézte meg a volt iskola igazgatójának az alakját: „Dr. Farkas Károly olyan ember volt, aki hitt a diákjaiban, arra tanított bennünket, hogy a szorgalom és a lelkiismeretes munka, ha társulnak a jóakarral, meghozzák a várt eredményt és a sikert. Igaza volt. Nemcsak hitt az álmaiban, hanem mint pedagógus és iskolavezető példamutatóan hajlandó is volt az eredményekért diákjai érdekében tenni. A megszerzett tudást önzetlenül megosztotta a felnövekvő nemzedékkel, a vízügyi és építőszakra letéteményeseivel.” Zárószóként Juhász Gyula Testamentum című versével (igazgató úr kedvenc idézetével) búcsúzott tőle.

„Szeretnék néha visszajönni még. / Ha innen majd a föld alá megyek. / Feledni nem könnyű a föld ízét. / A csillagot fönn és a felleget. / Feledni oly nehéz, hogy volt hazánk. / Könynyek vizét és a Tisza vizét / Költők dalát és esték bánatát: / Szeretnék néha visszajönni még.”

Temetésén a gyászbeszédben két „diák-jelkép”: a csengő és a ballagási ének jelent meg: „Ma utoljára szólal meg a csengő neked mint léleklarang. Termek falai visszhangozzák a jelenlévők szívéből felhangzó dalt: »Mi búcsúzunk és elmegyünk, a mi időnk lejárt...«.”

Ezzel a búcsúmonddal dr. Farkas Károly is egyetértene.

KÓSÁNÉ DR. OLÁH JULIANNA

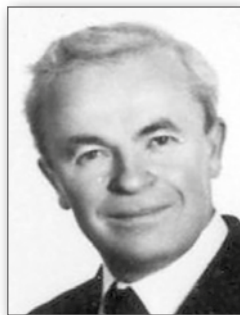
Nyíregyháza

DR. FAZEKAS MIHÁLY (Karcag, 1934. 08. 03. – 2018. 06. 27.)
középiskolai tanár, muzeológus

Családja mindkét ágon karcagi gazdálkodó volt. Édesapja Fazekas Mihály, édesanyja Kun Margit, akik nagy szeretetben és megértésben nevelték fiaikat, Sándort és Mihályt.

Dr. Fazekas Mihály tanulmányait Karcagon, az Újházi Iskolában kezdte, majd a világháború miatt egy év kihagyással a Református Iskolában folytatta. A 8. osztály elvégzése után egy évig nem járt iskolába, de szüleit felkeresték a tanárok, hogy fiuknak feltétlenül

tovább kell tanulnia. Lelkész szeretett volna lenni, de az 1950-s évek légkörében inkább a tanári pályát választotta. A karcagi gimnázium elvégzése után Szegeden folytatta a tanulmányait magyar–történelem szakon. Fél év után azonban kérte, hogy Debrecenbe kerülhessen, mert ott dr. Gunda Béla professzornál néprajzot is tanulhatott.

1958-ban szerzett diplomát a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. A Karcagi Hírmondó 1992. évi 3. számában így írt a továbbiakról: „Amikor az egyetem elvégzése után hazakerültem Karcagra, és **Kiskulcsoson** kezdtem tanítani, biciklivel jártam ki naponta a szüleim házából, a Hunyadi utcából. Parragh Attila megszólított, kedves, sajátos szójárással:

- Picinyem, igaz, hogy te egyetemet végeztél?

- Igaz – mondtam.

- Milyen szakos vagy?

- Magyar–történelem - feleltem.

- Akkor gyere hozzánk a technikumba, és tanítsd a levelezőket! Minden héten szombaton délután vannak órák. El tudsz jönni?

Így kerültem a **Karcagi Mezőgazdasági Technikumba**, a levelezőkhöz, egyelőre óraadónak. 1959. szeptember 12-én tartottam az első órát. Ugyan ki gondolta volna azt akkor, hogy ezt háromévi óraadói foglalkoztatás, és 24 évi technikumi tanári állás követi majd abban az intézményben – és azt, hogy az ott töltött utolsó 13 évben (1973–1986 között) én leszek a levelezőtagozat-vezető, az Attila bácsi utóda!”

A közel három évtizedes tanári munkája alatt folyamatosan végzett kutatásokat, készített rendkívüli pontosságú feljegyzéseket pedagógiai és néprajzi témákban. 1975-ben bölcsészdoktori címet szerzett. *Kunmadaras juhászata* című disszertációja forrásértékű, az utókor számára is tanulságos, amely 1979-ben és 2009-ben nyomtatásban is megjelent. 1986-tól nyugdíjba vonulásáig a karcagi **Györffy István Nagykun Múzeumban** helytörténetés–néprajzkutatóként dolgozott. 1994-ben a KLTE Néprajzi Tanszéke kiadta másik fontos munkáját *Karcag népi táplálkozása* címmel. Számos tanulmányt, cikket közölt helyi és országos szakmai folyóiratokban, napilapokban.

Tanítványaival megalapította a Pacsirta Népzeneekört, akikkel eleinte a Verseyhy Diáknapokon és megyei bemutatókon szerepeltek, majd a legkülönbözőbb rendezvényeken léptek fel. Karcag Város önkormányzatának képviselőtestülete kiemelkedő néprajzi kutatómunkája és a népzenei kultúra ápolása érdekében végzett tevékenysége elismeréseként a PRO URBE díjat adományozta neki, a Magyar Néprajzi Társaság pedig több évtizedes eredményes, fáradhatatlan kutatói munkájáért a Tájékoztató Díjjal, a Szűcs Sándor- díjjal tüntette ki.

Dr. Fazekas Mihály 1959. augusztus 22-én kötött házasságot Fehér Erzsébettel, aki akkor a Vasút úti Általános Iskolában, majd a Kiskulcsosi Általános Iskolában tanított matematikát és fizikát. Három lányuk született: Erzsébet (1960) agrármérnök, fiaival Tiszaszentimrén gazdálkodik. Katalin (1963) orvos Karcagon a Kátai Gábor Kórházban és Szarvason, Ilona Tünde (1965) agrármérnök, a szolnoki NAV munkatársa. Az unokák és dédunokák érkezésével tovább bővült a család.

Tanári, osztályfőnöki tevékenységéről folyamatosan készített feljegyzéseket, ezekből olvashatjuk az alábbi részletet:

„1963. szeptember elsején ünnepélyes tanévnyitó a díszteremben. Ünnepély után az I. osztály tantermében várnak a »gyermekeim« és a szülők. Közvetlenebbül szólok a feladatokról, kötelességekről, ami egész embert kíván. Nagyon szigorúan kezdem, mert csak így lehet eredményt elérni.

Első benyomások: a gyerekek figyelnek rám – úgy látszik, sok rossz magatartású nem lesz közöttük. Sok a négyes rendű, akik megállják talán a helyüket. Nehezen várják az

első feleleteket – de én is. Első középiskolai osztályom ez... Szeretem őket... De nagyon és következetesen szigorú igyekszem lenni. Hajtom a társaságot, rengeteg kisdolgozatot íratok velük! Nincs kímélet – nincs személyválogatás! Nagyon kell tudni!

1963. október

Az kezd lenni a benyomásunk az első osztályról, hogy nem nagyon tehetséges, de jó akaratú, törekvő osztály ez, gondolkodó, eleven gyerekek – szinte kivétel nélkül valamennyien képességükhöz mértén húzzák az istrángot – teljesítik a kötelességüket örülni való módon. Tanulnak, szorgalmasak, igyekeznek fegyelmezettek lenni.

1963. december

A tanulók szorgalma hanyatlott. Fáradnak. Vagy azért, mert észrevették, hogy nem bukott, illetve nem maradt ki senki? Lehetséges. Tanulnak, de nem elég alaposak a tanulásban. Sokan hanyagok, és rossz kezd lenni az osztály.

1964. január

A félévi konferencián általában menteni, óvni igyekeztem a tanulókat, mert ha most nem buknak, ez bátorítást, önbizalmat jelent számukra a további munkát illetőleg. Így csak öt tanuló bukott. Az én célom pedig az, hogy mind az 51 tanuló képesítőzzön, és hasznos emberré váljon. Elhatározásom az első naptól kezdve ez – és egyre erősebb. Nem akarok buktatni. Nevelni akarok, embert akarok faragni mindegyik gondjaimra bízott gyermekből!

1964. május

Alig várom már, hogy eljőjön a nyár, és osztályom a nyári gyakorlaton valamit dolgozva edződjön a paraszti munkához, és ezzel levezetődjön valamennyire az a sok mozgási vágy. Mindenki panaszkodik, hogy milyen nehéz velük bírni – és igaz is. Minduntalan mozognak, beszélnek – alig tanulnak.

Megmondtam az osztályban és meg is írtam a legtöbb szülőnek, hogy év végén senkit nem fogok segíteni: aki méltó, bukjon el! Nem lesz semmi kegyelem! Nincs értelme az első osztály végén áthúzni gyenge tanulókat – hogy a másodikban bukjon el aztán! Bukjon inkább most!

1964. június

Nagyon érdekes eredmény született osztályomban: nem bukott meg senki! Kell-e ennél nagyszerűbb hír? Van-e ennél nagyobb öröm? Aligha!”

Mindig derű, mosolygás, őszinte emberség jellemezte.

Dr. Bódi Erzsébet egykori tanítvány, a *Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének ny. oktatója így emlékezik:*

„Mi, az egykor volt technikumi tanulók úgy éreztük, hogy a Tanár Úr mindig a derűt és a jót sugározta felénk. Arra az őszinte derűre, az igaz mosolyra, az optimizmusra, amit Tanár Úrtól kaptunk, szükségünk is volt. Mindenkor mindannyian vevők voltunk rá. Szívünkbe, lelkünkbe, gondolatunkba ágyazva hordoztuk és ma is hordozzuk magunkkal. Biztos alapot jelent életünkhöz. Gondjaink, feladataink megoldásában. Meglepően sokoldalú volt Fazekas Tanár Úr. Mint középiskolai tanár lenyűgöző mennyiségű ismerettel tanította az egyetemes és a magyar történelmet, a szépirodalmat, sőt még az orosz nyelvet is. Külön feladatokat rótt ki ránk. Előadhattunk a »katedrán«. Diákjait képességük szerint dicsérte. Mindenkiben észrevette a jót. Biztatott bennünket az olvasásra, a tanulásra, a szorgalmas munkára, a helyes magatartásra. Hogy tiszta lelkiismerettel éljük napjainkat, hogy könnyen és bátran mozoghassunk az emberek között. Hogy öntudatosan haladjunk előre saját megbecsülésünk érdekében. Tanár Úr humánus, jószívű hozzáállása még a diákcsinnyeket is képes volt tompítani. Őszintén vallom, hogy mindannyian szerettük Őt. Volt, mikor Aranyembernek emlegettük magunk között. Mikor ezt megtudta, szigorúan tiltakozott ez ellen. Szerénysége nem enged-

1995-ben a Pacsirtákkal

szellemi nagyságokkal levelezgetett, állatokat tartott, kertbe járt, tudományos üléseken vett részt, felkészülten hozzá is szólt az adott témakörhöz. Ha a családjáról kérdeztük, mindig nyílt büszkeséggel számolt be három lánya ténykedéseiről. Öröm volt Őt hallgatni, ahogyan a szépen fogalmazott mondataiból kisugárzott apai szeretete.”

Dr. Váczi Imréné egykori kolléga visszaemlékezése:

„Fazekas Mihály számomra nagyon jó emlékű munkatárs volt. Amikor előző munkahelyemről Karcagra kerültem, ő volt az egyik, aki a mindennapok gondjaiban, bizonytalanságaiban megoldásokat javasolt, támogatott, segített. Az osztályomba 36 serdülő gépész-jelölt fiú járt, gyakorlott szemmel jó rálátása volt, felhívta figyelmemet a kialakulható kényes helyzetekre.

Helyismerete segített tájékozódni, eligazodni a város szellemi életében. Sajátos érdeklődési köre – a néprajz, helytörténet – nagyon hasznos segítség volt az osztályfőnöki munkámban, többször volt vendége az osztályfőnöki óráknak: nélkülözhetetlen társadalmi ismeretekkel segítette tanulóimat.

Szívesen fáradt nemes célok érdekében. Örömmel tartott az osztállyal, amikor a Szegedi Szabadtéri Játékokra mentünk Az ember tragédiáját megnézni, mondván: »Szeretném együtt megnézni a fiúkkal ezt a fontos érettségi tételt«. Több mint egy évtizedig dolgoztunk együtt. Jó szívvel, természetes baráti gesztusként adta át ismereteit, gyűjtött anyagát tanári szakdolgozatomhoz, ami az iskola történetéről szólt. Kellően talán máig sem köszöntem meg ezt neki, csupán tiszteletem rovom le ezekkel a sorokkal is.

Mikor a muzeológusi pályára váltott, akkor sem szakadt el az iskolánktól. Az ő javaslatára volt a mára már rendszerré erősödött hagyomány, hogy az egykori tanárokat évente összehívja egy napra az iskola; előadást, tájékoztatót, vendéglátást szervez számukra. Az első 13 alkalom az ő szervezésében zajlott, ma már a huszonkettediket szervezzük.”

Idézet *Dr. Nagy Molnár Miklós* múzeumigazgató emlékező újságcikkből (Karcagi Hírmondó, 2018. 07. 13):

„Miska bácsi muzeológusként és kutatóként is megmaradt vérbeli pedagógusnak. Amikor vidéki útjaimon véletlenül egykori diákjaival találkoztam, szinte mindannyian hálával emlékeztek egykori kedves tanárukra, »a legjobb osztályfőnökre«, dicsérték emberségét.

Pályakezdő néprajzos muzeológus koromban ismertem meg az 1980-as évek közepén. Egy megyei honismereti tábor alkalmával dr. Tóth Albert tanár úr vezetésével kirándulást szerveztünk a résztvevő középiskolásoknak a Hortobágyra. A kirándulás első állomása Karcag volt, ahol dr. Bellon Tibor múzeumigazgató bemutatott nekünk egy mosolygós arcú,

te, hogy a Rá utaló túlásunkat közbeszédbe tegyük. Tehetségét, rendkívülien széles körű képességeit egyszerűségbe zárta. Ő egyszerűségében volt nagyszerű Tanár Úr. Tartalmas tanórái és következetes számonkérései után még kedve volt elbiciklizni velünk Berekfürdőre. Azt nem tudtuk, hogy mikor pihent. Mint tanárt sohasem láttuk Őt fáradtnak. Csak azt tudtuk, hogy iskolai kötelezettségei mellett naplót vezetett, könyveket olvasott,

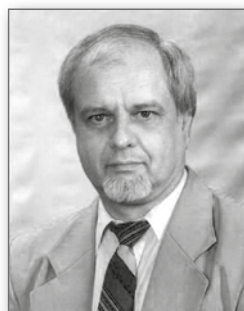
pirospozsgás, lelkes tanárt, dr. Fazekas Mihályt. Miska bácsi először elvitt minket egykori tanyájukra, Botonásra, ahol lelkesen és élményszerűen beszélt a hallgatóságnak a Karcag körüli tanyák életéről. Botonást követően elvezetett minket a Zádor-hídhöz, amelyet – lévén nem karcagi születésű – ekkor láttam először. Az úton megragadott az a lelkesedés és vidámság, amely Miska bácsi személyét mindvégig jellemezte.(...)”

Nyugdíjasként sem pihent. Tanulmányokat írt, előadásokat tartott, és citerázni tanította azt, aki érdeklődött iránta. Élete utolsó éveit súlyos betegség kísérte, ez alatt családja szeretete, gondoskodása vette körül. Temetésén sok száz barát, munkatárs, tanítvány vett tőle búcsút.

Lánya,
BALLÁNÉ FAZEKAS ILONA TÜNDE
Szolnok

FEKETE FERENC LÁSZLÓ (Nagykálló, 1947. 06. 03. – Budapest, 2018. 07. 06.)ordonkaművész-tanár, zeneiskolai igazgató

Háromgyermekes pedagóguscsaládba született. Zenei érdeklődését és tehetségét szülei korán felismerték. Gordonka tanulmányait a nyíregyházi zeneiskolában kezdte meg, majd a debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakiskolában Ádám Károly osztályában folytatta. Gordonkatanári diplomáját 1969-ben szerezte a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni Tagozatán. Ezt követően állami ösztöndíjjal a kиеvi Csajkovszkij Konzervatóriumban folytatta tanulmányait, ahol Cservov professzor irányításával előadóművészként diplomázott. Résztvevője volt a Kijevben, Moszkvában és Weimarban rendezett nemzetközi mesterkursusoknak is. Már főiskolai évei alatt lehetősége nyílt a pedagógiai munkára.

1970-ben gordonkatanári, majd röviddel ezután – 1974-ben – igazgatói kinevezést kapott a debreceni **Simonffy Emil Zeneiskolába**. *„Akkoriban a zeneiskola nagyon mostoha körülmények között működött. Nem volt elég tanterem, a város 10 pontján, általános iskolákban bérelt tantermekben folyt a zeneoktatás. A 32 fős tantestület 800 tanuló ellátását biztosította”* – jellemezte igazgatói tevékenysége kezdetét. Vezetői megbízatását 33 éven át, 2007-ben bekövetkezett nyugdíjba vonulásáig töltötte be. Munkájával, tanácsaival hozzájárult a három szinten működő debreceni zeneoktatási rendszer összehangolt működéséhez. A felsőfokú zenetanárképzésben óradíjas oktatóként, gyakorlatvezetőként vett részt. Nem csupán saját tantestületét irányította humánusan, magas szakmai színvonalon, de kiváló kapcsolatokat ápol a Debrecenben, illetve az ország más településein működő kollégáival is. Országos és regionális zenei versenyek zsűrijébe gyakran kapott meghívást. Tapasztaltára, szakszerű és tárgyilagos értékelésére mindig számíthattak. Tanítványai közül számosan választották élethivatásul a zenét, közöttük kül- és belföldön működő szólistákat, kamara- és zenekari muzsikusokat, kiváló zenepedagógusokat találunk. Más pályán működő egykori növendékei is meghatározónak és emlékezetesnek tartják a nála töltött éveket.

A zenei közéletben is aktív szerepet vállalt. Éveken át szervezte a Magyar Zeneművészek Szövetsége Tiszántúli Csoportjának munkáját. Alapító elnökségi tagként, alelnökként,

később a felügyelő bizottság elnökeként szívügyének tekintette a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének létrejöttét és működését, mely aztán aktívan szolgálta a hazai művészetoktatás folyamatos megújulásának ügyét. Szoros szakmai és baráti kapcsolatot tartott fenn néhány tapasztalt igazgató kollégájával, akikkel rendszeresen konzultált az éppen aktuális szakmai kérdéseket illetően. Közoktatási szakértőként tevékeny részt vállalt a zeneoktatás rendszerének reformjában, a tantervek, valamint a zeneiskolai alap- és záróvizsgák követelményeinek kidolgozásában. Igazgatósága alatt, 1982-ben felépült a Simonffy Emil Zeneiskola önálló – akkoriban az országban legkorszerűbbnek számító, háromemeletes otthona. *„1976-ban a Hatvan utcai épület életveszélyessé vált, nyilvánvaló volt, hogy mindeképpen egy új iskolaépületre van szükség. Természetesen ez nagy kihívás volt számomra. Akkoriban nem nagyon foglalkoztam a zeneiskola történetével, pedig érdemes lett volna megtudni, vajon hogyan került ki a zeneiskola a Zenede Vár utcai épületéből (...) Mindent el kellett követni ezért, hogy az új épület a Zenede mellé, az őt megillető, méltó helyére kerüljön vissza. Simonffy Emil, iskolánk névadója nemcsak kiváló hegedűművész volt, hanem kitűnő szervező és széles látókörű igazgató, akinek munkája számomra követendő példa. Megértetem, hogy az iskolavezetéssel hivatásszerűen kell foglalkozni”* – írta.

Huszonöt év elteltével még részese lehetett az épület 2007-es felújításnak és bővítésnek is, melynek során az intézmény újabb tantermekkel és egy 120 személy befogadására alkalmas hangversenyeremmel gazdagodott, ideális körülményeket biztosítva ezzel az ott folyó, sokrétű pedagógiai munka számára. A Simonffy Terem névre keresztelt új színhely a világhírű Bartók vonósnégyes hangversenyével nyitotta meg kapuit, és azóta is számtalan kitűnő művész fellépésének, kurzusainak adott otthont. A Fekete Ferenc által irányított, kimagasló szakmai eredményeket felmutató tantestület munkáját a „Debrecen Város Közoktatásáért” és a „Magyar Művészetoktatásért” kitüntetéssel ismerték el. Elnyerték a „Debreceni Egyetem kiváló gyakorlóiskolája” címet, valamint a „Kiváló Művészetoktatási Intézmény” minősítést is. Fekete Ferenc több évtizedes kiváló zenepedagógiai és előadóművészi tevékenységéért, valamint vezetői munkájáért számos elismerést kapott, többek között a 2007-ben alapított Simonffy Emlékplakett első kitüntetettje volt.

Részt vett a művészetoktatási intézmények minősítésében, és a pedagógiai programok véleményezésével kapcsolatban is számos felkérésnek tett eleget. Társszerzője volt a zeneiskolai vezetők kézikönyvének és a zeneiskolai gordonka tantervi program megírásának. Kollektív sikerként tartotta számon a „Zenei Nevelésért Alapítvány” megalapítását, melyet a különösen tehetséges gyermekek támogatására hozott létre iskolájának tantestületével. Igazgatósága alatt a Simonffy Emil Zeneiskola az ország egyik legjobb zeneoktatási intézményévé vált. Növendékei szinte valamennyi tanulmányi verseny döntőjébe eljutottak, és megszámlálhatatlan díjat szereztek. Iskolája lett a háromévente sorra kerülő Kodály Zoltán Országos Szolfézs és Népdaléneklési Verseny állandó házigazdája és rendezője. Szorgalmazta, hogy a „Simonffy” zenekari- és kamaraegyüttesei, valamint legkiválóbb növendékei az ország határain túl is bemutatkozhasanak. Az évek során többek között Németország, Anglia, Olaszország, Svájc, Svédország és Hollandia voltak a partnerkapcsolatokon alapuló vendégszereplések állomásai.

Igazgatói munkája mellett hosszú időn át az Országos Filharmónia szólistájaként folytatott aktív előadói tevékenységet. Művészi megnyilvánulásait – szólista produkciók mellett – kamarazenei, és zenekari együttesekben történő közreműködései révén ismerhette a zeneszerető debreceni közönség. Különösen kedvesek voltak számára azok az alkalmak, amikor Straky Tibor zongoraművésszel – igazgató kollégájával – léphetett színpadra. *„Zenei képzsünk sajátossága, hogy erőteljesen a szólistaképzésre helyezi a hangsúlyt. Csak később*

derült ki számomra, hogy én is inkább kamara-típus vagyok, és az együtt zenélésben érzem magam a legjobban”

– nyilatkozta egy interjúbán. Szívesen vállalkozott új és ritkán játszott zene-művek eljátszására. Nevéhez fűződik például Albert Roussel gordonkaver-senyének magyarországi bemutatója, valamint több finn és magyar zene-szerző művének első előadása. Európa számos országában járt a zeneiskola együtteseivel, de szólistaként a Köz-alkalmazottak Szimfonikus Zenekará-val is emlékezetes fellépései voltak. A

Fekete Ferenc László gordonkán játszik

Debreceni Filharmonikus Zenekar tagjaként rendszeresen vett részt külföldi turnékon, és gyakori hangszeres közreműködője volt különböző irodalmi esteknek is.

Vezetői magatartását a tolerancia és a bizalom jellemezte. Munkája során a szakmai és pedagógiai szempontokat tartotta elsőrendűnek, de fontosnak érezte a derűs munkahelyi légkör megteremtését is. Közéleti munkatársai humorra fogékony egyéniségének finoman ironikus vonásait is meg tapasztalhatták. Az időnként kialakuló surlódásokat diplomatikusan kezelte, fontosabb döntései előtt meghallgatta munkatársai véleményét is. Jó kapcsolatokat ápolt hivatali feletteseivel, de tantestületének tagjait is – lehetőségei szerint – támogatta továbbtanulásuk, művészi ambícióik kiteljesítésében. Az önképzés terén személyes példát mutatott. A Debreceni Egyetemen elvégezte a tehetségfejlesztési szakértő szakot, majd a pedagógus szakvizsgát is letette.

Magántermészetű gondjaival nem terehelte munkahelyi környezetét, inkább szermémesen magába zárta azokat. Talán ez is hozzájárult egészségének fokozatos megromlásához, mely aztán klinikai kezeléshez, életmentő műtéthez, radikális életmódváltáshoz vezetett. Nyugállományba vonulása után is figyelemmel követte volt iskolája életét, kollégáihoz fűződő kapcsolatai nem szakadtak meg. Gondoskodó, segítő szeretettel követte két fia – Zsolt és Ákos – életének alakulását. Fájdalmasan korai halála előtt röviddel Budapestre költözött, ahol szerető családtagjai körében, unokái, idősebb gyermeke és nőtestvérei közelében töltötte élete utolsó szakaszát.

„Meggyőződésem, hogy a magyarországi zenei nevelés eredményes, és kialakult rendszere példaértékű Európában. Örülök, hogy részese lehettem ennek a fejlődésnek és a debreceni zeneoktatás sikereinek” – vonta meg szerényen pályafutása mérlegét. Személyében a magyar zenepedagógia egyik meghatározó egyénisége távozott, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett a debreceni művészetoktatás és tehetséggondozás felvirágoztatása és országos elismertetése terén. Munkássága méltó folytatása volt annak a folyamatnak, mely a Debreczeni Zenede első igazgatójával, Komlóssy Lajossal kezdődött, aztán – mások mellett – Simonffy Emillel, Baranyi Jánossal, Gulyás Györggyel és Straky Tiborral folytatódott.

Fekete Ferenc, valamint ifj. Beregi István, Ember Csaba, dr. Duffek Mihály és Molnár Zsolt írásainak felhasználásával írta:

BALOGH JÓZSEF
Debrecen

DR. FENYVESI ANDRÁS (Nyíregyháza, 1932. 11. 11. – Sárospatak, 1999. 12. 11.) középiskolai tanár, főiskolai docens

1932. november 11-én született Fedorcák János és Szentpéteri Erzsébet kótaji parasztlány másodszületteként. Nagyszülei szlovák-lengyel áttelepülökként az egyik Nyíregyháza környékén lévő bokortanyán gazdálkodtak, a fiatalok is ide kerültek. Amikor apját egy ló agyonrúgta, fia csak hároméves volt, édesanyja a magyarul alig tudó nagyszülők segítségével egyedül nevelte fel két gyermekét.

Tanulmányait a tanyasi iskolában kezdte, majd a nyíregyházi Szent Imre Katolikus Gimnáziumba került, ahol 1951-ben érettségizett. Ezután a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatója lett, ahol történelem szakon szerzett diplomát. Nyaranta – az akkori szokás szerint – katonai szolgálatát teljesítette, s az otthoni munkában segédkezett. Első diplomáját a későbbiek során magyar és francia szakokkal egészítette ki, amivel nemcsak régi vágyait, az iskolai igényeket is teljesítette. Nyelvtudását franciaországi tanulmányútjaival kétszer is megerősíthette, és **Sárospatakon** ő lett a francia kultúra nagykövete. Friss diplomásként 1955-ben került ide, ettől kezdve ez a város vált élete színterévé.

Első állomáshelye a tanítóképző kollégiuma volt, majd a **Rákóczi Gimnázium Kossuth kollégiumába** került, 1962-től pedig a **gimnázium** tanára lett. 1974-ben rövid időre átment a **Tanítóképzőbe** tanítani, mert vonzotta őt a tudós tanárság sárospataki hagyománya, docenssé nevezték ki, de nem érezte ott igazán jól magát. Visszatért a gimnáziumba, ami újból Református Kollégiummá vált, hogy aztán 1995-ben onnan menjen nyugdíjba.

Családját a Tanítóképzőnek köszönhetette: 1959-ban vette feleségül a frissen végzett tanítónőt, Jakab Katalint. Két lányuk született: Katalin és Magdolna, akik szüleik pályáját folytatva pedagógusok lettek. Négy évtizedes házasságukban a gyakorlati ügyintézészt a feleségre hagyta, energiáit a szakmai továbblépésekre fordította. Az új diplomák megszerzése mellett történelemből doktorált, disszertációját a Kazinczy Társaság – melynek alapító tagja volt – megjelentette.

Csendes, a szellemi munkában örömet találó egyéniség volt, aki végigjárta a sárospataki „szamárletrát”. Kollégiumi nevelőként aktívan részt vett a kossuthos fiúkkal az akkori felfedezett gyógyvíz köré létrejövő strand kiépítésében, de igazi örömét a tanításban és az azokhoz kapcsolódó feladatokban találta meg. Született pedagógusként egyéniségével és tudásával meghódította tanítványait, akik évtizedek múlva is szeretettel emlékeztek rá.

Első tanítványai egyike így írt róla: *„Ha eszembe jut, mindig béke száll meg, olyan nyugodt, olyan igazi ember volt, igazi TANÁR. Nagyon szerettem a magyaróráit, de így volt vele az egész osztályunk. Két szó jut eszembe róla: mancika és mademoiselle. A mancika nem véletlen kisbetűvel, mert a lányok helyett köznévként használta, de nem lebecsüléssel, hanem kis kópésággal. Ezért mi, a Zrínyiben élő lánykollégisták – ahova időnként besegített – viszont így hívtuk egymás között nagy szeretettel Mancikaként, most már nagybetűvel. Nagyon gyakran Mademoiselle-nek szólította az osztály lányait. (Tudtuk, hogy franciaszakos, sajnáltuk, hogy azt nem ő tanította.) Előttem mindig úgy jelenik meg az arca, hogy mosolyog, de nemcsak a szája, a szeme is. Ugyanakkor látszik rajta, hogy megért bennünket, mert még ő is közénk tartozik, csak kicsit idősebb, de a huncutság ott van készenlétben az arcán, a lényében, ... a mai napig így emlékszem rá szeretettel, és örömmel, hogy a diákja lehettem.”* (Kenyeres Józsefné Feledy Mária)

A képzős kitérő után ott folytatta, ahol abbahagyta, amivel visszaszerezte magának azt a tanítványi szeretetet, ami éltette: *„Amikor harmadikban új magyartanárként megkap-*

tuk, váltanom kellett: a kedves, vicces, örökké mosolygó szomszéd bácsiról kiderült, milyen otthonosan mozog az irodalomban, és mennyi szépséget talál a magyar nyelvtanban. Fél év alatt azonban kiderült rólunk, hogy az előző két esztendőben nem sok minden jutott el hozzánk ezekből. Mire negyedikesek lettünk, külön könyvet írt nekünk, melynek nagy becsben tartott lapjait, még a fiam is forgatta érettségi környékén. Amikor írásait láttam később könyv alakban, büszke voltam arra, hogy annak alapjait nekünk készítette. Negyedikes koromban engem bízott meg az évnnyitói vrsseel, a szereplésre való felkészítéssel felélesztette és megerősítette bennem azt a bátorságot, amivel az általános iskolai irodalmi színpadon éltem, s amit tanárként is használhattam.” (Martinák Márta)

Gimnáziumi éve alatt a különféle versenyekre való egyéni felkészítés mellett legnagyobb örömet színházi szakköre jelentette, melyet még kollégiumi nevelőként kezdett, és Sipos István és Ecsedy Zoltán kollégái támogatásával nyugdíjba menéséig gyakorolt. Rendezésében majd minden évben kirukkoltak egy-egy előadással, melyekben nemcsak az iskolai kötelező olvasmányok (pl. *Kőszívű ember fia, Légy jó mindhalálig*) elevenedtek meg, volt ereje és bátorsága az Agathe Christie-féle krimi színpadi megjelenítésére is. Az előadások különlegességét az adta, hogy a diákok és a tanárok – néha ő is - együtt szerepeltek benne, s nemcsak a Rákóczi Gimnázium tanulói élvezhették, a régi pataki diákhagyományt felelevenítve körbejárták vele a környéket is, ezzel is erősítve az iskola hírét.

A város életét tolmácsként segítette francia nyelvtudásával. Nemcsak az ide látogatóknak fordított, a Bodrog Táncegyüttest is elkísérte külföldi útjaira, ezzel könnyítette meg a munkájukat. Nyugdíjaként a Művelődés Háza szervezésében a városban népszerű francia kört vezetett, ahol a nyelvet és az ahhoz tartozó kultúrát tanulmányozták, és amit egy-egy franciaországi kirándulással még előbbre tettek.

1999. december 11-én halt meg, temetésén tanítványai és a sárospatakiak nagy számban jelentek meg. Hamvai a református temető tanári parcellájába kerültek, hiszen egyike volt ő a dolgos sárospataki tanároknak. Az évenként megrendezett találkozókön mindig kerül az emlékezés friss virágaiból a sírhantjára.

Megjelent írásai: *Zemplén a reformkorban*. Sátoraljaújhely, 1982. • *Írók, művek, tanulmányok*. Sárospatak, 1991.

DR. FENYVESI ANDRÁSNÉ
Sárospatak

FÜGH REZSŐ (Győr, 1925. 03. 14. – 1986. 08. 09.) tanító, tanár, művelődési osztályvezető, tanítóképző intézeti tanár

Győrrött született, Fügh Gyula és Steigler Jolán gyermekeként. Az édesanya özvegyként, féléves Kraffel Károly nevű kisfiával került a házasságba. A szülők mindketten a Győri Waggongyárban dolgoztak. A szülők nagy szeretetben nevelték gyermekeiket. A két fiú igazi segítőtársaként egymásra talált, három év volt köztük a korkülönbség.

Rezső tanulmányait a Győrrévfallui Állami Elemi Iskolában kezdte. Megnyilvánulásai alapján korán kiderült, hogy nyitott érdek-

lődésű, jó érzéke van a manuális munkához. A szép tanulói környezet ennek kibontakozását játékonosan segítette. Egykori elsőosztályos tanító nénije korán felfigyelt szép küllemű, igényes írásos munkájára.

Az elemi iskolát követően a győri Gárdonyi Géza Polgári Fiúiskolában folytatta tanulmányait. A rajz és kézimunka tantárgyból különösen jeleskedett, az iskolai kiállításokon elismeréssel szerepelt. A testgyakorlás is felkeltette érdeklődését, ügyes mozgásával az előírt követelményeket kitűnően teljesítette.

A polgári iskola befejezése után szülei a tanítóképzőbe írták. Tapasztalatai alapján is pozitív érzelmeket keltett benne a tanítói szerep. Úgy gondolta, leendő tanítványait is a szakmaszeretet hasonló élményében tudja majd részesíteni. Várakozással indult a győri tanítóképzőbe, ahol Polesinszky Béla természetrajz–földrajz szakos tanár – mint osztályfőnök – a nagy létszámú osztályban szeretettel fogadta. Az intézmény önképzőkörébe hívták, s a diákok irodalmi alkotásaihoz illusztrációk készítésére kérték fel. Az osztályfőnök tanár úrral sokat jártak a természetben, ő minden alkalommal örömmel szemlélte a környezetet, egy-egy szép tájat rajzzal is megörökített.

A tanítóképző negyedik tanévének befejezése után bevonulásra kötelezték. Orosz hadifogságba került. 1947 nyarán két és fél év után sikerült hazatérnie.

A háború után a Budapesti Pedagógiai Főiskolára jelentkezett, felvették, és biológia–földrajz–rajz szakon tanult. Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, aki Debrecenből került Budapestre. Három boldog évet töltöttek el itt együtt. A tanulás mellett rendszeresen részt vettek a város kulturális rendezvényein: színházba, hangversenyekre jártak, kiállításokat látogattak. Mindketten 1950-ben végeztek. A főiskolán már döntöttek házasságukról, így együtt keresték tanári beosztásuk helyét. Szerettek volna egy munkahelyre – elsősorban Győr-Sopron megyébe – kerülni.

Az álláskeresés első lépéseiről a *későbbi feleség* önéletrajzában a következő esetet örökítette meg: *„Reiter tanár úr már a főiskolán Rudinak megígért egy fővárosi tanári állást, de mi nem nagyon bíztunk benne. Ám tévedtünk. A tanár úr megtartotta szavát. Rudit 1950. augusztus 1-jére behívták a IV. kerületi Városháza Oktatási Osztályára. Én is vele mentem. Az osztályvezetőre igen sokan vártak, így csak a titkárnőjével tudtunk beszélni. Megkérdeztük, hogy lehetséges lenne-e engem is Budapestre elhelyezni. Mivel ő határozott nemmel válaszolt, Rudi miattam lemondott a fővárosi állásról. Nagy áldozat volt ez, s ki tudta előre, mire lesz majd ez jó. Talán ennek köszönhető, hogy később, 1959-ben tanítóképző intézeti tanár lett.”*

Fertőszentmiklóson az általános iskolában együtt kaptak állást. Kinevezésüket követően 1950. november 19-én összeházasodtak. 1951-ben megszületett első gyermekük, Rezső, 1957-ben pedig Tamás.

A tanári pályát Fertőszentmiklóson kezdték, majd fél év után **Fertődön** folytatták. A helybéli embereket nagyon megszerették, sok jó barátta tettek szert. Időközben Fűgh Rezsőt kinevezték az új **fertői Állami Körzeti Központi Általános Iskola** igazgatójává. Az iskola az 1950. évi közoktatásügyre vonatkozó határozat szerint működött, melynek célja a legszélesebb rétegek alapműveltségének emelése volt. Rövid idő alatt sokirányú pedagógiai tapasztalatot szerzett, nemcsak a tanítási órák vezetésében, a diákok felkészítésében, hanem az intézményi munka szervezésében, irányításában és eredményes működtetésében is. Néha problémákkal is szembesült, kereste a sikeres megoldásokat, közben tanulmányozta a közoktatásra vonatkozó érvényes dokumentumokat. Irányítási munkájával szakmai körökben jó hírt keltett, így ajánlást kapott győri állásra.

Fiatal, lelkes tanárként 1953. augusztus 1-jétől az **MDP Győr-Sopron Megyei Bizott-**

sága köznevelési feladatainak ellátásával bízták meg. Aktivitása, jó szervezőkészsége rövidesen igazolódott, szakmai megállapításaira számítani lehetett. Később a **Kisalföld** lapnál a kulturális rovat vezetésének ellátására kérték fel. Ezt követően **Győr Város Művelődési Osztályának** vezetője lett.

Pedagógiai irányító munkája mellett óraadóként a **Kazinczy Ferenc Leány Gimnáziumban** is tanított, művészettörténeti órákat tartott. Később a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán pedagógiai előadó szakképzettséget szerzett.

Tanítóképzős tanítványok között (1968)

1959-ben feleségével együtt beadták pályázatukat az abban a tanévben induló **Győri Felsőfokú Tanítóképző Intézetbe**. 1959. szeptember 1-jétől megkapták kinevezésüket. Az új intézményben a férj a rajz tantárgy gyakorlati képzésére, módszertanának tanítására és a művészettörténet oktatására kapott megbízást.

Fügh Rezső pedagógiai elvei között a korszerű ismeretnyújtásra való törekvés állt előtérben. Szakmai írásai igazolják, hogy tanítási óráin mindig kiemelten kezelte az ismeretek gyakorlati alkalmazását, a demonstrációs technikák elsajátítását, az önkifejező képesség fejlesztését. Rajz- és művészetismereti foglalkozásokon gyakorta hangsúlyozta: meg kell tanulni látni és gondolkodni. Az igazi alkotómunka az egyéni útkeresésben tud kibontakozni. Rajzórán széles teret biztosított a szabadkézi rajzok mellett a szabványbetűs szövegírásnak, a festészetnek, a linó- és papírmetszetek és plasztikák készítésének.

Az iskola vezetősége a felsőfokú képzés eredményességének egyik garanciáját a jó szakmai együttműködésben látta. Ennek érdekében a különböző képzési tartalmak koordinálására az oktatói karban szakcsoportokat hoztak létre. Fügh Rezső a rajz, a kézimunka és a műhelygyakorlatok szakcsoport vezetőjeként Cziráki Lajos és Szabó György kollégákkal dolgozott együtt. A szakcsoportban fontos alapelvnek tekintették egymás munkájának megismerését, a tapasztalatok elemzését, felhasználását. Megszervezték a kölcsönös óralátogatások rendjét a rokонтantárgyakat oktató tanárok közösségében is. Bekapcsolódtak a tantárgyak jegyzeteinek elkészítésébe. Tehetséges diákjaik részére rajzsakkört szerveztek, ahol kisebb csoportokban dolgozva a diákok közelebb kerültek egymáshoz, megtanulták társaik és saját maguk munkájának elemző értékelését. A hallgatóknak az intézményen belül minden évben pályázatot hirdettek, a legjobb munkákat az Intézeti Napok rendezvénysorozatán kiállításon mutatták be.

A szakcsoport nagy gondot fordított az igényes környezet kialakítására. A folyosókat művészi látásmódot sugalló dekoratív elemekkel díszítették. A rajzterem falán az oktatás tartalmát segítő szemléltető képeket helyeztek el. Az üveges szekrénybe kerültek a hallgatók által készített tanulságos mintadarabok. Örömmel töltötte el a diákokat, ha egy-egy alkotásuk az elismerést sugárzó helyen szerepelhetett.

Az 1960-as években Cziráki Lajossal együtt megszervezte a **Győri Rajzstúdiót**, ahová a város és a környék rajztanárai, amatőr festők, valamint a tanítóképző intézet tehetséges hallgatói is szívesen jártak. A Rajzstúdió a győri Múcsarnokban rendezett kiállítások szervezésével ismertté vált a városban.

Fügh Rezső a pedagógia és művészet összhangjában élt. Tanított, nevelt, alkotott, ismereteket adott tovább, a valóság tiszteletére nevelt. Kiváló szervező és közösségi ember volt. Az intézményen kívüli lehetőségekkel is helyesen élt. Évekig részt vett a Győri Művésztelep munkájában, ahova rangos hazai és külföldi művészek, rajztanárok kaptak meghívást. Szoros kapcsolatot alakított ki a Drezdából, Meiningenből, Eisenachból érkezett német kollégákkal. Ebben a közösségben készültek portréi, csendéletei, tájképei. Műveit többször mutatta be a nyilvánosság előtt.

Szívesen készített arcképeket ismerőseiről, diákjairól. Gazdag gyűjteménye alakult ki ceruza- és szénrajzzal vagy olajfestékekkel készült portréiból. Természetes megjelenítésre, karakteres önkifejezésre törekedett, modelljei a valóságot tükrözték. Önálló alkotásai, festményei mellett megbízásokra készültek plakettjei: Petőfi-émlékplakett (1971); Gárdonyi Géza-dombozmű (1972) és bronzplakett (1981); a 200 éves győri tanítóképzés évfordulójára készített emléklakett (1981); Egry József-émlékplakett (1981); Ady- és Bartók-bronzplakett (1981).

Emberi arculatát is a közéleti érzékenysége formálta. Mindig küldetést érzett szűkebb és tágabb környezetében a műveltség színvonalának emelésére. A főiskola szakszervezeti bizottságának közel 20 évig titkára, majd elnöke volt. A tagság részére kirándulásokat szervezett, hangversenyekre, színházi, operaházi előadásokra mozgósított. Aktívan részt vállalt az üdültetések lebonyolításában. Közreműködésével jött létre az ábrahámhegyi üdülő, ahova tanítóképzős kollégái nagyon szívesen jártak nyaralni. A szakszervezeti információk közzétételére az intézmény folyosóján saját maga által készített, igényes hirdetőtáblát helyezett el, ahol gazdasági és üdültetési híradót működtetett. A szakszervezet keretében a nőnap és mozgalmi rendezvények szervezésében is aktív szerepet vállalt. A város érdeklődő pedagógusai részére rajz szakosztályt szervezett, közösen látogatták a művészeti kiállításokat.

Művészi kreativitását sokan tisztelték. Gyakran bízták meg különböző szakmai szervezetek által szerkesztett tematikus kiadványsorozatok borítótervének elkészítésével. Nevéhez kötődik az Embernevelés kiadványsorozat borítótérve, amely a Győri Tanítóképző Főiskola oktatóinak tanulmányait tette közzé. Megtervezte a Győr-Sopron megyei pedagógusok díjazott pályamunkáit tartalmazó Pedagógiai Tanulmányok című könyvsorozat fedőlapját is. A közéletet, a közösségeket formáló munkájáról mindenki elismerően nyilatkozott.

Kungliné Baksa Zsuzsa ma is sok-sok maradandó emléket őriz, szívesen idéz fel néhány, számára érdekes eseményt: „1959-ben, a pápai tanítóképző megszűnése után került édesapám, dr. Baksa József – családjával együtt – Győrbe, ahol a Felsőfokú Tanítóképző Intézetben folytatta tanári pályáját. Legkedvesebb kollégái között tudhatta a fiatal, szimpatikus házaspárt, Füghéket, a nyugodt, mindig mosolygós, megbízható Rudi »bácsit« és a nagy tudású, kicsit katonás stílusú Kati »nénit«, akik együtt rendkívül jól »kiegészítették« egymást. A kölcsönös szimpátia hamarosan barátsággá mélyült, hiszen ráadásul hasonló korú gyermekeik voltak, mint mi, a nővéremmel. (...)»

Délelőttönként – legnagyobb örömökre – elkísérhettem Rudi bácsit festő körútjaira. Csodálatos akvarelleket festett (a Déva váráról készültet ma is őrzöm), közben »tanított« észrevenni a természet és az épített környezet harmóniáját, szépségét. Képzőművészeti érdeklődésemet alapozták meg szép emlékü sétáink, pedig csak tízéves voltam. S aztán ez folytatódott egy évtizeddel később a győri főiskolán, ahol rajz tantárgy-pedagógiát tanított nekünk. Velem együtt tisztelték, szerették tanítványai.

Kati néni is tanított engem pedagógiából. A mindig elegáns megjelenésű, kifogástalan frizurájú tanárnőtől sokan tartottak, de ma már tudjuk, hogy megbízható tudást, tartást tanultunk az önmagához is mindig szigorú, következetes egyéniségtől. Pedagóguspályámon

gyakran hasznosítottam a tőle tanultakat, még akár a külső megjelenés fontosságát is. Rudi bácsi sajnálatos korai halála után kicsit lazult ugyan a barátság, de Kati nénivel bárhol, bármikor találkoztunk, hosszasan beszélgettünk utazásairól, fiairól való gondoskodásáról még idős korában is. Mindig érdeklődéssel hallgatta családjunk történeteit.”

Szakmai munkáját értékelő, elismerő visszajelzések mellett számos *kitüntetésben* részesült: Székely Bertalan-émlékérem (1971) • Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1974) • Kiváló Munkáért kitüntető jelvény (1978) • Szakszervezeti Munkáért kitüntető jelvény arany fokozat (1980) • Munka Érdemrend ezüst fokozata (1985); Főiskolai Emlékérem (1985).

Publikációit az *Embernevelés* című kiadvány több számában találhatjuk meg.

1986 januárjától nyugdíjba vonult. A nyugdíjas éveket is aktívan szerette volna eltölteni, a festészetnek élni vagy a Vas megyei gercei telken tevékenykedni. Balázs nevű unokáját rajongásig szerette, sajnos csak kevés idő jutott neki, hogy vele foglalkozzon. Barbara unokája születését már meg sem érthette. 1986. augusztus 9-én halt meg. Emlékét gyermekei, unokái, a főiskola egykori hallgatói, kollégái őrzik.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2017-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat VIII. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléket!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Összeállította:
IFJ. FÜGH REZSŐ
Győr

FÜGH REZSŐNÉ Kiss Katalin (Hajdúböszörmény, 1924. 09. 24. – Győr, 2014. 08. 14.) tanító, általános iskolai tanár, tanítóképző intézeti tanár, főiskolai docens

Munkáscsaládból származott. Édesapja többször munkanélküli volt. Sokat éheztek, fáztak. Apjának csak a II. világháborút megelőző években sikerült a postán távírdai munkásként elhelyezkednie. Később Debrecenből Budapestre került. A három gyermek édesanyjával Debrecenben maradt, aki bejárónőként dolgozott, nehezen tudott lakást bérelni, gyermekei nevelése is gondot jelentett. Néhány év után sikerült apjának visszajönni Debrecenbe. A nagyállomáson, a postán a csomagfelvételnél dolgozott. Sajnos, ez lett a veszte, ugyanis 1944. szeptember 1-jén bombatámadás áldozata lett, tizenennyolc postai és MÁV-dolgozóval együtt. Emléküket tábla őrzi az állomás bejáratánál.

Anyai nagyszülei tízholdas parasztok voltak, akik az 1930-as években élelemmel segítették lányuk családját. Katalin a legidősebb unokaként a nyarakat náluk töltötte Hajdúböszörményben. Libát őrzött az árokparton, esetenként nagyapjával szekérrel a szántóföldre vagy a szőlőskertbe ment.

Elemi iskolai tanulmányait Debrecenben végezte. A 6. osztály befejezése után szeretett volna középiskolában tovább tanulni. Ez csak a nagyszülők támogatásával valósulhatott meg. 1936-ban beíraták Hajdúböszörményben a Polgári Leányiskolába. A következő tanévet a debreceni Református Dóczi Polgári Iskolában folytatta. Szorgalmas, törekvő, jó magaviseletű diák volt. Kitűnő bizonyítványt kapott, melynek következtében fél tandíjkedvezményben

részesült. A tanulás költségeit maga teremtette elő gyenge tanulmányi eredményt elért tanulókkal korrepetálásával. Négy év elteltével ismét felvetődött a „merre, hogyan tovább?” kérdés. Jó tanulmányi eredményei következtében a Református Dóczi Tanítóképzőbe felvették. Az első év az új tanárokkal, követelményekkel való ismerkedéssel telt el. A képzős lány a tanítás befejezése után nyáron Hajdúböszörményben, a városházán adminisztratív munkát vállalt, majd Debrecenben egy kerületi hivatalban dolgozott.

A németek 1944. március 19-én bevonultak Magyarországra. A tanév így két és fél hónappal előbb befejeződött. Az 1944. szeptember 15-i debreceni szőnyegbombázás után a család elmenekült a városból. Először a nagyszülőknél, Hajdúböszörményben kerestek menedéket, majd édesanyjával és testvéreivel, Piroskával és Magdával rokonokhoz egy tanyára mentek. A menekülés során voltak Miskolcon, Szombathelyen, Felsőcsatáron. Május 10-én, a béke első napján érkeztek haza Debrecenbe. Mindenük odaveszett. Egy öreg házaspár fogadta be őket.

Katalin – ahogy lehetett – azonnal jelentkezett az iskolában. A Dóczi épületében orosz sebesülteket szállásoltak el, így a tanítás a Püspöki Palotában folyt. Év végéig befejezte a líceum III. osztályát. A IV. osztályt már a régi helyen kezdték el.

Katalint 1947-ben ösztöndíjas hallgatóként felvették a Budapesti Pedagógiai Főiskolára, ahol magyar–angol szakon kezdte meg tanulmányait. A hallgatói létszám 120 fő volt, zömmel kintinő és jeles érettségi bizonyítvánnyal vagy tanítói oklevéllel rendelkező fiatal. Kiváló tanárok oktattak kiváló hallgatókat: dr. Faragó László igazgató, Majzik Lászlóné, dr. Vajda György, dr. Hegedüs Géza, Öveges József, Péter Rózsa és mások. A hallgatók többsége kollégiumi elhelyezést kapott. Katalin a Dózsa György Népi Kollégiumba került.

1948-ban már többen bírálták a népi kollégiumokat, így Révai József is. Katalinnak sem tetszett a tanulás elhanyagolása, a politika túlhangsúlyozása, a durva hangneme, a káromkodás, némelyek részéről a szülők megtagadása. Mivel a véleményét már akkor sem rejtette véka alá, év végén az a veszély fenyegette, hogy kiteszik a kollégiumból. Szerencsére erre nem került sor. 1948. május 1-je jelentett fordulatot életében. A főiskola is felvonult. A lányok sötét szoknyába, fehér blúzba öltöztek. Az idő hűvös volt. Fáztak, mert rengeteget álltak a szervezés miatt. Fűgh Rezső ekkor a zakóját a vállára tette, s így kezdődött életre szóló szerelmük.

Katalin és férje Győr-Sopron megyébe, **Fertőszentmiklóstra** került. A nagy létszámú **általános iskolában** csak nekik volt tanári diplomájuk. A tantestület szeretettel fogadta őket, ahol tudtak, segítettek. A férj biológiát és földrajzot, a feleség magyar nyelv és irodalmat, valamint orosz nyelvet tanított. Az angol nyelv oktatására nem volt lehetőség. A községben jól érezték magukat. A beilleszkedés gyorsan ment. Eljártak kukoricafosztóba, cukorjegyet hordtak szét a településen, színjátszó körben tevékenykedtek. Katalin elvállalta az úttörőcsapat vezetését. Este a dolgozók általános iskolájában is tanítottak. Fiatalos lendülettel dolgoztak.

A tanévet azonban egyikőjük sem fejezte be Fertőszentmiklóson. A feleséget igazgatók iskolájába küldték Budapestre, a férjet pedig igazgatónak nevezték ki a fertődi Állami Körzeti Központi Általános Iskolába.

Az igazgatók iskoláján Révai Lili tanárnő felfigyelt Katalinra, aspirantúrára javasolta, de ezt már nem tudta elvállalni, mert első gyermekét, Rezsőt várta. A következő évben egyéves minisztériumi pedagógiai tanfolyamra iskolázták be, melynek sikeres elvégzése után 1953. szeptember elsejével a **Győri Állami Leány Tanítóképző Intézetbe** helyezték.

Fűgh Rezsőné az iskolában a pedagógiai-neveléstudományi (pedagógia, neveléstudomány, neveléstörténet, didaktika, lélektan, tanítási gyakorlat stb.) tantárgyakat tanította. A kor pedagógiai irányelveinek megfelelően a korabeli szakmai anyagok a szovjet pedagógiához való igazodást, a nevelés során elérni kívánt olyan erkölcsi tulajdonságok kialakítását hangsú-

lyozták, mint például a szocialista hazafiság, a szocialista fegyelem, nők és férfiak egyenjogúsága, munkára nevelés stb. Ebben a szakmai autonómiát erősen korlátozó korszakban nem volt könnyű a helyes egyensúlyt megtalálni a polgári oktatási hagyományok és a korabeli törekvések között. Mint angol szakos tanár néhány olyan autentikus szakirodalomhoz hozzájutott, amelyek a „burzsoá pedagógia bélyegét viselték magukon”, ugyanakkor segítettek neki a sematikus gyermekkép, gyermekkönyvek és tankönyvek értelmezésében, oldásában. Az angol és francia pedagógiai szakirodalom olvasása és tanulmányozása az 1989-es rendszerváltás utáni időszakban vált igazán elérhetővé számára, sok időt töltött a tanítóképző könyvtárában idegen nyelvű szakkönyvek olvasásával.

*Negyvenéves találkozón
hallgatók és tanártársak között (2006)
(az első sorban jobbról a harmadik)*

1959-ben **Győrött** megalakult a **Felsőfokú Tanítóképző Intézet**. Az intézménybe megfelelő pedagógiai végzettségű szakembereket kerestek. Katalin és férje is beadták pályázatukat. 1959. szeptember elsejétől megkapták kinevezésüket. A férj a rajz tanszék, Katalin a neveléstudományi tanszék oktatója lett. Ekkor már második gyermekük, Tamás is megszületett. Nem volt könnyű a helytállás, de szívós munkával, tudásuk legjavával szolgálták a felsőfokú tanítóképzést.

Az 1960-as évek elejének magyar oktatási rendszerét az MSZMP 1958-as Művelődéspolitikai Irányelvei és az 1961. évi III. törvény kedvezően befolyásolta. Az oktatás ideológiai alapú determináltsága helyett az ideológiától mentesebb megközelítés nyert teret a nevelési gyakorlatban. A reformfolyamat érintette a tanítóképzés rendszerét is. A képzés szakmaisága lépcsőről lépcsőre erősödött, felpozícionált a pszichológia, a didaktika és módszertan, az oktatástechnológia, megjelent a programozott oktatás. Ezekben az években a tanár nő elsősorban az oktatási folyamat korszerűsítésének témájában mutatott kiemelkedő aktivitást. 1965-ben beválasztották az intézmény Korszerűsítési Bizottságába is.

A korszerűsítési törekvések elsősorban a gyakorlati képzés területén és a szakmai gyakorlatos hallgatók munkájának szervezésében érhetők tetten. Fűgh Rezsőné a gyakorlóiskola nevelőivel, dr. Dávid Lajosnéval és Pozsgai Vidánéval együtt a programozott oktatással kapcsolatos kutatásokat végezte, és az új eljárásokat a tanítók gyakorlati tanításaiban alkalmazta. Kutatásaik eredményeit az *Embernevelés* 1966. évi számában közölte. Ebben ismertette a kísérlet tartalmát, az alkalmazott módszer eredményeinek összehasonlítását hagyományos és programozott oktatás szerint tanuló csoportokban és a tapasztalatok összegzését. Mint a pedagógiai szakcsoport tagja rendszeresen szervezett tapasztalatcsere látogatásokat a megye általános iskoláiban. Folyamatos kapcsolatot tartott a szakmai gyakorlatokon részt vevő tanítójelöltekkel. A gyakorlatos hallgatók vezető tanítóit évente legalább kétszer meglátogatta a képzőhelyen, számukra az Intézeti Szakmai Napok keretében bemutatkozó lehetőséget biztosított.

1963-ban főiskolai docenssé nevezték ki. 1965-től évfolyam-csoportvezető lett. Mint bizottsági elnök folyamatosan részt vett a felvételi vizsgafolyamatban, valamint az államvizsgáztatásban.

Jelentős szerepet vállalt a tudományos diákköri munka fejlesztésében. Erről is az *Embernevelés* című lapban olvashatunk. Tapasztalata szerint a tudományos diákköri munka

– mint a szakmai felkészülés hatékony kiegészítője – a tanítójelölteket az alkotó jellegű tanítói munkára készíti fel. A megvalósítandó cél a választott kutatási témákban, a kutatás módszertanában, a dolgozatok számának alakulásában, a végzett tanítók visszajelzéseiben is tükröződik. Hallgatói részt vettek az országos diáktalálkozókon, ahonnan számos díjat hoztak el.

1962-től a **pécsi Pedagógiai Főiskola** levelezőseinek pedagógiai oktatását a győri konzultációs központban látták el. Fűgh Rezsőné ezekben a csoportokban a didaktika tantárgy oktatását végezte.

Hallgatóinak, kollégáinak visszajelzései a következők:

„Fűgh Rezsőnével hosszú éveket töltöttem együtt a győri tanítóképző intézetben. A pedagógiai tantárgyakat, köztük az egyik legfontosabb alaptantárgyat, a didaktikát nagy rutinnal, célszerűen, praktikusán oktatta. Irányadó, véleményformáló személyiség volt. »Régi típusú« tanárként már a megjelenésével, eleganciájával, ápoltságával tekintélyt parancsolt. Következetessége, megbízhatósága, állandó jelenléte, kapcsolatteremtő képessége kedvelté tette mind a kollégák, mind a hallgatók körében. Jó közösségi ember volt. A személyes kapcsolatokat nagyon fontosnak tartotta. Nyelvtudását a legeredményesebb éve alatt csak külföldi útjain hasznosíthatta, mindig szívesen beszélt ezekről az utazásairól. Férje alkotó munkájához, gyermekei neveléséhez megfelelő háttérrel biztosított.” (Dr. Tóth Lászlóné)

„Kati néni a kezdetektől mellettünk állt, tanácsaival segített bennünket. Folyamatosan ösztönzött a rendszeres tanulásra. Mindig minden bajunknál lehetett hozzá fordulni. Sosem mondta, hogy most nem érek rá. Irányításával, tapintatos jelenlétével igazi közösséggé kovácsolta csoportunkat. Sok közös programunk volt, sokat voltunk a kötelezőkön túl is együtt – jóban is, rosszban is.” (Mezei Erika tanár)

Bódi Lászlóné Szenkovics Rozália móri tanítónő így emlékszik: „Fűgh Rezsőné, Kati néni, csoportvezető tanárunk meghitt kapcsolatot tartott velünk, beszélgetéseivel jó irányban tartott bennünket. Kiemelkedő szerepe volt abban, hogy csoportunk összetartó, egymást segítő, baráti társaságként működő közösséggé alakult, amely még 50 év után is ugyanígy funkcionál.”

Cs. Patajné Hegedűs Éva szegedi tanárnő írta: „A gimnáziumi évek után a tanítóképző többnyire igen pozitív szellemi áramlatokkal és nemes lelkű oktatókkal ajándékozott meg. Kiváló tanárok élnek emlékeimben, akiknek kisugárzása, hatóereje életre szóló, felejthetetlen. Fűgh tanárnő, Kati néni a csoportvezetőnk volt. Korrektsége, jóakarata, tapintatos figyelme a felnőtt kor küszöbén meghatározó és eredményes volt számomra.”

Fűgh Rezsőné nyugdíjazása után még hosszú ideig részt vett a szakmai és győri közéletben. Hosszú és tartalmas életet élt. Amíg ereje engedte, angol nyelvet tanított különböző vállalatoknál, vagy diákokat készített fel vizsgára. Szeretett utazgatni, világot látni. Még 90 éves korában bekövetkezett halála előtt egy évvel is elutazott egy görögországi tengerparti nyaralásra.

Diákjai sorsát szívén viselte azután is, amikor már elhagyták az alma matert. A sikereikre ő is nagyon büszke volt. A sok év utáni diáktalálkozásokon mindig örömmel vett részt. Az utolsó ilyen találkozó 2014 őszén lett volna, de sajnos, ezen már nem tudott részt venni.

Fűgh Rezsőné emlékét gyermekei, unokái, testvére és családja, kollégái valamint egykori tanítványai őrzik.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2017-ben, a *„Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében”* című emlékkönyvsorozat VIII. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emlék!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Összeállította:

IFI. FÜGH REZSŐ

Győr

G

„A tanítás, tanulás, nevelés
folyamatában egyesülnie kell
a gondolatnak és az érzésnek,
a szívnek és az észnek.”

(Carl Rogers)

GÁLL LÁSZLÓ (Oroszhegy (Románia), 1927. 06. 09. – Makfalva (Románia), 2009. 01.31.) kántortanító, karmester

Az Udvarhely melletti Oroszhegyen született. Szülőfalujából hozta magával az ott élők szeretetét embertársaik iránt, a szorgalmat és a megértést. Pályáját Lövétén kezdte mint tanító, majd **Felsősófalván** folytatta. A felsősófalvi iskola tevékenységét igazgatóként irányította. 1959-ben került a Maros megyei **Makfalvára**. Olyan pedagógus volt, aki nagy hangsúlyt fektetett a zenei oktatásra. Tudatosan bízott a zene nevelő hatásában, melyet az általános iskolai években fel kell használni. A tantervben előírt heti énekórákat és az énekkart maximálisan kihasználta. Minden vágya az volt, hogy a vokális zeneoktatás mellett a hangszeres zeneoktatást is bevezesse az általános iskolai zeneoktatás programjába.

A mindennapos kitartó munka meghozta gyümölcsét, célját sikerült elérnie. Először zeneileg foglalkozott a gyerekekkel, majd rátért a hangszeroktatásra. Kétéves zenei foglalkozás után kezdte a hangszertanítást. Amikor a gyermekek önállóan mozogtak a kis énekes formák világában, ha már önállóan énekelgettek, felkészültek a hangszer tanulására. Először ütőhangszerekkel, xilofonnal kezdték, majd egy-két év után rátért a vonós-hangszeres zene bevezetésére. Ez a tevékenység nagy érdeklődésnek örvendett, mert a falusi iskolákban nem foglalkoztak a hangszeres oktatással. Ez nagy méretű ének-zene-táncegyüttes alakult mint művészi hármas csoport 1961-ben. Ez a csoport legtöbbször együttesen szerepelt 100 taggal. Fellépéseik során külön-külön is életképes csoportok voltak. Az énekkar 60, a zenekar 20 és a tánccsoport is 20 tagból állt. Az összes tag székely ruhában állt színpadra, amely nagy hatással volt a közönségre. Volt olyan eset is, amikor a karmester Gáll László együtt szerepeltette a pionír együttest a felnőtt együttesel. Ebben az esetben mindkét együttes azonos programot adott elő. A felnőtt együttesel minden rajoni és megyei versenyen részt vettek.

Ezek a tevékenységek lehetőséget adtak a zenészek és pedagógusok párbeszédére, és arra, hogy a tanulókat is bevonják ebbe a párbeszédbe. A zenekarvezető pedagógiai szakkörökön, tanügyi újságban, a Művelődés folyóiratban számolt be eredményeiről. Hangsúlyozta, hogy a megfelelő zenei előképzéssel megvalósítható a gyermekek hangszeres zeneoktatása is. Törekvéseiben nem maradt magára, hiszen a tantestület is munkával, a szülők anyagiakkal támogatották. A zenekar, a kórus, a tánccsoport változatosan fejezte ki mondanivalóját, érvényre juttatva a dal, a különböző hangszerek és a mozdulatok szépségét.

Gáll László mint szervező-oktató és karvezető az ének-zene és táncegyüttes megszervezésének módszerét örökölte meg tudományos dolgozatában az alábbi címmel: *A hangszeres zene bevezetése az általános iskolában. Ének-zene-táncegyüttes szervezése és annak hatása*. Ez az I. fokozati dolgozat az iskolában elsőként az 1969–1970-es tanévben került megvédésre. Az együttes tevékenységéről és eredményeiről az évek során újságikkal születt. Számos vendégszereplésük volt, rajoni, megyei és országos versenyeken vettek

részt. A Turnu Severinben megrendezett országos versenyen II. díjat nyertek a magyar csoportok között. Jutalomként a csoport részt vehetett egy háromhetes nyaraláson a homoródi fürdőtelepen. Az iskolai zenekar egyik szép, máig emlékezetes megnyilvánulása, hogy minden év május elsején éjjeli zenével köszöntötte tanítóit és tanárait.

A *Megéneklünk Románia* fesztiválon elnyert díj után megjelent

egy cikk a *Vörös Zászló* 1979. május 4-i számában. Ebben szépen méltatták Gáll László munkáját, melynek az eredménye az országos harmadik díj lett. Így írt erről Koch Mária: „Nagyszerű példát szolgáltatott a makfalvi általános iskola pionírcsoportjának szereplése a *Megéneklünk Románia* fesztivál nemrég befejeződött országos döntőjén.

Ezeknek a gyermekszereplőknek a sikere igazolta, mit jelent a nevelői hozzáállás, a tanító sokoldalú zenei képzettsége egy falusi iskolában.

Makfalva szép nagy község, iskolája mindig tartogat valami örvendetes meglepetést. Most is az országos III. díj! Bár ha jól meggondoljuk, ez az előkelő helyezés egy folytonos, hosszú éveken át tartó zenei nevelés eredménye. Ebben az iskolában kivételesen fejlett zenei kultúra honosodott meg. Szerencsésnek mondhatja magát Makfalva, és szerencsés az iskola, hogy van egy Gáll Lászlója, egy olyan zenepedagógusi adottságú tanítója, aki oly sok szépet ki tud hozni a gyerekekből. Az általa vezetett pioníregyüttes 20 esztendő. Éppen jókor jött az elismerés, az országos III. díj.

Gratulálunk a kis pioníroknak és vezetőjüknek, Gáll Lászlónak. Amikor utoljára láttam a makfalvi kisiskolásokat a marosvásárhelyi Művelődési Palota színpadán – 16 táncos, 23 tagú gyermekzenekar és 24 énekes –, kifejezően elevenítették meg a gyermekek színes, örömteli világát! Emlékeimből előtolakodott két kedves esemény: Egyszer egy hétköznapon, éppen a tanítás befejezésekor, meglepetésemre egy iskolai ünnepségükre érkeztem. Első, második és harmadik osztályos gyerekek szerepeltek az egyik teremben. Az elsősök xilofonegyüttese volt a zenekar, a többiek szavaltak, énekeltek. Kis színdarabot mutattak be a maguk és társaik örömére. Máskor egy nagyobbacska osztályban – talán negyedikesek voltak – életem egyik legemlékezetesebb gyermek-hangversenyét hallhattam. Az egész osztály zenélt. Volt ott hegedűs, cimbalmos, nagybőgős, harmonikás s talán furulyás is. (Az iskola furulyaegyüttesét egy másik alkalommal láttam, hallottam).

Honnan ez a zenei fogékonyság? – kérdeztem önmagamtól, de választ csak Gáll Lászlótól kaphattam, később: »A gyermekek zenei oktatását hatéveskortól, az 1. osztályban kezdem. A legegyszerűbb hangszereken, a xilofonon gyakorolnak a gyerekek. Fokozatosan fejlesztem ki bennük a zenei képességeket, évről évre több hangszert használunk, az V. osztályban már tudnak hegedülni.« Tehát nem egy-két tehetségesebb gyerekkel foglalkozik a hozzáértő Gáll László, hanem az összes tanulóval. A szülők, látva a tanító egyszerűségét, hangszereket vásároltak a gyermekeknek. Így hát zenélnek, énekelnek, bármikor előadást tarthatnak, mert munkájuk folytonos.

De a szereplésen túl van ennek a folytonosságnak egy másik felbecsülhetetlen érté-

ke: a makfalvi nyolcosztályos iskolából kikerülő tanulók mindenike (később már felnőttként) játszik legalább egy hangszerezen. Ezek a gyerekek ismerik Kodály és Enescu nevét, s ha nem is egy zenész színvonalán, de igényességre szoktatott műkedvelőként játsszák műveiket. A kis zenészek lelkesedése magával ragadja a táncosokat és énekeseket is. A legutóbbi nagy országos siker elsősorban az iskola összes osztályaiból kiválogatott legjobbaknak szólt, de szól minden tanulóknak, hiszen a zenészek többnyire V–VIII.-osok, a táncosok az V/A-sok, az énekesek pedig III-IV. osztályosok. Az országos döntőn ott volt Rózsa Zsolt táncos, Orbán Balázs és Szép István harmonikás, Molnár Dénes és Huszár Géza hegedűs, Hegyi Péter cimbalmos, Huszár József énekes, Zsigmond Izabella és Szőcs Judit hegedűsök, Szilveszter Lajos nagybőgős és a többiek, akik mind részesei a szép sikernek. Ők egy kis iskola tanulói, a zene, a dal, a tánc nyelvén szólottak az országos vetélkedő nagy színpadáról.”

Ebben a cikkben a kitartó, lelkiismeretes munka méltatása buzdítás mindenkinek, hogy minden gyermek tehetséges, és meg lehet találni azt a fejlesztési lehetőséget, mely a közösséget is előre viszi és összekovácsolja.

1961–62-es tanévtől igazgatónak nevezték ki Gáll Lászlót. Volt tapasztalata, hisz ezt megelőzően Felsőősfalván volt igazgató. A tantestület munkáját segítette a meglévő tapasztalat, példájával mindig a kollégái előtt járt, így egészséges pedagógiai közösség kovácsolódott össze. Minden tanév elején minden pedagógus külön feladatot kapott, amelyet odaadással és szeretettel végzett. Igazgatói teendőit egy előre lefektetett munkaterv szerint végezte, igyekezett naponta egy órát meglátogatni, mely során átnézte a tanerő naptári tervét, a tanítási vázlatát, értékelte a tanítási órát, a tanításra vonatkozó módszertani megjegyzéseket tett, és szükség esetén utasításokat adott. Az oktatói munka szerves része volt az iskolán kívüli munka. Ezt igyekezett úgy megszervezni, hogy működése és tartalma kiegészítője legyen az oktató-nevelői munkának. Ezen terv szerint működött a kis barkácsolók köre, az egészségügyi kör, a kisrendőrök köre, a versmondók köre, kismúzeumosok köre, sportkör és a zenekör az 1–4. osztályban. Igyekezett ezen körök működését segíteni és hatékonyságukat fokozni.

Igazgatói tevékenysége alatt az iskola fűtését korszerűsítette, a csempekályhák helyett FORNAR kályhakat szereltetett, melyek hozzájárultak a tanuláshoz szükséges megfelelő hőmérséklethez. Az iskola jobb működése érdekében az 1962–63-as tanévben 40 kettős padot szerzett be, lefestette az összes ajtót és ablakot, új üvegezést rendelt, mindhárom épületet új csatornákkal szereltette fel, a tetőzetet újra födette, a Gáll-kerti iskola vécéjét korszerűsítette. Általános javítást végeztek, az iskolák udvarát új kerítésekkel, kapukkal látták el. A tantermek rendszeres meszelése és rendbentartása kellemes benyomást kelt a belépőben. Az igazgatói iroda mintaképe lehet bármelyik tartományi iskolának: új bútorok, szőnyegek, az ablakban virágok, a falon az iskolát végzett VII. osztályos és a gazdasági iskola növendékeinek ízléses tablója meghitt, otthonias meleget árasztanak. Mindez az igazgató jó ízlését dicséri, szeretetét a gyermekek és a munkatársai iránt. Gáll László igazgató sokat tett, fáradhatatlanul dolgozott, mindenki szerette és becsülte. Az iskola vezetését 1974-ig látta el. Nyugdíjba vonulása után is hasznos tagja volt a közösségnek. 2009. január 31-én halt meg Makfalván.

Forrás:

Péterfi György, Péterfi Levente (szerk.): *A makfalvi oktatás története (1610–2010)*. Makfalvi Tekintő a Művelődési Egylet lapja, VI. évfolyam, 2009. január–február 1–2. szám (61–62. szám)

ALBERT CSILLA – KINCSES ÉVA
Makfalva

DR. GÁRDONYI SÁNDORNÉ Trummer Lívia Ida (Budapest, 1936. 07. 27. – Debrecen, 2018. 01. 10.) középiskolai tanár, könyvtáros

Édesanyja postai alkalmazott, édesapja pincér volt. A háború utolsó napjaiban lakásukat bombatalálat érte, mindenük elpusztult. A súlyos vesebeteg apa és a rokkant nyugdíjas édesanya nehéz körülmények között nevelte két gyermekét. Lívia kiválóan tanult, de már gimnazista korában dolgoznia kellett. Így ír erről önéletrajzában: „A gimnáziumi években iskolatársaim tanításával és egy kisipari szövetkezet babagyártó üzemének bedolgozójaként igyekeztem a családot és kisiskolás öcsémet anyagilag segíteni.”

Kitűnő érettségi eredménnyel felvették az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar–német szakára, ahol 1959-ben kapott középiskolai tanári oklevelet. Utolsó éves egyetemi hallgatóként férjhez ment Gárdonyi Sándorhoz, aki az MTA aspiránsaként óraadó volt az ELTE-n, így Líviát is tanította. A végzés évében Debrecenbe helyezték őket, ahol Gárdonyi Sándorra várt – többek között – a Német Tanszék munkájának újjászervezése. Tanszékvezetőként, 60 éves korában váratlanul érte a halál. (*Pedagógusok arcképcsarnoka 2004.*) Debrecenbe kerülve Lívia először általános iskolában kezdett tanítani orosz nyelvet, mivel nyelvtanári diplomája ezt lehetővé tette. 1962-ben megszületett lánya, Györgyi.

1968-tól nyugdíjba meneteléig a **debreceni Tóth Árpád Gimnázium** (TÁG) tanára volt. Vallotta, hogy a nevelés fő színtere a korszerű és eredményes tantárgyi képzés. Minden egyéb iskolai tevékenységnek képességfejlesztő hatása van. 25 év alatt 5 nyelvi tagozatos osztálynak osztályfőnöke is volt, a népes, 40 feletti létszámú osztályok tanulóit sikeres érettségi vizsgáig juttatta el. Ez idő alatt rengeteg munka, élmény, sok kiváló eredmény kísért a tanári, osztályfőnöki munkáját. Mindig partnerként kezelte a szülőket is. Végzős növendékei szinte kivétel nélkül felsőfokon tanultak tovább. Sok tanítványt juttatott el a nyelvvizsgáig, illetve sok tanítvány követte a tanári pályán. A gimnazisták részére évekig szervezte az osztrák–magyar diákcsereket, ezzel is segítve a nyelvgyakorlást. Ő volt az egyik szervezője az első iskolatörténeti televíziós vetélkedőnek, a kecskeméti Katona József Gimnáziummal. Befogadott osztályába kerekesszékes diákot, megszervezte a megfelelő elhelyezést. Vezetőtanárként a végzős egyetemistákkal is jó kapcsolatot alakított ki, módszertani segítséget nyújtott a leendő tanároknak. Munkájáért többször részesült szakmai elismerésben, két *Miniszeri dicsérettel* és *Kiváló tanár* címmel jutalmazták törekvéseit. Pályája végén megkapta a *Pedagógus Szolgálati Emlékérmét*.

Idézet Lívia tanárnő *Harmadik évtized a pályán* című visszatekintéséből: „[...] Tulajdonképpen hálás vagyok a sorsnak, hogy kilenc éven át általános iskolában taníthattam, mert a gyakorlatot itt szereztem meg. [...] A gimnáziumi tanítási évek során izgalmat az átfogó látogatások, a bemutató órák, az érettségik jelentettek, jóleső szellemi megújulást a német szakmai továbbképzések hoztak. Sok örömben is volt részem. Különösen két esztendőre emlékszem szívesen vissza: 1979-re, amikor az OKTV-n mindkét tárgyból országos döntőben volt egy-egy harmadikos diákom, és 1982-re, amikor második helyezést ért el az egyik tehetséges tanítványom. Ezeket az eredményeket nem lehetett volna elérni biztos háttér, jó csapatmunka nélkül. Kellott hozzá az inspiráló közeg, a kartársi, vezetői odafigyelés, konkrét segítségnyújtás.”

Nyugdíjazási évében kezdték szervezni a **Kossuth Lajos Tudományegyetemen** az Osztrák Könyvtárat, és ebbe a munkába szakavatottként bevonták, majd a megnyitást követően

13 éven át vezetője lett az **Oszták Könyvtárnak**. Önkéntesként még évekig tovább dolgozott.

Kollégái így emlékeznek rá:

Dr. Kárpáti Lászlóné: „A debreceni Tóth Árpád Gimnáziumban 1968-tól dolgoztunk együtt. Őszinte, szeretetteljes emberi és szakmai kapcsolat alakult ki közöttünk. Ahol ő volt, ott nyugalom áradt, csend és béke, egyetértés és nyitottság minden emberi és szakmai kérdés iránt. Kerülte a konfliktusokat, inkább a jó megoldásokban gondolkodott. Bölcs és megfontolt volt. Méltán kedvelték ezért kollégái és diákjai. Érdekeltek a közösség tagjainak személyes problémái is, és ahol tudott, önzetlenül segített.

Szeretett az iskolában tevékenykedni, nemcsak tanítani. Részt vett oktatási, nevelési, szórakoztató programokban. Bekapcsolódott versenyek, szakkörök, konferenciák, továbbképzések szervezésébe, lebonyolításába. Fogékony volt minden új módszerre, ami a pedagógiai munkát érdekesebbé, tartalmasabbá tette. Nem sajnálta sem az időt, sem az energiát az ausztriai diákcsere évenkénti megszervezésére, hogy a TÁG-ban tanuló diákok megtapasztalhassák az idegen nyelv fontosságát.

Amilyen színes egyéniség volt, éppolyan sokoldalú, tájékozott és igényes tanár is. Mindkét tárgyát tanította, egyenlő igényességgel, precizitással és lelkesedéssel. Szívesen foglalkozott érdeklődő diákjaival tanórán kívül is. Akár felvételi előkészítőről, akár OKTV-előkészítőről volt szó. Végigharcolta – a munkaközösség tagjaival együtt – a német nyelv elfogadtatásának, majd jogos érvényesítésének nehéz, de eredményes útját az alacsony óraszámotól a tagozaton, fakultáción, haladó nyelvi csoporton át egészen a haladó nyelvi osztályig.

Szakmai munkájának elismeréseként hosszú ideig a KLTE vezetőtanára volt német nyelvből. Nemcsak gondos feleség és aggódó anya, hanem sok-sok tanítványának példamutató, megértő osztályfőnöke is. Pedagógiai munkájában egyenértékűnek tartotta a nevelést az oktatással. Tudta, hogy a szakmai műveltség és az örök emberi értékek egyformán fontosak. Ezt tanította egész pályája során. Jó volt vele együtt dolgozni, együtt gondolkodni, együtt nevelni a jövő nemzedékét. „Leben entsteht, Leben geht, die Liebe bleibt!”

Fehér Antal: „Az 1972-ben érettségizett osztályának életét még a TÁG kötelékén kívülről szemlélhettem. Egy-két diákjával az általam vezetett ifjúsági klubban tartottam kapcsolatot. Az ő megnyilatkozásai, magyar irodalomból megoldásra kapott feladataik tükrében ismerhettem meg tanárunk szakmai munkáját, követelményrendszerét. Már ekkor, fiatal tanárként elmélyült munkára ösztönözte tanítványait.

1975 decemberétől magam is az iskola tantestületének tagja lettem. Ettől kezdve, Lívia nyugdíjba vonulásáig, egy munkaközösségben dolgozhattam vele. Kedves közvetlensége, segítőkészsége is hozzájárult ahhoz, hogy első pillanattól otthon érezzem magam új iskolámban. Kötetlen beszélgetések, szakmai viták, dolgozatjavítások közbeni eszmecserék adtak lehetőséget arra, hogy a magyar és világirodalomról, műelemzési szempontokról, pedagógiai nézeteinkről véleményt cseréljünk. Pedagógiai tevékenységét az a szemlélet határozta meg, mely az iskola tantestületének egészét jellemezte. Határozott követelményrendszerrel szembesítette diákjait, de maximálisan tiszteletben tartotta jogaikat is. Az 1980-ban érettségizett osztályában helyettesítettem néhány hónapig. Mivel a műelemzés követelményeivel kapcsolatos véleményünk, pedagógiai módszerünk közel állt egymáshoz, e jó képességű osztályban a helyettesítés semmiféle problémát nem jelentett. Ezen kívül a legtöbb osztályában ismertem néhány diákot, többnyire versmondó versenyre készítettem fel őket. Tájékozottságuk, a művek iránti érzékenységük bizonyította, hogy igényes szaktanári munka alapozza meg fejlődésüket.

A magyar irodalom tanítása mellett a világirodalom is fontos szerepet kapott szaktanári munkájában. Azon belül kitüntetett figyelmet szentelt a német irodalom, a német

Az Osztrák Könyvtárban a KLTE-n

klasszicizmus és romantika szépségeinek megismertetésére.

Egyéniségének, megnyilatkozásainak fontos ismérve volt a tiszta, szép beszéd. Kényesen figyelt a nyelvhelyességi hibák javítására. Diákjaitól is megkövetelte a választékos stílusú szövegalkotást szóban és írásban egyaránt. Idejét, energiáját azonban másik szakja, a német nyelv tanítása is igényelte.” Egykori tanítványok visszaemlékezése:

Dr. Kissné Kálmán Marianna: „1982-től négy évig volt osztályfőnököm Lívia néni. A TÁG-ban ez az év a korábbiakhoz képest újjátáso-

kat hozott: nem voltak tagozatos osztályok. Mi azonban mégis emelt szinten tanulhattuk a német nyelvet. A hét mindennapján találkoztunk vele német és magyar órákon. Intenzív volt tehát a kapcsolatunk. Osztályfőnökként folyamatosan érdeklődött arról, hogy vagyunk, mit gondolunk. Írásbeli felméréseket végzett: Hogyan vélekedünk a koedukációról? Hogyan képzeljük az életünket 20 év múlva? Mi a véleményünk a barátságról, a nyári munkáról, az almaszedésről? Ezeket a kis fogalmazásokat megőrizte, és később, az osztálytalálkozókon osztotta ki.

Hamar megismert bennünket. Felmérte előzetes tudásunkat, képességeinket, s tudta, kinek milyen az érdeklődése, aktuális élethelyzete. Egyénre szabott feladatai voltak, így hamar leküzdöttük az abból adódó szorongást is, hogy az osztály egy része a gimnáziumi évek kezdete-kor már több éve tanulta a nyelvet, mások pedig, ahogyan én is, csak egyetlen nyelvtanfolyam után csöppentünk be a haladó csoportba. Megkövetelte, hogy óráról órára készüljünk. Szélíden, a rendszeres felméréseivel és az azonnali visszajelzéseivel vezetett rá bennünket, mennyire fontos, hogy mindennap foglalkozzunk egy kicsit a tananyaggal. Sokat mesélt a saját élményeiről: mit látott Ausztriában, Grazban, hogyan beszélnek Svájcban, és hogyan mondják ugyanezt irodalmi nyelven Berlinben. Akkoriban még nagyon nagy dolognak számított, hogy átléphetünk a nyugati határt. Ő is aktív szervezője volt a voralbergi cserediák programnak. Az ő ösztönzésére jutottunk el egy hathetes építőtáborba is, az akkori NDK-ba. A munka mellett megismerhettük Berlin és Potsdam nevezetességeit. Tudta, hogy az anyanyelvi környezetben erősödik önbizalmunk, és a tanteremben tanultakat az életben is tudjuk hasznosítani. Pszichológusként ma is nagyra értékelem, hogy mennyi lehetőséget kínált, irányt mutatott, fontos emberi értékeket közvetített számunkra. Osztályfőnökként, magyartanárként és némettanárként is fontos volt számára az elfogadás, a bátorítás és az egyéni képességek kibontakoztatása. Azt hiszem, ezért lehetséges, hogy a mai napig tartjuk osztálytársainkkal a kapcsolatot, és bármikor találkozunk, ugyanott tudjuk folytatni, ahol előzőleg abbahagytuk.”

Jóföldi Ildikó: „Lívia néni nagyon melegszívű, segítőkész embernek ismertem meg, ami már rögtön az első találkozásunknál kiderült. Nyolcadikos gyerekként esti német tanfolyamra jártam, ahol túlnyomórészt felnőttekkel együtt merültünk el a német nyelv rejtelmeiben. Egyik alkalommal Lívia néni jött helyettesíteni. Szünetben alaposan kikérdezett a terveimről, aztán amikor kiderült, hogy pont abba a gimnáziumba készülök, amelyikben ő is dolgozik, elárulta, hogy jelentkezőket keresnek abba a haladó német csoportba, amiben ő fog tanítani. Egyben bátorított is, hogy adjam be a jelentkezésemet rá. Ez abban az időben ritkaság volt, mert mindenki oroszot tanult, a TÁG-ban indult az országban elsőként német-angol nyelvből emelt szintű, tagozatos képzés.

Így kerültem tehát az ő osztályába, ahol nemcsak a németet, hanem a magyar nyelv és irodalmat is nála tanulhattam. A magyaróráira is mindig alaposan felkészült, minden szerzőhöz ajánlott egy életrajzt a figyelmünkbe, amit ő előzőleg áttanulmányozott. Minden költőről úgy tudott beszélni, mintha személyes ismerőse lett volna, illetve sok kulisszatitkot elárult nekünk az adott korról is. A tények ismertetése mellett igyekezett élménnyé tenni a magyarórákat, sohasem sematikusan közelítette meg az irodalmi műveket, hanem mindig más nézőpontból. Minket is arra bátorított, hogy időtálló értékrend után kutassunk, és ne elégedjünk meg a pillanatnyi érdekek hangoztatásával. Érettségi után a magyar–német szakot választottam, részint azért, mert érdeklődésemnek megfelelt, de Lívia néni magas szintű tudása, szakmai elkötelezettsége, tanítványai felé megnyilvánuló támogatása is nagy szerepet játszott ebben. Öt év múlva, amikor átvettem a diplomámat, a lezajlott rendszerváltás miatt óriási igény volt a nyugati nyelvszakos tanárokra, így én, kezdő nyelvtanárként, válogathattam a jobbnál jobb állások között. A tőle kapott és később az egyetemen szerzett tudást jól tudtam hasznosítani.”

Gárdonyi Sándorné a tanítás mestere, a nevelés művésze volt. A Tóth Árpád Gimnázium meghatározó tanáregyenisége, akinek szakmai felkészültsége, műveltsége, derűs egyénisége, elkötelezettsége vonzó volt tanítványai számára, és az utókornak is jó példa lehet.

POLGÁR SÁNDOR

Pro Urbe-Díjas, címzetes gimnáziumi igazgató
Debrecen

GÁSPÁR TIBOR (Kulcsod [Szlovákia], 1928. 04. 25. – Dunaszerdahely, 2011. 08. 14.) középiskolai tanár

A csilizközi Kulcsodon született. Csilizköz a Duna és a Csiliz-patak között terül el, a régi Csallóköz gazdag szigetvilágának máig megmaradt tájegysége. Édesapja, Gáspár József 1928-tól volt megválasztott református lelkésze Kulcsodnak 1950-ben bekövetkezett haláláig. Édesanyja, Tuba Hermína tanítónő. Nővére, Dömötör Béláné Gáspár Magda óvónő, a csallóközi Nagyszarván élt családjával. Nagyapja, Gáspár Sámuel a Kulcsoddal szomszédos Csicsón volt tanító, ma a község magyar általános iskolája az ő nevét viseli.

Gáspár Tibor 2001-ben megjelent *Kulcsod évszázadai* című könyvében mutatja be e kisközség történetét, lakói életét, szokásait – szinte szociográfiai hűséggel. Ebben nagy szeretettel szól szüleiről, azok közösségformáló igyekezetéről. „A több nyelven beszélő édesapám a nagy klasszikus írók műveit olvasta, édesanyám pedig a Nyugat íróit és az impresszionista művészetet kedvelte, figyelemmel kísérte a magyar színházi életet, a rádióban mindig meghallgatta a színházi közvetítéseket. (...) Falunkban a templom és az iskola minden időben nagy tiszteletnek örvendett. Szüleim az 1930–40-es években műsoros vallásos délutánokat, estéket és ifjúsági találkozókat rendeztek, amelyeken szavaltak, énekek, bibliai történetek hangzottak el a kulcsodi fiatalok előadásában.”

Tizenegy évesen, a második világháború kitörésének napján, 1939. szeptember 1-jén lett a Pápai Református Kollégium diákja, ahol dédapja Petőfi és Jókai diáktársa volt, s odajárt valamennyi felmenője. Évfolyamtársai között volt Rab Zsuzsa, a későbbi kiváló műfordító és Csoóri Sándor költő is. A világháború befejezését követően Csehszlovákiában 1945–1948-ban a beneši dekretumok értelmében megindult a csehszlovákiai magyarság üldözése: a lakosságcsere,

a kitelepítések, megszűnt a magyar nyelvű oktatás. Gáspár Tibor a határon, a Dunán csónakon át-átszökve magánúton vizgázott, majd ugyanitt érettségizett 1948-ban.

A jogfosztottság éveit követően – immár csehszlovák állampolgárként – két éves katonai szolgálatra kellett bevonulnia, s mint a magyar fiatalok többsége, ő is Csehszlovámban katonáskodott. Kiss Gy. Csaba *Egy nemzetiségi magyartanár portréja* címmel írt Gáspár Tiborról, idézve hogyan emlékezett tanár úr élete további alakulására: „*Itt jutott el hozzám a Pozsonyban megjelenő Új Szó c. napilap, amely közölte, hogy a Komenský Egyetemen magyar-történelem szak nyílik. Ekkor döntöttem úgy, hogy nem orvosira, hanem tanárra megyek, mivel az újra megnyíló magyar középiskoláknak tanárookra van szükségük. Az egyetem hallgatója lettem, majd a diploma megszerzése után a komáromi gimnáziumba helyeztek.*”

A komáromi gimnáziumot 1649-ben jezsuita atyák alapították és 127 éven át igazgatták az intézményt. 1776-ban a Szent Benedek-rend kezébe került az iskola, melyben több mint másfél évszázadon át, 1945-ig bencések tanítottak. 1945–1950 közt megszűnt a magyar nyelvű oktatás, ám 1950-ben Csehszlovákiában első magyar gimnáziumként nyitotta meg kapuit a tanulni vágyó fiatalok előtt.

Gáspár Tibor 1955-ben friss diplomás magyar-történelem szakos tanárként került az intézménybe, mely akkor **Komáromi Magyar Tannyelvű Tizenegy Évfolyamos Középiskolaként** működött. Magyar és történelmet tanított úgy, hogy lassan intézménnyé lett az intézményben. Ízes beszéde, szakmai tudása, mély átéléssel előadott magyarázatai diákok ezrei számára nyitottak ablakot a magyar irodalom és történelem kincsesházába. Eltérve a hivatalos tantervektől, komplex módon, az adott kor magyar történelmébe helyezve tanította a magyar irodalmat, kitérve egyes korszakok építészetére, képzőművészetére. Nekem osztályfőnököm, tanárom volt, majd tanártársam lett. Amikor az 1980-as években Szlovákiában a magyar tanításban is az országosan megvalósult „új koncepció” szerint kezdtünk oktatni, akkor számomra ez nem jelentett újat, hiszen középiskolásként az 1960-as évekből így ismerhettük meg – tanár úrnak köszönhetően – irodalmunkat.

A Komáromi Magyar Gimnázium Öregdiákjainak és Tanárainak Baráti Köre rendszeresen közreadja *Komáromi Öregdiák* című hírlevelét, újságját. Ennek 2011. márciusi számában jelent meg a vele való beszélgetésem, ahol arra a kérdésemre, mi a titka legendássá lett tanításának, így válaszolt: „*Az iskola szeretetét magammal hoztam Komáromba, és már kezdetben arra törekedtem, hogy megszerettessem az iskolát és mindazt, amit tanítok. A humán pedagógia követője voltam, szerettem tanítványaim, becsültem őket és szüleiket, hogy vállalták az anyanyelvi oktatást. Nem a hatalom szájíze szerint végeztem munkámat. (...) A gyengébb képességűeket, de még a váltakozó szorgalmúakat sem aláztam meg, hanem igyekeztem segíteni nekik. Egészséges önbizalomra próbáltam nevelni diákjaim, mert a felvidéki*

magyar fiataloknak erre igen nagy szükségük van. Nem rossz jegyekkel büntettem, hanem lehetőséget adtam a tananyag elsajátítására. Igen! A nagy titok a szeretetben van."

Tanári pályáján mintegy ötezer diákja lehetett. 46 évi tanári szolgálata után búcsúztunk tőle a gimnáziumban: 1999-ben vonult nyugdíjba, de még két évig óraadó tanárként tevékenykedett. Tanári munkáját csak egy alkalommal szakította meg, amikor 1969 őszétől 1970 júniusáig Pozsonyban a Népművelési Minisztérium főelőadójaként dolgozott.

Rövid ideig tartó házassága válással ért véget, gyermeke nem született. Az iskola volt az otthona, a tanítási órák után a délutánok szervezéssel, felkészüléssel, próbákkal teltek: évtizedekig irányította iskolánk kulturális életét. A nemzeti kisebbségben élők számára kulcsfontosságú az anyanyelven végzett iskola, ahogy fontos az órákon kívüli foglalkozás a tanulókkal, adott esetben az anyanyelvi művelődés.

Gáspár Tibor 1960-tól kezdődően három évtizedig volt szervezője és rendezője a gimnázium irodalmi színpadának. Az iskola 1984–1985-ös évkönyvében így emlékezett a kezdetekre: *„Csokonaival indultunk azzal az elképzeléssel, hogy nevelő szándékkal szóljunk tanulóifjúságunkhoz. Arra ügveltünk, hogy a vers, a próza és a zene összhangban legyen. Megköveteltük diákjainktól a pontos, igényes művészi vers- és prózamondást Petőfi, Ady, Juhász Gyula, József Attila és a többi magyar költő költészetének bemutatása során."*

Az irodalmi színpadi munka a Felvidéken mozgalommá vált, s a szocializmus évtizedeiben kétszeres nyomás alatt élő nemzetiségi létünkben az irodalom eszközeivel mondta ki az akkor kimondhatatlant. Tanár úr iskolai kulturális munkájában folyamatosan megújult, 1980-tól a magyar diákszínjátszás hagyományainak megújításán fáradozott. Diákjátéknak nevezett rendezéseiben többek közt Páskándi Géza, Illei János, a felvilágosodás kori Pállya István egy-egy darabjának korszerűsített változatát láthatta nemcsak az iskola, hanem Komárom és az országos seregszemlék szép számú közönsége is.

A megbecsült pedagógus jeles szervezője és évtizedekig résztvevője is volt a szlovákiai magyar nemzetiségi művelődésnek. Irodalmi színpadunk fogalom lett; a Komáromban évente megrendezett országos hatósugarú Jókai Napok nyújtottak alkalmat a felvidéki színpadi formációval jelentkező csoportoknak a bemutatkozására. Számos díj, kitüntetés igazolja Gáspár Tibor e területen végzett hozzáértő munkájának az elismerését. Mintegy ezerötyszáz diákunk szerepelt az elmúlt évtizedekben bemutatott 62 olyan irodalmi összeállításban, lírai oratóriumban és diákjátékban, melyeket ő rendezett.

Nagyszerű eredményeket ért el a vers- és prózamondókkal való foglalkozása terén. A már említett seregszemle, a Jókai Napok adott helyet a legjobb szavalók, prózamondók országos versenyének is. 64 diákja ért el 1–3. helyezést ezekben, akik közül jó néhányan lettek hivatásos színészek, énekesek, táncosok nemcsak itthon, hanem külföldön is.

Rendíthetetlen magyar volt, mint „a stósi remete”, Fábry Zoltán. Az 1956-os forradalom és szabadságharc óta egészen az 1989-es rendszerváltásig a politikai rendőrség megfigyelés alatt tartotta. A fentiekben már említett, Gáspár Tiborral folytatott beszélgetésem az ő halálát követően – bővített formában – jelent meg a szlovákiai magyar pedagógusok és szülők Katedra című lapjában 2011 szeptemberében. Ebből idézek: *„...kihallgatásokra hurcoltak, volt, amikor az érettségi asztaltól vittek el. A megalázások és fenyegetések nem nagyon tudtak megfélemlíteni, de az 1980-as években a politikai rendőrség pati fürdőben lévő épületében az éjjeli kihallgatások már félelemmel töltötték el. Ekkor már a lakitelki találkozó és a csehszlovákiai magyar jogvédelem volt a téma, és állandóan börtönnel fenyegettek."*

Amikor végleg nyugdíjba vonult, betegsége helyhez kötötte. Ám mindig fel tudott emelkedni, és nem hagyta magára közösségünket. Minden gondolatával és cselekedetével az

összmagyar kultúrát és a jövőt szolgálta. A szavakba öntött súlyos gondolatok tolmácsolásának a mestere volt. Batta György újságíró, költő, a *Gáspár Tibor hűsége* című nekrológiájában ezt írja: „Szinte bizonyos, hogy az utolsó nagy szónok volt hazai tájainkon – beszédeire alaposan felkészült, azokat fejből, hiteles hangsúlyokkal és a kellő hangerővel tárta hallgatósága elé.” Százak, ezrek hallgatták gondolatközvetítő és -formáló, nagy hatású beszédeit Kulcsodtól, Csicsótól Komáromon át szerte a csallóközi falvakig, városokig. Igazi pedagógus volt. Az őt bemutató arcképet az ő gondolatával zárom: „Nagy emberi tisztesség a pedagógia. És nagy emberi becsület.”

Gáspár Tibor tanár úr 2011. augusztus 14-én hunyt el a dunaszerdahelyi kórházban. Sírja a komáromi református temetőben van, síremlékét egykori volt tanítványa, a Gútán élő Gögh Mihály állíttatta. A sírfelirat Ady-idézete: „Én magyar daccal ébren voltam akkor, mikor mindenki aludt.”

Számtalan kitüntetése közül az alábbiak a hivatalos szervek, valamint egy-egy közösség legnagyobb elismerései: Komárom város önkormányzatának Pro Urbe-Díja; A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének Czabán Samu-díja; Pro Probitate – Helytállásért Díj – a szlovákiai magyar politikát megjelenítő parlamenti képviselőknek a felvidéki magyarság ügyéért kifejtett tevékenységéért adományozott díja; Szent Gorazd-díj – a Szlovák Köztársaság Oktatási Minisztériumának kitüntetése.

Források: • Gáspár Tibor: *Kulcsod évszázadai*. Csemadok Dunaszerdahelyi Területi Választmány. 2001. • *Komáromi Öregdiák*. A komáromi magyar gimnázium Baráti Körének 26. hírlevele. 2011. márc., VIII. évf. 1. • *Katedra*. Szlovákiai magyar pedagógusok és szülők lapja. XIX. évf. 1. sz., 2011. szeptember • *Komáromi Lapok* XXI. évfolyam, 2011. szeptember 14. • *A komáromi magyar gimnázium százéves kulturális múltja*. A Selye János Gimnázium mellett működő Király Püspök Alapítvány kiadványa, 2013.

KUSTYÁNNÉ MÉSZÁROS ILONA
Komárom

GÉCZI FERENC (Battyán, 1934. 01. 19. – Nyíregyháza, 2018. 02. 27.)
tanító, tanár

Csehszlovákiában, a felvidéki Battyán községben született Gécz János és Czető Erzsébet harmadik gyermekeként. Boldog gyermekkorát szülei, nagyszülei, két nővére és sok unokatestvére között töltötte szülőfalujában. Édesapja foglalkozása ács volt, emiatt sokat volt távol a családtól. Kárpátalja visszacsatolásakor viszont állandó munkát kapott Ungváron, így a család odaköltözött. A fiatal Gécz Ferenc az elemi iskolai tanulmányait az akkori Drugeth téri népiskolában végezte el. A háború 1945-ben visszasodorta a családot Battyánba, majd 1947-ben attól félve, hogy Sziléziába költöztetik őket, átjöttek az anyaországba. Apja itt munkát kapott, a határ menti templomok megrongálódott tetőszerkezetének felújításával foglalkozott. 1948-ig Nyírtéten éltek, majd Gégénybe költöztek. A háborús vándorlások miatt Gécz Ferenc tanulmányait Gégényben folytatta, majd Nyíregyházára, a volt polgári fiúiskolába, a „Jókai-egyetemre” járt. 1950-ben elhatározta, hogy tanító lesz, ezért a Nyíregyházi Állami Tanítóképzőbe jelentkezett. Ott szorgalmával, közösségi munkájával, jó tanulmányi eredményével bizonyította, hogy alkalmas a peda-

gógiai pályára. Akkori gyakorlós tanítványai ma is szeretettel emlékeznek a „kistanító bácsira”.

1954-ben, az érettségi után **Tiszanagyfalu** lett pedagógus létének bölcsőhelye, 3. osztályosokat tanított, emellett a felső tagozatban már a történelem oktatását is rábízták. Ekkor figyeltek fel rá a járási vezetők, a képesítő vizsga után igen komoly feladatot kapott a 21 éves fiatalember. **Kálmánháza** tanyáján, **Örkűton** 1955-ben elindították a felső tagozatú képzést is a magas gyermeklétszám miatt. Mivel a tanítói lakás egyik szobáját is tanteremmé kellett átalakítani, valamint négy nevelőre lett szükség, azt a feladatot kapta, szervezzen maga mellé három fiatal férfi pedagógust. (Hiszen az egyik szoba szolgált csak szállásul.) Így lett ő igazgató-tanító. Később bekerült a központi iskolába igazgatóhelyettesnek. Majd az igazgató huzamosabb betegsége miatt megbízott igazgató lett 1960 augusztusáig.

Közben jelentkezett az Egri Tanárképző Főiskola magyar–történelem szakára, és 1963-ban meg is kapta általános iskolai tanári diplomáját. Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Csepka Éva Cecíliával, akivel 1960-ban házasságot kötött. Két gyermekük született: 1961-ben Ferenc fia, aki szintén pedagógus lett magyar–történelem szakon, 1964-ben Éva lánya, aki pedagógiai asszisztensi végzettséget szerzett.

1960 őztől a **Buji Általános Iskola** igazgatójának nevezték ki. Az itt töltött 14 év igen tartalmasan telt. Az oktató-nevelő munka színvonalának emelése érdekében fontosnak tartotta a körülmények javítását. Mivel akkor az oktatás az egymástól több száz méterre lévő három (görögkatolikus, római katolikus, református) iskolában folyt, célul tűzte ki, hogy központosítja a tanítás helyszínét. Erre új tantermek építésével kerülhetett sor. 1963-ra elkészült egy három tantermes épület igazgatói irodával, szakköri szobával, szertárral. A tanári szoba megnagyobbítása is megtörtént. A felszabadult tantermekben megszervezte a napközit konyhával is felszerelve, és így 80 gyermek és 30 dolgozó étkeztetését biztosíthatták.

A következő cél az volt számára, hogy megszüntesse a délutáni tanítást. Erre ismét csak úgy volt lehetőség, ha újabb épületet emelnek. Sok utánajárás eredményeként megvalósult ez a terv is, 1970-ben elkészült az első emeletes épület a faluban. A téeszírodaként működő egykori kúria is ezen a telken állt. Sikerült az irodát kiköltöztetni, helyére a napközit áttelepíteni. A volt napköziben pedig helyet kaphatott a falu bölcsődéje. Igen büszke volt arra, hogy munkálkodása idején egyéves kortól biztosítva volt a gyermekek ellátása. Az óvoda bővítésére is sor került egy felszabaduló szolgálati lakással, aminek felújítása is megtörtént 1971-re.

Közben a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 1968-ban történelem szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1970-ben Budapesten a magyar munkásmozgalom történetéből államvizgázott.

A nevelőmunka színvonalának emelését is fontosnak tartotta. Nagy szerepe volt a különböző kirándulások szervezésében, anyagi feltételeinek megteremtésében. Így jutottak el a buji gyermekek Tokajba, Egerbe, a Zempléni-hegységbe, Budapestre. Szervezte a nyári táborokat feleségével, aki magyar–orosz szakos tanárként dolgozott az iskolában. Miskolc-Tapolcán, a Balatonnál is többször táboroztak, szép napokat töltöttek a Sárospatak melletti Potács-völgyi vadászsházban a gyermekekkel.

Nagy gondot fordított a tantestület jó hangulatának biztosítására, valamint arra, hogy a falu kulturális életének szervezésében tevőlegesen vegyenek részt. Még arra is fordított időt, hogy színdarabokat adjanak elő. A *Felnőnek a gyerekek* és a *Liliomfi* bemutatásában ő is szerepelt.

Sok éven keresztül volt tanácsstag, sőt tanácselnök-helyettes is. 1972-ben felkérték a **Rakamazi Általános Iskola** igazgatására, mivel ott konfliktus támadt az igazgató és a tantestület között. Átmeneti időre vállalta a feladatot, fél év alatt sikerült összekovácsolnia a tantestületet, és visszatérhetett a buji iskolájába. 1974-ben újabb kihívás érkezett az életébe, megbízták a

nevelt” – nyilatkozta a művelődési központ egyik későbbi évfordulóján.

1983-ban újabb iskolaszervező tevékenységre kapott megbízást: toborozzon az épülő **20. számú** (ma **Gárdonyi Gézáról** elnevezett) **Általános Iskola** tantestületébe embereket, lakják be az iskolát. 1987-ben, mire minden a legjobb kerékvágásba került, infarktus és egyéb betegségek nyugdíjba kényszerítették. Hosszú küzdelmet folytatott egészsége helyreállításáért, közben kertészkedett, bekapcsolódott több közösség életébe, a kertbarátok klubjába, a Városvédő Egyesületbe, a Kodály Társaságba. A **Nagy Imre Társaság** megyei szervezetének alelnöke, elnöke, majd tiszteletbeli elnöke lett. Emlékezetes zárandokutakat szervezett Nagy Imre szellemének ápolására Snagovba, a párizsi Père-Lachaise temetőbe és más emlékhelyekre is.

1995-ben elkezdődött élete újabb jelentős szervező tevékenysége. A megyei nyugdíjas értelmiségi vezetők (METESZ, TIT) létrehozták előbb a Dialóg Nyugdíjas Egyesületet mint a megyeszékhely értelmiségi fórumát, majd abból kifejlesztették a **Megyei Nyugdíjas Szervezetek Érdekvédelmi és Érdekképviselői Szövetségét**, melyben vezetőségi tag, az egyesületben pedig elnök lett. Ezt a tevékenységét az idős emberek között végzett pedagógiai munkának tartotta, közel tíz esztendeig nagy felelősséggel és eredményesen folytatta, bár újabb betegségek kezdték ki egészségét. Így került kapcsolatba az ILCO Egyesülettel, melynek ugyancsak évekig titkára is volt. Bárhová tették a körülmények, mindenütt felnőtt a feladatához, és maximálisan sikeres, eredményes munkát végzett. Nyugdíjas egyesületi munkatársa, **Erdélyi Tamás** véleménye szerint: *„Munkatársai, barátai kedélyes, jószívű embernek ismerték, aki a világra nyitott, közösségformáló erejű. Ha csak tehette, kerülte az összeütközéseket, mindig a megegyezést, a békés megoldásokat kereste. Sokan tisztelték és szerették ezt a kiváló embert.”*

Kitüntetései közül legbüszkébb a Nyíregyháza Városért emlékéremre (2002) volt, és arra, hogy 2005-ben Buj község első díszpolgárai között lehetett. Avatásakor az akkori iskolaigazgató, **Munkácsiné Kolozsi Katalin** így emlékezett rá: *„Azok táborába tartozom, akik Géczi Ferenc tanítványai lehettek a 14 éven át tartó buji évek alatt. Máig örök élmény számomra az, amikor felső tagozatban történelmet tanított nekünk. Főként magasodván természetével, tudásával sokszor csak ámultunk, hiszen nem tanított, előadott, hévvel magyarázott óráin. Igazi büszkeséggel fogadtuk, hogy nekünk az igazgató úr tanította a történelmet. Hagytuk magunkat fellelkesíteni, tanultunk, mert ő ezt elvárta. Kedvet, érdeklődést ébresztett tantárgya iránt. Lehet, hogy nem véletlen pl. az én történelem szakválasztásom sem? Természetesen felfigyeltek kiváló igazgatónkra, és 1974-ben egy sokkal bonyolultabb feladattal bízták meg, az újonnan felépítendő és egyesített Megyei és Városi Művelődési Központ igazgatója lett Nyíregyházán (...) Kapcsolata településünkkel máig sem szakadt meg. Ellátogat ide családi okok miatt (a fia ma is itt tanít), közéleti tevékenysége révén falunapokra, rendezvényekre, nyugdíjas ta-*

nyíregyházi **Megyei és Városi Művelődési Központ** igazgatásával. Az átszervezés, az új ház építése, az új intézmény beindítása számtalan elfoglaltsággal járt, sok ősz hajszál keveredett fekete fűrtjeibe ekkoriban. *„A munkában eltöltött 34 év alatt szívesen dolgoztam a közművelődésben, ami azzal magyarázható elsősorban, hogy minket a tanítóképző nemcsak néptanítónak, hanem népművelőnek is*

lálkozókra. Kedves élményem, amikor ezeken mély pátosszal átélte szavatait hallhattam. A legmeghatóbb számomra az volt, amikor Ady Endre Hazamegyek a falumba c. versét mondta.”

A buji iskola nevelői szeretettel emlékeznek volt kollégáikra. Ennek jele a „Tanítók fája”, amelyet az Apáczai-díjas Munkácsiné ötlete alapján valósítottak meg. Törzsén táblácskákon láthatók azoknak az igazgatóknak, a leveleken pedig azoknak a pedagógusok nevei, akik ott tanítottak az államosítástól napjainkig terjedő időszakban. Az ünnepélyes avatás 2010. november 5-én volt, a még elérhető, hajdani kollégák maguk rakhatták fel a levélkéjüket, táblájukat, a tanulók pedig szép műsorral köszöntötték őket.

Volt osztálytársa, Kulcsár János kisvárdai iskolaigazgató mondta róla: „Világéletében elhivatott, aktív közéleti ember volt, ami már diákkorában is megnyilvánult az osztályközösség formálásában. Hatvan éven keresztül fáradhatatlanul szervezte az osztálytalálkozókat. Múlthatatlan érdeme volt abban, hogy szeretett igazgatóknak, dr. Kiss Lajosnak és a neves irodalomtörténésznek, Czine Mihálynak emléktáblát avattunk a volt Tanítóképző (ma Kölcsey Ferenc Gimnázium) falán, emléket állítva azoknak a kimagasló személyiségeknek, akik valaha iskolánk eminens diákjai, elődeink voltak. Sokrétű, gazdag, színes életutat járt be, mindvégig megőrizve páratlan szívbeli méltóságát.”

Kovács Istvánné az ILCO megyei elnöke: „In memoriam Gécz Ferenc. Megrendült lélekkel értesültünk Feri bácsi haláláról. Tanítónk, barátunk, sorstársunk volt. Intelligenciájából, vallomásaiból szerénység, derű áradt. Életigenlő, egész életében aktív ember volt. Élete összeforrt a tudásért, a kultúráért, a közösségért tevő munkával. Minden napra feladata volt.

Közéleti tevékenységében meghatározója volt Nyíregyháza város életének. Tanítói hivatásában, a művelődési ház igazgatójaként, városvédőként, egyesületi vezetőként mindig az ember volt fontos számára. Egyesületünk titkári tisztét 12 évig töltötte be nyomot hagyva maga után. Beszélgetéseinket élményként éltem meg. Példa volt. Igazodási pont. Szegényebb lesz az életünk nélküle.”

Kitüntetései: • Kiváló úttörővezető (1973) • Az oktatásügy kiváló dolgozója (1974) • Kiváló társadalmi munkáért (1982, 1986) • Szocialista kultúráért (1983) • Nevelőmunkáért (1987) • Pedagógus szolgálati emlékérem (1987) • Gyermekkért (1989) • Nyíregyháza Városért emlékérem (2002) • Nagy Imre Társaság emléklap (2002, 2003, 2006).

GÉCZI FERENCNÉ
Nyíregyháza
Fonyód, 1967.

GERE BÉLÁNÉ Bakk Borbála (Nyírábrány, 1938. 01. 20. — Kaba, 2018. 10. 16.) óvodapedagógus, óvodavezető

Borika néni a háború előtt saját földjén gazdálkodó, majd a térszékben dolgozó nyírségi parasztcsaládban nevelkedett három testvérével együtt. Az általános iskolát Nyírábrányban végezte, majd az eszes, szép és törekvő lány – családja nagy öröme és büszkesége – 1955-ben a Püspökladányi Állami Óvónőképzőben óvónői oklevelet szerzett. Kérésére **Nyíracád község óvodájába** helyezték, ahol 3 évig volt óvónő. 1958-ban – akkor úgy mondták,

népgazdasági érdekből – áthelyezték **Kaba I. számú óvodájába** vezető óvónői beosztásba.

Elfogadták, megszerették a településen a lelkiismeretes, felkészült fiatal lányt óvónőként, vezetőként, s mindeközben a szerelem is rátalált. 1960-ban házasságot kötöttek Gere Bélával, két gyermekük született: lányuk 1962-ben, fiúk 1969-ben. 1970-ben a **II. számú Óvoda** vezetőjeként tért vissza a hivatása gyakorlásához.

Balla Józsefné aranydiplomás óvodapedagógus, volt tagóvoda vezető így emlékszik a kezdetekre: „*Borikával az ismeretségünk az Állami Óvónőképzőben kezdődött. Én 1954-ben végeztem, Borika pedig 1955-ben. Az iskola elvégzése után szétváltak útjaink, mert az ország különböző tájaira neveztek ki bennünket óvónőnek.*

A sorsunk újra egymás mellé sodort bennünket, amikor 1965-ben Kabára kerültem, a 3. sz. óvodába óvónőnek. Ettől kezdve a nyugdíjba vonulásomig együtt dolgoztunk, igen nehéz körülmények között. Akkor még az óvodánk felszereltsége szegényes volt. A dajka nénik cserépkályhában tüzeltek, hogy meleg legyen a gyerekeknek, a vizet is kannával hordták a kútról. Igaz, hogy kis ágyak voltak, de se lepedő, se takaró nem volt, csak úgy feküdtek rajta a gyerekek. Benti cipőjük sem volt, így séta és levegőzés után meg kellett mosni a cipőjüket, hogy a csoportszoba tiszta maradjon. Igaz, hogy nehéz volt a körülmény, de mi azon voltunk, hogy a gyermekek jól érezzék magukat az óvodában. Ennek érdekében nagyon sok foglalkozáshoz magunk készítettük az eszközöket, a mesékhez illusztrációkat rajzoltunk.

Amikor nyugdíjasok lettünk, továbbra is tartottuk a kapcsolatot, sokat beszélgettünk.

Halálával egy nagyon jó kollégát veszítettem el, akit soha nem felejték. Személyében olyan óvónő távozott el, akire méltán büszke lehet az egész város, mert nagyon sokat tett az óvodás gyerekekért.”

Jómagam az 1970-es évek közepén kerültem az óvodába, s mindhárom egységben dolgoztam, az összes akkori dolgozóval munkakapcsolatba kerültem. Bátorítottak a továbbtanulásra, a képesítés megszerzésére, hisz ez időben történtek országszerte az óvodabővítések. A demográfiai hullám csúcsonak köszönhetően megemelkedett gyermeklétszám óvodai ellátásához sok új óvónőre lett szükség. A szakmai innováció országosan és Kabán is elkezdődött, s emellett az intézményi struktúra is változott. 1981. január 1-től a kabai községi óvodákat összevonták, s az összevont óvodák szakmai, pedagógiai vezetésével Gere Bélánét bízták meg. Az egykori felettese és a vezetőtársak emlékeznek a közös munkára.

Sári Győző ny. köztisztviselő: „*Gere Béláné vezető óvónőt gyermekeim óvodás kora idején ismertem meg az 1970-es és 80-as években. A szülői munkaközösségben nyílt alkalom segíteni az óvoda munkáját. Ekkor volt jelentős bővítés a Hétszínvirág óvodában, ideiglenesen egy iskolában működött az óvoda egy évig.*

Borika kérésének megfelelően a szülők közreműködtek és sokat segítettek az oda- és a visszaköltözésben, a körülmények kialakításában, az udvar rendbe tételében, fásításában.

Közvetlen, barátságos, jóindulatú embernek ismertem meg, ez volt a többi szülő megítélése is, akikkel a lehető legjobb kapcsolatok kialakítására törekedett.

A későbbiekben úgy alakult, hogy a fenntartó helyi tanács vezetőjeként még közelebbi kapcsolatba kerültünk és szakmai kérdésekben is együtt dolgoztunk. Mindig az óvodai munka jobbításának lehetőségét kereste, munkatársai szerették, tisztelték. Nagy türelemmel foglalkozott a gyermekekkel; felkészült, jó szakember és jó vezető volt minden tekintetben. Példásan jó kapcsolatra törekedett mindenkivel, szülőkkel, munkatársakkal, fenntartóval, más helyi szervekkel. Jó volt együtt dolgozni vele, szeretettel emlékszem rá.”

Antal Imréné, volt tagóvoda-vezető: „*1980-ban az óvodák összevonását nem fogadtuk nagy örömmel. Úgy gondoltuk, hogy azért nincs erre szükség, mert féltettük az óvodáink*

önállóságát. A vezetői posztra több ember neve is felmerült, végül az akkori szakmai felügyelet Borikát tartotta a legalkalmasabbnak. Mi, akik addig tagóvoda-vezetők voltunk, vezető-helyettesként működhattunk tovább. Borika jó emberismerettel, kellő szakmai alázattal próbálta összefogni a három óvodát. Kiegyensúlyozott, barátságos személyiség volt, önmagára és a munkájára rendkívül igényes, és ezt megkövetelte a munkatársaitól is. Segítő szándékkal közeledett hozzánk, hasznos tanácsaival segítette az egységes óvodai szemlélet kialakítását. Nem volt velünk mindig könnyű dolga, mert mindannyian külön-külön ragaszkodtunk a saját elképzelésünkhöz. Szakmai hozzáértése, vezetői rátermettsége átsegítette a nehézségeken. Megtartottuk a tagóvodák önállóságát, és partnerként kezelt bennünket. Sikertől jó emberi és munkatársi kapcsolatot kialakítani a három óvoda között.”

Bagi Katalin, volt óvodavezető-helyettes: „Óvodavezetőm a munkáját magas színvonalon végezte, mindig igyekezett tudását gyarapítani. Szakmai továbbképzések alkalmával tartalmas előadásaival emelte a tanácskozások színvonalát. Igen toleráns volt a beosztottakkal szemben, segítette munkájukat, de megkövetelte a jó munkavégzést is. Nem sajnálta az időt és a fáradságot sem, ha az óvodáról volt szó. Ha szabadságon volt, akkor is felkereshettük akár az óvodát érintő, vagy személyes problémáinkkal is.

Mindig igyekezett hasznos tanácsaival segíteni. A szülőkkel is igen jó kapcsolatot ápolt. Az egészséges, szép óvodai környezet kialakításában jó segítőtársa volt férje. Mint kiváló és elismert asztalos sokat segített az udvari játékok elkészítésében (csúszda, libikóka, kerti padok, asztalok). Az óvoda bővítésekor szerepe volt a beépített szekrények tervezésében és kivitelezésében, valamint a falburkolatok elkészítésében. A nyári karbantartási munkálatok során felmerülő problémák megoldásában is közreműködött.”

Kiss Lajosné, az általános iskola címzetes igazgatója így emlékszik az együtt töltött évekre: „Borikát fiam óvodáskora óta ismertem. Mint szülő is nagy szeretettel gondolok rá. Nagyon értett a gyerekek nyelvén, megértő, segítőkész volt. Nála nem volt megoldatlan probléma. Tudhatott valami csodát, hiszen halk szavával is mindig elérte, amit szeretett volna.

1985-ben lettem az iskola igazgatója. Ettől kezdve szorosabb együttműködés alakult ki közöttünk. Nemcsak a munkában, de emberileg is sokkal közelebb kerültünk egymáshoz. Ráadásul szomszédok voltunk, így szabadidőnkben is sokat tudtunk beszélgetni. Mondanom sem kell, hogy már a harmadik mondatunk a munkáról szólt. Pedagógiai tevékenységünkben fontosnak tartottuk az iskolára való előkészítést, a gyerekek személyiségfejlesztését, különösen a hátrányos helyzetű óvodások esetében. Ennek érdekében szoros kapcsolatot alakítottunk ki az óvoda és iskola között. Közös továbbképzések, kölcsönös látogatások, megbeszélések, szülői értekezletek, rendezvények szolgálták és könnyítették meg az iskolába való átmenetet. Kiemelten fontosnak tartotta a munkára nevelést. Képes volt úgy összefogni a szülőt, gyermeket, óvónőt, hogy abból egy erős egész kerekedjen, aminek a neve: életre nevelés. Ha valakikkel beszélgettem róla a harmadik mondatuk biztosan ez volt: »Mi nagyon szerettük Borika óvó nénit. Ő egy csupaszív ember volt.« Tekintélyét szakmai tudása, szilárd értékrendje, kulturált emberi magatartása adta. Teljes szívvel, odaadással volt óvónő, óvodavezető. Érzékenyen reagált az emberek örömeire, gondjaira, és ahol tudott, segített.

Vallotta: az élet értékét nem a csillogás, a taps, a hírnév, az elismertség adja, sem a beosztás, a rang, a siker. Az emberi élet önmagában értékes. Minden ember értékénél fogva gazdagítja a világot. Az ő értékei pedig: a becsület, a hűség, a családszereket, az ember tisztelete, a munkaszeretet, az alkalmazkodás, a megértés, a jóság és szerénység. Ezek az értékek örökre itt maradnak utána. Amikor az ő életében is eljött a megérdemelt pihenés ideje, minden erejét a családjára fordította. A szakmai munkát

felváltotta előbb a szülei gondos ápolása, majd a gyermekei és unokái féltő segítése.

Nagy szeretettel kísérte végig fejlődésüket, biztatta, bátorította minden lépésüket. Boldogsággal töltötte el, hogy sikeres, értékes felnőttekké váltak. Mindig elégedetten, büszkén mesélt róluk. Öröme még teljesebbé vált, amikor megszületett a kis dédunoka: Áronka, akinek a fényképeit boldogan nézegettük együtt. Az ő fejlődése, mosolya, mindig örömmel töltötte el. Sajnos gondozásában, nevelésében a hirtelen jött betegsége miatt már tevékenyen nem tudott részt vállalni, ami nagyon bántotta is. Nehezen fogadta el, hogy már egyre kevesebbet bír. Utolsó erejével is a kedvenc virágait gondozta. Mai napig is látom a gyönyörű virágos kertjét, ahol dolgos keze nyomán tavasztól őszig – rá emlékezve – most is nyílnak a kedvencei.”

A volt kollégák, a fenntartó visszaemlékezését, elismerését csak megerősíteni, sőt fokozni tudom a mellette szerzett szakmai, vezetői és emberi tapasztalataim alapján.

Biztos szaktudással, széleskörű tájékozottsággal, nagy rutinnal és humánummal látta el az óvoda vezetését. A pedagógiai színvonal emelése mellett nagy gondot fordított a nevelés-oktatás dologi, személyi feltételeinek bővítésére, javítására. Eredményesen és hatékonyan tudta ebbe bevonni az akkori társadalmi erőket, gazdasági szereplőket, szülőket. Nem utolsósorban pedig a korán és váratlanul elveszített férjét is szövetségesének tudhatta ezen igyekezetében, aki szeretettel, tevőlegesen támogatta, segítette hivatásában is.

Mindnyájunk szakmai fejlődését önzetlenül támogatta, engedte személyes ambícióink megélését, kiteljesedését. Egészen korán utódjaként tekintett rám, sok lehetőséget adott a tapasztalatszerzésre, a minél önállóbb tevékenységre. Biztatott a vezetői és közéleti szerepvállalásra, támogatta a szakmai előmeneteletemet, az önkormányzati képviselővé választásomat, tevékenységemet, örülve és elismerve az ebben elért eredményeket, sikereket.

1995-től, nyugdíjba vonulása után is őszinte érdeklődéssel, sikereinkért izgulva kísérte figyelemmel szakmai munkánkat, személyes életünket. Gyakran volt résztvevője az óvodai rendezvényeknek, programoknak, a volt kollégákkal való szervezett és spontán találkozónak. Szeretetteljes gondoskodással, segítséggel fordult gyermekei, unokái, testvérei felé, aktív életet élt barátnőivel is. Az élet kegyetlen és talán a legfájdalmasabb próbatételt rótt rá lánya elvesztésével. Belül élte meg mérhetetlen bánatát, s ezután még aktívabban segítette unokáit a napi teendők ellátásában, céljaik megtalálásában, elérésében.

Unokái, *Borgulya Rita és Emőke, Gere Boglárka és Hajnalka* így emlékeznek rá: *„A mi Bori mamánk mindig is azon fáradozott, hogy összetartsa a családjunkat. Gyermekkorunk meghatározó élményei voltak a nála töltött nyarak és a vasárnapi családi ebédek, amikre mindig szívvel-lélekkel készült. Nyugdíjas éveiben az unokáinak szentelte életét, minden gondolatában mi voltunk, szívén viselte mindannyiunk sorsát. Mindig meghatották sikereink, örömeink, sőt, sokszor túlságosan is a szívére vette problémáinkat. Az életre és a munka szeretetére nevelt minket. Mindig őszintén megmondta véleményét, élettapasztalataira alapozva próbált tanácsokkal ellátni minket, és egyengetni utunkat. Biztos pont volt az életünkben, akire mindig számíthattunk, és mindig támaszkodhattunk, hiszen éreztük, hogy teljes szívéből szeret minket.”*

Borika nénit nem kímélte a szenvedésektől és fájdalmaktól az élet, de tudom, hogy az általa nevelt sok száz kis óvodás tisztelete, a fenntartó, a szülők, a volt kollégák elismerése és a szeretett családja sok-sok örömet, boldogságot jelentett és adott is neki az élete utolsó percéig. Hadd zárjam Borika néni nehézségeiben is bővelkedő, de sikeres életútjának méltatását, a rá való emlékezést a fia, Gere Béla megindítóan szép gondolataival: *„Nehéz helyzetben van, aki azt a feladatot kapta, hogy röviden írjon arról, akit a születésétől fogva legrégebben ismert és legrégebben szeretett. Aki már nincs a földön közöttünk és éppen az ÉDESANYÁNK. Róluk számtalan művészi alkotás született. Ezeket nagyon nehéz fölülmúlni. Az én édesanyám-*

ról az én érzésem a legerősebb, a legnemesebb, a legmélyebb! Hogyan lehet ötven év szeretetet, aggódást, ragaszkodást, önzetlenséget, és megismételhetetlen pillanatot írásba önteni? Imádkozva, merengve. Talán az Úristen segít.

Az erdőben a tölgyfáról leválik az apró makk. A földben, tápláló talajban gyökert ereszt. A Teremtő ad hozzá éltető esőt, csillámló napsugarat. Melengeti, dédelgeti, megnöveli. A piciny makk már szárba szökken, erősödik, szélesedik. A fácskának zsenge hajtásai fakadnak, majd ágakká vastagodnak. Az ágak levelet növesztenek. Majd a Teremtő ad szelet és vihart, hogy a kis fa a szél ereje alatt erősödjön. Az öreg tölgy lombja azonban védelmezi. Majd a fa tovább nő. Koronát növeszt.

A Teremtő hoz fagyot a kártevők pusztítására, a fa viszont átvészeli. A kis csemetéből erős tölgy cseperedik. Neki is lesz termése. S az öreg fa még ekkor is óvja. Mert ez neki természetes.

Amikor az öreg tölgy elkorhad, nincs többé. Akkor a szelet, a vihart már neki kell felfogni, és óvni azt a csemetét, amely az ő árnyéka alatt cseperedik. Mit kaptam Tőled, amit tovább kell adnom? Szeretetet, kitartást, szívósságot, egyenes jellemet, munkabírást, becsületet. Azt, hogy apám nélkül is férfit neveltél belőlem és még, még, még... Sok dologban nem tudlak megközelíteni. Az önzetlenségemben biztosan sohasem. Nyugodj békében!”

BORBÉLY VILMOSNÉ
intézményvezető
Kaba

H

„A pedagógus munkája alkotás,
a tudománynak és a művészetnek
a csodálatos ötvözete.”
(Zalka György)

DR. HABIS GYÖRGY (Budapest, 1917. 07. 19. – Eger, 1996. 08. 26.)
középiskolai tanár

„Tudásával és egész emberségével tanítványai
előmenetelét igyekezett szolgálni.”
(Dr. Kovács Endre)

1917-ben született Budapesten. Édesapja sámfakészítő mester volt, édesanyja villamoskalauzként dolgozott. Az elemi iskola osztályait Székesfehérvárott végezte. Középiskolába ugyancsak Székesfehérvárott járt, a Magyar Királyi Állami Ybl Miklós Reáliskolába, ahol 1936-ban tett sikeres érettségi vizsgát. Már középiskolás, később egyetemi hallgató korában is magántanítványoknak való óraadással szerezte meg a tanuláshoz szükséges anyagiakat.

Egyetemi tanulmányait 1936-tól a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán folytatta magyar–német–olasz szakon. Felvették az Eötvös-kollégiumba, ami az anyagi segítségen túl nagy megbecsülést is jelentett. Itt kötött barátságot Lőrincze Lajossal, akivel a későbbiekben is – az Édes anyanyelvünk c. rádióműsor szerkesztése kapcsán – szoros kapcsolatban állt. Egyetemi éveit alatt ún. kiegészítő érettségít tett görög és latin nyelvekből, továbbá angolt tanult Országgh László professzornál. Többször

kapott ösztöndíjat nyári egyetemekre Ausztriába, Németországba. Doktori disszertációját „Goethe magyar utókorá” címmel írta.

Az egyetem elvégzése után Egerbe került, különböző egri középiskolákban tanított. 1941 szeptemberében a **Szt. Bernát (ciszterci) Gimnázium** civil tanáraként kezdte pedagógusi pályáját. 1948-tól a **Dobó István Gimnáziumban** tanított magyar nyelvet és irodalmat, valamint német nyelvet. Szigorú, de szeretett tanár volt, ezt az évtizedekkel későbbi osztálytalálkozó is bizonyította. Emlékét a gimnázium aulájában kis márványtábla is őrzi, amelyet 1956-os osztálya helyezett el.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc törést hozott az életébe. Munkástanácsi elnöksége miatt – bár tanítványait féltőn óvta minden meggondolatlan cselekedettől – 1957 februárjában letartóztatták, és Tökölön, illetve a kistarcsai internáló táborban tartották fogva. Öt hónap elteltével engedték szabadon, de tanári munkásságát csak 1958-tól folytathatta – immár a **Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban** (később egy időre Szilágyi Erzsébet Gimnázium és Kereskedelmi Szakközépiskola), innen ment nyugdíjba 1977-ben, ekkor megkapta a Pedagógus Szolgálati Érdemérmét.

A Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban szaktárgyai mellett angol nyelvet is tanított. Az iskolában ő vezette be az idegen nyelvű folyóiratok olvasását, hogy a nyelvkönyvek anyagát élőbbé, a diákok nyelvtudását frissebbé tegye. Munkájának magas színvonalát, önmagával és diákjaival szembeni igényességét mutatja, hogy tanítványai több ízben bejutottak az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyek döntőjébe magyarból és angolból, illetve sorra kerültek egyetemre, ahol szintén szép eredményeket értek el.

Az iskolai munka mellett angol, francia, német, olasz nyelvekből rendszeresen fordított magyarra orvosi szakkikkeket, valamint egri orvosok külföldön elhangzó előadásainak vagy nyomtatásban megjelenő cikkeinek anyagát fordította angol nyelvre. Számos kandidátus, fő- és beosztott orvos bízott szaknyelvi jártasságában. Az egri kórház orvosainak magánórát is adott. Orvos tanítványaival egészen 1996-ban bekövetkezett haláláig kapcsolatban állt.

Dr. Habis Györgynek rendkívüli nyelvteljesége mellett kiváló pedagógiai érzéke is volt. Vallotta, hogy az idegen nyelvek tanulását az anyanyelvi készségek megszilárdulása után mihamarabb, apró léptekkel kell megkezdeni, és fejlesztve folytatni egész életen át – azért is, mert a nyelvtanulás frissen tartja az elmét, és serkent az új értékelésre. Pedagógusi munkásságának elismeréseként 1994-ben Eger Város Kiváló Pedagógusa kitüntetésben részesült. 2012-től az ő nevét viseli az a német nyelvi szép kiejtési verseny, amelyet az Egri Szakképzési Centrum Kereskedelmi, Mezőgazdasági és Vendéglátóipari Szakgimnáziuma, Szakközépiskolája és Kollégiuma hirdet meg évről évre a város középiskolaiban tanuló diákoknak.

Volt tanítványa és kollégája, *Váraljai Pálné* (Eger) emlékei Habis György tanár úrról a következők: „Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy Habis György a tanárom és kollégám is volt. Az 1957–58-as tanévben, mikor a forradalom alatti szereplése miatt büntetésből áthelyezték iskolánkba, én a 4. C osztály (reál osztály) tanulója voltam. Három évig nagyon szigorú, a tananyagot nagyon pontosan megkövetelő magyartanárunk volt. Habis tanár urat szerény, mély érzésű, az irodalmat nagyon szerető és tudó, nagy műveltségű embernek ismertük meg. Az érettségire készülés, az ismétlés azzal telt el, hogy lelket vitt a tudásunkba. Rengeteg verset kellett könyv nélkül megtanulni, sokból még ma is szívesen idézek. A magyar érettségünk olyan sikeres lett, hogy bejártak az iskola tanárai a feleleteinket meghallgatni, pedig reál osztály voltunk.

1971-től a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumba kerültem kémiatanárnak. Gyuri bácsi még néhány évig a kollégám volt. Emlékszem arra az évre, amikor nem lehetett az érettségi dolgozatokra érdemjegyet adni, csak »nem felelt meg, megfelelt és kiválóan megfelelt« értékelés volt. Mély szomorúsággal mutatott két angoldolgozatot, az egyik tele volt hibával,

tiszta piros volt a sok javítástól, a másokban alig volt hiba, de mind a kettőt a megfelelt kategóriába kellett sorolni. Habis tanár úr mindig jól ítélte meg tanulóinak a tudását, érdemjegyei reálisak voltak. A fenti két dolgozat közül a jobbik gazdája néhány év múlva középiskolai angoltanár lett.” Volt tanítványa, Demeter László (Szomolya) ilyen emlékeket őriz:

„Gyuri bácsi, azaz Habis tanár úr nálunk a Ciszter Gimnáziumban civil tanárként nagy tekintélyű volt, különösen a felsősök körében, rendkívüli általános műveltsége, fantasztikus szaktudása és alaposága vagy inkább pedantériája miatt. Mi, alsós kisdiákok inkább szigorától féltünk. Mikor megjelent szünetben a folyosón, kissé félszeg járásával, a szemüvege miatt hidegen csillogó tekintetével, szinte elnémultunk, a fal felé húzódtunk, és el se tudtuk képzelni róla, hogy nevetni is tud, sőt szeretetteljesen kedves tud lenni... Pedig az volt!

A mi osztályunkat csak egy évig tanította németre, de mondhatom, hogy a mai napig (86 éves koromig) abból éltem, ha németül kellett beszélnem, netán tolmácsolnom, amit e rövid iskolaévben Gyuri bácsitól kaptam. Megmaradt bennem felejtethetetlenül – hiszen egy diákrendezvényen még parodizáltam is –, amikor negyedikes gimnazistaként (14 évesek voltunk akkor) felszólított bennünket notesszel a kezében az intenzívebb tanulásra. Jellegzetes akcentusával, nagyon kiemelve az *ë* betűket, így szólt: – Hálljátok-*ë* negyedik osztály! Háténékem nem tánultok, negyédévkortánmégnyomom a cëruzát!

Tornatanárunk, Rédey Rezső, akit csak Rudinak becéztünk, a kor szellemének megfelelően fegyvermezett, katonás ember volt, és minket is kemény vezényszavakkal irányított, hogy »stramm« gyerekek legyünk. Akkoriban ilyen volt a korszellem, és ez szinte természetes volt. Már első gimiben kötelező volt megtanulni úszni. Az egeri versenyuszodában több hét végén folytak az úszóverseny selejtező futamai, míg végül az iskolánk legjobbjai álltak a startköveken nagy izgalomban. A tanáraink reverendásan ültek a medence szélén, mellettük, mögöttük az egész ciszter diáksereg, végigizgulva az eddigi startokat. »Rudi« tanár úr már nagyon fáradt lehetett, vagy valami sürgős dolga akadt, megkérte a pár méterre álló egyetlen civil tanárt, hogy ezt az egy start indítását vegye át tőle, s mire a következőket kell indítani, már vissza is jön. Ez a nagyon civil tanár Gyuri bácsi volt, akitől a pattogó vezényszavak kiabálása oly távol állt, mint Makó Jeruzsálemtől. Hiába nézte korábban az indításokat, hiába hallhatta a »Vi-gyázz! Kész! Start!« vezényszavakat, mikor odaállt az indítandókhoz, szinte bocsánatkérően felemelte kissé a kezét, és félhangosan, lassan tagolva vezényelte: – „Bë-lë ugor-hát-nak! Az utolsó szótagot bár erősen megnyomta, mint végszót, azok a »büdös kölkök« összevissza potyogtak bele a vízbe... Röhhögött mindenki. Még a nagytekintélyű reverendás paptanáraink is. Be kell vallanom, hogy én nem voltam ott személyesen, csak felsőbb osztályosoktól hallottam ezt a sztorit. Lehet, hogy ez is csak legenda, mint sok más jellemző történet egy-egy ismert és szeretett személyről, de annyira jellemző, hogy akár még meg is történhetett...”

Habis György közéleti elkötelezettségét gyermekére örököltette: Habis László 2006 óta Eger Megyei Jogú Város polgármestere.

Forrás: Dr. Kovács Endre, egeri segédpüspök. In: Szecskó Károly: *Dr. Habis György*. Egeri Magazin, 2013. április

Fia,
néhai DR. HABIS GYÖRGY FŐORVOS

HALMAY LÓRÁNDNÉ Bedőházy Vilma (Pusztakamarás, 1914. 11. 25. – Nyíregyháza, 1992. 04. 29.) tanító

*„Elosztogattam magamat, fiaimmal, leányaimmal lettem egy szív,
egy akarat. S hogy művem le nem mérhető, már nem bánt,
nem nyugtalanít, ki embert nevel, az abban él,
amit másoknak megtanít.”*
(Kiss Tamás)

A ma Romániához tartozó, Sütő András szülőhelyként ismert Kolozs megyei településen, Bedőházy József és Albisy Matild negyedik gyermekeként született. Nehéz gyermekkort élt meg. Édesapja Kolozsvárott volt körjegyző, édesanyja a háztartást vezette. A háború végén a családnak menekülnie kellett. A debreceni állomáson meghalt előbb az édesanyja, aztán az édesapja is. A hatéves kislány Püspökladányba került, nagybátyja, Albisy Géza nevelte fel. Ott végezte elemi és polgári iskolai tanulmányait, majd Kecskeméten járt tanítóképzőbe, de azt akkor nem fejezte be. 1942-ben férjhez ment Halmay Lóránd folyamőr századoshoz. Közös életüket Pesten kezdték, majd Kőszegen éltek a nagyszülők házában. Itt születtek fiaik: Lóránd 1947-ben, Miklós 1948-ban, Balázs 1951-ben.

A **kőszegi tanítóképző gyakorlóiskolájában** kezdett tanítani, és 1952-ben ott kapta meg tanítói diplomáját. A családnak távoznia kellett a városból, Viola néni az ország keleti részén kapott állást. A **Nádudvari Állami Általános Fiúiskolában** alkalmazták 3 tanéven át, ahol az akkori tanárhány miatt felső tagozaton tanított biológiát, rajzot, történelmet. Embert próbáló évek voltak ezek. Kezdő nevelőként ismeretlen közegben, szakképzettségétől eltérő korosztályt és tantárgyakat tanítani, három kiskorú gyermeket nevelni úgy, hogy a férje ekkor Sztálinvárosban dolgozott építkezésen. Viola néni helytállt, majd örömmel fogadta áthelyezését a szomszéd településre, ahol tanítói diplomáját hasznosíthatta a továbbiakban.

1955 júliusától 1974 decemberéig a **Kabai Általános Iskola** volt a munkahelye. Többnyire az úgynevezett nagyfelmenő rendszerben 3–4. osztályosokat tanított, táncszakkört vezetett kicsiknek és a település fiataljainak. Tanítványai arra is emlékeznek, hogy a gyakran hiányzó tanulókhoz látogató brigádot szervezett, elősegítve ezzel a tanulásban való felzárkózást. Az ifjúsági vöröskeresztes mozgalom keretében tömegeket készített fel az egészséges életmódra, az elsősegélynyújtásra. Jó közösségi munkája, agilitása alapján tanácsagnak választották, a kulturális bizottság tagja volt. A Nőtanács kultúrfelelőse tisztséget is betöltötte.

Sári Gusztáv igazgató így jellemezte munkáját: „Osztályában jó eredményeket biztosító tevékenységet végez, ötletesen, változatos módszerekkel szilárdítja meg a tanulók jártasságait és készségeit. Nevelési vonatkozásban is átgondolt, célratörő munkát végez. Különösen kiemelkednek tanítványai a kulturált viselkedés, a testi neveltség és a higiénia terén. Táncszakkörével évek óta járási legjobb eredményt mutat fel, megyei szinten is jó hírnevet szerez iskolának. Az ifjúsági vöröskereszt keretében nagy tömegű gyermekkel foglalkozik, a vizsgákon a csoport tagjai hasznos ismeretekről, emberbaráti segítőkészségről adnak számot. Segítséget adnak az iskolafogászat felügyeletében, a tisztasági mozgalom ellátásában is. Versenyzői járási szinten két évben értek el 2. helyezést. Kartársaival szívélyes, közvetlen, aktivitása községi szintre is kiterjed.”

Az 1960-as évek vége felé a kabai iskolában megnövekedett a napközis tanulók aránya, ő is napközis nevelő lett. Gaál Dezsőné Mimi néni (*Pedagógusok arcképcsarnoka* 2015.) a kisiskolások első, Viola néni a második csoportjának vezetését látta el. Nagyon jól együttműködtek, programjaik egymásra épültek, így jól érvényesült a folyamatosság a nevelésben.

Ekkor terjedt el, hogy a hét a Himnusz eléneklésével indult. A tanulás mellett jutott idő a játékra, a beszélgetésre, személyiségével is pozitívan hatott a tanulók viselkedésére. Továbbra is nagy szeretettel foglalkozott a közösségi és iskolai vöröskeresztes munkával, csoportjai járási és megyei szinten is kiváló eredményeket értek el. Ha a tanárhiány megkívánta, szívesen vállalt helyettesítést is. Emlékezetesek voltak a biológiaórái, ahol középpontba került az egészséges életmódra nevelés. Nyugdíjba vonulását követően még évekig a **hajdúszoboszlói 4. sz. Általános Iskola** napközis nevelője volt. Kapcsolata élő maradt korábbi tanítványaival, kollégáival is.

1982-ig férjével, azt követően pedig egyedül élt, de boldoggá tette gyarapodó családjá, unokái: Richárd, Lóránd, Anna, Balázs és Zoltán.

Viola néni felfogását, gyakorlatát talán Müller Péter szavaival fogalmazhatjuk meg leghitelesebben: *„A tanítás csak információt tölt a fejekbe, de a nevelés: növel. Nem mennyiséget ad, hanem minőséget. Segít egy rózsának igazi rózsává válni. És egy gyereknek megtalálni és kibontani önmagát.”* Így látják ezt a fiai is, akik máig szívesen emlékeznek azokra az estékre, amikor édesanyjuk felolvasta az *Egri csillagokat*, és olyan szép elbeszéléseket, mint Herczeg Ferenc *Az arany trombita*, Gyulai Pál *Éji látogatás*.

Nincs még egy munkakör, amiről ennyi intenzív tapasztalatot szerezhethetnénk, akár akarjuk, akár nem. Hatesztendőskorunktól kezdve 12–13 éven át minden áldott munkanapon reggeltől délutánig azt figyeltük, mit tesz a tanár. Így szerezhettünk információt tanítóinkról, tanárainkról.

Viola nénire így emlékeznek a tanítványok: *Oláh Imréné Szabó Ilona* visszaemlékezése így hangzik:

„Viola néni az 1957/58-as tanévben tanított bennünket a 3. évfolyamon. Igazi tanító néni alakja ma is frissen él bennem. Kedves, bájos arcát, szolid, de mindig elegáns öltözkését mindnyájan csodáltuk. A tanóráin rend és fegyelem uralkodott, mivel csendes, nyugodt hangú magyarázataira mindenki odafigyelt. Ha nem boldogultunk a feladatok megoldásával, mellénk ült, és egyenként segített mindenkinek. Nekem rajzórán segített sokat. Egy-két jó tanács, általa meghúzott vonal rögtön szebbé tette a munkámat. Hálás voltam érte.

Szolgálati lakásuk az iskola udvarán volt. A nagy, tágas szobák, hangulatos kert sok fával, cserjével nyugalmat árasztott. Viola néni néha ide hívott néhányunkat, bepillantást engedve családi életébe. Nem egy alkalommal zongorázott nekünk. Később felső tagozatos korunkban mint a néptáncszakkör vezetője, több ismert táncot és általa koreografált produkciót is betanított nekünk. Az így összeállított műsort előadtuk a falu kulturális rendezvényein, de a szomszéd községben is. Különösen szerettük a mikepércsi csárdás című táncot, ami Béres András koreográfiája volt. A csoportban szerepelt Viola néni két kisebb fia: Miklós és Balázs is. Velünk együtt örült a csoportunk sikereinek. Büszke volt ránk. Az emlékek, amelyek rá emlékeztetnek, csak a jóságról, a szeretetről és a kedvességről szólnak.”

Mester Józsefné: „Viola néni engem az 1960/61-es tanévben tanított, 3. osztályban. Az akkori új iskolában volt a tantermünk. Jó emlékeim vannak róla, szigorú tanító volt, de én szerettem. Emlékszem rá, hogy olyanokat is megtanított nekünk, ami nem volt a tananyagban, pl. az általános higiénével kapcsolatos dolgokat, az elsősegélynyújtást, és egészséges életmódra nevelt. Határozottan emlékszem a tánccsoportra, amiben én is táncoltam. Azt tudom, hogy ha valahol felléptünk, akkor mindig utolsóként szerepeltünk, hogy az maradjon meg a nézőkben. Igaz, hogy sokszor már nagyon fáradtak voltunk, mire sorra kerültünk, de nagy sikerünk volt. Anyukám egyszer Viola napra süttött egy kenyeret, és elvitte neki, aminek nagyon örült.”

Elek Lajos: „Viola néni harmadik osztályos koromban tanított. Ma is követendő példaképemnek tartom emberként is. Egyéniségével, kisugárzásával kivívta a kollégák és a gyerekek tiszteletét és szeretetét. A tanítási órákon nagy odafigyeléssel nevelte, oktatta a reá bízott

Kabai táncscsoport szereplés után 1961-ben

tanulókat. Ha problémánk adódott az ismeretek elsajátítása során, türelemmel, biztatással segített bennünket, megkövetelve a rendet. Három gyermek édesanyjaként szívesen mesélt nekünk egy-egy, gyermekeivel kapcsolatos történetet. Közvetlen, jó kapcsolatot alakított ki tanítványai szüleivel is. Nyugdíjba vonulása után elköltözött Kabáról, de volt tanítványaival és a szülőkkel, köztük az én szüleimmel is tartotta a kapcsolatot. Ma is nagy szeretettel gondolok rá."

Szűcs Piroska: „A mi osztályunk cserfes kis csapat volt, Viola néni türelmével, kedvességével lecsendesített minket. Nem adott időt a beszélgetésre, lefoglalt bennünket, mindig mosolyogva jött közénk. Sokat mesélt, lekötötte a figyelmünket. Az ő szeretete úgy összetartott bennünket, mintha egyetlen narancs lenne az osztályunk. Kerek, és mint a narancs sok kis gerezdje, úgy simul össze a sok kis gyerek. Gondot viselt ránk. Tanító nénink volt az aranyág, és mi az ágacskaín függtünk mindahányan. Nemcsak tanító volt, de jó barát is, nem csak a tananyagot tanította meg, hanem szeretettel nevelt bennünket. Még zoknit stoppolni is megtanított, illedelmes viselkedésre nevelt. Az asztalterítést, a késsel-villával való evést is megtanította."

Vágó Emese német órákra járt hozzá: „Volt kezdő és haladó csoportja. 2 évig jártam hozzá, az órák intenzíven és igen nagy feyelemben zajlottak."

Menyhárt Emma is hálával gondol tanítójára: „Emlékeim szerint negyedik osztályos koromban kezdtem el néptáncra járni Viola nénihez. Nagyon lelkesen tanított bennünket. Sokat fejlődött az önbecsülésünk, a tánc szeretetére és egymás megbecsülésére nevelt."

Sári Gusztávné, egykori kabai tanítónő, aki szomszédja is volt Viola néninek, így emlékezett rá: „Viola és férje, Lóránd kiváló nevelésben részesültek, aminek eredménye bennük élt, és értékes alaptőkévé vált. Az intelligencia, a kulturált viselkedés, a kötelességtudat úgy jellemezte őket, mint embert a szeme színe. Három fiúgyermekük nevelésében kamatoztatták ezt a tőkét. Ők növekedve teljesen követték szüleik példáját, s az osztályközösségeikben a tanuló társak szimpatikus, követendő példát láttak bennük. A Violában levő neveléssel kapcsolatos tudás jól segítette tanítványai nevelését. Amikor Kabára kerültek, és valamiben elbizonytalanodott, tanácsot kért tapasztalt tanító-, tanártársaitól. Boros Mária, Lászlóné Mária, Csiha Gáborné, a Gaál házaspár szívesen segített."

A vékony, csinos, jó ízléssel öltözködő tanítónő a szülőkkel tisztelettel beszélt gyermekükről, következetesen szigorú volt tanítványaihoz ugyanúgy, mint a fiaihoz. A tiszta környezetet, az ápoltság megjelenését, választékos fogalmazást, pontos feladatelvégzést elvárta. Ebben ő és családja minden tagja hiteles példa volt Kabán. Munkája eredményessége miatt nyerte el az emberek tiszteletét."

Halála után negyedszázaddal is szeretettel őrzik Viola néni emlékét fiai, unokái, egykori tanítványai, kollégái, jó ismerősei.

Egykori kollégája,
KÁLMÁN ANTALNÉ
Debrecen

HARANGI LÁSZLÓ (Miskolc, 1929. 12. 24. – Budapest, 2015. 03. 15.)
művelődéskutató, andragógus

Szakmai önéletrajzában ezt írta: „1929. december 24-én születtem Miskolcon. Eredetileg magyar–angol szakos középiskolai tanár vagyok, diplomámat az ELTE BTK-n szereztem 1953-ban.

Népművelői sorsomat és angolbarát mivoltomat hasonló nevű nagybátyámnak köszönhetem, aki sárospataki diák volt, Újszászy Kálmán bácsi tanítványa, majd Cambridgben tanult, és egy évig járta Amerikát. Ő beszélt nekem a faluszemináriumokról, az angol kollégiumi életről, a már akkor rohanó amerikai életformáról, a »bolland amerikaiakról«, és én ámulattal hallgattam. Így aztán nem csoda, hogy az érettségi után az angol szakot választottam, és örömöm telt abban, ha valamit tehetek az emberek műveltsége, szellemi gyarapodása érdekében, mint ahogy ezt a sárospatakiak cselekedték.

Az államvizsga letétele után a Művelődési Minisztériumba vettek fel, mivel az egyetemen kulturális munkát végeztem. Az angol szakon működő kamarakórus tagja és szervezője voltam, amely műsorokat adott a főváros üzemeiben és kultúrotthonaiban. A Népművelési Főosztály Módszertani Osztályának előadója voltam 1953-tól 1956-ig, s a közművelődési munka jó gyakorlati tapasztalatait – elsősorban az ismeretterjesztés területén – kellett felkutatnom, értékelnem és róluk módszertani kiadványokat íratnom, amelyeknek szerkesztésével és nyomdai előkészítésével szintén nekem kellett foglalkoznom. Viszonylagosan rövid idő alatt mintegy tizenhat ún. »módszertani levelet« sikerült így produkálnom.

Különleges korszaka volt ez a proletárdiktatúrának, amelyen már a repedések jelei mutatkoztak, hogy 1956-ban szétesen a monolitikus tömb. Ekkor pattant ki az »olvasóköri vita«, amelyben Veres Péter és Szabó Pál kiállt »egyetemeik« mellett, Jánosi Ferenc vezetésével pedig megalakult a Hazafias Népfront. Ennek a lelkesítő, reménykeltő időszaknak voltam a »módszertanosa«, és segítettem az olvasókörök felélesztését, a kultúrotthonok társadalmi vezetőségének felállítását, egy értelmes, pedagógiaileg megalapozottabb iskolán kívüli népművelés újraélesztését. Ekkor ismerkedtem meg a Népművészeti Intézet akkori igazgatójával, Széll Jenővel és Szerb Klárral, a Szerkesztési Osztály vezetőjével, akik nagy hatással voltak rám. Munkám elismeréséül 1956-ban Szocialista Kultúráért miniszteri kitüntetést kaptam.”

A „történelmi igazságtétel” elkötelezettje, a korábban a művelődés lehetőségeitől megfosztott fontos társadalmi csoportok és a „magas” kultúra kapcsolatának megteremtésén fáradozott minden posztján. 1957-től a Corvin téri háttérintézet, a Népművelési Intézet szervezetében működő **Művelődéskutató Intézet** vezető munkatársa, Vitányi Iván munkatársa a Művelődéskutató Intézetben. 1994-től a Magyar Népfőiskolai Társaság elnökségének is tagja lett. Kezdeményezője nyugat-európai minták nyomán a „Felnőtt tanulók Hete” rendezvénysorozatnak, melyben kulcsszerepet töltött be hosszú éveken át a vezetésével működő **Magyar Pedagógiai Társaság Felnőttnevelési Szakosztálya**. A nyugati tájékozódás mellett jellemezte a távol-keleti is. Fontosak Japánról írt tanulmányai.

1995-ben Magyar Köztársasági Érdemérem kiskeresztje kitüntetést kapott. Főszerkesztője a Felnőttképzési Lexikonnak, mely klasszikusan civil-szakmai kezdeményezésként valósult meg. A Magyar Pedagógiai Társaság 80. születésnapjára CD-n adta közre gazdag munkásságának fontos írásait. 2010-ben a Kultúra és Közösség című folyóirat különszámot adott ki összegyűjtött tanulmányaiból. (E számban jelent meg a forrásként idézett, Csoma Gyula tollából származó méltatás is.)

Jómagam így búcsúztattam 2015 hűvös decemberében fogyatkozó számú kortársai és családtagjai körében a budakalászi temetőben: „Hosszú életútját befejezte Harangi László, akit andragógusnak és művelődéskutatónak ismert és ismert el a szakma. Azt mondom: vele a XX. századot búcsúztatjuk a hideg decemberi délelőttön a budakalászi temetőben. A háború után már ott találjuk azokban a szakmai-művelődéspolitikai műhelyekben, mely a József Attilával közvetített tanításokat, jövőképet kísérelte meg, ígérte megvalósítani »a dolgozó nép okos gyülekezetét«, a »mibennünk mélyhegedűként zengő« műveltséget, ama »harmóniát«. A művelődéspolitikai szaknyelv ezt nem fogalmazza mindig ilyen szépen: kulturális forradalomnak nevezte, a volt uralkodó osztályok műveltségi monopóliuma megtörésének, az okos gyülekezetből is »szocialista brigádmozgalmat« fogalmazott. Harangi hitt ezekben a törekvésekben, e nemes ügyek szolgálatába szegődött. Szervezőként, agitátorként, kutatóként is. Kitűnt olvasottságával, nyelvtudásával, így aztán igen hamar találta meg a »szocialista kultúra« eszményének – utópiájának? – ikertársát, a népfőiskolák nyugati mintáit. Hogy mikor tapasztalta, élte meg fiatalkori eszményeinek megannyi kudarcát, sőt visszájára fordulását? Erről nem sokat beszélt. Legfeljebb szűk körben kései éveiben – amikor még mindig a hitéhez való visszatérés, a nagy társadalmi helyreigazítás lehetőségein töprengett. Dániából, Hollandiából hozta, küldte tudósításait, kereste azokat a mintákat, melyek a diszkriminált, újradszkriminált társadalmi csoportok fejlett tudásához hozzájárulhatnak. E mintákat kereste Távol-Keleten is, amikor Japánról írt tanulmányt. Készült is a Felkelő nap országába a »lifelong learningről« szóló világkonferenciára, előadását is megírta, a szervezők örömmel fogadták azt. De eddigre már nem volt kis hazánkban olyan szponzor, olyan költségvetés, mely a konferencia-résztvételt finanszírozta volna. A szakma figyelt szavaira, a szakma megannyi – hol egymáshoz közeledő, hol egymástól távolodó közössége – megbecsülte a történelem viharaiiban is egyenes utat, de megoldási javaslataival, üzeneteivel hatékonyan már nem tudott gazdálkodni. Pedig az »őszikéi« közt ott a Magyar Pedagógiai Társaság Felnőttnevelési Szakosztálya életének fellendítése, a »Felnőtt tanulók hete« hagyományának honosítása, a teljességgel civil mód készült Felnőttképzési Lexikon főszerkesztése (hajnalig gépeltünk a Magyar Pedagógiai Társaság hűlő hőmérsékletű, Steindl utcai irodájában). Ültünk együtt fogyó létszámmal az előadótermekben, ütögettük jóra váró szavainkkal számítógépünk klaviatúráját. Elszállt az idő, véget ért megannyi reménységével, megannyi buktatójával és bukásával a XX. század. Melynek tereiről lassan ő is kísértált.”

Főbb művei:

- *Televízió falun.* (társszerzővel) NPI, 1967.
- *Népfőiskolák Dániában.* Kecskemét, 1984.
- *A holland kulturális modell.* Bp., 1990, Művelődéskutató Intézet.
- A svéd népfőiskolák maradandósága és változásai. A holland népfőiskolák. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskolák tegnap, ma, holnap.* Bp., 1991, Püski.
- *A dán felnőttoktatás rendszere.* Bp., 1995, ELTE Nyitott képzések Egyesülete.
- Mayer József – Singer Péter – Magyar Edit – Harangi László: *Módszertani stratégiák az iskolarendszerű felnőttoktatásban.* Bp., 2002, OKI.
- Emlékeim a minisztériumból. In: Magyar Edit – Maróti Andor (szerk.): *Elbeszélések a magyar felnőttoktatás legutóbbi fél évszázadáról.* Bp., 2008, ELTE Eötvös Kiadó.
- Kompetitív andragógia (válogatott tanulmányok). *Kultúra és közösség* 2010/. 4. sz.
- *Felnőttoktatási és -képzési lexikon A–Z.* Bp., 2002, OKI. (Melyet hű társával, Kelner Gittával éjszakákat nem kímélve szerkesztett.)

*A magyar andragógia „nagy öregei”: Maróti Andor,
Harangi László, Csoma Gyula*

Csoma Gyula emlékezése: Harangi László, a művelődéskutatás és az andragógia mindenese (részlet a 2014-ben megjelent tanulmányból):

„A »haza mindenese« Fáy András volt, és az epitheton ornans lelkes reformkori konnotációjában benne van a »haza mindenesének« – csak szolgáltatást ismerő korunkban már alig értett – szolgálata is. Harangi László ezzel a reformkori konnotációval együtt mindenese a magyar művelődéskutatásnak, andragógiának.

Két esztendő híján hat évtizedes munkássága kiterjed a magyar művelődéskutatás és andragógia talán minden területére – hiánypótlásra vagy új és még újabb szempontokra váró területeire bizonyosan.

A Népművelési Intézet, a Művelődéskutató Intézet, illetve a Magyar Művelődési Intézet tudományos munkatársaként, főmunkatársaként és a Magyar Pedagógiai Társaság Felnőttnevelési Szakosztályának alapító elnökeként mindig jó érzékkel és nagy tárgyismerettel talál rá azokra a területekre, amelyek a XX. század második felében újjá alakuló, modern hazai művelődéskutatás és a megalakuló hazai andragógia számára friss problémákat hoznak, nélkülözhetetlen tudást jelentenek. S mert attitűdjei így válnak érthetővé, hozzá kell tennünk, hogy Harangit mindenkor a társadalom (valóban a »köz«) művelődése érdekelte, érdekli, nem csupán a művelődés ezoterikus, elit változatai. Harangi László művelődéskutatóként és andragógusként határozza meg önmagát. Következézetesen egymáshoz kapcsolja a – nálunk történelmileg egymástól elváló – két funkció- és intézményrendszer: a közművelődés, valamint a felnőttnevelés (oktatás, képzés) ügyeinek teoretikus, tudományos tárgyalását. Feltörve ezzel azt a máig hivatalos szemléletet, valamint szűnni nem akaró szakmai és közvélekedést, amely kizárólag intézményekre és átadandó műveltségi tartalmakra gondol, sosem a művelődőkre, a tanuló emberekre. Harangi hajlandó tehát művelődésként tekinteni a felnőttnevelésre (a felnőttoktatásra, a felnőttképzésre), illetve hajlandó nevelésként (oktatásként, képzésként) tekinteni a művelődésre, hajlandó kiterjesztetni a művelődéskutatói diszciplínát a felnőttnevelésre, az andragógiai diszciplínát pedig a művelődésre.

Mégpedig nemcsak ahhoz a praktikus helyzethez igazodva, amelyben a közművelődés folytonosan átalakuló funkcionális és intézményi szerkezete, már elég régen, felnőttnevelési (oktatási, képzési) funkciókat is ellát, és egyben arra figyelmeztet, hogy a közművelődés, valamint a felnőttnevelés (oktatás, képzés) formális funkcionális és intézményi határai egymás számára korántsem átjárhatóak, és egymás felé tartó, szüntelen mozgásban vannak. Harangi a művelődés és a felnőttnevelés (oktatás, képzés) viszonyát a Durkó Mátyás által már az 1960-as években bemutatott művelődés- és neveléshölcsületi rendhez igazítja, amely bizonyítani tudja a kultúráközvetítés-kultúraelsajátítás (a művelődés), a nevelés-nevelődés, a tanítás-tanulás, az önművelés, az önnevelés, az önképzés összetartozását, együttes értelmezésük lehetőségét, sőt elkerülhetetlenségét. És érvényesítésének szükségességét is a kultúráközvetítési-felnőttnevelési praxis mindennapi színterein. Megfontolva, hogy végül is a művelődés személyiséget formál, szocializál, az oktatás, a képzés (általános

és szak-) műveltséget nyújt, és a felnőttkori tanulás a felnőttoktatás-képzés keretein belül vagy kívül – művelődés. Az 1960-as években ilyen háttér előtt kezdte el építeni Harangi László a hazai andragógiai diszciplína hiányzó ágát, az összehasonlító (komparatív) andragógiát, amely az ő feldolgozásában ugyanakkor komparatív művelődéskutatás.”

Forrás: Bársony Csaba – Rét Rózsa – Szabolcs Éva (szerk): *Pedagógiai ki kicsoda?* [h. n.] 1997, Keraban. • Csoma Gyula: Harangi László – a művelődéskutatás és az andragógia mindenese. *Kultúra és közösség* 2014 /4. <http://real-j.mtak.hu/11480/4/KEK201004.pdf>

TRENCSÉNYI LÁSZLÓ
Budapest

DR. HARSÁNYI IVÁN (Budapest, 1930. 05. 07. – Budapest, 2018. 02. 15.)
történész, egyetemi tanár

Hirsch Hugó és Csillag Erzsébet gyermekeként született. Gyermekkorának meghatározó élménye volt – szülei részt vettek a szociáldemokrata mozgalomban – a proletárgyermekeket pártfogoló Gyermekbarát Mozgalomban. Társadalmi aktivistaként egész életét végigkísérte a hűség e mozgalomhoz, az 1990-es társadalmi átalakulás után a Magyarországi Gyermekbarátok Mozgalmának vezetőségéhez tartozott. Egyik utolsó nyilvános fellépése volt 2017 tavaszán, a mozgalom centenáriumán, a Gyermekbarát Piknik rendezvényén elhangzott hozzászólása.

Harsányi Iván 1950–1954 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem Lenin Intézetének történelem szakos hallgatója volt. Kezdetben betűszedő, majd 1954–57 között az **ELTE Lenin Intézetének** tanársegédeként dolgozott. 1957-ben az **Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt.** korrekтора. 1957–58-ban a **Nap utcai Általános Iskolában** tanított. 1958–1963 között a **Központi Pedagógus Továbbképző Intézet**, illetve az **Országos Pedagógiai Intézet** adjunktusa, 1963–69 között az MSZMP KB agitációs-propaganda osztályának munkatársa, 1969–1986-ig az **MSZMP Politikai Főiskola** nemzetközi munkásmozgalom-történeti tanszékének tanszékvezető docense, 1986–1990 között egyetemi tanára. 1990-től 10 évig a **Janus Pannonius Tudományegyetem** Bölcsészettudományi Karának Modernkori Történelem Tanszékén egyetemi tanár, 2000 után emeritus professzor. Népszerű tanár volt, az egyetemi oktatók önkéntes online értékelő rendszerében 5 pontos (maximális) minősítést kapott. Egy bejegyzés erről az oldalról: „Nagy tudású, segítőkész, humoros, jó előadó. Olyan témával foglalkozik, amivel kevesen az országban, ha ő visszavonul az oktatástól, nehéz lesz pótolni. Jó erőt, egészséget kívánok neki ahhoz, hogy még sok, felemelő és gondolatébresztő órát tartson. Remek ember!” 1954-ben házasságot kötött Fenyves Ágnessel. Két fiuk született: László (1958) és György (1961).

Harsányi Iván kandidátusi értekezését 1984-ben védte meg a „Franco-diktatúra születése 1938-1939” címmel. Neve ismertté vált a hazai és nemzetközi tudományos életben. Kutatásai elsősorban a 19–20. századi Spanyolországhoz, a spanyol-magyar diplomáciai kapcsolatokhoz, a mediterráneum történetéhez, illetve a korszak munkásmozgalmainak

történetéhez kötődtek. Több hosszabb kutatói pályázatot nyert el Spanyolországba. A Franco-diktatúráról írt magyar nyelvű monográfiája (1988) kikerülhetetlen alapműnek számít a szakmában. Zömmel spanyol nyelvű tanulmányainak nemzetközi elismertsége és idézettsége tiszteletre méltó.

Közel negyedszázadon át volt a pécsi történész doktoranduszképzés meghatározó egyénisége, annak minden feladatában részt vállalt. Hosszú névsort tenne ki mindazon minősített kutatók felsorolása, akiket inspirált Harsányi Iván professzori habitusa, s akiknek pályára állításában, doktori témavezetésében hozzáértő tanácsaival, kutatási ötleteivel segített. Színvonalas oktató-kutató munkája impozáns nyelvi tudására épült, hiszen beszélt és írt spanyol, katalán, német, angol, francia és orosz nyelven. A doktori képzés mellett állandó oktatója volt a diplomaváltó képzéseknek, a határon túli magyar történelemtanárok továbbképzésének. A hallgatók körében népszerű tanár volt, aktívan részt vett a történész szaknapok kulturális és sportrendezvényein.

Rendkívül kiterjedt és eredményes kutatói-oktatói munkásságát hazai és külföldi díjakkal, kitüntetésekkel ismerték el. 2009-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztje kitüntetést, 2010-ben a spanyol király által adományozott Polgári Érdemrend Középkeresztjét kapta.

A *Múltunk* és az *Acta Hispanica* szerkesztőbizottsági tagja volt.

Művei:

- *A spanyol népfront 1936. februári választási győzelmétől a júliusi lázadásig.* 1976.
- *A Franco-diktatúra jellegéről.* 1983.
- *A Franco-diktatúra születése (1938–1939).* 1988.
- *1943–1944 magyarországi eseményei spanyol diplomáciai iratok tükrében.* 1995.
- *A spanyol polgárháború és magyar önkéntesei.* 1996.
- *Egy eszmerendszer – két diktatúra a 20. századi Spanyolországban.* 1997.
- *Mussolini – Franco.* (Ormos Máriával) 2001.
- *A spanyol konzervativizmus a XX. században.* 2002.
- *Spanyol dilemmák – spanyol megoldások a 19–20. század útvesztőjében.* 2006.
- *A félperifériától a centrumig. Ibériai tanulmányok a hosszú 19. és a még hosszabb 20. századból.* 2011.
- *Fölbolydult világ. Történeti és politikai írások.* 2014.

Idézet Kamarás István OJD: *Tanúságtétel egy „anonim keresztény” mellett* című emlékezésből: „Ivánnaal ugyan három évig kollégák voltunk Pécsen, és olykor egy vonaton utaztunk – miközben ő nem volt afféle intercity professzor, mert mindig hátizsáknyi könyvet és dolgozatot vitt haza, úgyszólván hátán hordta az egyetemet – de csak az utóbbi hónapokban kerültünk közelebb egymáshoz (mint szomszédok), mindössze öt érdemi beszélgetés erejéig (ezekből kettő háziorvosi rendelőben, három az utcán, az általa ültetett gesztenyefa előtt történt). Mindegyik diskurzus részéről akadémiai színvonalú volt, mindeközben olyannyira barátságos, mintha évtizedek óta ismertük volna egymást. Szóba került a jezsuiták paraguayi kommunisztikus állama és Ferenc pápa is, aki legnagyobb közös osztónk lett. Ő engem munkásmozgalmi tanulmánykötetével és A zöld oroszlán című mesekönyvével ajándékozott meg, én meg őt két »ferencpápas« könyvemmel. Most tudtam meg, hogy akkor már halálos beteg volt. A könyveket fiára bízta, de (mint fia megírta nekem) naponta rákérdezett, hogy olvassa-e őket. Kései barátságunk váratlan, égből pottyant kegyelmi ajándék volt. Ezt búcsúztatója meg is erősítette, ugyanis több tucatnyian tanúskodtak – lenyűgöző szakmai tudásán és nyelvismeretén kívüli – bölcsességéről, felelősségéről, hűségéről, szerénységéről, tapintatáról, humoráról, emberségéről, de leginkább alázatáról és önzetlenségéről. (...)

A tanúságtételek alapján számomra bebizonyosodott, hogy Iván képes volt a radikális önzetlenségre, a másokért feláldozódásra. Úgy élte élete minden napját, mint akinek meggyőződése, hogy a lét legvégső értelme a feltétlen szeretet. Azt, hogy mi zajlott le lelke mély rétegeiben, továbbá az indítékait és mozgatói teljességét bizonyára egyedül az igazságos Isten ismeri, aki, persze, nem szorul arra, hogy szavazatainkkal tüntessünk jelöltünk mellett. Onnan fentről nézve egészen mellékes, hogy K. Rahner nyomán anonim kereszténynek tekinthetjük-e Ivánt vagy »csupán« példás életű nem kereszténynek. Minket, szurkolókat mindenestre megerősített az, hogy amikor a búcsúztatón Iván egyik unokája megkérte a megjelenteket, tegyék föl kezüket, akik Iván unokáinak érzik magukat, akkor nagyon sokan vallottak, tüntettek, voksoltak így, fiatalok és öregek egyaránt. És hát azt se feledjük, hogy majd a legvégén nem lesz afféle hittanvizsga, hanem elég csak odaállnunk a szívünkbe látó elé, aki csak ránk néz, és igazol minket: »Éhes voltam, és ennem adtál, szomjas voltam, és innom adtál, idegen voltam, és befogadtál«.

Idézet Prof. Dr. Fischer Ferenc által írt emlékezésből: „Személyében a tanszék nemcsak kiváló tudósra tett szert, hanem tematikailag is jelentősen gazdagodott. Hallgatókhoz és kollégákhoz fűződő baráti viszonya, példátlan segítő szándéka, munkabírása rendkívüli módon gazdagította a tanszéket, tanszékcsoportot és a kart egyaránt.

Egyetemünk építhetett tudományszervező tevékenységére is. Az 1990-es évek elején egyik lelkes kezdeményezője, alapítója volt a Bölcsészettudományi Kar Spanyol Tanszékének. A pécsi Spanyol–Magyar Baráti Társaság fővédnökeként, majd tiszteletbeli elnökeként aktív szerepet vállalt abban, hogy negyedszázadon át Spanyolország és a latin-amerikai államok diplomáciai testületeinek nagykövetei, diplomatái gyakran látogattak Pécsre, egyetemünkre.

Szeretett és tisztelt kollégánkat, barátunkat, mesterünket veszítettük el, aki életének utolsó heteiben is nyomon követte pályatársai, tanítványai szakmai munkásságát. Harsányi Iván igaz ember, népszerű oktató, kiváló kutató volt, akinek emlékét megőrizzük.”

Forrás: • <http://www.egyhazforum.hu/index.php/mas-kep/521-tanusagtetel-egy-anonim-kereszteny-mellett>. Egyházforum, Más-kép • http://btk.pte.hu/hirek/elhunyt_prof_dr_harsanyi_ivan Fischer Ferenc

TRENCSENYI LÁSZLÓ
Budapest

HORLAI GYÖRGY (Budapest, 1925. 05. 29. – Budapest, 2018. 02. 26.) tanár, tankönyvszerző

Budapesten született. Édesapja, Horlai István állatorvos, édesanyja Berger Klára. Középiskolai tanulmányait a budapesti Fáy András Gimnáziumban végezte. Az egyetemet a Pázmány Péter Tudományegyetemen kezdte, majd jogutódján, az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett angol–francia szakos középiskolai tanári diplomát. Házastársa Nobel Ágnes (1949): Stáner Nóra (2000). Gyermek: Horlai János (1955-1999).

1956–67 között az újpesti **Könyves Kálmán Gimnáziumban** angolt és franciát, 1967-től 1986-ig a Rigó utcai **Idegennyelvi Továbbképző Központban**, 1992-ig az **Európai Nyelvek**

Stúdiójában angolt tanított. Több évtizedes tanári pályáján kulcsszerepet játszott a magyarországi angoltanítás megújításában. Tanári, tankönyvszerzői munkája, személyes példája és önzetlen segítőkészsége révén hatása igen széles körű volt. Akik tanítványként vagy munkatársként kapcsolatba kerültek vele, máig tudatában vannak jelentőségének.

Szerzőtársa, *Caroline Bodoczky* mentor, egyetemi oktató egy magánlevélben ír erről: „*Anélkül, hogy tudnák, a fiatalabb tanármegzedekek képzése és tudása is jórészt abban gyökerezik, amit annak idején mi tanultunk tőle.*”

Zerkowitz Judit, az ELTE BTK adjunktusa szerint: „*Nagy példa volt nekem az ő embersége, a biztonság, hogy lehet rá számítani, hogy értelemmel, érzelemmel mutatja a helyes utat.*”

Horlai György sok mindenben megelőzte korát, többek közt a folyamatos tanárképzés és önképzés fontosságának felismerésében. Nagy hatású mentor és multiplikátor volt, még mielőtt ezek a fogalmak ismertté váltak volna. Órála valóban elmondható, hogy angol-tanárok generációi „bújtak elő köpönyegéből”.

Egyike volt a kommunikatív nyelvtanítás hazai úttörőinek, aki már akkor autentikus (elsősorban hallott) szövegeket használt óráin, mikor a legtöbb nyelvkönyv szürke tan-szövegeket tartalmazott csupán. Foglalkozott összehasonlító nyelvészettel, és részt vett az MTA Nyelvtudományi Intézetének a Dezső László és William. J. Nemser által vezetett magyar–angol kontrasztív kutatásaiban. Ennek keretében tanulmánya jelent meg a múlt és régmúlt igeidők használatáról. Az alkalmazott nyelvészeti kutatások eredményeit beépítette az általa fejlesztett tananyagokba. Tájékozottsága lehetővé tette, hogy az egymást követő divatos nyelvtanítói módszerekből kiválassza a maradandót, és egyéni látásmódjával ötvözzé. Munkájában megalkuvást nem tűrő igényesség jellemezte. Tanárként és tankönyvszerzőként tökéletességre törekedett, és erre ösztönözte munkatársait és tanítványait is.

A budapesti **Könyves Kálmán Gimnázium** tanáraként tartott óráira egykori tanítványa, *Kövecses Zoltán*, a nyelvtudományok doktora, professor emeritus így emlékezik: „*Az angol nyelv iránti szeretetemet, a nyelvészet iránti érdeklődésemet az ő órái alapozták meg. A gimnáziumban angol nyelvi szakkört, klubot is vezetett, ahová hatan-heten jártunk rendszeresen. Különleges élmény volt részt venni ezeken az alkalmakon. Eredeti angol anyagokat játszott le magnóról, ezeket kellett megértenünk és pontosan utánoznunk. Hallásunk annyit fejlődött ettől, olyan fülünk lett az angolra, ami e nélkül nem alakult volna ki.*”

Kapcsolatát diákjaival *Kulin Ferenc* irodalomtörténész, egyetemi tanár így jellemzi: „*Horlai György osztályfőnökként mindnyájunkról számon tartotta, kit mi érdekel, mivel töltjük szabadidőnket. Éreztük, hogy őszinte érdeklődéssel fordul felénk.*”

Önzetlensége legendás volt. Bárkinek bármiféle oktatási anyagra, könyvre, filmre vagy hangfelvételre volt szüksége, készségesen állt rendelkezésre. Baráti köre a nála idősebbektől az egészen fiatalokig, az egyetemi professzortól a végzős diákig vagy kezdő tanárig terjedt. Barátai habitusukat, munkakörüket, világnézetüket, politikai meggyőződésüket tekintve is széles skálát képviseltek. Horlai Györgynek nem voltak előítéletei, az emberi minőséget kereste és értékelte. A butaságot és erőszakosságot viszont nehezen viselte, és konfliktushelyzetekben következetesen a gyengébb pártjára állt.

Rendkívül szerény és tartózkodó ember volt. Még baráti vagy családi körben sem beszélt szívesen önmagáról. Állandó derűje keveset sejtetett élete nehéz korszakaiból. Amikor Medgyes Péter, a neveléstudomány doktora egy interjúban a bori munkaszolgálatról kérdezte, könnyedén, az önsajnálattal minden jele nélkül elhárította a kérdést. Később a háború utáni zűrzavaros évekre eső egyetemi tanulmányainak is inkább humoros eseményeit emlegette, mint nehézségeit. Sok évvel később azonban elmondta, generációjának mennyire

hiányzott, hogy egyetemi éve alatt nem volt kapcsolatuk az élő angol nyelvvel, nem találkozhattak anyanyelvi beszélőkkel. Főleg az angol kiejtést illetően keltett ez benne tartós szorongást. Valószínűleg ezért is volt fáradhatatlan önmaga képzésében, ezzel is példát mutatva tanítványainak és munkatársainak.

1967-től 1986-ig az **ELTE Idegennyelvi Továbbképző Központ** adjunktusa volt, később rövid ideig az angol szekció vezetője is. Ideális főnökként munkatársait egyenrangúként kezelte, új beosztásában is előzékeny és segítőkész maradt. Kivétel azért előfordult: feljebbvalóival, az intézet igazgatóságával meglepően kemény hangot tudott megütni, ha úgy látta, valamelyik intézkedésük a tanítás vagy vizsgáztatás minősége, vagy a tanárok rovására megy. Soha nem engedte manipulálni magát. Ma talán nehezen érthető, milyen bátorság kellett például ahhoz, hogy a '80-as években, az intézetben egyetlenként nemet mondjon az önkéntesnek nevezett, valójában elvárt támogatás megfizetésére a lebontott Nemzeti Színház újjáépítésére. Emlékezve a Rákosi-korszak „békekölcsőneire” nem hitt abban, hogy ezt valóban színházépítésre fogják használni, és az igazgatóság rábeszélése, burkolt fenyegetőzése ellenére is kitartott álláspontja mellett.

Az Idegennyelvi Továbbképző Központban töltött évek fontos eredménye volt a hallott szövegértés beillesztése az állami nyelvvizsga követelményrendszerébe. Ettől kezdve a nyelvtanításban is országszerte nagyobb szerepet kapott ez az akkoriban elhanyagolt alapkészség. Rigó utcai éveire esik fő művének, a *Tanuljunk nyelveket* sorozatban megjelenő Czobor–Horlai *English by Stealth – Tanuljunk lopva angolul* című nyelvkönyvének megjelenése. A könyv méltán lett igen gyorsan népszerű, majd több évtizedes sikersorozata során számtalan kiadást megért, és több díjat kapott, köztük a *Hanglemezgyártó Vállalat Aranylemez díját*.

A könyv elkészültével szinte egy időben a Magyar Rádió egy középfokú nyelvvizsgára előkészítő sorozat megírására is fölkérte. A 30 részből álló *Galaxy X* című sorozat (1976, szerzői: Caroline Bodoczky – Horlai György – Lukács Krisztina) elnyerte a *Magyar Rádió nívódíját*, az *Iskolarádió* című műsorban több ismétlésben játszották, majd tankönyvvé átdolgozva is megjelent, és ebben a formájában is nívódíjat kapott. Ezt egy újabb 30 részes, felsőfokú nyelvvizsgára előkészítő sorozat követte, a *Down to Earth* (1978), ugyanazokkal a szerzőtársakkal. A két sorozat témákban, szókinsben, nyelvtani anyagban, fordítási gyakorlatokban a nyelvvizsga követelményei szerint épült föl, de meglehetősen kalandos történetének és kiváló amatőr, de profiként teljesítő anyanyelvi színészeinek köszönhetően érdekfeszítő rádiós műsorként volt hallgatható. Horlai igényessége ezekben a műsorokban is megnyilvánult. Ahogy a *Tanuljunk lopva angolul* minden sorát ellenőriztette anyanyelvi beszélőkkel, itt is

„Könyves” diákjaival

ragaszkodott ahhoz, hogy minden elhangzó mondat tökéletes legyen. Erre a biztosítékot anyanyelvi szerzőtársa, Caroline Bodoczky jelentette. A szerzőhármas következő 15 leckés rádiós sorozata, *The English Channel* (1988), még messzebb ment az autentikus szövegek felhasználásában: minden adás egy kerekasztal-beszélgetést tartalmazott Magyarországon élő angolokkal és amerikaiakkal itteni élményeikről. Közülük többen: Caroline Bodoczky, Peter Doherty, Susan Kutor, Marion és Paul Merrick, Liz Szász már az előző két sorozathoz is a hangjukat adták.

1986 és 1992 között Horlai György az **Európai Nyelvek Stúdiójának**, az egyik első budapesti magán nyelviskolának a tanára és tanácsadója volt. Munkáját egyébként nem tanításnak, hanem szórakoztatásnak nevezte, és óráin többnyire bevetette kedvenc módszertani újítását: a „*Horlai video-szendvicset*”. Ez egy rövid filmjelenet háromszori megtekintéséből állt: először eredetiben, aztán magyar feliratokkal, végül feliratok nélkül újra eredetiben. Könnyednek hangzik, de egy-egy szendvics elkészítése több napját vette igénybe, és profesz-szionális magánstúdiójára is szükség volt hozzá. Tanítványai természetesen rajongtak óráiért. Mindig kis csoport gyűlt köréje a nyaranta ismétlődő British Council tanfolyamokon is. Ezeket a háromhetes továbbképző tanfolyamokat a 60-as évektől kezdve már akkor is megrendezték, amikor a Council még hivatalosan nem működhetett Magyarországon. A minisztérium valahogy mégis engedélyezte, legfőljebb a British Council feliratot és emblémát kellett eltávolítani azokról a ládákról, amelyekben a könyvek, magnószalagok, filmek érkeztek. Horlai György ide is elmaradhatatlan magnetofonjával jött, és a három hetet intenzív anyaggyűjtéssel és megosztással töltötte. Magán könyv- és hangtára egyre gazdagabbá és ismertebbé, sőt az Angliából érkező tanárok révén jószerivel nemzetközi hírűvé vált. Előfordult, hogy egy tanfolyam közepén kiderült, nem áll rendelkezésre valamilyen film, hangszalag, amire a tematika szerint szükség lenne. A tanfolyam angol vezetője magától értetődően fordult hozzá: „*George, nincs meg neked véletlenül?*” Véletlenül megvolt, és szívesen kölcsönözte.

A tanfolyami órák vagy a későbbi IATEFL-Hungary konferenciák előadásszüneteiben elővette Scrabble-tábláját. Ha akadtak hozzá hasonló színvonalú játékosok, kőkeményen tudott játszani, és általában fejhosszal győzött, sokszor az angol anyanyelvűekkel szemben is. Kezdőkkel, gyengébb játékosokkal szemben viszont mindig vigyázott, hogy ne verje porrá őket, sőt néha kicsit segített is, hogy elért pontszámuk ne maradjon megalázóan alacsony. Személyiségének voltak olyan rétegei, amelyekbe csak kivételesen engedett bepillantást. Élete legtragikusabb veszteségében, fia halálakor mondta: „*Ha nem hinnék az örökkévalóságban, nem tudnám elviselni.*”

Kiváló humorral és előadókészséggel volt megáldva. Emlékezetes fergeteges föllépése egy nyári tanfolyamon előadott Shakespeare-paródiában. Hamlet atyjának szellemét alakította. Fehér lepelbe burkolózva patetikus hangon szavalt a kissé átdolgozott és különböző kiszólásokkal tűzdelt szöveget, miközben fintorogva legyezte a maga körül terjengő hullaszagot.

Szerette a szójátékokat, fáradhatatlanul gyártotta a gegeket írásban és szóban. (A Rigó utcai években a hetenként tartott, unalmas, de kötelező összetételei értekezleteket is az ő kis cédulákon asztal alatt körözött szellemes karikatúrái és megjegyzései tették elviselhetővé). Az angol abszurd humor kitűnő ismerőjeként 1993-tól fordította, illetve tanácsadóként közreműködött a *Faulty Towers* és a *Monty Python's Flying Circus* magyar változatának (*a Waczak Szálló és a Monty Python Repülő Cirkusza*) megalkotásában.

Horlai Györgynek alapító tagként része volt az IATEFL-Hungary (Angoltanárok Nemzetközi Egyesülete-Magyarország), valamint a NYESZE (Nyelviskolák Szakmai Egyesülete) létrejöttében. Sok fontos vállalkozásban konzulensként vállalt szerepet, köztük a *Thompson's Dictionary for Hungarian Learners of English* (Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1990, Budapest) írásában. Hasonlóan fontos, bár névtelen szerepe volt az *Oxford Angol-Magyar Szótár Nyelvtanulóknak* (Oxford University Press, 2002) létrehozásában. Szinte lehetetlen felsorolni mindazt a sokszor a háttérben, névtelenül végzett munkát, amire barátságból, elkötelezettségből mindig készségesen vállalkozott. Tankönyvíró munkásságáért, kiemelkedő szerepéért a magyarországi angoltanítás színvonalának emelésében 2004-ben a *Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével* tüntették ki. 2017-ben a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete tiszteletbeli taggá választotta.

Horlai György szakmai kiválóságán túl emberségének, egyenes jellemének, a személyiségéből áradó harmóniának az emléke a legmaradandóbb. (Jellemzően Mozart volt legkedvesebb zeneszerzője.) *György Péter* „szelíd és türelmes embernek” nevezte, a zenetörténész és Liszt-kutató *Paul Merrick* pedig, több évtizede barátja, angol nyelvű búcsúbeszédében így emlékezett Horlai Györgyre: „Elkötelezettsége az angol nyelv és kultúra iránt nem tudományos ambícióból vagy karriervágyból fakadt, hanem szeretetből. Halk szavú, türelmes, bölcs, találgató ember volt, igazi úriember, a szó legigazibb értelmében. És metsző humora volt.” Horlai György fiatalkori verséből származik a halotti értesítő mottója: „Csak a pillanat él.” A pillanatok, amelyek mindegyikében jelen volt mások számára, hosszú, gazdag, szép életté adódtak össze.

Források: *Abszurd szextett 10 órán át* (Origo, 2006. 02. 10.) • Caroline Bodoczky és Lukács Krisztina: *György Horlai* (IATEFL-Hungary mELTing Pot October 2018.) • Czobor Zsuzsa (https://www.angolozz.hu/cikk-lopva_angolul.html 2017. június) • Enyedi Ágnes: *Horlai György* (kézirat, 2004.) • György Péter: *Apám helyett* (Budapest, 2011, Magvető) • Horlai György: A Contrastive study of the HAD+N and HAD+BEEN+ING forms and their Hungarian equivalents. In: Dezső, L. – W. Nemser, eds. *Studies in English and Hungarian • Contrastive Linguistics*, Budapest, 1980, Akadémiai Kiadó) • *Lex Pro Homine* (Budapest-Újpest, 2007, N.J. Pro Homine) • Medgyes Péter: *Aranykor – nyelvtanításunk két évtizede: 1989–2009.* (Budapest, 2011, Nemzeti Tankönyvkiadó) • *Thompson’s Dictionary for Hungarian Learners of English.* (Budapest, 1990, Közgazdasági és Jogi Kiadó)

Családja, barátai, tanítványai, munkatársai szóbeli és írásbeli visszaemlékezései alapján összeállította:

LUKÁCSNÉ NÁDAS KRISZTINA
Budapest

HORVÁTH LAJOS (Hajdúböszörmény, 1949. 04. 02. – Hajdúböszörmény, 2013. 07. 01.) szakmai tanár, szakoktató

Hajdúböszörményben született. Családi körülményei lehetővé tették, hogy szakmát válasszon, illetve ezen az úton tanuljon tovább. Autószerelőnek nem vették fel, de egész életét meghatározóvá tette, hogy a Faipari Vállalatnál asztalos tanuló lett. Megszerette, magas fokon művelte, majd tanította ezt a gyönyörű mesterséget.

1966-ban kapott szakmunkás bizonyítványt. Ott maradt tanulóéveinek színhelyén, ahol sok, egyedi szakmai feladatban kitűnt kreativitása. Időközben behívták katonának, hivatásos jogosítvány birtokában gépjárművezető beosztást kapott. 1969-ben, leszerelése után régi munkahelyére, a tanműhelybe került helyettes vezetőnek.

1972-ben Kiváló Dolgozó, 1973-ban a Könnyűipar Kiváló Dolgozója elismerésben részesült. 1974-ben a Faipari Technikum esti tagozatán érettségizett. 1975-ben nőül vette Horváth Máriát, házasságukból 1978-ban Lajos, 1981-ben Mária született. Példás családi körülmények között nevelték fel gyermekeiket.

Miután a Faipari Vállalat tanműhelyében átvette a tanulók képzését, a **122. számú Ipari Szakmunkásképzővel** – amelynek előbb ő is tanulója volt – szoros munkakapcsolata

alakult ki. A gyakorlati képzés mellett óraadó volt, majd 1977-ben megváltozott a státusa, átkerült az iskola tantestületébe. Ettől kezdve a szakmai elméletet tanította, de a tanműhelyben is oktatott épületasztalos és bútorasztalos tanulókat egyaránt. A szakmai minőségében olvashatjuk, hogy „igazi aranykezű szakember”, aki kezdeti félszégességét, pedagógiai rutintalanságát nagy akarattal – sok hospitálással, kollégáitól való kérdezősködéssel, ön maga fejlesztésével – győzte le.

1980-ban kapott diplomát a Nehézipari Műszaki Egyetemen Műszaki Szakoktatói szakán. Az asztalos szakma iránti érdeklődés nagy létszámú osztályok indítását tette szükségessé, ezért 1982-től csak az elméleti képzést tudta folytatni. A gyakorlati képzéssel az ún. szórvány ellenőrzés keretében tartott napi kapcsolatot. Segítette, felkészítette a gyakorlati képzésben őt követő mestereket, kisiparosokat. Bemutató foglalkozásokat vállalt, alkalmi képzéseket szervezett szakoktató társainak. Tisztában volt minden tanulójának munkahelyi helyzetével is. 1982-ben a Művelődésügy Kiváló Dolgozója elismerésben részesült.

Osztályfőnökként, szakelméleti tanárként türelmes, emberséges alaptermészete miatt tanítványai tisztelettel és megbecsüléssel néztek fel rá. A szakmai minőségében megállapították, hogy szakoktatói és szakelméleti feladatait a legjobb pedagógusok szintjén végzi, „szaktudása naprakész, és messze a tanterv által elvárható színvonal felett van”. Továbbképzésre, az ipari fejlődéssel való lépéstartásra nagy súlyt fektetett. Tanulóival üzemlátogatások, tapasztalatcserék során ismertette meg a szakma lehetőségeit. Mátészalkától Mohácson át Zalaszentgrótig az ország legkiválóbb üzeibe vitte el őket. Bevezette azt a követelményformát, hogy a szakmunkásvizgára a tanulóknak „vizsga-remeket” kellett készíteni, azaz méretarányos kicsinyítésben egy-egy ablakot, széket, szekrényt, az ügyesebbeknek intarziás díszítést is. Ezzel a faipari szertár szemléltető eszköztára bővült, a szaktanterem pompázott, a szakmaválasztásra készülők kedvet kaptak, a búcsúzó szakmunkások emléket hagytak maguk után. Az elméleti és gyakorlati képzés összhangja, a tudatos tehetséggondozás eredménye volt, hogy tanítványai a Szakma Kiváló Tanulója versenyen minden évben az országos élmezőnyben végeztek.

A fiúkat gyakran saját életének, élethelyzeteinek példájával nevelte. (Ezt különösen értékelték tanítványai.) Én mint az asztalosok osztályfőnöke és tanára pontosan tudtam ezt, ezért szülőként – más kollégával együtt – a „keze alá adtuk” gyermekünket. Kiváló közösségi ember volt, a tantestület életének meghatározó egyénisége, rendezvények szervezésében, kirándulásokon és a mindennapi munkában bárki számíthatott rá. 1985-től szakszervezeti tisztségekkel is felruházta a tantestület. Megtanulta a videózás fortélyait, neki köszönhetően képekben is dokumentálva maradtak iskolai életünk eseményei. Szakoktató kollégáival összefogva az iskola épületében az állagmegóvásra, a szükséges javításokra is gondot fordítottak, vezetésével a tantermekben falburkolatokat készítettek, a katedrát, az ablakokat, ajtókat stb. karbantartották. Amikor az iskola felvette Veress Ferenc nevét, az iskolai állandó kiállítás céljára tárlókat épített, és Veress Ferenc játéktalálmányainak modelljeit is elkészíttette tanítványaival.

A tantestület elismerését tükröző Veress Ferenc-díjat és a város kitüntetését, a „Hajdúböszörmény Gyermekéért” díjat is megkapta. A városi televízió portréfilmet készített oktatói munkájáról. Tanítványai közül többen lettek követői szakoktatóként, szaktanárként, velük utolsó aktív éveiben kollegiális kapcsolatot alakított ki.

Nyugdíjas éveiben betegsége akadályozta, hogy mesterségének és családjának élhessen. Súlyos betegség miatt 2013 júniusában kórházba került. Szervezete feladta a küzdelmet, élete 64. évében elhunyt.

Volt igazgatója, barátja, Nagy Gyula búcsúja így hangzott: „Nem volt tőle elhivatottabb, lelkiismeretesebb pedagógus! A szakoktatói, szaktanári munkájához szükséges fel-

sőfokú pedagógiai végzettséget hamar megszerezte, de a tanulást soha nem hagyta abba. Ezért szakmai tudása a faipari technológia szinte minden területén tökéletes és naprakész volt. De Horváth Lajos sokkal több volt egy kiváló asztalosnál, mert ő a tudását képes volt átadni tanítványainak, képes volt a szakma iránti érdeklődést felkelteni, és a szakmát sok száz fiatallal megszerettetni! Tanítványai nemcsak tisztelték, de szerették is. Ezt a szeretetet nem lazasággal, engedményekkel vagy gyengekezűséggel érdemelte ki. Mindvégig szigorú és következetes volt, tanítványai pedig megértették, hogy mindez értük van. És valószínűleg hamar érezhették a tanár úr irántuk való szeretetét, és tapasztalhatták a szüntelen figyelmet, törődést, gondoskodást is.”

Pomázi Rudolf gyakorlati oktatásvezetőként volt kollégája így jellemezte őt: „Elment a mesterek mestere, városunk asztalos-generációjának felnevelője, az önzetlenül segítő igaz barát, a rendkívüli képességű szakoktató és tanár. Felsorolni is lehetetlen azon sikeres faipari vállalkozók és oktatók neveit, akik közel fél évszázad alatt tőle tanulták a szakmát és a munkájukkal szembeni igényességet. Kiváló pedagógus volt, aki minden szavával és mozdulatával képes volt nevelni. Nevelési feladata pedig akadt bőven, hiszen az osztálya tanulói gyakran nagyon szerény körülmények közül kerültek a keze alá. Szerény, csendes és rávezető magatartásával képes volt elérni, hogy pár év múlva egy életre elegendő és személyiségüket alapjaiban meghatározó munícióval engedje ki diákjait a nagybetűs életbe. Nevét és pedagógiai munkájának eredményességét tisztelték a város határain kívül is, ám munkájának megítéléséhez leginkább neveltjeinek elismerő véleménye és visszaemlékezései adhatnak támpontot.” Egykori tanítványainak visszaemlékezéséből idézem a legjellemzőbb sorokat:

Gorzsás Sándor: „...gyakran eszembe szöktak jutni tanításai. Olyankor gondolkodom el igazán, hogy mit is jelent az, amikor az ember egy teljes életet a szakmájának szán azzal a lelkesedéssel, amely a tanár urat is jellemezte. Azon kivételes tanárok közé tartozott, aki fenn tudta tartani a diákjai érdeklődését. Jobb vagy rosszabb tanuló nála egyaránt fontos volt. Nála az akarat volt a fontos. A szakmaszeretet érezhető volt a tanítása során, amely átragadt a diákjaira. Én személy szerint is állandóan figyeltem, hallgattam. Az órái mindig jó hangulatban teltek. Voltak diákcsínyek persze, de ő mindig megfelelőképpen kezelte azokat. Ha látta, hogy valaki az asztalos szakmában tervezi a jövőjét, és tenni is akar érte, az kíváncsi az elismerését. Ahogyan ő tanított, úgy tanulni is könnyű volt.”

Marjai Péter, aki 1994-ben volt a Szakma Kiváló Tanulója: „Eljött az első szakmai ismereti óránk... ő kissé rendezetlen, gyors léptekkel ült le a tanári székbe: Gyermekeim, a nevem Horváth Lajos, mindenki szólítson úgy, hogy Lajos bá'. A következő években is megmaradt az emberközeli, diákszerető oktatási módszere. Szinte nem volt óra egy-egy poén vagy régi sztori nélkül. Minden évben lehetőség nyílt részt venni az SZKT versenyen. Lajos bá' minden lehetőséget megadott, hogy a lehető legjobban felkészülhessek, sosem mondta, de tudtam, hogy ez számára épp akkora kihívás, mint nekem. A diák sikere a felkészítő sikere is. Felszabadultam, vagyis ezzel be is fejeztem a szakiskolát. Később én is szakoktatóként dolgoztam, gyerekeket vittem SZKT versenyre. Nem volt esemény, amin Lajos bá' neve ne lett volna megemlítve. Mit adott ő nekünk/nekem: Élményeket? Osztályzatokat? Dicséretet? Lehetőséget egy igen szép szakmához, lehetőséget önmagunk és családjaink fenntartásához. Különös érzéke volt a szakmát megszerettetni. Ez így volt szép.”

Életpélda az élete: szerénység, tisztesség, szorgalom, szakmai maximum.

BAGOSI GÁBORNÉ
Hajdúböszörmény

I

„Ki a gyermek képzelőtehetségére hat,
az egész valójának irányt ad.”
(Eötvös József)

IMRE ANTAL JÁNOS (Debrecen, 1939. 12. 14. – Debrecen, 1980. 11. 06.) tanító, tanár

Az Imre család Debrecenben élt, ahol Imre Antal MÁV főpályamester volt. Édesanyja, Tóth Juliánna a háztartással és a gyerekek nevelésével kapcsolatos teendőket végezte. Szülei mélyen vallásosak voltak, és ilyen szellemben nevelték gyermekeiket is. Hárman voltak testvérek: nővére, Juliánna tanítónő volt, öccse, György villanyszerelőként ment nyugdíjba. Édesapjuk korai halála után édesanyjuk nehéz körülmények között nevelte őket, így a jobb megélhetés miatt a tanulás mellett mindannyiuknak a családi földeken kellett dolgozniuk.

Édesapjuk beosztásával vele járt az időnkénti munkahelyváltozás, ami a család többszöri költözését jelentette. Ezért fiuk, Antal az általános iskola 1–4. osztályát Polgáron, az 5–8. évfolyamokat pedig Hajdúdorogon végezte.

Jó tanulmányi eredménye lehetővé tette, hogy középiskolában tanulhasson tovább, így 1954-ben megkezdte tanulmányait a debreceni Maróthi György Állami Tanítóképző Intézetben, és ott 1958-ban sikeres érettségi vizsgát tett. Ez feljogosította arra, hogy az 1958–59-es tanévben gyakorló tanítói tevékenységét megkezdje a **Hajdúvidi Állami Általános Iskolában**. 1959-ben sikeres képesítő vizsgát tett, megszerezte általános iskolai tanítói oklevelét, és ez év őszétől már mint tanító végezhetette munkáját gyakorló iskolájában. Itt szakos tanárok hiánya miatt a felső tagozatosoknak matematikát, fizikát és testnevelést tanított, a téli hónapokban pedig a fiúknak gyakorlati foglalkozást is tartott. A tanításon kívül sportkört vezetett. Rendszeresen készítette fel diákjait sportversenyekre, ahol ők eredményesen szerepeltek.

A fiatal tanítót hamar befogadta a gyerek- és pedagógusközösség egyaránt. Kolléganője, *Debreceni Sándorné* visszaemlékezésében egykori tanítványainak gondolatait idézte: „Nemcsak pedagógus volt, hanem szinte szülő is, aki törődött a gyerekekkel. Nagyon jól megtanította a számtant, mértant, és nem a tanulók megbuktatására törekedett, hanem addig sulykolta a tanulást, amíg az elégséges osztályzat megszületett. Felfigyelt a jó képességű tanítványokra, s a gyerekek szüleit is igyekezett meggyőzni arról, hogy engedjék továbbtanulni őket. Ha kellett, többször is elment családlátogatásra. Szigorú, de igazságos volt, nem kivételezett tanítványai-val. A szülőkkel is jó emberi kapcsolatot ápolt, amiért tisztelték, becsülték. Köztiszteltetben álló személy volt, része a falu életének: mint tanácsstag az iskolát képviselte a községi tanács ülésein.”

1966-ban házasságot kötött Czifra Juliánnával. Esküvőjük után az anyaiskolához tartozó **Czégény úti Általános Iskolában** folytatódott a munkája, ahol szolgálati lakást kaptak, és feleségével mindketten tanítottak. A tanyasi iskolában ő az összevont 5–8. osztályában igyekezett a diákok ismereteit gyarapítani, felesége pedig képesítés nélkül az alsó tagozat tanító nénije volt. Időközben a család létszáma négy főre emelkedett: 1968-ban megszületett Ágnes, 1969-ben pedig Anikó.

Munkájukat erőteljesen meghatározták a tanyasi életkörülmények. A gyerekek

Hajdúvidi csoportjával (1965)

nótázásba torkolltak, melynek ő volt a középpontja, hiszen amellett, hogy a magyar nóták ismeretében jeleskedett, csodálatos énekhangját mindenki szívesen hallgatta, és örömmel csatlakoztak hozzá.

A tanyasi családoknak nemcsak az ünnepeiben, hanem a hétköznapijaiban is szívesen részt vett. Gyakran fordultak hozzá olyan kéréssel, hogy segítse őket hivatalos ügyeik intézésében, kérvények megírásában, nyomtatványok kitöltésében. Mivel abban az időben autója a környéken másnak nem volt, több alkalommal kérték a segítségét betegek, kismamák kórházba szállításában. Ő ezeket a kéréseket készségesen teljesítette. De a segítségnyújtás költsönös volt, hiszen a pedagógus-illetményföldön, amit a tanító házaspár a munkáltatótól kapott, a szülők segítettek a szántásban, betakarításban.

A „Televíziót a tanyasi iskoláknak” program keretében ez az iskola is kapott egy akkumulátorral működő kis tévét, amelyet nemcsak a gyerekek nézhetek alkalmanként, hanem egy-egy érdekesebb műsorra, előzetes megbeszélés után, a tanulók szülei is eljöttek. Ezek a közös élmények, programok egy nagy szerető családdá kovácsolták a környéken élőket. A Czégény úti iskola épülete ma is áll. A „Védjük meg a tanyasi iskolákat” program keretében felújításra került, ahol egy korábbi tanteremben iskolatörténeti kiállítás látható, melyben az egykor ott folyó oktatás eszközei, emlékei, az ott tanító pedagógusok fényképei láthatók.

1971-ben édesapám családjával **Hajdúdorogra** költözött, ahol diákotthon-vezetői állást kapott a Hajdúdorogi **Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézetben**. De a szakmai előrelépés mindig fontos volt számára, így a család és munka mellett az 1972–73-as tanévben tanulmányait a Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola levelező tagozatán folytatta, és 1977-ben megkapta pedagógia szakos általános iskolai tanári diplomáját.

Nevelő munkája kiegészült a **hajdúdorogi kollégium** mellett a **tiszaleti és tiszavasvári gyakorló gazdaságok kollégiumainak felügyeletével**. Emellett a Szakmunkásképző Intézetben a pedagógus szakszervezet alapszervezeti titkári feladatait is ellátta.

Ismerve állandó, aktív tenni akarását, rendkívüli teherbíró képességét, életkedvét, mindenki számára váratlan volt megbetegedése, kórházba kerülése és néhány héten belül bekövetkezett halála. Az általa hagyott „emléknyomok” azonban soha nem halványultak családjá, volt tanítványai, barátai és kollégái körében.

Arra, hogy milyen ember és pedagógus volt ő, egykori barátja, kollégája, *Szilágyi Imre* így emlékszik vissza:

„Antallal 1975-ben ismerkedtem meg a Szakmunkásképző Intézetben, ahol ő diákotthon-vezető, nevelőtanár és az iskolai sportkör vezetője volt. Komoly, határozott, követke-

messziről jártak gyalogosan a környező kisebb tanyákról iskolába, és ez a sáros vagy hideg, havas időben komoly megpróbáltatás volt számukra. De a megértő tanító bácsi tekintettel volt minden körülményre, és türelmesen várta, hogy a jó melegre fűtött tanterembe neveltjei mindannyian megérkezzenek.

A szülőkkel való kapcsolat is több volt itt egyszerű tanár–szülő kapcsolatnál. A közelebbi tanyákon lakók gyakran elhívták családjukat különböző eseményekre: disznóölésre, névnapra. Ezek többnyire

zetes, kellő szigorral rendelkező tanár volt. Munkatársaival baráti volt a kapcsolata. Tanulói, akiktől következetesen rendet és fegyelmezett viselkedést követelt, szigorúsága ellenére is szerették és tisztelték, hiszen ő maga is igyekezett mind a tanulásban, mind a sportban segíteni, bátorítani őket. Ha nem is az édesapát, de mint a nekik mindenben segítő jó embert, jó tanárt és nevelőt látták benne.

Szerette a sportot, különösen a labdarúgást és a kézilabdát, és ezeket sikerült tanítványaival is megkedveltetni. Iskolák közötti sportversenyeket szervezett. Sok szabad idejét fordította az edzésekre, és arra, hogy tanulói megszeressék a sportot, és versenyeken is jó eredményeket érjenek el.

Egy-két alkalommal mint kollégiumi nevelőt kellett helyettesítenem őt. Először kicsit féltem, hogy a közel 100 kollégista fiúval hogy boldogulok majd. De meglepődve tapasztaltam, hogy a katonaságnál sem volt nagyobb szervezettség és rend, mint ott: a diákügyeletes, a naposok, a hálófőnökök, az ügyeletes takarítók tudták és tették a dolgukat, nekem szinte semmi tennivalóm nem volt. És én tudtam, hogy ez egyetlen ember, Imre Antal tanár úr következetes, példás nevelő munkájának az eredménye.

Antallal a magánéletben is jó baráti és szomszédi viszonyban voltunk. Mivel erős ember volt, és értett az építkezési munkákhoz, sokat segített nekem is. De ez, természetesen, kölcsönös volt. Példásan jó barát, jó szándékú ember és tiszteletre méltó pedagógus volt.” 1980-ban bekövetkezett tragikus halála nagyon szűkre szabta pedagóguspályáját, de egy másik volt kolléga, *Síró János* visszaemlékezése bizonyítja, hogy az rövidsége ellenére is tartalmas és példaértékű volt:

„Antal rövid idő alatt jó barátom lett. Munkáját igazán szerette, megalkuvást nem tűrően követelt rendet, fegyelmet, tisztességet kollégáitól és tanítványaitól is. Nagyon precíz volt. Az akkori igazgató úr, Józsa György nagyon szerette és megbízott benne, őt sosem kellett ellenőrizni.

Antiban két ember lakozott: egy nagyon kemény és igazságos és egy lágyszívű, mindig segítőkész. Beszélgetéseink során szoros lelki kapcsolat alakult ki köztünk. Megismertem egy kiváló pedagógust és embert, nagyon sajnálom, hogy betegsége és halála miatt ez a jó emberi és kollegiális kapcsolat hamar véget ért.

A volt kollégák társaságában ő a mai napig pozitív beszédtema. Pedagógiai érzékéről, emberszeretetéről, munkabírásról legendák keringenek. Mindenről lehetett vele beszélgetni, otthon volt a politikában, sportban, történelemben, de főleg emberismeretben, ezért volt ő igazi pedagógus.

Meleg szívvel beszélt lányairól, feleségéről, akiket nagyon szeretett. Igazi lelki barátomat veszítettem el.”

Egy rövid idő alatt lezajló, súlyos betegség következtében 1980. november 6-án, 41 évesen megszűnt a szíve dobogni, megfosztva ezzel attól, hogy kiteljesedjen pályáján, hogy láthassa lányait felnőni, részese legyen pályaválasztásuknak (mindketten a pedagóguspályát választották), családalapításuknak és az öt unoka megszületésének. De alakja örökké megmarad szerettei, ismerősei emlékeztében.

Lánya,
RÁKÓNÉ IMRE ÁGNES
Bocskai kert

IVANCSÓ DÉNESNÉ Kazicsku Mária Sarolta (Kisdobra [ma Szlovákia], 1923. 05. 17. – Nyíregyháza, 2018. 09. 30.) tanítónő, iskolaigazgató

Bár kettős keresztné volt, mindenki csak Sárika nének ismerte Ivancsó Dénesnét. Így nevezte a népes nagycsalád, így ismerték Nyírpazonyban is, ahol életének legnagyobb részét töltötte, és a nyírparasznyaiak is így emlékeznek rá.

Sárika néni 1923. május 17-én látta meg a napvilágot a ma szlovák területen fekvő Kisdobrán. Édesapja, Kazicsku Mihály görögkatolikus kántortanító, édesanyja Remák Jolán volt. Édesapja hivatása szinte előre kijelölte az életútját: nemcsak pedagógus lett, hanem mélyen vallásos, hithű ember is. Volt egy nagyobb és egy kisebb testvére, így velük alkották a kis családot. Ám nem éltek sokáig Kisdobrán, a négy elemi iskolai osztályt már Nyírlövön végezte. Boldog gyermekkoráról sokat mesélt később a gyermekeinek.

Már nagylányként került a családdal Tornyospálczára, ahol szintén nem sok időt töltöttek: tovább vezetett az út Kisvárdára. Mivel ott élt lelkében a vágy, hogy tanítónő legyen, szülei a Szent Orsolya-rendi Római Katolikus Tanítóképzőbe írárták be, amely a mai Nyíregyházi Egyetem jogelődje. Összesen kilenc évet töltött kollégiumban, mert már a négy polgári iskolai tanulmányait is ott végezte, utána következett a „zárdá”. Később így vallott erről: *„Az egész pályafutásomat meghatározták az itt tanultak, a rend, a fegyelem és a következetesség.”* S nemcsak megtanulta és elsajátította ezeket, hanem hosszú pedagógusi pályafutása során meg is valósította őket. Fegyelmezett és következetes tanító és igazgató lett.

Diplomáját 1942. június 5-én szerezte meg a kisvárdai képzőben. Feledhetetlen éveket jelentett neki az itt töltött idő, amiről szintén sokat mesélt a családjának. Röviden írásba is foglalta emlékeit *„Egy 75 éve végzett tanítónő rövid visszaemlékezése”* címmel, amikor 2017-ben a Nyíregyházi Egyetemen márványdiplomát kapott. Érdemes idézni egy részletét: *„Szeretettel emlékszem vissza azokra az időkre, s mindig különleges élmény ellátogatni a ma is működő intézetbe. Jó látni, hogy milyen szép rendben van minden. A zárdá bentlakásos intézet volt, amelyet egy tekintélyt parancsoló férfi, Bury Alajos igazgatott. Emlékszem, hogy azonnal szóvá tette, ha valakit rendetlen ruházatban pillantott meg a folyosón. Mater Stefánia és Mater Ignatia lányosztályába jártam, ahol apácák, majd később világi tanárok is tanítottak. A szigorúságra példa, hogy kicsapás járt azért, ha egy növendék szóba elegyedett a fiúkkal a kerítésrácson át. Nagyon szép egyenruhánk volt, és annyira boldogok voltunk, amikor a kék színű, nagy fehér galléros egyenruhánk mellé kaptunk egy fehér pöttyösöt, s abban tehettünk sétát a városban! Arra mindenki felfigyelt.”*

A friss diplomás tanítónő **Révaranyoson** kezdte pályafutását. Két szép és boldog esztendő töltött itt, amire szintén szívesen emlékezett vissza. Boldogan mesélt arról, hogy milyen jó társaságuk volt itt, milyen sokféle programot szerveztek. Ebben az időben érkezett meg a párja az életébe. Ivancsó Dénes görögkatolikus kántortanítót (*Pedagógus arcképcsarnok*. 2009) a saját nagybátyja, dr. Bihari Bertalan nyírparasznyai görögkatolikus pap mutatta be neki, amikor elvitte Tornyospálczára a Kazicsku családhoz. Hamar kialakult a szimpátia, a szerelem, amely 1944. augusztus 2-án eljegyzéshez, majd szeptember 26-án házassághoz vezetett. Ekkor valószínűleg hercegkisasszonynak érezhette magát, ugyanis a menyasszonyi ruha próbáira, a lakodalmi beszerzésekre, majd az esküvő utáni fényképezésre Odescalchi Miklós herceg kocsján utazott a vőlegényével. Erre az adott lehetőséget, hogy Margit hercegnő az ifjú ara barátnője volt.

A márványdiploma átvétele

ott tanított. Nagyon szép szakasz következett az életükben. Igaz, hogy nehéz időszak volt ez, a háború vége felé nagy volt a szegénység, de az embereknek a tanítóik felé megnyilvánuló szeretete megkönnyítette az életüket. A férj ekkor már megszervezte Nyírparasznyán a nyolcosztályos iskolát (az országban talán ez volt az első ilyen).

Ketten tanították a község összes tanulóját. Sárika nénire az első és második osztály jutott. Érdekes volt az osztályterem táblája, amit a férj készített, aki valahogy pótolni akarta a háború folyamán felégetett táblát. A sírkövesnél látottakból kapta az ötletet, ahogy a műkővet fényesre csiszolja a mester. Az osztályteremben a vályogig leverte a vakolatot, régi kerítésdrótot feszített ki rá, majd arra erős, betonos habarcsot kent fel elsímítva. De nem csiszolta fényesre, matton hagyta. Így elnyúlhatetlen táblát sikerült létrehoznia. Később – tőle átvéve – több helyen is alkalmazták ezt a módszert. Sárika néni is ezen a táblán tanította betűvetésre az iskolásait.

Nyírparasznyán négy gyermekük született. Az elsőszülött fiú, aki 1945-ben látta meg a napvilágot, csupán egy évet kapott földi életében a gondviseléstől. De két éves időközönként újabb gyermekekkel bővült a család: Sarolta 1947-ben, László 1949-ben, Katalin pedig 1951-ben született. Hogy a több évszázados családi tradíció őrzése vagy a magukban hordott gének okozták-e, nem tudni, de az tény, hogy mindnyájan a pedagógusi pályán, pontosabban az oktatásban kötöttek ki. S kell-e nagyobb öröm a szülőknek, amikor gyermekeik boldogulását látják?

Sárika néni ezt hosszú időn keresztül nemcsak megtehetette, hanem élvezhette is. Mint ahogy azt is, hogy a nyírparasznyai emberek nem felejtették el őket. A fontosabb eseményekre és jelentősebb ünnepekre mindig meghívták és visszavárták őket a későbbiekben is. Hogy még ma is emlékeznek rájuk, annak egyik ékes bizonyítéka, hogy hat évtized múltával is gyertyát gyújtanak a tanítóék István nevű kisfiának a sírján. Igaz, ők is nagy szeretettel gondoltak vissza egész életükben a Nyírparasznyán töltött évekre.

Vékony Jánosné Boriska néni így idézi emlékeit Sárika néniről: „Aranyos asszony volt, nagyon aranyos asszony. Sokat vigyáztam a gyerekeikre. Mindig nálunk maradtak, ha a szülőknek el kellett menniük valahova. Sárika néni nagyon jó tanárnő volt. Játszott velünk, fogócskázott, mindenki nagyon szerette. Amikor elköltöztek, hét-nyolc éves lehettem.”

Hét szép esztendő után – amit azért nem kell teljesen a bibliai hét szűk évhez hasonlítani – változás következett Sárika néni életében. Erről is írt: *„Nyírparasznya bármennyire a szívünkhöz nőtt, a jobb életkörülmények és a fejlettebb infrastruktúra arra sarkallt bennünket, hogy lakhelyet váltsunk. Eredetileg Oros volt az úti cél, de mire megérkeztünk, betöltötték a pedagógusállásokat.”* Így tehát **Nyírpazonyba** kerültek, ahová 1951. december 8-án érkez-

tek meg, amint Nagy Csilla írja, érdekes körülmények között. *„Éjjel költöztek – mivel akkor magáncélra csak éjszaka lehetett kocsit kapni – s a töprengés, hogy vajon hol lesz a kulcs, felesleges volt, mert zár sem volt az ajtón. Egy szoba, konyha, spájz volt rendben, a többi szobában ablak sem volt. Ebbe az egy szobába zsúfolódott össze az akkor már 5 tagú család, s rögtön elkezdték a lakás lakhatóvá tételét. Ez hosszú évek munkája volt. A férjével ketten hordták be mosófazékkal a lakás feltöltéséhez szükséges földet.”* Aztán az iskolát is rendbe kellett hozni. Sárika néni felváltva tanított a férjével egy tanteremben. A körülmények nem voltak fényesek, de segítettek rajta: *„Egy délután, tanítás után, rendbe hozták a kéményt, amit kormolni kellett, kimeszelték éjszaka a termet, s a már elkészített dekorációt felrakták. Reggel egy tiszta, virágos, felfüggönyözött ablakú tanterem várta a diákokat.”* Még az igazgató is elámult a változáson, a lelkesedés pedig a kartársakra is áterjedt, s lassan kezdett megváltozni az iskola képe.

Sárika néni itt élte le további életét a férjével együtt. Nyugdíjazásáig tanított az iskolában, tizennégy éven át igazgatója is volt az intézménynek. Férjére mindig, mindenben számíthatott. Ez érvényes volt a szakmai és pedagógusi területre éppúgy, mint a szervezési munkákra vagy éppen az utazásokra. Miután férje idegenvezetői tanfolyamot is végzett, nagyon sokat utaztak. Bejárták egész Magyarországot és környezetét. Az egyik rokon nem sokkal a halála előtt beszélgetett Sárika nénivel, s neki mondta, hogy szinte nem tud olyan várost megnevezni, ahol nem jártak volna.

Még férje halála után is jól tartotta magát. Erőt öntött bele a hite: rendszeres templomba járó volt, egyetlen vasár- vagy ünnepnapon sem hiányzott a templomból. Emellett nagy tartást adott neki a népes család. A három gyermeke, a hat unokája, az öt dédunokája bearanyozta az életét. Mindig örömet jelentett számára, ha a huszonkét tagú család akár teljes létszámban, akár részben össze tudott jönni.

Felejtethetetlen boldogságot jelentett mind neki, mind a családjának, hogy 2017. szeptember 2-án átvehette a márványdiplomáját, ami nem sokaknak adatik meg. Az újság így számolt be róla: *„Percekig zúgott a taps nemrég a Nyíregyházi Egyetemen, amikor a 75 éve első diplomáját szerző Ivancsó Dénesné Kazicsku Sarolta átvette márványdiplomáját az egyetem rektorától. Az a taps egyszerre szólt a közel évszázados tapasztalatnak s a tisztességben, emberségben megtett hosszú útnak, amelyen végigmenni – tartás és állhatatosság nélkül – nem egykönnyen lehet.”* Ezt a tartást kapta szüleitől (és áttételezen összes pedagógus ősétől), a tudományban, hitben, emberségben elkötelezett tanítóitól, tanáraitól és apáca nevelőitől; ezt az állhatatosságot élte meg tanítónőként és igazgatóként az iskolában, családi környezetében és a hitéletében.

Utolsó hónapjait már nehezen élte meg: aki egész életében aktív volt, nehezen tudta elfogadni, hogy mások segítségére szorul. Ám családja mindvégig mellette állt, különösen a nyírpazonyi lánya, aki a végsőkig gondozta. A Sárika néni felé irányuló szeretetet igazolja, hogy temetésén (2018. október 8-án) a temetői nagy ravatalozót nemcsak a rokonok töltötték meg, hanem azok is, akik ismerték, szerették, becsülték. Nagy tömeg búcsúztatta annak a görögkatolikus egyháznak a temetési szertartásával, amelynek mindvégig hűséges tagja volt.

Forrás: *Kelet-Magyarország*. 2017. szeptember 14. 8. • *„Gyümölcséről ismerszik meg a fa”* centenáriumi évkönyv. Kisvárd, 2018.

Férje unokaöccse,
DR. IVANCSÓ ISTVÁN
Nyíregyháza

J

„A legeredményesebb tanítás az,
ha azt tesszük, amit tanítunk.”
(Don Bosco)

JÁRDÁNYI-PAULOVICS ISTVÁN (Izsa, 1892. 02. 28. – Debrecen, 1952. 12. 09.) régész, ókortörténész, egyetemi tanár

Életútja röviden a következőkben foglalható össze: Született a ma Szlovákiához tartozó Izsa, ahol apja kántortanító volt. Pályatársa, *Oroszlán Zoltán* nekrológjában a következőket írta: *„Már a szülői házban igen alapos zenei nevelést kapott, és amikor az érettségi vizsga letétele után 1910-ben beiratkozott a budapesti Tudományegyetem bölcsészeti fakultására, egyúttal nagy kedvvel és szeretettel folytatta zenei tanulmányait is. Szép tenor hangja volt, és sokáig habozott, hogy melyik szerelmét válassza életpályájául: az énekművészetet-e vagy a régészetet.”* A zene iránti vonzalmát egész életében megtartotta.

De végül is az egyetemen az egyiptológiát, a régészetet és a klasszika-filológiát választotta. Leginkább kedvelt tanárai a római régészettel foglalkozó Hampel József és az ókori kelettel foglalkozó Mahler Ede professzorok voltak. 1914-től kezdve a Magyar Nemzeti Múzeum önkéntes gyakornoka, majd múzeumőre lett. 1917-ben avatták doktorrá. 1926-ban a Nemzeti Múzeum előcsarnokát a pannóniai szobrászat legszebb emlékeivel rendezte be. 1936–38 között a **Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárának** igazgatóórávé nevezték ki. 1936-ban a királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen pannóniai régészetből magántanári képesítést szerzett. 1937-ben elkészítette a Nemzeti Múzeum állandó római kiállítását. 1938-ban a **Pécsi Tudományegyetem Ókortörténeti és Régészeti Tanszékén** lett professzor. 1939-ben újrarendezte a szombathelyi múzeum lapidáriumát. 1940-től haláláig, 1952-ig a **Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem**, illetve (1945-től) a **Debreceni Tudományegyetem Ókortörténeti és Régészeti Tanszékét** vezette. 1945-ben egyik őse neve alapján nevét Paulovicsról Járdányi-Paulovicsra változtatta.

Tudományos érdeklődését kezdetben kedvenc professzorainak kutatási területei határozták meg, mégpedig az egyiptomi elemek a római kori Magyarország vallási életében. Ez volt doktori disszertációjának a témája, melyből két önálló kiadvány is készült. 1915-ben jelent meg az *Alexandriai istenségek tiszteletének emlékei a magyarországi rómaiságban* című füzet. Ebben nemcsak a pannóniai, hanem a dáciai emlékeket is számba vette, hisz akkor még ez is Magyarország része volt. Ez alapvetően vallástörténeti tanulmány, mely foglalkozik a hellenisztikus Egyiptom legfontosabb kultuszaival, Sarapisével és Isisével, majd pedig ezek elterjedésével a Római Birodalomban. A tanulmány gerincét a pannóniai és dáciai emlékek vizsgálata jelenti, melyekbe a feliratokat és képzőművészeti emlékeket egyaránt bevonta. Kimutatta ezeknek az istenségeknek a szinkretisztikus jellegét, azaz a görög és római elemek összeolvadását az eredeti egyiptomi Osirisszel és Isisszel.

A másik ebben a témában megjelent önálló kiadványa 1917-ből származik a *Hellenisztikus egyiptomi emlékek Magyarországon* címmel. Ez nem más, mint a korábbi kiadvány témájának leszűkítése Pannóniára, ill. a képzőművészetre, ezen belül is a kisbronzokra, me-

lyek közt Sarapis, Apis-bika és Isis-Fortuna ábrázolások szerepelnek. A hellenisztikus egyiptomi kultuszokhoz kapcsolódó kisbronzok, a pannóniai leletanyagnak ez a jelentős csoportja határozottan felkeltette Paulovics érdeklődését, és ezekben a korai években több tanulmánya is született ebből a témakörből. Ezek közé tartozik a Nemzeti Múzeum egy új szerzeményének, egy Jupiter-Sarapis mellszobrocskájának publikálása. Ennek különlegessége az, hogy a megszokott Sarapis ábrázolás egy új elemmel, egy kiterjesztett szárnyú sas ábrázolásával bővül, amely jellemzően Jupiter szent állata volt. Megjelenése tehát jól példázza a két istenalak összeolvadásának a folyamatát. Tíz évvel később, 1927-ben került sor a Nemzeti Múzeum további szinkretisztikus bronzszobrocskájának publikálására. Ezek közt szerepelnek az Apis-bika, Isis, Harpokratés és a trónoló Sarapis. Ezek a típusok mind a hellenisztikus szinkretizmus eredményeként születtek meg, és terjedtek el a Római Birodalom egész területén.

A továbbiakban tudósi érdeklődését egyre inkább a rá váró ásatási feladatok határozták meg. Ezek között az első Intercisa volt 1926-ban. Eredményeit a következő évben publikálta az *Archaeologia Hungarica* sorozat II. kötetében. Ez több volt, mint pusztán ásatási beszámoló, mert ismertette a maradványok történetét és az addigi kutatások szakirodalmát. A dunapentelei római telep ekkor már rajta volt Pannónia kutatási térképén, és nemcsak véletlenszerű leletek származtak onnan, hanem Mahler Ede és Hekler Antal is végeztek ott ásatásokat. A korábbi és a saját megfigyelései alapján igyekezett meghatározni a tábor helyét és kiterjedését. Ezzel a monografikus jellegű munkával Paulovics megteremtette az Intercisa-kutatás szakmai alapjait, melyet egyelőre ő maga folytatott tovább. 1931-ben újabb ásatásokat végzett, de már nem a temető, hanem a tábor területén, az Öreghegyen. Munkáját szerencse kísérte, mert éppen a porta decumana maradványaira bukkant rá, ill. az azt el-falazó patkó alakú toronyra. A cserépanyag és az éremleletek alapján sikerült a táborépítés kronológiáját megállapítania az 1–2. századi földszántól a 4. századi erődépítkezésig.

Az intercisai ásatást hamarosan a brigetiói ásatások követték több évadon keresztül 1927–1929 között. Ennek során sikerült a katonai tábor északi falának vonalvezetését megállapítania, és több sírmező helyét meghatározni. Alighogy befejezte ásatásait, a következő évben, 1930-ban a tábor területén a gőzeke egy nagy feliratos bronztábla töredékeit hozta felszínre, melyen 38 sorból álló felirat volt bevésvé. A lelet igen nagy jelentőségű volt. Ilyen hosszú szövegek feliraton ritkán őrződtek meg, akkor is többnyire hiányosan. A lelet feldolgozását természetesen Paulovics vette kézbe, és ennek során epigráfusi és filológusi képességeinek kibontakoztatására nyílt lehetősége. A szövegben szereplő császárnevek és hatalmi tisztségek elemzése során megállapította, hogy a törvénytábla – merthogy erről volt szó – ki-függesztésére 311. aug. 29 és nov. 11 közti időszakban került sor, a szövegben megfogalmazott rendelet kelte pedig 311. június 9. A kibocsátó császárok Constantinus és Licinius. A levél formájában kibocsátott törvény eddig ismeretlen szöveget tartalmazott. A római korban az eljárás az volt, hogy a törvény szövegét eljuttatták az egyes katonai egységekhez, és ott a tábor szentélyében kifüggesztették. A törvény célja a katonák kedvezményeinek a biztosítása volt mind szolgálati idejük alatt, mind pedig annak letelte után. Ez mindennek előtt az adómentesség volt, amely kiterjedt a feleségükre is. A dokumentum a római jog, adórendszer és hadiszervezet fejlődésének egy fontos láncszemét alkotja. Az előkerülés helyén Paulovics később, 1934-ben ásatást is végzett, de a szentély nyomaira nem sikerült rábukkannia.

Paulovics legnagyobb visszhangot kiváltó ásatása és az ennek során előkerült lelet együttese Savariához kötődik. 1938-ban a papi szemináriumot bővíteni kívánták, és a tervek elkészítéséhez talajvizsgálatot végeztek. Másfél méter mélységben a munkások profilírozott márványtömbre és terjedelmes mozaikra bukkantak. A munka közvetlen irányítását a tovább-

biakban a szeminárium aligazgatója, Géfin Gyula vette kézbe, de a fejleményekről értesítették a Műemlékek Országos Bizottságának elnökét, aki Paulovics Istvánt, a Nemzeti Múzeum régészeti osztályának igazgatóőrért küldte ki a helyszínre. Hamarosan egy 16 méter hosszú mozaik került napvilágra akanthosz-indaspirállal, geometrikus motívumokkal és emblémákkal. Sikert ért el egy 46 méter hosszú és 17 méter széles épület közepébe beleásni. A padlómozaiknak csak az északi széle maradt meg. Paulovics még az ugyanebben az évben megjelent első publikációjában így fogalmazta meg: *„egy nagy terem, csarnok vagy basilica padlójának szél-részelete, pompás szegélydísz az, ami a szegély impozáns (133 cm) szélességéből következően a nagyméretű és nagyvonalú mozaikpadlóból ránkmaradt.”* Paulovics is és az ásatásba rövid időre bekapcsolódó Nagy Tibor régész is lehetségesnek tartotta, hogy az épület eredetileg pogány célra épült, pl. császári palotának, és ezt alakították át őskeresztény bazilikává. Paulovics azonban nem hagy kétséget afelől, hogy a Savariára vonatkozó írott források alapján az építményt Szent Quirinus itt felépült bazilikájával azonosítja. Ezt az épület mérete, elhelyezkedése – ad portam Scarabetensem – és a mozaik díszítménye – eucharisztia jelképe – alapján állapította meg. A felfedezés nemcsak belföldön, hanem külföldön is óriási érdeklődést váltott ki, sorra érkeztek a szakemberek a megtekintésére. Az építmények keresztény voltába vetett hit a szombathelyi püspökség részéről természetesen feltétlen támogatást kapott, így a teljes területet átengedték az ásatásnak, és a tervezett szemináriumi épületet máshova helyezték át.

Ma már az az általános nézet, hogy ez egy késő antik császári palota lehetett, míg a Quirinus bazilika helye egyelőre régészetileg nem határozható meg. A mozaikkal borított fogadóterem jelentősége így is rendkívüli, Savaria egyik legjelentősebb régészeti emléke. Feltárásával és publikálásával Paulovics múlhatatlan érdemeket szerzett, Savariát nemzetközileg ismertté tette, és 1954-ben méltán nevezték el róla a feltárás területén kialakított romkertet. Az antik Savaria feltámasztásában végzett munkájának másik jelentős eredménye az új lapidárium felállítása a szombathelyi múzeum alagsorában. A kőemlékek gyűjtése már a 17. sz. óta folyt, és a 18. sz. végén helyezték el a püspöki palota sala terrenájában. A 20. sz. elején megépült múzeumi épület végleges otthont biztosított a régészeti leleteknek, de a lapidárium zsúfolt és rendezetlen maradt. Ennek rendbetételére került sor 1939-ben Paulovics vezetésével. A kőemlékek leglátványosabb darabjai azok a monumentális méretű szobortorzók voltak, melyekben Paulovics a capitoliumi triász alakjait vélte felfedezni. Jupiter felső teste izomzatának ragyogó kidolgozásával már korábban magára vonta a régészek érdeklődését. Minerva felső testének maradványa a finom redőkidolgozásával válik ki a provinciális munkák köréből. A feltételezett Júnó szobor két töredékből áll, de olyannyira kopottak és hiányosak, hogy még rekonstrukciójuk is vitatható. Hasonló capitoliumi triász egyedül Scarbantiából ismert. Annak darabjai együtt kerültek elő az elpusztult szentély épületéből, így összetartozásuk nem lehet kétséges. A savariai szobrok esetében ez nem igazolható. Ez nagyban bizonytalanná teszi, hogy eredetileg is összetartozó szobrokról van-e szó. Bár az újabb kutatás kétségbe vonja, hogy a három szobor triászt alkotott volna, a kiállításban változatlanul így vannak elhelyezve, monumentális méretük összetartozásukat sugallja, legalább is a kiállító térben.

A háború után immár Járdányi-Paulovics még egyetlen ásatást vezetett 1948-ban Vasváron. Itt az ún. római sáncokat és az egykori római település nyomait kutatta. Sikert ért el késő római falmaradványokra és egy római kori vaskohóra bukkanni. Ezzel igazoltnak látta azt a feltevést, hogy a város, valamint a megye is az itt folyó vasgyártásról kapta az elnevezését. A vasvári ásatás metodikai szempontból is érdekes volt, mivel nem korlátozódott az ókorra, hanem a település teljes régészeti anyagának feltárására törekedett, azaz a középkori, sőt a koraiújkorai emlékeire is kiterjedt, így a vár és a Szent Mihály dombon lévő kápta-

lani templom maradványaira. Az ásatási eredményeket tartalmazó tanulmány a Debreceni Tudományegyetem Régészeti Intézetének önálló kiadványaként jelent meg. Ahogy Savaria esetében, úgy Vasváron is különösen foglalkoztatta a kontinuitás kérdése, és igyekezett olyan adatokat keresni, melyek ezt megerősítik.

Paulovics tudósi arculatának megfogalmazása során mindenképpen ki kell emelni, hogy bár elsősorban a régészeti emlékek érdekelték, figyelme mindig kiterjedt az írásos források bevonására és értékelésére, származzanak azok az ókorból vagy a későbbi korszakokból. Alaposan áttekintette a kutatások előtörténetét és annak eredményeit, számba vette a korábbi leleteket, és ha kellett, azokat publikálta is. Publikációs tevékenységére a gyorsaság volt jellemző. Néha már a feltárás évében megjelentek előzetes jelentései, gyakran idegen, mindenekelőtt olasz nyelven, így a nemzetközi kutatás gyorsan értesülhetett a jelentősebb eredményekről. Ha egy-egy összegző tanulmány késve jelent meg, az többnyire nem az ő, hanem a kiadó késlekedésének a következménye volt. Szerette, ha a feltárt emlékek pontosan meghatározhatók, valamilyen rendszerbe helyezhetők, és nem maradnak nyitott kérdések. Ez olykor kellően meg nem alapozott következtetésekre is vezette, ahogy a savariai Quirinus bazilika vagy a capitoliumi triász esetében. A hipotézisek felállítását azonban nem szabad tudománytalannak minősítenünk, hanem fontos ösztönző erőnek a további kutatások elvégzésére, ahogy ez az esetek többségében meg is történt. Még jelentős eredmények lettek volna várhatók tőle, ha a politikai légkör nem alakul számára kedvezőtlenül, és nem következik be a halála idejekorán, 60 éves korában.

Paulovics István debreceni egyetemre kerülése összefügg az akkori felsőoktatásban bekövetkezett változásokkal. Miután Észak-Erdély visszacsatolásával Kolozsváron újraindították a magyar egyetemet, a pécsi bölcsészkart megszüntették. Debrecenben az Ókortörténeti Tanszék vezetése betöltetlen volt, a Régészeti Intézet vezetője, Roska Márton pedig Kolozsvárra távozott. Paulovics így Pécsről Debrecenbe kerülve mindkettő vezetését betöltötte. Emellett még a művészettörténeti előadásokat is elvállalta szakelőadóként, fő érdeklődési területe azonban Pannónia régészeti emlékei voltak. Az 1940-es évek elején meghirdetett tárgyai a következők voltak: Görög-római szobrászat; Aquincum emlékei; A pannóniai és dáciai határvédelem; Róma város topográfiája.

Vezetésével magas szintű tudományos munka folyt az intézet falai közt, gyakran jártak ki ásatásokra, és többen doktoráltak is archeológiából (Betfia László, Dombay János, Mészáros Gyula László, Csikesz Ferenc, Fülep Ferenc). Gondot fordított az intézet szemléltető anyagának fejlesztésére, hallgatóinak kirándulásokat és múzeumlátogatásokat szervezett. 1942-ben 21 fővel Budapest–Székesfehérvár–Szombathely útvonalon vonattal utaztak végig. Budapesten nemcsak Aquincumot, de a Nemzeti Múzeumot és a Szépművészeti Múzeumot is megtekintették. 1941–42 folyamán neves külföldi szakembereket hívott meg előadni, mint G. Rodenwaldtot és F. Gerkét Németországból, míg maga 1942-ben Rómában a Magyar Akadémia adott elő Savaria–Szombathelyről.

Az igen nehéz 1945–46-os tanévben a **Bölcsészettudományi Kar dékánja** volt. Bizonyára ezzel függ össze, hogy a minisztériumnak segélykérő levelet írt, melyben vázolja az egyetemi oktatók teljes anyagi kiszolgáltatottságát, azt, hogy már a betevő falatra is alig jut pénzük. Ez pedig a magyar értelmiség megsemmisüléséhez vezethet. 1949-ben sor került a bölcsészképzés megreformálására. Ennek egyik következménye volt, hogy a régész-múzeológus képzést Debrecenben megszüntették. Járdányi-Paulovics hiába próbálkozott a minisztériumnál érvelni eddigi eredményes munkájával, kérését elutasították. Az egyetemi nagy átszervezések részeként 1949 szeptemberében a Régészeti Intézetet, a Láng Nándor

Múzeumot és az akkor már szünetelő Klasszika-filológiai Tanszékeket a minisztérium összevonta „Ókori Tudományok Intézete” néven.

1950-ben sort került az Ókori Tudományok Intézetének a Történelmi Intézetbe való beolvasztására, amely gyakorlatilag azzal járt, hogy oktatási tevékenysége a történész hallgatók ókortörténeti óráinak ellátására korlátozódott. Ettől kezdve a meghirdetett órái is megváltoznak: Óstörténet; A keleti és görög rabszolgatársadalom története; A római rabszolgatársadalom története a feudalizmus kialakulásáig; Forrásolvasás. A meghirdetett órákat és azok tematikáját a Vallás és Közoktatási Minisztérium ellenőrizte, és ideológiai természetű megjegyzésekkel küldte vissza. De még ekkor sem mondott le a régészeti órák tartásáról, miközben az órák megtartása súlyos szív baja miatt mind megerőltetőbb volt számára. Meghirdetett órái között ilyenek is szerepelnek, mint: Archaeológia alapjai; Bevezetés a régészetbe; Az antik anyagi kultúra története; Róma topográfiája; Régészeti gyakorlatok.

1951-ben került sor a tudományos dolgozók új minősítési rendszerének a bevezetésére. A megfelelő tudományos múltú szakemberek a kandidátusi és az akadémiai doktori fokozatot fokozatszerzési eljárás nélkül elnyerhették. Járdányi-Paulovics az akadémiai doktori cím megítélését kérvényezte, de hiába, méltatlanul mellőzték.

Miközben sorozatban érték a szakmai mellőztetés megalázó élményei, még a halála előtti hónapokban is azon munkálkodott, hogy Debrecenben egy kelet-magyarországi központot hozzon létre, mely az országrész anyagi kultúrájának felmérésével, megőrzésével és tudományos feldolgozásával foglalkozik. Egy ilyen társaság megalapításának alakuló ülésén mondott beszédének utolsó mondata így hangzott: *„Kelet-magyarországi közgyűjteményeink, könyvtáraink, levéltáraink, iskoláink és egyetemünk szakemberei mellett számítunk minden a múlt emlékei iránt érdeklődő, gyűjtő, történészkedő, művészetet kedvelő munkatárs összefogására, hogy közös erővel, egyesült munkával ezen a vonalon is részesei legyünk az ország építésének...”*

Emberi és tudói értékeiről a pályatárs, Oroszlán Zoltán nekrológiájában a következőket írta: *„Tanítványai becsülték, tisztelték és szerették. Becsülték barátsága, segítőkészsége miatt, tisztelték tudása, logikus, világos előadásai és nagy ismeretei miatt, szerették embersége miatt. [...] A magyar régészek nagy közössége szerette és tisztelte elhunyt barátunkat. Szerette az embert, és tisztelte a tudós kutatót, aki tudásával, lelkesedésével, széleskörű ismereteivel értékes eredményekkel ajándékozta meg tudományunkat. Ez a szeretet megmarad, míg élünk, de Paulovics nevét, munkáit még elkövetkezendő generációk is meg fogják tanulni tisztelni.”*

Késői pályatársa,
DR. GESZTELYI TAMÁS
az MTA doktora, professor emeritus
Debrecen

JÓZSA GYÖRGY (Székelyszentistván, 1931. 12. 24. – Kolozsvár, 2018. 09. 09.) tanár, igazgató

A ma Hármashaluként (Trei Sate, Ro.) számon tartott Maros megyei község középső falujában, Szentistvánon született református földműves család második gyermekeként. Az alsóbb osztályokat a Makfalván működő református algimnáziumban végezte, majd 1947-ben a marosvásárhelyi Református Kollégium diákja lett. Innen került át az 1948-as államosítás után a 2-es sz. Magyar Tannyelvű Fiú-középiskolának elkeresztelt kolozsvári Református Kollégiumba, ahol 1951-ben érettségizett. Ekkoriban halt meg az orosz fogságból betegen hazakerült édesapja. Bátyja már Budapesten műegyetemet végzett. Ő a Bolyai Tudományegyetem kétéves pedagógiai karára iratkozott be, ahol 1953-ban szerzett matematika–fizika szakos diplomát.

Tanári pályáját a kolozsvári szamosfalvi repülőtér közelében lévő, akkor **28-as számú hétfosztályos általános iskolában** kezdte, itt már igazgató lett. 1961-ben áthelyezték a szintén külvárosi, vasúton túli **Kerekdomb** városrészben működő **14-es számú Középiskolába** ugyancsak igazgatónak. Ilyen irányú munkássága elismerése lehetett, hogy két év múlva, 1963-ban Kolozsvár legnagyobb magyar tannyelvű középiskolájába, a volt **Unitárius Kollégiumba** helyezték át igazgatói minőségben. Ezt a tanintézetet is 1948-ban államosították, majd alapítása 400. évfordulóján, 1957-ben legnagyobb tanáráról, **Brassai Sámuelről neveztek el**, de a hatóságok 1963-ban betiltották a Brassai név használatát, az iskolát csak **7-es sz. Középiskolaként** lehetett megnevezni. Ez a város egész magyar lakosságát felháborította. Az elkövetkező tanévek mindegyikében kérvényezték a név használatának újbóli engedélyezését. A másfélezer diákot felölelő iskolában akkoriban körülbelül 80 tanár működött. A magyar törzs mellett voltak német elemi osztályok és esti tagozat is, az utóbbiban akkor indítottak román osztályokat. Az intézetet 1958 óta Gáll Dénes biológiatanár igazgatta, mellette volt egy külön estis igazgató. A másik igazgató, jelen esetben Józsa György a nappali tagozatnak főleg a kisebb osztályaiért felelt.

Józsa György éppen csak beilleszkedett az iskolai vezetésbe, amikor 1965-ben egy nálánál is fiatalabb, kitűnő szervezőképességű, elveihez ragaszkodó energikus igazgató került az intézet élére Szöllősi Ferenc személyében. Néhány év alatt vezetőcsapatot kovácsolt össze olyan kollégákból, akik vállalták a munkát, és teljesítették a feladatot. Új hagyományokat teremtettek: elsőként rendezték meg az iskola hetét, ez lett a tanév végi Brassai-hét, sportversenyt szerveztek, s a legjobb csapat elnyerhette a Brassai-kupát. Addig harcoltak, amíg 1970-ben sikerült visszaszerezni a Brassai Sámuel nevet. Az új feladatok egyike volt a diáklap indítása: ezt a megbízatást Józsa György kapta.

A merev kommunista román tanügyi rendszerben az 1960-as évek második felében némi engedménynek számított az, hogy minisztériumi határozattal lehetővé tették diáklapok indítását. Eleinte csak a legnagyobb iskolák merték vállalni a kezdeményezést. A sepsiszentgyörgyi Mikó-kollégium már 1966-ban megindította a kézírásos *Gyökereket*. Akkoriban a lapalapítást külön engedélyeztetni kellett. A kérvényhez csatolták az első szám gépiratát. A tanfelügyelőség láttamozása után a megyei pártbizottsághoz került a dosszié, s ha ott is kedvezően döntöttek, lehetett nyomdát keresni. A Brassai ilyen szempontból szerencsés helyzetben volt, mert diákjai éppen az épülettel szomszédos nyomdába jártak üzemi gyakorlatra. Így aztán ott biztosították a nyomdai munkát és a papírt is. Nagy gondot jelenthetett a lap címének a kiválasztása, hosszas tanácskozás után döntöttek a jól hangzó *Fiatal Szívvel* mel-

lett. A lap első száma 1967 júniusában, a második 1968 májusában készült sokszorosított formában 300–300 példányban. Az 1969. márciusi szám már fényképeket tartalmazó tényleges nyomdai termék lett. Az 1970 február-márciusára megjelent 4–5. szám a név visszakapása alkalmából Brassai-émlékfüzeté bővült. Mikó Imre, Gálffy Mózes, Tóth Sándor (a matematikus), Csűrös István, László Tihamér, Balogh Edgár, Jodál Gábor, Jordáky Lajos – neves írók, egyetemi tanárok méltatták a polihisztor munkásságának egy-egy vonatkozását. Maga a történész Szöllősi igazgató írta meg *A több mint 400 éves múlt haladó öröksége kötelez* című iskolatörténeti sorozat első fejezetét. A következő számokban tanárok és történészek foglalták össze a következő korszakokat – jórészt Gál Kelemen 1935-ben kiadott kétkötetes iskolatörténetére alapozva. Ettől fogva már 1200 példányban jelentek meg a számok, nagyjából minden diáknak juthatott belőle. Terjedelmük 80–100 lap körüli volt. A 70-es évek közepéig minden számban találunk iskolatörténeti fejezetet, híres tanítványokról szóló cikket. A tanároké mellett egyre több diák írása jelent meg. Volt *Tollgyakorlatok*, *Iskolai Kistükör*, *Tudomány és Technika*, *Turisztika*, *Sport* rovatuk. Nehéz volna összeszámlálni, hogy ezek szerzői közül hányan váltak utóbb jelentős írókká, költökké, egyetemi oktatókká vagy éppen politikusokká. Az 1970-es évek közepén néhány tanévben két számot is sikerül kihozni.

Mint ahogy akkor az országos sajtóban is, kötelezően kellett néhány párthű vezércikket illeszteni a lapszám első oldalaira. Ezek megírása volt a főszerkesztő legnehezebb feladata. Arra is vigyázni kellett, hogy a három tannyelvű (magyar–román–német) iskola összetételét is tükrözzék a számok: mindegyikben kellett egy-két román és német írást közölni. Talán nem volt olyan nap Józsa György életében, hogy ne foglalkoztatta volna a következő lapszám sorsa. Hányszor, de hányszor kellett figyelmeztetni az osztályfőnököket, tanártársakat egy-egy cikk megírására vagy megíratására! Hányszor küldték vissza a számokat, hogy még kell bele egy pártfőtítkárért ujjongó vers, vagy írják át a múltra vonatkozó írás néhány bekezdését! Szöllősi és Józsa érdeme, hogy a diáklap felvállalta az unitárius múltat. Rendre az iskola minden nagy tanítványáról megjelent méltatás. Maga Józsa főszerkesztő is beült az akkor még az épületben lévő, Akadémiai Könyvtárként államosított régi unitárius kollégiumi könyvtárba, ahol a kéziratokat is őrizték, s a reformkortól megjelenő kézírásos diáklapok jó része megtalálható volt. Több dolgozatot állított össze a régi unitárius diáklapokról. Egyikük a *Korunk* című folyóiratban is megjelent. 1979 júniusában jött ki a nyomdából a *Fiatal Szívvel* utolsó, 20. száma. Utána már csak románul lehetett volna kiadni a lapot, amit az iskola nem vállalt. Utóbb, 1990-ben kísérlet történt a diáklap újraindítására, de az ifjúság már nem érezte annyira a nyomtatott szó súlyát, mindössze két számra futotta az utóéletből.

Józsa György a szerkesztés mellett 13 éven át, 1976-ig volt igazgató, utána 1992-es nyugdíjazásáig tanított a Brassaiiban, főleg alsóbb osztályokban matematikát. Jó érzéke volt hozzá, hogy a kisdíjakkal elsajátíttassa az alapfokú ismereteket, hogy elkerülje a tantárgyától való rettegést. 1978-ban megvédett dolgozatával megszerezte a nagy elismerést jelentő I. tanári fokozatot. 1983-tól az egyetem magyar matematika szakos diákjainak a pedagógiai gyakorlatát, próbatanítását vezette. 1986-tól nyugdíjazásáig ő volt az iskola matematikai tanszékének a felelőse. Akkoriban ez több mint tíz tanár munkájának az összefogását jelentette. Diákjait gyakran vitte kirándulni. Tizenhárom évig szervezett tanügyi pihenőtáborokat a Fekete-tenger partján.

Közben az iskola felett egyre gyűltek a fellegek. Eleinte csak az esti tagozaton voltak román osztályok mind nagyobb számban. 1977-ben az iskolát ipari líceummá degradálták. Ami azzal járt, hogy a diákok a tanév bizonyos heteit gyárban töltötték, és nagy számban mérnöktanárok előadta ipari tárgyakat tanultak. A legjobb diákokat ezért szüleik más iskolába írták. 1985-ben aztán a nappali tagozaton is kötelezően román tanítási nyelvű osztá-

lyokat kellett indítani (lényegében minden addigi magyar tannyelvű iskolában). Mivel csak két magyar osztályt engedélyeztek, a román osztályok diákjainak többsége is magyarokból állott. Gyakran magyar nemzetiségű tanár magyar diákokat románul kényszerült oktatni. Aki tiltakozni próbált, arra lecsapott a titkosrendőrség, a rettegett szekuritáté. A Brassai Sámuel Ipari Líceum élén azonban megmaradt egy férfi tanárokból álló mag, mely mindvégig a szűkülő lehetőségek között is tudatosította, éllette a magyar hagyományokat. Ennek a „magnak” az egyik oszlopos tagja volt Józsa György is. Az 1989. decemberi fordulat, az ún. forradalom után már nem játszott vezető szerepet az iskola újjászervezésében. Az első akkori lépés az volt, hogy 1990 elején sikerült a nappali tagozatról a román osztályokat eltávolítani, s az ott tanuló magyar diákok részére magyar tannyelvű osztályokat létesíteni.

A Brassai Líceumban töltött három évtizedes tanári pályája végén vonult nyugdíjba Józsa György. 1992. június 18-án került sor ünnepélyes búcsúztatására. Amíg energiája engedte, részt vett szülőfaluja életében, ott háza is volt. Részt vett az 1994-ben indított augusztusi Szent István-napok előkészítésében. Szociográfiai adatokat gyűjtött, s tanulmányt írt *Székelyszentistván az ezredfordulón* címmel.

Családja szépen alakult. 1955-ben feleségül vette a segesvári születésű Nagy Máriát, aki aztán J. Nagy Mária néven az egyetem magyar nyelvészeti tanszékén lett a stilsztika tanára. Két lányuk született. Mária 1957-ben született, angol–francia szakot végzett, Székelyudvarhelyen tanár. Zsuzsa 1965-ben jött a világra, jelenleg Svédországban él. Mindketten családosok.

Józsa György hosszas szenvedés után halt meg. Szeptember 12-i temetésén a Házsongárdi temetőben a családon kívül a régi Brassai még élő tanárai vették körül koporsóját. Egyik unokája, Sándor Klára fuvolaművész szép szólószámmal búcsúztatta.

A családra vonatkozó adatokat és a fényképeket dr. J. Nagy Máriától kaptuk.

Dr. GAÁL GYÖRGY
Kolozsvár

JUHÁSZ TIVADARNÉ Hegedűs Magdolna (Debrecen, 1938. 06. 18. – Debrecen, 2018. 10. 12.) tanítónő

Egyszerű polgári család harmadik gyermekeként látta meg a napvilágot. Édesapja Debrecenben a Járási Bíróságon, majd később a Városi Bíróságon irattárosként dolgozott. 1969-ben halt meg. Édesanyja a három gyermeket – Magdolnának két nővére volt – gondozta háztartásbeliként.

Általános iskolában a tanulást a háború befejezése után kezdhetette el, melyet sikeresen befejezett jó tanulmányi eredménnyel. Azoknak, akik a háború éveiben nem tudtak iskolába járni, hogy éveket ne veszítsenek, az oktatási kormányzat úgy igyekezett pótolni a kiesést, hogy ún. „ugrató” osztályban pótolhatták a lemaradásukat. Ez azt jelentette, hogy egy év alatt két osztályt végezhetek el.

Az általános iskola sikeres elvégzése után kérte felvételét Debrecen egyik neves gimnáziumába, a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumba. A gimnáziumi évekre szívesen gondolt vissza.

Jó osztályközösség alakult ki. Építőtáborban voltak a Balatonnál. A tanulmányi eredménye is jó volt. Ezért az iskola befejezése után sikeres érettségivel jelentkezett egy Budapesten induló kétéves műtőasszisztensi tanfolyamra. Fel is vették, de az 1956-os októberi események miatt a tanfolyamot megszakította. Debrecenben iratkozott be a gyors-és gépíró iskolába.

1957 őszén Debrecenben a tanítóképző intézet felvételt hirdetett jó érettségi eredménnyel rendelkezők számára. Ezzel is szeretnék volna pótolni az általános iskolai oktatásból hiányzó pedagógusokat. Mivel a már érettségivel rendelkező hallgatók rendelkeztek középfokú műveltséggel, a képzés egyéves időtartama alatt főleg a pedagógiai ismereteket sajátították el.

1958. augusztus 15-én mint tanítójelölt **Körösszakálban** kezdte meg az egyéves gyakorlatévét. 1959 nyarán pedig sikeres képesítővizsgát tett, majd megkapta a tanítói oklevelet. Mivel megszerette a Sebes-Körös partja mentén fekvő kisközséget, továbbra is ott maradt, pedig nem volt összkomfortos az ottani életkörülmény. Abban az időben több fiatal tanító, tanár került a településre. Együtt jó közösséget alkottak. Az iskola épülete, a tanári szoba nyújtotta számukra a jó meleget, a rádió hangját (sok háznál még nem volt villany).

A falu lakói is megkedvelték, befogadták őket. Az iskolavezetés megkövetelte tőlük a pontos és jó szakmai munkát, melynek ők maximálisan eleget tettek. Az 1950-es évek végén és az 1960-as évek elején maga a rendszer sok feladattal bízta meg őket. Olyanokkal is, amiket máshol nem végeztek a pedagógusok. (Részt vettek a termelőszövetkezetek megalakításában végzett agitációkban, a Népszabadság előfizetési akcióban. Ilyen esetekben a fiatalokat osztottak be elsőként.)

Hegedűs Magdolna az iskolában az alsó tagozatban tanított, de bekapcsolódott a község kulturális életébe is. Szívesen táncolt a fiatalokkal. Később éneket tanított, énekkart is vezetett. Jó hangú énekesei, az általa vezetett énekkar több éven át az úttörők járási kulturális seregszemléjén arany, ezüst és bronz oklevelekkel tért haza. Szép eredményeket értek el, ezzel is öregbítve a település hírnevét.

Az iskolai oktató-nevelői munkája mellett tanítási időn túl is eredményesen tevékenykedett. Az úttörőcsapatban sok esetben volt tanulóival különböző rendezvényeken, kirándulásokat vezetett, országjáráson vettek részt.

1960-ben magánéletében változás állott be. Férjhez ment Juhász Tivadar pedagógus kollégájához, aki szintén a településen dolgozott. Férje Gyulán végezte el a tanítóképzőt, és szintén Körösszakál településre nevezték ki tanítani.

Ezután már a reájuk háruló feladatokat közösen oldották meg. Segítették egymást a munkavégzésben. Az eredmények nem is maradtak el. Az iskola vezetése maximálisan meg volt elégedve munkájával. A férjével együtt bábcsoportot szerveztek és vezettek. Vitéz László előadásukkal a Magyar Televízióban is szerepeltek. Színdarabokat, mesedarabokat tanítottak be, melyeket a diákoknak, de a település lakóinak is bemutattak.

Közben három gyerekük született. 1963-ban Edit, 1964-ben Tibor, 1972-ben Marianna. Gondjuk, munkájuk megszorodott a gyermekek nevelésével, de számtalan örömben is volt részük, a gyermekeik által elért sikerek miatt.

Bármennyire is szerették a települést, ahol éltek, kiderült, hogy gyermekeik érdeklődése a zene felé irányul, de képzésük helyben nem volt megoldható. Ezért, hogy gyermekeik zenetanulását és továbbtanulását megkönnyítsék, 1974-ben Debrecenbe költöztek.

Edit lányuk később zeneiskolai gordonkatanár, mesterpedagógus lett. Tibor fiuk harsonaművész tanár, Marianna sikeres vállalkozó. A szülők nagyon büszkék voltak arra, hogy gyermekeiket hozzásegítették ahhoz, hogy elérjék céljukat. A hét unoka sem maradt le a nagyszülők és a szüleik művészszeretetéről. Van köztük szociológus, színész, meg érettségi előtt álló tanuló is.

A szülőknek sikerült a gyermekeik továbbtanulási gondját megoldani, de sokkal nehezebb volt a maguk számára munkahelyet találni. Mivel Debrecenben nagyon nehéz, szinte lehetetlen volt pedagógusálláshoz jutni, ezért a városhoz közeli települések iskolájában kerestek munkát.

Juhász Tivadarné tanítónő 1974. szeptember elsejétől **Hajdúsámson Általános Iskolájában** kezdett tanítani. Szerencséje

volt, mert a település nem messze van Debrecentől, valamint az egyre sűrűsödő autóbusszjáratok könnyítették mindennapi munkáját. Szeretett a hajdúsámsoni iskolában tanítani. Hamar és könnyen beilleszkedett az ottani közösségbe. Ezt az is bizonyítja, hogy 1974-től 1993-ig, nyugdíjazásáig ott tanított.

Munkájával meg voltak elégedve. Munkaközösség-vezetőnek választották. Nagyon sok segítséget tudott adni a nála fiatalabb pedagógusoknak. Az 1980-as években szinte minden nyáron vándortáborokban vettek részt a település tanulói. Ő mint a vándortábor vezetője szívesen végezte ezt a feladatot. Vezetésével bejárták a gyerekekkel hazánk szép tájait. Munkájáért több alkalommal elismerésben részesítették. Nyugdíjazása előtt az iskola legmagasabb kitüntetését, a Rákóczi-díjat is átvehette az intézményben végzett kimagasló munkájának elismeréseként.

Amikor már nyugdíjasként találkozott volt tanítványaival, a körösszakáli volt iskolások a sok-sok színjátszási, szereplési emléket, a hajdúsámsoniak pedig a táborozások élményeit idézték fel volt tanító nénijüknek. Többen kifejezték köszönetüket, hogy emberségesen, nagy hozzáértéssel és türelemmel foglalkozott velük nemcsak a tanítási órákon, hanem azokon túl is.

1993-ban búcsúztatták munkahelyén, nyugdíjas lett. A felszabadult szabad idejében volt lehetősége mindazokkal foglalkozni, ami elmaradt életében az elmúlt évtizedek alatt. Debrecen minden kulturális lehetősége előtte volt. Igyekezett élni a sok kínálkozó lehetőséggel. Nagy gondot fordított egészsége megőrzésére, közel 25 évig sportolt rendszeresen a debreceni Szív egyesület keretein belül, majd idősebb korában a debreceni Verestemplom énekkarát erősítette.

Iskolája közössége, a kollégák, az iskolavezetők nem felejtették el példamutató pedagógiai tevékenységét. Ezt igazolja az is, hogy egy rendezvényen az iskola legnagyobb elismerését kapta meg. Erről az eseményről tudósít a *Martinkai Híradó* 2008. áprilisában megjelent száma:

„Az intézmény tantestülete és tanulóközössége szervezésében hagyománnyá vált a Rákóczi-hét. A nyitó rendezvényre 2008. március 27-én az iskola aulájában került sor. Az ünnepséget a zászlóbehozatal és a Himnusz nyitotta meg, ezt követően városunk polgármestere, Andó Lászlóné mondta el ünnepi gondolatait. László Vilmos iskolaigazgató beszéde után átadta a Rákóczi-díjakat, melyet az iskola ebben az évben alapított a 10 éves névadó ünnepség alkalmából. Rákóczi-díjat kaptak: Esztergályos Jenő, az Apáczai Kiadó elnöke, dr. Márton Gyula főgeológus, dr. Seres Géza a Szemgondozási Alapítvány elnöke, Juhász Tivadarné és Sólyom Imre az iskola nyugdíjas pedagógusai, valamint Szemesi János szobrászművész, aki a kiosztásra került Rákóczi-szobrokat készítette.”

Nagyon örült Magdolna annak is, hogy 2011. őszén átvehette aranydiplomáját, mely igazolta azt, hogy ötven évvel ezelőtt a híres debreceni tanítóképzőben tanítói oklevelet kapott. Erre nagyon büszke volt. Amikor gyermekeivel beszélgetett, és megkérdezték tőle, milyen szakmát választana, ha ismét fiatal lenne – erre mindig az volt a válasza, hogy ismét tanító lenne.

Az idő pedig múlt, az egészsége is megromlott. Az orvosi vizsgálatok olyan betegséget állapítottak meg, melynek gyógyításával napjainkban még hadilábon áll az orvostudomány. Ő bízott abban, hogy meg fog gyógyulni, leküzd a kórt. Még 2018 elején arról beszélt régi kollégáival, hogy nyáron Körösszakálban a régi iskolájában, ahol ötven évvel ezelőtt a pedagóguspályát kezdte, találkoznak, és felelevenítik a közös emlékeket. Erre a találkozóra már nem kerülhetett sor, mert a betegséggel való küzdelemben alul maradt.

Temetése 2018. október 26-án volt. Nagyon sok volt tanítványa, kollégái kísérték utolsó útjára Debrecenben. Sírjára koszorúkat és sok-sok virágot helyeztek.

Igazi pedagógusegyéniség volt. Több volt tanítványa neki köszönheti azt, hogy az óvónői vagy a tanítói pályát választotta. Ezt alkalmanként ki is fejezték, és köszönetüket is kinyilvánították.

Juhász Tivadarné Hegedűs Magdolna élettörténeke elkészítésében segítségemre volt Juhász Edit zeneiskolai tanár, mesterpedagógus, Juhász Tibor harsonaművész tanár, Juhász Mariana társasházkezelő vállalkozó.

VMIRJÁNCKI JÓZSEF
Körösszegapáti

K

„Egyszerű igazság, hogy csak
egyéniesség bír egyéniségeket
létrehívni, s a példa
a legjobb nevelő.”
(Csicsay Benedek)

DR. KÁVÁSSY SÁNDOR (Szinérváralja [ma Románia], 1934. 08. 08. –
Sonkád, 2006. 04. 22.) történész, főiskolai tanár, politikus

A románok, magyarok, németek lakta Szinérváralján született, abban a Szamos menti szatmári kisvárosban, amelyben apai és anyai felmenői már száz évnél is hosszabb ideje éltek. Édesapja földbirtokos (150 kataszteri holdon) és orvos, édesanyja fogtechnikus, majd orvosírnok volt. Három testvérével, Árpáddal (1929), Pállal (1937) és Lászlóval (1941) harmonikus, református szellemiségű családi környezetben nevelkedtek.

Az elemi iskola osztályait Tasnádszántón és Szinérváralján végezte. A második világháború azonban menekülésre kényszerítette a családot, s 1944 októberében maguk mögött hagyták az ősi fészket. Hazát, hazát, munkát keresve átmenetileg először Derecskén, majd Tyukodon húzták meg magukat, míg végül 1946 őszén, a szamosközi Kölcén telepedtek le. Itt édesapja körorvosi kinevezést kapott, ő pedig módosabb parasztfjak körében erősítette a földhöz való kötődését és kíváncsiságát a falusi élet iránt.

A gondos, vallásos, ugyanakkor liberális családi nevelés, valamint az iskolai felkészülés eredményeként mint tehetséges kisdiák folytatta tanulmányait Debrecenben, majd

Mátészalkán. Ezt követően a nyíregyházi Állami Tanítóképző Intézetbe iratkozott be, ahol 1952-ben képesítő vizsgát tett. A nyíregyházi középiskolás fiatal fejlődésére, sőt egész további életére meghatározóan hatott a népi írók alkotásaival való megismerkedése. „*A népi írók műveinek tanulmányozása adott határozott keretet gondolkodásomnak, formálódó eszméimnek és érzelmeimnek is*” – írta későbbi önéletrajzában.

Középiskolás korában egy ideig a jogi tanulmányok iránt érzett vonzódást, de aztán végleg a tanári pálya mellett döntött. Emellett akkor is kitartott, amikor először mégis a budapesti Lenin Intézetbe irányították. El is érte, hogy 1952-ben a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatója lett, ahol 1956-ban diplomázott. A középiskolai történelemtanári oklevél mellé 1969-ben üzemszociológiai képesítést is szerzett a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Továbbképző Intézetében. Egyetemi doktori címe 1963-ban, kandidátusi tudományos fokozata 1974-ben pedig már a történelemtudomány ranglétráján való emelkedését jelzi. A debreceni Szabó István történész professzort vallotta mesterének, akinek egyénisége, előadásai, művei alapvetően határozták meg érdeklődését a történelem segédtudományai, a magyar középkor és az agrárkérdések iránt. Nála írta szakdolgozatát is *Kossuth nemzetelmélete* címmel. Ugyancsak az ő hatása érződött későbbi kutatási területeinek – a magyarországi nemzetiségi kérdésnek, az újkori parasztmozgalmaknak, a történelmi Szatmár megyének, valamint a magyar nemesség történetének – a megválasztásában. Szakmai és más folyóiratokban közel kétszáz tanulmánya, cikke jelent meg.

Önálló köteteket is írt:

Latinka Sándor. Budapest, 1973. Akadémiai Kiadó. • *Széchenyi nemzetelmélete*. Budapest, 1998. Liber Politicus. • *Parlamenti beszédek és fölszólalások*. Budapest, 2001. Senczi Molnár Társaság.

A Tankönyvkiadónál több kiadást megélt főiskolai jegyzeteiből a történelem szakos hallgatók évfolyamainak hosszú sora tanult és vizsgázott: *A történelem segédtudományai, forrásai és a történelemtudomány módszere*. 1965. • *Bevezetés a történelemtudományba*. 1995. • *Magyarország története (1308–1526)*. 1976. • *Magyar történelem a legrégibb időkől 1308-ig*. 1975.

A szorosabban vett szakterülete mellett megihlette az életet megszépítő, a paraszti világot tovább éltető népdalok kincsestára is. Lelkével szerette, sőt énekelte és gyűjtötte is azokat. Szólamagyarázataival ugyancsak a népismeretet gazdagította. Szerkesztőként, lektorként, tudományszervezőként szintén elismerésre méltóan szolgálta a történetírás és ismeretterjesztés ügyét. Jól írt: szakszerűen és olvasmányosan. Tudott sűríteni és kiemelni, részleteket feltárni és egészet alkotni. E sokszínű, megkerülhetetlen, értékgyarapító tevékenységéhez – amint többször hangoztatta – Kölcsey Ferenc inspiráló intelmeiből merített energiát: „*Nem boldogtalan volt az [...] kinek születéséről, s haláláról a világ semmit sem tudott; [] de ki fennérzést nyere sorsától, [...] annak kötelessége [...], hogy [...] nevének maradó emlékét szerezzen.*”

Kávássy Sándor a diploma megszerzése után folyamatosan több munkakörben dolgozott: a **Somogy Megyei Könyvtárban** (1956–1958) segédkönyvtáros, majd igazgatóhelyettes volt. A **Somogy Megyei Tanácsnál** (1958) ismeretterjesztési előadó; a **kaposvári Munkácsy Mihály Leánygimnáziumban** (1959–1961) és a **Noszolpy Gáspár Közgazdasági Technikumban** (1961–1962) tanár. A **Szegedi Tanárképző Főiskola Történelemtudományi Tanszékén** (1962–1967) tanszéki oktató; a **Dunavecsei Általános Iskolában** (1967–1968) kollégiumi nevelőtanár; a **kecskeméti Katona József Múzeumban** (1968–1969) történész, muzeológus; a **Szobi Általános Iskola és Gimnáziumban** (1969) igazgatóhelyettes; az **egri Ho**

Si Minh Tanárképző Főiskolán (1969–1981) tanszéki oktató. Végül 1981-től 2005-ben történt nyugdíjazásáig **Nyíregyházán a Bessenyei György Tanárképző Főiskola** (2001-től Nyíregyházi Főiskola, ma Nyíregyházi Egyetem) **Történelemtudományi Tanszékén** volt a segédtudományok és a középkori magyar történelem főiskolai tanára. Összesen tehát fél évszázadot töltött közszolgálatban, amelyből negyvenegy évet – főiskolai tanársegédi, adjunktusi, docensi, főiskolai tanári beosztásban – az általános iskolai tanárképzésben.

Kávássy Sándor hivatást érzett a tanítás iránt. Magasan képzett, szigorú tanárként ismerték, aki azonban nem csupán követelt, hanem adott és nevelt is. A szakképzés mellett nagy gondot fordított hallgatói magyarságtudatának és hazaszeretetének az erősítésére, életszemléletük, gondolkodásmódjuk formálására, az emberi és a nemzeti kultúrába való beilleszkedésük egyengetésére. Diákköri vezetőként sok tanítványában ébresztett érdeklődést a történelem szakma iránt. Szenvedélyesen tanított, világosan, tagoltan beszélt közönségéhez, éreztetve, hogy tudásával szolgálni akarja őket. Ugyanakkor élesen, sőt csípős szavakkal bírálta a szakmai tájékozatlanságot, a magyar nyelvhelyességet sértő hiányosságokat. A nyelvi igényességben mintha színvonalai bibliafordító Sylvester János vagy az ugyancsak szatmári – már idézett – Kölcsey Ferenc példáját érnék tetten. Az általános iskolai tanárképzésben nyújtott alkotói és tanári tevékenységéért 1987-ben a *Kiváló Munkáért* kitüntetésben részesült.

A történész, a tanár nemcsak a múltat, a jelent is meg akarta ismerni. Emellett morális kötelességének érezte a közösség ügyével való foglalkozást. A szatmári hagyományból ugyan ismerte Móricz Zsigmond „*Ne politizálj, építkezz!*” álláspontját, de ő Kölcsey örök érvényű üzenetét tette magáévá: „*a társaságban született ember nem önmagáé*”. Tehát a történelmi Szatmár haladásra fogékony nemesi kiválóságainak a közéleti aktivitását tartotta követendőnek „*A haza minden előtt*” jelszavával.

A politikában való szerepvállalására az őt felvillanyozó rendszerváltás idején került sor. Az emberformáló tapasztalatok és a történelemből szerzett útravaló birtokában vállalkozott a közérdek szolgálatára. 1988-ban előbb a Magyar Demokrata Fórumban kezdett politizálni, majd 1988 decemberében belépett a Független Kisgazdapártba. 1989 februárjában lakóhelyén, Sonkádön létrehozta – testvérel – e párt helyi szervezetét. Ezt követően részt vett a szamosközi pártszervezésben, továbbá a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei állampárt és a megyei Ellenzéki Kerekasztal első tárgyalásán 1989. június elején. Protestáns elemekből is táplálkozó demokratizmusával a történelmi kisgazdapárti hagyományokkal és reprivatizációs programjával sok hívet szerzett pártjának. Így nem véletlen, hogy 1989. december 17-től ő lett a Kisgazdapárt Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei elnöke, később pedig tiszteletbeli örökös elnöke. Emellett 1990 novemberétől a Magyar Parasztszövetség megyei elnökévé is megválasztották. Szervezőkészségével, szellemi tőkéjével, tájékozottságával a rendszerváltás egyik

fontos emberének számított a megyében, sőt pártja országos szervezetében is meghatározó szerepet kapott, ahol alelnök, első alelnök beosztásban dolgozott, és feladatához tartozott a külügyek és a művelődéspolitikai irányítása a Kisgazdapártban.

Mint a Kisgazdapárt egyik legismertebb személyisége, három parlamenti választáson is bekerült a törvényhozásba: 1990-ben pártja országos listájáról, 1994-ben és 1998-ban pedig a megyei területi listájáról. E három cikluson át tartó képviselősége idején több országgyűlési és kormányzati tisztséget látott el: volt az Országgyűlés jegyzője (1994–1997), alelnöke (1997–1998) és a Környezetvédelmi Minisztérium politikai államtitkára (1998–2001). Mindemellett kivette részét több – kulturális, oktatási, felsőoktatási és tudományos – országgyűlési bizottság munkájából is. Képviselőként és minden beosztásában az értékorientált politizálás szellemében tevékenykedett, kiemelt figyelmet fordítva szűkebb hazája és a vidéki Magyarország megoldást sürgető gondjaira, valamint az oktatásra, kultúrára. Az Országgyűlésben elhangzott indítványaiival, felszólalásaival, pártjának egyik legaktívabb képviselőjeként tartották számon. Kiterjedt levelezést folytatott, interjúkat adott. Persze jutott neki csípős kritikákból is, de azok nem szegték kedvét küldetésstudatos politizálásának. Politikusként is megőrizte közvetlenségét, baráti kapcsolatait, sőt olykor dalos kedvét sem hagyta múltja leltárában. A tanári és politikusi tevékenységet nem választotta el mereven egymástól. Tanárként fogalmazta meg és adta elő politikusi beszédeit, és politikusként is alkotott történelmi munkákat.

Kávássy Sándor büszke volt öt fiára. Sándor 1959-ben (üzemmérnök, vállalkozó), András 1961-ben (mérnök-tanár), János Előd 1973-ban (fényképész), Béni 1985-ben és Gergely 1987-ben született. Bár a munkája több településhez kötötte, mindvégig Szatmár vonzásában élt. Nem véletlen tehát, hogy Veréb Ilona tanárnővel kötött házassága (1983) után Sonkádott választotta és tartotta meg otthonának. Jól érezte magát a felesége által irányított kis gazdaság és gondosan gyűjtött könyvei, festményei, érmei közelében. Már beteg volt, amikor tanszéki munkatársai 70. születésnapja alkalmából emlékkötettel köszöntötték, de bízott a felgyógyulásban. A súlyos kór azonban legyőzte életerejét, s otthonában életének 72. évében elhunyt. Örök derékaljnak is Szatmár földjét választotta. Nagy részvét mellett helyezték végső nyughelyére a családi sír közelében. Értékes tanári, történész, közéleti munkásságának örökségét – írásai mellett – megőrzi az éber emlékezet és az idő.

Munkatársa,
DR. SALLAI JÓZSEF
Nyíregyháza

KETSKEMÉTY JÁNOS (Battonya, 1927. 10. 03. – Százhalombatta, 2009. 07. 05.) középiskolai tanár, főiskolai docens

„Egy olyan tanárnak, aki a lelkét is beleteszi a tanításba, mindig megvan a hozadéka. Ott a diákok máshogy állnak a dologhoz.”
(Lovász László)

Édesapja, Ketskeméty János elsőgenerációs kántortanító, a kisváros megbecsült polgára, édesanyja, Zámory Rozália egy kismemes leánya. Ő az elsőszülött a családban, ezért kapta a János nevet, mint

A logarléc használatát tanítja a mezőgazdasági technikumban a hatvanas években

emberemlékezet óta minden felmenője.

Az elemi Battonyán járta, majd Szegedre került a Klauzál Gábor Gimnáziumba. Internátusban lakott, csak a szünidőket töltötte a szülői házában. Az érettségi évében közbeszólt sorsába a háború. Hatodikos gimnazista, amikor 1944-ben szüleivel a front elől Ausztriába menekültek, ott érte őket a béke. Édesapja ellen itthon koncepciós pert indítottak. A nehéz időkben órá hárult a családfenntartó szerepe. Közben magánúton járta ki a hiányzó két gimnáziumi osztályt, leérettségizett 1948-ban Szegeden, és beiratkozott a szegedi Pe-

dagógiai Főiskolára, matematika–fizika szakra. Reálisan mérte fel, hogy az egyetemre az adott politikai viszonyok között nem nyerhetne felvételt.

Szerencséjére az egyetem nagyhírű oktatói a főiskolán is vállaltak órákat. Olyan tanárok figyeltek fel tehetségére, mint Szőkefalvi-Nagy Béla, Kalmár László vagy Budó Ágoston. Tanulókör-vezető, majd a tanulókör titkára lett. Még végzés előtt „kijánlották” – mivel ő volt az évfolyamán az egyik legtehetségesebb diák – **Nyíregyházára, a Szamuely Tibor Mezőgazdasági Technikumba**, ahol 1950-ben kezdte el tanári pályáját. A tanári oklevelet egy évvel később szerezte csak meg. Mélyvízbe dobták, egy érettségiző osztályt kapott indításként. Matematikát és fizikát is tanított. Évekig nevelőtanári munkát is vállalt. Reggel 6-tól este 10-ig tartott így a munkaideje. Szinte hihetetlen, hogyan tudta a munka mellett 1955-ben elvégezni az ELTE matematika tanári szakját. De levelező hallgatóként is le tudott államvizsgázni. 1965–66 között rövid időre megbízták a technikum levelező tagozatának vezetésével. Ezt a beosztást is szívesen végezte, szolgálati Pannónia motorkerékpárjával rendszeresen bejárta a körzetét, hogy ellenőrizze a kollégákat. Bár munkáját elismerték (1965-ben megkapta a Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója kitüntetését) és a fizetése is nagyobb volt, inkább visszakérte magát a tantestületbe tanítani, hisz az volt az igazi hivatása.

Társadalmi munkában megalapította a technikum fotósakkörét. Jól felszerelt laboratóriumot hozott létre, az iskola rengeteget köszönhetett neki a nevezetes események dokumentálásáért, fotósorozataiért. Lényegében egyetlen munkahelye volt, hiszen innen, a tantestületből később alakuló **Felsőfokú Technikumba**, majd rá néhány évre a **Mezőgazdasági Főiskola** tanári karába kooptáltak. Generációkat tanított matematikára, később informatikára és földméréstanra. Földméréstan- és számítástechnika-jegyzeteit évtizedeken át használták számos más főiskolán is. 1986-ban Kiváló Munkáért miniszteri kitüntetést kapott.

Ketskemény János a főiskolán színvonalas, jó előadásokat tartott. A hallgatók figyelmét végig fenn tudta tartani, nyúlánk természetére, erős orgánumára oda kellett figyelni. Egy-egy jó ütemben elhelyezett tréfával vagy viccel fel tudta pörgetni a hangulatot. Fontos volt neki a tanulók tudása, meg kellett küzdeni a matektudásért. Az egész tananyagot jól kellett ismerni, amennyiben hiányosságot talált, újból kellett vizsgázni. A diákjai rendszeresen részt vettek tanulmányi versenyeken, eredményeikre igen büszke volt. Kollégáinak szeretettel segített a tudományos munkákban, sokszor kérték ezért segítségét.

A hetvenes évek végén lelkesen vetette be magát a számítógépek világába. Először

Budapestre és Debrecenbe kellett utaznia számítógépközpontokba programokat fejleszteni, majd 1980-ban sikerült a nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskolán is létrehozni egy TPA-i számítógépközpontot, és integrálni az informatikai oktatást a képzésbe. Közel 40 éven át tanított, több ezer diáknak adva át matematikatudását. Kétszer kapott kitüntetést kiváló munkásságáért. 1991-ben, nyugdíjazásakor először neki nyújtották át a *főiskola aranygyűrűjét*.

Ketskemény János sohasem volt tagja a pártnak, de nagyon érdekelte a napi politika. Tájékozott volt a politikai eseményekben, szenvedélyesen és jól érvelt, nemegyszer hozta zavarba vonalas vitapartnereit. Jó kedélyű, mosolygós ember volt, jó humorérzéssel megáldva. Minden helyzetre volt aktuális vicce, amit jól tudott előadni társaságban.

1952-ben nősült, felesége, Mikó Ilona általános iskolában tanított matematikát. Sok közös diákjuk is akadt a hosszú pályafutásuk során. Nagyon büszke volt fiaira, Lászlóra és Jánosra, akikből egyetemi oktató, illetve gépészmérnök vált. Nagy megnyugvás volt látnia, hogy négy fiúunokája is az elvárásai szerint fejlődött, tanult.

Nyugdíjas évei nem úgy alakultak, ahogy szeretne volna. 1991-ben megözyvegyült, gyermekei messze kerültek Nyíregyházáról, egyedül maradt. Logikus lett volna, ha elköltözik, de nem tudott megválni szeretett Nyíregyházájától, ahová barátai, munkatársai, tanítványai is tartoztak. Szeretettel járt az osztálytalálkozókra, ahol diákjai előmenetelét és sikereit hallhatta. Ezer szállal kötötték a városhoz kapcsolatai. 2005-ben egy súlyos betegség következtében szakadt el a várostól, és került rehabilitációra szeretetei közelébe, Százhalombattára. Mint ahogy az öreg tölgyet sem lehet átültetni, ő sem tudta megszokni az idegen környezetet, gondolatai állandóan vissza-visszatértek Nyíregyházára, ahol élete jelentős részét töltötte. 2009 júliusában 81 éves korában elhunyt. Sajnos, ilyen szomorú módon tudott csak visszatérni a városba, hogy örök időkre megnyugodhasson.

Fia,
DR. KETSKEMÉTY LÁSZLÓ
Budapest

KETSKEMÉTY JÁNOSNÉ Mikó Ilona (Kiskunfélegyháza, 1931. 03. 18. – Nyíregyháza, 1991. 09. 11.) általános iskolai tanár

*„A gyermek feje nem edény, amit meg kell tölteni,
hanem fáklya, amit lángra kell lobbantani.”*
(Galileo Galilei)

Mikó Ilona Kiskunfélegyházán született polgári családban. Édesapja városi tisztviselő volt, édesanyja a háztartást vezette. Az elemi és a polgári osztályokat egy apácarend által fenntartott iskolában, a Constantinum Római Katolikus Mezőgazdasági Leány-középiskolában járta ki. Szegeden az Állami Pedagógiai Főiskolán kezdte el a felsőfokú tanulmányait. Itt ismerkedett meg későbbi férjével. A diplomát végül is kicsit halasztva 1953. augusztus 26-án védte meg Egerben, ugyanis itt ápolták súlyos tbc-vel. Bal tüdejét összezsugorították, így lokalizálták a beteg részt. Nem lett volna szabad ezek után dohányoznia, de élete végéig folyamatosan szívta kis szipkájában a rossz minőségű cigarettákat. Rá igazán jellemző volt az, hogy láncdohányos. Még 1991-ben is a műtőbe bejutásra várakozva (a műtétet csak néhány órával élte túl), utolsó

*Évnyitón a 4. sz. Általános Iskola udvarán
a hetvenes években*

kérése is néhány szippantás cigaretta volt.

Ketskeméty Jánost, leendő férjét még nem diplomás diákként alkalmazták a nyíregyházi Szamuely Tibor Mezőgazdasági Technikumban mint matematika–fizika szakos tanárt, ahol munka mellett tette le az államvizsgáját.

Kézenfekvő volt, hogy a házasságuk után (1952) Nyíregyházán keressen munkát magának. A **4. számú Általános Iskolában** alkalmazták 1953-tól matematika–fizika szakos tanárként. Az iskola nagyon közel volt az albérletükhöz. Ketskeméty Jánosnének végül is ez volt az egyetlen munkahe-

lye, 33 éven keresztül tanított Nyíregyházának az egyik legnagyobb és legrandinásabb általános iskolájában. Csupán a két fiúgyermekének (László és János) születésekor, rövid szabadsága alatt szüneteltette a tanítást. Ebből a kisebbik fiúval töltött szülési szabadsága nem is okozott kiesést az oktatásban, hiszen az egybeesett a nyári szünidővel.

Ketskeméty tanárnő, Ica néni, rövid idő alatt jól beilleszkedett a tantestületbe, életre szóló baráti kapcsolatokat alakított ki. Alacsony, törekény termete miatt „Kicsinek” szólították a kollégái, barátai. Az iskolai tantestületből öt házaspárral életre szóló barátságot ápoltak, bár közülük majd mindenki időközben más iskolába váltott át, ő hűséges maradt az iskolájához. A kezdeti években tanította többek között a Balczó testvéreket, Andrást és Lászlót, akikről mindig jó véleménnyel volt.

Munkája során néhány családi vonatkozás is emlékezetes. László fia az édesanyja tanári tevékenységét 1965 és 1969 között testközelből megtapasztalhatta, hiszen négy éven keresztül volt a matematikatanára. Fia később matematikus, egyetemi docens lett. A kisebbik fiát is ide írárták be, de édesanyja őt csak a helyettesítő órákon tanította. Később az is megadatott neki, hogy menyének legyen vezetőtanára, aki szintén Egerben végzett, matematika–fizika szakos tanár lett.

Alacsony termete ellenére sikerült végig megőriznie a tekintélyét az órákon. Határozott, szigorú volt, és ki tudta ereszteni a hangját, ha a szükség úgy kívánta. Óráin nem volt fegyelmezetlenkedés, a diákok csendben figyeltek az óráin. Mindig alaposan felkészült, egy kockás füzetbe írta be a tervezett óravázlatot. Ez egyébként elvárás volt a tanárok részéről, a tanfelügyelő bizonyos rendszerességgel belenézett, és véleményezte ezeket a füzeteket. Párhuzamosan négy-öt osztályban is tanított, már csak ezért is szükség volt arra, hogy az anyagot archiválja, mert tudnia kellett arról, hol is jár pontosan az adott osztálynál az anyagban. A két szakja közül szinte kizárólag csak a matematikát tanította, fizikát csak beugróként helyettesített olykor-olykor.

A számonkéréseket úgy szervezte, hogy lehetőleg egy napra essen több osztályban is a dolgoztatás. Ezeken a napokon százas nagyságrendű kék borítású dolgozatfüzet gyűlt össze. Mivel ekkor már a város másik felében lakott, nem volt egyszerű az iskolából a Bethlen Gábor utcán végighaladnia a súlyos szatyrokkal. Még aznap kijavította őket, és másnap, illetve a következő matematikaórán be is mutatta a diákoknak az eredményeket. Ezt a diákok is nagyon szerették benne, végtelenül korrekt volt és megbízható.

Hosszú évtizedeken keresztül ő volt a tantestület matematika-munkaközösségének vezetője. Ebben a minőségében a többi matematikát oktató kollégát szakmai és módszertani tanácsokkal látta el, motiválta őket nagyobb hatékonyságra. Fő irányelve a logikus gondolkodásra nevelés és a folyamatos ismétlés volt. A tantestületi értekezletek után mindig tartottak egy rövid megbeszélést az azonos szakos kollégák az aktuális ügyekről, az újonnan bevezetendő módszerekről. Ezt a funkcióját nyugdíjas koráig megtartotta, szívesen foglalkozott a fiatal kollégák instruíálásával.

Minden évben neki kellett elkészítenie a következő félév órarendjét is. Egy hatalmas szöveggel kivert deszkalapon kellett elhelyeznie a beosztást. A kollégáktól összeszedte az órarendi elvárásokat, amit igyekezett is betartani. Szerette a keresztrejtvényeket, és értett a matematikai feladványok megoldásához, ezt a feladatot is annak tekintette. Mivel közmegeledésre csinálta ezt a munkát is, „hálából” évtizedeken keresztül végezhetette.

Ketskémety tanárnőnek mint az iskola vezető oktatójának döntő szava volt abban, hogy a tanulmányi versenyeken kik képviseljék az iskolát. Jó érzékkel választotta ki a versenyzőket. Kiszemeltjei rendszeresen jól szerepeltek ezeken az eseményeken. A versenyzőit különórákon trenírozta az iskolai szakkörökön, sőt még a verseny előtti napokon otthon, a lakásán is. Nagyszámú feladatgyűjteménye volt, és ezen kívül sok kézírással rögzített feladata is, amiket megosztott a munkaközösség tagjaival, kollégáival is.

Rendszeresen vállalt osztályfőnökséget. A korai időszakban főleg a zenei tagozatokat vette magához, ezek voltak az iskola legjobb osztályai. Osztályfőnökként jó közösségeket alakított ki, fontosnak tartotta az osztály egységét, összetartását. A hetvenes években, amikor az iskola a Nyíregyházi Spartacus klubbal karöltve focisulit indított, rendszerint ő vállalta el az osztályfőnökséget ezekben a focista osztályokban is. Nagyon szerette a futballt, egész élete során figyelemmel kísérte a sportágat. Szenvedélyes Honvéd-drukker volt, kedvenc játékosa Kocsis Lajos, akinek beceneve szintén „Kicsi” volt. Kis tanítványainak a későbbi pályafutása is érdekelt. Büszkén emlegette Krizán Sándor, Bücs Zsolt, Eszenyi Dénes nevét, mint akiknek ő volt az osztályfőnöke.

Jó pedagógus volt, értett a gyerekek nyelvén. A diákok között sokan nem szeretik a matekot, „*lehetetlen megtanulni, én ezt úgy sem tudom*” hozzáállású tanulók közül sokat sikerült mégis megtanítania az alapokra, eljuttatni a megértésig, a sikerélmény lendülete és a sok gyakorlás után a jobb érdemjegyekig. Az érdemjegyeknek súlyuk volt, meg kellett küzdeni érte, de mindig megérte. A szorgalmat, a belefektetett energiát nagyon becsülte, a lustaságot szigorúan büntette. Jaj volt a tehetséges tanulóknak, ha nem oldottak meg elég feladatot, és ezért nem voltak eredményesek. A matematikát „oda és vissza” is tudni kellett, érteni. Addig gyakorolták, ameddig mindenki el nem jutott a kívánt szintig. A matematika szeretetére nevelt, sokan miatta választották a matematikával összeköthető szakmájukat. A továbbtanuló diákok mindig megállták a helyüket, és erre büszke is volt. Figyelemmel kísérte továbbtanulásukat, örömmel találkozott régi tanítványaival.

Nyugdíjhoz közeledve, amikor új lakásba költöztek, a közeli Kórház utcában egy vagonatűj általános iskola indult. Az igazgató hívta, hogy a nyugdíjig hátralévő egy-két évet ott töltsen el. Ez rendkívül kényelmes lett volna számára az új lakása közelsége miatt. De inkább azt választotta, hogy gyakorlatilag a város túlsó felében fekvő régi iskolájába továbbra is kijárjon a hátralévő időszakban is. Ilyen hűséges típus volt! Nagyon szeretett olvasni, hatalmas könyvtárat hozott létre. Reálszakja ellenére rendkívül művelt volt irodalmi téren is, rengeteg verset tudott fejből. Szeretett táncolni, férjével remek párt alkottak. Ha egy társaságban nótázásra került sor, kiderült, hogy nagyon sok dalt ismert, szívesen, tisztán énekelt. Szerette a

társasjátékokat: kínai sakk, Ki nevet a végén?, „malom-partikat” napi rendszerességgel játszott. Szenvedélyes kártyás volt, sokat pasziánszozott, römizett, kanasztázott. Halála előtt néhány héttel meglátogatta egy barátja, akivel évtizedeken keresztül szenvedélyes römipartikat játszottak. Stílszerűen, egy hosszú römipartival búcsúzott el tőle.

Sajnos, a nyugdíjas időszaka rövidre és betegesre sikeredett. Nem élte meg jól a nyugdíjba menetelét, hiányoztak a kollégák, a gyerekek és az iskola. A sok olvasás sem nyugtatta meg, az unokák nyújtottak neki vigasztalást. Szíve szerint ideje nagy részét az unokák gondozására fordította volna, de szinte sorozatban jöttek elő a különböző betegségek. Glaukóma, szürke hályog, övsömör és a legsúlyosabb kór: nyirokmirigy rák. Éveken át tartó kemoterápiás kezelés ellenére állapota csak kissé javult. Végül 1991. szeptember 11-én a kórházban meghalt.

Ketskemény Jánosné temetésén a 4. sz. Általános Iskola Szabó Dénes által vezetett nemzetközi hírű gyermekkórusa is szerepelt. A Morgó temetőben, ahol nyugszik, több százan – egykori tanítványok, kollégák – rótták le hálájukat.

Fia,
DR. KETSKEMÉTY LÁSZLÓ
Budapest

KILLYÉNI (PREISZNER) IMRE (Brassó, 1902. 12. 08. – Székelyudvarhely, 1991. 11. 10.) tanár, igazgató

Édesapja, Preiszner Péter, a brassói főreáliskola testnevelő tanára, emellett pedig Magyarország egyik jeles szaktekin-télye volt a svédornázás terén (még az első világháborút megelőző években ösztöndíjjal hathetes tanulmányúton vett részt Svédországban és Németországban, számos szakcikket közölve elsősorban a Tornaügy hasábjain). Édesanyja, Killyéni Etelka tanítónő, híres erdélyi unitárius családból származott, őseit 1676-ban tüntette ki vitézségükért lófői címmel Apafi Mihály fejedelem. Testvérei: Ilona tanítónő és Pál testnevelő tanár volt.

Preiszner Imre Brassóban nevelkedett, a sport szeretetével itt találkozott először, hiszen a család nyaranta bejárta a Brassó közeli hegyeket, rengeteget kirándultak. Ám az első világháború a család életét is tragikusan érintette. Édesapját besorozták népfelkelő hadnagyként, majd orosz fogságba esett, és Szibériában raboskodott. Súlyosan megbetegedett, s hiába engedték haza csererokkantként, egy prágai kórházban elhunyt 1917-ben.

Nehéz évek következtek a család számára ezután. Imre 1921-ben leérettségizett, majd tisztviselőként dolgozott évekig, hogy édesanyjának és testvéreinek segíthessen. Emellett aktívan részt vett a turisztikai életben is, alapítója és turisztikai titkára volt a Brassói Turista Egyesületnek. Oroszlánrészt vállalt a turistaútvonalak kijelölésében a Nagykőhavason, illetve menedékházak és egy sportszálló felépítésében is segédkezett. Emellett rendszeresen vezetett kirándulásokat a Déli-Kárpátokban.

1925-ben eldöntötte, hogy bejárja Olaszországot. Velence, Pádua, Verona, Milánó, a Como és Lugano melletti tavak vidéke, majd ismét Milánó és Génua – íme a legfontosabb állomások a körút első részében. A Riviérára érve eldöntötte, hogy ezt gyalog járja be, majd Pisából Firenze érintésével Rómába utazott. Az olasz főváros megtekintése után útja Dél-Olaszországba vezetett, megtekintette Nápolyt, megmászta a Vezúvot, bejárta a Pompe-

ji környéki ásátásokat. Egy másik nagyszabású kirándulásán meglátogatta Isztambult, majd Kairóba utazott, ahol meglátogatta és megmászta a Gizehi piramisokat.

Amint anyagi helyzete engedte, beiratkozott a bukaresti Testnevelési Akadémiára (1928-ban). Már elsőéves egyetemistaként felfigyeltek rá, s megbízták a sí, atlétika és úszás oktatásával, emellett elnyerte a „Tökéletes atléta” mindhárom fokozatát. Egyetemi éve alatt végig tanított, majd sikeresen államvizsgázott, az intézet pedig visszatartotta tanársegédnek.

A **Testnevelési Akadémián** sízést, úszást és turisztikát tanított, emellett az intézet könyvtárosa volt. Ősszel és tavasszal atlétika- és labdajáték-tanfolyamokat vezetett, télen pedig négy hónapos sítanfolyamot szervezett hol Predeálon, hol Alsó-Tömösön vagy Borszéken. Nyáron a főiskola összes hallgatójának úszó-, evező- és labdajáték-tanfolyamot tartott Eforie Nordon. 1936-ban mint kísérő vett részt a bukaresti főiskola tornászcsapatával az 1936-os berlini olimpiai játékokon.

Számos kalandos, egyedi táborozásának története mára már legendaként él. Néhányról még vannak adatok, egyiket ő maga írta le 1982-es önéletrajzában. *„Egy hónapig Borszéken a I. éves fiúk részére turisztikai tanfolyamot vezettem, amelynek keretében egy kirándulást szerveztem Maroshévíz–Bükkhavas–Pietrosz–Vatra Dornei-útvonalon, onnan tutajon leereszkedtünk a Besztercén Broșteniig. Innen gyalog átmentünk a Mănăstirea Durăuig, megmásztuk a Csalhót, leereszkedtünk a Békási-szorosba, onnan pedig a Gyilkos-tóig. Innen Gyergyószentmiklóson keresztül visszamentünk Borszékre.”*

Az intézetben kifejtett munkásságára *Stroie Marilena*, a Bukaresti Testnevelési Egyetem főkönyvtárosa emlékezett vissza az egyetem 1992-ben kiadott történetében: *„E rövid bemutatót nem lehet befejezni anélkül, hogy megemlítenénk néhány kiemelkedő egyéniséget elődeink közül, akik beírták nevüket a könyvtár történetébe könyvtári vezetőként, a könyv iránti mély szeretetükkel, tehetségükkel és a csodálatos könyvtáros szakma iránti elkötelezettségükkel.”*

1938-ban felkérték a székelykeresztúri **Unitárius Főgimnázium** igazgatójának, melyet elfogadott. Igazgatósága alatt ünnepelte a tanintézet fennállásának 175. évfordulóját. Megismerkedett és házasságot kötött Kubanek Erzsébet zenetanárnővel, s két gyermekük született: Piroska (1939) és Péter (1942). 1941-ben családnevét Preisznerről Killyénire változtatta.

A keresztúri kollégium számos megpróbáltatáson ment keresztül a harmincas években, az intézet számos vezetőjét méltatlanul meghurcolták, vagy munkájukat ellehetetlenítették, így 1936-tól egy igen szokatlan megoldást keresett az egyházi főhatóság: egy románul jól beszélő igazgatóhelyettest bízott meg évről évre az intézet vezetésével, akinek feladata elsődlegesen a hatóságokkal való kapcsolattartás volt. Ám az intézet gyakorlati vezetését egy hármas igazgatótanács végezte, melynek élén dr. Szolga Ferenc állott, akit Nagy Lajos és Péter Lajos segített. Ennek a tarthatatlan helyzetnek a megoldását jelentette Preiszner Imre meghívása a tanintézethez.

Preiszer anyai ágon régi unitárius családból származott, édesanyja pedig még a harmincas és negyvenes években is fontos szerepet töltött be a brassói unitárius egyház életében. Így lehetett fiát hazacsalni Bukarestből, aki 1938 őszén megkezdte a tanítást, majd 1939-ben megválasztották igazgatóvá. Igazgatói feladatai mellett megalapította az Unitárius Gimnázium „Br. Orbán Balázs” Sportkörét, melynek tiszteletbeli elnöke lett.

A második bécsi döntéssel megváltozott politikai helyzet visszahozta a magyar közoktatási rendszert. Az 1943-as igazgatóválasztásokkor Killyéni Imrének meglepő kihívója akadt Péter Lajos személyében. A 41. munkaévét kezdő magyar–latin szakos tanár, akinek nagy szerepe volt Killyéni Imre Székelykeresztúrra való meghívásában, valószínűleg úgy érezte, hogy hosszú karrierje kitejesedéseként igazgatóként vonulna nyugdíjba, és

*A székelykeresztúri Unitárius
Főgimnázium igazgatója*

1943 novemberében meg is nyerte az igazgatóságot. Mindez viszont mélyen megbántotta Killyéni Imrét, aki a bukaresti egyetemi karrierjét adta fel a székelykeresztúri igazgatói állásért, így kérte azonnali hatállyal az iskolából való áthelyezését. 1944 márciusától rövid ideig **Marosvásárhelyen** tanított.

1944 őszétől a **Székelykeresztúri Tanítóképző**, majd a székelyudvarhelyi **Református Kollégium** testnevelő tanáraként dolgozott tovább. Az 1948-as államosítást követően szak tudásának köszönhetően többször kérték fel

egy-egy új alapítású intézmény irányítására, vezetésére. Így igazgatója volt a **Műszaki Középiskolának**, a **Pénzügyi Középiskolának** tanára, a **Pedagógiai Középiskolának** aligazgatója, majd a **Petru Groza Líceum** (volt Katolikus Főgimnázium, ma Tamási Áron Líceum) tanára lett, ahol részt vett az intézet mellett működő sportiskola megalapításában és annak vezetésében is.

Munkásságára ekképp emlékezett vissza kollégája, **Csergő József** testnevelő tanár: *„Ha szakmai felkészültsége, vezetői rátermettsége mellett valamit ki kellene emelnem, akkor az a mélységes kiegyensúlyozottság és a határtalan tolerancia. Megjelenése tekintélyt, biztonságot és csendes derűt sugárzott.”*

Fia, Péter is örökölte édesapjától a sport szeretetét. Killyéni Imre talán legmélyebb vágya vált valóra, amikor fia is úgy döntött, hogy nem szakít a családi hagyománnyal, és a sportegyetemre iratkozik. A nyugdíjkorhatár közelében járó édesapa azt remélte, hogy fia majd Székelyudvarhelyen veszi át tőle a stafétát. Mikor fia 1964-ben a kolozsvári Nicolae Bălcescu Líceum sporttagozatán kapott állást, édesapja nyugtázta, hogy ez is jó! Nem is tévedett, hiszen fia hamarosan országos hírnevet szerzett, nevét a legjobb ifjúsági edzők között jegyzik.

Munkásságát nem felejtették el, 2018-ban életéről képes album jelent meg unokája, Killyéni András szerkesztésében. Az album előszavában **Varró Margit**, a Berde Mózes Unitárius Gimnázium igazgatója méltatta elődjének munkásságát: *„A népnevelés, közösségformálás meszterei közül, jubiláló Unitárius Egyházunk és Iskolájának testőrei, nevelői közül most kiemeljük azt, aki érdemesnek találta folytatni az erdélyi alapítású Unitárius Egyház egyik iskolájában, egy kisvárosban termékeny életét, hátra hagyva egyetemi tanári pályáját, és a családalapítás, gyermekáldás éveiben jutott ideje felkarolni a székely nép sarjait, jutott ideje meglátni és megláttatni a természet szépséges tájait, egyengetve testi-lelki fejlődésük útján a körülötte élőket.*

Ilyen volt ő, a kihívásokkal bátran szembenéző, nagyot álmodó és kivitelező. Világjáró, tartalmas élete példaértékű mindannyiunk számára. Útmutatás kitartásból, leckék sorozata lemondásról, következetességről, felszólítás a mozgás fontosságára, melyben felfedezni lehet a természet csodáit, erőt, energiát, életet.”

1962-ben vonult nyugdíjba. Nyugdíjazása után is aktívan részt vett a közéletben. Német nyelvet tanított, táborokat szervezett, kirándulásokat vezetett, jelzéssel látta el a Székelyudvarhely környéki turistautakat.

Killyéni Imre 1991. november 10-én hunyt el Székelyudvarhelyen, a katolikus temetőben nyugszik.

*DR. KILLYÉNI ANDRÁS
sporttörténész
Kolozsvár*

KILLYÉNI PÉTER (Székelykeresztúr, 1942. 12. 23. – Kolozsvár, 2005. 06. 05.) tanár, szakedző

*„Azt mondják, csak az hal meg, akit a közösség, amelyből vétetett, s amelyben leélte az életét, elfelejt. Jó adag igazság érhető tetten ebben a mondásban, s ha ebből indulunk ki, nyugodtan állíthatjuk, hogy a közülünk fájdalmasan korán és igen hirtelen eltávozott Killyéni Péter ma is él. Generációk egész sora emlékszik ma is sporttanárára, edzőjére, osztályfőnökére, barátjára. Egykori diákok ezrei őrzik magukban a megfontolt, körültekintő, következetes és egyben derűs ember és pedagógus emlékét. Kiváltságos helyzet, hogy a vonatkozó emlékek egyik birtokosa magam lehetek. Killyéni Pétert a kolozsvári **Nicolae Bălcescu Líceum** sporttagozatán ismertem meg kisdíák koromban, nem sokkal oda történő kinevezését követően, az 1960-as évek végén. Sok-sok napon át töltöttünk hosszú órákat együtt az iskola Kisszamos vagy Apáczai utcai udvarán, atlétika pályáján, rossz időben pedig valamelyik sporttermében, esetleg az iskolaépület egyik szárnyának pincéjében berendezett futóalagútban. Egykori atlétikaedzőnk személyéhez mindenképpen rengeteg emlék, ismeret, tanulság és élmény fűz. Kitaláló, felejthetetlen sportpedagógus és példamutató ember volt.” Így emlékezett Tibori Szabó Zoltán Kolozsvárott 2011-ben.*

Testnevelő tanári dinasztiából származott. Nagypapja, Preiszner Péter, a brassói Főreáliskola testnevelő tanára volt az első világháború előtt, emellett pedig Magyarország egyik jeles szakteknitelye a svédornázás terén (1909-ben ösztöndíjjal hathetes tanulmányúton vett részt Svédországban és Németországban, számos szakcikket közölve elsősorban a Tornauy hasábjain). Édesapja, Preiszner (1941-től Killyéni) Imre előbb a bukaresti Testnevelési Akadémia asszisztense, a székelykeresztúri Unitárius Gimnázium igazgatója, majd a székelyudvarhelyi Petru Groza (ma Tamási Áron) Gimnázium aligazgatója, testnevelő tanára volt. Apai nagybátyja, Preiszner (1941-től Killyéni) Pál ceglédi testnevelő tanár volt. Édesanyja, Kubanek Erzsébet zenetanárnő.

Péter a család második gyermeke, nővére Piroska 1939-ben született. Kétéves korában a család Székelyudvarhelyre költözött, így tanulmányait a helyi tanítóképzőben végezte, 1960-ban érettségizett. A tanítóképzős osztályok tananyagában szerepelt a testnevelés módszertana is, emellett a délutáni sportórák külön lehetőséget nyújtottak a sport iránt érdeklődő fiúknak az edzésre, a labdajátékok elsajátítására. Már ekkor nagyon szerette az atlétikát, elsősorban a magasugrásban jeleskedett. Édesapja talán legmélyebb vágya vált valóra, amikor fia is úgy döntött, hogy nem szakít a családi hagyománnyal, és a bukaresti testnevelési egyetemre iratkozott. 1964-ben államvizsgázott testnevelő tanári és atlétikaedzői képesítéssel.

Az egyetem elvégzése után Kolozsvárra helyezték, itt kezdte tanári és edzői munkásságát a **Nicolae Bălcescu Líceum** sporttagozatán. 1968-tól már 30 fős nagy csoportot készített fel. E csoportból kiemelkedett a Draga Comşa – Sanda Cubleşan – Anca Hoinărescu – Georgeta Păcuraru négyes, amely 1970-re a román korosztályos nemzeti válogatott tagja lett. Hoinărescu ifjúsági Balkán bajnoki címet, illetve ifjúsági Balkán csúcsot ért el irányítása alatt atlétikai pentatlonban. Cubleşan távolugrásban nyert korosztályos országos bajnoki címet, míg Comşa és Păcuraru magasugrásban jeleskedtek. Comşa már 1970-ben megszerezte a sportmesteri címet.

Killyéni Péter sikereinek kulcsa a türelmében, kitartásában, közvetlen, tisztességes hozzáállásában rejlett. *„Sohasem idegeskedett, sohasem kiabált, a durvaság a legtávolabb ál-*

lott tőle; kerülte a veszekedést, sohasem volt botrányhős, hanem csendesen és következetesen irányította diákjainak munkáját – keze alatt lettünk élsportolók.” Emlékezett vissza rá negyven évvel később tanítványa, *Comşa Draga*. Ő maga egy visszaemlékezésében azt hangsúlyozta, hogy ő semmi újjal nem járult hozzá az edzői munkához, csak mindig a legjobb tudása szerint igyekezett végezni feladatát. Az ifi időszakot az élsportra történő felkészülés legfontosabb lépésének tartotta, ahol távlati célokat tűzött ki, és ezeket próbálta atlétáival elérni.

1970-ben kinevezték a **Nicolae Bălcescu Líceum** sporttagozatáért felelős aligazgatóvá. Mikor a magyar tagozatot 1971-től a **11-es Számú (mai Báthory) Líceum**ba költöztették, ő ebben is oroszlánrészt vállalt. Az eredmények hamar meglátszottak, már ebben az évben berobbant az élsportba tanítványa, Crişan József, akit 16 évesen utolsó pillanatban neveztek a felnőttek első osztályú csapatbajnokságára, onnan pedig két harmadik helyezéssel tért haza (a 400 méteres gátfutásban új serdülő csúcst ért el). Ezután sikerek sora következett: ifi korosztályos országos bajnoki címek sora 110 és 300 méter gátfutásban, közben pedig versenyzett már a junior korcsoportban is, ahol számos érmet nyert 110 és 400 méteres gátfutásban – mindez Killyéni Péter irányításával.

Ugyanekkor kezdte sikersorozatát Fülöp Sándor is, aki az ifik országos bajnokságán megnyerte az 50 méteres síkfutást úgy, hogy kétszer is országos csúcst ért el. A 11-es Számú Líceumban személye körül összpontosult az atlétikai élet. Békeszerető, türelmes ember, komolyságából csak a legritkábban lehetett kizökkenteni – jellemezte tanítványa, *Egyed Emese*. Kezdetben a fiúkkal dolgozott, de az 1974/75-ös tanévtől a lánycsoportot is átvette. Itt teljesedett ki pedagógiai munkássága, amikor kellett, a hiányzó röplabdaedzőket is helyettesítette.

A hetvenes években zajlott versenyek újabb sikereket hoztak diákjai számára. Pállfy Pál vele nyert bronzérmet a junior országos bajnokság 110 méteres gátfutás számában. Pállfy a középiskola után a kolozsvári Universitatea sportolója lett, ahol 1977-től számos országos bajnoki címet szerzett szabadtéri- és teremversenyeken egyaránt. A nemzetközi sikerei közül kiemelkedett az 1981-es bukaresti Universiadén elért ezüstérme.

Sajnos, a magyar sporttagozat sorsa a jó eredmények ellenére sem javult. 1977-ben újabb költözést rendelt el a tanfelügyelőség, ezúttal az **Ady-Şincai Líceum**ba. Hamarosan megszületett a tagozat felszámolásának döntése is, 1980-ban pedig elballagott az utolsó évfolyam is.

Killyéni Péter 1976-ban megismerte Papp Gyöngyi kolozsvári gyógyszerészt, kinek hamarosan megkérte a kezét. 1978. június 17-én megesküdtek Kolozsváron, majd 1979. október 11-én megszületett egyetlen gyermekük, András.

A magyar sportosztályok felszámolásának döntését követően az Iskolás **Atlétikai Sportklub**nak (Clubul Sportiv Şcolar de Atletism, CSSA) lett tanára, majd aligazgatója, közben pedig a megyei atlétikai bizottság főtitkára. Az edzői munkát fokozatosan háttérbe szorította a sportvezetői munka. A kilencvenes évek közepéig tevékenykedett a megyei atlétikai bizottság főtitkáráként, minden kolozsvári atlétikai versenynek ő volt a főszervezője. Ötvenötödik születésnapjához közeledve úgy döntött, ideje lemondani, és tanári munkájára összpontosítani.

Bár sohasem dicsekedett vele, mindig büszke volt tanítványaira, akik közel harminc éves edzői munkássága legnagyobb sikereit hozták: 3 sportoló érmes sportmesteri címet kapott, 21 sportoló országos bajnoki címet szerzett, 26-an országos csúcst állítottak fel az ifjúsági korcsoportban, 17 sportolót pedig beavagottak különböző ifjúsági válogatottakba.

1991-től az újraindult **Kolozsvári Református Kollégium**nak óraadó, 1997-től pedig címzetes tanára lett. A századfordulótól óraadóként atlétika gyakorlatot oktatót a **Babeş-Bolyai Tudományegyetem Testnevelés és Sport** karán. Munkássága elismeréseként a 2000/01-

*Az utolsó sportosztály ballagása 1980-ban
(1978-tól az Ady-Šincai Líceumban működött)
– Vince Tibor, Ferencz József, Gyöngyössi Zsolt,
Killyéni Péter, Somai Gyöngyi, Fekete János
és Székely László*

es tanévben *Érdemes Oktatói-nevelői díjjal* jutalmazta a Romániai Magyar Pedagógus Szövetség. Emellett két rangos díjjal is kitüntette a szakszövetség: 1992-ben a *Román Atlétikai Szövetség becsület-oklevéllel* jutalmazta a román atlétikai élet fejlődésében játszott szerepéért, míg 2001-ben *Érdemoklevelet* kapott a szövetségtől.

Nyugodt családi életét félbeszakította felesége korai halála, 2003-ban. Ezt követően egyre több időt fordított a sporttörténeti kutatásaira. Feltérképezte a Kolozsváron tanító tornatanárokat, és rövid életrajzzal ellátott weboldalt szerkesztett róluk. Rendszerezte és összegezte Kolozs megye atlétikai rekordjait próbánként és korosztályonként. És ez a kutatói munka fokozatosan elvarázsolta fiát is. 2004-ben

jelent meg közös munkájuk: *„A Kolozsvári Református Kollégium sport-története”* című könyv, melyet 2005-ben egy Somodi István-emlékkiállítás (Kolozsvár első olimpiai érmese) követett.

A 2004/2005-ös tanév végére kérte nyugdíjba helyezését. Végzős osztályának ballagása és nyugdíjazása előtt egy héttel, 2005. június 5-én kora hajnalban, egy váratlan szívinfarktus következtében elhunyt. Nyugdíjazás helyett a Házsongárdi temetőbe kísérté utolsó útjára családja, a Református Kollégium tanár- és diákközössége, barátai, tanítványai, ismerősei. Nem adatott meg neki a nyugdíjba vonulóknak kijáró ünnepélyes, örömkönnyes búcsúztató, sem a jól megérdemelt nyugdíjas élet.

Emlékét 2009-től a Kolozs megyei magyar középiskolás atlétikaverseny őrzi. 2011-ben jelent meg fia szerkesztésében az életét és munkásságát bemutató emlékalbum. Befejezetlen és mégis rendkívül gazdag életmű a Killyéni Péter élete, ami helytállásról, szerénységről, türelemről, szolgálatról, hűségről, nemzetszeretetről szólt, és minden bizonnyal felzárkózott a legnagyobb tanár- és edzőegyeniségek szintjéhez.

Visszaemlékezések:

„Nyár volt, versenyidőszak. Hetente rendezték a városi, megyei, megyeközi bajnokságokat a sétatéri stadionban, és rengeteg volt a versenytitkársági tennivaló. Addig ő volt a titkárság lelke, mozgatórugója, főszervezője. Most, mikor lépten-nyomon beleütközünk beíratásokkal, startlistákkal, futamokkal, versenylapokkal kapcsolatos nehézségekbe, csak most értettük meg, hogy milyen profi módon rendezte Péter mindezt éveken keresztül. Eddig, a kívülről szemlélők kényelmes helyzeténél fogva csupán halványan sejtettük, hogy mennyi apró, ámde fontos részletre kell odafigyelnie a titkárságnak a verseny sikeres lebonyolításához. Azóta megértettük, hogy miért érkezett Péter a biciklijén mindig elsőnek a stadionba, és miért karikázott haza utolsónak. Ha elvállalt valamit, azt szerette pontosan elvégezni, elejétől a végéig.” (Ráduly-Zörgő Éva pszichológus, olimpikon)

„A nevelésnek ezt a célját értettem meg abban az emberben, aki maga volt egy személyben a nevelő, a segítő, a tehetséget csiszoló edző, a bátorító és mindig biztató, a megértő és irányító, életre felkészítő, sportolót nagyon szerető, és akit úgy hívnak – jelen időben is: Killyéni Péter. Az 1970-es években volt ő a miénk, és mi büszkéek voltunk arra, hogy

ilyen »tanárelvtársunk« van, aki olyan messze állt az »elvtárs világtól«, mint jobb hasonlatot nem találva, Makó Jeruzsálemtől. Mi, tanítványai, egyszerűen így szólítottuk, tanártársai, nagyon sok barátja pedig: Péternek. Székely sziklaköböl faragták őt, akinek vénájában ott volt a példaadás, munkájában, nevelésében, emberségében, széttörhetetlen természetében pedig erős hite, ami mindig reménységet és erőt adott számára, és azok számára, akik vele együtt dolgoztak és fáradoztak a következő nemzedék céltudatos nevelése érdekében.” (Fekete János lelkipásztor)

„Komolyan vette a sportszerűséget: a játékszabályokban érvényesülő közös tervek szépségét. Kimagasló eredményeket hozó atlétái mellett szeretettel, sőt tisztelettel bánt valamennyi tanítványával. Elvárta, hogy mi is komolyan vegyük magunkat. Abban a lázongó életkorban fel sem figyelünk környezetünkben a személyiség kisugárzására, bár sütkérezünk benne. De régóta tudom, hogy Killyéni Péter szelidsége, derűje, következetessége, elfogadó lénye, bölcsessége és hite a sport mint értelmes tevékenység, együttműködés, szabadság lehetőségében nemcsak engem kísér és biztat valamikori, mindenkori növendékei közül.” (Egyed Emese egyetemi tanár)

„Örömmel nyugtáztuk, hogy testnevelő tanárként Killyéni Péternek megyei érdemes oktató-nevelői díjat osztottak ki. Habár Szabó Csaba erről szóló tudósításában mind a »kiosztották«, mind a »megyei«, mind a »díj« szó hiba. A tanügyben dolgozók megérdemelt különleges kitüntetése ez, semmi esetre sem díj, nem is megyei szintű, hanem országos és a pedagógiai nevelői hibátlan munkát hivatott jutalmazni. Többet ér ez a cím a doktori vagy akadémiai címnél. Az egyszerű tanító-tanár hétköznapi gürcölését dicsőíti meg, egy olyan nevelőt, aki időt, fáradságot nem kímélve aprópénzért (éhbérért) viszi véghez kötelességét egy olyan társadalomban, amelyben ezért nem kapott semmilyen dicséretet. E kitüntetés egy életre szól, minden országban felmagasztaló cím, akár csupa nagybetűvel írható: Érdemes Oktató-Nevelő.” (Nagy Péter kollégája)

DR. KILLYÉNI ANDRÁS
sporttörténész
Kolozsvár

KIRCSI ISTVÁNNÉ Forgó Erzsébet (Hajdúszoboszló, 1937. – Szeged, 2016. 11. 12.) óvónő, óvodavezető

Egyszerű munkáscsalád gyermekeként született. Édesapja, Forgó Ferenc gázszerelő mester volt, édesanyja, Széll Erzsébet háztartásbeli. Szülei szerény körülmények között, de nagy szeretetben nevelték nővérével és húgával együtt a család Bercsényi utcai házában. Általános iskoláit Hajdúszoboszlón végezte, majd Püspökladányban az Óvónőképző Intézetben szerzett oklevelet. A sors különös egybeesése, hogy mind a három lány óvónőnek tanult, és ebben a szakmában találta meg a boldogulását.

1960-ban férjhez ment Kircsi Istvánhoz, aki vasúti tisztként dolgozott, és megbecsült emberként szolgált a MÁV-nál. Közös életüket férje szüleinek otthonában kezdték. Ide született meg egyetlen lánygyermekük 1963-ban, akinek érkezése bearanyozta életüket. 1977-ben saját otthonukba költözhetek, egy szép, új, kertés családi házba a Sóvágó zugban. Harmonikus családi életet éltek, gyermeküket kitaníttatták, aki végül virágkertész lett. Bol-

dogságát férje korai halála zavarta meg. Ezek után minden szabad energiáját lánya segítésére és két imádott unokájának a nevelésére, gondozására fordította. Mivel lánya Szegeden lakott és dolgozott, oda költözött, és élete hátralevő részét ott töltötte el.

Óvónői munkáját friss diplomával 1955-ben kezdte **Hajdúszoboszlón**, a városban levő **Óvodáskorúak Nevelőotthonában**. Itt megismerkedett a gyermekvédelem szerteágazó feladataival is. Rövidesen áthelyezték a **Szováti úti Óvodába**, ahol csoportba kerülve a gyerekeknek szentelte minden pedagógiai tudását. Az óvodai átszervezések során 1969-ben áthelyezték a **Törökdomb utcai óvodába**, ahol az akkori óvoda vezetőjének nyugdíjba vonulása után, 1971-ben kinevezték vezető óvónőnek. Itt dolgozott 1992-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig. Pályáját a gyerekek szolgálata szötte át, értett a nyelvükön. Óvodásai mindig rajongva vették körül, s ő szívesen játszott velük, és sokat mesélt nekik. A foglalkozások alkalmával a szépre, jóra tanította és nevelte őket.

Hivatását nagy szakmai tudással, lelkiismerettel és odaadással végezte. Soha nem riadt meg a kihívásoktól. Vezetőként számos feladat és sok felelősség hárult rá. Volt olyan időszak, amikor 3 óvodai egységet vezetett egyszerre: a **Törökdomb utcait (2 sz. Óvoda)**, a **Dózsa György útít és a Vadas utcai óvodát**. Vezetése alatt a 2. sz. Óvoda három új csoportszobával, új kiszolgáló egységekkel bővült. Szívégyének tekintette, hogy a gyerekek korszerű csoportszobákban, magas színvonalú nevelésben részesüljenek. Ezt új, modern szakmai eszközök beszerzésével segítette elő.

Nyitott volt minden új dologra, fontosnak tartotta az önképzés igényének kialakítását. Kartársnőit ösztönözte a szakmai munka színvonalának emelésére, új módszerek kipróbálására, bevezetésére. Ennek érdekében óvodai munkaközösségekben való részvételre biztatta kolléganőit mind városi, mind megyei, mind országos szinten. Több munkaközösséget indított az óvodában, melyek szakmai kiadványok készítésével fejezték be munkájukat. A közösségek munkáját segítette, és helyet biztosított a működésükhöz. Az utánpótlás felkészítését is fontosnak tartotta. Mindig szívesen fogadta az úgynevezett „kisóvónéniket” szakmai gyakorlatra és diplomamunka megírásának előkészítésére.

A munkamegosztás elvét fontosnak tartotta, de ismerte munkatársainak teherbíró képességét is. A jó óvodai közösség kialakítására, vidám, derűs hangulat megteremtésére törekedett. Elvárta, hogy az óvónők egymásra is figyeljenek, beszéljék meg a másik munkáját, és tartsák azt tiszteletben. Elengedhetetlennek tartotta a szép környezet kialakítását és szeretetét mind a csoportszobákban, mind pedig az udvaron, a kertben. Példát mutatott azzal, hogy saját házuk kertjében is pompáztak a virágok. Ezért a munkálkodásáért többször nyert díjat a „város legszebb kertje” kategóriában.

Nyugdíjba vonulása után is visszajárt az óvodába. Számos programon vett részt volt munkatársaival: a gyerekek évzáróin, gyermeknapi zsúrokon, pedagógusnapi főzéseken, kirándulásokon és az óvoda 100 éves fennállásának ünnepi sorozatán. Boldog volt, ha egykori óvodásaival vagy azok szüleivel találkozott, és beszélgethetett velük. A felügyeleti szervek elismerték munkáját. 1975-ben vette át az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója” kitüntetést, majd a „Szakszervezeti elismerés”-t. 1992-ben, nyugdíjba vonulásakor kitüntették a „Pedagógiai Szolgálati Emlékéremmel”. Nagy büszkeséggel vette át az óvónői aranydiplomát, ami azt jelezte, hogy fél évszázadot töltött el ezen a pályán.

Kígyós Istvánné, az akkori városi óvodai felügyelőnő így emlékezik rá: *„Teljes életével az óvodás korosztályért dolgozott. Hosszú munkaviszonya összekapcsolta munkánkat. Közel negyven évig dolgoztunk együtt, de az óvónőképzés időszak emlékei is összekötöttek. Pályáját mindvégig megbecsülés övezte. Munkáját, reális felfogását, emberi humanitását az*

óvoda területén dolgozók, szülők megbecsülték. Tisztelettel emlékszem rá, mert végigjárta a kisdednevelői pályát, annak állomásait, minden megbízatásnak eleget téve, tudatosan, szorgalmasan dolgozva.”

Jól megérdemelt nyugdíjas éveit szakította meg egy gyógyíthatatlan betegség, ami Szegeden vetett véget életének 2016. november 12-én. Hajdúszoboszlón búcsúztunk tőle a Városi Köztemetőben. Mi, akik ismertük mint embert, óvónőt és óvodavezetőt, Tóth Árpád szavaival emlékezve mindenkor szeretettel és tisztelettel fogunk emlékezni derűs egyéniségre: „Csak az hal meg, akit elfelejtenek, örökké él, akit nagyon szerettek.”

DOBROSSY BARNABÁSNÉ
Hajdúszoboszló

DR. KISS ANDORNÉ Fodor Katalin (Nyírcsaholy, 1935. 12. 08. – Debrecen, 2016. 04. 07.) óvónő, hitoktató

Görögkatolikus papcsaládban nőtt fel: dr. Fodor Antal és Rektor Katalin házasságából 6 gyermek született, 1 fiú (László) és 5 leány (Katalin, Ágota Irén, Juszta Márta, Éva Klára, Mária). Az utódoknak küzdelmes gyermekkoruk volt édesapjuk hivatása miatt. Sokszor forgott veszélyben még a megélhetésük is, de az üldöztetések és a lelki gyötrelmek nem törték meg őket. Ami értéket láttak a szülők életében, azt megőrizve továbbvitték: a kántorizálást, a hitoktatást, a máriapócsi gyalogos zarándoklatokat, a dalos találkozokat, a lelki gyakorlatok szervezését, a közösségi tevékenységeket, a szegények támogatását.

Édesanyja okleveles tanítónőként 1931-ben végzett a Svetits Tanítóképzőben. Jó tanerő volt, hatvanas létszámú osztályban tanított. Az ötvenes évektől, férje foglalkozása miatt eltanácsolták a pályáról, gyermekei előmenetelét is akadályozták. Leányait nem vették fel eleinte a gimnáziumba, később viszont Katalinnak sikerült beiratkoznia az 1950 novemberében újrainduló debreceni Svetits Általános Leánygimnáziumba (1950-1954). A Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet diplomájával – amelyet 4 gyermek mellett végzett el –, követte édesanyja hivatását a pedagóguspályán.

A görögkatolikus vallású papok – ellentétben a rómaiakkal – házasodhatnak, és családot alapíthatnak. Katalin papférjet választott dr. Kiss Andor személyében, támogatta férje munkáját, aki segédlelkészként, hitoktatóként, szórványlelkészként, parochusként, teológiai doktorként, iskolaalapítóként, az Egyházmegyei Hitoktatási Bizottság elnökeként, tiszteletbeli fő esperesként szolgálta az Urat haláláig.

Házasságukból hat gyermek született, akik közül hárman szintén papférjet választottak, és egy lelkész lett közülük: Kiss Katalin (1956), dr. Kiss Mária (1957), Kiss Andor (1960), dr. Kiss József (1962), Kiss Edit (1967), Kiss Krisztina (1969).

A görögkatolikus lelkészek sorsa, hogy életük folyamán püspökük több szolgálati helyre osztja be őket. Így a feleségek követik házastársukat, és az új településen keresnek főfoglalkozást, ami mellett jelentős részt vállalnak az egyház szolgálatában is. Ez a Kiss házaspár életében – 1950. május 1-jén Nyírcsaholyban kötött házasságkötésük után – így alakult:

Nyíregyháza: 1954–1955, Hajdúdorog és a környező tanyavilág: 1955–1968, Budapest, Rózsák tere: 1968–1972, Budapest, Észak-Pest: 1972–1976, Hajdúdorog: 1976– 993, Újfehértó: 1993–2005, Kálmánháza: 2006– 2007, Debrecen: 2007-től.

Kiss Andorné azonban papfeleségként nem mindenütt kapott óvónői állást, így főleg otthon dolgozott: nevelte gyermekeit, és segítette férjét széles körű feladataiban. A hitoktatást szorgalmasan megtartotta a parókián vagy a lakásukban. 1971–76 között Pesten, a XV. kerületben, a Kőrakás parki óvodában, jó messze a lakóhelyétől dolgozhatott. Hajdúdorogon 1976–1983 között a Böszörményi úti Óvodában, valamint a 2. Nánási úti Óvodában dolgozott, az utóbbiban már vezető-helyettesi kinevezést is kapott. Utána rokkantnyugdíjas lett, de élete végéig folytatta a hitoktatást.

Az óvodás hittant az egyházmegyében elsőként szervezte meg 1985-ben, amit a hajdúdorogi parókián vagy a lakásukban végzett. Felismerte a közösségek összetartozásának előrevívó szerepét, ezért nagy gondot fordított a Bazilita Harmadrend közösségének szervezésére mind Hajdúdorogon, mind pedig Újfehértón, és ebben az imádkozó közösségben kaptak hívei bátorítást mindennapi gondjaik megoldásához. Évente kétnapos Nemzetközi Egyházzenei Kórustalálkozót szervezett Újfehértón eperjesi, ungvári és más települések kórusainak közreműködésével. 1986-tól Görögkatolikus Énekes Ifjúsági Találkozót szervezett hat éven át, hogy a fiatalságot is bekapcsolja az egyházba. Hajdúdorogon 1986-tól hat éven keresztül Énekes Találkozót szervezett. 1987-ben a Hajdúdorogi Egyházmegye 75 éves jubileumára, valamint az 1868-as Nagygyűlés 119 éves évfordulójára összeállított egy megemlékező műsort, amihez felkutatott régi levelezéseket, korabeli újságokat.

Csigatészta-készítő kört vezetett, melynek bevételeit az egyházi javak bővítésére fordították. Férje állomáshelyein kántori feladatokat is ellátott a szent liturgiákon, a vecsernyén a hívek énekét tercelve színesítette. Hajdúdorogon Nemzetközi Kórustalálkozót rendezett, amit később, 1991-től a görögkatolikus gimnáziumban folytattak. 1993-tól Újfehértón kórusfesztivált indított a helyi önkormányzat és a megalakult KÉSZ segítségével.

Részt vállalt a hajdúdorogi iskola egyházi visszaszerzéséből: az egyik hajdúdorogi megemlékezésen meghatottan idézte fel az egyházi iskoláért, a hit elmélyítéséért, az erkölcsi nevelés támogatásáért vívott harcukat. A televízióból értesülhettek arról, hogy 1989. szeptember 4-én megnyílt a Budapesti Evangélikus Fasori Iskola, melyet kárpótlásul kaptak egykoron elvett iskoláikért. Ezen felbátorodva kezdett aláírásgyűjtésbe Sohajda Jánosné tanárnővel és Volosinovszki Sára szerzetessel. Több százan támogatták kezdeményezésüket, amibe bevonták az elszármazott hajdúdorogiat is. Kérvényüket – lévén alulról jött kezdeményezés – nem a parókus írta alá, hanem a hívek, köztük Görög Imre és Mezősi József.

A megalakult iskolát a kántor-tanítóképző szellemiségében vezették, melynek fontos tantárgya volt az egyházi éneklés, ami az elmúlt évtizedekben nem kapott megfelelő hangsúlyt. Célul tűzték ki, hogy minden gyermeknek legyen Görögkatolikus Énekeskönyve, és alakuljon kórus. Ennek leánya, Kiss Krisztina énektanárnő lett a vezetője, s már a karácsonyi hangversenyen sikerrel szerepeltek. A megszorított körülmények ellenére igyekezett egyházi rendezvényeket szervezni az egyházközség nevében, így valósulhattak meg az Énekes Ifjúsági Találkozók – melyeken éneklés és előadások, elmélkedések voltak – vagy a Nemzetközi Egyházi Kórusok találkozója.

Az utódok olyan igaz mintát láttak szüleiktől, ami jelentős szerepet játszott pályaválasztásukban, kinek-kinek érdeklődése, tehetsége, Istentől kapott küldetése szerint. Dr. Kiss Andorné teljes életútját, egyéniségét, gyermekei visszaemlékezései mutatják meg a legtisztábban.

Dr. Kaulics Lászlóné Kiss Katalin: „Édesanyámban kezdetben anyát, feleséget és pap-

nét láttam, majd az óvónőt, mikor meglátogattam óvodai foglalkoztatásait. Legjobban az énekes órákat kedveltem, amikor a már ismert körjátékokat újból eljátszották, különböző szemléltető eszközöket használva. Hitoktatóként is nagyon szerették a gyerekek, később, évek múlva is szívesen elbeszélgettek vele. A papnéi hivatásában nyílt, közvetlen, derűs természetével az emberek bizalmát elnyerte, s velük nemcsak a szertartások és a bibliaórák után váltott néhány kedves szót, hanem a parókián is. Igényük szerint figyelmesen meghallgatta a problémájukat, élményeiket, a mindennapok eseményeit. A foglalkozások között lelki fejlődésük érdekében olvasmányokat, imákat olvasott fel. A templomba rendszeresen plakátokat készített.

Emlékezetesek a karácsony előtti hetek estéi, amikor a család együtt énekelte a szebbnél szebb karácsonyi énekeket. Édesanyám a házimunkák végzése közben is sokszor énekelt. Ezért is kedveltem meg az éneklést és a zenehallgatást. Követtem a példáját: óvónő lettem, és pap férjemnek segíték a kántorizálásban. Folytatjuk a hagyományt: évente kétszer – nyáron és a karácsonyi szünetben – mindannyian összefövünk több napos családi találkozóra. Fülünkbe cseng intelme: tartsunk össze, és maradjon meg a testvéri szeretet akkor is, amikor ő már nem lesz velünk.”

Dr. Kiss Mária: „Édesanyám önzetlen, áldozatkész, fáradhatatlan, vendégszerető ember volt. Tőle láttuk, hogy van értelme a fáradozásnak, a kitartásnak, mert ezt nap mint nap megtapasztalhattuk, hogy magát nem kímélve tette a dolgát. Pedig nem volt egyszerű a helyzete feleségként, hat gyermeket nevelő családayaként, hitoktatóként, teljes állású óvónőként! Sosem panaszkodott túlterheltségre, minden területen mintát adott számunkra.

Feleségként: mindig férje papi hivatását tartotta szem előtt, s ehhez igyekezett nyugodt háttérrel biztosítani s mindenben kedvét keresni.

Családayaként: óriási szeretettel, de kellő szigorral nevelt bennünket az életre, az önállóságra, a közösségért vállalt felelősségre.

Papnéként: Isten s az egyházközség szeretetére, a közösségért végzett feladatok végzésére tanított. Magasra tett mércéjét sokszor nem volt könnyű követnem papfeleségként, három gyermekes családayaként és orvosként. Ám nagyszerű dolog, ha felnézhet az ember szüleire, akik rengeteg dolgot tettek le az asztalra, és objektíve is számtalan eredményt értek el. Édesanyánk ezt adta ajándékba nekünk, és kívánom, hogy példája ezerszeres termést hozzon.”

Edrődiné Kiss Edit Márta: „Édesanyánk gimnáziumi éveimben mindig úgy igazította teendőit, hogy fogadjon, meghallgasson, és segítsen nekem. Szép mezzoszoprán hangja volt, és nagyon jó hallása. Csillogó szemekkel mesélt nekem az általános iskolai énektanáráról, valamint kórusélményeiről Nyírcsaholyban. Házimunka közben orosz ortodox egyházzent hallgatott, illetve együtt énekel velük. Ezek az élmények befolyásolták pályafutásomat, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola magánének szakán végeztem.

Feleségként édesapánk munkáját támogatta, a család mellett az egyházközségi ügyekkel is folyamatosan foglalkozott. A hagyományok ápolására buzdított minden hívőt. Igazi közösségteremtő személyiség volt, és a hívek örömmel jöttek hozzá beszélgetni vagy akár véleményét kérni saját ügyeikben. Tevékenyen részt vett az egyházközség lelki életének szervezésében: az egyházi ünnepeken kívül lelkigyakorlatokra, énekes találkozókra meghívott előadókat vagy együtteseket, például az Ungvári Kodály Kórus vendégszereplése is alkalmat adott a közösség összejövetelére. Több esetben személyes áldozatának volt köszönhető, hogy a lelkigyakorlatot, énekes találkozót sikerült megtartani, amihez egy-két asszonnyal együtt vállalták a főzést.”

Vatamány Sándorné Kiss Krisztina: „Ha valakinek jó édesanyát adott az ég, akkor megkapta az élet tarisznyájába az útravalót. Én ilyen szerencsésnek mondhatom magamat. Szüleim önfeláldozó életét sokszor úgy éltem meg, hogy kicsit duzzogva észleltem a nagyszó-

bánkban lévő hittanos gyerekeket. »Már megint itt vannak!« — gondoltam én féltékenyen. Hiszen Miskolcon jártam közép- és főiskolára, s hétvégenként, amikor fáradtan hazaértem, nem biztos, hogy gyerekzsivajra vágytam. Azonban 25–30 év eltelte után ezt már egészen másként látom. Sose azt nézte, hogy mi a divat, vagy hogyan lehet »előrébb nyomulni!« Az érték-átadás volt számára a legfontosabb. — Fiam: »Ember lenni mindég, minden körülményben« — szerette mondani nekünk ezt az Arany János-idézetet.

Édesapánk hajdúdorogi állomáshelyén sokan megfordultak: Nyíregyházáról a püspök urak — dr. Timkó Imre, majd dr. Keresztes Szilárd — akik nagyon gyakran ellátogattak hozzánk is. Eleinte környékbeli görögkatolikusokkal, aztán már nagyon sok külföldi vendéggel is eljöttek Hajdúdorogra. Járt nálunk Svájcból egy diakónus, Rómából a Keleti Kongregáció vezetője, Kárpátaljáról, Szlovákiából, Amerikából, Franciaországból is püspök urak. Édesanyánk a vendéglátásukat biztosította. Szüleim kórusokban is énekeltek, ápolták a többszólamúságot. Ezzel az volt a céljuk, hogy az egyszólamú Liturgikus dallamokat felelevenítsék, közkinccsé tegyék. Ungvárról, Debrecenből, Pestről hívtak meg neves együtteseket énekelni.”

Dr. Kiss Andorné életének 81. évében hunyt el. A családcentrikus anyát 6 gyermeke, 21 unokája, és 6 dédunokája búcsúztatta. Végakarata szerint földi maradványait Hajdúdorogon helyezték örök nyugalomra férje mellé. Ott nyugszik a vértanúhalált szenvedett dédapja, Jaczkovics Mihály volt hajdúdorogi vikárius, püspöki helynök is.

KISS ERZSÉBET
Debrecen

KONCSEK PÁL (Jászberény, 1926. 06. 18. – Nyírbátor, 2013. 09. 05.)
tanító, művelődési központ igazgató

Édesapja, dr. Konksek László árvaszéki ülnök, később elnök. Édesanyja, Szauer Gizella gépírónő, majd háztartásbeli. Elemi és polgári iskoláit Jászberényben végezte. Ezután Pallagon a Gazdasági Iskolában tanult, melyet a II. világháború miatt félbehagyott, majd a Jászberényi Állami Népiskolai Tanítóképző Intézetben 1945. július 5-én elemi népiskolai tanítói oklevelet szerzett.

Tanított **osztatlan tanyai iskolában Rekettyésen**, majd **falusi iskolákban**. „A kijárás hol kerékpáron, hol alkalmi szekereken, kocsistoppal és lóháton történt.” Egy elhanyagolt mellhártyagyulladását tbc-megbetegedés követte, és közel 10 évig szanatóriumokban gyógyult. Gyógyulása után **Füzérradványba** került a volt Károlyi kastélyban működő **egészségügyi gyermekotthonba** tanítónak. Ezt az intézményt átszervezték **tbc-s iskolaszanatóriummá**, ahol igazgató-tanítóként dolgozott 1964-ig. Szakmai tapasztalatait tanulmányokban fogalmazta meg (*Nők Lapja* 1957; *A tanító* 1968).

Az egyik cikkéről dr. Csermely Tibor, magyar-történelem szakos tanár nyilatkozott. „A »Tanító« folyóirat 1968. február 2-i számában megjelent »Az elsősök megismerésének jelentősége és módjai« című cikk jól mutatta Konksek Pál pedagógiai és pszichológiai elkötelezettségét, amikor sürgette, hogy az első osztályt tanítónak meg kell ismernie a családra vonatkozó világnézeti és szociális adatokkal a gyermek egészségi állapotát, érzelmi életét és a közösségekhez való vi-

szonyát. Világosan kirajzolódik, hogy a nevelői munka egyik legfontosabb területét az iskola és a család kapcsolatában látta. A tanulmányban bemutatott két eset bizonyító erővel bír az elmondottak igazolására, arról nem beszélve, hogy a tanulmány ma is betartandó megállapításokkal bír.”

Szanatóriumi nevelőként alakult ki konfliktuskezelő képessége, ami jó vezetővé, együttműködő munkatárssá tette. Beosztásából eredően irányító-szervező munkáját nem motiválta sem szakmai féltékenység, sem hiúság, sem irigység. Soha nem érezte, hogy ő a főnök. A *tanító* című folyóiratban megjelent tanulmánya a felkészült, szeretve nevelni és tanítani tudó pedagógust tükrözi. Ahol a gyermek, az ember az elsődleges, mert csak együttműködve lehet eredményeket elérni. Önbizalmat pedig csak sikerélmények által alakíthatunk ki gyermekben és felnőttben egyaránt.

1964-ben visszakérült Szolnok megyébe, ahol az **Újszászi Művelődési Központ** igazgatója lett. Második házasságában megszülettek gyermekei: egy fiú és egy lány. Felesége tüdőszakorvos volt.

1969-ben pályázat útján kerültek **Nyírbátorba**, ahol a **Járási Művelődési Központ** igazgatója lett. Megörökölte elődeitől a Nyírbátori Zenei Napok rendezvénysorozatának szervezési feladatait, kidolgozta a programok színvonalának fejlesztését, valamint az ún. hétköznapi közművelődési tevékenységek bővítését. Alig 3–4 helyiségből álló épületben működtek csoportjai: kertbarátok, galambász kör, sakkozók, kézimunkaszakkörök gyerekeknek, ifjúsági klubok, „kakukkos órák”. Gyermeknapokat rendeztek a főtéren. Előadássorozatot indított „Új Tükör Klub” címen 1983-ban: előadóművészek, nemzetközi újságírók, írók, irodalom- és zenetörténészek, a társadalomtudományok jeles személyiségei tartottak előadásokat a házasságkötő teremben több éven át.

1984-ben így összegezte első tizenöt nyírbátori évének tapasztalatait: *„Kevés igazgató dicsekedne azzal a kétes értékű munkakörülménnyel, hogy még egy irodája sincs, arról nem is szólva, hogy művelődési központot igazgat művelődési ház nélkül.”* Koncsek Pál ennek a kényszerűségnek is a jó oldalát látta, hiszen a kultúra hajlékot talált a városháza patinás dísztermében, a zeneiskolában, a múzeumban, az üzemekben, a templomokban és mindenütt, ahol valamilyen műsort szerveztek.

„Megtaláltam azokat az embereket, akikkel szót értettem, és tágult az ismerősök köre. Ahogy megláttam a gyönyörű református templomot, az a hihetetlennek tűnő gondolat fogalmazódott meg bennem: hiszen itt minden feltétel adott egy hazai, sőt nemzetközi értelembe is jegyzett rendezvénysorozat elindításához!

Megindult egy nagyszerű program a kulturális élet iránt fogékony partnerek segítségével.”

Néhány nagy név az alkotótársak közül: *„Az Országos Filharmóniától Strém Kálmán kitűnő szervező; Nyíregyházáról Tarcai Zoltán karnagy (Pedagógusok arcképcsarnoka, 2011.); egy nagyszerű tanácselnök, Kaliba Lajos; a járási majd megyei elnök Gyúró Imre (Pedagógusok arcképcsarnoka, 2018.); Kóródi László megyei főelőadó, valamint Jánvári Tibor tanácselnök-helyettes.”* (Kelet-Magyarország 1983. június 15.)

Mindezek mellé sikerült megszerveznie munkatársait, akiket jó érzékkel választott ki. Személyiségének varázsa, pozitív életszemlélete olyan légkört teremtett, ahol jó volt és rang volt dolgozni. Rajtuk keresztül megnyert az ügynek sok-sok diákot, közép- és főiskolásokat.

Fogékony volt az új közművelődési területek iránt is. Példa erre *Bertók Csaba* (ma már ny. informatikus) tevékenységének segítése. *„Az informatikai kultúra terjesztése és terjedése ma már magától értetődő dolog. Ez nem mindig volt természetes. A gimnáziumok és középiskolák esetében még a »Sulinet« programok előtt volt némi állami támogatás, de az általános iskolák és a szakmunkásképző iskolák esetében eléggé esetleges volt ennek a kultúrának a terjedése.*

Meghirdették a szakmunkástanulók és úttörők számítástechnika csapatbajnokságát. A felkészüléshez a megfelelő számítástechnikai környezetet Konksek Pál teremtetette meg azzal, hogy az ügy mellé állva a művelődési házban biztosította a számítógépes környezetet. Pályázatot nyújtott be és nyert számítógépterem-bővítésre, újabb gépek beszerzésére. A számítástechnika-szakkör tagjai a művelődési házban úgy fel tudtak készülni a több levelező forduló után a bajnokságra, hogy a Szentesen megrendezett országos bajnokságon második helyezést értek el.”

A sokféle tevékenység gazdasági ügyeinek intézésébe nyugdíjas pedagógus kolléga közreműködését is kérte. Így lett munkatársa Oláh Tibor is. Raffay Zoltánné így emlékszik: „Édesapám, Oláh Tibor (Pedagógusok arcképcsarnoka, 2006) mint nyugdíjas dolgozott Konksek Pállal, nagy lelkesedéssel és egyetértéssel. Az idősebb pedagógiai tapasztalatával egyetértett a Zenei Napok lelkes szervezőjével, hogy olyan embereket kell megismertetni a történelmi múlttal rendelkező városban és a református templomban, mint Ferencsik János, Simándy József, Gregor József, Kobajasi Kenicsiro és a többi kitűnő közreműködő művész. A feledhetetlen élményt nyújtó művészek ittléte Konksek Pálnak köszönhető. Kivirágzott a kisváros és a megye kulturális élete a Zenei Napoknak köszönhetően.”

1996-ban Konksek Pál így fogalmazta meg tapasztalatait: „25 évvel ezelőtt a politikai, ideológiai, gazdasági állapotok lehetővé tették a korábban perifériára szorult kulturális értékek közvetítését. [...] Városunkban évszázadokkal ezelőtt az építőművészet örök értékű alkotásokat hagyott ránk. Ez az örökség meghatározta Nyírbátor kulturális arculatát. A zene- és művészet otthonra talált a műemléktemplomokban, amikor még nem volt sem gyermek, sem felnőtt kórus és zeneoktatás sem. A múzeumban a magyar festészet remekeit láthattuk a Szépművészeti Múzeum jóvoltából, de az iskolán kívüli vizuális művészeti nevelésnek a gondolata sem merült fel. Ki kellett alakítani, létre kellett hozni a művészeti nevelés alapintézményeit. [...] ahol valamely művészeti ág megszállott vezetőre és minimális alapfeltételekre talál, ott kialakul az érdeklődők köre.”

1970 augusztusában a Zenei Napok szervezési munkálataiba bekapcsolódott egy tanítónő, friss rajztanári végzettséggel. Munkatárs lett Makrai Zsuzsa. Feladatul kapta: szervezen rajzsakköröket. A folytatás: 1970 decemberében már működtek gyermek (6–14 évesek), ifjúsági (14–18) és rajztanárok körei. Ez utóbbi olyan összetételben, hogy a város és a járás 22 községében összesen hét rajz szakos tanár tanította a rajzot. A foglalkozások két évig a művelődési központ „nagytermében” voltak (alkalmanként ki- és bepakolva a felszereléseket), de idővel kinőtték a kereteket.

1972-ben egy megüresedett iskola (volt görögkatolikus iskola) két tantermét össze-nyitva Konksek Pál kialakított egy száz négyzetméteres műhelyet, műtermet. Ezt fokozatosan szerelték fel szakmai eszközökkel, alkalmassá téve rajzolás-festéshez (rajzbakok, festőállványok), linómetszetek nyomtatásához linónyomóprésszel, cink- és rézkarcokhoz rézkarcnyomóval. Ezeket monotípiatechnikákhoz is használták a szakkörök. A városban működő Csepel Művek a szerszámokat, a présgépeket készítette el, a Mezőgép, a Nyírségi Nyomda, a Nyíregyházi Papírgyár anyagokkal segítette a műhelyek munkáját.

Az ifjúsági és a rajztanári körökben főiskolai tanárok – akik festő- és grafikusművészek voltak – tanítottak. Minden tanév végén kéthetes alkotótelepeket szerveztek rajztanároknak vidéki iskolai kollégiumokban. Évente zsűrizték a körök munkáit.

1975-ben a műhely melletti szolgálati lakásból alkotóházat alakítottak ki hivatásos vendégművészek részére, egy- vagy két hónapos időtartammal városi ösztöndíjat biztosítva számukra. Az itt készült alkotásaik egy leendő városi galéria anyagát képezhetnék.

Az alkotóházban hazai, határon túli magyar, később európai és tengerentúli vendég-

művészek is dolgoztak. Konksek Pál igyekezett komfortossá tenni nyírbátori tartózkodásukat személyes törődéssel.

1982-ben megszervezték a zománcműhelyt, ezt is felszerelték, és hamarosan országosan elismert helye lett a zománcműfajon belül. A műhely rajztanárok zománcoktatását is ellátta, akik az alapfokú művészeti iskolákban való zománcitanításra lettek felkészítve.

A képzőművészeti tevékenységek háromszor nyerték el a „Kiváló Művészeti Együttes” címet (1977, 1986, 1995), amit a Művelődési Minisztérium adományozott. „A Szocialista Kultúráért” címet 1980-ban és a „Pro Urbe Nyírbátor” elismerést 1990-ben kapták. Az amatőr körök zsűrizett alkotásait évente vándorkiállításokon mutatták be, megyei és országos megmérettetéseken sikeresen szerepeltek. Gyerekszakkörei nemzetközi pályázatokon voltak sikeresek (Japán, Mexikó, Csehszlovákia, Debrecen stb.). 1990–98 között számos belföldi és külföldi Magyar Intézetben mutatkozott be a Zománcműhely: a budapesti kiállítások mellett Ungváron, Rzeszowban, Stuttgartban, Párizsban és Prágában.

Mindezen eredmények mögött hatalmas, erőt próbáló, kimerítő évtizedek voltak, melyet Makrai Zsuzsával 1978-tól mint házastársával vállaltak.

Koncsek Pál 1986-ban, 60 évesen nyugdíjba ment, de 1998-ig művészeti tanácsadója és őrzője volt a Képzőművészeti Körök és Alkotóház önállóságának. Amikor megrendült a város gazdasági helyzete (1998), mind a képzőművészeti, mind a zeneoktatás válságba került. Fenntartásuk, működtetésük kétségessé vált. A Zenei Tábor és a zománcművészeti alkotótáborok megszűntek. Az alapfokú művészeti iskola bevezetésével az amatőr képzőművészeti mozgalom felszámolódott, munkájuk ellehetetlenült. A körök szakmai szervezője, vezetője nyugdíjba menetelével (Makrai Zsuzsa 2002. október) a képzőművészeti tevékenységek színvonala – az óraadók váltakozásával – rohamosan amortizálódott, és lassan felszámolódott.

Koncsek Pál megélhette hosszú élete során, hogy az általa megálmodott, kiteljesített értelmes és szép, embereket megszólító és megérintő zeneművészeti és képzőművészeti intézmények, melyek Nyírbátor kulturális életének meghatározó, pezsgő szellemiségét alkották, kiüresedtek, felszámolódtak. Konksek Pál mindig hangoztatta, hogy *„Én csak egy jóindulatú dilettáns vagyok, aki hagyja, hogy a hozzáértők dolgozhassanak.”*

Bihariné Asbóth Emőke, volt munkatárs emlékezete szerint: *„Koncsek Pál igazgató úr volt a 70-es évek elején és utána is a közösségeket szolgáló ember. Segítette azokat, akik valami mély érzés miatt együvé akartak tartozni. Közéjük tartozott, mert tudta, hogy EGYÜTT KÖNYEYEBB! Milyen csodákra teszik képessé az embert. Soha nem volt határérzete. Szerette, ha csatlakoztak gondolataihoz, bár nem mondta. Éltető ereje a zene, a művészet volt. Nem mindenki tudta. Nem baj, vagyis baj. Mi nem feledjük – vagyunk sokan. Betegsége idején megtisztelt a tegeződéssel, alig tudtam kimondani, hogy »Pali«, mert nekünk Igazgató Úr maradt.”*

„Bátornak kulturális központtá kell válnia!” – mondja a minorita templom rendfőnöke a XVIII. században – Balázs József *Bátori advent* című drámájában, melyet abban az évben a minorita római katolikus templomban láthattunk, hallhattunk 1983-ban.

S akkor most, volt munkatársa, *Ratkó József* soraival kérdezzük: *„csak azt áruld el: műveddel mi lesz?”* (Ratkó József: *Segítsd a királyt* c. drámája).

Kitüntetések: Szocialista Kultúráért (1973), • Munka Érdemrend bronz fokozata (1978), • Pro Urbe Nyírbátor (1983), • Nyírbátor Díszpolgára (1998).

Díszsírhelye a nyírbátori köztemetőben van. A város tiszteletteljes emlékezete kíséri.

MAKRAI ZSUZSA
Nyírbátor

DR. KORMOS JÁNOS (Hajdúböszörmény, 1952. 12. 21. – Debrecen, 2015. 05. 22.) egyetemi tanár

Kormos János 1952. december 21-én született Hajdúböszörményben. A városban járt általános iskolába, és ott is érettségizett a Bocskai István Gimnáziumában 1971-ben. Ezt követően egész életét a debreceni egyetemen élte, ott tanult, ott kutatott, tanított, ott dolgozott haláláig.

A Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán szerzett 1976-ban jeles minősítésű okleveles matematikusi diplomát. A véletlen matematikáját, azaz a sztochasztikus folyamatokat és a statisztikát kutatta, ezekben érte el legmélyebb eredményeit. Diplomamunkájában, OTDK-dolgozatában, egyetemi doktori és kandidátusi értekezésében is a sztochasztikus folyamatokkal foglalkozott. Ezen a területen olyan neves professzoroktól tanult, mint Gyires Béla és Arató Máttyás, továbbá olyan kollégákkal végzett közös kutatásokat, mint Terdik György és Pap Gyula. Eredményeit rangos nemzetközi folyóiratokban is közölte.

Diplomamunkája a mátrix-értékű gyengén stacionárius sztochasztikus folyamat vizsgálatával foglalkozott. 1978-ban kéthónapos belföldi tanulmányúton volt az MTA SZTAKI Valószínűségi Számítás Osztályán, ahol a többdimenziós autoregressziós idősorok paramétereinek becslését tanulmányozta, amelynek eredményeit összegezve írta, s védte meg 1980-ban summa cum laude minősítéssel egyetemi doktori disszertációját: *„Megjegyzések a többváltozós autoregressziós idősorokról”* címmel.

1985-1988 között tudományos továbbképzési ösztöndíjas volt a KLTE Valószínűségi Számítás és Alkalmazott Matematika Tanszékén. Ennek során az idősorok diszkriminancia analízisével, közeli folyamatok szétválaszthatóságának elméleti és gyakorlati lehetőségével foglalkozott. Hatékony statisztikai módszert dolgozott ki a nemzetközi érdeklődés előterében levő közel nem stacionárius illetve instabil autoregressziós modellek elemzésére vonatkozóan. 1991 májusában sikeresen védte meg *„Közel nem stacionárius folyamatok statisztikai elemzése”* című kandidátusi értekezését. 2003-ban habilitált matematika- és számítástudományokban, (dolgozatai: Rendszermodellek vizsgálata /A: Közel instabil AR modellek, /B: Információs rendszerek. Debrecen, 2002).

Kandidátusi témavezetője Arató Máttyás professzor volt, akit János egész életében mentorának tekintett. Ez kitüntető pozíció volt, mert mint Arató Máttyás a Széchenyi-díj elnyerése után vele készített riport általa választott alcíme írja: *„... arra törekedtem, hogy magamat nálam tehetségesebb emberekkel vegyem körül”*. A sors megdöbbentő egybeesése, hogy mindketten ugyanabban az évben haltak meg, János 2015 májusában, Arató két hétre rá júniusban.

Kormos János az egyetemi végzést követően 1991-ig a KLTE Számoló Központjában dolgozott, 1976-1980 között segédmunkatárs, 1980-95 tudományos munkatárs, 1988-tól a vezető helyettese, majd egy évig 1990-ben vezetője annak. Ez alatt a 15 év alatt, amíg a KLTE Számoló Központjának munkatársa, s végül annak vezetője volt, irányította az egyetemi informatikai hálózat koncepciójának kidolgozását. (Amely elképzelés – mint 2004-ben írt önéletrajzában megállapítja - maradéktalanul meg is valósult.)

Ez még a teremnyi gépek és a lyukkártyák világa. Azonban János kellő időben felismerte, hogy az egyetemi területen nem az informatikai szolgáltatás, hanem az oktatás és a kutatás jelenti a legfőbb feladatot, így átment az Alkalmazott Informatikai Tanszékre,

amelynek később vezetője is lett. Informatikusként részt vett információs rendszerek fejlesztésében, oktatási tematikák kidolgozásában. Ebben a munkájában szorosan együttműködött kollégáival, Fazekas Gáborral és Juhász Istvánnal, akik egyben a barátai is voltak.

1991-ben került oktatói állásba a KLTE Matematika Intézetében, ahol 1991-ben adjunktus, majd 1992-től 2004-ig egyetemi docensként dolgozott. 1994-ben irányításával létrejött az Információ Technológiai Tanszék, amelyet megalapításától vezetett. 1992-től 1999-ig a Matematikai és Informatikai Intézet Informatikai Részlegének vezetője, 1994 és 1999 között a Matematikai és Informatikai Intézet igazgatóhelyettese, majd szintén igazgatóhelyettes az egyetemi integráció után 2003-2004 között a Debreceni Egyetem Informatikai Intézetében.

2004-ben meghívták a vezetői válsággal küszködő Közgazdaságtudományi Karra dékánnak, amely posztot 2011-ig töltötte be. Egyben a 2005-ben a Közgazdaságtudományi Karon az abban az évben létrehozott Gazdaságelemzés és Üzleti Informatika Tanszék tanszék-vezetője, 2007-től egyetemi tanára lett.

Itt intenzív és sikeres vezető-szervező munkát folytatott. Oktatás tekintetében vizsgatért eredeti területéhez: főként statisztikát tanított. Jól ötvözni tudta korábbi informatikai és statisztikai ismereteit a gazdaságtudományokkal. Így lehetett az új szakterületén cikkek társszerzője és PhD-dolgozatok témavezetője.

Meghatározó szerepet játszott a debreceni gazdaságtudományi képzés megerősítésében. Levezényelte a Közgazdaságtudományi Kar, valamint a Doktori Iskola sikeres akkreditációját; irányításával sikeresen megvalósult a bolognai képzés bevezetése; több felsőfokú szakképzési, alap és mesterszak, valamint az angol nyelvű képzés elindítását irányította. Vezetése alatt a Közgazdaságtudományi Kar országos hírű, elismert oktatási és tudományos műhellyé fejlődött.

2011-ben – részint súlyosbodó betegsége, részint a Kar megszűnésének egyre nyomasztóbb előképe miatt – lemondott a Közgazdaságtudományi (illetve 2009-től Közgazdaság- és Gazdaságtudományi Kar) dékáni megbízatásáról. A Kar 2014-es megszűnése előtt 2013-ban átment, vagy inkább helyesebb úgy fogalmazni, visszament az Informatikai Karra.

Sokrétű szakmai ismeretei és kapcsolatai alapján nem volt meglepő, hogy amikor vissza akart térni az eredeti területére, akkor az Informatikai Karon három tanszék is jelentkezett, hogy szívesen befogadja: „rég” tanszéke az Információtechnológia, „tanítványai” tanszéke a Kumputergrafika és Képfeldolgozás, továbbá a statisztikát művelő Alkalmazott Matematika és Valószínűségszámítás Tanszék. Végül ez utóbbit választotta.

Hosszan lehet sorolni a közel 40 év alatt általa oktatott tárgyakat, csak a legfontosabbakat említve (melyeket 2009-es életrajzában felsorol): Informatika (bevezetés, matematikai alapok), Programozás, Rendszerszervezés, Rendszerelmélet, Operációs rendszerek, Adatbázis rendszerek, Valószínűségszámítás, Sztochasztikus folyamatok, Általános és matematikai statisztika, Statisztikus alakfelismerés, Képfeldolgozás, Többváltozós statisztikai módszerek, Statisztika I-II. közgazdászoknak, Kvantitatív módszerek, Gazdasági statisztika, továbbá PhD hallgatóknak: Információ technológia, Válogatott fejezetek a képfeldolgozásból, OO-szemléletű módszertanok, Gazdasági informatika, Gazdasági statisztika.

Számos külföldi tanulmányúton vett részt, illetve vendégprofesszorkodott: 1987-ben és 1988-ban ösztöndíjas a Moszkvai Állami Egyetemen, 1991-ben és 1992-ben ösztöndíjas a Nijmegeni Egyetemen (Hollandia), 1993/1994-ban vendégprofesszor a Nijmegeni Egyetemen, 1994/1995-ben vendégprofesszor a Bécsi Egyetemen, 1999-ben a Barcelonai Egyetemen, 1999-ben és 2000-ben ösztöndíjas a Paderborni Egyetemen.

A jelentősebb konferencia-részvételeit és a sikeres tudományos, kutatási pályázatait is hosszan lehetne sorolni.

Tudományos munkásságát és tudományos utánpótlás-nevelő tevékenységét az interneten máig fel lehet találni. Az mtmt.hu őrzi színvonalas publikációs tevékenységének nyomát, még ha nincs is már, aki a citációit tovább számolja. A tudományos utánpótlás-nevelésben, a PhD képzésben játszott szerepét a mai napig őrzi a doktori.hu honlap, ahol 12 fokozatot szerzett neve szerepel Kormos János neve alatt. Nem egy közülük a Debreceni Egyetem vezetőoktatója, kutatója (Herdon Miklós, Tarnóczy Tibor).

János rendkívül intenzíven vett részt a tudományos közéletben is. 2009-es önéletrajzában felsorolta az országos szakmai fórumokat, amelyekben szerepet vállalt:

- MTA Számítástudományi Bizottság tagja 1993-tól, alelnök 1999-2005,
- MTA Informatika és Számítástudományi Bizottság tagja, alelnök 2001-től,
- MTA Operációkutatás Bizottság tagja 1993-tól 1998-ig,
- MTA Statisztikai Bizottság tagja 1996-tól 2002-ig,
- MTA Köztisztviselői képviselő 2001-től 2004-ig,
- MTA Debreceni Területi Bizottsága (DAB) Természettudományi szaktitkára 1993-tól 1999-ig,
- Területfejlesztési Munkacsoport elnöke 1997-től 1999-ig,
- A Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB) Matematikai Szakbizottságának tagja 1998-tól 2001-ig,
- Informatikai Interdiszciplináris Bizottságának tagja 1998-tól 2001-ig,
- Informatikai Bizottságának tagja 2001-től 2004-ig,
- Villamosmérnöki és Informatikai Bizottságának tagja 2004-től 2007-ig,
- Matematikai és Számítástudományi Bizottságának tagja 2007-től.

Ezek mellett több egyetemi testület tagja, (KLTE Informatikai Bizottság, KLTE TTK Kari Tanács, KLTE TTK Oktatási Bizottság, a Debreceni Universitas Egyesülés Informatikai Bizottság, KLTE Egyetemi Tanács, DE Rectori Tanács, Egyetemi Tanács).

Számos tudományos társaság aktív résztvevője volt:

- Bolyai János Matematikai Társulat 1976-tól;
- Matematika Alkalmazásai Szakosztály 1993-tól;
- Neumann János Számítógéptudományi Társaság 1976-tól;
- 1981-től 3 éven át az NJSZT Hajdú-Bihar Megyei szervezetének vezetőségi tagja;
- NJSZT Felsőoktatási Szakosztály vezetőségi tagja 1997-től;
- Bernoulli Társaság 1986-tól;
- International Statistical Institute 1987-től;
- Magyar Operációkutatási Társaság alapító tagja 1991-től.
- Szerkesztőségi tagja volt a *Publicationes Mathematicae* folyóiratnak, a *Teaching Mathematics and Computer Science* kiadvány esetében az Advisory Board tagja volt. Az NJSZT Gazdaságinformatikai Kutatási és Oktatási Fórum szakmai szervezetének folyóirata a *GIKOF Journal*, melynek szerkesztőbizottsági tagja volt.

Munkája megbecsüléseként számos elismerésben, kitüntetésben részesült. 1999-től Széchenyi Professzori Ösztöndíjat, ugyanabban az évben Pro Universitate kitüntetést (KLTE), 2000-ben Kalmár László-díjat (NJSZT), 2001-ben Magyar Felsőoktatásért Emlékplakettet (OM), 2003-ban pedig DAB Plakettet és Széchenyi Ösztöndíjat kapott. Megkapta a Nyíregyházi Főiskola Címzetes Főiskolai Tanára elismerést, a DE KTK Tanácsa a Közgazdaságtudományi Kar Díszérme kitüntetésben részesítette. Megkapta a Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karokért Emlékérmét.

Kormos Jánost messze nem csak reál beállítottság jellemezte. Műveltsége széleskörű volt. Hivatalos beszédeiben éppúgy, mint az informális összejöveteleken meg lehetett ezt a műveltséget, a humanizmust tapasztalni. Alighanem hajdúböszörményi költő tanáráról Kertész László

lótól – akiről rendkívül meleg megemlékező gondolatokat írt – tanulta az irodalom szeretetét.

Családjáról keveset beszélt. Két házassága volt, az elsőből két gyermeke született (Anna közgazdász lett, Márton doktorált fizikus.)

A betegség nagyon meggyötörte, és a gyógyulás reménye megerősítette Istenhitét, amit a Vigiliában közölt meditációjában megrendítően írt meg operációja után.

Amikor – talán túlságosan önzőn – (jelen sorok írója) számon kértem tőle, hogy elhagyta a Közgazdaságtudományi Kart, azt írta: „Nehéz úgy vitázni, hogy az ember szeretné megértetni, elfogadtatni az álláspontját, a döntéseit, a lépéseit érzelmek, moralizálás mentesen. Miközben tudja, hogy a folyamatokat döntően befolyásolta, befolyásolja egészségi állapota. Azaz, garantáltan nem csak a racionalitás talaján mozogva döntött. Ugyanakkor el szeretné kerülni, hogy a másik fél részéről a megértés valamiféle sajnálat, szánakozás mentén következzen be.” A levél egyik utolsó mondata különösen megrázó volt: „Én 7 éven keresztül egészségemet sem kímélve szolgáltam a Kart.”

Tegyük hozzá: egész életével pedig az Egyetemet.

Források: Dr. Arató Mátyás: Az Informatikai kar nekrológja <https://www.inf.unideb.hu/hu/node/278> • Dr. Kormos János: Az Informatikai Kar nekrológja <https://www.inf.unideb.hu/hu/node/283> • Fazekas Gábor (1995) Beszélgetés Arató Mátyás professzorral a Széchenyi-díj elnyerése után Debreceni Szemle, 1995. 3. évf. 1. sz. 100–119. • Kormos János (1952–2015) Polónyi István írta nekrológ <http://www.unideb.hu/portal/node/15613> • Kormos János (2009) I. A szakmai munkásság adatai (curriculum vitae) II. Szakmai önéletrajz <http://doktori.econ.unideb.hu/kormosjanos/kj-cv-ext.pdf> • Kormos János (2011): Egy betegség története — a hit ereje. Vigília, 76. évf. 8. sz. 615–622. • Névadónk: Kertész László költő, gimnáziumi tanár (1935–1971) <http://www.hbkonyvtar.hu/web/guest/6>

Kollégája,
DR. POLÓNYI ISTVÁN
egyetemi tanár

KOVÁCS ÁRPÁDNÉ Molnár Judit (Sátoraljaújhely, 1966. 02. 12.- 2017. 06. 06.) középiskolai tanár, intézményvezető

Értelmiségi család idősebb gyermekeként született. Szeretetteljes légkörben nőtt föl a Borsod megyei Füzerkomlóson öccsével, Zsolttal. Szüleit nagy tisztelet övezte a településen, mindketten a falu közösségének meghatározó személyiségei voltak. Édesanyja szintén pedagógus, aki több mint 10 évig vezette a helyi általános iskolát, édesapja pedig ugyancsak ott körzeti orvosként dolgozott. Az általános iskola elvégzése után a nagy szakmai tekintélynek örvendő Sárospataki Református Kollégium Gimnáziumában folytatta tanulmányait. Itt, a gimnáziumban szerette meg igazán a matematikát, s még az érettségi évében, 1984-ben felvették Debrecenbe a Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-ábrázoló geometria szakára. Ezen időszakban kezdődött a számítástechnika forradalma Magyarországon. Az egyetem vezetése felismerve a munkaerőpiac igényeit, lehetővé tette, hogy ezt a szakirányt is felvegyék hallgatói. Jutka élve a lehetőséggel, és vállalva a többlet terheket három szakon tanult. Az ő

csoportjuk volt az országban az első és akkor egyetlen számítástechnika tanár szakos hallgatói csoport. 1989-ben sikeresen diplomázva fejezte be tanulmányait. Tanítási gyakorlatát ötödéves egyetemistaként Pallagon, a **Balásházy János Mezőgazdasági Szakközépiskolában** végezte, ahol erre az évre félállásban munkát is vállalt. Az iskola múltja, szellemisége, légköre első pillanattól kezdve meghatározta további életét, ezért a következő tanévtől örömmel fogadta el a felajánlott teljes állást.

Ekkor kötött házasságot vőlegényével, a mérnökként dolgozó Kovács Árpáddal, akit testvére barátjaként, egyetemista társaként évekkel azelőtt ismert meg. Két gyermekük született, Flóra és Márton, akik már felnőttek. Flóra dolgozik, Marci még egyetemista.

A Balásházyban 2006-ig matematikát és informatikát tanított, közben négy évig gyermekeit otthon nevelte. Gyesről visszatérve 1998-tól osztályfőnöki feladatokat is ellátott. Osztályfőnökként sok időt és energiát fordított a tanítási órán kívüli feladatok ellátására, mint pl. a tanulók korrepetálása, felzárkóztatása, a családi háttér megismerése, a tanulók bizalmának kiérdemlése, a családi és személyes problémák kezelése, törekvés a felmerülő konfliktushelyzetek megoldására.

Az évek során többféle vezetői feladatot látott el. Az 1999/2000. tanévtől 2004/2005-ig a matematika–fizika–informatika munkaközösség vezetőjeként, 2007-től az iskola közismereti igazgatóhelyetteseként, 2014. január 7-től megbízott igazgatóként dolgozott. 2015. augusztus 1-től intézményvezetői megbízást kapott.

Így ír szakmai fejlődéséről a 2014-ben benyújtott intézményvezetői pályázatában: *„Tanári pályám alapjait, a neveléshez-oktatáshoz szükséges eszköztárat a munkaközösségen belül sajátítottam el segítőkész, nagy szakmai tapasztalattal rendelkező tanároktól, akiket a mai napig mestereimnek tartok. Általuk tanultam meg a középiskolai tananyaghoz tartozó módszertani ismeretek alkalmazását, a helyes ellenőrzési-értékelési rendszer kialakítását és azt a fontos eszmét, hogy az iskolában nem csak tanítunk, hanem nevelünk is. A kor változó elvárásainak és az intézményvezető innovatív szemléletének köszönhetően iskolánk többször is megújult, melyet a sikeres világbankos pályázatok alapoztak meg.”*

A világbanki modell széles szakmai alapozást nyújtott a szakközépiskolák érettségire felkészítő szakaszában. Ezzel előtérbe került a matematika, az informatika, az idegen nyelv, a kommunikáció fontossága. A Világbanki pályázat lehetőségeként 1999-ben szakmai tanulmányúton vehetett részt Kanadában, megismerkedve az ottani oktatási módszerekkel, helyi sajátosságokkal, melyeket hasznosítani tudott a tanítási órákon. Innen eredeztethető az az úttörőmunka, ami a matematika oktatásának új szemléletű útján elindította.

A következő évek egyik legnagyobb volumenű pályázata a kompetencia alapú oktatás bevezetését megvalósító HEFOP 3.1.3 jelű projekt volt. A kompetencia alapú oktatás, az ismereteken túl fókuszba helyezte az alkalmazni képes, gyakorlati tudás meglétét és a modern eszközök használatát. Így ez a projekt a humánerőforrás fejlesztésén túl informatikai és egyéb hatékony eszközökkel való gyarapodást is jelentett. Ezáltal még jobban szükségessé vált olyan pedagógusok jelenléte az iskolákban, akik ezeket az eszközöket használni tudták, és készek voltak az új befogadására. Jutka, mivel mindig törekedett a munkáját egyre hatékonyabban és hatékonyabban végezni, örömmel vett részt a továbbképzésekben. Így 2006-tól 2007-ig 120 órás továbbképzés: kompetencia alapú programcsomagok alkalmazása 9–12. évfolyamon matematikából, projekt-módszer, hatékony tanuló-megismerési technikák elsajátítása és az SDT (Sulinet Digitális Tudásbázis) tanórai alkalmazásában. Munkatársával – a jelenlegi igazgatóhelyettesessel – a pályázati kiírásnak megfelelően matematika tantárgyból (Kompetencia alapú programcsomag A) alkalmazták az új tankönyveket, a megújult módszertani elemeket, valamint belső tananyag-

fejlesztést valósítottak meg. Ezeket a tevékenységeket bemutató órákon ismertették meg a nevelőtestülettel és a Debreceni Egyetem hallgatóival. A Debreceni Egyetem szervezésében tartott pedagógiai napok keretében többször tartottak nagy sikerrel előadást, módszertani bemutatókat Debrecen más középiskolaiban tanító, érdeklődő matematikatanároknak.

A HEFOP 3.3.2 pályázatban 2006-ban a Debreceni Egyetem konzorciumi partnere volt a Balásházy, s a megvalósítás során Judit részt vett az „IKT (info-kommunikációs eszközök használata) által segített órák” kidolgozását megvalósító modulban, előadóként pedig a „Pedagógusokkal a pedagógusokért” előadássorozatban. Az egyetem felkérésére a tanár szakos hallgatók kompetencia alapú képzésébe is bekapcsolódott szemináriumok, gyakorlatok, hospitációk tartásával. Ezzel párhuzamosan más, az oktatással, iskolavezetői tevékenységgel kapcsolatos továbbképzésen is igyekezett ismereteit bővíteni.

2009-ben a Budapesti Műszaki Egyetemen Közoktatási vezető szakirányú szakképzettséget szerzett, mely egyben pedagógus szakvizsgának is minősül. Igazgatóhelyettesként is tudatosan képviselte az intézményben a folyamatos szakmai megújulást, így további pályázati lehetőségek kiaknázását támogatta, és aktív résztvevője volt a pályázatírásnak és a megvalósításnak egyaránt.

A TÁMOP-3.1.7 pályázat lehetőséget adott arra, hogy az intézmény olyan referencia-hellyé váljon, ahol az új módszereket mintaadóan alkalmazzák, ezzel segítve azokat az iskolákat, amelyek még módszertani fejlesztésre szorulnak. A tananyagfejlesztésekből a projekt keretében – melynek projektmenedzsere és egyben szakmai vezetője is volt – kolléganőjével közösen „Jó gyakorlatot” (Kipróbált és bevált tananyagok és modern módszerek) tettek közzé, melyek az ország minden középiskolájában elérhetőkké, így alkalmazhatóvá váltak. Ezt a munkát 2010-ben a Gyakorlóiskolák Országos Szakmai Konferenciáján is bemutatták. A pályázat zárásaként több kollégájával együtt 2011-ben megkapta az Észak-alföldi Regionális Hálózatkoordinációs Központ arról szóló tanúsítványát, hogy bemutatóórákat tartott a kompetencia alapú nevelési, oktatási programot átfogóan, mintaadóan alkalmazó, valamint IKT alkalmazásában példaértékű intézmény tanáraként.

A 2013/14-es tanévben szakmai vezetőként irányította a TÁMOP-3.3.10. A-12 „Tanulhatsz, Fejlődhatsz” címen futó projekt megvalósítását. Ennek során hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók továbbtanulási szándékának erősítése érdekében mentorálási és fejlesztő foglalkozásokat tartottak az iskola tanárai a pályázatba bevont diákok számára. A program részeként közösségépítő rendezvényekkel, felsőoktatási intézmények nyílt napjainak meglátogatásával is támogatták a diákok személyiségfejlődését, pályaválasztását.

A Debreceni Egyetem által 2014-ben elnyert SZAKTÁRNET elnevezésű (Szakmai Szolgáltató és Kutatást Támogató Regionális Hálózatok a Pedagógusképzésért az Észak-Alföldi Régióban, TÁMOP-os) projekt megvalósításában is tudása legjavát adta, feladatgyűjtemény (tanórán kívüli foglalkozások, tehetséggondozás témakörében) összeállításával és oktatófilmek (Diákönkormányzat, Tehetséggondozás) készítésével egyetemi hallgatók számára.

A Balásházy középiskola az ő vezetése alatt nyerte el az Akkreditált Kiváló Tehetségpont címet 2016-ban, mivel önállóan kidolgozott és megvalósított tervszerű program szerint

azonosítják és fejlesztik a tehetségeket az iskolában és a kollégiumban.

Életpályája során folyamatosan részt vett az intézmény innovatív megújításában tanárként, később igazgatóhelyettesként, végül mint igazgató. Ő alapozta meg a pallagi középiskolában az informatikaoktatást. A gyakorlóiskolai státusz felé vezető úton személyes tevékenysége és az előzőekben ismertetett projektek olyan mérföldkövek voltak, melyek előkészítették a Balásházy jogosultságát a gyakorlóiskolai létre. Az intézmény 2009-től került a Debreceni Egyetem fenntartásába, innentől gyakorlóiskolaként működik. Jutka a kezdetektől részt vett az egyetem tanárképzésében mint vezetőtanár, és az ezzel járó vezetői feladatokat előbb igazgatóhelyettesként, majd igazgatóként felelősségteljesen koordinálta és látta el. A gyakorlóiskolává válással egy időben zajló profilbővülés – ekkor lépett be a fociakadémia és az élelmiszeripari oktatás – szintén sok többletmunkát igényelt részéről, melyet nagy hozzáértéssel végzett. A 2014-es évtől az egyetem összes gyakorlóiskolája egy egységhez tartozik, köznevelési szemléletű egységes irányítással. Ezzel egy időben a tanárképzést is átalakították, új jogszabály lépett életbe. Intézményvezetőként ebbe az új szerkezetű tanárképzés megújításába is lelkesedéssel kapcsolódott be, így az iskolában és kollégiumban egyre több egyetemi hallgató teljesíthette hospitálási, tanárképzési gyakorlatát. Az egyetem számít a Balásházyra, és a hallgatók örömmel választják gyakorlótanításuk helyszínéül.

Jutka vezetőként a belső légkörre, tanáira is nagy figyelmet fordított, fontosnak tartotta a kollégái fejlődését. Szakmai felkészülésük folyamatát tervezte, így könnyebbé válhatott a törvény által bevezetett pedagógus életpálya követelményrendszerére való felkészülés. Kiemelt figyelmet fordított az intézmény társadalmi környezetének erősítésére, napi kapcsolatot tartott a szülőkkel, a fenntartó Debreceni Egyetem vezetőivel, a Tanárképzési Központtal, a Neveléstudományi Tanszékkal, más tanszékekkel, szakmai szervezetekkel, a többi gyakorlóiskolával.

Igazgatói tevékenységét, de egész életét is a bizalomra építette, ez a bizalom mint motiváció vitte előre munkatársait. Fontosnak tartotta az iskola arculatának, hagyományainak továbbvitelét, gyermekcentrikusságának megőrzését. Hitvallása volt, hogy a pallagi iskolának lelke van. Tanítványai, a szülők, a pedagógustársak őszintén szerették és tisztelték. Igazságosság és minden ember felé egyaránt megnyilvánuló szeretet jellemezte. Vidám, kiegyensúlyozott magatartásával, segítőkészségével nyugodt légkört teremtett a tanteremben, a tanáriban. A búcsú kapcsán a fenntartó Debreceni Egyetem vezetése kifejezte, hogy egy lelkes, konstruktív és együttműködő igazgatót ismert meg személyében, aki az iskolája érdekeit okosan képviselte.

Volt tanítványai így vallottak: *„Pályakezdőként minket is tanított. A tanítás volt minden.”* „*A legjobb matematikatanár tanított, és azt nagybetűvel tette.*” „*Vidám volt, köszönöm, hogy ismerhettem.*” „*Nagyon szerettem, nagyon jó ember volt!*” „*Lehetek én akárhány éves, akármilyen felnőt, tanárnő, mindig tanárnő marad számomra.*” „*Drága tanárnő, nagyon fog hiányozni nekünk!*”

A 21. századi iskola megteremtésében tanárként az „iskolát építő” csapat lelkes tagja volt, később vezetőként a hagyományokra épülő, modern szemléletű nevelési-oktatási intézmény megvalósítását célzó víziónak az élére állt. A Debreceni Egyetem, a Balásházy partnerszervezetei, az egykori és a jelenlegi pedagógusai, dolgozói, diákjai és szülei, barátai szívükben őrzik emlékét.

DR. CSERPÁK FERENCNÉ
címzetes igazgató
KUNKLI ERZSÉBET
intézményvezető-helyettes
Debrecen

KOVÁCS IMRÉNÉ Balogh Teréz (Hajdúböszörmény, 1922. 09. 02. – Hajdúböszörmény, 2005. 03. 21.) táncpedagógus

Művészcsaládból származott. Szülei színészek voltak, akik az ország különböző színházaiban játszottak, pl.: Budapesten a Budai Színkörben, a nagyváradi, a kolozsvári, a temesvári, a máramaroszi színházakban és más művészközösségekben. 1920-ban úgy döntöttek, hogy abbahagyják a színészi hivatást, és hazamennek édesapja szülővárosába, Hajdúböszörménybe, ott folytatják a harmonikus mozgást művelő és szépérzékét fejlesztő, kulturális missziójukat. Édesanyja hozzákezdett a tánctanításhoz, valamint férjével együtt színdarabok sokaságát rendezte a város különböző foglalkozású rétegeinek: szellemi foglalkozásúaknak, iparosoknak, kereskedőknek, mezőgazdasággal foglalkozóknak, diákoknak egyaránt. Balogh Antalné Beitz Teréz, Kovács Imréné édesanyja, közel 70 éves koráig a hajdúböszörményi fiatalok ezreit tanította a társastánc alapjaira és az alapvető illemtani ismeretekre. Több mint 30 színdarabot és operettet, zenés darabokat rendezett műkedvelő városi együtteseknek. A Balogh család egy jó ideig a Petőfi-házban lakott, amely hazai sikereik színhelye is volt. Kovács Imréné ebben az alkotó, művészi légkörben nevelkedett. Ő is, és két bátyja is követték édesanyjuk példáját, tánctanárok lettek.

1936-ban fejezte be a hajdúböszörményi Polgári Leányiskolát, majd egy tanévet végzett a helyi gimnáziumban, de mivel minden évben nem indult Budapesten a Tánc és Mozdulatművészeti Tanítóképző Iskola, ezért megszakítva gimnáziumi tanulmányait, sikeresen felvételizett Budapesten ebbe a neves intézménybe. Tehetségesnek tartották. Olyan nemzetközi híró táncművész tanárok tanították, mint Berczik Sári, Róka Gyula és mások. 1939. március 14-én kapta meg a diplomáját, amely az általános tánc nyilvános tanítására képesítette. Nagyon fiatalon az ország különböző régióiban tanított, többek között **Csepelen**, majd **Egerben** és másutt. 1943-ban hazatért szülővárosába, ahol házasságot kötött Kovács Imre tisztviselővel, aki 1974-ben a helyi ÁFÉSZ főkönyvelőjeként ment nyugdíjba. Házasságukból két gyermek született: András és Éva. (András tanár. 2008-ban ment nyugdíjba a Hajdú-Bihar Megyei Igazságügyi Hivatalból. Két gyermeke és két unokája van. Éva jogász. 1996-ban ment nyugdíjba az Állami Bankfelügyeletől. Két gyermeke és két unokája van.) Kovács Imréné szerető feleség, csodálatos édesanya és nagymama volt.

1946-tól 1953. november 1-jéig a Tánctanítók Hajdú-Bihar Megyei Munkaközösségének tagjaként, táncoktatóként **Hajdúböszörményben** és környékén vezetett tanfolyamokat. 1953. november 1-jétől 1972. május 16-ig, előbb a **Hajdúböszörményi Művelődési Otthon**, majd jogutódja, a **Hajdúböszörményi Művelődési Központ** alkalmazottja volt tánctanítóként. 1948-tól 1953-ig több néptáncoltatói tanfolyamot végzett el. Imádta a néptánc kultúrát. Az országos néptáncmozgalom áramlatába bekapcsolódva, óriási lelkesedéssel szervezte a böszörményi termelőszövetkezetekben, a kisipari szövetkezetekben, a középiskolában a néptáncmozgalmat. Ezeken a helyeken kisebb, de nagyon lelkes fiatalokból álló csoportokat vezetett, sokszor igen mostoha körülmények között (poros helyiségben, egy szál zenész kíséretével). Ezek a csoportok különböző kultúrversenyeken szerepeltek, sikereket arattak, és értékes helyezéseket értek el. Ez tartotta össze őket.

Közben érlelődik egy városi néptáncegyüttes alapításának gondolata. 1952 tavaszán Balogh György, a hajdúböszörményi kultúrház akkori igazgatója felkérte Kovács Imrénét arra, hogy az általa vezetett kisegyüttesek legjobb táncosaiból alakítsa meg a városi

néptáncgyűttest, és vezesse azt. Az igazgató nemcsak támogatta őket, de rendszeres fellépési alkalmakat is biztosított. Gyakori szereplői voltak a társadalmi, politikai ünnepeknek; intézményi, üzemi, iskolai rendezvényeknek. Az indulás évében is törekedtek arra, hogy a magyar néptánc-dialektusból minél többet állíthassanak színpadra. Így tanulták a sárközi, a szatmári és bodrogközi táncokat. Kovács Imréné koreográfiákat is készített. Azokat legjobb férfi táncosával, az együttes vezetését később tőle átvevő Bársony András közreműködésével készítette. Ezek közül a koreográfiák közül a legjelentősebbek voltak: „*A fonóban*” és „*Este a Pródon*” című táncjátékok. Gyűjtöttek a pródi pásztoroknál és a bösörményi cigányoknál is, amelyekből ezek a táncjátékok és egy káprázatos cigánytánc készült. Az együttes kiváló zenei vezetője Hajdú András zenetanár volt. Számtalan megyei és országos néptáncversenyen értek el jelentős sikereket, értékes helyezéseket.

1960-ban vezetésével és fia közreműködésével színvonalas diák-néptáncsoport jött létre helyi gimnazistákból. Az együttesben mindkét gyermeke aktív táncos volt. Legjelentősebb táncaik Kovács Imréné koreográfiái és Hajdú András zenéje felhasználásával: a „*Hajdú tánc*” és „*Cigánytánc*” voltak. Az együttes jelentős sikerek után, a törzsgárda érettségijét követően megszűnt, illetve kis része beolvadt a Bocskai Néptáncgyűttesbe. Az arcképvázlat írója és felesége 1965-től 72-ig az együttes tagja volt.

Kovács Imréné a néptánc oktatása mellett, hasonló energiával és lelkesedéssel szervezte továbbra is a társastánc-tanfolyamokat, továbbá új kezdeményezésként meghonosította a legjobb társastáncosokból szervezett táncklubot, amelynek legkiemelkedőbb táncosai eljutottak a megyei és országos versenyekre. Legjobb eredményt elérő versenyző táncospárja volt: Lovas Antal és Orosz Juliánna.

Lelkesedéséből és kifogyhatatlan energiájából eredően, illetve azon elméletének megvalósítása miatt, amely szerint a tánc alapja a balett, szervezte meg a városban a felmenő rendszerű balettoktatást a művelődési házban, óvodás kortól 16 éves korig. A szülők nagy örömeire gyermekek százai sajátították el keze alatt a tánc- és a balettlépések alapjait, és bizonyították tudásukat az évenként megrendezett magas színvonalú, szemet gyönyörködtető balettvizsgákon.

Rendkívül emlékezetesek maradtak a gimnáziumi maturálók és a nagyközönség számára az évenként betanított és előadott, színes és változatos nyitótáncok, amelyek szintén az ő ötletgazdagságát, művészi igényességét tükrözték.

Feltétlenül meg kell még említeni, hogy mindig is tartalmasan működött együtt édesanyjával. Mindketten a művelődési ház alkalmazásában álltak, és ahogy már említettük, édesanyja a rangos prózai darabok mellett közkedvelt zenés műveket is rendezett a kultúrház színpadán és másutt. Ezen zenés darabok táncbetéteit Kovács Imréné koreografálta és tanította be magas szinten. Ezek az alkotások jelentősen gazdagították a bemutatott darab – sok esetben fővárosi – színvonalát.

Személyiségét mások tisztelete, a családja, saját gyermekei, azok családjai és az oktatására, nevelésére bízott gyermekek és fiatalok szeretete hatotta át. Mindenki felfedezte a jó tulajdonságokat, és folyamatos dicséreteivel igyekezett azokat gazdagítani. Jó érzékkel ismerte fel a tehetséges táncosokat, és külön figyelemmel, magasabb minőségű feladatokkal fejlesztette tudásukat. Keze alatt nem maradtak pozitív élmények nélkül a kevésbé tehetséges gyermekek sem. Táncpedagógiai munkája során határozott követelményeket támasztott növendékeivel szemben a tánctanítás valamennyi területén. Legfőbb módszere a dicséret volt, de határozottan felfedte a hibákat is, és megmutatta a pontos kijavítás módját. Élményszerűen és praktikusán ismertette, valamint sajátította el az illetékes tudnivalókat. Pedagógiai munkáját a tánc és a tanítványok mélysége

tisztelete, példaértékű elhivatottság hatotta át. Népszerű és elismert volt a szakmában. Tisztelték és szerették a vele kapcsolatban lévők, fiatalok és idősek szülővárosában és annak határain túl is.

Egyik legkedvesebb tanítványa dr. Kövér György történész, egyetemi tanár, Hajdúböszörmény város díszpolgára így ír róla: „Emlékek Balogh Teri néniről” című írásában:

„Még nem voltam iskolás, amikor 1954-ben anyám beíratott Teri néni balettiskolájába. Nem voltam túl lelkes, a balett nem tűnt fiús dolognak. Mégis hamar megbarátkoztam vele, hiszen egyrészt fiúgyerekként rettenetesen nagy mozgásigényem volt, másrészt, Teri néni kedvesen kordában tartva bennünket, hagyta, hogy kitomboljuk magunkat. Hogyan csinálta, nem tudom, de egyszerre tartott egy nézéssel fegyelmet, ugyanakkor derűsen mosolyogva, mindenkinek kedvében tudott járni. Nekem például ragyogó partnernőt választott, akivel a vizsgán rokokó ruhában nagy sikerrel gavottot táncoltunk. Másik partnernőmmel matróz és kozák táncot roptunk, de voltam ördögfióka és szólótáncos furulyázó magyar legény is.

A Hajdúböszörményi Bocskai Táncegyüttes megalakulásának 50. évfordulóján, az alapításért és kiemelkedő együttes-vezetői munkájáért dísz-oklevelet vesz át dr. Lázár Imre polgármestertől.

Később, a hatvanas években a tánciskolák válogatott diákjaiból Teri néni szalontáncklubot szervezett. Itt egy osztálytársnőmmel forgolódtunk a parketten. A quick stepping, ami nekem jól feküdt eleven ritmusával, versenyeken is jól szerepeltünk. Máig emlékszem, ahogy Teri néni, kissé összehúzott szemmel, hunyorítva néz bennünket, majd két vállát finoman hátrakanyarítva jelzi, hogy húzzam már ki magam. Ilyen diszkrétan és kedvesen csak Teri néni tudott figyelmeztetni. Találkoztam még vele könyvtáros korában, akkor is olyan közvetlen és barátságos volt velem, mint ördögfióka koromban. Szívből kacagott azon, amikor tréfásan meséltem, hogy terveim szerint, ha lesz valamikor névjegyem (nem lett), akkor arra azt fogom írni: történész és parkett-táncos.”

Hasonlóan kedves tanítványa, Lengyel Istvánné Dobó Gabriella nyugalmazott iskolai igazgató így emlékszik rá. „Melegség járja át a szívemet, ha Teri nénire gondolok. A művész Balogh családot szüleim elbeszélése alapján már ismertem, de Teri nénivel csak első osztályos koromban kerültem közelebbi kapcsolatba, amikor balettre jártunk a csoportjába, nővéremmel együtt. Nagy szeretettel, szakmai hozzáértéssel, odafigyeléssel alakította ki és fejlesztette mozgáskultúránkat.

Év végén, kis darabokban, színpadon közönség és zsűri előtt mutathattunk be. Nyolcadik osztályosként az akkor szokásban lévő tánciskolában sajátítottuk el tőle a társastáncokat. Ő tanította be a szalagavató nyitótáncot is. Most is látom gyönyörű, kulturált, művészi mozgását a keringő bemutatásakor, és hallom nyugodt és csendes, de motiváló útmutatásait. Idősebb korában a könyvtárban dolgozott. Sokat segített könyvajánlásaival, tanulmányaim

során nehezen beszerezhető irodalmi művek megszerzésével és mindenkor bölcs tanácsaival. Balogh Teri néni a maga nemében egyedülálló személyiség volt a városban. Nem ismerek olyan embert, aki ne a legnagyobb tisztelettel és szeretettel emlékezne rá.”

Összegezve: Kovács Imréné kivételes tehetsége és szűkebb hazája, Hajdúböszörmény iránti szeretete által vezérelve, családi indíttatására alapozva továbbvitte szülei, de különösen az édesanyja által megalapozott társastánckultúrát. Megszervezte és az országos áramlatba bekapcsolta a város néptánc-mozgalmát. Megalapított és útjára indított egy, a már a kezdetekkor kiváló eredményeket produkáló, később országos szinten is jegyzett városi néptáncgyűttest. Saját koreográfiáival gazdagította a néptánc-repertoárt. Megteremtette a minőségi társastánccra alapozó és abból táplálkozó társastáncklubot, ezáltal a versenytánc lehetőségét a városban, bekapcsolva azt az országos mozgalmába. Érdeklődő szülők, fogékony és tehetséges gyermekei számára megteremtette a balett-tanulás lehetőségét. Széleskörű irodalmi műveltsége és kivételes olvasottsága, valamint a város lakóihoz fűződő közvetlen viszonya révén, nem sokkal nyugdíjazása előtt egy új, de számára kedves munkaterületet is eredményesen látott el. 1972. március 16-tól 1978. május 1-ig, nyugdíjazásáig a **Hajdúböszörményi Városi Könyvtár** alkalmazásában állt. Alapfokú könyvtárosi vizsgát is tett, jó eredménnyel. Ahogy aktív korában, úgy élte a nyugdíjas éveit is, megőrizve szellemi és testi frissességét. 2005. március 21-én szenderült örök álmra. A hajdúböszörményi temetőben nyugszik.

Vélhetően a táncművészet területén, de az élet más területein is példaértékű lehet annak a nagy tehetségű, az emberekre különös hatást gyakorló, széles látókörű táncpedagógusnak az alakja, aki a böszörményi fiatalok és gyermekek ezreinek adta meg a kulturált mozgás elsajátításának az élményét. Nagy hatású és vonzó személyiségét sokan szerették. Bizonyítják ezt a sírját rendszeresen látogató tisztelők virágai.

A város az alábbi elismerésekkel juttatta kifejezésre megbecsülését: Szocialista Kultúráért Kitüntető Jelvény (1977), • Dr. Molnár István-díj (1995), • A város polgármesterének elismerő oklevele az alapításért és az 50 éves hajdúböszörményi Bocskai Táncgyűttesben végzett kiemelkedő vezetői munkájáért (2002.)

Fia,
KOVÁCS ANDRÁS
Debrecen

DR. KOVÁCS KÁROLY (Pestszentlőrinc, 1924. 06. 22. – Berekfürdő, 2008. 09. 27.) agrármérnök-tanár, technikai és főiskolai tanár

Alkalmazotti családban, középpolgári normák szerint nevelkedett, 1943-ban tett érettségi vizsgát. A háborús években tanulmányokat nem folytathatott, munkaszolgálatosként teljesített katonai szolgálatot. Agrártudományi tanulmányait 1947-ben diplomával fejezte be. Első munkahelye a **szegedi Vetőmag Kutató Intézet** volt, ahol részt vett a Szeged környéki aprómagtermesztés újrászervezésében. 1951-ben érkezett Karcagra, és elhelyezkedett a karcagi **Ságvári Me-**

zőgazdasági Termelőszövetkezetben mint agronómus.

Komolyan vette beosztását, a szigorú normák, ellenőrzések rendszerében talpon tudott maradni, kivívta a tagság megbecsülését is. Szerencsés adottságai, jó megjelenése, stílusa segítette megalapozott és immár próbált tudása mellett, hogy a város szakértelmisége is elfogadta, bizonyos tekintélyt is szerzett.

1953-ban az Elnöki Tanács mint élenjáró gabonatermesztőt tüntette ki a Szocialista Munkáért Érdeméremmel. (Népújság Heves m. 1953. okt. 29. 2. l.) 1954-ben jutalomutazáson járt a Szovjetunióban, Erdei Ferenc küldöttségvezető mellett felszólalt a Moszkvai Nagyszínházban, beszélt a Ságvári Tsz. életéről, eredményeiről. Egyéni szervezésben a többi európai országban is tett utazásokat.

1956. október 20-án házasságot kötött Cs. Nagy Líviával, aki sokat segített abban, hogy kiegyensúlyozott életet éljen. Két gyermekük született: Károly és Attila.

Környezete tanácsára a szaktanári pálya felé fordult. Jelentkezett és felvették az Agrártudományi Egyetem Tanárképző Intézetébe, ahol kétévi nappali képzés keretében agrármérnök-tanári képesítést szerzett.

Végzés után, 1958-ban a **Karcagi Mezőgazdasági Technikum** állományában vállalt tanári és nevelői állást. Az ismerkedő hetek után komolyabb feladatokat kapott: osztályfőnök lett, kémiát és biológiát tanított, szakmai gyakorlatokat vezetett, és mint arra alkalmas, részt vett a kollégiumi nevelésben is. De ha a szükség úgy hozta, a testnevelésórákat is megtartotta.

1960-ban kezdett bele Hajdú Béla igazgató (*Pedagógusok Arcképcsarnoka, 2017*) nagy kísérletébe: legyen Karcagon felsőfokú mezőgazdasági képzés, legyen a középfokkal párhuzamosan felsőfokú technikum is. A már korábban megkezdett tanerőfejlesztés eredményeképpen a szakmai háttér adott volt, így az országos bevezetés előtt egy évvel Karcagon elindult az új képzési forma.

Szorgalma, munkabírása, kiváló eredményei alapján Kovács Károlyból **felsőfokú technikai tanár, majd tanszékvezető lett a Kémia, Talajművelés Tanszéken**, ami hamar szétvált Növénytermesztésre és Kémiára, ő a Kémiánál maradt. Szép, hangzatos cím, de nem voltak a munkára sokan, és a középfokon is el kellett látni a feladatot. Már tanszékvezetőként érte a megtisztelő kitüntetés: 1969. június 1-jén, a pedagógusnapon az Oktatásügy Kiváló Dolgozója lett. A felsőfokú képzés kíváncsi között a doktori fokozat megszerzése is szerepelt, így első között védte meg 1968-ban mezőgazdaságtudományi doktori címét a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen.

A felsőfokú technikum ellátta a vonzáskörzet középvezetői szakemberigényét, sőt többen első számú vezetővé váltak a tanítványok közül. Az igények változásával ez a képzési forma 1970-ben megszűnt. Mivel Kovács Károly 1968 óta munkája mellett a mérnöktovábbképző megyei megbízottja is volt, 1974-ben átkerült a **Mezőtúri Mezőgazdasági Gépészeti Főiskolára** továbbképzési csoportvezetőnek. Igen kedves kihelyezett munkahelye maradt oktatási bázisként a **Karcagi Mezőgazdasági Szakközépiskola**, ahol lakását is megtartotta, és ahol családja is élt. Vezetésével szinte tömeges tanfolyam-rendszerű képzések és továbbképzések folytak: növényvédő-, öntözőtechnikusok továbbképzése, szárítógépkezelők képzése, molnárképzés, rakodógépkezelők képzése, de még rizstermesztők képzése is.

Munkáját főiskolai tanárként végezte. 1984-ben 60 évesen kérte nyugdíjazását, de még 1990-ig ellátta vállalt feladatát. A főiskolával nem szakadt meg a kapcsolata. A GATE Mezőtúri Mezőgazdasági Főiskolai Kara Pro Facultate-díjban részesítette. Az ezen alkalomból készült interjúban mondta el, hogy a legkülönbébb területeken végzett huszonhétézer hallgatónak adott át bizonyítványt, munkája során 17 alkalommal részesült kitüntetésben. (Új Néplap – Megyei körkép, 1998. szept. 15.) A riportban emlékezett kedves emlékü osztályára is:

„Csodálatos osztályt kaptam negyvennyolc tanulóval, minden harmadik jelesre érettségizett – mondta. – Öröm volt a munka, ma is baráti kapcsolatot tartok minden tanítványommal.”

Az osztály tagjai is nagy elismeréssel nyilatkoztak osztályfőnökükről, ha alkalmuk adódott:

„Mészáros Imréné, Illike tanító néni (Csanádi Ilona- a szerk.) Karcagon, a Vasút úti iskolában végezte el a nyolc általánost, majd a Mezőgazdasági Technikumban tanult, ahol elmondása szerint csodálatos négy évet töltött el. Osztályfőnöke, dr. Kovács Károly úgy formálta jó osztályközösséggé őket, hogy közben megtanította velük a kétkezi munka becsületét is.” (Új Néplap – Ahol élünk – Berekfürdő, 2003. júl. 29.)

H. Tóth János ny. középiskolai tanár, egyik volt tanítvány így nyilatkozott:

„Első találkozásom vele 1961-ben, a Karcagi Gábor Áron Gimnáziumban volt, amikor ő mint a Karcagi Mezőgazdasági Technikum tanára kémiaórákat helyettesített. Akkor én másodéves tanuló voltam. Tudása, felkészültsége, előadása, szép bariton hangja és öltözetének vasalt tisztasága kiváló emberi, tanári lelkiismeretét is tükrözte. Tőle tanultam meg a kémiai tudományok szeretetét. Ő lett a példaképem tanárként, emberként is. Érettségi után a Karcagi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumban folytattam tanulmányaimat, ahol a tanár úr mezőgazdasági kémiát tanított, amelyből jelesre szigorlatoztam, de a szakdolgozatom címét is úgy választottam, hogy kémiai ismereteket is magában foglaljon.”

Kecskés Szabolcs, az egyik jó tollú volt diák írta:

„Osztályfőnökünk kezdő tanár, Kovács Károly volt. Megjelenésekor azonnal elnyerte vegyes társaságunk szimpátiáját. Az a típus volt, aki egyéniségével, beszédével, stílusával megfogta a környezetét. Sok olyan tanárral találkoztam, akik azt vallották, hogy nekik nem megtanítani kell a tanulót, hanem elvégeztetni velük az iskolát. Nekik nem jutott egy Kovács Károly.”

Szelekovszky László emlékező soraiban ezt olvashatjuk: „Ott a karcagi »Mezgén«, a kollégiumban sokan voltunk együtt és »egyedül«, így mindig jól esett, amikor Karcsi bácsi közénk jött, és egy-két atyai instrukcióval látott el bennünket. Én és az ikertestvérem esetében még többet jelentett, hiszen mi már négyévesen elvesztettük édesapánkat.

(...) Őszinte, kíváncsi, jóindulatú embernek ismertem meg. Soha nem veszekedett, nem szidott bennünket, szavajárása volt, ha valami nem tetszett neki, hogy »distingválni kell.«

(...) Volt még egy fontos dolog, ami a mai napig nagy élmény és emlék számomra, ez pedig a sport, melyet tornatanár híján Karcsi bácsi oktatott, és munkakörén túl edzett bennünket. Eljött a versenyekre csapatvezetőként. Az ő keze alatt nyertem a technikum történetének első megyei bajnokságát diszkoszvetésből. Állandó tagja voltam iskolánk labdarúgó válogottjának. Minden gólomra emlékezett. Szólni kell aranyos kedves lányainkról, akiket szintén bevont a sportolásba. Fiatalságom talán legszebb éveit a Karcagi Mezőgazdasági Technikumban éltem meg, amihez kellett egy olyan osztályfőnök, amilyen ő volt. Lelkem megnyugodott, amikor megfaraghattam azt a kopjafát, amelyet osztálytársaimmal a sírjánál helyeztünk el.”

A nyolcvanas évek végén a két nagy fia önálló életet kezdett, Karcaggal már kevés kapcsolatuk maradt, Livia asszony is nyugdíjas lett, az idősödő házaspár „kiköltözött” Berekfürdőre, mint több más nyugalomra vágyó karcagi tanár. Fiaik házasságából született öt unokájukban sok örömet leltek idős korukban. Első unokája, Álmos vitte tovább a szakmai vonalat, kertészmérnök lett nagyapja örömére.

Károly fia így emlékszik édesapjára: „Pszichológus lettem, így látszólag messze kerültem az ő hivatásától, mégis szép örökséget kaptam tőle. Amikor az egyetemen tanítottam, arra buzdított: »mindig a hallgatóság nyelvén beszélj, hasonlatokkal tedd érthetővé mondanivalódat!« Tőle kaptam a »mindenben a pozitívát keresni« képességét, a másik ember megbecsülését, tiszteletét, az empátiát, a nézőpontváltás fontosságát. Ezeket mind

remekül tudom használni hivatásomban.”

Kovács Károlynak Berekfürdőn nem volt ismeretlen a közösség, sem ő a már ott lakóknak. Népszerűsége megmaradt, alpolgármesternek választották, amit tisztességgel és megelégedésre gyakorolt egy cikluson át.

Még itt is tudott hasznos tanácsot adni volt tanítványának, *Csombordi Istvánnak: „Figyelemmel kísérte munkámat, sorsomat, legfontosabb útravaló volt tőle: »Pistám, úgy hozzá! döntéseket, úgy kössél ügyleteket, hogy mindig tiszta lelkiismerettel feküdj le!«*”

A sajnálatosan fogyatkozó osztály iskolával kapcsolatos ügyeinek lelkes gondozója – *Mátyusné Kiss-Pál Róza* nyugdíjas pedagógus – osztályfőnökük hamvasztás utáni tiszteletadásán, a karcagi Református Nagytemplomban társai nevében saját versével búcsúzott a gyülekezet előtt:

Példa volt előttünk sokrétű tudása.

Nem utolsó sorban emberi tartása!

Dr. Kovács Károly egyénisége,

sokunknak lehetett méltón példaképe...

Végezetül álljon itt az írás, amit a hálás és avatott kezek az 2018. május 26-án sírjára állított kopjafára véstek: *„Az értelmesek pedig fénylenek, mint az égnek fényessége.” (Dániel 12,3)*

DR. VÁCZI IMRE
ny. mérnök-tanár
Karcag

KOVÁCS SÁNDORNÉ Török Mária Katalin (Beregszász, 1943. 07. 27. – Kistar, 2018. 05. 06.) általános iskolai tanár

Tízévnnyi ismeretség, mondhatni, barátság után, mely a Karcsony Sándor Pedagógiai Egyesület értékmentő munkája közben alakult ki, nehéz szívvel tudom az általunk Katinkának ismert társunk pályaképét bemutatni.

A születési idő, a hely, ahol született, érzékelteti, hogy családja története összefonódott Magyarország történetével. Gyerekkorában átélte történelmünk legzivatárosabb éveit, fiatal leányként pedig a méltánytalanságot, hogy nem lehet az, akivé szeretett volna lenni.

Édesapja, a fülesdi illetőségű Török Béla, tanulmányai befejeztével a kárpátaljai Hátmegen kapott körjegyzői állást, így családot alapíthatott. Feleségül vette Csőke Ida védőnőt. Katinka édesanyjának munkájára nagyon nagy szükség volt a szegény, elmaradt hegyvidéki kis falvakban, ahol főleg ruszinok laktak. A nyelvi nehézségek és a II. világháború eseményei nehezítették életüket, de szülei szívvel-lélekkel, egymás munkáját segítve és kiegészítve dolgoztak. 1940-ben született Katinka bátyja, Béla, aki mellé ruszin pesztonkát fogadtak, hogy ruszinra tanítsa „panyicijét”, a ház asszonyát. A család nagy öröme megszületett Katinka 1943-ban. A háború eldurvulása miatt 1944-ben édesapjuk a családját a sógornője kíséretében hazaindította a rokonokhoz, őt magát a hivatali kötelességei Hátmegen tartották, csak röviddel a határ lezárása előtt érkezett haza. Az apai nagymamához kerültek Fülesdre. A család 1945 után többször költözött, követve az édesapa jegyzői megválasztását: Tiszabecs, Nagyar, Kistar. 1946-ban a nagy tiszai árvíz után az édesapját az árvízvédelemmel kapcsolatos érdemes

és eredményes irányító és szervező munkájáért a Magyar Köztársaság elnöke a Magyar Köztársasági Érdemérem bronz fokozatával tüntette ki. Ez az elismerés se segített abban, hogy az új politikai erők a jegyzői pályán megtűnjék. 1949-ben Nagyarba költöztek, de a következő évben az édesapját elbocsátották állásából. Édesanyját viszont kinevezték a Nábrád–Kérsemen–Panyola Gondozási Kör védőnőjévé, így véglegesnek tekintették a letelepedést. Édesapja ÁFÉSZ-könyvelőként kamatoztatta a Kecskeméti Főreálgimnáziumban szerzett tudását.

Katinka általános iskolai tanulmányait Nábrádon végezte, végig kitűnő tanulmányi eredménnyel. Boldog, kiegyensúlyozott gyermekkorra volt, szerető szülői gondoskodásban és nevelésben volt részük testvérével együtt. 1956 következményei sorsdöntőek voltak a család számára. Édesapját bevásárolták a járási Forradalmi Bizottmányba, s a bizalom és tisztelet, amely a személyét övezte, elég volt ahhoz, hogy a megtorlás idején az állásából elbocsássák, rendőri felügyelet alá helyezték. Ráadásul apai nagymamájukat is elveszítették 1956 karácsonyán. Félelemmel teli évek következtek, lelki és anyagi létbizonytalanságban. Csak az édesanyjuk volt állásban, és az akkor már középiskolás bátyja nehéz anyagi helyzetük megsegítésére nyáron a vasútnál dolgozott.

Katinka a háztartási munkákban segédkezett. Általános iskolai tanulmányait befejezve sikeresen bejutott Mátészalkára az Esze Tamás Gimnáziumba. Itt 1961-ben kitűnően érettségizett. Orvos szeretett volna lenni, de származása miatt nem vették fel a Debreceni Orvostudományi Egyetemre. A tíz év ismeretség alatt sosem derült ki, hogy miért szeretett volna itt továbbtanulni, arról viszont sokat mesélt, hogy mennyire szerették édesanyjuk védőnői tevékenységét; s hogy apai nagyapja és dédapja református kántortanítóként teljesített szolgálatot Verbőcön, illetve Batizon (ma mindkettő Romániában van). A bátyja már tanárnak készült, és mivel a megyében igen nagy volt a pedagógushiány, így ő is elhelyezkedett képesítés nélküli nevelőként a **Kisari Általános Iskolában**. A következő évben felvették az Egri Tanárképző Főiskola magyar–orosz szakára, levelező tagozatra. 1964-ben az orosz nyelv és irodalom részállamvizsga letétele után szaktanítóként dolgozott tovább. A jeles eredménye jutalma kéthetes (Moszkva–Leningrád) tanulmányút volt. Itt, az anyanyelvi környezetben még jobban elsajátította az orosz nyelv tanításának rejtelmeit. Elhatározta, hogy iskolájában megszeretteti a nyelvet, rámutat szépségeire s az orosz dalok különlegességére.

A tanításban elért eredményeiért, a főiskolán nyújtott teljesítményéért már ekkor „Elismerő Oklevél” kitüntetésben részesítették. 1965-ben férjhez ment Kovács Sándor matematika–fizika szakos tanárhoz (*Pedagógusok arcképcsarnoka*. 2008), s 40 évig nagyon boldog házasságban éltek, férje haláláig. Ahogy Katinka írta: *„Diákszerelmünk megkoronázása volt az 1965-ben kötött házasság és szeretett gyermekeink születése: Sándor (1966) jelenleg Fehérgyarmaton orvos, István (1976) a Felső-Tisza-Vidéki Vízügyi Igazgatóságnál mérnök.”*

Katinka főiskolai tanulmányait 1968 januárjában jó eredménnyel fejezte be, s nyugdíjazásáig, sőt még az után is négy évig a kisari iskolában tanított, vezette a könyvtárat. Ez az iskola 1975-ben Tivadarral és Nagyarral kiegészülve körzeti iskola lett a férje igazgatásával. Tanári munkáját a lehető leglelkiismeretesebben, példamutatással látta el. Változatos, figyelmet lekötő, az ismeretszerzésbe tanulókat bevonó módszerekkel, szemléltető eszközökkel tette érdekessé óráit. Híre-hamva se volt még akkor a drámapedagógiának, amikor már Katinka úgy látta, hogy sokkal jobban megjegyzi a tanulók a magyar és orosz irodalom anyagát, ha azt el is játszatja velük. Tanulmányi versenyekre készítette fel a kiemelkedőket, segítette a gyengébb képességűeket felzárkózni. Osztályfőnöki teendők ellátása, zsűrizés, műsorok szervezése, dekoráció készítése, községi iskolai könyvtár vezetése, nyári táboroztatás és szakkörvezetés egészítette ki tanári munkáját. 1976-ban *Kiváló Úttörővezető*, 1985-ben *Kiváló Munkáért* kitüntetésben részesítették.

Nagyon odafigyelt a hátrányosabb helyzetű, főleg roma gyerekekre, hogy rendszeresen járjanak iskolába, ne morzsolódjanak le. A gyerekek iránti szeretet, megértés, türelem és tolerancia jellemezte. Járási munkaközösség-vezetőként szakmai továbbképzéseken bemutató órákat, előadásokat tartott. Több ízben fogadott végzős főiskolai hallgatókat külső iskolai gyakorlatra. A szaktanszékek meglelégedéssel és dicsérettel konstatálták ezt a munkáját. A könyvtárban rendhagyó irodalomórákat tartott, kortárs költőket, írókat hívott meg. Pályája zenitjén hetedikos tanítványa (Szoboszlai Péter) megnyerte a járási és a megyei helyesírási versenyt, így az országos „Simonyi Zsigmond helyesírási versenyen” 1998-ban ő képviselte Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét. A középmezőnyben végzett. A folyamatos önképzés mellett az intézményes továbbképzéseken is részt vett: kétéves orosz nyelvi komplex képzésen, nyaranta orosz nyelvi táborokban, melyeket orosz anyanyelvű tanárok irányítottak, továbbá munkaközösség-vezetők kurzusán, középfokú könyvtárosi tanfolyamon. Ezeknek a tanfolyamoknak legtöbbje szakdolgozat írásával zárult, s Katinka mindezt kiválóan teljesítette. Igen jó szakmai felkészültsége következtében felkérték szaktanácsadói feladat végzésére a fehér-gyarmati és a vásárosnaményi járásban, de nem vállalta, hogy ne sérüljön családja (gyermekei és idős szülei) ellátása. Gyermeküket nagy szeretettel és odafigyeléssel nevelték, s a szülei iránti szeretet és gondoskodás is „felülírta” a szakmai címet.

1988-ban alapító tagja volt az országos gyűjtőkörű **Kölcsey Társaságnak**, melynek munkájában, programjaiban haláláig részt vett. 1996-ban iskolájuk felvette a Kölcsey Ferenc nevet. Magyar szakosként sokat dolgozott azért, hogy az iskola szellemiségében és külső arculatában is méltó legyen névadójához. Ezt szolgálták a Kultúra Napjához kapcsolódó, évenként megrendezett Kölcsey-hét programjai is. A hét tetőpontja Szatmárcsékén Kölcsey sír-emlékének a megkoszorúzása volt és maradt. Ahogy elmondta, munkájában végig Kölcsey intelmei vezérelték: *„De soha ne feledd, miképpen idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig lehetőségig művelni kötelesség!”*

Férjénél először 1989-ben diagnosztizáltak súlyos betegséget, amely 1998-ban kiújult. Katinka féltő gondoskodással volt mellette, segítette át a nehézségeken, lehetetlent nem ismerő áldozatkészséggel ápolta, Sanyi fiuk pedig minden tudásával igyekezett gyógyítani otthonukban édesapját. Katinka 2001-ben ezért is ment nyugdíjba. Az iskola által alapított *Kölcsey-díjat* kapta meg ekkor. 2005 júniusában halt meg a férje, ami óriási csapás volt számára, de ő 2005 végéig még dolgozott az iskolai könyvtárban, s ekkor a *Pedagógus Szolgálati Emlékérem* kitüntetést is megkapta. Példát mutatott lelkes, kitartó munkavégzésével a nehezebb élethelyzetben is, meglévő emberségével, jóságával.

A faluban – ahol 57 évet élt – tisztelet, megbecsülés övezte, amit az is jelzett, hogy 2001-ben, a millicentenáriumi ünnepélyen zászlóanyai tisztségre kérték fel.

Nyugdíjas éveit sokat foglalkozott unokáival. Idősebbik fiánál, Márton egyetemista orvostanhallgató, Sándor szintén egyetemista a Közvédelmi Egyetemen, Eszterke középiskolás. Kisebbik fiánál a két kislány – Rozika és Borika – még óvodások, a kisfiú születését már nem élte meg. Gyönyörű, ház körüli virágos és zöldségek kertjének gondozását tavasztól ősziig szinte egyedül végezte. Bejárt az iskolába, jó tanácsokkal segítette idősebb és fiatalabb kollégái munkáját.

2008-ban férje s volt osztályfőnöke arcképvázlatának megírásával kapcsolódott be a bevezetőben már említett egyesületi munkába. Rögtön meglepte az Egyesületet volt tantestülete önzetlen támogatásával. Neki volt köszönhető ugyanis, hogy a Kisari Kölcsey Ferenc Általános Iskola tantestülete 2008-tól, mintegy nyolc éven keresztül teljes létszámban felajánlotta személyi jövedelemadójának 1%-át, az évenként megjelenő *Pedagógusok arcképcsarnoka* kiadási költségeire. Ezt a tevékenységét az egyesület elnöksége oklevél adományozásával honorálta (l. a képen).

Szervezte az ismerőseit pedagógus-pályaképek elkészítésére, s ennek köszönhetően ismerhettük meg olyan tizenhét kiemelkedő tanáregyéniség munkáját, akik Mátészalkán az Esze Tamás Gimnáziumban vagy Kisarban tanítottak. Ő maga tizenegy arcképvázlat írója volt, kettőnek pedig társszerzője. Mindig megköszöntem segítőkészségét, s nagyon fog hiányozni! Ez a munka lelkesítette, el tudta engedni férjét, kissé megnyugodott. Belevetette magát az általános és középiskolai osztálytalálkozókat szervezésébe. Szerette a rejtvényfejtést, az olvasást, a sütést-főzést családjának. Nagy szeretettel várta mindig őket haza. Így volt ez 2018 anyák napján is, de öröm helyett a kivédhetetlen tüdőembólia, a döbbenet! Temetésén ezzel a döbbenettel ott volt az egész falu, végtisztességet adva tanárunknak. Megőrizve emlékét, jószágát szívünkbe zárva kísértük utolsó útjára.

RAFFAY ZOLTÁNNÉ
Nyíregyháza

KRAJNÁK TIBOR (Salgótarján, 1927. 11. 21. – Salgótarján, 1988. 04. 14.) általános iskolai tanár, igazgató, könyvtárvezető

Édesapám családja az 1800-as évek utolsó harmadában vándorolt be a Gömör megyei Nagyrőce városából, az akkor erősen iparosodó Salgótarjánba. Édesapja, Krajnak Ferenc második generációs acélgyári munkás volt, édesanyja, Hegyesi Margit az akkori szokásnak megfelelően háztartásbeli. A Kaszinó-soron lévő másfél szobás kis lakásban nevelték fel édesapámat és két lánytestvérét (Valériát és Katalint). Még mindig látom a példás tisztaságban tartott, minden fényűzéstől mentes, komfort nélküli lakást, ahol édesapám felnőtt.

E szegényes, szeretettel teljes életből az egyetlen kitörési lehetőség a tanulás volt. Apám az elemi és polgári iskoláit Salgótarjánban végezte, majd kitűnő tanulmányi eredményei alapján 1942-ben felvették a Jászberényi Líceum- és Tanítóképző Intézetbe, ahol 1946-ban kitűnő oklevéllel végzett. Még abban az évben kinevezést kapott a **salgótarjáni acélgyári általános iskolába**, mely akkor még a Salgótarjáni Vasmű tulajdona volt. Tanítóként visszatért oda, ahol maga is tanult. Levelező tagozaton szerzett magyar–történelem szakos tanári végzettséget.

1951 szeptemberében kinevezték a salgótarjáni városi tanács oktatási osztályának előadójává, néhány hónap múlva osztályvezetőjévé. Életének erről a korszakáról önleletrajzában így fogalmazott: „Az én vezetésemmel indult meg az első városi könyvtár. Tizenöt iskolai napközis csoportot szerveztem, és a napközisek egri nyaralását is megszerveztem.” Mindez azonban nem elégítette ki, ő tanítani akart. 1954-ben felmentését kérte tisztsége alól, és ekkor a **Bartók Béla úti Általános Iskola** igazgatóhelyettesévé nevezték ki, majd 1957-ben

az iskola igazgatója lett. 1960-tól két cikluson át a városi tanács tagja, 1963–1964-ig a városi tanács elnökhelyettese volt munkája mellett.

A Bartók Béla úti Általános Iskola korábban a bánya tulajdona volt, és az iskolák államosítását követően is a Szénbányászati Tröszt anyagi támogatását élvezte. Padsoraiban többnyire a bányákban dolgozók gyermekei tanultak. Az intézmény példás fegyelméről és magas tanítói színvonaláról volt híres, melyhez a nagyszerű tanári kollektíva mellett édesapám határozott vezetői tulajdonságai is hozzájárultak. Az oktatás után a délutáni szakköri elfoglaltságok, a rendezvények, a műsorok pezsgő életet jelentettek. A legendás nyári sáttortáborok (Ipoly-part, Debrecen, Szolnok, Szeged, Keszthely) is igazi közösséggé formálták az iskolát. Édesapám történelemórái legendások voltak, a történelmi eseményeket egyszerűen, mégis élményszerűen, nagy átéléssel ismertette. Osztályzatai szigorúak, de mindig igazságosak voltak.

Az 1973. év elején sor került az iskola bővítésére, melyhez a városi tanács mindössze 30 000 Ft-ot biztosított. Édesapám fantasztikus szervezőképességének köszönhetően társadalmi összefogással – szülők, üzemek mozgósításával – közel 1 millió Ft-nyi építést végeztek el. Egy nagy méretű tantermet és két szertárt építettek. Ő nem érte be a munka felügyeletével, hanem a tanítás mellett napi 7–8 óra nehéz fizikai munkát is végzett. A később kiállított orvosi diagnózis szerint ez az erős fizikai munka okozhatta betegségét, ugyanis a nyár végén nyaki érelzáródás miatt félig lebénult, s csak több hónapos kórházi kezelés után gyógyult meg úgy-ahogy. Az orvosi konzílium azt javasolta, hogy kerülje a nagy idegi megterheléssel járó megbízásokat, ezért lemondott az igazgatóságról.

1974-ben, a városban talán először, címzetes igazgatói rangot kapott, majd kinevezték a **Néphadsereg úti Általános Iskola** akkor létesült könyvtárának vezetőjévé. Nyugdíjazásáig itt dolgozott, majd a jogutód **Beszterce lakótelepi Általános Iskola** könyvtárosa lett. Élete ekkor teljesedett ki igazán. A kis könyvtárat a városrészi igazi színterjévé tette. Lelkesedéséért, segítőkészségeért szerették őt az olvasók.

Néhány cikket a Nógrád napilapból idézek:

„1974. november 6.: Pár hét múlva elfoglalhatja munkahelyét Krajnák Tibor, aki a klubkönyvtár vezetését vállalta... Egészségi állapotának romlása miatt, több hónapos betegség után mondott le az iskolavezetéssel járó feladatokról. Nem könnyű szívvel... Most az új munkára készül, ötleteket, tapasztalatokat gyűjt a városi gyermekkönyvtárban, módszertani kérdésekkel, a könyvtárosi teendőkkel ismerkedik.

– Nincs még alaposan kidolgozva, mi lesz a feladatom, de a legfontosabbakat már tudom: az irodalom, a könyvek, a zene szeretetét, az önművelés vágyát szeretném elültetni. Délutánonként rendszeresen tartunk gyermekfoglalkozásokat mesedélutánnal, vetítésekkel, tantárgyi vetélkedőkkel, zenehallgatással. Tervezem azt, hogy a környéken tanuló felső tagozatos tanulókból verbuválok egy könyvbarát kört, ők lesznek a segítők a munkában, a szervezésben. A salgótarjáni Pedagógus Kórusban énekelek, a zenét nagyon szeretem. A Mártírok úti énekzene tagozatos gyerekekkel és a zeneiskola segítségével különböző zenei programokat is jó lenne megvalósítani. Várjuk a fiatalokat.”

1975. május 23.: „Krajnák Tibor könyvtárvezető, akit a gyerekek hol igazgató bácsinak, hol tanító bácsinak neveznek, hetente harmincegy órán át tartja nyitva a könyvtárat. Ennek csaknem a fele a felnőtt olvasóké. Zárás után még a hónap alá csap néhány könyvet, hiszen tizenkét fekvő beteg várja a környéken.”

1984.: „...*Kételkedés vagy kíváncsiság – vajon melyik volt az erősebb, amikor beültem arra a vetélkedőre. Hogy csinálja, mi a titka? Miért ismeri a ma már mamut iskola minden tanulója? Miért emlegetik, holott nem is tanítja őket? Hogyan tanulnak mégis tőle oly sokat?*

Krajnák Tibor nem varázsló, az iskola könyvtárának vezetője, címzetes iskolaigazgató, az úttörőmozgalom lelkes híve. Tavaly a „Gyermekekért Érdem-érem” nagyon jó helyre került.

– Ötödik esztendeje csinálom a reggeli ügyeletet. A reggeliztetés után szervezett foglalkozásokat tartok, rákérdezek a leckékre is, fejtörőket adok fel, gyakorolnak a gyerekek. Azután elkezdem a takarékbetétet árulni, a tanulók tudják, hogy 8 óráig általában ott találunk

Tanévzáró után az igazgatói irodában 1972-ben

a könyvtár helyiségében. Mióta könyvtárvezető vagyok, egy napot sem voltam táppénzen, van könyvtár-szakköröm, sok gyerek keresi fel a kölcsönző délutánokat és a rendezvényeket egyaránt. Harminc éve, 1954-ben lettem a Bartók Béla úti Iskola igazgatója. 39 éve vagyok a pályán. Amikor betegségem után azt hitték, soron kívül nyugdíjba megyek, tévedtek, én dolgozni akartam. Az orvos szerint ez normális kívánság volt – csak túl nagy felelősség ne terhelje... Biztosan felmerül többekben, egy volt iskolaigazgató miért vállal Jolly Jocker szerepet egy iskolában? Egyszerű a magyarázat: a hivatásom, a gyerekek nélkül nem tudnék élni, ezért csinálom. Azt hiszem, nemcsak a gyerekek, hanem a kollégák között is vannak, akik szeretnek. A lábamat is lejáróm, ha egy kolléga kér egy könyvet, vagy összeállítást akar csinálni egy ünnepélyre.”

„Figyelmeztetem a fiamat, vissza kellene már vinni a könyveket a könyvtárba. Hallgat.

– Mi van?

– Mindent elolvastam, de még át akarom gondolni, mit is mondjak, ha Tibor bácsi megkérdezi: miről szólt, mi tetszett? ... Ha nem tudom elmondani, nem ad újra ilyen jókat...”

Édesapám bemutatása csupán torzó lenne, ha nem tennék említést a társáról, Krajnák Tibornéről (Nagy Margitról), mindenki „Kotyai néniéről”, aki szintén jeles pedagógus, magyar-orsz szakos tanár, kiváló úttörővezető volt. Példás családi életet éltek, két gyermeket (engem és Tamás testvéremet) neveltek fel, majd 1988-ban egymást követték a halálban.

Édesapámra, közel 30 évvel halála után, még mindig emlékeznek. Régi tanítványai meg-megállítanak az utcán, a baráti beszélgetések során szóba kerül, s mindig elismerőleg. Dicsérik tudását, egyenességét, határozottságát, s bár én is elértem valamit az életben, még mindig a „Krajnák Tibor igazgató úr fia” vagyok. Legifjabb tanítványai is lassan nyugdíjas korba lépnek, ezért a természetes emberi feledés miatt készült ez az emlékező írás egy igazi, követésre méltó pedagógusról, aki életét a gyerekek nevelésének szentelte.

Fia,

DR. KRAJNÁK TIBOR

Salgótarján

KRAJNÁK TIBORNÉ Nagy Margit (Hajdúnánás, 1932. 06. 06. – Salgótarján, 1988. 03. 14.) általános iskolai tanár

Hajdúnánáson született Nagy András hentesmester és Tóth Erzsébet harmadik lányaként. Két nővére is pedagógus lett. Erzsébet (dr. Szász Lajosné) Debrecenben volt gimnáziumi tanár, igazgató; Irén (Oláh Miklósné) Hajdúnánáson tanítónő. Anyai nagybátyja, dr. Tóth Lajos, a Hajdúnánási Református Gimnázium tanára, igazgatója volt az 1930-as évektől nyugdíjazásáig.

Édesanyámnak nehéz gyermekora volt. Szülei nem sokkal születése után különváltak. Őt édesanyja nevelte fel, aki a két kisebb gyerekekkel visszaköltözött özvegy édesanyjához, és annak nővérével, Juliska nénivel éltek egy háztartásban. A rossz anyagi körülmények miatt a család sokat nélkülözött. Apja a neveltetéséhez anyagilag egyáltalán nem járult hozzá, őt anyukám nem is látogathatta.

Hajdúnánáson járt elemi iskolába (1938–1942), majd a Hajdúnánási Református Gimnázium padjait koptatta (1942–1950). Jeles érettségije után, 1950-ban felvették az Egri Pedagógiai Főiskolára, ahol magyar–orosz szakon végzett 1953-ban.

Meghatározó esemény volt életében, hogy 1952-ben mint gyakorlóéves tanárt Salgótarjánba küldték, ahol a leány diákotthonban nevelői teendőik ellátásával bízták meg. A nógrádi városban ismerte meg Krajnák Tibort, akivel rövid udvarlást követően, 1953. december 25-én házasságot kötöttek.

Minden tekintetben hűséges típus volt. Boldog családi életet élt férjével. Házasságukból két gyermek született. 1957-ben Tibor (jómagam), akiből bíró lett, 1960-ban a közgazdász végzettségű Tamás, aki jelenleg a Heves megyei Kormányhivatalnál szakügyintéző. Születésemkor édesanyám egy fényképet küldött rólam az apjához, ezek után viszonyuk rendeződött.

Mindvégig egyetlen tantestületben dolgozott. 1954 januárjában került férjével együtt a **salgótarjáni Bartók Béla úti Általános Iskolába**, ahonnan az iskola 1979-ben gyermekestül, tanárostul átköltözött a Bem útra, ahol nyugdíjazásáig, 1987-ig volt állományban. Felkészülten és szenvedélyesen tanította tantárgyait. Az orosz nyelv tanítása és a gyerekek versenyre való felkészítése mellett orosz novellákat fordított. A magyar irodalomból különösen Arany János költészetét és a „nagy palóc”, Mikszáth Kálmán prózáját szerette.

A tanítás mellett kezdetben táncszakkört vezetett, különösen más népek táncait szerette, majd az úttörőmozgalomban tevékenykedett. 1961-től az iskola csapatvezetőjeként órák utáni foglalkozásokat, nyaranta iskolai táborokat szervezett. Kiemelkedő esemény volt életében 1964 márciusa, amikor Valentyina Tyereskova ürrepülése után, az iskolájából indult és a Pajtás című újságban több részletben meghirdetett mozgalom nyomán a mintegy 200 iskola által összegyűjtött ajándéktárgyakat személyesen adta át Moszkvában az úrhajós nő képviselőjének. Az ajándékokból az iskolában rendezett kiállításról a Magyar Televízió híradója két alkalommal is beszámolt.

Több évtizedes pedagógiai munkássága alatt gyermekek sokaságát nevelte, tanította. Egy kedves tanítványa (*Sütő Julianna*, Salgótarján) az alábbiak szerint emlékezik rá: *„Általános iskolás koromban – a Bartók Béla úti iskolában – életem alakulására döntő hatással volt a Krajnák tanárházaspár. Mindenki Tibi bácsija történelmet tanított nekünk, felesége, Kotyi néni – mindenki így ismerte és hívta – orosz nyelvet. Kotyi néni osztályfőnököm volt. Szelíd és halk szavú, kedves és melegséget árasztó. Figyelt arra, hogy ki milyen családi környezetből érkezett, és ehhez mérte a támogatást, kinek mire volt szüksége, egyénre szabva.*

Felnőttként értettem meg ennek súlyát és jelentőségét, igazán akkor tudtam értékelni a tanári munkáját, emberségét, amivel olykor túldott lépni az iskola bürokratikus szabályain is. Soha nem büntetett, mégis hatást tudott gyakorolni ránk. Szégyelltük volna elveszíteni bizalmát, amit megelőlegezett minden diáknak. Évek múlva is emlékezett diákjaira, rám is. Tudta, kivel mi történt, hová so-

dorta az élet, van-e családja. Mint ahogy mi is emlékeztünk rá, és emlékezünk ma is, hiába nincs közöttünk régóta. Arról, hogy jól látom őt ennyi év távlatából, az az emlék győz meg leginkább, amikor a legvásottabb diákja szemében is könnyet láttam, amikor betegségéről beszéltünk. Az mondta, sokat tett érte Kotyi néni... Aggódott értünk, és tett értünk. Jó ember volt, csupa nagybetűvel. Hozzájárult ahhoz, hogy boldog ember lehessenek, és elérjem azt, ami elérhető a képességeimmel, akaratommal. Hálás szívvel gondolok mindig rá."

Pályáját nagyszerű pedagóguskollégák sora kísérte (Kupcsok Antónia, Csákvári Endréné, Szilágyi Endréné, Tajti Béláné). Sok tanítványából jeles tanár lett (Csincsik Orsolya, Koós Gyöngyi). Ifjú tanárok pályakezdését segítette tapasztalatával.

Rozmann-né Bártfai Ágota (salgótarjáni pedagógus) így emlékezik vissza rá: „1978. február elején a salgótarjáni Bartók Béla Úti Általános Iskolában kezdtem tanári pályafutásomat. Két mentortanár segítette beilleszkedésemet, és egyengette további utamat. E két tanár Krajnák Tiborné, »Kotyika néni« és Ujhelyiné Csincsik Orsolya. A mai napig nagy szeretettel, tisztelettel gondolok rájuk, és szerencsésnek érzem magam, hogy ilyen igazi pedagógusok vettek a »szárnyaik alá«. Az első pillanattól kezdve éreztem a segítő szándékot, támogatást. Kotyika néni nagyon sokat segített orosz szakosként, hiszen ketten tanítottuk a nyelvet. Ma is látom magam előtt mosolygós arcát, mindig egyszerű, de elegáns megjelenését. Sokáig nem is tudtam keresztnévét, hiszen mindenkinek csak »Kotyika« volt. Évek múltán csodálkoztam rá, hogy Margit a keresztnéve. Önzetlenül segített mindenkinek, szívesen szervezett könyvtári vetélkedőket, de ha nem, akkor zsűritagként, segítőként mindenütt ott volt. Az iskola mellett imádattal szerette családját, férjét, fiait, később menyeit, nagynénjét, Juliska nénit. Sok-sok évig dolgoztunk együtt, ültünk egymás mellett a tanáriban, félszavakból is értettük egymást, jókat kacagtunk fáradságunkon. Nagyon várta a nyugdíjazását. Sajnos, nem élvezhette sokáig, pedig nagyon megérdemelte volna a sorstól. Nem akartam elhinni, hogy nincs többé! Nagyszerű ember volt, igazi pedagógus-egyeniség!"

Alapításától kezdve tagja volt a salgótarjáni pedagóguskórusnak férjével együtt.

1988 elején kettős látása alakult ki, majd egy agyműtétet követően itt hagyott minket. Rajongásig szerette unokáit, az 1982-ben született Csabát, az 1985-ben született Zsuzsát és Balázst. Sajnos, nem élhette meg további két unokája (Veronika és Tamás) megszületését. Halála után, még 1988-ban a posztumusz Gyermekekért Érdemérem elismerést már csak gyermekei vehették át.

Fia,
DR. KRAJNÁK TIBOR
Salgótarján

KURIMSZKY JÓZSEFNÉ Gyurkovics Mária Katalin (Beregszász, 1921. 09. 06. – Rozsnyó, 2000. 09. 01.) tanítónő

Mindannyiunk Kati nénije jellegzetes és közkedvelt személyisége volt iskolánknak, emléke ma is bennünk él, mivel *„Egy ember addig él, amíg emlékeznek rá!”* (Fekete István)

Kurimszky Józsefné édesapja, Gyurkovics András görögkatolikus lelkész, édesanyja tanítónő volt. A családi indíttatás egyértelművé tette az emberekkel, a gyermekekkel való foglalkozást, így Ungváron, a Görögkatolikus Tanítóképzőben tanult 1943-48 között. Tanítói oklevéllel átmenetileg a kassai körzet kis településén, **Petőszinyén** kapott állást. Az iskolaügy megkövetelte a reszlovakizációs tanfolyam elvégzését, amit teljesített. A következő állomás a bodrogközi **Királyhelmece** volt.

1952-ben kötött házasságot Kurimszky József pedagógussal, így együtt kerültek Rozsnyóra, és 1978-ban bekövetkezett nyugdíjazásáig az ottani **Bányász téri Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola** alsó tagozatán tanított. Férje a pedagógiai középiskolában, valamint a Magyar Tanítási Nyelvű Tizenegyéves Középiskolában tanított biológiát és kémiát. Házasságukból két fiú született: Miklós és János.

A szlovákiai magyar nyelvű kisebbségi oktatás kiépített hálózatának egyik láncszeme a magyar iskola, ahol Kati néni több évtizeden át az alsó tagozatos kisdiákokat tanította. Jellemzően itt a „kisebbség volt a többség”. Kati néni tudta, hogy a gyermekeket nem lehet kényszerrel tanítani: a szeretet, a megértés és a saját példa az, ami formálja őket. Mind ez nála kedves humorral párosult. Hosszú évekig hátrányos helyzetű tanulókkal is foglalkozott, a kis létszámú osztályokban jól érvényesülhetett az egyéni fejlesztés. Önmagát tréfásan „Makarencóné”-nak nevezte. Amíg ezeket a gyerekeket tanította, egyszer előfordult, hogy „büszkén” újságot a kollégáknak, hogy ideológiailag „milyen fejlettek” a diákjai. *„Kérdeztem: Gyerekek! Milyen ünnep november 7-e? Jánoska majd kiesett a padból, úgy jelentkezett, és elkiáltotta magát: Mindszentek!”*

Szeretettel és nagy türelemmel vezette be tanítványait az írás-olvasás-számolás tudományába. Igyekezett a tanulók értelmi szintjéből kiindulni, ehhez alkalmazkodni. *„Ismétlés a tudás anyja”* elv alapján addig ismétel, amíg a készségek képességgé nem váltak. Nem hagyta figyelmen kívül a családi körülményeket sem, hiszen a családlátogatások alkalmával megismerte a család anyagi körülményeit és lehetőségeit. Kis tanítványainál állandó buzdítással igyekezett lehetőség szerint jobb és jobb eredményeket elérni. Állandóan dicsért, mindig optimista volt. Tudta és mondta, hogy egy kanál méz többet jelent, mind egy hordó ecet. Bölcsen nevelgette a gyermekeket, mint a jó kertész a virágot: locsolgatva, árnyékba vagy napra téve, amíg kivirágzik, és meghozza a termést. Pedagógiai pályafutásának egyik jelentős mozzanataként 1978 körül reá bízta a 2. évfolyamos szlovákiai magyar olvasókönyv recenziálását. Szakmai hozzáértését és a tanítással szerzett tapasztalatait hasznosítva kiválóan oldotta meg ezt a feladatot is.

Sok apró epizód, humoros megjegyzés maradt fenn Kati nénival kapcsolatban. Sajátos humorával mindig feloldotta a feszültséget, felvidította társait. Nemcsak a tanítványok, a tantestület tagjai is szerették és becsülték, kedélyes hangvétele miatt keresték is társaságát. Idézek néhány történetet:

„A múlt rendszerben sok stressz kísérte a magyar iskola mindennapjait. Egy kezdődő politikai gyűlés rideg hangulatát Kati néni változtatta meg. Amikor az igazgató belépett a tanári szobába, elkiáltotta magát: »Hogy van a mi dráága jó igazgatónk?» A feszültség feloldódott,

mindenki mosolygott, az igazgató is. Érezte, tudta, hogy a fogadtatás a humor hangja volt.”

„Egy iskolai szünetben Kati néni így szólt egy tízóráját lassan majszoló kisiúhoz: »Fiacskám! Edd már meg a tízórásit, mert lejár a személyim!«”

„Egy nagyszünetben az igazgatóhelyettes kissé sértőn így szólt egy nem egészen talpraesett fiúcskához: »Lajoska, Lajoska! Mi lesz belőled?« Mire Kati néni így kiáltott: »Egy helyettes csak lesz belőle!«”

Generációk nőttek fel a keze alatt. Kati néni volt az állandóság, akihez a szülők szívesen hozták gyermekeiket. Elenyésző volt osztályaiban a lemorzsolódás. Tanulói tisztelték és szerették, 1978-ban a tanítók napja alkalmából egykori tanítványai köszöntötték, és a következő levelet intézték hozzá 30 aláírással:

„Drága jó Tanító Néni!

Ünnepet köszöntünk, a tanítók napját. Tessék megengedni, hogy ebből az alkalomból volt tanítványai kifejezzék szívből jövő jókívánságaikat. A múltra emlékezve hálával és szeretettel gondolunk vissza az együtt töltött szép napokra. Feledhetetlen számunkra féltő gondoskodása, a sok szép és jó, amire megtanított bennünket. Köszönjük fáradtságos, nehéz, önzetlen munkáját, amellyel belénk oltotta a tudás nemes gondolatait. Fogadja őszinte jókívánságainkat! Legyen élete nagyon boldog! Sok-sok öröme teljék további munkájában! Érjen meg még számos boldog évet szeretett családjá körében! Kedves tanító néninkhez fűződő emlékeinket, intő szavait, simogató kezét sohasem feledjük, örökre szívünkbe zárjuk.”

Nagyon illettek hozzá a költő szavai: *„Amit tudunk, amihez értünk, az út, amelyen visz a léptünk, hogy eljussunk egy messzi célig, mind róla vall ma, őt dicsérik, hálás szavaink neki szólnak, aki vezetők, példaképünk, s jó barátunk: a tanítónknak.”* (B. Radó Lili)
Zabari Béláné, egykori kolléganője így jellemezte: *„Kurimszky Józsefné Kati néni békés, jószívű, segítőkész kolléganő volt. Mindenki – szülők, tanítók, gyerekek – szerették és tisztelték. Körülötte mindig kiegyensúlyozott, jó hangulat uralkodott. Kiváló humora, embersége miatt közkedve vált. Példás feleségként, családayaként és kolléganőként emlegették. Mindig szeretettel gondolunk rá. Emlékét megőrizzük!”*

Drága Kati nénink, kolléganőnk és barátnőnk sajátos humorával mindig feloldotta a feszültséget, fel tudta vidítani elcsüggedt társait. Már az égi katedrán szolgál, de a tanítványok, a családtagok és a vele együtt dolgozók megőrzik az emlékét.

Egykori kolléganője,
MIKULIK PÁLNÉ
Rozsnyó

L

„Megértem azt is,
aki nem ért meg engem.
Tudok ölelni múltat a jelenben.
És ölelni akarom a jövőt.
S szolgálatára magamat jelentem.”
(Sík Sándor)

LABANCZ ISTVÁN (Szilice (Szlovákia) 1923. 12. 19.– Berzéte (Szlovákia), 2006. 05. 25.) tanító, tanár, történész, szakíró, múzeumigazgató

Szlovákia kis falujában, Szilicén a hóval borította Szilicei-fennsík festői környezetében álló családi házban Labancz Istvánné Szabados Julianna első gyermekét várja. A vajúdo kismamát aggódó családtagok állják körül. Egy fontos személy azért hiányzik: az ifjú férj, István, aki már fél éve az európai kivándorlók nehéz életét éli a tengeren túl. Kanadában feleségétől várja az örömteli híreket szülőfalujából. A kisfiú 1923. dec. 19-én megszületik, aki apja után az István nevet kapja. Az álmok, remények szertefoszlottak, amikor megjött a hír, hogy id. Labancz István 1924-ben elhunyt. Örökre idegen földben nyugszik, Kanadában.

Az ifjú Labancz István nem ismerte édesapját. Özveggyé édesanyja nehéz anyagi körülmények között, de becsületesen nevelte egyetlen fiát. Elemi iskolába Szilicén és Berzétén járt. Édesanyja újra férjhez ment özveggy Kovács József kisgazdához, aki egyedül nevelte három kisgyermekét. Édesanyja az új házassággal szép, gondtalan ifjúkort akart biztosítani félárva fiának, de annak még nehezebb lett az élete. Mivel az új családban István lett a legidősebb a fiúk között, a nevelőapa nehéz mezőgazdasági munkákra fogta őt. Alig jutott ideje a tanulásra, olvasni – amit annyira szeretett – csak lopva tudott. Már iskolás kora óta érdekelte őt a történelem és az irodalom. Polgáriba Rozsnyón járt, majd ugyanott a gimnázium diákja lett.

1977-ben írt önéletrajzában így örökíti meg 1944–46 közötti életét: „Még javában dúlt a II. világháború, amikor a 1944–1945-ös tanévben a rozsnyói gimnázium 8. osztályát látogattam. 1944 októberében a németek elfoglalták az iskolát, és megszüntették a tanítást. Decemberben pedig már összegyűjtötték a 16 éves és annál idősebb fiúkat. Én is az elhurcoltak között voltam. Úgy hírllett, hogy lövészárkok ásására visznek bennünket. Hogy hová, merre visz a katonai teherautó, azt akkor nem tudtuk. A táj még ismerős volt, amikor katonai konvojunk megállt Dobsina határában. A felfegyverezett fegyőrök figyelmetlenségét kihasználva néhány társammal megszöktünk. Hiába voltam közel Rozsnyóhoz, haza nem mehettem, nem válhattam »katonaszökevénynek«. Később, sok megpróbáltatás után több társammal csatlakoztunk a Morvaország felé vezényelt magyar tüzérezred egyik harci egységéhez. Szerencsénkre Zsolna erdős határába érve önszántunkból és a szlovák partizánok segítségével álltunk a Vörös Hadsereg oldalára. A továbbiakban harci műveletekben nem vettem részt. Mivel anyanyelvi szinten beszéltem a szlovák nyelvet, tolmácként tevékenykedtem. Lengyelországból 1946 januárjában épen, egészségesen értem haza édesanyám nagy-nagy örömére. Hazatérve azonnal folytattam középiskolai tanulmányaimat, még a nyár folyamán 1946-ban Rozsnyón sikeres érettségi vizsgát tettem.”

Szorgalma, sokrétű tehetsége a pedagógiai pályára irányította. Mivel a háború utáni években kevés volt a szakképzett pedagógus Szlovákiában, főleg a magyarlakta községekben,

a fiatal Labancz István friss érettségi bizonyítvánnyal a kezében pályázatot nyújtott be tanítói állásra, amit meg is kapott. Az 1946/47-es iskolai évben **Jólészen** majd **Felsősjajón** tanított. A kötelező katonai szolgálat letöltése után újra oktatta a nebulókat **Mellétén** majd **Beretkén**. Bárhol is tanított, mindenütt tánc- és színjátszó köröket szervezett. A községek fiatalságát mindig bevonta a kulturális életbe: színdarabok, irodalmi műsorok rendezője, tánc- és éneklőcsoportok vezetője volt.

Az 1947/48-as tanévben Losoncon tanítói képesítést szerzett. Prágában 1950-ben az Országos Pedagógus Konferencián kiváló pedagógiai munkáját és az iskolán kívül végzett kulturális tevékenységét országos kitüntetéssel ismerték el.

Rozsnyón az 1956/57-es tanévben az újonnan megalakult **Magyar Tannyelvű Tizenegy éves Középiskolában** szlovák nyelv és irodalom tanárként állt a katedrán. Én magam is (e sorok írója) középiskolai diákja voltam másfél évig. Jó tanár volt, becsültük, szerettük őt. Nagyon sajnáltuk, amikor az 1957/58-as tanév közepén el kellett válnunk tőle. A tanárok és mi, diákok is megsejtettük, hogy vallásos nézetei miatt kellett távoznia. A tanár úr 1957 decemberében a **rozsnyói Bányászati Múzeum** igazgatója lett. Annak ellenére, hogy 1966-ban Eperjesen a Pavlov Jozef Šafárik Egyetemen tanári oklevelet szerzett szlovák nyelv és történelem szakon, már óraadó tanárként sem tanított.

Az ifjú, jóképű Labancz István 1947-ben házasságot kötött Szekeres Katalinnal, aki szintén tanítónő lett. Felesége csak néhány évig taníthatott, mert eltiltották a nevelői munkától. A rozsnyói iskolaügyi szakosztály indoklása: *„Aki templomba jár, és nyíltan vállalja katolikus hitét, az nem működhet nevelési intézményben, mert vallási dogmákkal fertőzi tanulóit.”* Katika néni a továbbiakban könyvelőként dolgozott nyugdíjba vonulásáig. Közel 60 évig szép, harmonikus házasságban éltek. Voltak megpróbáltatások életük során, de Labancz Istvánnak legfájóbb volt, hogy nem ismerhette édesapját, héthónapos kisfiától is búcsút kellett vennie. Három gyermekük született: Éva gyermekorvos, Istvánka meghalt, Ildikó hivatalnok lett. Nagyon boldogok voltak, amikor két leányunokájuk született. A dédunokáit már nem ismerhette, az első kettő (ikerpár) csak pár évvel a halála után született.

1958-tól már nem állt a katedrán, de az ifjúsággal nem szakadt meg a kapcsolata. Rozsnyó iskoláiban honismereti körök keretén belül szlovák és magyar nyelven ismeretterjesztő előadásokat, történelmi témájú foglalkozásokat, előadásokat tartott, versenyeket szervezett. Szerette, csodálta a természetet, a természet védelmére tanította hallgatóit. Amatőr barlangász, belföldi és külföldi ismeretterjesztő, turista utak szervezője és idegenvezetője volt. Ha tehette, e kirándulásokra lányait is elvitte. Hazaszeretetre nevelt, kutatta múltunk tárgyi és írásos emlékeit. Hitvallása: a múlt megismerése és történelmi értékeink megőrzése nélkül nincs jelen, sem jövő.

Hosszú múzeumigazgatói, felelősségteljes, egész embert igénylő munkássága és egyéb teendői mellett **Berzéte** község kulturális életének szervezője és irányítója volt. A Csema-dok berzétei szervezetében évek hosszú során volt alkalmam vele dolgozni. Színdarabokat rendeztünk, női éneklőcsoportot alapítottunk. Műsorainkkal a szomszédos falvakban is felléptünk. A *berzétei lakodalmas* sokszereplős összeállításunkban a régi esküvők népszokásait elevenítettük fel. Időszakos néprajzi kiállítást is rendeztünk. Berzétén, falujában, polgármesteri tisztséggel is megbízták. A falu régi és új utcáinak elnevezése is az ő ötlete volt. Olykor még verseket is írt nevesebb évfordulókra, valamint családtagjainak, barátainak tiszteletére. Nagyon művelt, széleskörű tudással bíró, mindig alkotásra kész személyiség volt. Alig volt olyan társadalmi, kulturális szervezet, amelynek ne lett volna aktív tagja vagy irányítója, vezetője. Munkájának elismerését emléklapok, oklevelek, kitüntetések igazolják. (Az adományozók: a **Honismereti Társulat, Szlovákiai Múzeumok Társulata, Csema-dok, Kelet-szlovákiai Múzeumok**

Tanácsa, Szlovák Béketanács, Csehszlovák Békebizottság stb.). Az egyik legértékesebb kitüntetését 1969-ben kapta Szlovákia művelődési miniszterétől: a „**Példás kulturális dolgozó**” címet.

Harmincegy évi gazdag munkásságot hagyott hátra, amikor 1984-ben nyugdíjba vonult. Szinte felsorolhatatlanok sokrétű tevékenységének eredményei: történelmi szakmai csoportot hozott létre, amelynek tagjai gyűjtőmunkát végeztek; aktualizálta és modernebb köntösben mutatta be a múzeumi tárlatot, a vasércbányászat mélyművelésű munkafolyamatát bemutató részleget alakított ki (a látogató szinte eredeti bányában érzi magát); egy külön épület termében került bemutatásra a gömői munkásmozgalom állandó kiállítása; megalapította Rozsnyón a Városi Galériát; Rozsnyó város krónikáját éveken keresztül vezette. (1964-1977, 1989-1994) Több munkája, könyve jelent meg:

- Rozsnyó – természeti és történelmi látnivalók. (Komisia CR pri ONV v Rožňave vo vydavate+stva Zväzu slovenských novinárov v Bratislava v r. 1969.)
- Gömör bányászata (a múzeum megalapításának 70. Évfordulójára). (Vydavateľstvo Osveta, n.p. Martin pre Banícke múzeum v Rožňave r.1973).
- Berzéte 750 éve. (A nyomás és a kötés az MR magánnyomdában készült, 1993. A kiadásért felel Mokány József).
- A Gombaszögi barlang megnyitásának évfordulójára (Obzor Gemera 1976/4.)
- Rozsnyó bányaváros története, (Rozsnyó - Rudabánya 1996.)

Labancz István 83. évének karácsonyán még nagyon boldog volt családja körében. Április elején még meglátogattam az otthonában. Bár már kicsit gyengélkedett, jól elbeszélgettünk. 2006. május 25-én megcsörrent a telefonom: lánya, Éva, szomorú hangon közölte: „*Apuka meghalt.*” Utolsót dobant a szíve, és búcsúszó nélkül eltávozott. Ha akkor még elmondhatta volna *Kalkuttai Teréz* csodálatos gondolatait – a *Himnusz az Élethez* részletét, így búcsúzott volna:

„...az *Élet szépség – csodáld meg / az Élet álom – tedd valósággá*

az *Élet kötelesség – teljesítsd / az Élet érték – vigyázz rá*

az *Élet titok – fejtsd meg / az Élet jutalom – érdemeld ki*”

Mindenki Pista bácsija búcsú nélkül hagyott itt bennünket. A berzétei akácillatú temetőben alussza örök álmát.

Felhasznált források: Családi dokumentumok, Labancz István naplója és önéletrajza, lányai visszaemlékezései; Tökölly Gábor: Ki kicsoda Rozsnyón, 1999.

Egykori diákja,

LOBOCKY MÁRIA

és lánya,

MUDr. Lukáčné LABANCZ ÉVA

Rozsnyó

LUKÁCS FERENC (Kiskunfélegyháza, 1930.11. 03. – Mezőtúr, 2016. 07. 18.) középiskolai tanár, szakfelügyelő, igazgató

*„Mi dolgunk a világon? küzdeni
Erőnk szerint a legnemesbékért.”
(Vörösmarty)*

Apja szita- és rostakészítő kisiparos volt. Szülővárosáról mindig szeretettel és büszkeséggel beszélt, különösen azért, mert ezt a várost nevezte Petőfi is születési helyének. Az elemi és középiskolát Kiskunfélegyházán végezte. Jó tanárai voltak, különösen nyelvekből és matematikából. Szívesen emlékezett a latintanárára, aki diákjai értelmére támaszkodva oktatott vasszigor helyett. Tanult a gimnáziumban németül, franciául, sőt saját szorgalmából oroszul is – a keresztapja hadifogolyként csak oroszul tudott a családnak leveleket írni – a gimnazista fiú fordította le azokat.

Gyors észjárását és kiváló logikai készségét sakkjátékosként is bizonyította. Versenyszerűen sakkozott, és korosztályában elnyerte a „délkerületi népi sakkbajnok” címet. Később bejutott az NB I-be is. 1949-ben érettségizett kitűnő eredménnyel.

Legjobb barátjával együtt orvosnak készült. Apja kuláklistára került, ezért nem vették fel. Nagyönigazságtalannak érezte a döntést, hisz a szerencsésebb származásúak elégséges érettségivel is bejutottak annak idején az egyetemre.

Egy évig a Chinoin Gyógyszergyárban dolgozott fizikai munkásként. 1950-ben – más lehetősége nem lévén – a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Karára jelentkezett biológia–kémia szakra. Kiváló matematika és orosz tudásával gyorsan kitűnt társai közül. Csoport szerveződött köré, és együtt tanulták ezeket a tárgyakat. Így kezdődött az ismerkedése Farkas Margittal, aki később a felesége lett.

Naponta járt be Kiskunfélegyházáról Szegedre, mert nem volt pénze albérletre. Kolégiumba nem vették fel származása miatt. A nyári szünidő sem pihenéssel telt, az egyhónapos katonai szolgálat után minden nyáron dolgozott a kecskeméti Tüzép telepen, hogy taníttatása költségeihez hozzájáruljon.

1953-ban még az egyetem befejezése előtt házasodtak össze Farkas Margittal, hogy egy városba kerülhessenek. Azokban az években a végzős fiatalok néhány állásajánlat közül választhattak. Ők Törökszentmiklóásra kerültek. Ekkor mesélte el neki idősebb Lukács Ferenc (nagyapám), hogy vannak a családnak ebben a városban gyökerei. Rokonok a „mózis Lukácsok”, s az a Lukács József is, aki szita- és rostakészítő mesterként az 1889-es Párizsi Világkiállításon díjat nyert.

1954. július 16-án érkezett a fiatal Lukács házaspár Törökszentmiklóásra. Az iskola épülete akkor még annyira új volt, hogy körül volt állványozva, és még a városiak is alig tudták őket útbaigazítani, amikor keresték a gimnáziumot. Egy hétig az iskola biológia szertárában laktak, míg végre sikerült albérletet szerezniük.

Édesapám kezdetben mindkét szakját tanította, később az általa mindig is jobban kedvelt biológiára specializálódott. Emellett tanított még pszichológiát, logikát és világnézetünk alapjai c. tárgyat, de ha kellett, még földrajzot is. Nem jött zavarba, ha latin vagy francia nyelvtanárt kellett helyettesítenie. Legkedvesebb munkája a biológia-szakkör vezetése volt. Ez nyújtott leginkább alkalmat számára a minőségi munka végzésére. A diákok tárgy iránti nagy érdeklődését mutatja, hogy a szakkör rendszeresen, évről-évre 20–22 taggal működött.

Egy volt tanítvány, az 1962-ben érettségizett abádszalóki nyugdíjas biológiatanár *Pacsai Norbert* visszaemlékezése: „Nagyobb hatású pedagógust, mint Lukács Ferenc alig ismerem tanárim és tanártársaim között. A biológia tudományának egy rendkívül izgalmas időszakában volt a tanárom. A primitív, Micsurin-féle tudománytalan, de kötelező ismeretanyag mellett akkor kezdett belopakodni a genetikát új alapokra helyező, a Watson-Crick-Wilkins Nobel-díjas triász nevével fémjelzett, a DNS molekulaszervezetét tisztázó biológiai forradalom. Tanárunk széles nyelvismeretének köszönhetően az új tudományos ismereteket folyamatosan követve, már akkor birtokában volt a génelmélet részleteinek, amikor a kollégái a cukorfoszfátláncról (a DNS kettős spiráljáról) még nem is hallottak.

Érdekfeszítő, a lényegyet természetes logikával párosító előadásaival igen értékes ismeretekkel gazdagodtunk. Különösen az emberi anatómia és élettan állt legközelebb a szívéhez. Később tudtuk meg, hogy eredetileg orvosnak készült, amiben akkor kispolgári származása megakadályozta. Ennek tulajdoníthattuk, hogy ezt az életfogytig fájó sebet az embertan magas színvonalú tanításával gyógyígtatta. Egy jellemző példa: tanári asztalán rendezetlen halomban feküdtek az emberi csontok, és felszólítására nekünk kellett kiválogatni a jobb lapockát, a bal szárkapocs csontot, vagy az Atlasz-csigolyát. Természetesen jelest csak az kaphatott, aki a kiválasztott csont latin nevét is tudta. Végtelenül hálás voltam később a főiskolai anatómia szigorlatomon Lukács tanár úr magas követelményeket támasztó elhivatottságáért.

Tudása igazán a szakköri foglalkozásokon mutatkozott meg, hiszen ott a középiskolai anyagot meghaladó témákat is előadhatott. Itt ismerkedhettünk meg – többek között – a már említett genetikai forradalom újdonságaival. Azért a tudásért, amit tanárunktól 1961-ben mi már megkaptunk, csak 1962-ben ítélték oda az orvosi-élettani Nobel-díjat az említett három tudósra. Ez az esemény törte át a keleti országokban a tudományos elhallgatás falát, és lett általános ismeret az, amit mi már Lukács Ferenc tanár úrtól addigra egy alföldi kisváros gimnáziumában megkaptunk.

Ennek a munkának az eredménye, hogy iskolánk egykori diákjai közül több mint kétszázan lettek orvosok. A gyógyszerészek, biológusok, pedagógusok, agrármérnökök, kertész-mérnökök és erdészek száma szinte megbecsülhetetlen.

Tanárunk racionális egyéniségét nagyon szerencsésen egészítette ki a diáklelkeket mesteri fokon kezelő, szintén biológiát tanító felesége, Margitka néni. Ma az igényesen be rendezett, és nagyon korszerűen felszerelt biológia szaktanterem méltán az ő nevüket viseli.”

Eredményeire felfigyeltek a felettes szervek is. Felkérésükre 1967-ben elvállalta a biológia szakfelügyelői megbízatást. Szakértelmének elismerését jelzi az is, hogy az egészségügyi szakiskolák biológia tankönyve egyik lektorának őt kérte fel a szerző, Andrassy Péter.

1976-ban megpályázta és elnyerte a **Bercsényi Miklós Gimnázium igazgatói** állását. Igazgatása alatt az iskola megerősítette addig kivívott helyét a megye legjobb gimnáziumai között. Megtörtént a gimnázium és a kollégium összevonása, megépült a sportudvar és a kondicionáló terem, az új nyelvi laboratórium és a számítástechnikai terem. Az angol nyelv tanításának fontosságát felismerve újraindította e nyelv tanítását a gimnáziumban. Legnagyobb jelentőségű kezdeményezése a 8 osztályos tagozat megszervezése és elindítása volt 1991-ben. 1994. március 1-jén vonult nyugállományba.

Munkáját kitüntetésekkel is elismerték. *Miniszteri dicséretben* részesült, megkapta az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* és a *Kiváló Tanár* címet is.

Ami neki nem adatott meg, ahhoz a munkájával másokat segített hozzá. Tanítványai közül mintegy kétszázan – közöttük én is – végezték el az orvosi egyemet, s több száz tanulója került biológiával kapcsolatos életpályára.

Tanárként szakmai felkészültsége mellett képes volt tanítványaival közvetlen emberi kapcsolatot teremteni: ez volt sikerének titka. Pályáját a **Bercsényi Miklós Gimnáziumban** kezdte **Törökszentmiklóson**. Ez az iskola volt az első és egyetlen munkahelye, az életműve.

Leánya,
DR. LUKÁCS ZSUZSA
Törökszentmiklós

LUKÁCS FERENCNÉ Farkas Margit (Szeged, 1932. 05. 21. – Törökszentmiklós, 2014. 07. 08.) középiskolai tanár, kollégiumi nevelő

*„Jól csak a szívével lát az ember, ami
lényeges, az a szemnek láthatatlan.”
(Antoine de Saint Exupéry)*

1932-ben született Szegeden, egy tehetsős kereskedőcsaládban. A Móra városrészben az egykori családi ház még most is áll. Itt a szülei egy kis vegyesboltot működtettek. A hétköznapiakban sok gyerek játszott a környéken. Többek között Gregor József – később világhírű operaénekes – is, aki szintén arrafelé cseperedett fel. A sok huncutság mellett a boldogságérzést, a háziak lánya által a boltból kicsent csokoládé is fokozta.

A felhőtlen gyermekkor után a Szegedi Közgazdasági Gimnázium következett. A kereskedőnek szánt lány rendre megtanulta az elvártakat, de a gyorsírás elsajátítása örök probléma maradt számára. Úgy érezte, változtatnia kell. Önéletrajzából idézve: *„hívást éreztem a pedagóguspálya iránt”*. Ezért a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Karának biológia–kémia szakára felvételizett, ahová 1950-ben felvételt is nyert.

Mindig is büszke volt rá, hogy egyetemi tanulmányait kiváló eredménnyel végezte. Ábrahám professzor – aki a biológiát tanította – előadásai nagy hatást gyakoroltak rá. Egyetemistaként szívesen járt színházba, táncolni. Szépen öltözködött. Igényes külsejét idős koráig megőrizte. Szegeden ismerkedett össze Lukács Ferencel, aki csoporttársa volt. Sokat tanultak együtt. A kölcsönös szimpátiából szerelem lett, ami megalapozta házasságukat. 1953-ban kötötték meg a frigy.

A diploma megszerzése után, 1954-ben két kijelölt lehetőség kínálkozott nekik a pályakezdésre. **Törökszentmiklóst** választották. A fiatal tanárnő a tékép segítségére szorult: hol is folytatja életét? Az akkori nevén **Állami Általános Bercsényi Miklós Gimnáziumban** kezdtek tanítani. Lukács Ferencné albérletbe került, ahol telente nemcsak a hideg futkosott a hátán, hanem az egerek is a lakásban. 1957-ben örömmel költözött a férjével az Alatkai úti tanácsi lakásba. 1958-ban született Zsuzsa nevű gyermekük. Szülés után hat héttel már ismét a munka következett. A kislányt a gyakori betegségek miatt az apai nagyszülőkhöz viték Kiskunfélegyházára. Egy év múlva a sok hétvégi utazgatás után a Hámori család segített a gyermek gondozásában és nevelésében. Hámori néni, „mamika” lett a pótnagymamám.

Édesanyám megnyugodott, és teljes lelkesedéssel tudott a munkájára figyelni. 1992-ig egyetlen munkahelyén tevékenykedett. Nyolc alkalommal volt osztályfőnök. Egész pályafutása alatt biológiát oktatott. Néhány esetben tanítványai az országos biológiai verseny első tíz

helyezettjei között végeztek. Közel álltak szívéhez az úgymond „rossz gyerekek”, akik sokszor az ő segítségével kerültek ki a pácból. Az ilyen történetek egyike a következő: Egy osztály el nem végzett munkája helyett (tablóbéli székpakolás) egyedül ajánlkozott a feladat elvégzésére. Barátként tekintett csaknem mindegyik kollégájára.

A 38 esztendő alatt tanulószobát vezetett, volt kollégiumi nevelő, az ifjúsági Vöröskereszt tanárfelelőse és 10 évig az osztályfőnöki munkaközösség vezetője.

Egy egykori kollégista, *Pacsai Norbertné Czicze Mária*, abádszalóki nyugdíjas, matematika–fizika szakos tanár így emlékszik vissza: „1959-ben kerültem a gimnázium leánykollégiumába, és leírhatatlanul nehéz napokat éltem át. Húsznál többen laktunk egy szobában igazi kaszárnyai körülmények között. Magánterületünk jóformán csak az emeletes vaságyak egyikén kijelölt alvóhelyünk volt. Testvértelen gyermek lévén, megoldhatatlannak éreztem a beilleszkedést ebbe a szigorú rendet és időbeosztást követelő környezetbe. Három hét után már szilárd elhatározásom volt, hogy hazaköltözöm. Ekkor lépett be az életembe a kollégium csupa mosoly, anyás szeretetet árasztó nevelőtanárnője, Margitka néni. Később tudtam meg, hogy külön figyelmet szentelt az »egykékre«, mert neki sem volt testvére, így ismerte azt a reménytelen magányt, amit átélnek azok a gyermekek, akik egy kis család dédelgető középpontjából egyik napról a másikra, egy idegen közeg peremén, talajvesztetten, teljesen elbizonytalanodva keresik a helyüket. Nagyon sok időt szánt a beszélgetéseinkre. Kitűnő pedagógiai érzékkel szeretettel töltötte meg az addig ridegnek érzett környezetet. Szinte minden lépésemet anyapótló gondossággal kísérte. Ez a szeretetre építő pedagógia fokozatosan olyan biztonságérzetet adott, hogy a kollégium otthonommá vált. Eltávozásokról, szünidőkről immár szívesen utaztam vissza diáktársaimhoz. Örömemre szolgált az a bizonyosság is, hogy Margitka néni jóságos lelki támogatásával folyamatosan megajándékoz.

Kapcsolatunk annyira bizalmassá vált, hogy családi életének a szervezésébe is bevont. Ha férjével olyan kötelező rendezvényen kellett megjeleniük, amely a késő esti órákig tartott, akkor rendszerint engem kért ki a kollégium igazgatójától – Horváth Ilonától –, hogy a nagymamától visszaköltöztetett bölcsődés korú kislányukra, Zsuzsára vigyázzak. Ilyenkor a gyermekszoba kényelme és egy bájos kislány társasága volt a jutalom. Margit néni személyisége, szeretetközpontú pedagógiája, a lelki szükségekkel bajlódók segítése számomra életre szóló példa maradt. Meghatározó része van abban, hogy magam is pedagógus lettem.”

Édesanyám életét végigkísérte migrénes fejfájása. Én, aki orvosi egyetemre jártam, igyekeztem enyhíteni e súlyos teher elviselésében, a hétköznapiakban. Horváth Ilonka, a népszerű szakácskönyv-szerző – aki kollégája volt a gimnáziumban – csiszolta sütés-főzési tudományát, olyan sikerrel, hogy családi-ünnepi összejöveteleink alkalmával még ma is a nagy receptjei szerint készül az ebéd.

Írásomból kitűnik, hogy Anyukám mindig a szívével „gondolkodott”. Hivatalos jellemzésében, mely a szüleimről elnevezett biológiai előadó bejáratánál található, többek között a következő olvasható: „Hivatásszeretet, gyerekszeretet hatotta át munkáját. Egész lényéből valami megmagyarázhatatlan jóság és szeretet sugárzott.”

Leánya,
DR. LUKÁCS ZSUZSA
Törökszentmiklós

M

„Az embert megszülni nehéz, de
jóra nevelni még nehezebb.”
(M. Gorkij)

MAGYARY BÉLA (Kraszna, 1918. 05. 24. – Derecske, 2017. 08. 20.)
általános iskolai tanár

Szilágy vármegyében született ötgyermekes család legkisebb gyermekeként. Édesapja, Magyary András a derecskei járás alhadnagy rangú csendőr-szakaszparancsnoka volt. Apai nagyapja földnélküli nyolcgyermekes parasztember volt, anyai nagyapja pedig tanító. Gyermekeik szétszóródtak a nagyvilágban. Többen közülük Magyarországon és Erdélyben vertek tanyát.

Magyary András és Jakó Mária házasságából öt gyermek született.

Béla (1918) volt a legfiatalabb. Az I. világháború idején igyekeztek az anyaország belsejébe jutni. Krasznáról, Szilágy megyéből a románok elől úgy menekült a család, hogy az alig egyéves csecsemőt teknőben úsztatták át a Kraszna vizén. Püspökladány, Kunhegyes, Jászberény után végül Derecskén telepedtek le. Testvére, András (1913–1985) Kaposváron élt családjával, tanári képesítést szerzett. Az öt testvérből négyen választották a pedagóguspályát. Magyary Árpád és Magyary Olga Derecskén éltek, mindketten pedagógusok voltak. Mindkettőjük életrajza megtalálható a *Pedagógusok arcképcsarnoka* 2004. évi kötetében. Károly nevű testvérük 1943. január 15-én hősi halált halt Oroszországban.

Magyary Béla gyermekéveit Derecskén töltötte. Az újonnan létesített városrészen laktak, a Nagyállomás melletti Újtelepen. Ugyanitt végezte a négy elemi osztályt és a polgári iskolát is. A polgári elvégzése után 1933-ban a Debreceni Református Kollégium elemi népiskolai tanítóképzőjébe jelentkezett, és 1939. június 10-én szerzett *„elemi népiskolai tanítóságra képesítettet”* oklevelet. Ebben az időben volt osztályfőnöke Gáborjáni Szabó Kálmán festőművész, aki Debrecenben 1922-től a rábízott leendő néptanítókat, majd Budapesten a Képzőművészeti Főiskola hallgatóit a művészetek, a képzőművészet szeretetére nevelte. Gáborjáni személyisége nagy hatással volt Magyary Béla erkölcsi tulajdonságainak kialakulására. Adottságai, képességei mellett ennek a hatásnak tudható be, hogy pedagógiai munkássága fő szakterületének a rajzot választotta.

A tanítói oklevél megszerzését követően orgonista kántori vizsgálatra jelentkezett. A vizsgálobizottság református egyházi énekből és orgonából vizsgáztatta. Mivel ezek szerint a kiszabott követelményeknek megfelelt, a magyarországi református egyház kántorképesítő vizsgálati szabályzata értelmében református orgonista kántori állásra képesítettnek nyilvánította 1939. évi június hó 30. napján. Az okiratot Derecskén 1939. december 14-én bemutatta, de mint tanító nem tudott elhelyezkedni. Mint kisegítő, a Derecskei Állami Adóhivatalnál kapott munkát 1939. május 1-től 1939. augusztus 1-ig, majd a nyíregyházi Államépítészeti Hivatalnál írnok-bérfejtő munkaterületen munkafelügyelő munkakört töltött be. 1940. március 1-től október 19-ig Derecske Községi Adó Hivatalnál adóellenőrként dolgozott.

Az első ideiglenes tanítói állást az **Állami Elemi Népiskolában** 1940. október 23-án kapta **Krasznán** a Járási Katonai Parancsnokságtól. Ott tett fogadalmi esküt is. Sajnos, rövid ideig tartott a munkája, mert 1940. december 2-án behívták katonának a karcagi 10/III. zászlóalj

7. századához. A karcagi katonai szolgálata alatt mint szakaszpapancsnokot beosztották az önkéntes iskolához, a póttartalékos karpaszományos iskolához előadónak.

1943. szeptember 24-én kivitték a frontra. *Vitéz Magyary Béla Derecske díszpolgára* cím alatt a Szabolcs-Szatmár-Beregi Almanach 24. kötetében (In-Forma Kiadó, Nyíregyháza, 2008.) olvashatunk arról, hogyan élte túl a háborút: „Zászlósként az ukrán frontra került, ahol a vasúti szállítás biztosításában vett részt, román, ukrán és magyar katonatársaival együtt. 1944 márciusában három hét szabadságot kapott. Miután visszatért hadosztályához, szembesült a szomorú ténnyel: az oroszok megtizedelték bajtársait, alig maradt egy-kettő közülük. Az egyre gyakoribb szovjet támadások miatt meghátrálásra kényszerültek. 1945. március 11-én súlyosan megsebesült: bal bokáját aknaszilánk ronsolta szét. Ekkor kórházvonatra rakták, amit viszont bombatámadás ért. Béla bácsi úgy menekült meg, hogy a vasút melletti árokba ugrott. A sebesülteket a németek összeszedték, s a piseki (csehszlovák) kórházba szállították. Le akarták vágni a lábát, de »próbaképpen« meghagyták. Május 9-ét, a világháború befejezésének napját is ott élte meg, ahonnan már foglyként szállították tovább. Augusztus 6-án viszonylag gyógyultan került amerikai büntetőtáborba. A málenkij robotot úgy úszta meg, hogy az amerikai katonák végig haza kísérték a volt foglyokat a kaposvári szűrő táborba. Onnan többszöri átszállással, a vonat tetején utazva, 1946. április 23-án húsvétra, egyben névnapjára tért haza.”

Hazatérése után Debrecen mint törvényes hajdúváros és Hajdú Vármegye Igazoló Bizottsága kiállította számára is az igazoló okiratot, miszerint ő magyar állampolgár. Bihar vármegye akkori tanfelügyelője a **Monostorpályihoz** tartozó, attól 4 km-re lévő **Liget tanyára** helyezte ki tanítónak 1946. május 20-tól. Innen áthelyezéssel 1946 szeptemberében a **Derecskei I. számú Általános Iskolához**, a polgári iskola utódjához, a leányiskolába került. 1959-től a derecskei fiúiskolába, a **II. számú Általános Iskolába** helyezték. Ott dolgozott, fő munkahelye ez volt nyugdíjba vonulásáig.

1955-ben elvégezte Egerben a tanárképző főiskolán a földrajz–rajz szakot, és aztán főleg rajzot tanított.

Fő munkaköre mellett dolgozott az **Önálló Mezőgazdasági Népiskolában**, az **Aranykalászos Gazdaképzőben** 1947–1952 között és a **Dolgozók Iskolájában** esti tagozaton öt évig. A **Pallagi Mezőgazdasági Technikum kihelyezett tagozatán** három évig mint osztályfőnök tevékenykedett, és közismereti tárgyakat tanított. A derecskei gimnázium – később **Tótfalusi Sándor Gimnázium** – megalakulása után több évig óraadó volt, rajzot és művészettörténetet tanított. 1954-től járási rajz munkaközösség-vezető, majd területi rajz munkaközösségi felügyelő lett. Tagja volt a Bihari Rajz Stúdióknak.

Rendszeresen részt vett továbbképzéseken. Így 1958–1961 között a Hajdú–Bihar Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának művelődésügyi osztálya által szervezett ideológiai oktatáson, elvégezte a dialektikus és történelmi materializmus alaptanfolyamot, majd komplex pedagógiai szemináriumon vett részt 1974-ben és 1976-ban.

Az úttörőmozgalom megalakulása után tevékenyen vett részt a közösségi munkában mint rajzvezető. A derecskei úttörőház programjaira rendszeresen szervezte a tanulókat. Nyáron ős- és rajzvezetőképző táborokat szervezett, vezetett, és nyári táborokban vett részt, ahol a tanulókkal együtt sokat sportolt, túrázott. Az általános iskola és a gimnázium mozgalmi életét összhangba tudta hozni, az ifivezetőket is bevonta a munkába. Mindezt könnyedén és nagy szeretettel végezte, fáradhatatlan lelkesedéssel, példaadással.

Személyesen 1964-ben ismertem meg Béla bácsit, amikor a derecskei gimnáziumba mentem tanulni. Ifivezetőket toborozott, és én jelentkeztem, mert tanár szerettem volna

lenni. Így kapcsolatba kerültem a kisebb gyerekekkel. Négy évig dolgoztunk együtt tanítási időben és nyári szünetekben is. Gyermekszeretete, bizalma gyerek és felnőtt iránt példa volt számomra. Úgy hívott, hogy: kislányom. Ez a megszólítás is meghitt volt, mint ahogy mi fiatalok Béla bácsinak és nem tanár bácsinak hívtuk. Én is rajz szakos tanár lettem. A legnagyobb megtiszteltetés akkor ért, amikor váltottuk egymást a gimnáziumban, és átadta a »stafétabotot«. Egy mappát adott át. Benne voltak azok a rajzok, amelyeket a Debreceni Kollégiumban Gáborjáni Szabó Kálmán tanár úrral készített. Megható volt számomra ez a kedves emlék – alfa és ómega –, melyet ma is őrzök.

1953. aug. 1-jén feleségül vette Pálffy Jolán matematika–fizika–kémia szakos tanárnőt. Két gyermekük született: Ildikó (1954–2002), aki szintén a pedagóguspályát választotta, édesapja képességeit örökölte, földrajz–testnevelés és rajz szakos tanár lett. (Életét lásd: *Pedagógusok arcképcsarnoka 2004.* Szöllősi Imréné. Nagy fájdalom érte őket, amikor 47 évesen elvesztették.) Fiuk, Béla a debreceni televíziónál technikusként dolgozik. Nyugdíjas korában az unokák jelenléte jelentette számára az örömet és a segítséget. Aktív közéleti tevékenységet folytatott dolgozó éveiben és nyugdíjasként is.

A pedagógus szakszervezetbe 1946 szeptemberében lépett be, iskolai bizalminak választották. 1948-tól járási bizottsági tag, sportfelelős, 1957-től gyermeküdültetési felelős. 1960-tól a szakmaközi bizottság sportfelelőse, 1963-tól járási pedagógus szakszervezeti titkár 1978 decemberéig, a derecskei járás megszűnéséig. 1980-tól a Berettyóújfalui Járási Pedagógus Szakszervezetének elnöke, majd bizottsági tagja.

Az 1956-os események egyik szemtanúja volt Derecskén, mivel ő volt a járási és helyi forradalmi bizottmány titkára. Ő írta a gyűlések jegyzőkönyvét. Tanúként idézték be a debreceni bíróságra a jegyzőkönyv miatt, de szerencsére nem kapott börtönbüntetést.

Derecske sportéletének meghatározó egyénisége volt. *Szilágyi Sándor és Szilágyi Tibor* a sport terén végzett kiemelkedő tevékenységét a *Nyolcvanéves Derecske labdarúgó sportja* című könyvében így méltatja:

„Labdarúgó-játékvezető vizsgát tett 1939-ben. Az 1939/40-es idényben egy fél szezon erejéig a nyíregyházi TEVE NB II-es csapatában játszik. Tavasszal visszatér a Derecskei MOVE-ba. A II. világháború után 1958-ig játszik Derecske csapatában. Általában jobbszélső és csatár posztokon, pályafutása utolsó évtizedében balhátvédként szerepel. Gólerős, kemény játékos, mindig szerette kedvenc sportját, a labdarúgást. A pályán mindig becsülettel végigküzdötte a mérkőzéseket. A Kerületben megrendezésre került 1948-ban az Észak-Bihari EPOSZ (Egyesült Parasztifjúság Országos Szövetsége) kupa, amelynek szervezésében aktívan részt vett, ez idő alatt Derecske SE csapatának intézője is volt. Tagja az 1951. évi derecskei járási bajnokságnak és az 1955. évi megyei II. osztályt nyert együttesnek is. Az 1957/58-as bajnokság őszi idényében edzője a derecskei Traktor együttesének is. A derecskei járás bajnokságában rövid ideig játékvezetőként közreműködik. Az 1960-as évektől a Derecskei Járási Sportbizottságának vezető tisztségviselője. 1963-tól a Derecskei Járási Atlétikai Szövetség elnöke. Több évtizedes sportbeli munkájának elismeréseként a Hajdú-Bihar Megyei Testnevelési és Sportbizottság sportvezetői munkáját emléklappal jutalmazta 1966-ban és 1967-ben. Az Országos Testnevelési és Sporthivataltól a Testnevelés és Sport érdemes dolgozója díszoklevelet kapta 1969-ben.”

1983-ban ment nyugdíjba, de nyugdíj mellett még három évet tanított. Sokat kerékpározott, és nézőként részt vett a város minden megmozdulásán. Hetente egyszer a helyi művelődési házban találkozott barátaival a totó-lottó klubban, ahol elbeszélgettek a régi és a napi sporteseményekről. Nagy öröm volt számára mindig, amikor osztálytalálkozókra hívták.

Egy 2016-ban készült fotó őrzi az utolsó osztálytalálkozó emlékét.

2017. augusztus 20-án 99 éves korában hunyt el. Augusztus 31-én vettünk búcsút szeretett Béla bácsinktól volt tanítványai, kollégái a derecskei református temetőben.

Kitüntetései: Kiváló Pedagógus (1971), • SZOT elismerő oklevél és Érdemes Munkáért dicséret oklevél, • Derecske Város Díszpolgára (1995), • 2006-ban megkapta az Országos Vitézi Szék javaslatára a vitézi címet.

Első diplomája után átvethette a Református Kollégium által adományozott arany (1989), gyémánt (1998), vas (2003), rubin (2008) és gránitoklevelet 2013-ban.

Kollégája,
SZŐLLŐSI IMRÉNÉ
Derecske

MAKAY LAJOS (Tyukod, 1941. 06. 15. – Tyukod, 2012. 02. 17.) általános iskolai tanár, szakfelügyelő, villamosmérnök, főiskolai adjunktus

Makay Lajos gazdálkodó apa és Szabó Julianna háztartásbeli anyja első gyermekeként született a román határhoz igen közel lévő kis falucskában. Édesapjától a háborús időszakban a megélhetést jelentő lovait elvitték, maga pedig orosz fogságba került. Anya és gyermeke elég nehéz körülmények között élt. Lajos már hatéves volt, amikor az édesapja hazaérkezett, ekkor meg a földet is be kellett vinni a téeszbe. Ezt az egyébként is megtört édesapa nem nagyon tudta elfogadni, elment Budapestre, az építőiparban helyezkedett el, s a hírhedt feketevo-nattal ingázott kéthetente. Lajosnak már kisgyerekként is nagyon önállónak kellett lennie, segíteni az otthoni házi munkában, a kicsiny gazdaságban (hatévesen már szántott).

Az általános iskolai tanulmányait Tyukodon kezdte és fejezte be, harmadik osztályos volt, amikor megszületett a kis öccse. Jó és szorgalmas tanuló volt, de sok idejét elvette a testvére felügyelete, olykor csak éjszakákba nyúlóan tudta kielégíteni tudásszomját. Szinte minden iránt érdeklődött. Középiskolába Mátészalkán, az Esze Tamás Gimnáziumba járt, ahol kitűnt jó műszaki érzékével, a reáltantárgyak iránti érdeklődésével. Különösen érdeklődött a fizika iránt. Az akkori időben sokszor hallgatta a rádióban szereplő Öveges professzor előadásait, el nem mulasztotta volna, s ezután szívesen kísérletezett, magvalósítva a rádióban hallottakat.

Érettségi után az Egri Pedagógiai Főiskola matematika–fizika–műszaki ismeretek szakára jelentkezett. Sikeres felvételi után eredményesen tanult, bekapcsolódott a főiskola mozgalmi munkájába. Nyaranta Csillebércen vállalt munkát, hogy önfenntartó legyen, így segítve családját. A főiskolán fizikából kitűnt hallgatótársai közül, tanítási gyakorlatán a vezetőtanártól szinte mindig dicséretben részesült. Talán ez volt az a döntő dolog, ami meghatározta további életét is: **Nyírbátorban az 1. sz. Általános Iskolában** pontosan ekkor kerestek fizika szakos tanárt, s Puskás Lajos (*Pedagógusok arcképcsarnoka*, 2007.), az iskola akkori igazgatója felajánlotta neki az állást. Ezt örömmel elfogadta, s az általános iskolai tanári oklevél megszerzése után 1963. szeptember 1-jén megkezdte pedagógusi életútját az iskolában.

Jó közösségbe került, ahol a hivatástudat, a gyermekek iránti szeretet, a magas szakmai tudás volt a meghatározó, csak tanulni tudott kollégáitól. Hamar beilleszkedett. Átvette

a Kovács Gyula bácsi (*Pedagógusok arcképcsarnoka*, 2018.) által kifejlesztett fizikasztárt, szaktantermet és szakkört, melyet sikerült rövid időn belül magasabb színvonalra fejleszteni. A szakkört és a szertárt is Öveges professzorról nevezték el, ahol a gyerekek kedvükre kísérletezhettek. Fizikaórái élményszámba mentek. Az értelem kibontakoztatása volt a fő célja, nem a képletek bebefűztetése. Műszerekkel mérték a tanulók a feszültséget, az áramerősséget, s majd ezek hányadosaként jutottak el az ellenállás fogalmához, Ohm törvényének a megfogalmazásához. A fizika tudományát a gyakorlatban tárta a gyerekek elé, a szakkörön való kísérletezésekkel olyannyira „megfertőzte” a tanulókat, hogy ezt otthonaikban is folytatták, bújták a szakirodalmat a szükséges eszközök előállításához. A kiemelkedő fizikatanári tevékenysége alapján megbízták fizikából járási szakfelügyelettel, bemutató órák szervezésével, a fizikát tanító kollégák továbbképzésével. Az iskola híres volt az úttörőcsapatáról is, Lajos itt is jeleskedett, miután elvállalta a csapatvezető-helyettesi teendőket. Sok tapasztalata volt a nyári csillebérci úttörőtáborban végzett munkája alapján.

Puskás Lajos, volt igazgatója, aztán Baracsi Pál, volt csapatvezetője is Nyíregyházára – az akkor még **Tanárképző Főiskola** gyakorlóiskolájába – kerültek dolgozni, s valószínűleg az ő javaslatukra hozták be Lajost 1966-ban, a Kálmán György által alapított **Műszaki Ismeretek és Gyakorlatok Tanszékre**. Kálmán György, Tóth György József és Bágyi Péter (*Pedagógusok arcképcsarnoka*, 2014.) mellett tanársegédi beosztást kapott. Elsősorban a hallgatók gyakorlati képzésével s a tantárgy elektromos részének gyakorlataival foglalkozott. A hallgatók mozgalmi munkába való bekapcsolása és a honvédelmi nevelés is az ő feladata volt. Később megbízták az MHSZ klubtitkári feladataival is. A szakmai gyakorlatok szervezését, a hallgatók tudományos diákköri munkára való felkészítését szívügyének tekintette. Tapasztalatairól, elképzeléseiről több cikke jelent meg szaklapokban. Bekapcsolódott a tanszéki kollégák taníróprogramjába. A nyolcadik osztályos tanulók részére az önálló tanuláshoz a műszaki ismeretek és gyakorlatok elektrosztatikai részéhez (házi használatra) munkafüzetet állított össze, melyet a gyakorlóiskolai tanulók próbáltak ki. Munka mellett saját önképzését sem hanyagolta el, a Műszaki Egyetemen tanult tovább. A hallgatók szerették, annak ellenére, hogy szigorúságáról volt híres. Emellett segítőkész és következetes volt, s szívesen beállt közéjük az eszközök biztonságos használatát megmutatni, segített egy-egy kísérletet elvégezni.

Az általa vezetett gyakorlatokra, gyárlátogatásokra így emlékszik egy kedves tanítványa, Galántha Györgyné: „1966 őszén, a Főiskola történetében először mi lettünk az első műszaki gyakorlatok és ismeretek szakos hallgatók. Makay tanár úr is akkor került az intézménybe mint fiatal tanársegéd. Mondhatni tehát – egyszerre kezdtük a pályát! Korban csak néhány év, tudásban azonban mérhetetlen volt a különbség közöttünk. Ezzel az elektrotechnikai gyakorlatok során hamarosan szembesültünk. Nagy ambícióval gyűjtögette a szemléltetéshez szükséges elektromos eszközöket, műszereket, no és pótolta azokat, amelyeket mi tönkretettünk. Mert bizony miközben ő igyekezett az elméletet összekapcsolni a gyakorlattal, s mindenkit megtanítani az elektromosság rejtelmére, törvényeire, eközben mérőműszerek mentek tönkre, elektromos szerelvények füstöltek el. Most is emlékszem az »amperszagú« gyakorlatokra! Ő sohasem háborodott fel, mindig türelmes és segítőkész volt. Az új kollégiumi rádiórendszer bevezetéséhez különböző eszközökkel segített, szerzett nekünk hangszórókat, sőt hibakereséshez még egy hanggenerátort is. A szervezés nagymestere volt. Segítségével eljutottunk a Salgótarjáni Kohászati Üzemekbe, ahol 3 hétig dolgoztunk, és szennázós dolgokat láthattunk. Testközelből figyelhettük meg az üvegfűvást. Elvitt minket a Paksi Atomerőműbe, pedig oda nem igen engedtek be akárkit! A szabad idő eltöltésére is mindig voltak ötletei. Remekül főzött bogrács méretű adagokat is! Mint fiatal tanár sokoldalú személyiség, elszánt, fáradhatatlan és nagyon jó humorú volt.”

Szilágyi Lászlóné nyugdíjas szakvezető tanár szívesen gondolt vissza arra, hogy milyen jól tudtak együttműködni a gyakorlóiskolában, a hallgatók tanítási vázlatainak javításakor vagy a tanításuk értékelésekor. Az általa készített elektromossággal kapcsolatos munkafüzet használatát alaposan megbeszélték, a tapasztalatokat közösen állapították meg. Nem volt

A nyírbátori 1. sz. Általános Iskola tanáraival és a végzős osztállyal (1966)

rest az olyan feladatokon változtatni, amelyek a gyerekeknek nehezen mentek. A munkafüzet kipróbálásának tapasztalatait publikálták, s ezért az Országos Pedagógiai Intézettől elismerésben részesültek. A sikert nem sajátította ki saját magának, szerényen vette tudomásul, a gyerekeknek gratulált kitartó munkájukhoz. Segítette a gyakorlós gyerekek városi, járási és országos versenyre való felkészítését. Megszervezte, hogy a gyerekek szerepeljenek a tv „Három kívánság” című műsorában, ami óriási élményt jelentett nekik.

Mint az arcképvázlat egyik szerzője (Raffay Zoltánné) szükségesnek tartom kiemelni, hogy jól lehetett vele együtt dolgozni, nem kérkedett a tudásával. Jó barát is volt. Gyakran emlegettük a nyírbátori éveket, bár nem egy iskolában tanítottunk, de a két iskola gyakran szervezett a gyerekeknek közös táborozást vagy kirándulásokat. Közel egyszerre jöttünk el Nyírbátorból, s mindketten a főiskola állományába kerültünk. Zárótanítások alkalmával nem nagyon különbözött a véleményünk a hallgatók munkájáról. Időközben elvégezte a BME villamosmérnöki karán a műszer–automatika szakot, villamosmérnök lett, s ezzel együtt főiskolai adjunktus kinevezést kapott. (Szülei nagyon boldogok és büszkék voltak első generációs értelmiségi gyermekükre.)

Lajos a hallgatók honvédelmi nevelését is úgy irányította, hogy a hallgatók felkészülten mentek ki az iskolákhoz, ha esetleg ezt a feladatot kellett ellátniuk. Azt tartotta: *„Egy jó tanár meg tudja győzni tanítványait – legyenek azok általános iskolások vagy főiskolások –, hogy a tanulás nem csupán kötelesség, nem kellemetlenség, nem a szabadság korlátozása, hanem kaland és olyan hatalmas szabadság kulcsa, amelyről a tanulás előtt nem is álmodtak.”*

2003-ban, 40 évi szolgálat után ment nyugdíjba, nehezen élte meg az akkori főiskola átszervezését, a leépítéseket. Nyugdíjas évei nagy részét tíz unokájának szentelte, segített gyermekeinek az építkezésben, a gyermeknevelésben. Munkássága során több elismerésben volt része az ifjúsági mozgalomban kifejtett tevékenységéért, majd a szakmai munkájáért is. Felesége, akivel még a csillebérci táboroztatáskor ismerkedett meg, ma már nyugdíjas pedagógus. Három gyereke közül Gábor fia szintén villamosmérnök lett. Másik két gyermeke, Zsuzsa és Attila belsőépítészek. Hirtelen rosszul lett után távozott közülünk. Családja, kollégái és hallgatói szomorúan kísérték utolsó útjára a tyukodi temetőben.

RAFFAY ZOLTÁNNÉ
és MAKAY LAJOSNÉ
Nyíregyháza

DR. MEDGYESI JÁNOSNÉ dr. Molnár Olga (Budapest, 1918. 03. 14. – Mátraverebély, 2004. 02. 07.) középiskolai tanár

1918. március 14-én született Budapesten. Édesapja bíró, édesanyja tanítónő volt. Az általános iskolai tanulmányait (1924–1928) helyben, majd a középiskolát a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban (1928–1936) végezte, mindvégig jeles eredménnyel.

A Pázmány Péter Tudományegyetem magyar–német szakán kapott diplomát 1941-ben. 1942-ben férjhez ment dr. Medgyesi János orvoshoz, és **Losoncon** kezdte el középiskolai tanári pályáját, ahol német nyelvet oktatott. 1943-ban doktorált finnugor nyelvészetből.

1945 őszén Losoncról Mátraverebélybe költöztek az ismert történelmi okok kényszere miatt. Itt férje mellett mint orvosírnok dolgozott 1962 szeptemberéig, amikor megalakult a **Kisterenyei Gimnázium**. Ebben a gimnáziumban 1962-től 1981-ig tanított, főként német nyelvet. 1981 után, amikor nyugállományba vonult, a **TIT**-ben folytatta a német nyelv tanítását, ahol tanfolyamokat vezetett, külföldi utakat szervezett. Iskolájában, a **Váci Mihály Gimnáziumban** rendszeresen tartotta az érettségi előkészítőket, a korrepetálásokat, a hátrányos helyzetű tanulókkal való foglalkozásokat.

Évtizedeken át idegenvezetőként járta az európai országokat – felnőttekkel és tanulókkal egyaránt. Mátraverebélyen is megszervezte a helyi hátrányos helyzetű, főként cigány származású tanulók felzárkóztatását magyar és német nyelvből.

Haláláig tagja és előadója volt a megyei TIT-nek és a Nyelvtudományi Társaságnak. Közben özvegyen felnevelt és taníttatott négy gyermeket, akikből tanár, közgazdász, orvos és jogász lett.

Dr. Medgyesi Jánosné dr. Molnár Olga tanári tevékenységéről sokat tudok, mert 22 évig tanítottam vele a Váci Mihály Gimnáziumban, Bátorterenyén. Mindannyiunk Olgi nénije, a tantestület közösségének irányítója, lelkes segítője, ötletadója volt. Kiegyensúlyozott, lelkes, vidám személyiségével a mindennapi munkánk kellemes hangulatát és optimista légkörét tette lehetővé. Mindenkihez volt kedves, udvarias szava. Bárki, bármikor fordulhatott hozzá – ő türelemmel, diszkréten meghallgatta, segített tanácssal, eligazító véleménynel, vigasszal. Mindezekhez az orvos férje melletti tapasztalata, tudása adta az ismereteket. Tanítványaival mindenkor megtalálta a közös hangot. Bátorítást, önbecsülést nyújtott az ún. hátrányos helyzetű, visszahúzódozó, kis településekből jött, bejáró tanulóinknak.

Német- és magyaróráin szívesen, eredménnyel alkalmazta a hagyományos és a legújabb módszereket is. Szerette a csoportmunkát, ahol padosoronként – tudás szerint kaptak különböző nehézségű feladatokat a tanulók. A megyében elsőként vezette be a német tanteremben, a nyelvi laborban a diavetítéses, majd a komplex német nyelvoktatást, kimagasló sikerrel. Mindezekhez a gépeket, a nyelvi labort a bolgár nagykövetségtől kapta az intézmény. A tanórákon vetítendő anyagot, a diákat, a német nyelvű szövegeket s a tankönyveket az akkori NSZK-től kaptuk. A kazettákat, a tankönyveket a tanulók hazavihették otthoni gyakorlás céljára. Így válhatott számtalan tanítványa németnyelv-tanárrá vagy idegenvezetővé. A sikeres oktatást rendkívüli szervezőképessége is segítette.

Hagyományt teremtett a német és magyar nyelven előadott Goethe és Schiller-eseteknek. Ez alkalommal irodalmi színpad jellegű előadásoknak lehettünk fültanúi.

Minden tanévben megszervezte a budapesti színház- és operaelőadások látogatását, amelyekre szakszerűen felkészítette tanulóit. Sok tanulóknak életében először járt operában. Ezzel a tevékenységgel tudatosan pótolni kívánta az ingerszegény környezetből száрма-

zó bányászgyermekek műveltségét.

Németóráin a német zeneirodalom klasszikusait is megismertette az énekszakos kolléga segítségével. Ezzel is biztosítani kívánta a tanóráinak kellemes, megnyugtató, sőt pihentető légkörét. Mindezekkel hozzásegítette tanítványait ahhoz, hogy az idegen nyelv elsajátításához szükséges motivációt megszerezzék. Tanítási órái élményszerűek, vidámak voltak. Mindig azt vallotta: a nyelvtanulás sikeréhez a zene megszerettetése is szükséges.

Híresekké váltak a délutáni német-szakkörei, amelyekre más intézményekből is rendszeresen jöttek vendégek. A látogatók főként a német nyelvből továbbtanulni kívánók voltak, de sok érdeklődő is szívesen vett részt ezeken. Itt adódott alkalom a versenyekre felkészülni, a pályázatokon részt venni és kibontakoztatni az ún. kreatív tevékenységeiket. Lehetőségük nyílt az NDK, az NSZK gazdasági, kulturális, művészeti életének megismerésére. Sokoldalú, lelkiismeretes és eredményes oktató-nevelő munkájának elismerésül 1978-ban a Népek Barátsága emlékéremmel tüntette ki a német nagykövetség.

A német nyelvű érettségi vizsgáira szinte az egész tantestület „beült”, mert vetített filmes érettségit láthatott, hallhatott, amelyből messze kitetszett a tananyagon kívüli tudás. Mivel magyar nyelv és irodalom szakos is volt, a németóráin arra is ügyelt, hogy a magyar írók-költők által alkotott műveknek német nyelvre fordítását is megtanítsa, s ezzel a két nép egymásra hatását erősítette. Rendkívül örült tanítványai sikereinek, akik közül sokan országosan, sőt határainkon túl is elismert, vezető személyiségek lettek (államtitkár, tanszékvezetők, egyetemi oktatók, professzorok stb.).

„1962 szeptemberében találkoztam dr. Medgyesi Jánosné Olgi nénivel. Akkor kezdem a 9. osztályt a kisterenyei 12 évfolyamos iskolában. Olgi néni is ekkor indult a pedagóguspályán. Lelkesedése bámulatra méltó volt. Annál csak nagy, kulturáltsága és választékos beszédmódja volt csodálatosabb.

Azt hiszem, jól viselte, ha óráin klasszikus verstani ismeretekre, görög-római eposzokra kérdeztünk rá, vagy tőle akartuk megtudni, hogy ejtjük egy-egy francia regény hőseinek nevét. De tőle hallottunk először az összehasonlító nyelvtudományról is. Elképesztőnek találtuk, hogy hány verssort tud ógörögül, latinul, franciául, finnül és természetesen magyarul.

Mi is sok német verset tanultunk. Muzeális értékű gótbetűs könyveiből másoltuk a verseket, kinek melyik tetszett, majd klubesteken elő is adtuk. (Érettségi találkozóinkon most is előkerül egy-egy Schiller-ballada.) Talán nem mindenkinek jelentett olyan sokat az osztályfőnök, mint nekem, de mindenki csodálta. Én az első pillanattól kezdve éreztem, hogy szeret engem. Nagyobb terheket rakott rám: szeretettel tette, és én szeretettel fogadtam. Segítségét a gimnáziumban és később is érezhettem. Mikor kiderült, hogy nem vagyok túl jó anyagi helyzetben, tanítványokat szerzett nekem a nyári szünetre.

Aztán 1972-től kollégák lettünk volt középiskolámban. Számomra ő volt a megközelítendő példakép, de (ahogy mondogatni szoktam) csak a táskáim súlyában tudtam megközelíteni Olgi nénit, ahogy cipeltem az iskolába a versesköteteket, hanglemezeket vagy a kötelező olvasmányokat több példányban.

A falujában, Mátraverebélyben nem sokan tudták, hogy a doktorné asszony maga is doktor. A nagy tudású emberek szerénysége jellemezte, senkivel szemben nem érezte szellemi fölényét.”

„Mindannyiunk kedves Olgi nénije úgy él emlékezetünkben, mint a művelt, bölcs, lelkes, fáradhatatlanul tenni-tanulni vágyó, végtelenül kedves, a tanítványait és kollégáit tisztelő személyiség. Egyéniségére jellemző volt, hogy nem lehajolni akart tanítványaihoz, hanem »hozzájuk emelkedni« bölcs belátásával, humánusával. Emlékét mély tisztelettel és

A gyémántdiploma átvétele. Budapest, 2001.

szeretettel megőrizzük!” – emlékezik Oravecz Lászlóné középiskolai tanár.

„Dr. Medgyesi Jánosné dr. Molnár Olga némettanárnőm volt a középiskolai években, bizonyára meghatározó számomra, hiszen példája nyomán lehettem én is magyar–német szakos középiskolai tanár, ha ez nem is tudatosult bennem kezdetekben. Próbáltam, de nem tudok visszaemlékezni egy teljes németórára sem, pillanatképek vannak, amelyek jól viszhatózzák a tanórák hangulatát. A németórák azért voltak különlegesek a Kisterenyei Gimnáziumban, mert Olgi néni is különleges volt. A hetvenes

években még a grammatikai szemlélet és az idegen nyelvi irodalom példái álltak a nyelvtanítás középpontjában. Ennek érzékeltségét fokozta tanárnőnk azzal, hogy minden órán megjelentek országismereti tartalmak is: Európát látott tanárnőnk mesélt idegenvezetői tapasztalatairól. Az órára nem készülőknek ez maga volt a megváltás, az érdeklődők pedig itták a szavait. Ma már tudom, hogy nem elkalandozás volt ez, hanem az akkori nyelvtanítási divat felülírása: a németórákon a nyelvhasználatot és az idegen nyelv ismeretének előnyeit akarta tanárnőnk előtérbe helyezni. Aki kihasználta ezt, és elsajátította a német nyelv alapjait, az mai napig hálás érte, aki nem, az báncózik a lehetőség elmulasztásán.

Egy vidéki, idegen nyelvben szegény környezetben számunkra természetes volt a nyelvi labor használata, amihez tanárnőnk a segédanyagokat (könyveket, gyakorló füzeteket) az akkori NDK-központból szerezte be. Magától értetődőnek véltük, hogy tartotta a kapcsolatot a nyelvtanítás fellegváraival, a magyarországi német intézetekkel. Meglátogatta óráinkat a német lektor is. Emlékszem, hogy az Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny döntőjére készülve őt kellett felkeresnem, hogy egy sikeresen elmondható prózai szöveget találjunk nekem. Hogy ennek milyen jelentősége volt egy vidéki kisgimnáziumban, azt csak akkor értettem meg, amikor egy tanítványom OKTV. 1. helyezett lett német nyelvből. Szerencsére ezt az örömet még Olgi nénivel is meg tudtam osztani.

A hetvenes években még szó sem volt Csíkszentmihályi Mihály flow-elméletéről, nem beszéltek tanáraink a motivációról. Tanulni akartunk magunktól is. Imponáló volt tanáraink tudása, megérettük, hogy a tudással többek leszünk. Persze nem tanultunk mi sem minden tárgyat, de imádtuk azokat az órákat, amelyek magukkal ragadtak.

Dr. Medgyesi Jánosné Olgi néniben éreztük a szenvedélyt, a boldogságot, hogy átadhatja, megismertetheti, amit tud. Ez okozta a varázslatot, talán ezért akartam én is a német nyelv tanára lenni. Példája elevenen él bennem, megtanított arra, hogy szenvedély és elkötelezettség nélkül fölösleges bármilyen munkába is belefogni. Személyében olyan pedagógust ismertem meg, aki tudását önzetlenül adta át, és minden megnyilvánulásával nevelt. Hálás vagyok a sorsnak, hogy tanítványa lehettem” – Májkutné Tóth Emma emlékezése.

TÓTH NORBERTNÉ
Pásztor

DR. MESTER BÉLÁNÉ Bajánházy Etelka (Sárospatak, 1922. 12. 08. – Debrecen, 2014. 09. 24.) tanító

„Apja, Bajánházy János az ungvári tanítóképzőben szerzett képesítést, de pedagógusi pályáját csak a világháborúban töltött katonai szolgálata után kezdhetette el. A Sátoraljaújhely melletti Károlyfalván kapott tanítói állást, itt ismerkedett meg Brogli Margittal, akivel hamarosan összeházasodtak. Házasemberként a Sárospatak melletti Halászhomok uradalom iskolájának tanítói állását vállalta el, itt született öt gyermeke, a legidősebb volt Etelka. (Az öt testvérből négyen pedagógusok lettek, egy pedig az állatorvosi hivatást választotta.) A gyerekek iskoláztatása az elemi iskola után, ahol apjuk volt a tanító, Sárospatakon történt, az utolsó békeévekben a család be is költözött Sárospatakra. Az akkoriban kiparcellázott telkek egyikén, a későbbi tisztviselőtelepen építették föl családi házukat.

A legidősebb lány az elemi iskola első négy éve után először a sárospataki polgári iskolába került, ez volt a magyar oktatási rendszerben az egyik legkorábbi koedukált iskola. Ezt követően, apja példáját követve, az Orsolya rend kisvárdai tanítónőképzőjében folytatta tanulmányait. Ez volt akkoriban a lakóhelyéhez legközelebbi, lányok számára létrehozott pedagógusképző intézmény. Már a baljós háborús években, 1942-ben szerzett tanítói oklevelet. Az a szerencse érte, hogy pályájának kezdetén, **Sárospatakon** abban a polgári iskolában taníthatott, ahol nem sokkal korábban maga is végzett; így egykori tanárai közül többel kollégaként is együtt dolgozhatott. Az itt szerzett szakmai és emberi tapasztalatok későbbi pályáján is biztos alapot nyújtottak számára. Innen azonban a háború utáni kommunista fordulatot követően politikai okokból áthelyezték a Sárospataktól nem túl messze, de a hegyek között fekvő, az akkori útviszonyok miatt rossz időben nehezen megközelíthető **Hercegkútra** 1949-ben. (Az ehhez hasonló lépések akkoriban szokványosak voltak. Jellemző, hogy visszaemlékezése szerint az egyik, 1945 és 1949 közötti években tartott választáson a sárospataki polgári iskola tantestületének mindegyikétől megvonták a szavazati jogot, sommásan »erkölcstelen magatartásukkal« indokolva az intézkedést.) Hercegkútra kerékpárral járt ki egészen 1953-ig. A faluról és tanítványairól a nehézségek ellenére jó emlékeket őrzött, ugyanolyan dolgoz, ösztetartó sváb közösséggel találkozott, mint édesanyja falujában, Károlyfalván. Leghíresebb itteni kedves tanítványa volt a tragikusan fiatalon elhunyt szobrászművész, Götz János (1941–1971), akinek a szobrászat iránti ösztönös gyermekkori érdeklődéséről még idős korában is hosszan tudott mesélni. (Nem lehetett például rábízni a kis Jánosra az állatok legeltetését, mert ha talált egy jól faragható, érdekes követ vagy fadarabot, hajlamos volt megfedkezni a jószágról, amíg ki nem faragta belőle azt, amit beleálmodott.)

Néhány év után sikerült átkerülnie a szintén Sárospatak melletti, ám sokkal jobb közlekedési lehetőségekkel és infrastruktúrával, például vasútállomással és nagyobb iskolával rendelkező **Bodrogolasziba**, ahol hamarosan szolgálati lakást is kapott. Itt tanított tíz tanéven keresztül. Itteni tanítványai sem felejtették el; még az idei halottak napján is fölemlegették a fia előtt a bodrogolaszi temetőben. (Nem itt van eltemetve: férjével együtt a sárospataki temetőben nyugszik, de férje édesanyja sírja itt van.) Az itteni években ismerkedett meg későbbi férjével, a szintén Sárospatak környékére való dr. Mester Bélával, akivel 1960-ban összeházasodtak. Jogász végzettségű férje a háború után nem kis szerencsével az angol-amerikai szövetségesek hadifoglya lett, később azonban emiatt és 1956-os szerepvállalása következtében nem kaphatott szülőföldjén képzettségének megfelelő állást. Lehetőségként

merült föl a magyar vízügyi hálózat akkoriban napirendre kerülő fejlesztése, ezen belül a Polgár melletti Tisza-szakasz árvízvédelmi rendezése. A férj a polgári vízügyi szakaszmérnökségen kapott irodavezetői állást.

A család – a házaspár és 1962-ben született fiuk – 1963-ban került **Polgárra**. A család hamar beilleszkedett az új környezetbe: a feleség a helyi általános iskola tantestületének megbecsült tagja lett, a férjet pedig hosszú időn keresztül ismételtlen presbiternek választották meg a helyi református gyülekezetben. A letelepedés véglegesnek bizonyult, mindketten innen mentek nyugdíjba 1978-ban. Férje ezután rövidesen, 1978-ban elhunyt, ő özvegyen itt maradt, itteni lakosként kapta meg egykori kisvárdai iskolája pedagógusképző jogutódjától, a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolától az arany, gyémánt, vas és rubin jubileumi diplomákat. Ezek közül az utolsónak, a rubinnak a személyes átvételére halála előtt két évvel, 2012-ben már nem vállalkozott, a korábbiak alkalmával azonban mindig elutazott Nyíregyházára, ahol egyre gyérülő számban, de még mindig fölbukkantak egykori évfolyamtársai.

Nem volt még ismert fogalom az egész életen át tartó tanulás, de őt a külső körülmények és saját önképzési törekvése az állandó továbbfejlődés irányába hajtotta. Az első intézményes lehetőség az úgynevezett szaktanítói képzettség megszerzése volt, egymás után több tárgy tanítására is. Azok számára, akik csak idősebb korában ismerték meg, meglepetésként szolgálhat, hogy pályája első felében sikeres testnevelőként is működött, számos csoportos és egyéni versenyt nyerve tanítványjaival. A továbbképzést és önképzést pályája utolsó szakaszában sem hagyta abba. Ekkor a kisegítő osztályt bízták rá, amit nem csupán megoldandó feladatnak, hanem új pedagógiai kihívásnak is tekintett. Kifejezetten érdeklődött a továbbképzési lehetőségek, másoktól – elsősorban a fogyatékkal élő tanulók oktatásában és nevelésében professzionális intézményekben dolgozóktól – átvethető tapasztalatok iránt” – írta az édesanyjáról készített életútösszegzésben fia, dr. Mester Béla, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Filozófia Intézetének főmunkatársa.

Berkes Antalné, magyar-történelem szakos kolléganője, akivel élete utolsó szakaszában is közeli, baráti viszonyt ápolt, így őrzi emlékeiben alakját: „Dr. Mester Bélánét, Etelkát 1967-ben, Polgárra kerülésemkor ismertem meg. Egymáshoz közel laktunk, és férjeink is egy munkahelyen dolgoztak. Arra, hogy milyen nagyszerű pedagógus volt, akkor figyeltem fel, amikor átvettem tőle egy osztályt, amelynek négy éven át ő volt az osztályfőnöke. (A negyvenfős osztály közel fele roma származású volt.) Minden gyerekről részletes, szinte pszichológusi jellemzést kaptam. Megismerhettem a tanulók családi viszonyait, szociális helyzetüket, személyiségüket, tanuláshoz való viszonyukat, képességüket stb. Nagy segítséget jelentett ez a további munkámban. Etelkát pedagógiai képzettsége, sokoldalú tudása alkalmassá tette arra, hogy bármilyen tantárgyat tanítson. Tanított számtant-mértant, technikát, háztartási ismereteket, kézimunkát, környezetismeretet, még testnevelést is. Nagyrészt neki köszönhetjük, hogy az akkori tantestületünk igazi közösség volt. Megosztotta velünk tapasztalatait, kikértük véleményét, megfogadtuk tanácsait. Szerettük segítőkészségéért, vidámságáért, humoráért. Az iskolai rendezvények fontos szereplője volt. Vidám verseket írt, farsangi jelmezeket készített. (Nagyon jó kézügyessége volt, kislányom babaruháit – melyek még ma is megvannak – ő készítette. Legkisebb unokám boldogan játszik velük.) Szeretett adni, örömet szerezni. Nyugdíjasként is eljött a közös névnapokra, rendezvényekre. A tantestületből nyugdíjas korában is többen rendszeresen látogattuk. Látogatásainkat sokáig viszonzta. Szerettünk vele beszélgetni. Átélt a 20. század történelmi változásait. Mindenre emlékezett, jól ítélte meg az eseményeket. Szívesen mesélt gyermekkoráról, családjáról, iskolai (zárdai) életéről, kezdő pedagógusi éveiről. Etelka nagyszerű ember és igazi pedagógus volt. Példát mutatott kol-

légának és tanítványnak abban, hogy szeretni kell, amit csinálunk, hogy a jól végzett munka öröm. Megvolt a nagyszerű emberi képessége és tanári módszere arra, hogy tanítványait sikerélményhez juttassa.”

A Polgáron maradó tanítványai közül ennek a szövegnek az összeállítója többekkel is beszélgetett. Nagyné Erdei Judit, Gerá-

né Szaniszló Erika is az érdekes órávezetést, a humort, a tanítványait sikerélményhez juttató „élménypedagógiát” emelték ki munkásságában. Többek szájából elhangzottak ezek a mondatok is: „Szeretett engem a tanító néni.” „Úgy emlékszem, kedvelt engem a tanító néni.” Nagynéném, Etelka néni egyik kedves tanítványának (a „kis gavallérnak”) az édesanyja, a hangulatos szülői értekezletekre emlékszik, amelyeken élvezetes előadásban értesültek az osztály munkájáról, előrehaladásáról, tevékenységéről (pl. őszi szőlőpréselés, mustkóstolgatás). A személyes beszélgetések során a szülő is szeretetteljes tanácsot, megerősítést kapott.

Pedagóguspályájának, nyugdíjas éveinek sokat emlegetett, felemelő, szép élménye lehetett, mikor – 2007-ben, vasdiplomájának átvétele évében, otthonában köszöntötte őt a polgári pedagógusok, gyermekek küldöttsége, majd ellátogatott hozzá Hercegháza négy legelső tanítványa is. (Mindkét eseményről a helyi újságok is tudósítottak.)

Dr. Mester Béláné 90 éves korában örökre eltávozott körünkől. A Polgáron tartott gyászmisén sokan részt vettek, utolsó útján, a sárospataki temetőben polgáriak is elkísérték.

Forrás: Polonkai Zoltán: *Dr. Mester Béláné a „Vasdiplomás” pedagógus.* (Polgártárs, 2007. február 7.) • Rák Antalné: *Látogatóban a világ legdrágább tanító nénijénél.* (Hercegházi Hírek, 2007. október 8.)

OLAJOS ISTVÁNNÉ
Polgár

MÉSZÁROS TIVADARNÉ Juhász Mária (Körösszakál, 1926. 10. 23. – Gyula, 2018. 07. 26.) tanítónő

Biharban, román nemzetiség lakta kis faluban született egyszerű szülők gyermekeként. Édesapja Juhász György fölművelő. Édesanyja Csóra Katalin, a korra jellemzően háztartásbeliként dolgozott. Segítette férje mindennapi munkáját, tevékenykedett a ház körül, nevelte két gyermekét. Máriának volt egy lánytestvére: Kornélia. Istenhívő, szorgalmas családban nevelkedtek. Szülei örökérvényű erkölcsi normák szerint nevelték lányaikat.

Mária élete a kis falu elemi iskolájában, mint más gyermeknek, különösebb esemény nélkül telt el. Okos és szorgalmas kislány volt, ezért Résch Pál, az iskola akkori igazgatója javasolta további taníttatását. Szülei, bár tudták, hogy anyagi áldozatokkal jár gyermekük taníttatása,

beírátták Nagyváradra a Szent Orsolya-rendi Katolikus Intézetbe. Óriási változás volt életében a szülők döntése.

1937-től már Nagyváradon a Szent Orsolya Intézet tanulója volt. Előbb a négy gimnázium követelményeinek tett eleget. Később pedig a sikeres vizsgák letétele után ebben az iskolában folytatta tanulmányait a tanítóképzőben. Ez az intézet igen szigorú nevelésben részesítette növendékeit. Lehetőség kínálkozott arra, hogy román nyelvtudását gyakorolja, és az iskola elvégzése után román nyelvű iskolákban taníthasson. Diplomáját dicséretes eredménnyel kapta meg 1946-ban.

A körösszakáli tantestület 1959.

„Hazaérve, friss diplomásként a magyarországi román görögkeleti közösség első tanítónője lett **Gyulán, a Szent Miklósról elnevezett görögkeleti elemi iskolában**. Itt kezdte tanítói pályafutását.” A gyulai román nyelvű görögkeleti iskolában nagy örömmel fogadták, mert hiányoztak a pedagógusok. Közben megismerkedett leendő férjével, Mészáros Tivaddal, akkor végzett teológussal, akihez 1947-ben férjhez ment. Követte őt a Sebes-Körös melletti kis faluba, **Körösszakálba**. Férje mint ortodox tisztelendő ott teljesített szolgálatot. Marika pedig a helyi általános iskolában, annak román tagozatán tanított. 1947-ben az először államilag kinevezett román nyelvű állami általános iskolai tanítók egyike lett.

Abban az időben az ott élő emberek közül igen sokan beszéltek román anyanyelvüket. A tanítójuk nem kis fáradsággal igyekezett olyan alapkészségeket kialakítani tanítványaiban, hogy felkerülve a felső tagozatos osztályokba, ott is román nyelven folytathassák tanulmányaikat. Volt tanítványa, *dr. Garami Emilné* román–történelem–testnevelés szakos tanárnő és testvére, *Iszály Mária* így emlékezik azokra az időkre: „1947-től a Körösszakályi Általános Iskola Román Nemzetiségi Tagozat tanulói voltunk. Nagy esemény volt a faluban 1947. szeptember 1. az életünkben. Mivel román családban nőttünk fel, nagyszüleink, szüleink románul beszéltek hozzánk. Így román osztályba lettünk beíratva. A tanítónő Juhász Mária Mészáros Tivadarné tanítónő volt. Mi, diákok nagyon örültünk a fiatal, kedves tanító néninek. Szerettünk nála tanulni, családias, jó hangulat volt az osztályban. Összevont osztály volt a mienk, így sokat tanulhattunk a nagyobb társainktól is. A jövőképünk már kiskorunkban a pedagógus pálya lett. A tanító néni példaképül szolgált egész pályafutásunk alatt.”

Főleg a kisiskolások tanító nénije volt, de ha szükség úgy hozta, a felső tagozatban is tartott órákat. Abban az időben működött a dolgozók esti iskolája, ott a mindennapi iskolai munka után is nagy türelemmel tanította a tanulni vágyó embereket. A felnőttek is nagyon szerették Marika tanító nénit, a papnét, aki vasárnaponként a falusiak templomi kórusát is vezette.

A településen való tartózkodásának 15 éve alatt a körösszakályi általános iskola román tagozatából sokan tanultak tovább Gyulán, szintén román tannyelvű gimnáziumban, s került ki közülük a hazai románság értelmiségének zöme. Tanítványai közül lettek óvónők, tanítónők, tanárok, orvosok, újságírók. Ők azok, akik visszaemlékezéseikben büszkén emlegetik tanító nénijüket, aki elindította őket, s alapot adott ahhoz, hogy céljaikat elérjék.

Gaál Ilona, a Nicolae Balcescu Román Gimnázium volt igazgatóhelyettese így emlékszik: „Marika nénire, a kedves, törekeny alkatú tanító nénire hálával és szeretettel gondolok.

Ő fogta a kezemet, és tanított meg végtelen türelemmel a betűvetés és olvasás tudományára. Az én kedves tanító nénim összevont osztályban tanított bennünket. Nagy pedagógiai érzékkel, elhivatottsággal tervezte meg az oktatást. Milyen jó pedagógus volt! Felejthetetlen emlékek fűznek személyéhez: a tornavizsgák, melyek alkalmával minden évben új tornaelemekkel, külön megtervezett és általa elkészített fellépő ruhákkal mutattuk be a tanultakat. Igazi példakép volt számomra. Élete követendő minta volt nem csupán tanítványai, hanem egy egész közösség számára.”

Azok a volt diákjai is, akik nem tanultak tovább, az életük folyamán számtalan esetben tudják használni a román nyelvet, valamint az iskolából hozott kötelességtudatot. Nem volt könnyű élete a Sebes-Körös menti kis településen, Körösszakálban. Az ötvenes-hatvanas évek politikája nem kedvezett azoknak, akik az egyházzal kapcsolatban voltak. Marika férje nemhogy egyszerű pap, hanem később 1976-tól egyházvezető (vikár) is volt. Nem nézték jó szemmel, figyelemmel kísérték az ő és családja tevékenységét. Az akkori iskola igazgatója becsülettel kiállt kollégájáért. Marika kiváló munkájába nem lehetett belekötni. A gyerekek és a szülők, a településen élő emberek tisztelték és szerették őket. Férjével együtt kivívta a település akkori vezetőinek és lakosságának elismerő megbecsülését és tiszteletét. Lányuk, Doina Körösszakálban járt a helyi általános iskola román tagozatára, később Gyulán, a Román Gimnáziumban tanult. Budapesten járt egyetemre. Mint könyvtáros dolgozott. Férje, Luczai Miklós matematikatanár. Gyermekei: Marianna orvos, Miklós jogász lett. Marika néni négy dédunokájának is örülhetett.

1963-ban a család **Gyulára** költözött. A **Román Tannyelvű Általános Iskola kollégiumában** előbb nevelő, később az iskolában tanító volt. Tanítványai a hazai települések: Csongrád, Békés, Hajdú-Bihar megye településeinek román anyanyelvű iskoláiból kerültek Gyulára. Ő a kollégiumban mint „pótanya, pótmama” szeretettel nevelte, gondozta a családi otthonból kiszakadt különböző korú iskolás lányokat, fiúkat. Az akkori kisiskolások, általános iskolások többsége később a gyulai Nicolae Balcescu Román Gimnáziumban érettségizett, majd továbbtanulva jelenkorunk értelmisége lett: újságírók, mérnökök, óvónők, tanítók, tanárok, orvosok.

A mindennapos pedagógiai oktató-nevelői munka mellett készített az alsó tagozat számára több román nyelvű olvasó- és nyelvkönyvet, valamint módszertani útmutatókat – kiegészítve audio-vizuális anyagokkal, melyek abban az időben a legkorszerűbbek voltak. Mindezekkel hozzájárult az anyanyelvi oktatás hatékonyságának és színvonalának növeléséhez.

1981-ben ment nyugdíjba. Kollégái, tanítványai jókívánságaikkal halmozták el. *Márk Györgyné Görbedi Mária* iskolaigazgató-helyettes így beszélt róla: *„Meghatározó személyiség volt. Mindig szeretettel gondolok vissza Marika nénire, aki nagy szakértelemmel, sok-sok türelemmel gazdagította tudásunkat. Szinte második édesanyaként tekintettünk rá, mert nemcsak tanított, nevelt is bennünket. Óriási volt a közösségformáló ereje. Az osztályába járó gyerekekkel tanórán kívül is sokat foglalkozott. Részben neki köszönhető, hogy a pedagóguspályát választottam. Így lettem tanítványból kolléga.”*

Marika életében nagy változás következett be, amikor szeretett férje, hűséges társa 1983-ban elhunyt. Halála hatalmas űrt hagyott maga után. Fájdalmát csak az enyhítette, hogy családja még ragaszkodóbban mellé állt. Kollégái, barátai segítették abban, hogy fájdalma enyhüljön. Ő pedig „elfogadta sorsát, napjait békességben, folyamatos tevékenységgel élte.”

Szerette a közösségeket. Szívesen látogatott különböző rendezvényeket, különösen nyugdíjazása után, amikor már sokkal több szabad ideje volt. Szívesen járt a körösszakáli kollégája, Ruzsa Mihály által alapított gyulai román nyugdíjas klub összejöveteleire. Kedvelt elfoglaltsága volt, a főleg Gyulán dolgozó pedagógusokból 1991 novemberében alapított „Pro

Musica” kórus, melyet az Aradi Állami Filmharmónia volt igazgatója, Gheorghe Fluieras vezényelt, valamint Oroján István és Marika alapított. A kórus egyházi és világi énekeket énekelt. Szerepeltek hazánkon túl Romániában, Görögországban, Szerbiában is nagy sikerrel. A kórus 25. jubileumán köszöntötték Marikát 90. születésnapja alkalmából.

Az évek pedig elszálltak. Nagyon szép kort, 91 évet élt. „Hosszú életén végigvonult a szorgalma, erős akarata; övének s az egész életnek a szeretete. Ő maga abban látta a hosszú élet titkát, hogy napjait békességben, folyamatos munkálkodással töltötte. *„Engem a munka és tevékenységem tesz boldoggá”* – mondta.

Munkavégzését, bár tevékenységével soha nem kérkedett, értékesnek, eredményesnek tartották, elismerték. 1981-ben „Kiváló Munkáért” és „Pedagógus Szolgálatért” kitüntetést kapott. 1994-ben pedig Életmű-díjat kapott a nemzetiségi oktatásért kifejtett több évtizedes tevékenységéért.

Kilencvenedik születésnapján 2016-ban Gyulán, az iskola alsó tagozata, *Czeplédiné dr. Gurzó Mária* iskolaigazgató és a nevelők együttesen köszöntötték és ünnepelték. Ugyancsak 2016-ban *Siluan atya*, gyulai püspök úr felterjesztésére a román ortodox egyház vezetője, Daniel a Román Ortodox Egyház Pátriárkája a „Doamna Maria Brancoveanu” érdemrendet adományozta számára. *„Azok közé tartozik, akik – csodálatos életútjukkal – örökvényűen bevették nevüket a hazai románság történetébe”.*

Rádné Zsuró Julianna ny. gimnáziumi tanár így ír volt tanítójáról, majd kollégájáról: *„Igazi pedagógus személyiség volt, aki munkáját hivatásnak tekintette, és teljes szívvel, odaadóan végezte. Mindezt tanítványai megérezték, és szerették, tisztelték őt. Hivatásából adódó feladatait maximálisan oldotta meg, dolgozta ki. Mindig nyitott volt az új módszerekre, és ezeket eredményesen alkalmazta. Szerencsés vagyok, hogy engem tanított, később kollégaként dolgozhattunk együtt. Örülök, hogy ismerhettem.”*

Mészáros Tivadarné Juhász Mária gyémántdiplomás tanítónő élettörténetének megírásában több helyen idéztem Czeplédiné dr. Gurzó Mária búcsúztatójából, mely a Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának Cronica c. lapjában jelent meg, valamint lánya, Luczainé Mészáros Doina volt segítségemre az anyag megírásában.

Volt kollégája,
VMIRJÁNCKI JÓZSEF
Körösszegapáti

MEZEI ZOLTÁN (Nyíregyháza, 1950. 08. 08. – Dunaújváros, 2016. 07. 13.)
tanító, általános iskolai tanár

„Tanárember nem az utókorban, lelke derűjében keresi, ha keresheti elismerését; annál szebb, ha a véletlen, egy tanítvány, mégis vet egy fénypátszámát feledésnek szánt nevére.”

(Németh László)

A nők szeretete vette körül már születése óta, hiszen édesanyjával és nagymamájával élt. A gyermekkorra nagyon szerényen és viszontagságosan telt, édesanyja sokat dolgozott, hogy mindent előteremtson fia számára. Nagymamája, aki Erdélyből (Tordából) származott, nagy szerepet vállalt nevelésében, ő

ismertette meg Zoltánt a történelem alapjaival, rengeteget mesélt a régi időről. Családja erdélyi gyökerei nagy jelentőséget kaptak Zoltán életében, erős kötődése lett az ősi szülőföldhöz.

Vásárosnaményban járt általános iskolába, majd itt is érettségizett 1968-ban a II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban. 1971-ben Nyíregyházán a Tanítóképző Intézetben tanítói, 1982-ben a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán történelemtanári diplomát szerzett. 1989-ben a Pedagógusok Intenzív Továbbképzésén vett részt. 1991-ben sportoktatói bizonyítványt szerzett az Országos Testnevelési és Sporthivatalnál, majd 1993-ban labdarúgás sportoktató lett. 1993-ban a Kölcsény Ferenc Újságíró Akadémián diplomázott.

Sokrétű, művelt, igazán színes, szenvedélyes, kreatív ember volt.

Ferentanyán kezdte a pedagóguspályát 1971-ben, majd 1975-ben bekerült **Nyírtelekre**, az **1. sz. Általános Iskolába**, ahol 26 évet dolgozott. Napközis nevelőként, osztályfőnökként, történelemtanárként, testnevelőként gyakorolta hivatását. Generációk nőttek fel úgy, hogy még hallhatták nem mindennapi előadásmódját, sajátos humora egyénivé tette óráit, és emlékezetes maradt diákjai számára.

Aktívan részt vett az iskola és a település sporttevékenységében, szép eredményeket ért el a futball területén. A diáksport tevékenységben végzett eredményes munkájáért a Testnevelési és Sporthivatal 1996-ban kitüntetésében részesítette.

A sporton kívül a másik nagy szenvedélye az újságírás, tudósítás volt. Alapító tagja volt a Nyírteleki *Nyitogatónak*, és aktívan részt vett a *Királytelek története* című könyv szerkesztésében, megírásában.

Nyírtelekhez nemcsak a tanítás kötődik életében, itt talált párra is, kollégája Szabó Anikó személyében, s vele családot alapított. 1994-ben kötöttek házasságot, majd megszületett szeme fénye, „féltett kincs” – egyetlen Mártája. Lánya születése édesanyja halálával esett egybe. Egy fontos nő elment az életéből, egy még fontosabb megérkezett... Büszke apa volt, aki féltette, becsülettel nevelte, óvó szeretettel övezte a lányát. A mindene volt.

A nyírteleki évek után nagyon jól megtalálta a helyét a Fejér megyei **Ráckeresztúri Általános Iskolában**, ahol szintén a sportmunkában jeleskedett. Majd **Arlóban**, **Öregcsertőn** dolgozott. A tanítás mellett **Kalocsán** a *Petőfi Népe*, a *Kalocsai újság* sporttudósítójaként tevékenykedett.

2005-ben Dunaújvárosba költözött családjával. Szíve miatt leszázalékolták, hiszen már 36 évesen hátsófalí szívinfarktuson esett át. A lánya diplomaosztójára nagyon készült, de nem érthette meg ezt a napot, mert 2016. július 13-án eltávozott közülünk.

Egykori kollégája, *Dankó Mihály* a *Misenka búcsúja* című írásában búcsúzott tőle: „Szervusz, Zoli! A telefonvonal másik végén csönd. Valami félelmetes, valami örök némaság. Pedig a beszélgetéseinkre nem ez volt a jellemző. Amikor elkerültél Nyírtelekről, rendszeresen felhívtál. Tudni akartad, mi újság, melyik ismerőssel mi történt, no és az örök szerelem, a labdarúgás is állandó téma volt. A Spari, a Nyírtelek SE. Mindent tudtál róluk. Emlékszem, még egy Spartacus Diósgyőr meccsre el is jöttél. Dunaújvárosban is mindig kint voltál a mérkőzéseken.

Sokat meséltél magadról is. Szó esett munkáról, egészségről, de igazából soha sem panaszkodtál. Pedig, sajnos az utóbbi időben lett volna okod. A szíved egyre jobban rakoncátlankodott. Az az óriási szíved, mely olyan sok tanítványt, barátot befogadott. Mely mindig nyitva állt mindenki előtt. Őszinte, vidám, segítőkész hozzáállásod nyomot hagyott mindenkiben. Emlékszel, milyen nagy ambícióval készítettük a *Királytelek története* című könyvet? Te is, én is a felfedezés örömetől sokszor elragadtatva – ha egy új adatra, emlékre leltünk – kerestük, kutattuk a hitelességet, az igazat. A Dessewffyék történetében te mélyedtél el itt Nyírteleken

először, de az uradalmi élet, a hitélet, az oktatás története, mind a te munkád dicsérik. A történelem tanítása és kutatása mellett a sport, a labdarúgás, az újságírás tette teljessé az életed. Együtt terveztük, indítottuk útra a Nyitogatót, a diákolimpiákon számtalan nyírteleki futballtehetséget pályogattál, indítottál el a siker felé. Türelmed, emberismereted, jó szándékod mindig megtalálta az utat az emberek szívéhez. Amikor megszületett a lányod, apaként még jobban kivirultál. Rengeteg terved volt, talán ezért is indultál neki az országnak. Máshol is megmutattad, ki is az a Mezei Zoltán.

Nem volt olyan névnap, karácsony, húsvét, hogy ne csörrent volna meg a telefon. Óriási volt a boldogságod, mikor egyik balatoni nyaralás után betértünk hozzátok Dunaújvárosba. Láttam, tudtam, itt is otthonra találtál, de azért tudtam, a szíved egy része mindig ide, Nyíregyházára és Nyírtelekre húzott. Egyedül te hívtál Misenkának! Hogy miként talátlad ki ezt a nevet, már nem is emlékszem. De ez a te védjegyed lett... Most pedig néma a telefon, nem válaszolja senki nekem: »Na, jó napot, mi újság Misenka?«

Hatvanhat évesen az a fránya szíved feladta, álmodban ért a halál. A halál, mely a testet visszaadja a földnek, de a lelket felszabadítja. Te ott ülsz az égi katedrán, igazgatód a gyerekeket, neveled a focista palántákat, írod a cikkeket. Zoltán soha sem feledünk, Isten veled. Nyugodj békében!”

Többen a facebookon emlékeztek meg róla. „Nagyon sokat köszönhetek neki! Rendkívül rossz gyerek voltam, és ő nem leírt, nem lenézett, hanem kézen fogott, és elvitt focizni! Sok szép élményt kaptam tőle, még akkor is megkeresett mikor elkerültem a sportiskolába! Igazi pedagógus, és egy nagyon értékes EMBER volt!” (Mózer Zsolt)

„Sajnos nem ismerhettük egymást! De ha meghallom a nevét és azt, hogy róla beszéltek, vagy rá emlékeztek, mindig a legnagyobb tisztelettel tették ezt azok, akikkel együtt dolgozott, vagy akiket tanított! Mindenki szerette és tisztelte őt, úgy, mint embert, és mint mentorát!” (Szabolcsi Szabolcs)

Két nő volt mellette, amikor megérkezett erre a földre, s két nő volt mellette halálakor is. Nők: édesanyja, nagymamája a kezdetkor, felesége és leánya élete végén. A támaszai, büszkeségei, élete értelme. A nők, akik bearanyozták a napjait, új értelmet adtak életének. Zoltán célja beteljesedett, végig követhette lánya felcseperedését, felnőtté válását, tanulmányai befejezését. Az élete kiteljesedett, és mindent elért, amire egy édesapa büszke lehet. Jó kedélyét, egyéni humorát is mindvégig megőrizte.

Utolsó kívánságának megfelelően 2016. július 23-án visszatért ősei földjére Erdélybe, és szerettei unitárius szertartás szerint végső búcsút vettek tőle.

Nyugodj békében mindannyiunk „Mezei tanár bácsija!” Emlékedet szívünkben őrizzük, hangod még mindig a fülünkben cseng, a nevedet sohasem feledjük...

Tanítványa,
HORVÁTH-BÓCSI IRÉN
Nyírtelek

MOLNÁR ERNŐ (Csanakhegy [ma Győr, Ménfőcsanak], 1912. 10. 17. – Győr, 1994. 01. 21.) középiskolai tanár

Édesapja, Molnár József okleveles húsvizsgáló, édesanyja, Gábor Julianna volt. Tíz gyermekük született: Ernő, János, József, Erzsébet, Jenő, Vince, Rózsa, Lajos, Mária és Imre. Az édesapa sebesülten, de hazakerült az I. világháború olasz frontjáról. A 10 gyermeket szerény körülmények között nevelték fel. A II. világháború sem kímélte a családot, de szerencsére a hat idősebb fiú visszatért a háborúból. Nekik nem volt lehetőségük a továbbtanulásra. A legidősebb testvérnek, Ernőnek volt a feladata édesapjuk halála után összetartani a népes családot. Legkisebb öccsét, Imrét is ő érettségiztette.

Elemi iskoláit Csanakhegyen, a bencések által alapított elemi iskolában végezte. Innen Pannonhalmára küldték. Mélyen vallásos édesanyja mint elsőszülött fiút papnak szánta. De a pannonhalmi lelkiatya, hála Istennek, eltanácsolta ettől a hivatástól. Erről később ön-életrajzi ihletésű „*János apostol kísértése (Legenda)*” című versében emlékezett meg (Budapest, 1937. november):

Levertségem okát látod:
Uram, zord az imádságod!
Nem kérhetünk hát egyebet,
Mint új ruhát és kenyeret?
Nem kérhetünk puha ágyat?
Napos kertbe új virágot?
Azt, hogy kertünk kiviruljon,
Csalán, perje, gyom kihulljon,
A napsugár el ne fogyjon,
A madarunk mindig szóljon.
A patakunk vígan folyjon,
Be ne fagyjon, ne apadjon.
A virágunk illatozzék,
De csak nekünk virágozzék.
Kacér méhre ne nevesse,
Forró szélről ne hajoljon.
De, ha este elült minden,
Lángra gyújtó karcsúsága,
Csókra váró alázata
Gazdájához leboruljon.
Százszor zord az imádságod!
Nem kérhetünk munkabérül
Egy kis földi boldogságot?

1930-ban Győrben érettségizett a Czuczor Gergely Bencés Gimnáziumban. Az irodalom, a költészet, Ady Endre, Babits Mihály, Sinka István munkássága mély nyomot hagyott benne. Kiváló versmondó volt, és maga is írt verseket. Összegyűjtött kéziratos költeményeit menyének ajándékozta. Egy szép, hosszú verse, a „*Szérűskertek körtéféja*” családi vonatkozása-

sú, édesanyjáról és az ő születéséről szól. A vers ajánlása: *„Menyasszonyomnak, hogy megmutassam anyámat sorsában, anyámat sorsomban, sorsomat anyámban.”*

Egyetemi tanulmányait a bencés rend ösztöndíjával a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen folytatta. Eötvös-kollégista volt. Az Eötvös-kollégiumban Képes Géza lett a diákmentora, akinek a hatására a műfordítás és a nyelvészet is megragadta. A kultúra egésze hatott rá, élményeiről később tanítványainak is hatásosan és élvezetesen mesélt. Pais Dezső nyelvészprofesszor tudományos pályára is hívta, de ő végül is a tanári hivatást választotta, magyar–német szakos középiskolai tanári diplomát szerzett.

1935-től a **Kecskeméti Pedagógus Árvaház** nevelője lett. Itt, a bentlakásos intézményben ismerkedett meg a kollégiumi élet akkori szép hagyományaival. Kecskemét ebben az időben az ország egyik kulturális központja volt, elég csak a Kodály Zoltán ösztönözte zenei életre, a művésztelepre vagy a sportéletre gondolnunk.

Molnár Ernő Kecskeméten ismerkedett meg jövődöbéli feleségével, Tarics Máriával. A háború fenyegető árnyékában, közben a katonai behívóval 1942. március 21-én Kecskeméten összeházasodtak. Nagyon nehéz időszak következett. A férj a doni frontra került mint zászlóaljírnok. Emil fia 1943. január 11-én született meg.

„Apám mesélte, hogy 1943. január 12-én szörnyű fegyverropogásra ébredtek. Ez volt a voronyezsi áttörés napja. Fekete volt az ég a repülőktől. Századosa, Philadelphy László magához hívatta, gratulált neki névnapja alkalmából és – átadva a táviratot – fia születéséhez. »Itt kő kövön nem marad« – mondta, és rábízta a zászlóaljíródat, majd még abban az órában reménytelen ellencsapást vezényelt és elesett. Apám a temetésén is részt vett, s rá maradt századosának hagyatéka is. A bekerítésből az éj leple alatt gépkocsival, sofőrjével együtt még ki tudtak menekülni. Egyetlen bajtársával sem találkozott a későbbiekben. Egy év múlva századosának hagyatékát átadhatta a nővéreinek. A csodával határos módon való megmenekülés után még Feri fia is megszületett. De aztán újabb behívás, majd súlyos betegség következett. Közben felesége a két kisgyermekükkel a háború elől Ménfőcsanakra menekült, ő pedig a kórházban fogságba esett. Szegeden még hallotta a magyar és orosz katonaoorvos német nyelvű beszélgetését arról, hogy mi legyen vele. »Őt engedjük el, úgyis meg fog halni« – mondta a magyar orvos kollégájának.

Édesapja és testvérei Győrben 35 kilósan vették át a halottas vagonból. De nem halt meg! – hála édesanyja, felesége és Torda doktor úr gondos ápolásának. Mi, Feri öcsémmel egy év után láthattuk őt először.» (Legidősebb fiának, Molnár Emilnek a visszaemlékezése)

1946 őszétől már a **győri Révai Miklós Gimnáziumban** tanított magyart és németet. 1948-ban a **győri Rákócziánus Egyházi Kollégium** államosító igazgatója lett. Így a család beköltözhetett a kollégiumba (a mai Zeneművészeti Szakiskola (egyetemi kar) épületébe. Később ez az intézmény **Szakérettségis Kollégiummá** vált, ahová Molnár Ernőt gazdasági vezetőnek nevezték ki. Itt született meg a lánya, Ágnes. A három gyerek számára ideális volt a hely. Sok tehetséges diákkal, majd felnőtt emberrel találkozhattak, akiktől nagyon sokat tanultak, és nem észlelték a szülők gondjait. Az 1950-es években a német nyelvszakos tanárokat átképezték orosz szakos tanárokká. Így lett ő is az. Szívesen tette, hisz még a Don-kanyarban elhátározta, hogy megtanul oroszul. Egy ideig „büntetésből” a **Győri Tanítóképzőben** is tanított. Fiatal tanárként mindenben benne volt. Spórtot szervezett és röplabdázott. Körülbelül húsz évig volt tagja a Pedagógus Kórusnak, és velük tolmácsként külföldre is utazhatott. Gyermekeit is elvitte mindenüvé magával, akik így szép zenei élményeket élhettek át.

Egyetemi levelezős hallgatóként végezte el kedvenc szakját, a matematikát 1957 után. Amit tanult, azt rögtön továbbadta Emil fiának, felkeltve benne a matematika iránti ér-

deklódést. Édesapja lett az első igazi matematikatanára. Az ő hatására választotta élethivatásul a matematikatanári pályát. Molnár Emil középiskolásként matematikaversenyeken nyert díjakat (Kürschák-verseny, Eötvös-verseny 1961). Az ELTE Ábrázoló és Projektív Geometriai Tanszékén tanított, majd a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Matematikai Intézetében a Geometria Tanszék professzora lett.

Molnár Ernőnek matematikatanárként az elemi matematikai feladatmegoldás volt a kedvence. A *Matematika Tanítása* című folyóiratba annak megindulásától kezdve küldte be a feladatmegoldásokat, sokszor adott egy feladatra több megoldást is. Az egyetem második évfolyamán a 15 legjobb feladatmegoldó közé került, és könyvjutalomban részesült. Maga is tűzött ki feladatokat, főleg geometriából. A középiskolai versenyek, elsősorban a Kürschák-versenyek feladatai esetén törekedett a „legszebb” megoldás megkeresésére, ami sokszor sikerült is neki. Városi és országos szakkörökön szerepelt előadóként.

A Bolyai János Matematikai Társulat Győri Tagozatának lett a titkára és az Országos Elnökség tagja. Ő szervezte 1973-ban a Bolyai János Matematika Társulat Vándorgyűlését, amelyet ma Rátz László Vándorgyűlésnek hívnak.

Kitüntetései: Megkapta a Munka Érdemrend ezüst fokozatát (1962–63), • 1972-ben a Bolyai János Matematikai Társulattól a Beke Manó-émlékdíjat kapta meg.

(A laudáció megjelent a *Matematikai Lapok* XXII. évfolyamában):

„Molnár Ernő győri gimnáziumi tanár. Munkásságának középpontjában a Bolyai János Matematikai Társulat győri tagozatának az irányítása áll, amelynek sok éven keresztül a titkára volt. A tagozat működésében komoly érdemeket szerzett. Figyelemre méltó ügybuzgalommal és hozzáértéssel igyekszik az egyetemmel nem rendelkező várost hozzákapcsolni a Budapesten folyó társulati élethez. Nemcsak Győrött szervez sikeres rendezvényeket, a helyi tagozat hatása érezhető a környező városokban. Ennek hatására Komárom megyében önálló tagozat jött létre, amelynek szervezése neki köszönhető. Több alkalommal vállalt diákelőadásokat, de aktív szerepet vállalt a győri tanárok feladatmegoldó délutánjának irányításában és elevenebbé tételében is. Munkássága közismert a Matematika Tanítása című folyóirat olvasói előtt is. Diákjai sokat tanulnak a szakkörön szellemes megoldásaiból. Az Országos Matematikai Tanulmányi Verseny aktív segítője. Közreműködött a Győrött megrendezésre kerülő Nemzetközi Matematikai Szimpózium előkészítésében és rendezésében.”

A győri Révai Gimnáziumban megbecsült tanár volt. Tanítványai, kollégái hosszú évek távlatából is rajongva mesélik el a vele kapcsolatos élményeket, pedig nem volt könnyű ember. *König tanár úr* becenevét Goethe verse nyomán kapta. Ezt maga is vállalta és terjesztette. A tanítási órákon „királyként” viselkedett, mindig szigorú volt, de igazságos. Valóban sokszor vált hirtelen haragúvá, amit maga is megbánt, ezért később kiengesztelte tanítványait. Vállalta konzervatív nézeteit is. Vezérelve a másik ember értékeinek, munkájának az elismerése volt. Tanítványainak szeretetét őszintén élvezte. Lánytanítványai, kolléganői nagyon szerették, mert ő volt az „utolsó lovag”, és ezt tudatosan vállalta is. Különösen jó barátság fűzte tanártársához, Czapáry Endréhez.

Takács László igazgatóhelyettes, volt tanítvány így emlékszik vissza: „*Azt vallotta, hogy életének három meghatározó tényezője volt:*

- az Eötvös-kollégium, a tudást gazdagító, kiteljesítő közösség;
- a Bolyai János Matematikai Társulat, amelyik a matematikával való találkozás legszebb lehetőségeit, sikereit szolgálta, mert számára a matematika költészet volt;
- a harmadik, a majdnem teljes életet betöltő szerelem: a Révai Gimnázium.”

Pályája végén a Révai Gimnázium rábízta árválkodó könyvtárának rendbetételét.

Ezt a munkáját is megszerette, és nagy hozzáértéssel végezte. Igazi megtiszteltetésnek érezte, hogy egykori Eötvös-kollégiumi társa, Martinkó András, a híres irodalomtörténész felkereste a „könyvtárban”. Ez a könyvtár őrzi ma azt az emléktáblát, amelyet az 1961-ben érettségizett IV. C osztályának diákjai állítottak emlékére 2016-ban az 55 éves érettségi találkozásukon. Híres osztálya volt a **Győri Zenei Gimnáziumban** is. Sokan közülük országos hírű művészek lettek, pl. a Győri Leánykar alapítói Szabó Miklós vezetésével. Idejárt Maros

Éva hárfaművész, Erős Ágota rádiós is.

1974-ben ment nyugdíjba. Utána még nyugdíjasként többször is kísérté tanítványait az Operaházba. „Szigorú betegségéből” (édesapjának, több testvérének is ez volt a betegsége: prosztata rák) az operáció után még szépen felépült. 70. születésnapját 6 unokája körében ünnepelhette meg.

Takács László igazgatóhelyettes búcsúbeszédének egy része így méltatta: „EMBER voltál, csupa nagy betűvel! Számodra az élet is költészet volt. Te voltál a század utolsó gavallérja: mások iránti figyelmességed utánozhatatlan. Nagyon sok diáknak te voltál az Alma Mater, a Révai Gimnázium, büszke voltál mindenkire, aki a Révaitól kapott útravalót. Segítettél, hogy kötődésük izmosodjon.

Téged kerestek a könyvtárban azok is, akiket nem is tanítottál. Tudták, hogy te segíted újra megélni emlékeiket.

A csupa nagybetűs EMBER énjének teljes része volt a család. Történeteidben közvetlenül vagy közvetve ott voltak: Emilem, Feri fiam, Ági lányom. Örömmel konstatálhattad a szorongó útra indítás után, hogy révaista unokád sem hozott rád szégyent.”

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ DR. VARGA TÜNDE
matematikatörténész
Debrecen

MOLNÁR LUKÁCSNÉ Ambrus Tóth Erzsébet (Polgár, 1930. 02. 21. – Polgár, 1996. 08.06.) tanító

Fiatalabb leánya *Molnár Erzsébet* a családról készített lírai életrajzban az alábbiak szerint rajzolja meg szülei (nagyszülei) küzdelmes életét: „Édesanyánk, *Molnár Lukácsné* a család hetedik gyermekeként látta meg a napvilágot. Édesanyja nagyrészt egyedül nevelte a gyermekeket, mert az 1910-es 20-as években a férje Amerikába kivándorlókat szállító tengeri hajón teljesített szolgálatot. A családi legendárium szerint 2–3 évente jött csak haza, amikor is mindig hagyott maga után egy gyereket. Mivel vissza kellett térni a hajóra, őket sem megszületni, sem első lépéseiket megtenni nem látta. Viszont szorgalmasan hazajárt egy lá-

dika pénzzel, amit nagyanyánk az akkori, falusi értékrendnek megfelelően földbe és állatok vásárlásába fektetett. Mindez magyarázza azt a meglehetősen matriarchális beállítottságot, ahogyan mi is nevelkedtünk... A csodával határos, hogy nagyapánk itthon, (hirtelen és megmagyarázhatatlanul), családja körében távozott az élők sorából, mindössze negyvenegy évesen. Édesanyánk, a legkisebb gyermek, 1–2 éves körüli volt akkor. A gazdálkodás valószínűleg csak szűk megélhetésüket fedezte, mert anyuka sokat mesélt sanyarú gyerekkorukról, a háborúról, amikor a bombák süvítése között találat ért egy közelben lévő házat. Nagymamánk, jó érzékkel, még az államosítás előtt eladta a földeket, így ők nem kerültek kulákklistára.”

Az eladott földek árából tudta kiházasítani négy életben maradt, felnőtt gyermekét. Erzsike, a legfiatalabb gyermek azt kérte édesanyjától, hogy az ő stafrungra szánt pénzét fordítsák taníttatására. Gyermekkori vágya volt, hogy tanító lehessen. Az 1947/48-as tanévben kezdte meg tanulmányait a Nyíregyházi Magyar Királyi Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézetben, majd ennek jogutódában a Nyíregyházi Állami Tanítóképző Intézet nappali tagozatán fejezte be. (Internátusi ellátást nem kapott, így albérlésben volt kénytelen élni.) Intézeti éve alatt versenyszerűen sportolt. Úszott és súlylökésben jeleskedett. 1948 nyarán a tanítóképző intézeteket is államosították. A több éves szervezeti változások az ő tanítóképzős éveit is érintették. A nagy tanítóhiányra való tekintettel a miniszter elrendelte, hogy az 1950/51-es évtől a líceumi IV. évfolyamok a II. félévben tanítóképző intézeti IV. osztályokként folytassák tanulmányaikat. Ennek befejezése után gyakorlóévre kötelesek menni, majd csak ez után tehetnek képesítővizsgát. Erzsébet egyéves gyakorlata teljesítéséhez – kezdődő strumája miatt, orvosi javaslatra – hegyvidéken keresett állást. **Hernádvécsére** került, és ide is tért vissza 1952-ben, diplomája kézhezvétele után. Kilenc évet töltött ezen a 2000 fős településen, melyhez szép emlékek fűzték. A tanításon kívül részt vett a falu közéletében, kulturális, sport tevékenységet folytatott. Hamarosan az iskola igazgatójának nevezték ki. Borsod megyéből 1960-ban került át a Hajdú-Bihar megyei **Körösszegapátiba**. Az itt eltöltött egy tanítási év után kérte áthelyezését szülőfalujába, **Polgárra az Állami Általános Iskolába**, ugyanis 1960-ban házasságot kötött Molnár Lukács polgári lakossal.

„Édesapánkat, Molnár Lukácsot születésétől fogva ismerte. A két család egy társaságban töltötte az ünnepeket, a disznótorokat. A gyermekkori barátság megmaradt, sőt termőre fordult. Gyümölcssei vagyunk mi ketten: Ildikó (1962) és Zsóka (1966.) Szüleink nem voltak már gyerekek. Ismerték, tisztelték egymást. Így minket, gyermekeiket egész életükben megkíméltek a családokban oly gyakori veszekedésektől. Baráti körüket a tanítóársak alkották. Szoros baráti kör volt ez, sűrű tartó barátság a Zombori és a Szőke családdal.

Anyuka délelőtt, délután tanított. Mi ketten az iskolában nőttünk föl. A Dózsa György úti és a Kozma kerti iskolában. Sokszor volt nálunk hét végén olyan gyerek, akit szülei azért hoztak el, mert gyenge tanulmányi eredményei miatt korrepetálásra szorult. Anyuka minden gyereket megtanított írni, olvasni, számolni. Mindig türelemmel, figyelemmel, szeretettel fordult tanítványai és szülei felé. A tanítványai mind emlékeznek, milyen jó pajtás tudott lenni, és mennyire szigorú és követelő tanító egyszerre. Szünetben focizott, 10 perc múlva felettetett. És mesélt, mesélt, mesélt. Szájtátva hallgatták diákjai. És mi is. Több századszor is. Minden meséjét.”

Létray Judit, egykori tanítványa, polgári pedagógus, visszaemlékezésében így mutatja be első tanítójának alakját: „1967 szeptemberében szorongva, az ismeretlentől való félelemmel léptem át az iskola első osztályának küszöbét. Egy határozott, erőteljes hangú, mégis barátságos tanító néni fogadott. Ő volt Molnár Lukácsné. A katonás hang és a tiszteletet parancsoló külső mögött a gyerekekért, a tanítványaiért időt, fáradságot nem sajnáló, kedves, megértő lélek lakozott. Tanítványait szinte saját gyerekeinek tekintve, mindig szeretettel, de

ifjúsági mozgalmak szervezésében is tevékenyen részt vegyen. Az ő általa vezetett foglalkozásoknak (kisdobos mozgalom) köszönhetően lett az osztályunk nagyon összetartó, egymásra figyelő, egymást segítő közösség. Emlékeimben nekem mint pedagógusnak ma is követendő példa, akire ennyi év múltán is tisztelettel és szeretettel gondolok vissza.”

Zsuzsanna Barna Szilvia polgári tanítónő így emlékezik vissza egykori alsós tanító nénijére: „1973 szeptemberében kezdtem meg iskolás éveimet. Osztályunk tanulóinak nagy része a környező településekről vagy tanyákról járt be, közülük sokan kollégisták voltak. Nem ismertük egymást, így össze kellett szoknunk. A tanító néninek nem volt egyszerű dolga, de mindent megtett értünk. Egyszerűsége, őszintesége, mély hangja mindig megnyugtató bennünket, az iskolában kicsit pótananyukánk volt. Gyakran megsimogatta a fejünket, és megdicsért. Soha nem tett közöttünk különbséget. A mindennapok során nagyon ügyesen irányított bennünket, egymás feltétel nélküli elfogadására nevelt. Az együtt töltött két év alatt igazi közösséget formált az osztály tanulóiból, olyanokat, akik az elkövetkező években bátran kiálltak egymásért. Nagyon sok érdekes történetet mesélt a természetről, történelemtől – nemcsak a tanítási órákon, hanem a szabad időben (kirándulások, tanulmányi séták, rajgyűlések alkalmával) is. Hosszú évekig megmaradtak bennem élményszerű órái. Mindig vidám volt, tréfálkozott velünk, így gyorsan és jó hangulatban teltek napjaink. Szerencsésnek tartom magam, mert végzős tanítóképzős hallgatóként tanítási gyakorlatomat nála tölthettem. Örültem, hogy felnőtként is tanulhattam tőle: munkám során jól hasznosítható tapasztalatokat, tanácsokat kaptam.”

Pedagóguspályáját leánya így összegzi írásában: „Édesanyánk kinevelt maga mellett két elhivatott, vérében pedagógus gyereket. És nem is tudom, mennyi tanító nénit és tanár bácsit a tanítványai közül, akik többek között az ő hatására lettek pedagógusok. Mert azt mindenki tudta róla, hogy imádta a hivatását. Azt mondta: »Csak az kell, hogy a gyerek szeressen iskolába járni! Ha ez megtörténik, csak rajtad múlik, mit tudsz betenni a fejébe.« És azt is mondta: »Húsvétig taníts meg mindent, mert húsvét után már megette a fene az egészet!« Édesanyánk 35 évet tanított. Egyetlen reggel sem indult el kedvetlenül dolgozni.” Két leánya – a Polgári Vásárhelyi Pál Általános Iskolában oktató, halk szavú, nyugodt, tanító és fejlesztő pedagógus végzettségű Ildikó, hallatlan empátiáját; a Nádudvari Népi Kézműves Szakiskola művésztanára, Zsóka világra való nyitottságát, másokért szólni tudását kapta anyai örökségül.

Férje, életének társa, Erzsike néni nyugdíjba vonulásának évében (1986-ban) megbetegedett. 1987 márciusában a családnak örökre búcsút kellett vennie tőle. „Édesapánk egyetlen unokáját sem láthatta meg. Pedig, aki ismerte, mindenki tudta, mennyire rajong a gyerekekért... Édesanyánk viselte hiányát, ahogy minden mást is az életben: fegyelmezetten, emelt fővel” – írja leánya.

Egykori igazgatója, Kovács Istvánné a *PolgárTárs* című helyi újságban írt nekrológban így örökíti meg alakját, kései éveit: „Munkája, hivatása egész embert kívánt. Emellett azonban mindig maradt ideje arra, hogy különböző szakmai szervezetekben, mozgalmakban másokért éljen és cselekedjen. Mindenkire gondolt önmagán kívül. Nyugdíjba vonulása után is munkát vállalt. Szervezte a pedagógus nyugdíjas klubot. Tevékenykedett, korát meghazudtoló, fiatalos lendülettel, amíg a betegség el nem érte, s a mindig mozgó embert tolokocsizhoz nem kötötte. Hajthatatlan optimizmusa azonban ekkor sem hagyta el. Szellemileg frissen, tájékozottan fogadta látogatóit. Tudását, meséit az őt körülvevő családjára, elsősorban öt kis unokájára sugározta.” Hatodik unokája születését megvárva, 1996 augusztusában, életének 67. évében férje után indult, örökre eltávozva körünkből.

Összeállította:
OLAJOS ISTVÁNNÉ
Polgár

N

„Arra, hogy melyik a legszebb pálya, diákok tanítottak meg, a legtisztább emberi kapcsolatok örömét ők kóstoltatták meg.”
(Németh László)

NAGY DEZSŐ (Megyaszó, 1919. 06. 02. – Sárospatak, 1988. 12. 23.)
középiskolai tanár, főiskolai docens

A *Pedagógusok arcképcsarnokának* 2017. évi számában Csuha V. Imre, egykori sárospataki tanítóképzős tanár a következőket nyilatkozta a barátságról: „...valaha úgy mondták a hallgatók, hogy a főiskolán van ötösfogat és van hármásfogat: Dezső, jómagam és Gyurka. (Nagy Dezső, akiről ez az arcképvázlat íródott, dr. Csuha V. Imre, intézeti tanár és Sipos György tanár úr). Mienk volt ez a hármásfogat, barátságunk itt szövődött, attól függetlenül, hogy voltak, akik már régebben itt tanítottak. Nálunk nem volt alá-fölé rendelő viszony. Melérendelő viszony volt, nagyon sokat beszélünk, beszélgettünk nemcsak a szakmáról, hanem a családról, egymásról is. Nem bántunk kesztyűs kézzel egymással, ha netalántán valamilyen fogyatékossgot vettünk észre, mi nyíltan megmondtuk. Igen jó humorú volt a társaságunk, de a humor mögött néha nagyon súlyos mondatok voltak, de harag nem volt belőle sohasem. Volt apró duzzogás, volt apró sértődékenység, de aki egyszer is a sértődöttség útjára tért, azt a többiek kivesézték. Tehát nem olyan barátság volt, amely rossz bordában szövődött, hanem olyan barátság volt, ami szakmai és férfibarátság volt. Férfibarátság volt, ahol mindenki aggodott, felelősséget vállalt a másikért. Ebben benne volt még az ugratás lehetősége is.”

A hármásfogatba tartozó Sipos Györgyről (2017) és Csuha V. Imréről (2018) már jelent meg visszaemlékezés a *Pedagógusok arcképcsarnokában*, jelen írásunkban harmadik társuk életútjának kívánunk méltó emléket állítani.

Nagy Dezső 1919. június 2-án Megyaszó községben született egy 15 holdas földműves család egyetlen gyermekeként. A megyeszóli elemi népiskola 4. osztályának és a szerencsi polgári iskolának elvégzése után 1935-ben különbözeti vizsgával vették fel a sárospataki re-

formátus gimnázium V. osztályába. Kimagasló rajz tehetségével már a polgári iskolában kitűnt társai közül, az 1939. évi országos középiskolai tanulmányi versenyen rajzból harmadik helyezést ért el. Ennek az évnek Dezső számára még több fontos eseménye volt: sikeres érettségi vizsgát tett, és jelentkezett a képzőművészeti főiskolára, ahová lelkiismeretes felkészülésének köszönhetően felvették. A beiratkozás után szorgalmasan és kitartóan tanult, elért eredményeinek köszönhetően az Államtudományi Intézet 1941 nyarán kiküldte a Bácskába az áttelepített bukovinai székelyek népművészetének tanulmányozására, a még élő hagyományaik megörökítésére.

A képzőművészeti főiskola III. évfolyamának elvégzése után 1942. október 1-jén megszakította főiskolai tanulmányait, mert be kellett vonulnia katonának. A kiképzést követően egy teljes évi frontszolgálat és hat hónapos nyugati hadifogság után 1945. október közepén szerelt le. Folytatta főiskolai tanulmányait, s 1947 nyarán szerzett rajz, művészettörténet és ábrázoló geometria szakból középiskolai (gimnáziumi és tanítóképző-intézeti) tanári oklevelet. A főiskola kiváló hallgatójaként nemcsak a szaktárgyakból záróvizsgázott kimagasló eredménnyel, pedagógiai vizsgáját is kitüntetéssel tette le.

Volt diákját a **pataki kollégium** 1947. szeptember 1-jével alkalmazta **gimnáziumi rajztanárnak**. A későbbi átszervezések miatt a gimnázium épületében működő **általános iskolában** is tanított, majd az itteni **tanítóképzőbe** helyezték át 1953-ban. Ugyanis az ötvenes évek második felében megindult Sárospatakon is a felsőfokú tanítóképzés. Nagy Dezsőt 1959-től, a **felsőfokú tanítóképző intézet** indításától tanítóképző-intézeti tanárként alkalmazták, s amikor a felsőfokú képző 1976-ban főiskolává lett, főiskolai docensi besorolást kapott. 1980. január 1-jén ment nyugdíjba.

Nagy Dezső kiváló rajztanár, nagy hatású pedagógus volt, munkáját hivatásnak tekintette, és nagy kedvvel, szeretettel végezte. Szaktárgyainak eredményes oktatásához nagyban hozzájárult alapos felkészültsége, sokirányú érdeklődése és a témák iránti fogékonysága. Az általa tanított tantárgyak szeretete tanítványaira is átsugárzott, az ő gyakorlatában még az ábrázoló geometria is megszűnt a tanulók nehéz tárgya lenni. Mindez nagymértékben fokozta, erősítette a tanítványokra tett nevelő hatását. Önzetlenül, türelmes szeretettel foglalkozott az ifjúsággal, minden diákjával személyes kapcsolatban volt.

Tanítványainak egyszerre volt tanára, barátja, tapasztaltabb, idősebb testvére. Nagy szeretetétbe sok diák belefért, s ő is ott volt sok diák szeretetében: becsülték, tisztelték, hozzá mindig őszinték voltak, rajongtak érte. Diákjai a műveltség, neveltség és a szaktárgy tekintetében egyaránt sokat kaptak, tanultak tőle. Emberséges, gondoskodó magatartására jellemző volt az 1959–62-ben végzett évfolyam egyik hallgatójának, a már néhai *Záprel Tamás*nak a visszaemlékezése: *„Tanárainról csak jót tudok elmondani. Senkit sem akarok közülük kiemelni, hisz mindenkitől kaptam valami olyat, amit munkám során hasznosítani tudtam, de egy esetet mégis elmondanék. Nagy Dezső tanár úr (rajz, kézimunka) közepes érdemjegyet adott munkáimra, főleg azért, mert rajzaimból – mulasztások miatt – egy pár hiányzott. Igaza volt tanár úrnak, így azonban az ösztöndíjam veszélybe került. Kollégiumi beszélgetéseink alkalmával társaimtól megtudta a hírt, hogy a következő négy kollokviumon és az egy szigorlaton hoznom kell a négyes átlagot ahhoz, nehogy bajba kerüljek. Tanár úr minden egyes vizsgámat végigigzulta, kint ült a képző kertjének kispadján, és érdeklődött eredményeimről. Amikor az utolsó előtti kollokviumi jelesemről beszámoltam neki – elégtelenen kívül bármilyen érdemjegy is elegendő volt az ösztöndíj eléréséhez – megnyugodva távozott, és sok sikert kívánt. Vajon miért tette?! Csak gyanítani tudom”* – mesélte az egykori tanítvány.

Nagy Dezső tanár úrnak nevelő hatása volt a tanórákon tanítványai életére, de ezen

túl a város életére is, ezt a közösségért végzett munkát tapasztalhatták meg, akik példaképként tekintettek rá. Az ötvenes években a társadalmi igényeknek megfelelően kiállításokhoz, felvonulásokhoz, üzemek, intézmények dekorálásához készítettek plakátokat, feliratokat, s ezzel a feladattal tanár urat bízták meg: a művészi ízléssel kialakított alkotások városszerte ismertek, megbecsültek voltak.

A felsőfokúvá vált tanítóképzés tanár-diák viszonyára így emlékezik az egykori diák, *Faragó Lajos*: „Alig volt este, hogy ne lettek volna »vendégeink« a kollégiumban, rendszeresen jöttek a tanáraink, akik közül leggyakrabban *Csuhaj V. Imre* és *Nagy Dezső* bácsi tisztelték meg bennünket látogatásukkal. Bizonyára volt ellenőrzési, felügyelői szándékuk, kötelességük is, de mi nem ezt éreztük. A gyakran késő estébe nyúló beszélgetéseken ugyanis nemcsak és nem elsősorban a tanulmányainkról esett szó, *Dezső* bácsi szülőfalujáról, meggyasói életéről és a háborúban elszenvedett viszontagságairól beszélt.”

Nagy Dezső tanár úr pataki diákként és pataki tanárként hűséges fia volt a városnak. Élete, munkássága összeforrt Sárospatakkal. A kapott lehetőségért hálás volt, és azt talentumainak kifejlesztésével és gyümölcsöztetésével, sokoldalú alkotó tevékenységgel köszönte meg. Sok barát, munkatárs, ismerős, távol élő művészbárát szobájának falán, gyűjteményében található pataki vonatkozású, kifejező, szép festménye, melyek közül néhány ma már a múltat is megidézi: lebontott házat, régi emléket őriz. Sokat tett Sárospatak tájegysége népművészeti értékeinek felkutatásáért, megőrkítéséért. Közel félezer tollrajzban örökítette meg Bodroghoz temetőinek kopjafáit és a kapubálványokat. Elkészítette a bodroghözi len- és kendermunkák, szőttesek rajzait, megőrkítette a földművelés múltját.

Dezső bácsit tehetsége nem vakította el, nem tette elbizakodottá. Festményeivel, csodálatos alkotásaival számtalan kiállításon találkozhattak az érdeklődők. Tárlatai alkalmával néhány ember művészi allűrjeivel nem tudott azonosulni, ezért idősebb korában visszavonult, visszahúzódott, s a felkínált kiállítási lehetőségeket nem fogadta el. Igaz ember volt, aki tehetségével, képzettségével, hivatásszeretettel végzett munkássággal szerzett érdemeivel érvényesült, s nem főhajtásokkal, alázatos rábólintással és az új arcok magasztalásával ért el sikereket. Emberi magatartásának fontos jellemzője volt közösségi szelleme, a baráti kapcsolattartás s a jó kedély.

Felesége, *Fegyverneki Aranka* a meggyasói református lelkipásztor lánya volt. Két gyermekük született: *Edit* és *Dezső*. Nagy Dezső majdnem egy évtizednyi nyugdíjban és özvegységben töltött idő után 1988. december 23-án halt meg, imádott városa, Sárospatak temetőjében, a „tanári parcellában” nyugszik feleségével együtt. Halálának tizedik évfordulóján *Ködöböcz József* emlékezett meg róla, tanári munkáját szakmailag is értékelő írása a *Sárospataki Pedagógiai Füzetek* 1988. évi 17. számában jelent meg. Ebben a dokumentumban található információk és az 1959–1962-ben végzett évfolyam hallgatóinak visszaemlékezései alapján az arcképvázlatot készítették tanítványai:

FARAGÓ LAJOS és GRAJZ ISTVÁN
Miskolc

Nagy Dezső: Bodroghparti táj

NAGY LÁSZLÓNÉ Csóti Piroska (Tokod, 1938. 05. 11. – Újszász, 1983. 06. 25.)

„Ember lenni mindig, minden körülményben.”
(Arany János)

Csóti János vasúti tisztviselő családjával 1944-ben költözött Tokodról a háború elől a Jászberény melletti, nevében egy jobb jövő ígéréssel kecsegtető Jászboldogházára. Három gyermeke közül Piroska volt a középső, két évvel idősebb nővére, Mária és nyolc évvel fiatalabb öccse, János között. A kis falu osztatlan iskolájában családias légkörben (70–80 gyerek) folyt az oktatás: Vénusz Mária, Riczkó Á. Zoltán, Hering Béla és Márton Éva voltak a tanítói, igazgatója pedig az a Rózsa Sándor, aki később a Jászberényi Tanítóképző Gyakorlóiskoláját is vezette.

Ahogy egy visszaemlékezésben fogalmaz, szülei *„tőlük telhetően mindent megtettek azért, hogy három gyermeküknek a kenyéren és emberségen kívül tudást is biztosíthassanak”*. A jászberényi Lehel Vezér Gimnázium diákja lett 1952-ben. Az 1767-ben alapított iskola falai között otthon érezte magát. Nagyszerű tanárai voltak: Sáros András, a pedagógushivatásban példaképévé vált nagyszerű rajztanár, tornatanára, Öcsi bácsi (Szántai József), aki területi pingpongbajnokot nevelt a vékonyka, ám rendkívül mozgékony tanítványból. Matematikatanára Filip Imre, biológiatanára Petrics József volt, magyartanára Varga Imre, akinek az órák alatti beszélgetések miatt kiszabott gyakori büntetései folytán élete végéig könyv nélkül tudta a magyar irodalom klasszikusait. A középiskolás évek barátságokat, szerelmet is hoztak, az érettségi pedig azt a reményt, hogy valóra válthatja vágyát: továbbtanulhat, és orvos vagy gyógyszerész lehet. A történelem azonban felülírta e terveket. Az édesapjával 1956-ban történtek és a család helyzete miatt a fiatal lány nem gondolhatott továbbtanulásra. Tanítónő nővére a családtól távol élt, édesanyját és általános iskolás öccsét nem hagyhatta magára, családját segítve dolgozni akart, és minél hamarabb.

Egyik tanára javasolta, hogy mégse mondjon le teljesen a tanulásról, jelentkezzen Jászberénybe a Zirzen Janka Állami Tanítónőképzőbe, ahol a kialakítandó hároméves felsőfokú képzés kísérleti évében 1957/1958-ban lehetőség volt már egy évfolyam elvégzése után kiegészítő tanítóképzői érettségi vizsgát tennie. Nővére, aki nyolcadik osztály után került a „prepaképzőbe” és már tanított, szintén biztatta húgát, a család pedig nagy nehézségek árán, de előteremtette a költségeket a továbbtanulás egy évére.

A sikeres kiegészítő tanítóképzői érettségit (1958. június 28.) követően házasságot tervezgetve keresett állást. A megye másik sarkában kapott is ajánlatot, de a nővére „cserélt vele,” hogy szüleik közelében maradhasson. Így kezdte a gyakorlóéletet az **Újszászi Kossuth Lajos úti Általános Iskolában**, amely a jól sikerült képesítő vizsga (1959. július 3.) után első és egyben egyetlen munkahelye lett. Amikor a községbe érkezett, riadtan tekintett szét: senkit sem ismert, az ott élő jászok pedig tudvalevően nehezen fogadtak be idegent. Aztán elkezdett tanítani, és kiderült, hogy vérbeli, született pedagógus, akit az évtizedek során az egész falu megismert, tisztelt és szeretett.

A pedagóguspálya egyes állomásainak bemutatása során a hospitálási naplók, tantervek, óravázlatok, családlátogatási naplók, feljegyzések mellett az ő visszaemlékező sorai is segítségemre voltak. Ezekből kitűnik, hogy már igen fiatalon a komplex nevelési folyamat elhivatott gyakorlója volt. A magas színvonalú oktatást olyan magától értetődő feladatának

tekintette, mint amilyen természetes volt számára a levegővétel. Naprakész szakmai és didaktikai tudása volt. Mind a négy évfolyamot szívesen tanította (1–4. osztály), de később, a tantestületen belüli munkamegosztásból adódóan úgy alakult, hogy elsősorban 3–4. osztályokat, a pedagógiai programváltozások során pedig szinte minden tárgyat tanított. A családlátogatás oktatói, nevelői munkájának alfája és ómegája volt. Lehetőségeknek tekintette a gyermekek családi hátterének, iskolai megnyilvánulásai valódi okainak megismerésére, a szülő-gyermek kapcsolat erősítésére. A szülői értekezleteket kitüntetett találkozási alkalmaknak tartotta, az aktuális nevelési helyzeteknek megfelelően választott témát, felkészült, jegyzeteket készített, a szülőknek előadásokat tartott.

A tanítói hivatás gyakorlása során szerzett tapasztalatait, eredményeit szakkikkekben, konferencia-előadások formájában összegezte. Különösen figyelemre méltó a tanórán és az iskolán kívüli szabad idő tevékenységeinek a komplex nevelés folyamatába illesztéséről szóló írása, amelyben arra kereste a választ egy 120 fős mintán végzett kérdőíves kutatás során, hogy az iskolán kívüli nevelő, képző foglalkozások élményszerű alkalmi mennyiben válnak a pedagógiai folyamat szerves részévé. Egy másik kutatásában a 6–10 éves gyermekek fizikai és a szellemi terhelésének kapcsolatát, illetve ezek szerepét vizsgálta a nevelő, oktató munkában. Komolyan foglalkoztatta a pedagóguspálya presztízsvesztésének kérdése, a hivatástudat intenzitásának változása. Írásai egy része megjelent pedagógiai folyóiratokban, konferencia-kiadványokban, többségük azonban kéziratban maradt.

Nagy Lászlóné Csóti Piroska pedagógusi portréja nem lenne teljes közéleti tevékenységének említése nélkül, amely az egészségnevelésen keresztül részben lehetőséget kínált fiatalkori álma megvalósítására is. A Magyar Vöröskereszt helyi szervezetének vezetőjeként e munkáját szintén a legszélesebben értelmezett pedagógia, a gyermek- és felnőttnevelés színterévé tette, és az évtizedek során annak országosan elismert szakemberévé vált. Szakmai társaságok tagja volt (kiemelendő a Magyar Pedagógiai Társaság mellett a Fodor Imre Iskola-egészségügyi Társaság, amelynek munkájában rendkívül aktívan vett részt). A gyermekekért, a családokért, a közösségért végzett tevékenységéért több itt és most nem nevesített helyi (megyei és községi), valamint országos elismerést kapott, 1973-ban a Munka Érdemrend bronz fokozatát.

Az első osztályok egyike (1960/1961. tanév)

Pályája során megvalósította pedagógiai, emberi ars poeticáját a gyermekekért, a családért és a közösségért végzett munka során, amelyet Arany János így fogalmazott meg: „Ember lenni mindég, minden körülményben.” Az iskolában az oktató-nevelő munkán kívül éveken át gyermekvédelmi feladatokat is ellátott, ott volt segítőként az 1963-as árvíznél is. Évtizedeken át az érték- és közösségteremtést tekintette vállalt feladatának a gyermekek és idősek számára lakóhelyén. Mindmáig őrzi hálás diákjai emlékezete azt az odaadást, segítséget, szakmai biztatást és emberi törődést, amelyet tőle kaptak tanulmányaik eredményes befejezéséhez, az életben való boldoguláshoz.

Gyermekeként számomra természetes volt, hogy életének, mindennapjainak részese lehettem, ahogyan az is, hogy közösségében nemcsak tisztelték, becsülték és szerették

is. Mind gyakrabban fordultam meg osztályában, szép lassan és észrevétlen bevonódtam a gyermekek életébe: mindennapjaikba, esetleg segítségkérésük során akár tanulmányi munkájukba is. Amikor pályát kellett választanom, számomra is a tanárszak volt a kézenfekvő, de úgy alakult, hogy bár családjunkban három gyakorló pedagógus is volt, én a jogi egyetemen folytattam tanulmányaimat – hogy később a felsőoktatásban tanítva, képezve a következő generációt, mégiscsak visszatérjek a pedagógushivatáshoz.

A tragikusan fiatalon félbetört pedagóguspályáról az egyik utolsó híradást egykori tanára, majd barátja, *Sáros András* tanár úr 1981. november 30-án írott, a tanítványt hivatása gyakorlásában a mindennapi nehézségek közepette is biztató sorai jelentették: *„Örömmel látjuk, hogy legfőbb célkitűzésünk, az igaz emberségre való nevelésünk nem volt hiába való munka. Valamikor régen mi is ezt kaptuk régi tanárainktól, és dolgunk volt megőrizni, továbbadni a jót és a szépet. Most a maguk szép kötelessége ennek a nehéz munkának továbbvitele.”* Nagy Lászlóné, ahogyan tanítványai nevezték Csóti Piroska tanító néni e szép kötelességet és nehéz munkát élethivatásának tekintette.

Amikor az iratokat rendezgettem, kiesett a papírok közül egy megfakult, megsárgult, kézzel írott vonalas füzetlap. Egy negyedik osztályos diák gonddal formált betűi, mint megannyi tükörcserép idézte tanítójuk alakját: *„Bemutatom a tanító nénimet. Mindennap találkozom vele az iskolában. Két éve tanít. Középmagas, karcsú. A szeme, más néven a lélek tükré barna. Haja is az. Mindig csinosan öltözködik. Kicsit szigorú, de igazságos és gyermekszerető. Melegszívű, mosolygós, kedves. Nagyon szeretem. Ha felnőtt leszek, mindig örömmel, jósággal és kedvességgel gondolkodom rá, mert az életem legjavát ő adta nekem.”*

PROF. NAGY JANKA TEODÓRA
Pécsi Tudományegyetem, KPVK
tanszékvezető egyetemi tanár
Szekszárd

NAGY ZOLTÁNNÉ Kovács Gizella Sarolta (Körösszakál, 1950. 04. 01. – Körösszakál, 2013. 10. 18.) tanító

Szülei az 1950-es évek időszakának tipikus családját alkották, a termelőszövetkezetben talált munkát Kovács Lajos, az édesapa is. Édesanyja, Belinczki Irén a házaspár három gyermekét gondozta, s vezette a háztartást.

Gizike a település általános iskolájában tanult. Abban az időben a körösszakáli általános iskola a biharkeresztesi járás egyik legjobb iskolája volt. A fiatal tantestület egy nagyon felkészült iskolaigazgatóval (Farkas János, *Pedagógusok arcképcsarnoka*, 2014) és helyettesével (Pénzes Sándor, *Pedagógusok arcképcsarnoka*, 2015) a rájuk bízott gyerekeket igyekezett felkészíteni arra, hogy az életben (legyen az továbbtanulás vagy munkavégzés) megállják a helyüket.

Jó tanuló volt, ezért aztán nem volt kétséges, hogy továbbtanul. Az 1964-ben iskolát végzett tanulóknak szerencsájuk volt, mert a lakóhelyükhöz közel, Komádiban gimnázium alakult. Ez anyagilag és időben is kedvező volt az oda beiratkozott diákoknak és szüleiknek. Az akkori politikai vezetés azonban a már meglévő és régebbi időktől működő középiskolákat helyezte előtérbe, és 2 év működés után a komádi gimnáziumot bezárták. Az ott tanuló diákoknak más lehe-

tőiséget ajánlottak. Gizike a Biharkeresztesi Gimnáziumot választotta. Ott érettségizett 1968-ban.

Az 1960-as évek második felében egyre több szaktanárra volt szükség. A már végzett pedagógusok, a tanítók tovább képezték magukat, újabb szakokat szereztek. A tanító végzettségűek tanárok lettek. Ekkor a tanítókból lett hiány. Így volt ez Gizike szülőfalujában, Körösszakálban is. M. Sípos Endre, az iskola akkori igazgatója ismerve volt tanítványát, hazacsábította képesítés nélküli nevelőnek. Ez a munkakör abban az időben általánosan elterjedt megoldás volt, munkalehetőség az érettségizett fiatalok számára.

Így 1968. szeptember elsejétől Gizike a **körösszakáli általános iskola** képesítés nélküli pedagógusa lett. 1969-ben már beiratkozott Debrecenbe, a Tanítóképző Intézetbe, annak levelező tagozatára. Az akkor négy évig tartó képzésben, teljesítve a vizsgakövetelményeket 1973-ban, tanítói diplomát szerzett. Ezért aztán majdnem negyven éven át mint tanítónő minden alkalommal az alsó tagozatos kisdíjakokat tanította. Nagy öröm volt a szülőknek, akiknek gyermekei az ő osztályában kezdhették el iskolai tanulmányaikat. Tudták, hogy a tanító néni szereti a rendet, segítőkész. Igazi lelkes, kedves tanító néni volt. Azon fáradozott, hogy kis tanítványaival megszerettesse a majdani tantárgyak alapjait. Tudta, hogy nagyon fontos az olvasási, írási, számolási alapképességek kialakítása és megszilárdítása.

Munkájával nemcsak a szülők, hanem az iskolavezetés is meg volt elégedve, amit bizonyít, hogy amikor a tanítóképző főiskolások gyakorlattanításra érkeztek a körösszakáli általános iskolához, az igazgató őt javasolta gyakorlatvezetőnek.

Örömmel tapasztalta, hogy tanítványai kiválóan megállják a helyüket a felsőbb osztályokban. Már a kis diákjaiban igyekezett felfedezni azt, amiben a későbbiek folyamán sikerüket érhetnek el. Vallotta, hogy minden embernek van értéke, csak fel kell fedezni.

Családi életében is alapvető változás történt. Férjhez ment Nagy Zoltánhoz, aki mint bolti eladó dolgozott. Az összekerült két fiatal ezután azon munkálkodott, hogy új otthonot teremtsen a leendő utódoknak. Igénybe véve az akkori lakásépítési kedvezményeket, házat építettek. Az új otthon építéséhez szükséges anyagiakat úgy igyekeztek előteremteni, hogy elsősorban a nyári szünetben zöldségtermesztéssel foglalkoztak. Ez a munkavégzés abban a korban igen jövedelmező forma volt. Megfelelő mennyiségű árura leszerződtek, és a megtermelt árut átvették tőlük. Igaz, nagyon sokat kellett érte dolgozni. S ennek a feladatnak a nagy része a ház asszonyára hárult. Később is éltek ezzel a kiegészítő jövedelemforrással, mert ezzel tudták biztosítani egyre növekvő gyermekeiknek a továbbtanulás feltételeit.

A család egyre gyarapodott, gyerekek születtek. Gizella 1974-ben, Hajnalka 1976-ban és Zoltán 1982-ben. Gyermekeiket nagy szeretetben, féltő gondoskodással nevelték. A gyermekek nevelése, gondozása, annak nagyobb része Gizikére hárult, melynek igyekezett lelkiismeretesen eleget tenni. Gyermekei meg is hálálták a szülők szeretetét, gondoskodását: fegyelmezettek, jó tanulók voltak. A két lány követte édesanyjuk foglalkozását, ők is pedagógusok lettek. Gizella Körösszakálban tanár, Hajnalka Körösszegapátiban tanító. Zoltán fiuk egyetemre járt, amikor 2004-ben halálos baleset érte. Ezt a rettenetes tragédiát nagyon nehezen sikerült feldolgoznia. Sokat segítettek ebben férje és lányai, valamint kisiskolás tanítványai.

Volt tanítványa, majd pedagógus kollégája Máthé Dénesné Burzuk Éva így ír róla: *„Nagy Zoltánnéval a kapcsolatom az általános iskolában kezdődött. 7–8. osztályban a tanítványa lehettem. Szerettem kedvességéért és felkészültségéért. Nyolcadik osztályos koromban a Balaton mentén táboroztunk együtt. Ő kísérőtanárunk volt. Sok közös élményt szerezünk vele együtt ez alatt a tíz nap alatt. Később az életem úgy alakult, hogy a körösszakáli általános iskolában lettem pedagógus. Gizike még akkor is ott tanított, és régi jó ismerősként találkoztunk újra. Jó volt vele dolgozni, mert felkészült, pontos és megbízható volt.*

Nyitott volt az új pedagógiai módszerekre. Szerette a gyerekeket. Ezt mindennapos pedagógiai munkája bizonyította. Évekig tartott sportszakkört az alsós tanulóknak. Alaposan felkészült ezekre a foglalkozásokra is. Sok színvonalas műsort készített tanítványaival.

Örültem családi örömeinek, gyermekei megszületésének. Két lányát, Gizikét és Hajnalkát én taníthattam a betűvetésre. Osztottam fia, Zolika tragikus halálában is. Közel harminc évig voltunk munkatársak. Kár, hogy nincs már közöttünk. Nem tudunk jókat beszélgetni gyermekeinkről, unokáinkról, egyszóval a családjainkról.”

Szívesen készítette fel tanítványait vers-, mesemondó- és énekversenyekre, ahol a gyerekek szép eredményeket értek el. Tanítványival nemcsak a tanítási órákon foglalkozott, hanem azon túl is. Délutánonként együtt volt osztályával, sokat kirándultak, szívesen tartott részükre sportfoglalkozásokat. A nyári szünetekben szívesen vállalkozott arra, hogy a táborozni, kirándulni menő gyermekek kísérője legyen.

Az eszébe sem jutott, hogy munkahelyet változtasson, más iskolában tanítson, mert ragaszkodott szülőfalujához, idős szüleihez, testvéreihez. Az iskolai munkáját pontosan igyekezett elvégezni. Csendes, szeretetteljes egyéniség volt. Támogató segítségére mindig lehetett számítani. A vezetőinek javaslatait mindig elfogadta.

2008-ban meglepődött, amikor az akkori igazgatója ránézve előnytelen felmondási nyilatkozatot akart vele aláíratni. Végül, ha nem is nagy lelkesedéssel, de 39 évi pedagógustevékenység után eleget tett a munkaadója akaratának, nyugdíjba ment. Ez a lépés, mely megakadályozta abban, hogy még taníthasson, lelkiekben nagyon megviselte. Tetézte ezt az is, hogy sem az akkori iskolavezetés, sem az akkori faluvezető (polgármester) majd négy évtizedes lelkiismeretes munkáját egy kedves szó erejéig sem köszönte meg. Belülről biztosan emésztette magát, de erről panaszt sohasem tett. Ezt kompenzálta, hogy volt tanítványai – akik orvosok, mérnökök, jó szakemberek lettek – lelkiismeretes munkáját nagyra értékelték, értük érdemes volt tanítónőnek lennie.

Nyugdíjas éveit igyekezett hasznosan eltölteni. Szeretett kertészkedni, de mégis a családjával törődött a legtöbbet. Két kis unokáját nagy szeretetben kényeztette. Segített nekik a mindennapos feladataik megoldásában.

Hajnalka lánya mondja édesanyjáról: „Amikor már nagyon beteg volt, még akkor is Vencel unokáját készítette fel a mesemondó versenyre.”

Egy orvosi vizsgálaton megállapították a betegségét. Kezelőorvosai biztatták, ő is reménykedett a gyógyulásban. Rendszeresen eljárt a vizsgálatokra, betartotta orvosai utasításait. Egy időben úgy is nézett ki, hogy minden jóra fordul, ez azonban nem következett be. A gondos orvosi kezelés ellenére is eltávozott az élők sorából, visszaadta lelkét teremtetőjének. Amikor utolsó útjára kísérték, ott volt a falu apraja-nagyja. Virágokat, koszorúkat vittek sírjára.

M. Sípós Endre, volt iskolaigazgatója búcsúzó szavai: „Gizikében a jóság, a szereténység, a szorgosság csodálatos jelenléte nagyon fog hiányozni, azoknál különösen, akik szerették, barátai voltak.”

Nagy Zoltánné Gizike tanító néni egész életében igyekezett a fiatalok életén elkötelezetten jobbitani. Tevékenységét szívvel-lélekkel, lelkiismeretesen végezte. Munkájáért

A napköziben gyerekekkel

a szülők, a tanítványok, a munkatársainak az elismerését, megbecsülését kapta. 1988-ban pedagógus napon a művelődési miniszter eredményes munkájáért dicséretben részesítette. Nagy Zoltánné tanítónő élettörténetét lánya, Nagy Hajnalka tanítónő, valamint volt kollégái visszaemlékezésének segítségével állítottam össze.

Pedagógusként évtizedeken át figyelemmel kísértem volt tanítványaim életének alakulását. Örömmre szolgált, ha elérték céljaikat, boldogultak az életben. Különösen örültem, ha volt tanítványaim pedagógusok lettek. Így volt ez Nagyné Gizikénél is. Később szomorúan vettem tudomásul a hírt haláláról. Ezért határoztam el, hogy írásommal megörökítem volt tanítványom emlékét.

VMIRJÁNCZKI JÓZSEF
Körösszegapáti

DR. NÉMETH SÁNDORNÉ Irina Vlagyimirovna Sztjepánova
(Kamenec-Podolszk, 1931. 08. 23. – Szarvas, 2018. 01. 10.)
középiskolai tanár

1958-ban érkezett Magyarországra, férjét követve, hogy másodszor is feleségül menjen Németh Sándor agrármérnökhöz, noha soha el nem vált. Hamar megismerték, és sokan ismerték Szarvason, de a teljes nevét szinte senki sem tudta. Mindenkinek csak Ira, Ira néni volt, és Ira ma is, amikor már férje mellett nyugszik a szarvasi Ótemetőben. Túl a messziről jött ember egzotikumán, életútja sem mindennapi. Amikor Szarvasra érkezett, egy szót sem tudott magyarul. Viszonylag hamar megtanult, de akcentusa sajátosan orosz maradt: a kemény mássalhangzók meglágyultak, magánhangzói sajátossá váltak, a tárgyias és tárgyatlan ragozású igék keveredtek, a mondatok szórendje is egyénien alakult. Ettől, valamint mosolygós arcától volt beszédének sajátos bája.

Édesapja katonatiszt volt, a határőrségben dolgozott, édesanyja a harkovi repülőmérnöki egyetemen tanult. Ősei az 1917-es forradalom előtt módos emberek voltak, dédnagyapja öt falut birtokolt. Apai nagyapja Franciaországban tanult állatorvosnak, ott ismerkedett meg a szociáldemokrata eszmével, ezért a cár öt évre kitiltotta Oroszországból. Kétszer is ült börtönben. A cár a szociáldemokrata eszméiért, a bolsevikok a származásáért börtönözték be. A család sokat vándorolt, hiszen a katonatiszteket gyakran áthelyezték akár az ország másik felébe is. A II. világháború kitörése előtt édesapja egy külföldi szovjet követségen volt katonai attasé. Ők a nagymamával édesapja szülőföldjén, a Szovjetunió egyik kisvárosában, a Szmolenszki körzetben fekvő, Bjelij nevű településen maradtak. A német támadás harmadik napján, 1941. július 25-én már Ukrajnát bombázták. Ők keletre menekültek egy kis faluba. Ott élt a nagymama egyik rokona, tőle kaptak egy kis faházat, abban laktak 1943-ig. 1943-ban ezt a területet a németek teljesen kiürítették, mindent leromboltak, a lakosságot elszállították. Irina 13 évesen egy belorussziai táborba került egy gyerekcsoportba, a németek a gyerekekkel termeltették ki a tőzeget a közeli mocsárból. A nyár elejétől novemberig dolgoztatták őket, amíg nem fagyott. Irina közben tifuszban megbetegedett. Bár kigyógyult, de a hideg víztől egy életre szólóan reumás lett.

1943 novemberére a Vörös Hadsereg egész Belorussziát visszafoglalta. A visszavonuló németek marhavagonokba rakták a gyerekeket, és a majdaneki koncentrációs táborba szállították. 1945-ben a szovjet hadsereg felszabadította a tábort. Jött egy küldöttség, megnézte, hány orosz van a gyerekek közt. A bizottság tagja volt Irina édesapjának unokatestvére,

aki felismerte őt. Így került haza, otthon azonban senkit nem talált. Édesapja Németországban halt meg 1946-ban, ismeretlen körülmények között. Édesanyja, mint repülőmérnök egy távolsági bombázógépen szolgált fedélzeti navigátorként. 1943-ban lelőtték a gépüket. A nagymamát másik lágerbe vitték, csak később vergődött haza. Mivel nem találtak közeli hozzátartozót, speciális nevelőotthonba került. Olyan gyerekek éltek itt, akiknek mindkét szülője meghalt a háború idején, és édesapjuk katonatiszt volt. Mivel reumás fájdalmai miatt egy évig járni sem tudott, a Krimbe vitték gyógykezelésre. Utána az otthon iskolájába került, itt ismét meg kellett tanulnia oroszul írni, olvasni. Egy év kellett hozzá. Az otthon gondoskodott a gyerekek iskoláztatásáról mindaddig, amíg a tanulást be nem fejezték.

Irina sebészorvos szeretett volna lenni. Moszkvában felvételizett. A felvételiye ugyan jól sikerült, de azt mondták, hogy a reumás kezei miatt soha nem lehet sebész. Ezért átjelentkezett a Tyimirjazev Mezőgazdasági Akadémiára, amely egyetlen ilyen típusú intézmény volt az akkori Szovjetunióban. Kollégista lett.

Az akadémiai tanulmányok váratlan fordulatot hoztak Irina életében. Nyaranta nyári gyakorlatokon kellett részt venniük. Ekkor már volt vőlegénye, aki bányamérnöknek tanult, és 1954-ben már Poltavában dolgozott. Úgy volt, hogy odamegy gyakorlatra, és összeházasodnak. De a gyakorlatvezető Irinát Micsurinszkba küldte. Azt mondta, hogy ott készíti disszertációját egy „vengerszkij”, ahogy a kint tanuló magyarokat hívták, neki kell a segítség. Egy álló nap ment a vonat Micsurinszkba. Ott a „vengerszkij”, Németh Sándor várta. Így kezdődött a munkakapcsolat, amelyből hamarosan szerelem lett. 1956 májusában befejeződött Németh Sándor kiküldetése, haza kellett utaznia. Irinának még volt másfél éve a tanulmányaiból, de 1956 májusában összeházasodtak. Sándor Szarvason helyezkedett el az Öntözési Kutató Intézetben (ÖKI). Levelezéssel tartották a kapcsolatot. Amikor Irina befejezte a tanulmányait, férje után akart menni. Ehhez Sándornak igazolnia kellett volna, hogy ő a férje. Itthon viszont erről nem kaphatott igazolást. A bonyodalmakat úgy oldották fel, hogy Irina bejelentette férje „eltűnését”, ezért hivatalosan elválhatott. Így már – mint Sándor „menyasszonyát” – elengedték. 1957 júliusában utazott Magyarországra.

Nem volt könnyű új életet kezdenie. Szarvason egy kis bútorozott szobát vettek ki. A háztulajdonos, egy idős néni tudott oroszul egy kicsit, ez sokat segített a beilleszkedésben. A vásárlással nem volt komoly gondja, mert azokba a boltokba járt, ahol a kereskedők tudtak tótul, velük elboldogult. 1957. augusztus 7-én volt az esküvője, a második, ugyanazzal az emberrel. Az ÖKI laboratóriumában kezdett dolgozni. 1958-ban megszületett első gyermeke, Irina Anna.

Egy év múltán egyszobás tanácsi lakásba költöztek. Bútort Sándor szüleitől kaptak, edényeket, háztartási felszereléseket, a mindennapi élethez szükséges használati tárgyakat apránként vásárolták. Később az ÖKI-től kaptak szolgálati lakást. Végül egy önálló, tágas kertes házba köthöztek, amely ugyancsak ÖKI-lakás volt, de 1984-ben megvásárolhatták. Nem éltek pazarlóan, de nem is takarékoskodtak végletesen. Megvettek mindent, ami a kényelmes élethez szükséges volt. Minden évben elutaztak valahova nyaralni, a Szovjetunióba is gyakran ellátogattak. Hetente felutaztak Budapestre, mert Irina nagyon szerette a magyar színházat, szinte minden akkor játszott darabot megnéztek.

Férje megvédte kandidátusi disszertációját. Hamarosan osztályvezetőként, majd az intézet igazgatóhelyetteseként, egy évig megbízott igazgatójaként dolgozott.

Irina 1963-ban beiratkozott egy mezőgazdasági tanárképző iskolába Budapestre, nappali tagozatra. Akkorra már tudott magyarul beszélni, de a szaknyelvet nem ismerte. Szerencséjére voltak horvát évfolyamtársai, akik segítették. Végül – nem kis nehézségek árán – 1964-ben szerezte meg a mezőgazdasági tanári oklevelet. A szarvasi **Vajda Péter Gimnázium-**

ba került, a mezőgazdasági szakközépiskolai osztályban a szakmai tárgyakat, majd az orosz nyelvet is oktatta (1963–1971). Itt kapta meg azt a nevét, amelyen később szinte az egész városban ismerték: a felnőtteknek Ira, a gyerekeknek Ira néni lett. 1967-ben megszületett második gyermekük, Olga Mária.

Mivel nem volt orosz nyelvtanári képesítése, ismét tanulnia kellett. Magyar nyelvű felvételi vizsgát tett Szegeden, orosz szakon. 1972-ben fejezte be az egyetemet. 1971-ben meghívták a szarvasi **Felsőfokú Mezőgazdasági Tanintézetbe** orosz nyelvet tanítani (1971–1989), ettől kezdve nyugdíjazásáig ott tanított, közben a helyi **Óvónőképző Intézetben** is tartott órákat (1985–1990). Nyaranta szervezett a csoportjai számára szakmai gyakorlatot Ukrajnába, Herszonba. Kedvelték ezt a várost a diákok, mert közel van a Fekete-tengerhez, és időnként átmehtek pihenni, fürdeni.

A nagyobbik lánya, Irén időközben leérettségizett, és 1977-ben Leningrádba ment tanulni az orvosi egyetemre. Ma már orvos. Férjével együtt először Kecskeméten, majd Budapesten kapott állást: osztályvezető főorvos. Olga lánya tanítóképzőt végzett Debrecenben, utána szakosodott. Egy budapesti iskolában dolgozik: tanítónő, fejlesztő pedagógus. Megtalálta párját, kislányuk született, Léna Anna a neve.

Irát – nyugdíjba vonulása után – meghívták a **kunszentmártoni József Attila Gimnáziumba** tanítani (1990–1993). Közben megszületett első unokája, István Sándor, akit Sztjopuskának nevezett, majd Zoltán Sándor is.

Férjével úgy tervezték, ha nyugdíjba mennek, visszafogottabb lesz az életük. Sándor gondozza a kertet, és nevelik az unokákat. Sajnos, a férj 1985-ben tragikus hirtelenséggel elhunyt. Irina egyedül maradt a nagy lakásban, a nagy kerttel. A munkába vetette magát. 1990-ben észrevette, hogy valami baj van vele. Kiderült, hogy mellrák. Megműtötték a kecskeméti kórházban. Egy év után azt mondta az orvos, hogy meggyógyult. Irina szerint saját akaratával gyógyult meg. Akkor született az első unokája, ezért úgy gondolta, van még feladata az életben. Utána nagyon szép periódusa következett az életének: meggyógyult, gyermekei révbe értek. Ekkor jött az újabb megpróbáltatás. Bár nem voltak panaszai, az orvosi vizsgálat megállapította, hogy tüdőrákja van. Megkezdődött a kemoterápiás kezelése – annak minden velejárójával. Nem vette tragikusan. Befizetett egy utazásra Jordániába, karácsonyi ajándéku önmagának. Hazajött, és élte tovább az egészségesek életét: vigyázott az unokákra, színházba járt, kereste az emberek társaságát. „Igaz, hogy én már a célegyenesben vagyok, de az ember akaratától függ, hogy gyorsan ér célba vagy lassan. Én úgy gondolom, hogy még lassítok” – mondta barátainak. A „lassítás” sikerült. Irina Sztjepánova közel egy évtizedig élt még egészségesen, jó kedéllyel tartalmas életet. Egyedül élt, de sohasem volt egyedül. Szerette a családját, szerették és tisztelték barátai, ismerősei, volt tanítványai.

A tanítványok emlékei: „1968 nyarán, a Vajda Péter gimnázium 1/E osztályába történt beiratkozás során találkoztunk először Ira nénival. Akkor sokunkat meglepett akcentusa, melynek okát azonnal elmesélte nekünk. Szimpatikusnak éreztük, hogy beavatott minket Szarvasra kerülésének történetébe.

A 42 fővel induló tiszta lányosztály »feladta a leckét« neki (ezt már csak a későbbiekben – felnőttként gondoltuk át). Azt mindenképpen érzékeltük, hogy sokat harcolt értünk. Néha az osztályfőnöki órákra kissé feldúlva érkezett a tanáriból, de soha nem engedte meg magának, hogy ez átragadjon ránk, és nem ment el közülünk rosszkedvvel.

Olyan értékrendet képviselt, melyben a közösségi élet és az abban történő tevékenykedés mellett – esetleg annak alárendelve – érvényesült az individuum. Hangsúlyozta is sokszor, hogy miért fontos együttműködnünk. Több iskolából, vidékről is kerültek az osz-

tályunkba a társaink. Azonnal felfigyelt arra, ha esetleg zártabb csoportok szerveződtek. Támogatta a barátkozást a vidékről bejárók és a szarvasiak között. Ez olyan szinten sikerült, hogy a mai napig is szoros kapcsolatot tartunk. Persze voltak konfliktusok, de hihetetlen módon tudott kezelni minket. Nem emlékszünk arra, hogy felemelte a hangját. Határozottsága hatott ránk. Ma már tudjuk, hogy megértett minket. Terelgetett tele szeretettel, humorral, humánummal.” (Galam-bos Edit könyvelő)

2017. az utolsó érettségi találkozó;
elől középen Ira néni, az osztályfőnök

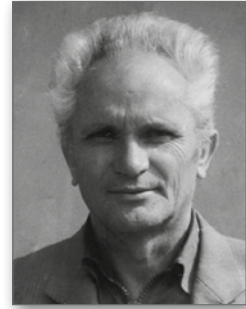
„Elnéző és empatikus volt, átérezte, megértette, hogy az idegen nyelv tanulása sokaknak nehéz feladat. Szerencsére nekem nem jelentett nehézséget az orosz nyelv, mert ott-hon szlovákul beszélni a magyar nyelvvel egyszerre tanultam meg. Ezt hamar észrevette, és biztatott is, hogy a nyelvtant még jobban tanuljam meg. Amikor a továbbtanulásról kellett dönten, szeretne volna, ha szakként választom az orosz. Mivel erre – különböző okok miatt – nem volt lehetőségem, felhívta a figyelmem a nemzetiségi nyelvtanulás lehetőségére a helyi óvónőképzőben. (Soha nem bántam meg, hogy elvégeztem.) Sok év múlva mesélte el, mennyire aggódott, amikor az első kirándulásunkra elvitt minket Budapestre és Visegrádra, hogy a körülöttünk érdeklődő fiatalok meddig engedje a közelünkbe a gitáros énekelgetéskor, vagy meddig maradjon a körünkben egy kis ismerkedés kapcsán a »Gimibulik« során.

Ha valami a tanulmányi eredményünkben nem tetszett neki (főleg matematika, kémia, fizika tantárgyaknál fordult ilyen elő többekkel), félrehívta az érdekeltet, nem szégyenítette meg. Csöndben elmondta a véleményét, javaslatát, engedte, hogy elgondoljunk rajta. Sokszor találkoztunk felnőtt életem során. Örömmel kérdezte életem alakulását, buzdított, helyeselt, dicsért vagy tapintatosan, igazi érdeklődéssel terelgetett, ha valamilyen döntési élethelyzet került szóba. Egy éve kissé megdöbbenett bennünket, amikor azt üzenete, hogy köszöntsük együtt az újévet, koccintsunk vele, mert ő elrepül a darvakkal, várják a felhők között. Az összejövetelen elénekelt egy orosz népdalt a darvakról. Lefordította nekünk, miszerint, amikor a darvak elindulnak a téli szállásuk felé, énekelve hívnak maguk közé a földről emberek. Ezek az emberek velük is maradnak fenn a felhők között, már soha nem térnek vissza a földre. Éreztük, hogy ez a hasonlat a betegségével kapcsolatos lehet. Attól kezdve még többet beszélgettünk vele. A 45 éves érettségi találkozó alkalmával – ami 2017. szeptemberben volt – láttuk, hogy kicsit gyengélkedik. Mégis jókedvűen töltötte velünk az időt. Mindenkihez volt egy elismerő, biztató, szeretetteljes szava.” (Montvajszkíné Bátor Anna ny. óvónő)

„Női mivoltát naponta sugározta felénk, öltözködésével, testtartásával is, önkéntelen mintát adva számunkra. Mi voltunk az egyetlen gimnáziumi osztálya. Velünk együtt minden alkalommal várta az érettségi találkozót, ahová az eredeti naplóval érkezett, és névsor szerint, órákig figyelmesen hallgatta történeteinket. Örült a sikereinknek, vigasztalt, ha nem minden az elképzeléseinknek megfelelően alakult, vagy rosszabbra fordult valakinek az élete közülünk.” (Sztrehovszki Éva ny. tanító)

Összeállította:
DR. KUTAS FERENC
Szarvas

NOVÁK ISTVÁN (Demecser, 1934. 05. 08. – Nyíregyháza, 2018. 12. 07.) tanító, általános iskolai tanár

Édesapja keményítőüzemi dolgozó, majd fuvaros, édesanyja háztartásbeli. Három testvér nevelkedett a családban: Ferenc pedagógus, Mária adminisztrátor lett. Felesége, Nyilas Jolán bolti eladó. Lányuk, Novák Éva, angol–földrajz–rajz szakos általános iskolai tanár. Az elemi iskolát Demecserben végezte. Középiskolai érettségi bizonyítványát és tanítói képesítését 1953-ban kapta meg Nyíregyházán, az Állami Tanítóképző Intézetben, majd 1965-ben földrajz–rajz szakos tanári diplomát szerzett az Egri Tanárképző Főiskolán.

Tiszabecsen (1953-54), majd **Tiszacsécsén** (1954-69) tanított, ahol egyben járási rajz-szakfelügyelői feladatokat is ellátott. A Tiszacsécsén eltöltött évek meghatározók voltak pályafutása, nevelői szemléletmódja kialakulására. Zsiga bácsi (a faluban így hívják a falu szülöttjét, Móricz Zsigmondot) egyik mondását sokszor idézte: *„Én azt hiszem, annál nincs nagyobb öröm, mint valakit megtanítani valamire, amit nem tud.”*

A Móricz Zsigmond Emlékház tárlatvezetője, Magos Jenőné (Simon Ida, egykori tanítvány), ha látogatóként a házban jártunk, mindannyiszor nagy szeretettel emlegette a tanító bácsit, aki fegyelmezett körülmények között kedveltette meg velük az olvasást, a számolást, a rajzolást és az éneklést, a kölcsönös szeretetet. Novák tanító bácsi együtt élt a település lakóinak gondjaival, örömeivel. Abban, hogy Tiszacsécsé lakossága 1960-ban elektromos áramhoz jutott, és a mozi létrehozásában munkatársával, Major Józseffel meghatározó szerepet vállaltak. A faluban elfogadott szabály volt, hogy a gyerekek sötétedés után nem mehettek ki az utcára. Ha ezt mégis megtette valaki, eddig még ki nem derített módon, de a tanító bácsi erről mindig tudomást szerzett, s a felelősségre vonás nem maradt el. Ha a gyerekek szabad idejükben eltekeregtek a Tisza árterületén lévő füzesbe, ő megtalálta, s hazakísérte őket a szülőkhöz. Novák tanító bácsi haláláról a falu jóval a temetést követően értesült: az egykori tanítványok kezdeményezésére a település református templomában utólag szóban és a harang megszólaltatásával emlékeztek meg a szomorú eseményről, s adtak tiszteletet egykori tanítójuknak.

Az 1969-es tanévet **Fehérgyarmaton** kezdte, de októbertől már a **Bessenyei György Tanárképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolájában** vezette szakvezetőként és munkaközösség-vezetőként a rajzszakos hallgatók gyakorlati képzését. Az intézmény pincéjében kialakított egy képzőművészeti alkotóhelyiséget, ahol tanítványai agyaggal, tűzzománcsal, gipszzel, különböző iparművészeti alapanyagokkal és rajzolóssal, festéssel foglalkozhattak. A rajz szaktanterem általa kidolgozott átalakításának terve új bútorok, szemléltetőeszközök, megvilágítási feltételek megteremtésével járt. Kétkezi munkájával és munkatársai segítségével egy szombati és egy vasárnapi kora reggeltől késő estig tartó kivitelezést követően örömmel mutatta be a művet a tantestületnek és a szakmabeli érdeklődőknek.

A gyakorlóiskolában sokszor óráig beszélgettünk tantárgyaink oktatásáról, a nevelésről, az iskolai élet helyzetéről. Ezeken az eszmecsereken ismertem meg a rajztanításról – vagy ahogyan ő inkább nevezte: vizuális nevelésről – vallott nézeteit. Máig emlékezetemben maradtak megjegyzései: *„Engedd firkálni, majd köröket, szabálytalan egyeneseket, síkidomokat rajzolni, pálcikaembereket formálni, majd mozgó alakokat papírra vetni, a valóságot ábrázolni, s hogy eljussanak a téri dimenzióig. A tanítás során technikákat adunk a gyermek kezébe, s amennyiben mindezt szeretik csinálni, léphetünk tovább, de az egyes fokozatok közötti továbblépéshez szükséges képességeket ki kell alakítani. Jó lenne tudni, hogy e folya-*

matot minden egyes gyermeknél hogyan kell végigvinni, de erre még nem jöttem rá. Ha látom, hogy boldogság tölti el a gyermeket, amikor rajzol, ha ugyanez az érzés uralkodik el rajtam is, akkor már sokat tettem.”

Kedvenc mondása volt a Picassótól idézett szöveg: „Azt várják tőlem, hogy megmondjam, mi a művészet? Ha tudnám, akkor se árulnám el.” A titkokból mégiscsak sokat közzétett pályafutása alatt: a tehetségesként elismert tanítványainak sora mellett ezt bizonyítják a rajztanításának eredményei, a főiskola és a gyakorlóiskola külföldi kapcsolatainak keretében német, dán, finn, francia és szlovák pedagógusoknak rendszeresen tartott bemutatóórái. Nyíregyháza rajztanárainak bemutató tanításokkal, továbbképzésekkel segített. A főiskolai hallgatókat a rajztanári hivatás felé irányította, és tanulmányai révén az állandóan gondolkodó, újító tanáregyeniséget ismertük meg benne.

A szakköri tagok alkotásaikkal pályázatokon vettek részt, ahol hét országos első és további sok élvonalbeli helyezést érdemeltek ki. 1978-ban Módy Péter tanítványa Nehru-díjat kapott a nemzetközi megmérettetésre beadott pályamunkájával. Külföldi kispasztikai kiállításon 1982-ben kilenc tanítványa vett részt, ahol Kálnay Tamás arany, Horváth Andrea ezüst és Sárosi Annamária bronzérmeket szerzett. 1983-ban a nemzetközi kispasztikai kiállításon Kálnay Tamás első díjas lett. 1984-ben a Gyermekalkotások Nemzetközi Galériája Sárdy Orsolyának arany, Kiss Dalmának ezüst, Szilágyi Mariannak és Glück Editnek bronz fokozatú díjat adományozott munkájuk elismeréseként. 1989-ben a londoni tűzzománc pályázaton Szalai Katalin, Szalay Ágnes és Pethő Beatrix kapott díjat.

Al-Ghazali arab filozófus mondta: „Keress olyan mestert, akinek szelleme világos, tudása nagy és szíve jó!” A tanítványokra tett hatásáról a műemlékvédelemért 2010-ben Forster Gyula-díjjal elismert Módy Péter, szobrász-restaurátor művész, műemléki szakértő, egykori gyakorlóiskolai tanítvány a következő véleményt fogalmazta meg: „Hároméves korom óta folyamatosan rajzoltam. Iskoláskorba lépve édesanyám örömmel értesült, hogy egy rajztanár szakkört tart a gyerekeknek heti két alkalommal, délutánonként. 7-8 éves lehettem, amikor Novák tanár úr szakkörébe kerültem, és egészen nyolcadikos koromig a rajzszakköri alkalmak fontos vezérfonalává váltak életemnek. Ahogy most visszaszámolok, ő akkor, 1972–73-ban negyvenes éveit élte. Már akkor ősz hajával, jellegzetes, feszes-kerek homlokával, határozott-csontos arcvonásaival tekintélyt sugárzó, férfias egyéniség volt, ami akkor még elő-előfordult a tanári karokban, s ami mára oly nagy hiány ebben az elnőiesedő hivatásban.

A látszólag komoly megjelenés (akkor még a tanárok fehér köpenye általános volt, de őt mindig így lehetett látni) mögött azonban hamar megjelent a csibészes mosoly, a viccre, olykor ugratásra való hajlam, ami talán manapság nem hat »euro-komfort« magatartásnak, de ő alapjában ezzel a hepciáskodó vagy erőszakosabb gyerekekre »koppintott« képletesen. Rendet, fegyelmet nem is ezzel a módszerrel tartott, hanem igazából a motiválás számos eszközével. Egyaránt tudott lelkesedni és lelkesíteni egy-egy beállítás lerajzolásának nehézségeit feledtetve, a várható eredmény nagyszerűségét hangsúlyozva. Az oda vezető út nehézségeiről el tudta hitetni, hogy csak azért vannak, hogy azokat legyőzve igazán teljessé váljon az örömmünk a megoldott, befejezett munka után. Közben neki is bizonyosan megvoltak a harcai.

Hamarosan sikerült elérnie, hogy az iskola pincéjébe terjeszkedhessen a szakkör, ahol először az agyagozás lehetősége teremtmődött meg, később tűzzománc-égetésre is alkalmas kemencét szerzett, és ilyen irányú munka is folyt. Nagyszerűen megoldotta azt a komoly problémát, hogy egyedül kellett egyszerre két helyen lennie. Mivel a pince csábító hely volt mindannyiunk számára, kitalálta, hogy csak azok mehetnek le, akik valami értékelhető vázlatot készítenek arról, mit szeretnének mintázni odalent. Ezzel máris motiválta a kis csapa-

tot, és biztosította, hogy az elsőre lekerülő csapat a komolyabb emberkékből verbuválódik, akiket nyugodtabban küldhet le, míg a rajzteremben maradókkal kicsit többet foglalkozik. Mai napig büszkén gondolok arra, hogy egy idő után nekem már ilyen vázlatot sem kellett készítenem, mehettem le azonnal. Valójában innen eredeztethető, hogy kifejlődött bennem plasztikai érzék a rajzi adottságok mellett, s amikor a továbbtanulás kérdése felvetődött – egy véletlennek is vehető találkozás eredményeként –, Tóth Sándor Munkácsy-díjas szobrász a szobrász szakot ajánlotta.

Hogy idáig eljussak, azonban kellett az a bizalmat és megértést sugárzó hely, amit számomra a szakkör jelentett. Kellott az a két alkalom, amikor a tanár úr nyári »művész« tábor szervezőjeként Tuzsérra, a barokk kastélyba engem is elvitt, ahol többekkel batikolhattunk, linózhattunk, diófacipő és tusrajzokat készíthettünk, sok-sok élményt szerezve. Kellott az az ambíció, amivel az 1975 környékén feléledő Rákóczi-kultusz hajtásaként Vaján hirdetett megyei rajzversenyre neveztetett be a tanár úr. Állítólag volt olyan rajzom, ami láttán megvádolták, hogy ezt felnőtt segítségével készítette a tanulója, ezért nem lett díjazott. De ezt is oly módon tudta elmesélni, hogy a végén nem a csalódottság, hanem a büszkeség maradt meg érzésnek.

Novák tanár úr hivatalosan sosem volt a rajztanárom, a mi osztályunkat mindig más kapta. Amikor problémák merültek fel a »hivatalos« rajzórán a teljesítménnyel, akkor személyesen érdeklődött a miértekről. Emlékszem, amikor kiderült, hogy az a baj velem, hogy túl hamar befejezem a kiszabott feladatot, és a hátralévő időben mást csinállok (többnyire megcsináltam a körülöttem ülők rajzait is, vagy beszélgettem), akkor a védelmemre kelt, és a kollégákat hibáztatta, hogy nem adnak nekem nehezebb feladatot, amivel igazán le tudnának kötni. Ez a kiállása is kellett ahhoz, hogy végül higgyek magamban, és sikerrel felvételizzek Szegedre, szobrász szakra.

A középiskolai években többször visszajártam, és ő mindig büszkén mutatott be a kisebb tanítványainak, sőt titkos terve volt, hogy nyugdíjba vonulása után esetleg a helyét is átveszem. Imponált elhivatott pedagógussága, de akkor engem a képzőművészet szakmai kihívásai jobban vonzottak. Jó néhány év eltelt, amikor már a Képzőművészeti Főiskola szobrász-restaurátor hallgatója voltam, és kerestek Nyíregyházáról. A rendszerváltás előtti években járunk, ekkor indult el Nyíregyházán a művészeti középiskola története. A környékhez kötődő tanárjelölteket keresett Balogh Géza igazgató, és Novák tanár úr engem is ajánlott. A megkeresés megint váratlanul ért, és azt tudtam mondani, hogy én még csak másodéves vagyok, ráadásul a restaurátor szakosok nem kapnak tanári oklevelet. Erre az volt a válasz, hogy akkor vegyem fel a tanár szakot, végezzem el, és várnak Nyíregyházán. Hát így »nyúlt utánam« a tanár úr még egyszer, aminek következményeként az 1990–91-es tanévben művészettörténetet és rajzot tanítottam Nyíregyházán, egy életre szóló élményt és sok szakmai barátot, ismerőst szerezve az ott töltött idő alatt.

Később tizenegy évig tanítottam a Budai Rajziskola Alapítványi Intézetében, de szakmai kiteljesedésem mégis a magam választotta restaurátor-hivatásban történt. A sors ajándékának tartom, hogy ezekről a sikerekről személyes levélben mesélhettem tanár úrnak, akinek elmondhattam: ösztönző emléke végigkísért egész pályámon.”

A rajztanítás pedagógiai hatékonyságának javítása érdekében sokat dolgozott. Gondolkodásra nevelés a rajzórán címmel 1980-ban megyei második díjat; Módszertani problémák rajzórán címmel megyei harmadik helyezést; Képességek fejlesztése címmel az országos pedagógiai pályázaton 1981-ben második díjat kapott. 1981-ben a Művelődésügyi Minisztérium Tudományszervezési és Informatikai Intézete elfogadta és országos hasznosításra javasolta az Általános iskolai szaktanterem elnevezésű útját. Rajzórán ki legyen

a *tevékenyebb?* vitacikke a *Rajztanítás* című folyóiratban 1987-ben jelent meg. A *Vizuális nevelés* című megyei pedagógiai pályázaton 1982-ben első díjat kapott.

A gyakorlóiskola nevelőtestülete 1993. szeptember 1-jétől Apáczai-plakett és oklevél kitüntetés alapított. A bronzból készült plakettet Novák István tervezte és alkotta meg, a kiöntését Mrenkó Zoltán, egykori tanítványa végezte. Az iskola bejáratánál volt látható az égetett agyagból készített domborműve Zrínyi Ilonáról. Ugyanide alkotott az iskola névadójáról egy bronz reliefet.

A gyakorlóiskolában évekig szakszervezeti titkár volt, ahol a kollégák érdekeit nagyszerűen képviselte, megtalálva az esetleg ütköző érdekek okozta konfliktusok vereségmentes megoldását. Kiemelkedően eredményes pedagógiai tevékenységét Közművelődési munkáért (1984), Gyermekekért érdemérem (1989) és Nyíregyháza kiváló pedagógusa (1993) kitüntetésekkel ismerték el.

KOVÁCS LÁSZLÓ – MÓDY PÉTER
Nyíregyháza

Ny

„Lehet a gyermeket könyvből
nevelni, de minden
gyermekhez más könyv kell!”
(Thomas Gordon)

NYAKAS JÁNOS (Hajdúnánás, 1900. 09. 14. – Veszprém, 1989. 07. 18.)
középiskolai tanár, történész

Nyakas János egy négygyermekes családba született második gyermekként. Édesapja, Nyakas Sándor református tanító volt Hajdúnánáson. Édesanyja Csiha Julianna. Az elemi iskolát és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte. 1918-ban érettségizett. A kitűnő érettségi bizonyítvánnyal felvették a debreceni Tisza István Tudományegyetemre. Tehetsége és szorgalma révén az egyetemen ösztöndíjban részesült. Ezen felül a kollégiumban ingyenesen kapott szállást és elhelyezést.

1924-ben kiváló eredménnyel végezte el a magyar–történelem szakot, szerzett középiskolai tanári oklevelet. Arra gondolt, hogy továbbra is az egyetemen marad, folytatja tanulmányait, kutatásait. Azonban az egyetemen a megüresedett állásokat az utódállamokból hazatelepült és állás nélküli, magasabb képzettségű szakemberekkel igyekeztek betölteni.

Nyakas János első munkahelye a **debreceni Társulati Polgári Fiúiskolában** volt 1923 októberétől 1924 áprilisáig. Ezt követően **Miskolcon**, a **református gimnáziumban** két tanévet dolgozott. Harmadik munkahelye **Tápiószelén** az ugyancsak **Társulati Polgári Fiúiskola**. Itt is csak egy tanévet tölthetett, mert az iskola – hasonlóan az akkori életképtelen polgári iskolákhoz – megszűnt. 1928 szeptemberétől a **Pest-Sashalom Társulati Polgári Fiúiskolában** tanított egy esztendeig.

Ez a rövid időszak mégiscsak lényeges fordulatot hozott életében. Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Bősz Márta postáskisasszonnyal.

Rövidesen fordulat állt be az életében: 1929. augusztus végén levelet kapott a

Veszprémi Magyar Királyi Állami Négy évfolyamú Kerkápoly Károly Fiú Felsőkereskedelmi Iskola igazgatójától. A levélben az állt, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletére Nyakas János középiskolai tanárt alkalmazták az iskolában a magyar és testgyakorlás órák ellátására az 1929/30. évre óradíjas helyettes tanári minőségben. A levél tartalma egyes érzelmeket váltott ki az ifjú tanárból. Megnyugodott, hogy van állása, mégpedig egy dunántúli történelmi városban. Azt is jóleső érzéssel fogadta, hogy a középiskola felső tagozatán taníthat magyart. A testnevelés órák ellátásért nem lelkesedett, de az még kevésbé vigasztalta, hogy csupán egy tanévre kapott óradíjas helyettes tanári megbízást.

Száma új időszak kezdődött, élete végéig Veszprém lett az otthona. A következő tanévre az előző feltételekkel meghosszabbították állását. Ez felbátorította, hogy a már kiválasztott társával 1930-ban házasságot kössön. Bősz László, az ifjú feleség édesapja Veszprémbe a leendő fiatal házasoknak lakásbérletet szerzett, és berendezte. Egy év múlva, 1931-ben megszületett kisfiuk. A gyermek eleinte szépen fejlődött, de évek múlva kiderült: gyógyíthatatlan agykárosodása van. Ez a körülmény a család sorsát kedvezőtlen irányban változtatta meg. Csak a közös szeretettel, mélyen istenhívó lelkiülettel tudták elviselni. Soha nem engedték intézetbe vinni a gyermeket, még 70 éves korában is az édesanyja ápolta.

Veszprémbe Nyakas óraadó helyettes tanári állását évről évre meghosszabbították, és csak az 1932–33-as tanévtől kezdve lett megbízott kereskedelmi iskolai tanár. További négy év múltával, 1936-ban nevezték ki felsőkereskedelmi iskolai rendes tanárrá azzal a kikötéssel, hogy két éven belül köteles gazdaságtörténelemből kereskedelmi iskolai kiegészítő képesítést szerezni. Ezt 1939-ben meg is tette.

Nyakas János 1929-től kezdve egészen a nyugdíjazásáig, az 1964–65. tanév befejezéséig mindvégig a veszprémi kereskedelmi középiskolának volt főállásban a tanára, miközben az iskola neve, működésének helye, némileg az iskola jellege, mérete, többször és lényegesen változott.

Mint testnevelő tanár természetesen a sportkört is vezette. Jó nevű artista és élsportoló is kikerült tanítványai közül, és „természetesen” a gimnazistákkal vívott futballmeccseket akkor is a „keristák” nyerték.

Nyakas tanár úrnak természetesen a magyar és a történelem tanítása volt a legfontosabb. Pályájának kezdetétől nagy súlyt helyezett a költemények könyvnélküli megtanulására és igényes elmondására, a szép, tiszta, magyar beszédre, szabatos fogalmazásra, a helyesírási szabályok pontos megtartására.

Gyakran oktatott az anyaiskoláján kívül is. **Hajmáskéren** az altsztekét készítette elő polgári iskolai magánvizsgára. Az 1940-es évek elején előadásokat, órákat tartott a **veszprémi református népfőiskolán**, az **Országos Szociálpolitikai Intézet veszprémi részlegénél**. Magántanítványok tanításával is foglalkozott.

Nyakas János ízig-vérig tanár volt, nemcsak diplomái alapján, hanem az iskolában a tanítási órákon és minden iskolai és iskolán kívüli tevékenységében is.

Oktató-nevelő munkáját természetesen elsősorban a tanítási órákon végezte. Órái azonban nem minden esetben tükrözték a legújabbnak tekintett módszertani elveket, illetve a tankönyvekben szereplő óratípusokat. Óráit megtervezte, és azokra felkészült, de sohasem ragaszkodott az általa előre eltervezett óravezetéshez. Órái soha nem voltak unalmasak, fárasztók. Az új ismeretek közlése, a számonkérés, a tanulók bekapcsolása az óra menetébe élénk, izgalmas volt. Óráin nem fegyelmezett a szokványos eszközökkel: szülőök értesítése, ellenőrzőbe való beírás, jeggyel való megtorlás, de felemelt hanggal és más effélékkel sem. Egyéniségével és az általa előadottak érdekességével, tényszerűségével, az elmondás élményszerűségével,

esetleg szokatlanságával kötötte le tanítványai túlnyomó többségének a figyelmét.

Tanítási módszeréhez szervesen hozzátartozott, hogy amikor nem állt rendelkezésre megfelelő tankönyv, maga készített jegyzeteket a tanulás segítéséhez. A szóbeli felelések kor az összefüggő „kiselőadást” várta el, amely szabatos, kerek mondatokból állt, és a téma tárgyszerű ismeretén alapult.

Élete végéig nem tudta sem elfelejteni, sem felháborodás nélkül említeni az oktatással kapcsolatos politikai hibákat, bűnöket. Erre egy példa: az 1960-as évek elején a magyar szóbeli érettségi tételek között nem szerepelt Arany János, pedig, mint írta egyik levelében: *„Arany a világ legszebb balladáinak írója, Arany a szalontai szegény hajdú paraszt fia. Arany, akinek a Toldija olyan, mintha a magyar nyelv minden forrását átbugyogni hallanók, akinek a fejére Petőfi szerint is a borostyánból egész koszorút kell adni. Egy félévi fáradozásunkba került, amíg az irodalomból kidobott Aranyt vissza tudtuk vétetni.”*

Veszprémben az óraadó tanári munkakörben a számára szokatlan testnevelési órákat is tartania kellett. Ebből következett, hogy 1930 őszén háromhetes testnevelő-oktató tanfolyamon vett részt Veszprémben.

Nyakas János református vallású, keresztyén ember volt. Az iskolában, a tanítás során semmilyen formában nem foglalkozott vallási kérdésekkel, nézetekkel, a vallást magánügynek tekintette. Veszprémben, az 1939–1942-es években a **bakony-balatonfelvidéki református népfőiskolán** magyart, történelmet tanított, illetve előadást tartott arról, hogy a magyarság mit adott Európának.

Sokoldalú oktatási, közéleti munkálkodása mellett jelentős tudományos és publicisztikai tevékenységet is végzett, különösen a 30-as évtized második felétől. Fő művének *A sorsdöntő száz nap 1849-ben. A magyar szabadságharc bukásának okai* című munkája tekinthető, amelyet 1940-ben saját költségén adott ki.

A második világháború után 1946–48 közötti években közírói tevékenysége újra kivirágzott. Egymás után jelentek meg írásai a veszprémi lapokban, elsősorban a *Veszprémi Népszavában*. A későbbiekből érdemes megemlíteni az 1973-ban kiadott *Hajdúnánás története* című helytörténeti monográfiáját és *A Hajdúság története* című munkáját.

Nyakas János 1965-ben, hatvanöt éves korában, 42 évi tanári szolgálat után került nyugállományba. Ünnepeyes búcsúztatásán szép szavakkal köszöntötték. A korabeli újság a tanítványok gyűrijében mutatja a meghatódott idős tanárt és az elköszönő tanítványokat. És amint az újságíró lejegyezte: *„elhomályosulnak a fénylő szemek, elcsuklik a hang, amikor búcsúznak a tanítványok. Kedves, tanulságos percek ezek. Búcsúznak attól az embertől, aki az élete célját látta a fiatalok nevelésében, tanításában. Attól, aki évtizedeken keresztül – mint a jó kertész – védte, óvta, nevelte a rábízott gyermekeket, a jövő nemzedékének palántáit.”*

Németh Zsófia, az utolsó ballagó osztályának diákja többek között a következő szavakkal búcsúzott a tanár úrtól: *„Köszönetet mondok a sok szép versért és a kötelező tanmeneten felül tartott előadásokért. Emlékezetünkben mint a magyar nyelv és irodalom apostola marad meg, akit ritkán láttunk hóna alatt egy halom könyv nélkül, amelyből annyi szépet és jót tanultunk.”*

Tóth Mária ugyancsak búcsúzó beszédében mondta: *„Tanár úr fáradságot nem kímélő lelkes és lebilincselő előadásainak eredménye, hogy a magyar irodalmat megismertük és megszerettük. [...] a magyar irodalom iránti lelkes szeretete minden előadásából kicsendült.”*

Nyakas tanár úr nagyon nagy szeretettel őrizte tanítványai emlékeit; a szorgalmi feladatok írásos maradványait, és emlékezett nagyon sok, főként a gyakran szereplő, szavaló tanítványaira.

Az irodalmat, a verseket nagyon szerető magyartanár, aki költemények igényes mondasával kiemelkedően sokat foglalkozott, természetes, hogy versek írásával is próbálkozott.

Nyakas János, magyar–történelem szakos kereskedelmi iskolai tanár azok közé a köztisztviselőben álló pedagógusok közé tartozott, akik körül már életükben, sőt viszonylag fiatal korukban valóságos legendakör alakult ki. A hosszú ideig egy iskolában, egy városban tanító tanárokról szóló elbeszélések tartósak és variációdúsak lehetnek. A tanár úrról szóló mesék, történetek ilyenek, mert több iskolában is tanított, és 60 évig élt Veszprémben. Az életkörülmények alakulása, a tanulók folyamatos cserélődése, de az iskolai közösségben kialakuló állandóság a „tapasztalatcserék” a forrásai a róla szóló legendáknak. A különböző történetek elsősorban a „keristák” között forogtak, de az egész város diáksága beszélt róluk, sőt még szélesebb körben is terjedtek. A történetek mesélői természetesen általában első kézből, „biztos” forrásból tudtak azok „valódiságáról”.

A háború utáni években Veszprémben nem volt állandó színtársulat, de időnként egy-két hónapra vándortársulatokat fogadtak be a színház épületébe. Egyik alkalommal Madách *Az ember tragédiáját* játszották. Az egyik előadást a város diákifjúsága kötelezően megnézte. Lucifer szerepét Nyakas egyik régi tanítványa játszotta. A szünetben a tanár úr az öltözőben felkereste egykori tanítványát, gratulált neki a jó játékért, szép szövegmondásért, amelyet az ifjú színész – ismervé egykori tanárának mércéjét – lelkesedéssel vett tudomásul még mielőtt tanára befejezte volna mondókáját. Mert a továbbiakban bizony megróttá, mert fontos és hosszabb részleteket hagyott ki a madáchi szövegből, amelyeket azután Nyakas tanár úr pótolta az öltözőben a színészek.

Nyakas János oktatói munkáját, iskolán kívüli kulturális, közéleti tevékenységét becsülték, de igazán nem ismerték el, legalábbis az elismerés kézzelfogható elemeit csak igen szerényen alkalmazták vele szemben.

Tanítványai az órákon, az önképzőkörben végzett szorgoskodását, az érettségi vizsgához, az iskolai pályázatokhoz és iskolán kívüli szereplésekhez nyújtott segítségét mindig is elismerték, tisztelettel, köszönettel fogadták el. Végzett diákjainak jelentős része évek, évtizedek múltán is tartotta vele a kapcsolatot. Sokan küldték el számára később szellemi munkájuk, tanulmányaik másolatait, könyveiket. Tanítványainak jelentős része a későbbi tanulmányaik, munkájuk során – mások felkészültségét is megismerve – tudta igazán értékelni Nyakas erőfeszítéseit, az időnként valóban túlzott elvárásait, sokoldalú felkészítését és szigorú követelményeit. A nem szokványos tanítási módszerei, a néha kissé „bohókás” viselkedése a folyamatos munka során kissé elfeledte oktatási, nevelési munkájának valódi értékeit, eredményességét. Tanítványai körében emberi tisztességének megbecsülése, munkájának elismerése az idő múlásával egyre inkább kiteljesedik. Vele is úgy vagyunk sokan, mint a hozzánk közel álló szeretteinkkel, akiknek értünk kifejtett erőfeszítéseit, munkáját természetesnek tartjuk, illetve amikor már nincsenek közöttünk, nem tevékenykednek értünk, akkor érezzük hiányukat, akkor tudjuk értékelni lényüket, munkájukat.

Nyakas tanár úr egykori iskolájában jelenleg két rendezvény őrzi a „Vén Zászlótartó” nevét. Az egyik: az iskola által szervezett „Nyakas János Megyei Versmondó Verseny”, a másik pedig: a halála után, az 1954-ben végzett tanítványainak saját anyagi tehervállalásával alapított „Nyakas János-díj”. Ezzel a díjjal a mai diákok olyan tevékenységét kívánják elismerni, amelyekért Nyakas János hosszú, munkás élete során küzdött: a versek ismeretéért, a szorgalmas tanulásért, a közszolgálatáért. A díjat az a diák kaphatja meg, aki egyvégtében húsz, XIX. vagy XX. századi magyar verset el tud szavalni.

Kevés olyan tanár működött a XX. század közepén Magyarországon, aki a szorgos és

eredményes iskolai munka mellett huzamosan magas közéleti tisztségeket betöltő, megyei sakkbajnok, presbiter, ünnepi szónok, sokat publikáló, egy iskolában 36 éven keresztül tanító tanár volt. Akit minden kitüntetés nélkül, csak tanártársai és tanítványai szeretetétől kísérve búcsúztattak el szeretett, 42 évig gyakorolt tanári pályájától, és közel 90 éves korában lényegében városi, megyei, országos kitüntetés nélkül került örök nyugalomba.

Forrás: Tatai Zoltán: A VÉN ZÁSZLÓTARTÓ – Nyakas János élete és munkássága. Veszprém. 2000.

CSERMELY LÁSZLÓ
Debrecen

P

„A jó harcot megharcoltam,
pályámat végigfutottam,
hitemet megtartottam”
/Pál II. Tim. 4./

PÁLMAI RUDOLF (Kassa, 1926. 09. 24. – Kassa, 2008. 06. 02.)
tanár, igazgató, tanfelügyelő

Életutam c. önéletrajzi írásában Pálmai Rudolf, a nagyrabecsült nyugalmazott tanár 2001-ben így írt életéről: „Majdcsak 75 év távlatából visszatekintve életutamra, nagyon változatosnak, változékonyak és váratlan fordulatokkal telinek látom. Habár 75 év szép életkor, mégis rövidnek, tűnékenynek látszik: Tanítócsalád ötödik gyermeként születtem. A gondtalan gyermekkor napjai nagyon gyorsan elrepültek. A Jászóvári Premontrei Kassai II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban végeztem tanulmányaimat. Osztályfőnököm székely származású, kedélyes premontrei paptanár volt, tele humorral, de tudománnyal is. Joviális tanárember, aki döntő befolyással volt további életutamra. Kertes családi házban laktunk az akkori Kassa periferiáján. 1941. június 26-án ennek a városszéli háznak a pincéjében vészeltük át a kassai bombázást. Másnap a Bárdossy-kormány hadat üzent a Szovjetuniónak. Megkezdődött nálunk is a háború. Bekerültünk mi is a horogkereszt árnyékába.

A háború korosztályom életében is nagy változást hozott. Hetedikes gimnazista korunkban elhurcoltak bennünket Németország felé, s csakhamar katonák lettünk. A Cseh–Morva Protektorátusban a német »Közép« kb. egymilliós hadseregének csapdájába kerülünk, ahonnan nem volt kiút. Alakulatunk a Cseh–Morva hegyvidék mély erdőségében várta az amerikai csapatokhoz való átállás lehetőségét. 1945. május 18-án orosz fogságba kerültem. Szörnyű volt az orosz hadifogság. Bonyolult körülmények között Romániába, a Focsaniban létesített gyűjtőtáborba kerültem. 1945. augusztus végén azonban szerencsés fordulat történt; a többnyire fiatalokból álló egység egy Moszkvából érkezett parancsra elsőként indult Magyarországra. Így kerültem haza 1945. szeptember első napjaiban. Másnap már a Posta utcai gimnázium tanulója lettem, ahol 1947-ben érettségiztem. Egykori iskolámban, a premontrei gimnáziumban megszűnt a tanítás, és rövidesen a premontrei rend is a hatalom áldozata lett.

Pozsony – Komenský Egyetem: itt folytattam tanulmányaimat, felejtethetlen évek!

A tanárképzés mentorainak irányításával formálódtak a tanárjelöltek. Évfolyamunk vezető-tanára biológus volt. Kiváló szakember és metodikus. Az ő javaslatára helyettesíthettem harmadévesként a **Téglamezei gimnáziumban** egy évig. A következő évben a **biológiai tanszéken** ún. tudományos segéderői beosztásban működtem.

A vegytan és földrajz tanszéken is jó felkészültségű tanárok és tanársegédek működtek. Tanulmányaim befejezése után felkínálták számomra a tanársegédi helyet a vegytan tanszéken, melyet azonban családi okok miatt nem fogadtam el. Így **Rozsnyóra** kerültem a **Pedagógiai Iskolába**. Mindig megdobban a szívem, amikor ennek az iskolának a nevét halom. Felélednek ilyenkor az iskolapadnak a régmúlt homályba vesző, de soha el nem múló bübajos emlékei. Kár, hogy ez az iskola olyan rövid életű volt! A tanítóképző megszűnése után igazgatóhelyettes lettem a **Rozsnyói Magyar Tanítási Nyelvű Kilencéves Alapiskolában**."

Pálmai Rudolf igazgatóhelyettesessel 1963-ban találkoztam, amikor az első munkahelyemre augusztusban – friss diplomásként – érkeztem a magyar alapiskolába Rozsnyóra, ahol magam is diákoskodtam. Hónapokkal később igazgatóhelyettesemet szigorú, igazságos embernek ismertem meg. Tanári karunk tisztelte, nagyra értékelte magas szintű szakmai tudását. A természet iránti szeretetét évente több ismeretterjesztő kirándulás által is tanítványai szívébe oltotta. Többször bebarangolták a Szilicei-fennsíkot, melyet úgy ismert, mint senki más. Ismerte az egyes töbröket, víznyelőket, barlangokat, de az ott élő embereket is. Bejárták pl. a Szádelői-völgyet, gyönyörködtek a gömöri karszt természeti szépségeiben. Közben a növények, virágok neveit, melyeknek ezreit ismerte, magyarul, szlovákul és latinul is megnevezte diákjainak. Ismereteiket felhasználva a tanórákra gazdag herbáriumot készítettek. Büszkén mutatta meg tanulóinak a világon csak itt, a mi vidékünkön található két védett növény: a *tornai vértőfű* és a *kakasmandikó* lelőhelyét. Ásvány- és kőzetmintákat is gyűjtöttek, melyeket aztán a tanár úr az óráin bemutatott, sőt tudományos pedagógiai munkájához is felhasználta. A morvaországi Uherský Brodban a Komenský Napok keretében pedagógiai munkájával 1964-ben és 1965-ben első helyezést ért el (itt jegyzem meg: a Komenský Napok a tizenhetedik századi Johannes Amos Comenius, a nagy cseh pedagógus tiszteletére rendezett évenkénti pedagóguskonferencia, melyen a neveléssel, a tanítás módszereivel foglalkozó nevelő, tanító vagy tudományos dolgozó olvashatta fel írását az elnyerhető első díj reményében). Mindkét győztes pedagógiai munkájának tartalmát közkívánatra módszertani könyvben adta ki.

A morva városba 1965-ben negyedmagával érkezett két nehéz bőröndnyi ásvány- és kőzetmintával, melyet előadása közben mutatott be. Uherský Brodban élete két legemlékezetesebb eseménye zajlott: kiváló minősítést ért el tudományos munkájával, és ott kötött házasságot kolléganőjével, Rajecz Viktóriával. Nagy örömeikre 1966-ban megszületett kislányuk, Hédi.

Az önéletírás így folytatódik: „1966-ban áthelyeztek a **Kassai Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskolába és Gimnáziumba**, ahol 1971-től igazgatóhelyettesként, 1972-től igazgatói beosztásban működtem. Közben 1968 és 1971 között a kassai Járási Bizottság Iskolaügyi Osztályának tanfelügyelőjeként dolgoztam, ahol a pedagógiai osztály vezetésével bíztak meg. 1981-ben egészségi állapotom miatt rokkantsági nyugdíjba vonultam. Továbbra is tanítgattam, nevelősködtem, és több időm jutott kedvteléseimre is. Feleségem és lányom is pedagógusok: feleségem nyelv szakos, leányom a természettudományokat választotta.”

Családjának ölelő szeretete, Istenbe vetett hite, a természet szépsége, kertjük nyugalma kísérte napjait, s képezte mindennapjai örömforrását, melyből kedvteléseihöz, tevékenységeihez merített erőt. Magas életkora és megromlott egészségi állapota ellenére önzetlenül sokoldalú tevékenységet folytatott nagy lelkesedéssel, ellenértéket nem vár-

va. Különleges képessége, széleskörű ismeretei, lexikális tudása, készsége és türelme miatt gyakran folyamodtak segítségéért, így felkérésre fordított terjedelmes történelmi, egyházi latin szövegeket magyar és szlovák nyelvre, premontrei noviciusokat latinra oktatott, közben nevelősködött a premontrei diákokotthonban. Írásai megjelentek a *Harangszó* c. egyházi és közéleti havilapban. Vendéglelőadóként vett részt például a Szlovákiai Magyar Pax Romana, Keresztény Értelmiségiek Szövetsége IV. kongresszusán, valamint a Jászóvári Premontrei Apátság megalapításának 750. évfordulóján ünnepi eladást tartott. Kül- és belföldi csoportoknak mutatta be Kassa és Jászó nevezetességeit, a karsztvidék szépségeit, ahogy csak ő tudta... Könyvet írt „*Legyenek mindnyájan egy...*” címmel a szentté avatott kassai vértanúkról. Mindezt végtelen szerénységgel és alázattal cselekedte.

Az 1989-es fordulat után minden szabadidejét odaadón feláldozva tevékenyen részt vett feleségével és lányával együtt a szlovák katolikus Szent Cyrill és Metód Alapiskola megalapításának szervezésében. Lánya, Pálmai Hédi 10 évig tanított ebben az iskolában, közben kémiaiából doktorátust szerzett. Jelenleg egészségügyi középiskolában fizika–kémia szakos tanár. Édesapja nyomdokában lépkedő lányának sikerét a tanár úr már nem élhette meg, pedig bizonyára büszkeség és öröm töltötte volna el apai szívét, hogy Hédi pedagógiai munkájáért Brüsszelben egy európai verseny keretén belül kétszer egymás után vehette át a Nemzeti Győztes címet.

Önéletírásából nem hagyhatta ki visszaemlékezését szeretett városáról: „*Amikor Rozsnyón járok, tekintetem megsimogatja a várost, az Ivágyót, a fennsíkot, a barátok tornyát, az ódon Örtornyot, a PG elnéptelenedett udvarát, az öreg székesegyházat, mert úgy vélem, hogy mindennek lelke van, és rossz néven vennék, ha meg nem simogatnám!*” (Magyarázat: a PG/pégé mozaikszó a tanítóképző, a pégések a diákok megnevezése volt városszerte Rozsnyón.)

Még 1999-ben részt vett a PG tanár–diák találkozón Rozsnyón; ahol nagy szeretettel vették körül egykori diákjai. A 2001-es összejöveten, amit a legutoljára érettségizett pégések szerveztek, már nem volt jelen. Őket akkor csak a fent idézett *Életutam* életrajzával köszöntötte. Az elkövetkező években egyre többet betegeskedett. A súlyos kór aláásta egészségét, míg eljött a végleges búcsúzás.

A kassai ravatalánál *M á t é L á s z I* o egykori PG-s tanítványa az alábbi gondolatokat fogalmazta meg:

„*Pálmai Rudolf tanár úr is emlékké változott. Tudtuk, hogy szövevényes kórokkal építkezik benne a halál, de annyiszor sikerült testi bajain felülkerekednie, hogy most is ebben bizakodtunk. Eltávozásával nemcsak a családja, hanem mindannyian szegényebbek lettünk, életével azonban gazdagabbak. Ő azok közé a pedagógusok közé tartozott, akik nemcsak érvekkel oktatnak, hanem példákkal, saját példájukkal. Vallotta és gyakorolta azt az alapigazságot, hogy a pedagógia lélekfrissítő tudomány, pedagógus morózus kedvvel nem léphet az osztályba, mert minden találkozás a diákokkal ismeretlen csillagok és galaxisok felfedezését hozza a tanár és diák számára. Tudóstanár volt — par excellence pedagógus; tanítványait, kollégáit egyaránt lenyűgözte. Nem volt lángoló forradalmár, inkább a bölcsen és tisztességgel építkező típus. Személyiségében érvényesült ama bibliai üzenet: hűség önmagukhoz, megértés mások iránt. Amikor volt tanítványai, kollégái és az egész szlovákiai magyar pedagógustársadalom nevében köszönetet mondok a Tanár Úrnak tartalmas és példamutató életéért, kívánom, hogy emberi és tanári emlékét övezze őszinte tiszteletünk és maradandó megbecsülésünk.*”

Megbecsült tagja marad a szlovákiai pedagógusok társadalmának. A természet iránti szeretete példaértékű volt. A fiatal nemzedéket is arra nevelte, hogy óvja és szeresse a természet adta táj valódi értékeit és a szemet–lelket gyönyörködtető szépségeit.

Sosem volt híve annak, hogy építgesse karrierjét, vagy állami kitüntetésben része-

süljön. Minden kitüntetésnél többre értékelte embertársai feléje áradó tiszteletét, kollégái és egykori növendékei szeretetét. Gondolkodását, cselekedeteit katolikus szellemiség hatotta át. Hitét megtartotta, elveit nem adta fel.

Méltóak hozzá *F á b r y Z o l t á n*, a „stósi remete” gondolatai: „Csak magyarul beszélhetek hitelesen emberül, csak a magam legsajátosabb hozzájárulásával lehetek az emberiség részese: elkötelezettje.”

Publikációi: *Az ásvány- és közettan tanításának motiválása az alapiskola 9. évfolyamában*. Járási Pedagógiai Központ, Rozsnyó, 1965 • *A geológia tanításának módszertani formái és eszközei az alapiskola 9. évfolyamában*. Járási Pedagógiai Központ, Rozsnyó, 1967 • „Legyenek mindnyájan egy...” Kassai premontrei rendház, Lelespress, 1995

Egykori kolléganője, LOBOCKY MÁRIA,
Rozsnyó
lánya, PÁLMAI HÉDI
Kassa

PÁRTOS LÁSZLÓ ISTVÁN (Kenderes, 1941. 09. 15. – Debrecen, 1990. 11. 25.) középiskolai tanár

Szülei friss házasokként a délvidékről kerültek Kenderesre 1935-ben mint pályakezdő pedagógusok. Édesanyja, Fekete Gizella medgyesbodzási születésű tanítónő, édesapja a szabadkai Pártos Dezső, aki 8 évesen árva maradt, ezért pap nagybátyja nevelte fel. Szegeden tanult. Kenderesre Horthy Miklósné keresett kántort, a 42 pályázó közül a fiatal kántortanító került ki nyertesnek. Édesapja a hányatott gyerekkora után mindennél előbbre valónak tartotta a családot. Szép, nyugodt évekkel indult az életük, két lány után László harmadik gyerekeként látta meg a napvilágot. A háborút követően született még egy öccse.

Alig volt László 6 éves, amikor az apácaánál elkezdte az első osztályt Kenderesen 1947-ben. Itt volt elsőáldozó is, maga Mindszenty József bíboros vezette a szertartást. A kommunista hatalomátvétellel azonban elkezdődtek az államosítások, melyek nem kímélték a kiváló egyházi iskolákat sem. Ez ellen szólalt fel Pártos Dezső, s a „jutalom” nem maradt el: az akkor már négygyermekes pedagógus házaspárt 17 évre (1949–1966) kitelepítették Pusztatomajra. A tanyasi iskolát kellett működtetniük: édesanyja az egyik tanteremben az alsós gyermekeket, míg édesapja a másikon a felsősöket tanította összevontan. Szülei a rendszer elnyomó hatalmát, igazságtalanságát emelt fővel viselték, példaértékű és minőségi oktatómunkát végeztek. Épp ezért, bár a nyolc osztályt Pusztatomajon végezte László, a hátrányos körülmények ellenére felvették a karcagi Gábor Áron Gimnáziumba 1955-ben, ahol 1959-ben érettségizett. Imádták a történelmet, az ELTE régész szakára felvételizett kiváló eredménnyel (20 pontból 19,5-et ért el). László Gyula régész lett volna az egyik tanára. A kommunista hatalmi gépezet azonban közbeszólt: személyesen Ortutay Gyula tiltotta meg, hogy felvegyék a rendszer ellenségének gyermekét. Ez a momentum végleg kijelölte az utat, amelyen el kellett induljon, hogy mégis tanulhasson: a kizárólag levelező tagozaton való tanulás maradt az a lehetőség, hogy diplomákat szerezzen. Ha már régész nem lehetett, természetesen jött a tanári pálya, hisz a tanítás a vérében volt. 18 éves korától haláláig folyamatosan dolgozott, tanított, emellett végezte

tanulmányait: Szegedi Tanárképző magyar–történelem szak (1964), Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem szak (1969), majd filozófia szak (1975) és pedagógia szak (1976).

1959–60-ig **Tiszaigaron** tanított képesítés nélküli nevelőként, majd a tanárképző elkezdesétől, 1960–65-ig **Kunhegyesen** az általános iskolában. Aktívan szervezte a diákok sport és szabad idős tevékenységét, mellette egy tánczenekar tagja volt mint zongorista és tangóharmonikás. A kor slágereit játszották, ami szorgalmas gyakorlást igényelt, de ő igazi örömenészsként nagyon szívesen csinálta, sokat fejlődött improvizációs képessége. Élvezet volt hallgatni, tele volt zenei ötletekkel.

1965 nyarán kötött házasságot Debrecenben az erdélyi származású óvónővel, Farkas Katalinnal, akivel családot alapított, három gyermekük született. Boldogan költözött át Hajdú-Bihar megyébe, bízva abban, hogy ott nem érik méltatlan és indokolatlan politikai támadások. Ez így is történt. A friss házások **Hajdúnánásra** kerültek, ahol tanári állást kapott. Hihetetlen lendülettel kezdett dolgozni, nemcsak a **2. számú Általános Iskolában**, de emellett még vállalt állandó helyettesítést, tanított a **gimnáziumban**, a **szakmunkásképzőben** és a dolgozók esti oktatásában is aktívan részt vett. Barátságos, empatikus, segítőkész, közösségi ember volt. Két év múlva, 1967-ben a Városi Tanács **tanulmányi felügyelőjének** nevezték ki alig 26 évesen, majd 1974-től a városi **művelődésügyi osztály vezetőjének**. A pozíciót 1978 szeptemberéig töltötte be, amikor bekerült **Debrecenbe a Megyei Tanács Művelődési Osztályára**, ahol a szakmunkásképzés felügyelete volt a feladata megyei szinten. Fájdalmasan korai haláláig ez maradt a szakterülete.

Több mint 25 éven át volt oszlopos tagja a Polgári Védelemnek.

Munkásságát több *kitüntetéssel* értékelték: Honvédelmi Érdemérem (1975), • az oktatásügy kiváló dolgozója (miniszteri kitüntetés 1977), • Kiváló Munkáért (minisztertanácsi kitüntetés, 1981), • a Tanács Kiváló Dolgozója és Honvédelmi Érdemérem (1985), • Kiváló Munkáért Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium kitüntetése (1987), • TIT Országos Elnökségi Elismerő Oklevél a tudományos ismeretek terjesztéséért (1988), • Haza Szolgálatáért Érdemérem Ezüst Fokozata, • honvédelmi miniszteri kitüntetés (1989).

Pártos László nagyon szeretett tanítani, és felelősséggel végezte munkáját már egészen fiatalon is. A szüleivel együtt átélte kemény megpróbáltatások erősen bevésődtek a lelkébe, de egyben különös tartást is adtak. Mélyen hívőként élt, katolikus pap kereszttapjával annak haláláig tartotta a kapcsolatot. Azt viszont mindig fájalta és súlyos tehernek érezte, hogy hitét nem vállalhatja fel nyilvánosan, nehogy megismétlődjön az az ellehetetlenítés, melyet szüleivel megtettek. Ez a félelem végigkísérte, féltette a családját, a munkáját. Szerető és gondoskodó édesapa és férj volt, felesége és gyermekei foglalták el az első helyet az életében. Szüleit is nagyon szerette és tisztelte, édesapjára fokozottan felnézett.

Személyisége nyomot hagyott tanítványjaiban. Így emlékszik rá a hajdúnánási *Mráz Erzsébet Irma* ny. magyar–orosz szakos tanár, költő: „1965-ben ismertem meg Pártos László tanár bácsit, amikor októberben Nánásra költözött a családjunk. Édesapám vitt be az iskolába. A folyosón megfogta a kezemet, és mosolyogva mondta: Erzsike kell az én osztályomba. Nyugalom, biztatás volt a hangjában. Az osztályfőnököm és a magyartanárom lett. Osztályunkba több nevelőotthonos gyerek járt. Laci bácsi megtanította, hogy ugyanolyan gyerekek, mint mi, csak nekik nem volt szerencsájük a családjukkal. Nem is jelentett gondot az elfogadásuk. Nagyon szerettük, tiszteltük Laci bácsit, nem volt gondja a fegyelmezéssel. Határozottan, következetesen, igazságosan döntött. Dicsért, ha volt miért, bírálta, ha oka volt rá, de nem tiport senkinek a lelkébe. A magyarórái hangulatosak, érdekesek voltak. Sokat tett azért, hogy felkeltse az érdeklődést az olvasás, az irodalom iránt. Fontosnak tartotta

1989-ben, a megyei művelődési
osztály főmunkatársaként

a helyesírás gyakorlását, javította a nyelv-helyességi hibákat, szerette a szépen megfogalmazott írásokat. 5—6. osztályban tanított minket, aztán bánatunkra, kiemelték munkája elismeréseként tanulmányi felügyelőnek, majd osztályvezető lett. Nem felejtett el minket, még főiskolás koromban is számíthattam rá. Nem véletlen, hogy magyar szakos tanár lettem. Nagyon sokat köszönhetek neki. Gyakran eszembe jut. Szeretettel és tisztelettel emlékezem rá, a PEDAGÓGUSRA.”

A Hajdúnánáson töltött 13 évből 11-et a művelődésügyi osztályon dolgozott, ahol

kollégái közül Sebestyén Miklóssal baráti viszonya alakult ki. Nekrológjában ő írja: „*Drága Barátom! Sosem felejttem el, hogy mellém álltál, amikor nyilvánosan megbántottak. Történt, hogy egy neves művészek által tált kultúrális szemetet utasítottam vissza a Naplóban, mire itthonról jött az övön aluli népművelői ellencikk: megkérdőjelezve ízlésemet, kulturáltságot, egyszersmind a nánási pedagógusok igény szintjét. Mi ez? A pedagógus már mindenkinek a lábkapója?! Belerúghatnak, sértegethetik, gerincét törhetik? Ne hagyjuk! (Nem is hagytuk magunkat.) Mint Hemingway legendás öreg halásza, ő sem arra született, hogy legyőzzék. Döbbenetes halálhíre hallatán infarktusra gyanakodtunk. Hirtelen, gyorsan élt, szenvedéllyel dolgozott és ragaszkodott, szervezett, rohant: tette, amit szíve diktált, amit tőle elvártak. Egyetemi diplomái ellenére ízig-vérig tanító volt. Az utolsó az olyan sokoldalúak közül, akihez az irodalom, a sport, a történelem, a zene egyaránt közel állt. Fontos beosztása nem felülről szóló adomány volt, hanem szervező, értékteremtő, az oktatásrendszert áttekinteni tudó, átlagon felül igazolt képességeit illette. A művelődésügyi osztályon, ahol magam is munkatársa voltam, tanúja lehettem rendkívüli munkabírásiának, alkotóképességének. Egyenes tartású, határozott, jó szavú vezető volt. Átérezte mások gondjait, a városét is (pl. a pedagógushíány mérséklésére, ill. a pályakezdekők segítésére a megüresedő nevelőotthon épületében szolgálati szobákat alakított ki). Minden sikernek úgy tudott örülni, mint sajátjának, a kudarcokba nehezen tudott beletörődni. Meghárulásainkra tőlünk sem fogadott el magyarázatot. Nem alkudott meg a rosszal. Kertelés nélkül mondta ki az igazságot, nem mérlegelte a következményeket. Vesztésként éltük meg, amikor elfogadta a felkérést, és a Megyei Tanács Művelődési Osztályának főmunkatársa lett 1978 szeptemberétől.*”

Dr. Balogh Sándor ny. művelődési irodavezető emlékei Pártos Lászlóról:

„Dr. Szekeres Antal vezette a megyei művelődési osztályt akkoriban. A munkatársak javaslatával egyezően Pártos Lászlót tartotta legalkalmasabbnak arra, hogy kinevezze a szakmunkásképzést megyei szinten felügyelő szakmai vezetőnek, addig végzett sokrétű, eredményes hajdúnánási pedagógiai és irányítói tevékenysége alapján. Kollégánk következetes szorgalommal, tiszteletet kiváltó erőfeszítésekkel kezdte meg munkáját Debrecenben. Helyszíni látogatásai során megismerkedett az intézmények vezetőivel, sok pedagógussal, az intézményi profilokkal, feladatokkal, az építmenyi feltételekkel. A nevelőtestületekben egyre inkább segítőtársuknak tekintették a tanulmányi felügyelőt. Ez a partnerség az évek során erősödött, kialakult a kölcsönös bizalom a munkakapcsolataiban. Ezek a körülmények kedvezően befolyásolták az intézményi feladatok ellátását, a pedagógiai munka feltételeinek javulását. Álljon itt egy példa! Az 1980-as évek közepén megállapítást nyert, hogy az öröndetes demográfiai növeke-

dés miatt a megye középfokú iskoláiban 1990-től szükség lesz további 120 tanteremre. Azonban pénzügyi okokból nem épülhetett meg ennyi új terem határidőre, szükségessé vált már meglévő iskolai helyiségek átalakítása tanteremmé. Ebben fontos szerephez jutott a helyi intézményi konstruktivitás. A konstruktív együttműködést ösztönözte, szervezte és segítette fáradhatatlanul Pártos László kollégánk, akinek – mások mellett – nagyon fontos szerepe volt abban, hogy végül összesen 113 tanterem létesült a megyében, határidőre.

Még egy történet Pártos Lászlóról, az emberről: egy ma is élő, idős kollégánk mesélte nemrég, hogy Laci az ő életének megmentője volt 35 éve. A munkahelyen ugyanis egy ügyszer keresése közben hirtelen elfogyott a levegője, szédülni kezdett, az ájulás környékezte. Ezt vette észre a szobában tartózkodó Laci, aki azonnal a segítségére sietett. Munkatársunk elmondása szerint e segítség nélkül már nem élhette volna meg az azóta eltelt évtizedeket.

Pártos László kitűnő kolléga volt, és ember volt „mindég, minden körülményben” – Arany János szavaival élve.”

Sebestyén Miklós így emlékszik rá: „Debrecenbe kerülése után sem felejtette el nánási barátait, ismerőseit, készséggel segített ismeretleneknek is ügyes-bajos dolgaikban. Mindene volt a családja. Istenem, milyen szeretettel beszélt róluk Laci! Azon a tragikus hét végén is épp őt emlegettük. Előkerült egy fénykép, Laci énekel. Gyönyörű baritonja volt. A pedagóguskórus tagja volt feleségével együtt Debrecenbe költözésükig. Jól zongorázott, élvezettel hallgattuk ízes történeteit, bajusza sem rándult, ha ugratott bennünket. Fájdalom... mindez már a múlté. Tudom, hogy órákat mesélünk majd egymásnak a tréfamesterről, a „Pártos-féle” háromcentesekről, a közös külföldi utazásunkról, mindenről, ami vele, velünk történt. Mondom: majd később. Most elhomályosul előttem az írás, szorításfélét érzek a torokban, a virrasztás hajnalán. Pártos László 49 évet élt: értelmesen, lobogó szenvedéllyel.”

Három gyermekétől nyolc unokája van, az első 1987-ben született, csak őt ismerhette. A többiek 1993-tól érkeztek.

A névcikk szerzőiként szeretettel és hálával állítunk emléket a felejthetetlen férjnek és édesapának:

PÁRTOS LÁSZLÓNÉ FARKAS KATALIN,
DR. PÁRTOS-BARKÓ ZSUZSANNA, PÁRTOS LÁSZLÓ
Debrecen

DR. POLÁNYI IMRE (Ladamóc [ma Szlovákia], 1925. 10. 03. – Pécs, 1999. 09. 23.) történész, egyetemi tanár

Zemplén megyében született pedagóguscsaládban. Édesapja, Polányi Imre tanító volt Bodrogszerdahelyen. Édesanyja, Scholle Izabella szintén tanítói képesítésű volt, de fiaik – Gyula és Imre – születése után elsősorban a háztartást vezette, és nevelte a fiukat.

Imre az iskoláit Kassán végezte. Gimnáziumi tanulmányait a kassai magyar gimnáziumban, majd 1938 után a kassai II. Rákóczi Ferenc premonstrei gimnáziumban folytatta. Leérettségizni azonban itt nem tudott, egyrészt mert 1944-ben bezárták az iskolát, másrészt pedig sok magyar kárpátaljai férfival együtt a Szovjetunió „vendégszeretétét élvezte”. Két évet töltött a Gulagon, ahonnan csodával határos módon szökött meg.

Amikor 1946 őszén hazatért, először Kassán kereste az iskolát, a volt tanárait, osztályfőnökét. Miskolcon találta meg őket, a Fráter György Gimnáziumban, oda ment érettségizni. Csehszlovákiából szökre járt át Miskolcra. 1947-ben végleg átszökött Magyarországra, Budapestre ment, és beiratkozott az egyetemre. Egyetemi éveiről így nyilatkozott egy vele készült interjúban: *„Kerestem olyan egyetemet, amelyikbe keresztfélévvel lehetett beiratkozni. Februártól a második félévet kezdtem a Közgazdasági Egyetemen. Következett szeptembertől az első félév, tehát keresztben csináltam, de aztán onnan eltanácsoltak. [...] Átvettek a jogi karra. Ott elvégeztem két félévet, de azután rájöttem, hogy a jogási pálya nem nekem való, akkor mentem át a bölcsészkarra. Azon fölvettem a történelem, filozófia és szociológia szakot. A szociológiát mint burzsoá tudományt törölték, Szalay Sándorékat becsukták. A filozófiáról én mondtam le, mert nem volt ilyen agyközpontom, maradt a történelem, azt végeztem el. 1951-ben fejeztem be, és 1952-ben volt a képesítő vizsga. A mostani torz államvizsga az akkori kiváló képesítő vizsgából származik.”*

Történelem szakos tanári diplomáját tehát az **ELTE**-n szerezte, ahol tanári működése is elkezdődött. Az egyetemen oktatók közül két nevet említett az interjúban: Arató Endrét, aki nemzetiségi kérdésekkel foglalkozott, és Mérei Gyulát, aki mellett az első szemináriumokat vezette.

Még 1952-ben megkeresték Szegedről, és a Tanulmányi Osztály vezetését ajánlották fel, amit Imre azzal a feltétellel fogadott el, hogy mellette oktathat és lakást is kap. Így lett 1952 és 1957 között a **szegedi József Attila Tudományegyetem** oktatója. Szegeden ő kezdte el a Kelet-Európa tantárgy oktatását. 1956 miatt aztán – ahogy ő fogalmazott – „kipasszolták” az egyetemről. Arra a kérdésre, hogy milyen „bűnöket” követett el, így válaszolt: *„Azt mondták rám, hogy nacionalista vagyok. Ez azt jelentette, hogy én örültem a címer visszaállításának, meg hogy nem kell szégyellni azt, hogy magyarok vagyunk, és lehetett kicsit szidni a Szovjetuniót is. Én mindegyikben benne voltam, föl is jelentettek jó néhányszor.”*

Következett a **szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Történettudományi Tanszéke**, ahol már 1956 szeptembere óta félállásban tanított. Itt a főiskolán 1961-től 1969-ig tanszékvezető docensként tevékenykedett. Volt olyan átmeneti időszak, amikor mindössze ketten voltak a tanszéken. Aztán megkereste Szabó István professzort, akit nagyon sokra tartott, és kérte, hogy tanítványai közül javasoljon olyanokat, akik alkalmasak a főiskolai oktatásra. Így került a tanszékre Kovács Zoltán és Kávássy Sándor (arcképvázlatát I. ebben a kötetben – a szerk.) is.

Az 1968-as „prágai tavasz”-hoz sem a hivatalos elvárásoknak megfelelően viszonyult, aminek újabb áthelyezés lett a következménye. Erről a későbbiekben így számol be: *„Akkor Nyíregyházán adódott egy állás, Hársfalvi Péter mellett. Őt nagyon szerettem, bár voltak vitáink, de nekem azóta is hiányzik Hársfalvi. [...] Nyíregyháza nem az én világom volt. Eléggé lokális érdekcsoportokra bomlott ott az értelmiség, maga a főiskolai oktatókar is. Mindegyik érdekcsoport be akart vonni a maga érdekkörébe, én meg elhatároztam, hogy nem csatlakozom egyikhez sem. Emiatt aztán minden érdekcsoporttal összeütközésbe kerültem.”*

Ugyanakkor más helyen elmondta, hogy a nyíregyházi diákokkal sokkal könnyebb volt dolgozni, mert ők akartak tanulni, tudták, hogy mennyire el vannak maradva. Egy volt tanítványa, *Láczay Magdolna*, ma főiskolai tanár (Prof. HC Dr. habil. Láczay Magdolna), így emlékezik vissza az együtt töltött évekre: *„Polányi Imrének Nyíregyháza csak egy hároméves szakmai kaland volt a magyar felsőoktatásban. Arra azonban elégnek bizonyult, hogy egy más szellemiséget hozzon az éppen bővülő Nyíregyházi Főiskola történelem szakos hallgatói számára.”*

Egyszerre kezdtünk itt; én mint elsőéves magyar-történelem szakos hallgató az

ókorról az ő előadásait hallgattam. Ő azonban nemcsak az órán volt közöttünk, hanem a szünetekben is ismerkedett a hallgatókkal. Nem telt el két hónap, és néhány embert már meghívott a szobájába délutáni beszélgetésre. Ekkor derült ki számomra, hogy a különböző évfolyamokból meghívott fiúk-lányok valójában az általa kiválasztottak voltak, akiknek történetírási problémákat vetett fel. Vitára és tudásunk vagy tudatlanságunk mérésére használta ezeket a beszélgetéseket. Rövidesen kifejtette, milyen fontos a szakmai önképzésben, hogy ne csak megismerjük, hanem művelni is próbáljuk a saját tudományunkat. Így született meg a Nyíregyházi Főiskolán a történelem szakosok első diákkörre, amelynek én lettem a titkára. A diákkörünk felvette a kapcsolatot a szegediekkel, ahol akkor Romsics Ignác volt a diákköri titkár, és voltak közös rendezvényeink. A következő félévben felvetődött annak a gondolata, hogy készítsünk magunknak egy diáklapot, afféle kis folyóiratot. Így született meg a Krónika, ahol megpróbálhattuk a tanulmányírást. A Krónikának szintén én voltam a titkára, Polányi tanár úr a tanárelnök, a diákelnök egy fiú volt.

Voltak hozzá közelebb állók, különösen a más városokból érkezők, akikkel régebbi emlékeiről, ismerőseiről beszélgetett, de úgy éreztem, én is bírom az elismerését. Ekkor készítette az Ókor története jegyzetét, és a kézírata átolvasására kért fel. Ma már tudom, hogy az elütések, a szóismétlések felismerése volt az én feladatomban, de azért meghallgatta a szakmai véleményemet is, amire jobban készültem, mint egy szigorlatra.

27 év múlva beszélgettünk ismét. Ott volt a kandidátusi védésen pár hónappal a halála előtt. Alig ismertem meg, és fel se tudtam fogni, mikor mondta: »Rákos vagyok, nem sokára meghalok, de eljöttem, mert talán ez az utolsó szakmai örömöm.« A döbbenettől nem tudtam mit mondani, most is csak annyit, köszönöm tanár úr a bizalmát, hogy hozzásegített ahhoz, hogy kételkedő, gondolkodni akaró emberré váltam.”

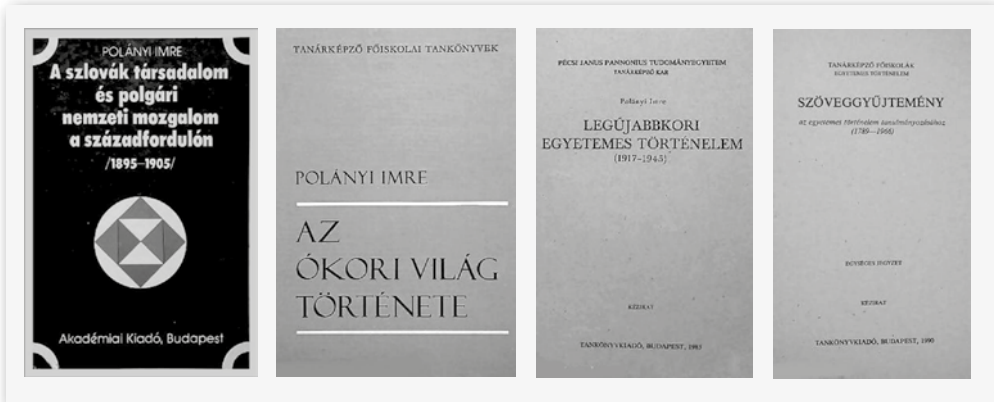
Imre, 1969-ben harmadjára is megnősült, feleségül vette Lányi Katalin ének- és zene-tanárnőt. Házasságukból két gyermek született: Beatrix (1970) és Tamás (1972). Beatrix ápolónő, Tamás pedig ügyvéd lett. Imre korábbi házasságaiból, amelyek válással végződtek, két gyermeke meghalt, két gyermeke – Margit és Márta – Szegeden él.

A **nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán** eltöltött három tanév után 1972-ben került Pécsre, itt teljesedett ki tanári és kutatói pályája egyaránt. A **Pécsi Tanárképző Főiskola** tanára, a **Janus Pannonius Tudományegyetem** tanszékvezető egyetemi docense, illetve professzora lett. Jelentős szerepe volt az egyetemi szintű történészképzés megszervezésében. Amikor 1981/82-ben a főiskolát egyetemi rangra emelték, neves tudós embereket akart odavinni. Annak idején, amikor az MTA Történettudományi Intézetében ismételtlen meglátta a portás, már el akarta küldeni, mondván: „*Nem hagy itt senkit?*”. Az akkori III. évfolyamnak azt mondta: „*Most oktatónak idehozunk magunknál okosabb embereket, mert anélkül nem lesz igazi egyetem.*” A pécsi egyetemi szintű történészképzés megszervezésében iskolateremtő érdemei voltak, tudatosan törekedett arra, hogy a jó oktatói és kutatói képességeken túl olyan kollégák kerüljenek az egyetemre, akik emberileg is alkalmasak arra, hogy valódi közösséget alkossanak.

Meglepoő dolgokra volt képes. A gyanútlan elsőévesek beültek az órájára, és felkészültek a jegyzetelésre. Mire váratlanul így szólt hozzájuk: „*Nem kell ám egyből elhinni mindent. Amit tanultak, amit leírva láttak, amit mondtak maguknak, lehetett másképp is. Azt sem kell elhinni, amit én mondok. Leginkább pedig attól óvakodjanak, amit nagyon szeretnének elhinni saját maguknak. Tanuljanak meg kételkedni és önállóan gondolkodni. Mert hátha nem úgy van, mint ahogy olvasták vagy tanulták.*”

Legendás jegyzete, *Az ókori világ története* több kiadást ért meg. Ezt a művét fo-

gadásból, fejezetenként, az időben visszafelé haladva írta meg. Az évtizedek során igen sok tankönyvvel, jegyzettel, szöveggyűjteménnyel segítette a modern kor és ókori történelem egyetemi szintű oktatását. Értéküket jól jelzi, hogy ezek a művek ma is hasznos forrás- és segédanyagok.

Imádta az életet, nagyon szeretett beszélgetni, rajongott a sakkért. Néha túlságosan is. A nyolcvanas évek közepén akadt olyan évfolyam, amelyik küldöttséget küldött hozzá: hagyja már a táblát és a bábukat, ők azért vannak itt, hogy többet hallgathassák a tanár urat. Egyszerre bölcs, ironikus, humánus és játékos személyiség volt.

Történelemtanárok, történészek, levéltárosok nemzedékei köszönhetik neki tudásukat. Soha senki nem szólította professzor úrnak, leginkább tanár úr volt mindenkinek – mentalitásában, gondolatiságában igazi pedagógus. *A régi görög bölcsek utóda* – írták róla.

Tudományos kutatási területe és személyes sorsa szervesen összekapcsolódott. Kelet-Közép-Európa XIX–XX. századi történetében érezte igazán otthon magát, a kisebbségi kérdés elismert szakértőjének számított itthon és külföldön egyaránt. E szakterületen szerezte kandidátusi fokozatát és habilitált doktori címét. A környező országok történelmével is szívesen foglalkozott, hallgatóit gyakran biztatta, hogy tanuljanak szerbül, románul, szlovákul, legyenek tisztában a szomszédok történelmével. A híres szigetvári történészkonferenciák, melyeknek egyik fő szervezője volt, a '90-es években e köré a téma köré szerveződtek, a legrangosabb magyar historikusok jöttek el ide előadást tartani.

Oktatóként, vizsgáztatóként különösen kedvelt volt, türelemmel, figyelemmel követte a feleleteket, és nem azt kereste, mit nem tud a hallgató. Szerette a diákjait, és ezt vissza is kapta, a Polányi-vizsga becsületbeli ügy volt, hozzá nem illett készületlenül menni. Igazi közéleti ember volt, aki nemcsak Pécs szellemi életében vett aktívan részt, annak szinte minden rezdülését ismerte, hanem országos kérdésekben is véleményt nyilvánított. Szinte sohasem hiányzott az Értelmiségi Klub rendezvényeiről. Életének utolsó éveiben legkedvesebb szakmai elfoglaltságát a Pécs Története Alapítvány kuratóriumának irányítása, a város-történeti kutatások segítése jelentette.

Az volt a véleménye – talán az ars poeticája – hogy „a történész soha nem hazudhat”. Ugyanakkor túlzásnak tartotta G. K. Chesterton angol író véleményét, aki azt mondta: „a történészeknek két csoportja van, az egyik elmondja az igazság felét, a másik a teljes hazugságot.” Azt is vallotta, hogy objektív történetíró nincs, mert az illető saját szubjektumát nem tudja kikapcsolni.

A hamiskás mosolyú, mindig öltönyben és nyakkendőben megjelenő tanárt mindegyre hamar szívükbe zárták diákjai. Targyszerű előadásait, szemináriumait, amelyeket mindig

politikai kurzustól függetlenül tartott, sajátos humorral, öniróniával fűszerezte. Életének igazi színtere az oktatás volt. Hallgatóihoz mindig partnerként közeledett. Mindezt egy interjúban a következőképpen fogalmazta meg: „Azt hiszem, a végére igazán liberális tanár lettem. Amikor az ember eljut az élteesebb korba, rájön, hogy nem attól lesz nagy tudós, jó tanár, ha rettegnék tőle a hallgatók.”

Diákjai szeretetén, kollégái megbecsülésén túl országos és helyi kitüntetések sora jelzi elismertségét. Többek között megkapta az *Ifjúságért Érdemérmét*, az *Apáczai Csere János*-, a *Pro Civitate Pécs*-, a *Pro Comitatus Baranya*- és a *Grastyán Endre-díjat*. Ezek közül leginkább az Apáczai Csere János- és a Grastyán Endre-díjra volt a legbüszkébb, ugyanis az előbbi kutatói és oktatói munkájáért együttesen, az utóbbit pedig a tudományos ismeretterjesztéséért kapta.

70 éves korában ment nyugdíjba, de óráit változatlanul megtartotta az egyetemen.

Legjelentősebb publikációi:

Könyvek: *A szlovák társadalom és polgári nemzeti mozgalom a századfordulón (1895–1905). Gazdaság-társadalom-politika.* Bp., 1987, Akadémiai Kiadó. • *A szlovákiai magyarok helyzete 1944–1948. Dokumentumok. (Bevezető tanulmányok.)* Pécs, 1992, Specimina nova. • *Szigetvári konferenciák 1980–1983.* Tanulmánykötet. Pécs, 1984. • *Szigetvári konferenciák 1984–1986.* Tanulmánykötet. Pécs, 1987.

Tankönyvek, jegyzetek, segédanyagok: • *Az ókori világ története.* Tankönyv. Bp., 1972, Tankönyvkiadó. • *Legújabbkori egyetemes történelem (1917–1945).* Jegyzet. Bp., 1988, Tankönyvkiadó. • *Szöveggyűjtemény az egyetemes történelem tanulmányozásához 1789-ig.* Jegyzet. Bp., 1973, Tankönyvkiadó. • *Szöveggyűjtemény az egyetemes történelem tanulmányozásához (1789–1966).* Jegyzet. Bp., 1973, Tankönyvkiadó.

Voltak még tervei, meg akarta írni Közép-Európa vagy legalább a Kárpát-medence történetét. Hiányolta azt is, hogy nem készült egy „Közép-európai ki-kicsoda” kiadvány. Ezekre azonban nem került sor. Súlyos betegség vitte el, kollégái felváltva látogatták, és 1999 őszén még láthatta annak a tisztelegő kötetnek a kéziratát és szerzői listáját, melyet 75. születésnapjára készítettek elő. (A kötetet 2001-ben adták ki *A Kárpát-medence vonzásában – Tanulmányok Polányi Imre emlékére* címmel.)

Temetésén igen sokan búcsúztak tőle, mindazok, akiket a hetvenes évek elejétől a kilencvenes évek végéig tanított: történelemtanárok, történészek, levéltárosok nemzedékei.

Összeállította: *unokatestvére,*
CSERMELY LÁSZLÓ

Debrecen

DR. PONYI BÉLA (Ipolytarnóc, 1928. 12. 13. – Salgótarján, 2000. 06. 02.)
tanító, tanár, igazgató, jogász

Földműves családban született. Iskoláit Tarnócon, Losoncon, majd 1940–1944 között az Esztergomi Tanítóképzőben végezte. Rövid ideig nevelőként **Fóton** dolgozott, majd 1950 augusztusában a **szobi Nevelőotthonba** került. Itt 24 évesen igazgatóhelyettes lett. Összeházasodtunk, családot alapítottunk, két gyermekünk született. Az ő szavaival élve: „*ekkor kötöttem életre szóló házasságot a gyermekvédelemmel is.*”

Melegséggel formált szavakkal, atyai büszkeséggel emlegette a

szobi időszakot. Sportversenyekre jártak, színielőadásokat tartottak. A Szőrényi-gyerekek az általa vásárolt hat mandolinnal és egy gitárral zenekart alakítottak, és sorra nyerték a sereg-szemléket, valamint felismerve tehetségét, innen vitte felvételizni a Színművészeti Főiskolára Beregi Pétert, aki a mai napig is színészként dolgozik.

Beregi Péter színművész így emlékszik az első találkozásra: „Drága Ponyi Béla tanár úr, akivel több mint hatvan évvel ezelőtt találkoztam a szobi Nevelőotthonban mint kiszolgáltatott félárva, anya nélküli kisgyerek, aki rettegve állt, mint új fiú a többiek előtt, és akkor Béla bácsi hozzám lépett, megsimogatta az arcomat. Ez a pillanat, ez a találkozás az egész további életemre a mai napig hatással van.

Kiváló érzékel fedezte fel a növendékeiben rejtőző tehetséget, és ezeket igyekezett kibontani. Az akkori nehéz körülmények között is kiharcolta, hogy sportolni, zenélni, verset mondani, fotózni, rajzolni és festeni tudjunk.

»Nem tudok néktek mást adni, mint azt, hogy ne unatkozzatok, mert az unalom a legrosszabb tanácsadó« – mondotta. Gyerekeimet is Béla bácsi intelmeinek megfelelően neveltem, sportoltak, nyelveket tanultak. Béla bácsi adott életemben először a kezembe verset, hogy mondjam el egy ünnepségen az egész intézet előtt. És talán ennek a fellépésnek köszönhetem, hogy a színészi pályát választottam és a Magyar Köztársaság Erdemes Művésze lettem.

Akire jó szívvel emlékeznek, soha nem hal meg!”

Mire megszületett a kisfiunk, az intézetben már csak lányokat neveltek. Húsz hónap múlva kislányunk lett, ettől kezdve nekem nem volt gondom a két pici gyerekkel, mert az otthonban élő lányok szívesen foglalkoztak a két gyerekünkkel. Gyerekeink együtt nőttek fel az állami gondozottakkal, mivel mi is bent laktunk az intézetben. Sokszor csak aludni jöttek haza, nem ismerték azt a szót, hogy *enyém*, minden a *miénk* volt. Ez végigkísérte őket egészen az iskolás korukig. Sok olyan barátság szövődött közöttük, ami a mai napig, felnőttkorukban is tart.

Férjem ekkor délelőtti tanított az intézetben, esténként pedig a községi dolgozók iskolájában. TIT-titkár lett, járta a falvakat és a községeket. Munkája mellett levelezőn végezte el a tanárképző főiskola magyar–történelem szakát, majd a jogtudományi egyetemet, mindkettőt Szegeden. Már Salgótarjánban éltünk, amikor további két évig tanulta a pszichopedagógiát.

1969-ben barátai, kollégái hívására visszajött szülőföldjére, ahol az akkor induló **Gyermekvédő Intézet** igazgatója lett **Salgóbanán**. Nagyon nehéz körülmények között, távol a központtól, télen sokszor gyalog mentünk dolgozni, mivel a buszok nem bírtak felkapaszkodni a hegyre. Már ekkor elkezdte a küzdelmet az intézet méltó elhelyezéséért bent a városban, ami 1981-ben megvalósult. Itt nagyon jó munkaközösség alakult ki olyan pedagógusokból, akik szívvel-lélekkel szerették a gondozottakat. Fáradhatatlanul küzdött a gyerekekért, kinek a továbbtanulását, kinek a munkahelyét intézte, vagy éppen a szobabérlelt házában keresett nekik helyet. Közben végigjárta az ország összes gyermekvédő intézetét, ismerkedés és tapasztalatszerzés céljából.

A gyerekek mellett nem feledkezett meg a dolgozóiról sem. Közös névnapokat szervezett, kirándulásokat országon belül és kívül. Egymást segítettük jóban és rosszban. Örülünk a másik örömének; ha baj volt, segítettünk, ahogy tudtunk. Ez az összetartás és szeretet átragadt a bent lévő gyerekekre is. Férjem minden nyáron csereüdülést biztosított a gyerekeknek Balatonra, Zamárdiba, ahova a nevelők felváltva kísérték el őket.

Mindezek mellett kivette részét a város közösségi életéből és munkájából, amit 1972-ben Szakszervezeti Oklevéllel, 1979-ben Kiváló Társadalmi Munkás-díjjal, valamint 1984-ben Nógrád Megye Pedagógusa-díjjal ismerték el.

Szörényi Leventével

Amíg Heves megyéhez tartozott a GYIVI, alig voltak nevelőszülők a megyében. Nagy erőfeszítéseket kellett tenni az önállósá válás óta, hogy az 1970-es 42 főről 142-re emelkedjen az állami gondoskodás e formájában részesülő gyermekek száma. Az volt a célja, hogy ha lehetséges, minél több gyerek nevelkedjen családban, megtanulják a munkát, a munka és a pénz értékét becsülni, és az önállóságuk fejlődhessen. Továbbképzéseket tartott a nevelőszülőknek, több területi gyermekszülői felügyelőt vett fel, akik szintén segítettek ezeket a családokat. Nagyon sok gyerek és nevelőszülő között igaz szeretet, kötődés, ragaszkodás alakult ki,

ami még a gyerek nagykorúságáig, gondozása után is megmaradt.

Az állami gondozásba vett gyerekek a GYIVI-ből korosztályuknak megfelelő helyre kerültek, óvodás vagy iskolás nevelőotthonokba. Ezekkel napi kapcsolatban volt, így figyelemmel kísérhette életútjukat, nem csoda, hogy úgy szerette őket, mintha a saját gyerekei lennének. Többször szervezett találkozót a nagykorú, az életbe kikerült gyerekeknek. Boldog volt, ha olyan gyerekeket állíthatott példaképül eléjük, akik már dolgoztak, vagy jól tanultak. Azt mondta: „*Nem az a fontos, ki honnan jött, hanem az, hogy tanuljon, majd dolgozon, és becsülettel éljen.*” 1984-ben az akkor már működő **bátonyterenyei Nevelőotthonba** meghívta Szörényi Leventét az *István, a király* rockopera megjelenésének kapcsán. Levente boldogan jött, találkozott, beszélgetett a gyerekekkel.

Danyi Rita, egykori gondozott, így emlékezik: „Gyerekkorom nagy részét a Kistere-nyei Nevelőotthonban töltöttem. Itt ismertem meg Béla bácsit, aki nemcsak a jeles ünnepen volt közöttünk. Emlékszem, hogy a végzős gyerekekkel mindig személyesen ült le beszélgetni, hogyan képzeljük el a jövőnket. Sok gyereknek 14–15 évesen, többek között nekem sem volt ekkor még jövőképem. Utógondozásom idején a tanulmányaim befejezése előtt a GYIVI-ben laktam Salgótarjában. Délutánonként sokszor találkoztam Béla bácsival, akinek mindig volt egy kedves szava hozzám. Itt ismerkedtem meg a férjemmel, aki szintén utógondozottként tanult, és a GYIVI-ben lakott. Béla bácsi volt az első, akinek meséltem kettőnk kapcsolatáról. Ő mondta nekem, hogy bízik mindkettőnkben, házasodjunk össze, s ő mindenben segít nekünk. Így is történt. Megvalósult gyermekkori álmom, mert a hosszú fehér ruhát felvehettem, amelyben hercegnőnek érezhettem magam. Az esküvő után a GYIVI ebédlőjében volt a lakodalmom. A férjemnek és nekem is ez a nap örökké emlékezetes marad. Ennek már lassan 30 éve. A férjemmel ma is boldog házasságban élünk, két felnőtt gyerekünk van. Béla bácsi szavai ma is bennem élnek. Mindig igyekszünk úgy élni, hogy Béla bácsi emlékéhez méltók maradjunk.”

Az országban először, 1989-ben a salgótarjáni GYIVI-ben nevelkedett, majd egymásba szeretett két roma fiatalnak esküvőt, lakodalmat szervezett, akik azóta is boldog házasságban élnek, két gyermeket nevelnek. Ennek az egyedülálló eseménynek megszervezésében segítségére volt a Művelődésügyi Minisztérium, a Hazafias Népfront, a megyei Vöröskereszt, a megyei Művelődési, Ifjúsági és Sportfőosztály, a megyei Rendőr főkapitányság, a litkei és drégelypalánki termelőszövetkezet, a Karancshús Vállalat és nem utolsósorban az intézet dolgozói, akik sütöttek, főztek. De nem ők voltak az egyetlen gyerekek vagy párok, akiknek életkezdési segílyt vagy munkahelyet szerzett. Büszke volt arra, ha megkapta a gyerekektől:

„Béla bácsi, a mi apánk.” Úgy érezte, ennél se több, se kevesebb tisztelet nem kell.

Egy másik gondozott, *Hazelbach Anna* így emlékezik vissza: „1964-ben kerültem Szobra családi problémák miatt, mivel szüleim elváltak. Ott ismertem meg Béla bácsit. Vegyes érzésekkel várokoztam az irodája előtt. Amikor találkoztunk, megnyugtató volt a személyisége. Rendet, fegyelmet követelt, de ő is mindig példát mutatott. Amikor gimnáziumba kerültem, szünetekben a kollégiumból visszajártam, mert ez volt az otthonom. Nagyon sokat beszélgettünk a tanulásról, az élet dolgairól. Ha kellett, szidott vagy dicsért. Úgy, mint a családban szokás. Egy ideig útjaink elváltak, de mindig tudtunk egymásról. Én férjhez mentem, ő Salgóbányára került, majd **Salgótarjában a GYIVI** igazgatója lett. Később az életem úgy alakult, hogy Salgótarjába költöztem, ő akkor is segített mindenben. Később nevelőszülő lettem, így napi kapcsolatban voltunk. Hálás vagyok a sorsnak, hogy ismerhettem. Igaz ember volt, szerette a gyerekeket, értük élt, dolgozott.”

Férjem folyamatosan kapta munkájáért az elismeréseket: 1971-ben az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1975-ben Kiváló Tanár címet, 1983-ban Kiváló Munkáért Díjat, 1990-ben Pedagógus Szolgálati Emlékérmét, majd 1999-ben, már nyugdíjasként a Sarkaházi Kata-díjat. Talán ez utóbbira volt a legbüszkébb.

Hálás vagyok és büszke, hogy vele sodort össze az élet. Minden, ami jó volt a természetben, azt gyerekeink is örökölték. Ezt igazolja az alábbi igaz történet: két állami gondozott gyerekünk felnőttként összekötötte az életét, s gyermekük itt járt óvodába, Salgótarjában. Az egyik télen találkoztam velük, amikor a várost rótták, s ide-oda betértek melegedni. Kérdeztem tőlük, mi a baj. – Nincs mivel fűtenünk, ezért járkálunk addig, amíg a gyerekünkért nem megyünk az óvodába. Ezt hallva, a fiam és a lányom családjá összefogott, fát és tartós élelmiszert vásárolt nekik. Hosszan sorolhatnám még tovább az ilyen és ehhez hasonló történeteket, de nem szeretnék dicsekedni. Ha kell, ma is segítünk, ahogyan tudunk. Ennyivel tartozunk a férjem emlékének.

Az egykori gondozottak visszaemlékezését zárja *Márta Ferenc* gondolata: „Ha röviden kellene valamit mondanom róla, csak annyit mondanék, apám helyett apám volt! Igazán 9–10 éves koromból vannak az első emlékeim, de csak jó és szép emlékek idéződnek fel. Ha rosszat is cselekedtem, mindig a helyes út felé terelgetett. Végigkísérte életemet a gyermekkoromtól a családalapításig, sőt még azután is. Bármikor is fordultam hozzá, mindig volt ideje meghallgatni, tanácsot adni, utat mutatni. Beszélgetéseink során azt éreztem, mintha a fiával beszélne. Remélem – ha fentről lenéz rám és családomra –, nem hoztam szégyent rá.”

Férjemről nyugdíjazásakor *Demus Iván* így vallott *Bizalmam sarkig kitárult kapu* címmel írt cikkében: „Sikereink bizonyítják, hogy érdemes volt küzdeni a gyermekorsókért. Ezek természetesen nem a személyemhez kötődő sikerek, hanem csapatmunka volt. Soha nem jutott eszembe, hogy mást kellene csinálnom. Ma is itt kezdeném és csinálnám végig a pályám.” 2006-ban a salgótarjáni Megyei Gyermekvédő Központ alapított egy *Dr. Ponyi Béla-díjat*, amelyet minden évben az a szociális munkát végző személy kap meg, aki legtöbbet tett az állami gondozott gyermekekért. 2018-ban a bátonyterenyei ünnepségen a visszaemlékező *Márta Ferenc* felesége – *Huszári Rita* – részesült ebben a díjban.

Forrás: A pedagógusarckép 2018-ban, a *Mesterek és tanítványok – Pedagógusportrék II.* című emlékkönyvsorozatban jelent meg. A könyv kiadója a Magyar Pedagógiai Társaság Nógrád megyei tagozata.

Felesége,
DR. PONYI BÉLÁNÉ
Salgótarján

R

"A legjobb tanár éppen az, ki
lassanként feleslegessé teszi magát."
(G. Orwell)

DR. RADOS MIHÁLY (Miskolc, 1941. 01. 21. – Budapest, 2016. 08. 07.)
általános és középiskolai tanár, főiskolai docens

Gyerekként átélte mindazt, ami ma már a 40-es, 50-es évek szomorú történelméhez tartozik. Édesapja, Rados Mihály, a miskolci Szilágyi és Diskant Gépgyárban dolgozott könyvelőként, de kiskfia születésekor már katonai szolgálatot teljesített. Édesanyja, Kázmér Margit otthon a házimunkát végezte és nevelte gyermekeit, ugyanis 1943-ban megszületett a kis Misi öccse, Csaba is. A családfő 1944 decemberében szovjet hadifogságba esett, ahonnan 1947 júliusában tért vissza. Közben az édesanya két fiával Barkaszóra (Kárpátalja, munkácsi járás) utazott idős rokonaihoz, hogy biztosíthassa megélhetésüket. Ott a helyi kolhoz óvodájának a vezetője lett. Amint értesültek az édesapa hazatéréséről, kérték Magyarországra való visszatérési engedélyüket a szovjet hatóságoktól, amit csak 1953-ban kaptak meg.

A kis Mihály a barkaszói hétosztályos iskolában kezdte meg általános iskolai tanulmányait, s a család visszatérte után Gyöngyösön fejezte be, mivel ott tudtak letelepedni. 1954 őszén beiratkozott a gyöngyösi Vak Bottyán Gimnázium humán tagozatára, ahol tanárai jóvoltából a matematika és fizika tantárgyakat szerette meg. E tantárgyakból eredményesen vett részt a tanulmányi versenyeken. 1958-ban jeles eredménnyel érettségizett. A nyári szünetekben segédmunkásként dolgozott, szabadidejében kijárt a város melletti dombra (Pipis tetőként emlegette), és ízlelgette a vitorlázó repülés örömeit. Nem lett belőle repülő, de élete végéig a repülés szerelmese volt. Érettségi után az Egri Pedagógiai Főiskola matematika–fizika szakán tanult tovább. Minden szemesztert kitűnő eredménnyel végzett el. Az 1960/61-es tanévre megkapta a Népköztársasági Egyetemi és Főiskolai Ösztöndíjat. E tanév végén kitűnő eredménnyel államvizsgázott és *Kitüntetéses Oklevéllel* fejezte be főiskolai tanulmányait. A főiskolán tanúsított kiemelkedő tanulmányi eredményéért 1962-ben kapta meg a *Felsőoktatási Tanulmányi Érdemrend* kitüntetését.

Családja ekkor már Egerbe költözött, édesapja a Heves Megyei Talajerő-gazdálkodási Vállalat főkönyvelője, az édesanyja az egri Vendéglátóipari Vállalat dolgozója volt. Csaba öccse szintén pedagógusnak készült a debreceni KLTE földrajz–történelem szakos hallgatójaként.

Rados Mihály 1961 és 1968 között az **Egri Tanárképző Főiskola 2. sz. Gyakorló Iskolájában** dolgozott mint szakcsoport vezető tanár és az iskola úttörőcsapatának vezetője. Egy tanév elteltével *Kiváló Úttörővezető* kitüntetésben részesült, s az általa irányított úttörőcsapat 1965-ben elnyerte a *KISZ KB Vörös Zászlója* kitüntetését. Lelkes és elismerésekkel végzett munkája mellett folytatta tanulmányait az ELTE fizika szakán és 1967-ben megkapta kitüntetéses középiskolai tanári oklevelét.

Az akkori főiskolai vezetés figyelemmel kísérte volt hallgatója gyakorlóiskolai munkáját: „*Rados Mihály hallgatónk volt. A főiskolán is kitűnt értelmi képességeivel, szorgalmával, becsületes munkájával. Hétéves iskolai munkássága alatt mindezek a pozitív tulajdonságok megmaradtak és tovább bővültek a tanítás gazdag tapasztalatával, a hivatástudat*

elmélyülésével. Igen elismerésre méltó oktató-nevelő munkát végez. A tanulókat rajongásig szereti és ők vizsgolt. Óráira mindenkor nagy lelkiismeretességgel készül. (1968)”

A kiváló szakmai ismeretekkel és emberi tulajdonságokkal bíró tanár 1968-tól már az **Egri Tanárképző Főiskolán** (később Ho Si Minh TKF, majd Eszterházy Károly Főiskola, most Eszterházy Károly Egyetem) dolgozott. Ez maradt a munkahelye nyugdíjazásáig, előbb tanársegéd, 1970-től adjunktus, 1977-től főiskolai docens besorolásban.

1969-ben megnősült, felesége Fábián Katalin matematika-fizika szakos általános iskolai tanár. Két gyermekük született, Mihály (1970) és Katalin (1974). A család és a munka volt Rados Mihály élete két legfontosabb területe: a család szent volt számára, tudta a családot és a munkát elkülönülten kezelni.

A Matematika Tanszék munkájába bekapcsolódva előadásokat tartott és gyakorlatot vezetett analízis, geometria, gyakorlati számolások és valószínűség-számítási tárgyakból. A tanszéken belüli szakosodás után az analízis tantárgy lett a fő oktatási területe. *Dr. Mátyás Ferenc* volt kollegája, rektorhelyettes, erről így nyilatkozott: *„A főiskolán nem véletlenül a matematikai analízis lett a fő oktatási területe. Mivel az analízis talán a legaprólékosabban, minden apró részletre figyelő része a matematikának, oktatásához pontosan olyan emberi és tanári tulajdonságokra volt szükség, mint amivel dr. Rados Mihály rendelkezett. Következetes, szigorú, de a hallgatóit mélységesen tisztelő tanár volt.”*

Az analízis tantárgyhoz kapcsolódva foglalkozott függvénytanal és komplex függvénytanal is. A hallgatóknak kötelezően választható kollégiumot vezetett ezekből a tárgyakból. Szakmai továbbképzési előadásokat tartott általános iskolai tanítók, tanárok és középiskolai tanárok számára. A Tudományos Diákköri Bizottság tanárelnöke volt 1969 és 1974 között. Főiskolai oktató kutatóként a matematikatanítás korszerűsítésével foglalkozott. Négy évig irányította az országos kísérlet részeként a gyakorlóiskola egyik osztályában a komplex matematikatanítási kísérletet. Ennek tapasztalatairól az OPI-rendezvényeken számolt be. Behatóan foglalkozott a geometriaoktatás továbbfejlesztésének lehetőségeivel, a szisztematikus geometriaoktatás előkészítő fokozatának kidolgozásával. A kísérleti programot tanuló gyakorlóiskolai osztályban bemutató tanításokat, majd szakmai konzultációt szervezett a tanárok és a tanszéki kollegák számára. Kutatásainak eredményét doktori disszertációban foglalta össze, amelynek címe: *„A geometria axiomatikus oktatásának előkészítése.”* Disszertációját 1973-ban védte meg a KLTE Természettudományi Karán.

Szakmai jellegű tanulmányutakon vett részt a Besztercebányai Pedagógiai Főiskolán. Elsajátította az Algol-60 programnyelvet, s a tanulmányok befejezésével mintegy ötven programot írt az analízis egyes témakörében szereplő feladatok számológépes megoldására, oktatásban történő felhasználására.

Matematika-módszertani kutatásokról több publikációt jelentetett meg a kollégáival közösen: dr. Pelle Béla és dr. Rados Mihály: *A matematika tanításának korszerűsítésére irányuló nemzetközi törekvések.*

Cikkei jelentek meg szakmai jellegű folyóiratokban (szegedi Módszertani Közlemények, Természet Világa, Matematika, Fizika ve skole cseh lapok)

1975 márciusában egy öt főből álló delegációval Vietnámban járt a testvérintézmények meghívására. Ő képviselte az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskolát a küldöttségben. Ettől az évtől elnöke lett a Tanárképző Főiskolák Felvételi Előkészítő Bizottságának, mely bizottság a fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinek hivatott segítséget nyújtani a felvételi vizsgákhoz. Tagja, titkára volt az Oktatási Minisztérium Pedagógusképző Osztálya mellett működő Matematikai Szakbizottságnak. Oktatott, publikált és tanult. 1978-ban orosz nyelvből középfokú

Rados Mihály vitorlázó repülőn

nyelvvizsgát tett. Ugyanebben az évben az oktatási miniszter a Felvételi Bizottságban végzett munkájáért *Miniszeri Dicséretben* részesítette. Ezekben az években a publikációs tevékenysége a Felvételi Bizottsági munkához kapcsolódott. Társszerkesztője volt a FEB című országos kiadványnak. Szerkesztője a „*Feladatsorok és megoldásaik*” c. diáktanári segédanyagnak. Cikket írt a tanárképző főiskolák felvételi előkészítő bizottságainak munkájáról és a diáktanárok módszertani továbbképzéséről. Részt vett a

„*Szakmai irányelvek a középiskolák és a FEB együttműködéséről*” című anyag kidolgozásában.

A 80-as, 90-es években munkálkodásának fő területe az analízis oktatása volt: *Az analízis elemeinek előfordulása és oktatása az általános iskola alsó és felső osztályaiban*. Ennek tartalmi és módszertani kérdéseit a *Matematika Tanítása* c. lapban publikálta. Több főiskolai analízis tankönyv és példatár elkészítésében, lektorálásában vett részt. Kiemelkedően magas szintű munkájáért 1983-ban *Kíváló Munkáért* kitüntetésben részesült. Előadásaira, a gyakorlatok vezetésére mindig lelkiismeretesen, precízen felkészült, tudása legjavát akarta mindig átadni, jó előadó volt. Mindenkor felelősséggel, céltudatosan, nagy önállósággal és változatos módszerek alkalmazásával dolgozott. Gyakorlataiból sokat lehetett profitálni, reálisan követelt. Figyelemmel kísérte hallgatói fejlődését, mindenkor segítségükre volt szakmai és magánéleti problémáik megoldásában. Folyamatos évközi munkát követelt, s rendszeresen számonkért. A hallgatók elismerték szakmai tudását, becsülték a vele való emberi kapcsolatot. Élvezetesnek tartották tanáruk logikus, jól felépített óráit, előadásait érthetőnek, jól jegyzetelhetőnek tartották. Nagyra értékelték a vizsgákon tanúsított segítőkészségét, türelmét. Szigorúnak, de reálisnak tartották osztályzatait és nevelőerejű megjegyzéseit. A Matematika Tanszéken belül is meghatározó egyéniség volt, megnyilvánulásainak tekintélye, súlya volt. Segítőkészen figyelte fiatalabb kollégái munkáját, előrehaladásukat. „*Az oktatás mellett számos területen végzett kiemelkedő közéleti tevékenységet, mind főiskolai, mind országos szinten. Hosszú ideig volt a TIT Csillagászati-űrkutató Szakosztály megyei elnöke, mindent tudott a repülőkről, az űrhajókról, a repülésről. Megyeszerte rengeteg előadást tartott az űrkutatási témákból*” – ahogy dr. Mátyás Ferenc rektorhelyettes emlékezett.

Dr. Rados Mihály 2001-ben megromlott egészségi állapota miatt, 40 év tanítás után ment nyugdíjba. Nyugdíjas éveit nagyon sokat találkozott Kata lánya kislányával, Adéllal. Nyári szünetekben sokat kirándultak, sétáltak együtt Egerben és környékén. Mint nagyapa nagyon büszke volt a kitűnő tanuló, mindenre fogékony unokájára. Rengeteget olvasott, bevetette magát az internet világába. Rendszeresen látogatta, ápolta idős édesanyját, aki 96 éves korában 2011-ben halt meg. Fia még gyerekkorában súlyosan megsérült, s az ő minden napjainak szervezése is sok idejét lekötötte. Továbbra is sokat foglalkozott hobbijával, a repüléssel, számítógépes programok segítségével különböző repülőgépeken bejárta a világot. Rendszeresen találkozott régi kollegáival, részt vett tanszéki rendezvényeken.

2016 júniusában, otthonában rosszul lett, kórházba került, s annak ellenére, hogy állapota egyre biztatóbb volt, augusztus 7-én váratlanul meghalt. A rokonok, barátok, tanítványok az egri Barátok templomában búcsúztak el tőle azzal, hogy a szívükben, emlékezetükben örökre helyet biztosítanak számára. Végakarátának megfelelően hamvait a Bükk felett repülőgépről szórták szét.

Dr. Liptai Károly rektor kollegája, személyes jó barátja volt, így emlékezett rá: „Szakmai, tanári igényessége elképesztő volt. Következetesség, magas elvárások és magától értetődő logikus rend uralkodott benne, s erre nevelte hallgatóit is. Megesett a kreditrendszer előtti időkben, hogy az analízisvizsga egy egész év halasztásra kényszerítette a tanári pályáért epekedőt, de ezekből a hallgatókból később kiváló tanárok váltak, és őszinte tisztelettel beszélnek ma is következetes oktatójukról. Mindent tudott a hallgatóiról, akik bármikor fordulhattak hozzá segítségért, jó szóért. Tanított nemcsak matematikát, hanem mindent mindenütt. Tanított öltözködésre, jellemre, másokra való odafigyelésre, szeretetre, gondoskodásra és emberségre. No, nem szavakkal, ahogy üres hangú szónokok teszik, hanem cselekedetekkel, példamutatással, mértéktartással és olyan Rados tanáruras eleganciával. Bölcsen mutatott utat a kor bonyolult társadalmi és emberi útvesztőiben. Furcsa volt, amikor elment nyugdíjba, valahogy nem illett hozzá, vagy inkább hozzánk az ő nélkülözése. Nagyon beteg volt, amikor itthagyta ezt a pályát, amit neki talált ki a SORS.”

DR. RADOS MIHÁLYNÉ és RAFFAY ZOLTÁNNÉ
Nyíregyháza

RINGER LAJOS (Szerencs, 1931. 09. 03. – Hajdúböszörmény, 2017. 10. 07.) gépészmérnök, gazdasági mérnök, mérnök-tanár

Ringer Lajos Szerencsen született egy munkáscsalád első gyermekeként. Édesanyja, Töreczki Irma a helyi csizmadiamester nagyobbik lánya. Édesapja, Ringer András kőművesmester volt. A gyermekek sorában Lajost még négy fiú követte, és egy kislány – édesanyja után Irmuska –, aki sajnos csak néhány hétig élt. Lajos a keresztnévét anyai nagyapja után kapta. Töreczki Lajos nagyon büszke volt első unokájára, sok időt töltött vele, vitte magával a vásárokra, könyveket adott neki. A tudásvágy, az olvasás élethosszig tartó szeretete innen származott. Elemi iskolás éveit a második világháború idejére estek. Bizonyítványa végig kitűnő volt. Édesapja sorkatonaként vett részt a kárpátaljai hadműveletekben, a magyar területek visszafoglalásában. Részből ezért, részből a német hangzású családnév miatt szüleit 1944 karácsonya után begyűjtötték. Édesanyja csak azért úszta meg a málenkij robotot, mert várandós volt a legkisebb fiával, Istvánkával. Édesapját elvitték.

Lajos számára nehéz ifjúkor következett. „Lala bátyja” – ahogy a család nevezte – 14 éves korában családfenntartóvá lépett elő, édesanyjáról és négy öccséről gondoskodva. A Szerencsi Cukorgyárban dolgozott segédmunkásként, de itt is hajtotta az érdeklődése, géplakatos-tanuló lett. 1950-ben vette át szakmunkás bizonyítványát, és Diósgyőrben, a kohászatnál helyezkedett el műszaki rajzolóként. Közben édesapja három év kényszerszolgálat után hazatért. Lajos a testvéreivel nagyon jó viszonyt ápolt, felnőtként is közel laktak egymáshoz. Az öt fiú és családjuk évtizedekig napi szinten segítették egymás életét.

1953-ban Lajost felvették a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre. De ekkor még a haderőfejlesztés is fontos volt, így az egyetemet megelőzte a katonaság. Szolnokon töltött hároméves katonai szolgálatának vége éppen az 56-os forradalom idejére esett, abban egyik oldalon sem vett részt.

1956. december 1-jén – öt év udvarlás után – házasodtak össze Ványay Erzsikével, és indult el közös életük. Ebben az évben munka mellett kezdte meg tanulmányait a miskolci egyetemen, öt év múlva gépészmérnök lett.

Közben 1959-ben megszületett a fia, Lajos, és hét év vasgyári munka után újra a Szerencsi Cukorgyárban vállalt munkát, hogy közelebb legyen a családjához. 1965-ben megszületett második fia, Attila. Család, munka és építkezés mellett is továbbtanult, 1969-ben a gazdaságmérnöki diplomát is megszerezte. A cukorgyárban tervezőmérnökként dolgozott, több újítás is fűződik a nevéhez. Később műszakvezető lett, de nem felejtette el, hogy honnan indult, segéd munkásként, vezetőként is a legnagyobb tisztelettel, barátsággal fordult mindenkihez. Jól esett neki, hogy az évek során mindezt vissza is kapta.

Élethosszig tartó tanulása közben érlelődött meg benne, hogy tudását továbbadja. 1964-től óraadó lett a **szerencsi 118. számú Szakmunkásképző Intézetben**. Tíz évig végezte párhuzamosan a cukorgyári és az oktatói munkát, ezután főállásban mérnök-tanárnak szegődött. Ehhez újabb diploma kellett, amit a Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett meg. Autószerelő, géplakatos, esztergályos, mezőgazdasági gépszerelő szakmákra oktatta diákjait. Akkoriban lett „sztárszakma” az autószerelés. Olyan is előfordult, hogy kitűnő általános iskolai bizonyítvánnyal is inkább ezt választották a gimnázium helyett.

Vérbeli pedagógusként pontosan tudta, hogy a cigányság részére kitörési pont valamilyen szakma kitanulása. Az ilyen háttérű gyerekekre külön figyelt, nehogy elkallódjanak.

Az iskola befejezése után is igyekezett követni életútjukat, tudta, melyik fiú hol dolgozik, voltak-e munkahelyeik. Sajnos, a rendszerváltáskor és a privatizáció során a kisebbségi dolgozókat bocsátották el először, megágyazva ezzel a mára egyre nagyobb problémává duzzadó cigánykérdésnek.

Népszerű osztályfőnök volt, tanítványait gyakran vitte versenyekre, büszke volt rájuk. Diákjai jól szerepeltek az országos versenyeken, ahol néha a gyerekeknek a náluk is nagyobb traktorkereket kellett szakszerűen, versenyidőre szerelni. A tanulók szakmai látókörét tágitandó gyakran vitte őket kirándulni gépipari kiállításokra, múzeumokba. Sok diák akkor jutott el életében először Budapestre, ők életre szóló emlékként őrzik ezeket az élményeket. Történt egyszer, hogy autószerelő tanulóival a Közlekedési Múzeumból kifelé jövet a parkolóban az autója motorját tanácstalanul bámuló idegenre figyeltek fel. Néhány ügyes diákja az illető segítségére sietett, és a járművet ott helyben megjavították.

Volt tanítványai a mai napig emlegetik, és érdeklődnek róla. Hétköznapi ügyeinek intézése közben gyakran került olyan helyzetbe, hogy egy-egy volt tanulója kéretlenül is „protekciót” nyújtott számára, meggyorsítva az ügyintézt.

1990-ben eredményes munkájáért Glatz Ferenc, akkori művelődési miniszter *miniszteri dicséretben* részesítette. Hivatalosan 1991 őszén vonult nyugállományba, de még néhány évig továbbra is tanított a szerencsi Szakmunkásképző Intézetben. Szabad idejében „maszekolt”, szerszámgépeket tervezett és gyártott. Joggal volt büszke ezekre a gépekre, amelyek a mérnöki szakmája és a hobbija nagyszerű találkozási pontjai voltak.

Műveltségét folyamatosan fejlesztette és adta át. Gyermekkorától kezdve gyorsan és sokat olvasott, falta a könyveket. Kedvenc témaköre volt a II. világháború, nem csoda, hiszen a család erősen érintve volt benne. Évtizedekig vezette a Szerencsi Bélyeggyűjtő Kört. Felismerte, hogy az érdeklődő gyerekek és felnőttek a világszínvonalú magyar bélyegekről rengeteg ismeretanyagot szerezhetnek minden témakörből.

Mindig is érdeklődött a közélet iránt. Főként fiatal korában gondolta úgy, hogy hálás lehet az akkori rendszernek, hiszen vagyonatlan háttérű gyerekből – szülői segítségre nem

számíthatva – válhatott mérnök-tanárrá. Később aztán a Kádár-rendszer visszásságai miatt mégis távol maradt a politikától, a közélet más területein viszont aktívan tevékenykedett.

Párja, Erzsike néni egész életében egyetlen munkahelyen, a Szerencsi Csokoládé-gyárban dolgozott adminisztrátorként. Egyszerre kezdték meg nyugdíjas éveiket. Gyermeküket addigra kitanították, a műszaki érdeklődést örökölte mindkét fiú villamosmérnök lett. Műveltségét és gyakorlati érzékét is igyekezett átadni gyermekeinek, a családban egyszerre volt jelen az értelmiségi és a munkás környezet. Nagyobbik fia, Lajos Budapesten alapított családot, a mai napig Csepelen élnek. Attila Hajdúböszörménybe került. Lajos bácsi a gyermekei családalapítását örömmel fogadta, menyeeivel kifogástalan viszonyt ápol.

A gyerekek kirepültek, a szerencsi családi házban ketten maradtak. Lassan, megfáradtan teltek a nyugdíjas évek, de új lendületet kapott az életük, amikor 2008-ban Hajdúböszörménybe költöztek. A két újabb kisunoka érkezése bizonyára évekkel hosszabbította meg Lajos bácsi életét. Nap mint nap büszkén sétáltatta őket városszerte a babakocsiban, majd rendületlenül magyarázta nekik a világ dolgait. Barátkozó természetével sok böszörményi ismerősre tett szert, szívesen ismerkedett bármilyen helyzetben, mindenkivel jól el tudott beszélni, több helyi pedagógussal is megismerkedett.

Aztán az unokák óvodába, iskolába kerültek, és Lajos bácsi – mint aki az utolsó fontos küldetését teljesítette – megpihenhetett. Lábai kezdte elhagyni az erő, és addigi vitalitásához képest hamar gyengült. Egy idő után már a járókeret sem segített, élete az ágyhoz kötődött, Erzsike néni ápolására szorult. Szellemileg az utolsó pillanatig egészséges volt, így nem csoda, hogy a korábbi mozgalmas élete után nagyon unta ezt az állapotot, de sorsát elfogadta. Az unokák tanítás után gyakran látogatták, Erzsike néni is leste minden gondolatát. Humoros természetű volt, szavajárása szerint „lejár a forgalmi.”

Feleségével közel 61 éven át tartottak ki jóban-rosszban. A 86. születésnapját még családja, gyermekei és unokái körében töltötte, majd egy rideg őszi reggelen örökre megpihent.

Kisebbik fia,
RINGER ATTILA
Hajdúböszörmény

S

„Akkor hozod ki a legjobbat
másokból, ha magadból
is a legjobbat adod.”
(H. Firestone)

SÁPI ALBERT (Földes, 1924. 10. 15. – Földes, 2018. 05. 04.) tanító

„Csak az az ember, aki megtapasztalta a fényt és a sötétséget,
a háborút és a békét, a bukást és a felemelkedést,
egyedül az a személy tapasztalta meg igazán az életet.”
(Stefan Zweig)

Sápi Albert kovácmester és Katona Emma elsőszülött gyermeke volt. Egyetlen testvére, a két évvel fiatalabb Géza. Az elemi iskola 1–6. osztályát Földesen végezte. Amikor 5–6. osztá-

*Diploma-átvétel után
édesanyjával és öccsével*

Líceumába. Az iskolai évek alatt alagsori levegőtlen, gyakorlatilag fűtetlen, világítás nélküli albérletben, igen mostoha körülmények között élt. Ezért a Nagyerdőn, rossz időben pedig az iskola épületében készült fel a másnapi órákra.

Nyaranta édesapjával és öccsével már kora hajnaltól a cséplőgép mellett dolgozott fűtőként, majd cséplési ellenőrként. Mindkét munka meglehetősen nehéz és felelősségteljes volt a szigorú előírások miatt.

Iskolai tanulmánya 1944-ben félbeszakadt. Egy frissen megjelent rendelet alapján az öccsével és sok más helyi fiatalemberrel együtt (20. születésnapján) munkaszolgálatra hívták be. Először Tiszacsegére, majd Pápára szállították őket egy mezőgazdasági nagybirtokra. Itt magyar és német katonák ellenőrzése mellett kellett naphosszat dolgozniuk. 1945. április 2-án az akkor már katonaruhába öltöztetett, ám a harcra képzetlen szakasz orosz hadifogságba esett. Hosszú hetekig tartó gyaloglást követően, levegőtlen tehervagonokba zsúfolva, szinte étlen-szomjan szállították őket Románián át, majd hajóval a Volga folyón egészen Sztálingrádig (Volgográd). Iszonyatos évek következtek.

1948 nyarán a foglyok egy részét, köztük Albertet is, tehervonattal a régi országhatárig szállították azzal, hogy mostantól szabadok. Ahogyan visszaemlékezésében írta: „*Mikor itt megláttuk a határt jelző magyar címeres kötömböt, mindannyian önkéntelenül leborulva a földre, csókkal köszöntöttük hazánkat. Majd ismerősök és ismeretlenek, de sorstársak, egymás nyakába borulva, sírva elénekeltük a magyar Himnusz*”. A határtól már nyitott vagonokban, vonattal Debrecenbe utaztatták őket, majd onnan éjfél tájt értek Kabára. Innen gyalog indultak haza szülőfalujukba. Albert oly hosszú idő után, nagyon legyengülve 1948. október 15-én (24. születésnapján) ölelhette újra magához édes szüleit.

Már október végén, fizikailag alig megerősödve kérvényezte a Vallás- és Közoktatási Minisztériumtól, hogy folytathassa tanulmányait. A szükséges, sikeres különbözeti vizsgáit követően visszaülhetett az iskolapadba, és 1949. június 24-én megszerezte a nagyon vágyott tanítói oklevelet.

Akkoriban a pedagógusok nem pályázhattak bármely iskolába. A hivatalos kinevezést az adott iskola tanítói pozíciójára a megyei Tanfelügyelői Hivatalon keresztül Budapestről küldték meg. Pályája első évében Hajdú megyében nem volt szabad tanítói állás. Így az első négy évben Békés megyében, **Sarkadkeresztúr-Varsányhely puszta** tanyasi, osztatlan osztályát tanította lepusztult, felszerelés nélküli, általa fűtött épületben, rendkívül szegényes

környezetben. A szülőktől megtudta, hogy akit tanítónak eddig ide kineveztek, vagy el sem fogadta az állást, vagy néhány hónap múlva feladta.

Bár az ott élő emberek igazán szerették és tisztelték, mégis visszavágyott szülőfalujába, szüleihez, menyasszonyához. Ez a vágya 1953-ban teljesülhetett. Július elsejével kinevezték tanítónak a **Földesi Általános Iskolába**. Akkoriban a fiúk és lányok még külön osztályban tanultak. Ő az 50 fő feletti fiúosztályt tanította.

Ugyanezen év tavaszán feleségül vette menyasszonyát, Boldogh Gizellát. Házasságukból három gyermek született: Edit, Albert és Judit. Közülük Edit követte őt a tanítói pályán. Saját kérésére, 1954. október 15-i kinevezéssel a **Hajdúszovát-Földes közötti** Aranyos csárda épületében a szülők kérelmére újranyitott **tanyasi iskolában** 13 évig oktatott folyamatosan 35-45 nebulót 1–8. osztályban. Egy személyben volt igazgató, tanító, tanár, hivatalsegéd. A tanításban ismét nehézséget okozott a felszerelés, a taneszközök hiánya, melyeket igyekezett némi segítséggel pótolni. A különböző szintű osztályokat időszávosan, alacsonyabb óraszám-ban tanítva kellett lépést tartania az anyaiskola ütemtervével, ahol osztott osztályok voltak. Itt is nagyon jó barátság alakult ki a szülők, a gyermekek és közte. Rendszeresen szervezett kirándulásokat. Legkedveltebb helyük Jósavő volt. Őrizték a néphagyományokat. Az itteni diákjai közül többen tartották vele a kapcsolatot a későbbiekben is, szívesen meglátogatták. Munkáját az akkori Járási Tanács V. B. Művelődési Osztálya is elismerte – ötnapos lengyelországi jutalomútbán részesítették. Küzdelmes életében ez az út és az elismerés igen boldoggá tette.

1967. szeptember 1-i hatállyal az akkor már háromgyermekes tanítót a **Földesi Általános Iskolába** helyezték. Az első években a 3. és 4. évfolyamban tanított, később az 1. osztály vezetésével bízták meg kiskifelmelő rendszerben. Az utolsó három évben napközis nevelő volt. Innen ment nyugdíjba 1984. október 15-én.

Szakmai, közéleti elismerései, kitüntetései:

Dicsőő Oklevél (1973) a Művelődésiügyi Minisztertől • Kiváló Úttörővezető Dicsőő Oklevél (1981) a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Elnökségétől • Pedagógus Szolgálati Emlék-érem (1984) a Művelődési Minisztertől • Szocialista Kultúráért kitüntető jelvény (1988) a Művelődési Minisztertől • 30 éves a Balásházy János Kertbarát – Oklevél (2006), aranydiploma, gyémántdiploma.

Nagy megtiszteltetés volt számára, amikor 1998. április 14-én a Földes község fennállásának 800 éves évfordulóján rendezett ünnepségen átvehette a Földes Nagyközség Képviselő-testülete által alapított *Földes községért* emlékérmét.

Közéleti tevékenységei:

- 1951. évtől a Pedagógus Szakszervezet tagja.
- Az 1970-es évek elejétől a helyi Honismereti Bizottság tagja.
- Az 1968 őszén a községben megalakult felnőtt vegyes kórus alapító tagja, annak 25 évvel későbbi megszűnéséig aktív tagja.
- Az 1976. október 29-én alakult Balásházy János Kertbarátkör alapító tagja, majd 1985-től közel hat éven át, lemondásáig titkára.

Kertészkedéssel tanítói pályája során is foglalkozott. Nyugdíjba menetelét követően azonban autodidakta módon képezte is magát, olyannyira, hogy számos helybelinek adott máig hasznos tanácsokat a növény- és gyümölcsstermesztés titkairól. Hangsúlyozottan érdekelte a kevésbé elterjedt növényfajták termesztése. Az évente augusztus 20-án megrendezett helyi és területi zöldség-gyümölcs kiállítás igen aktív szervezője volt, emellett maga is csodálatos termésekkel jelent meg a bemutatón. A kertbarátkör fennállásának 30. évfordulója alkalmából egyik kollégájával – Horváth Istvánnal – jubileumi kiadványt jelentettek meg.

Alapító és – közel 10 éven át – vezetőségi tagja, majd gazdasági felelőse volt a közégi nyugdíjas klubnak.

Egy 1990 tavaszán megjelent kormányrendelet értelmében azok a személyek, akik a Szovjetunióban hadifoglyok voltak, kárpótlásban részesülnek. Ennek igényléséhez egy komplett dokumentációt kitöltve, iratokkal alátámasztva kellett megküldeni a nevezett hivatalba. Óriási örömmel töltötte el, hogy kb. 30–35 hadifogoly, illetve hozzátartozójuk kérte segítségét ebben az ügyben. Úgy érezte, „megtisztelték bizalmukkal”.

Nagy volt benne a szeretet, a megértés és a segíteni vágyás embertársai iránt. Nem tett különbséget ember és ember között sem származás, sem társadalmi hovatartozás alapján – sőt, kifejezetten támogató volt az elesettek iránt. Mindvégig jellemezte a szellemesség, a gyors észjárás és a jó humor. Minden sorsbeli, fizikai és lelki gyötrelmet zokszó nélkül fogadott.

Az utolsó 19 évében súlyos betegségek tették próbára testi és lelki erejét, kitartását. Látszólag betegségtudat nélkül, óriási lelkieővel, akarattal és családja iránt érzett felelősséggel igyekezett túljutni a bajokon. Pedig eközben, hosszú betegséget követően, 2003-ban szeretett feleségétől is búcsúzania kellett. Ez a veszteség rendkívül megviselte.

2017-ben kiújult a rettegett betegsége. Ismét hosszasan küzdött, de már nem volt elég ereje a gyógyuláshoz. Legyengülve, nyolc héten át tartó folyamatos otthoni ápolást, gondoskodást követően 2018. május 4-én este csendben, lányai karjaiban hunyt el.

Jellemét, emberségét hűen tükrözi, ahogyan utolsó útján – mások mellett – kedves kollégája, *Pércsi Imre* búcsúzott tőle: *„Hangtalan szavak ülnek torkunkban, nehéz megszólalni. Gondolatainkat, érzéseinket nagyon nehéz kifejezni, Gárdonyi Géza szavaival élve TE lámpásként világítottál közöttünk, és örökmécsesként élsz tovább. Emlékeinkben megőrizzük a felejthetetlen egyéniségedet, szerény, mindig mosolygós, barátságos arcodat és azt a képet, amelyet Lukács Márta Gyertya című versében ekképpen örökített meg:*

Egyenesen, szilárdan áll,
Fénylő szemmel fölfelé néz,
Önzetlenül ég, melegít,
A sötétnek nincs itt helye,
Hiszen, mint az igaz ember,
Ő is fényre van teremtvé.
Olykor küzd az áramlattal,
És titokban sír talán,
Aztán ismét bíztat, hitre
Serkent, szinte megnő lángja,
Hogy rohamosan csökken, fogy
Sőt csonkig ég, nem is bánja.
Küldetését befejezte:
Ő eltűnt, s csak azért égett,
Hogy a kereső szívébe
Fényt vigyen és melegséget.”

Gyermekei:
SÁPI EDIT, Földes
SÁPI JUDIT, Budapest
SÁPI ALBERT, Nyírábrány

DR. SOÓS PAULA (Budapest, 1903. 01. 16. – Budapest, 1996. 01. 05.) középiskolai tanár

Édesapja, Soós Barnabás magánhivatalnok, édesanyja Töpfner Paula, nővére Klára, öccse Barnabás. Az elemi iskoláit Budapesten a II. ker. Margit körüti Községi Népiskolában, középiskoláit a VI. ker. Állami Felső Leányiskola és Leánygimnáziumban végezte. 1921-ben érettségizett. Végig kitűnő tanuló volt. Még ebben az évben felvették a Budapesti Magyar Királyi Tudományegyetem (későbbi nevén Pázmány Péter Tudományegyetem) Bölcsészettudományi Karára. Neuman János évfolyamtársa volt. Fejér Lipót, Rados Gusztáv, Suták József voltak a matematikatanárai. Fizikából Fröhlich Izidor tanította. Valamennyi vizsgájának eredménye jeles volt.

Középiskolai tanári diplomáját 1926-ban szerezte meg. 1929-ben doktorált. Disszertációjának a címe: *Pascal metafizikájáról*. A disszertáció témája arra utal, hogy a filozófia is érdekelte.

Tanulmányainak befejezése után nem kapott állást, így magántanulók felkészítésével és gyenge tanulók korrepetálásával kereste meg a kenyerét. Az itt szerzett tapasztalatait később tanári tevékenysége alatt nagyon jól tudta kamatoztatni.

1936. február 5-én került **Szegedre az Állami Szent Erzsébet Leánygimnáziumba** mint kiegészítő, óraadó, helyettes tanár. Matematikát és kémiát tanított. A rendes tanári kinevezést az 1938/39-es tanévben kapta meg. Ő volt a vegytani (kémiai) szertár őre. Részt vett a tanárjelöltnők tanításra való felkészítésében.

A II. világháború idején emberséges cselekedeteivel segítette tanítványait. 1947-ben az akkori igazgatót politikai okok miatt váratlanul felmentették, és Soós Paulát bízták meg ideiglenesen a tanév végéig az iskola vezetésével, sőt több éven keresztül a kollégium vezetését is rábízták.

A háború után a mindennapi munkája mellett a megszűnt *Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok* pótlására, az ún. *Szegedi Íveket* ő állította össze.

1947 novemberében a Szegedi Egyetemen tanító Surányi Jánossal együtt megindították a *Középiskolai Matematikai Lapokat*. Ez házi sokszorosítással készült az iskolában, és a feladok kitűzését, illetve a beküldött megoldások javítását is maguk végezték. Két éven keresztül vett részt a szerkesztésben.

A *KöMa* újraindításáról az 1991 májusában hozzám írt leveléből idézek: „A Szegedi Ívekből egy példányt tudok mellékelni. 1946-ban én indítottam meg a *Középiskolai Matematikai Lapok* pótlására. Októberben jelent meg az első szám. Eleinte én adtam fel a feladatokat, én sokszorosítottam és küldtem el az iskolákba. Surányi professzor segített később a munkámban, mert én nem akartam és nem is tudtam volna nehezebb feladatokat kitűzni. Hozzám küldték a tanulók a példák megoldását a szegedi Tömörkény Gimnáziumba.

1947-től a *Középiskolai Matematikai Lapokat* a Szegedi Városi Nyomda és Könyvkiadó adta ki. Ekkor még mindig hozzám érkeztek a megoldások, de már a Bolyai János Matematikai Társulat irányításával. Amikor már Budapesten volt a Szerkesztőség, én már nem vettem részt benne, maradtam hű Szegedhez.”

Elvállalta a gimnáziumok és szakközépiskolák részére írt és Sain Márton által szerkesztett *Matematikai feladatgyűjtemény* lektorálását. 1964-ben megjelent Horvay Katalin – Reiman István – Czapáry Endre – Soós Paula szerzők által írt *Geometria feladatok gyűjteménye*. Ebben ő írta a *Trigonometria* részt. Ez a feladatgyűjtemény több formában évtizedekre meghatározó volt a középiskolák számára. Feladatai szakmai szempontból átgondoltak voltak,

és módszertani szempontból is kiválóak. Választottak belőle az Arany Dániel Versenyre is feladatot. Én 2008-ban találkoztam a 33. kiadásával. Utódkönyve Czapáry Endre és Czapáry Endréné átdolgozásában ma is érvényben van.

Soós Paula 1963-ban ment nyugdíjba. 28 évig (1935–1963) tanított ugyanabban az iskolaépületben, de az iskola neve közben megváltozott, így utolsó munkahelye már a **szege-di Tömörkény István Gimnázium és Szakközépiskola** volt. Az iskola szinte az otthona volt. Regényt lehetne mesélni arról, hogy a huszonnyolc éven át hány nemzedék nőtt fel a keze alatt ebben a gimnáziumban.

„A fél tanári kar a gyerekem, mesélte tréfás hangján – s nekem a fiatalságról jó a véleményem: ezek a fiatalok, akiket tanítottam és most kartársaim, igazán helytállnak, és szeretettel vannak hozzám. Én boldog vagyok, mert: életemben sok örömem volt, s a legfőbb az, hogy azt a pályát választhattam, amelyiket akartam. Ha újra születnék is, matematika-fizika szakos tanárnak mennék!

„Fiatalon közelebb voltam a gyerekekhez és szigorúbb voltam hozzájuk. Később nagymamás lettem, olyan, aki egyre többet elnéz szeretetből. Megvallom, most már a dolgozók gimnáziumában tanuló felnőttek állnak közelebb hozzám, akik a gyerekeknél megértőbbek, jobbak és figyelmesebbek tudnak lenni.” (Németh Ferenc: Paula néni elmegy... Délmagyar, 1963. június 28.)

Az *Iskolánk hangja* diákújság így búcsúzott el szeretett tanárnőjüktől (1963. 4. szám): *„Most, hogy nincs már közöttünk, most érezzük igazán, mennyire hiányzik nekünk Paula néni, a mindannyiunk által szeretett és tisztelt Palcsi néni. Itt élt közöttünk hosszú évekig, itt dolgozott, itt tanított. Itt nevelt fel nemzedékeket az igazság keresésére, a szép és a nemes meglátásra és a jó szeretetére. Sikerekben, tiszteletben és áldozatos munkában, örömben és bánatban gazdag életpálya áll mögötte. A megérdemelt nyugalom és pihenés évei következnek el számára. Emberi és nevelői egyénisége túlnőtt iskolánk falain. Nevét és pedagógiai munkásságát nemcsak városunkban, hanem országosan is ismerték és értékelték. Érdemei elismerésül Beke Manó-émlékdíjjal tüntették ki, majd Kiváló Tanár kitüntetésben részesítették.*

Itt élt közöttünk, de itt él ma is, hiába költözött el még a városunkból is. Mosoly derül arcunkra, valahányszor reá emlékezünk.

A mi nyelvünkön beszélt, a Bercik, Marcik, Buksik nyelvén, s a nehéz matematika-órákra szorongás helyett mindig örömmel vártunk. Kedves, mindig vidám, tréfálkozó egyénisége száműzte a matematikaóráról a félelmet, az érdektelenséget, a közönyt, az unalmat. Óráin még az egyébként unalmas vázlatírás, jegyzetelés is élmény volt. Ki felejtene el az »egy pont, krikszli« mosolyt fakasztó hangulatát, a dróton ülő verebek hasonlatát s más szemléltető magyarázatát. Derűs kedélye aktív, alkotó igényességgel párosult. Komoly szellemi erőfeszítést kívánt meg mindenkitől. Sohasem dorgált, hanem mindig biztatott: éreztük, hogy gyengeségünk ellenére is bízik bennünk.

A legkiválóbb pedagógusokra jellemző könnyedséggel magyarázott, s magyarázatát az életéből vett élményekkel tette színesebbé, élvezetesebbé. Mi azt hittük ilyenkor, hogy mesél, pedig akkor is nevelt és tanított. De szerettük ezeket a meséket! Óráig elhallgattuk volna! Ilyenkor megszűnt még a mocorgás is, mindenki lélegzetét visszafojtva figyelt. Ő szinte átszellemültem csak beszélt, beszélt...

Maga volt a megtestesült humánus, a kiteljesedett emberség, az élő felelősség és lelkiismeret. Fáradhatatlan volt, ha értünk, tanítványaiért kellett valamit tennie. Ha úgy adódott, már reggel 7 órakor korrepetált, pedig tudtuk, hogy előző nap későn feküdt le, mert készülődött a példatárán dolgozott.

Emberi jóságát, áldozatos oktató-nevelő munkáját úgy köszönhetjük meg legjobban és legméltóbban, ha becsületes, dolgoz emberek leszünk. Olyanok, amilyen ő volt körünkben, amilyenekké minket formálni igyekezett, s amilyennek látni szeretne bennünket” – Borovics, Huhn, Simon.

Nevét sokan ismerték, hisz több mint 50 évig tanított. Nagyon népszerű volt a tanítványai körében. Ma a szegedi Tömörkény István Gimnázium és Művészeti Szakiskolájában egy terem viseli a nevét, és tabló őrzi emlékét. Az avatóünnepség 2003 júniusában volt, amelyre egykori tanítványai közül többen is elmentek.

Tanítványai körében

Egyénisége vidám és kedves volt. Szívesen tréfálkozott. Jól tudott németül. Tanítványai szerint vőlegénye a II. világháborúban meghalt, ezért nem ment férjhez, és nem alapított családot. Egész életét a tanításnak és tanítványainak szentelte. Mindig segítőkész volt mind tanítványai, mind kollégái irányában. Anyagilag is támogatta a rászorulókat.

1988-ig tanított a **Dolgozók Gimnáziumában**, és voltak magántanítványai. Nyugdíjasként, amíg egészségi állapota engedte, szívesen elment Szegedre az érettségi találkozókra, ahol tanítványai nagy szeretettel várták.

Nyugdíjba vonulása után visszaköltözött Budapestre. Klára nővérével, dr. Hézser Aurélnéval, a neves geográfus özvegyével lakott együtt halálukig. A kelenföldi Szent Gellért r. k. templom altemplomába helyezték őket egyszerre végső nyugalomra.

Halálakor **Surányi János** professzor, egykori munkatársa így emlékezett meg róla a *KöMal*-ban: „Száz elismerésnél és dicsérő jelzőnél is hitelesebben beszél azonban róla az, hogy volt tanítványai és tanárjelöltjei szétszóródva nemcsak az ország különböző részein, de határainkon túl is, meghatározó élményként emlegetik azt az életre szóló útravalót ismeretekben és emberségben, amit tőle kaptak.”

A *Délmagyarország* az 1996. február 6-i számában A 93 évet élt Paula nénitől búcsúznak a *tömörkényisek* címmel jelent meg egy rövid megemlékezés.

Kitüntetései: *Beke Manó Emlékdíj II. fokozata* (Bolyai János Matematika Társulat, 1951) • *Kiváló Tanár* (1952) • *Szocialista Munkáért Érdemérem* (1960) • *Gyémántdiploma* (1986) • *Vasdiploma* (1991) • *Arany Katedra Emlékplakett* a KöMal 100 éves évfordulóján (Művelődésügy és Köznevelési Minisztérium, 1994).

A Beke Manó Emlékdíjat az elsők között kapta meg. Laudációja megjelent a *Matematika Lapokban*: (1952, BJMT, Bp.): „Soós Paula. Szegeden a szakérttségs tanfolyam független matematikatanára. Kiváló szakmai tudású és kiváló pedagógiai készségű tanár. Tanítványai szerették, osztályában rend és fegyelem uralkodott. Még a háború előtt *Dombi Béla* szerkesztésében megjelentek az ún. szegedi feladatívek a szünetelő Középiskolai Matematikai Lapok pótlására. Ezek folytatásaként Soós Paula tanárnő szerkesztésében 1946 októberében készült el a háború után az első sokszorosított feladatív. Egyike volt azoknak, akik megindították a Középiskolai Matematikai Lapokat, és az akkor anyagi és szervezési nehézségek ellenére is igen eredményes munkát végeztek.”

Egykori tanítványok és kollégák visszaemlékezései.

Szederkényi Ervinné Kopasz Julianna megemlékezése egykori tanáráról és későbbi kolléganőjéről: „Egy, pont, krixli – így diktált Paula néni, miközben írta az 1., 2., stb. sorszámot az egymást követő képletek elé a táblán. Fél szemmel követve, mit csinálunk. Mit írtunk, és min nevettünk...

Vékony szép arc. Dióbarna szem, meleg tekintet és hang. Maga a megtestesült puritanizmus. Semleges színű szoknya, világos ingblúz. Mindig lapos sarkú cipő.

Évtizedekig ő készítette a gimnázium tanári órarendjét. A sakkmeisteri kvalitásokat kívánó feladat elől mindenki más elmenekült. Neki egy kérő mondat elég volt: Kérés teljesítve. Polihisztor.

1946-ban különböztetiztem a polgári iskola második osztályából a gimnázium harmadik osztályába. Őt tárgyból egymás után, kb. egy óra alatt... A bizottságban ülve ő nézett, nézett, nézett – a táblai irkafirkámban egyetlen egy pontra. Ott volt a hiba.

1947-ben kémiai tanított. Jegylezárás előtt odasompolyogtam hozzá: Tanár néni, szeretnék felelni a hármasért. Intett, hogy nem lehet. Hiszen valószínűleg eleve meg kellett volna buktatnia.

Vele taníthattam négy évig (1957–61) Szegeden a Tömörkény Zenegimnáziumban. Esténként, 18 óra 10 perc után együtt sétáltunk hazafelé a gimnáziumtól a Dugonics téri villamosomig. Egyik este – 1958 májusában – már csak ketten voltunk az üres tanáriban. A fáradtságtól szinte lezuhantam a székre. A tanári szoba másik végéből odaszaladt: »Mi baj van?« – kérdezte. »Most hoztam el a német szakdolgozatom agyonjavított kéziratát, a leadási határidő pedig reggel 8 óra. Nincs gépiróm, aki tud németül« – feleltem. Kiragadta a paksa-métát a kezemből: »Gyere be reggel fél nyolcra!« – mondta, és elsietett, otthagyt. A Wagner Tetralógiából írt 36 oldalas dolgozat gyönyörűen gépelt szövege ott volt reggel a kezemben.”

Bácskai Mihályné Molnár Erzsébet: „Ha azt írom, hogy dr. Soós Paula nagyszerű ember és eszményi tanár volt, akkor a szavak frázisnak hatnak, de mégsem fejezik ki azt a sokszínű értéket, amit ő képviselt. Azt, amit sugárzott, amiből önzetlenül örökölt át a tanítványok nemzedékeinek.

Amikor állástalansága után végre katedrához jutott, sorsa Szegedre, egy leánygimnáziumba vezette. A szikár, szemüveges, zárkózottnak tűnő tanárnőnek minden esélye megvolt arra, hogy matematika–fizika szakjával a kamasz lányok fő ellenségének a szerepét töltsse be. Nem így történt! Évtizedekre lett az iskola legszeretettebb tanára még azok között is, akiket nem tanított. Híre, tisztelete túlnőtt az iskola falain is.

Mi volt a titka? Megnyerő, sokoldalú egyénisége mellett szakmai tudásának meggyőző biztonsága. Csak aki ennyire ura ismereteinek, az tudja olyan világosan, egyszerűen átadni azt. Soha nem ijesztgetett tárgyai nehézségével, mindenkivel el tudta hitetni, hogy képes befogadni, a gyakorlatban alkalmazni ezeket az összefüggéseket. Humán érdeklődésű 28 fős leányosztályunkban az érettségi évében nem volt elégtelen matekdolgozat. És nem azért, mert jó szívével írta alá az osztályzatokat. Máig hálásak azok, akik tanítványai lehettek, jómagam azért is, hogy emberként és tanárként Paula néni szellemében mindig helyt tudtam állni.”

Török Imréné Jutka néni nyugdíjas fizika–kémia szakos tanárnő 1948-ban ismerte meg, amikor fizikából és kémiából gyakorlóéves tanár volt. Mindkét szakján Soós Paula volt a vezetőtanára: „Egy igazi nevelő! Egy olyan kis tudós, tudósnevelő. A gyereket nagyon hangulatosan tudta rávezetni a tananyag lényegére. Az egész egyénisége olyan nagymamas volt, tehát olyan, aki a gyerekekkel rendkívüli érzékkel tud foglalkozni, a kisebbekkel is és a nagyobbakkal is. Paula nénihez mindig lehetett fordulni. Mi bementünk óráját látogatni. Az órái mindig nagyon precízek voltak és nagyon barátságos hangulatúak. A gyerekeket elkeresztelte, és akkor mindenki borzasztóan nevetett. Volt ott Berci is, Tónika is. Mindegy volt, hogy fiú vagy lánynev.”

Dr. Molnár Amália matematikatanára a középiskolában Soós Paula volt. Szerinte olyan jól tanított, hogy minden „lükött” gyerek megtanulta tőle a matematikát.

1961-ben a Tömörkény Gimnáziumot művészeti tagozattal bővítették. Fialat szobrászként *Tóth Sándor* érem- és szobrászművész tanár kapott megbízást a tagozat szervezésére. Tanmeneteket, órarendeket kellett készítenie a környékbeli művészekből verbuvált tanársereg számára. Ezek a feladatok ismeretlenek voltak számára, és Soós Paula önzetlen segítsége nélkül meg sem tudta volna oldani. *„Így Paula néni a művészeti tagozat elindításában döntő szerepet játszott.”*

Csákány Béla szegedi matematikaprofesszor: *„Paula néni matematikaórákat tartott az egyetemen az 1954/55 tanév I–II. félévében, amelyeket mindkét félévben hallgattam. A matematika tanítása kollégium heti 2 óra előadás és 2 óra gyakorlat volt. Mindkét félévben jelesre vizsgáztam belőle. A szakmódszertani és pedagógiai tárgyak közül csak ez és Tettamanti Béla professzor pedagógiatörténeti előadása hagyott nyomot bennem.”*

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ DR. VARGA TÜNDE

Debrecen

és DOBCSÁNYI JÁNOS

Szeged

Sz

„Akkor jó a tanítás, ha az ember úgy is tesz, ahogy beszél.”
(D. Ignatius)

SZILÁGYI LÁSZLÓNÉ Szekeres Jolán Éva (Nyíregyháza, 1937. 09.06. – Nyíregyháza, 2017. 06. 26.) tanító, tanár, szakvezető

Édesapja, Szekeres Mihály géplakatosként dolgozott a II. világháború előtt a nyíregyházi villanytelepen. Édesanyja, Paulusz Erzsébet háztartásbeli, a gyermekek nevelésével volt elfoglalva, mivel leánykája után alig egy évvel megszületett kislánya, László is. Családja sváb, tirpák gyökerű, nagyon összetartó és mély vallási meggyőződésű volt. Öccsével igazi testvérként szerették és segítették egymást életük nehezebb időszakában is, a családi összetartó szeretet végigkísérte egész életüket. Ezt a nagyon fontos értéket továbbadta gyermekeinek is, akik ennek szellemében élnek ma is.

A háború és az azt követő időszak nehéz volt számukra is, mert az édesapa csak Csepelen, a gépgyárban kapott munkát, és a nyíregyházi megélhetés apa nélkül nem volt könnyű. Szekeres Jolán iskoláit Nyíregyházán kezdte a Geduly Henrik püspök által alapított evangélikus elemi iskolában, majd az Állami Zrínyi Ilona Leánygimnáziumban tanult tovább. Az első év elvégzése után különbözeti vizsgákat tett, és a Nyíregyházi Állami Tanítóképzőben folytatta a tanulmányait. Szorgalmas diák volt, az lebegett a szeme előtt, hogy minél hamarabb segíthessen a családnak munkába állásával. A képesítő vizsga letétele után megkapta a tanítónői oklevelet 1955-ben.

Érpatakra került tanítani, ahol életre szóló barátságok szövődtek az ott tanítókkal, valamint tanítványai szüleivel. Nagy szeretettel és hozzáértéssel foglalkozott az alsó osztályos gyerekekkel, de szívesen beállt a felső tagozatosokat is tanítani számtanból vagy más tantárgyból. Különös gondot fordított a helyes olvasásra, a szép beszédre, a számolás pontosságára, a szépíráásra. Fontosnak tartotta, hogy a gyerekek a tanulás mellett a gyakorlati életben is jól mozogjanak, tudjanak koruknak megfelelően szüleiknek és egymásnak segíteni. Kézimunkázni, veteményezni, a kiskertet rendbe tartani is megtanította őket. Ezekkel a fizikai munka megbecsülésére és elfogadására nevelte tanítványait. Táncsoportot vezetett, az úttörő munkát pedig csapatvezető-helyettesként segítette. Egy hónapos csillebérci csapatvezető-képzőn is részt vett, melyet kiváló minősítéssel zárt. A szülők elfogadták nevelési tanácsait, a tanulásra, a munkára nevelésre vonatkozó gondolatait. Munkavégzése alapján az érpataki iskolavezetés potenciális vezetőt látott benne, aki a kollégákkal, gyerekekkel, szülőkkel is nagyon jól megtalálta a megfelelő hangot, rendet tudott maga körül tartani, s mindenkit erre tudott ösztökélni. Érpatakon ismerte meg élete párját, Szilágyi Lászlót, aki építőipari technikumot végzett, majd főiskolát, és a Nyíregyházi Beruházási Vállalat műszaki osztályvezetőjeként ment nyugdíjba. Házasságkötésük 1963-ban volt, s ezután szinte egyszerre kezdték meg főiskolai tanulmányaikat. Jolika először a műszaki ismeretek és gyakorlatok szakon szerzett tanári oklevelet 1967-ben, Laci üzemmérnök lett. Házasságukban két leány született, Nóra 1965-ben (fogorvos), Emese 1971-ben (jogász). A lányok családalapítás után három unokával örvendeztették meg szüleiket, akik mindig nagy szeretettel foglalkoztak velük.

Jolika Érpatakon tanított hét éven keresztül, majd egy tanévet **Felsősimán az Általános Iskolában**. Innen 1963-ban áthelyezték **Nyíregyházára, a 4. Számú Általános Iskola Kisteleki tagiskolájába**. Itt alsó és felső tagozatban egyaránt tanított. Jó műszaki érzékűként nem volt gondja se a mezőgazdasági ismeretek, se a műszaki ismeretek vagy a háztartási ismeretek tanításával. Jól felkészülten, hozzáértéssel, a gyerekeknek és az őt meglátogató szakfelügyelőknek tetszően végezte munkáját. Több alkalommal példaként emlegették munkáját, majd a műszaki ismeretek és gyakorlatok szak megszerzése után bekerült a város **1. sz. Általános Iskolájába** tanítani. (Az iskola később felvette Benczúr Gyula nevét, még később a gyermeklétszám csökkenésével megszűnt működni.) A felső tagozat – általában – két párhuzamos osztályának leánycsoportjaiban tanított 18 órában gyakorlati foglalkozást és egy osztályban matematikát. Ebben az iskolában is, mint előző munkahelyein is, a tanítás mellett különös figyelmet fordított a hátrányos helyzetű tanulóakra, így ifjúságvédelmi feladatok elvégzésével is bízták meg. Lelkiismeretesen, a gyerekek érdekeit szem előtt tartva végezte ezt a munkát. A tanári oklevelét ugyan levelező úton szerezte, de főiskolai tanárai, különösen a tanszékvezető, Tóth György József felfigyelt előmenetelére, hozzáértésére, lelkiismeretességére, s alkalmasnak találta arra, hogy a főiskolai hallgatók gyakorlati képzésébe bevonják. 1969-től nyugdíjba vonulásáig (1993) a **Nyíregyházi Tanárképző Főiskola**, majd a **Bessenyei György Tanárképző Főiskola Gyakorlóiskolájában**, illetve **2. sz. Gyakorló Általános Iskolában**, végül a **Nyíregyházi Főiskola Apáczai Csere János Gyakorló Általános Iskolájában** volt szakvezető tanár műszaki ismeretek és gyakorlati ismeretek tantárgyból.

Kovács László egykori kolléga, igazgató szavait idézve: *„Tanítani egy olyan tantárgyat, amelynek a megnevezése, tartalma, az oktatásban betöltött elismertsége az elmúlt évtizedekben sűrűn egymást követően változott, már eleve egy pedagógust próbáló feladat. Nevezzük most gyakorlati foglalkozás tantárgynak, amely titkait Jolika évtizedekig megismertette tanítványaival. A köztudatban sokszor »melléktantárgy«-ként elfogadott ismeretrendszer már Apáczai Magyar Encyclopaedia című tankönyve VIII. részének címe és*

tartalma »technika és a mezőgazdaságtan« volt, sőt, a »csinálmányokról« szóló fejezetben a várépítés, szőlő- és kertgazdálkodás, állattenyésztés is szerepelt, de a »tudni szükséges« dolgok között ismertette az ipari, technikai ismereteket is. Ilyen előzmények után a magyar oktatáspolitikai, de a szakma is tananyag-változtatásokkal, óraszámcsökkentésekkel igyekezett alkalmazkodni az igényekhez, illetve helyet teremteni az óraszámok terén új tantárgyaknak a technika ismeretrendszere rovására.

Addódik a kérdés, hogy Szilágyi Lászlóné közreműködésével mégis hogyan lett a tantárgya tanítványai számára elfogadott, lelkesedéssel végzett és sokak számára élethivatást befolyásoló tényező. Utólag egyértelműnek tűnik a magyarázat: Jolika Pestalozzától jó érzékel vette át és valósította meg az egész ember, »a fej, a szív, a kéz kiművelését«. Gyermekek felnőtt egyaránt szereti alkalmazni a megszerzett elméleti tudását, képességeit a hétköznapi életben: jó érzés tölti el, ha sikeresen old meg egy gyakorlati feladatot, a felfedezés élményével gazdagodik, ha »csinálmányai« révén újra és újra beigazolódva látja a természet törvényeinek érvényesülését. Ehhez a sikerhez vezette Jolika a tanítványait, amikor a matematika, a fizika, a rajz, a testnevelés terén szerzett ismereteket, tapasztalatokat hasznosította tantárgyában. Ritka élmény volt ellesni, amikor a lányok horgolás közben népdalokat énekeltek, felidézve ezzel egy régi világ hagyományait. Öröm volt a gyermekek részére, amikor a rajzórán tanult axonometrikus rajzot nem egy eléjük helyezett csonkolt kocka alapján, hanem az általuk megtervezett »jármű« alapján készítették el. A városi gyermek őszintén rácsodálkozott, amikor a mezőgazdasági gyakorlat során megtapasztalta a fényt, a hőmérséklet és a víz mennyiségének hatását a konyhakerti növények fejlődésére. E gyermeki felfedezéseknek együtt tudott örülni a gyermekekkel, s tette mindezt úgy, mintha ő is akkor látta volna mindezt életében először.

Az úgynevezett melléktantárgyat ő a gyermekek tudatában a »főtantárgyakkal« egyenrangúvá tette, mert felébresztette az érdeklődést, a munka örömet, kifejlesztette a szellemi és a gyakorlati ismeretek kreatív összekapcsolása révén a gyermeki cselekvőképességet, az ipari és a mezőgazdasági foglalkozás iránti érzéket, a fizikai munka becsületét.

Tanítványaival való kapcsolata elsősorban a gyermekek elmondásai révén vált ismertté, tőlük lehetett részleteket megtudni. Példaképpen néhány eset: véletlenül derült ki, hogy Jolika nénivel beszélgettek a családi konfliktusok megoldási lehetőségeiről, a serdülőkor problémáiról, a kábítószeres ártalmairól, a tanárok, a diákok és a szülők iskolai kapcsolatairól. E beszélgetések során mély emberi értékeket képviselt és közvetített, mindenkor hivatkozási alapot találva saját életéből.

A főiskolai hallgatók gyakorlati képzésében előre mutató szemlélet átadásán munkálkodott, talán okulva a tantárgya oktatásügyi sebezhetőségén is. Ő nem a klasszikus értelemben vett szakvezető volt: ő együtt tanított, nevelt, dolgozott, alkotott, felfedezett és örült a hozzá beosztott pedagógusjelöltekkel. Közös volt a feladat, a felelősségvállalás, a rend és a fegyelem, amely a nevelőközösség minden tagjára – gyermekekre, kistanárra, szakvezetőre – egyaránt vonatkozott.

Nyugdíjazását követően lendült fel az informatika térhódítása: sokszor beszélt az új lehetőségek alkalmazásáról. Sajnálattal állapította meg, hogy nem lehet részese ennek a kreativitást elősegítő fejlődésnek. Ugyanakkor nem mulasztotta el megkérdezni, hogy a mai gyerekek tudják-e, hogy mit lehet tenni, ha eléjük tesznek egy lécet, egy kalapácsot és egy szeget.

Szilágyi Lászlónéra tisztelettel emlékezünk, mert igyekszünk így is visszaadni emlékének azt az elfogadási készséget, amelyet munkatársai, a nevelőtestület és az iskola iránt ő naponta bizonyított. Szeretettel emlékezünk rá, mert az egyéniségéből áradó szeretetet csak így tudjuk meghálálni.”

Munka mellett a főiskolán megszerezte a matematikatanári oklevelet is (1973), melynek birtokában nyugdíjasként nagyon sokat tudott segíteni unokáinak a matematika tanulásában. Szakvezetőként bekapcsolódott a Műszaki Ismeretek és Gyakorlatok Tanszék tankönyv- és munkafüzet-ki próbálási munkálataiba. A technika tankönyv gyakorlatban való alkalmazásának kísérletét végigvitte 5. osztálytól 8. osztályig. Tapasztalatait, javaslatait írásban jelezte, melyért az OPI elismerésben részesítette. Szakmai munkája igényes volt, órái színvonalasak, és erre ösztökölte hallgatóit is, akikkel következetes, segítőkész és kartársias volt. Szakmai továbbképzéseket, bemutatóórákat tartott a város, a megye szaktanárainak. Szakkört vezetett elektromossági ismeretekből, versenyeztette diákjait, akik városi, megyei versenyek megnyerése után bejutottak az országos döntőbe, valamint televíziós felvételekbe is bekerültek. Ahhoz, hogy a tanulók a fizikai munkát megbecsüljék, jó kapcsolatot teremtett a város különböző vállalataival, gyárlátogatásokat is sikerült szerveznie. Kiválóan látta el az ifjúságvédelmi felelős feladatait. Saját szakmai továbbképzésére is odafigyelt, képezte magát. Az ifjúságvédelmi munka tökéletesebb elvégzéséért speciális szociológiai tanfolyamot végzett, jó kapcsolatot tartott a városi gyámhatósággal, jól koordinálta az osztályfőnökök ifjúságvédelmi tevékenységét. 1985-ben munkája elismeréseként Miniszteri Dicséret oklevélben részesült, előző években kiemelt pénzjutalmakat kapott, valamint rendkívüli feljebbbsorolásokban részesült. Nyugdíjazásakor megkapta a Pedagógus Szolgálati Emlékérem kitüntetését. Ezután még két évig a **Nyíregyházi Kossuth Lajos Evangélikus Gimnázium Kollégiumában** volt nevelőtanár. Nagy odafigyeléssel foglalkozott a vidékről bekerült, ismeretekben hátrányosabb helyzetű tanulókkal, segítette beilleszkedésüket.

Munkája mellett a családja volt a legfontosabb az életében, segíteni leányainak az unokák nevelésében, tanulásukban. Férje elvesztése után ez adott neki erőt, a többször jelentkező betegségeit is le tudta győzni. Tanítóképzős évfolyamtársainak évről évre osztálytalálkozót szervezett, iskolai nyugdíjas találkozókra mindig jelen volt, érdeklődött, és még jó tanácsokkal is tudott szolgálni a fiatalabbaknak. Megélte és átvehette az arany-, valamint a gyémántdiplomáját.

A 2017 januárjában jelentkező betegsége már erősebb volt nála, s egy fél éven belül az őt tisztelő és szeretők nagy tömege kísérte utolsó útjára. Hiányzik családjának, ismerőseinek, volt kollégáinak, nekem, akihez ötven éves barátság is fűzte amellet, hogy sok-sok évig együtt is tanítottunk. Emléke itt marad velünk.

RAFFAY ZOLTÁNNÉ
Nyíregyháza

T

„Ne legyen örömtők
a parancsolásban és megtiltásokban,
hanem hagyjátok a gyerekeket
szabadon cselekedni!”
(Veres Pálné)

TAKÁCS LÁSZLÓ (Magyarléta [ma Románia], 1913. – Budapest, 1974.)
tanár

Rendhagyó módon ez az életrajz egy szatmárnémeti tanítványa, Dobai István 2007-ben írt visszatekintésével kezdődik, amely Takács László szatmári működéséről szól:

„Édesapja, felvinczi Takács József lelkész volt, életét két erdélyi községben, a Kolozs megyei Magyarlétán és Marosgombáson élte le. Édesanyja, Kuti Rozália nagyenyedi polgárleány volt. (...) Takács László középiskoláját a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban végezte el 1931-ben. Egyike volt a legkiválóbb korabeli erdélyi fiataloknak. Az ő nemzedéke tudatosan vállalta népe szolgálatát a kisebbségi sorsban: nem szöktek Magyarországra, az egyetemre, mert az ottani oklevelet a román állam nem fogadta el, hanem megtanultak románul, és a kolozsvári egyetemre iratkoztak be. Takács, édesapja jóakaró barátjának, Ravasz László püspöknek tanácsára még ezt is túlteljesítette, mert a kolozsvári egyetem helyett a bukarestire iratkozott be, ahol a történelem szakot választotta. A világhírű, liberálisnak mondott Nicolae Jorga történettudós tanítványa lett. Jorga felfigyelt Takács Lászlóra, egyedüli magyar hallgatójára. Később, szorgalmát és tehetségét felismerve belevonta Valenii de Munte-i nyári szabadegyetemi tevékenységébe is. Annyira bizalmába fogadta, hogy a gondolatait is megosztotta vele. Takács László egyedüli magyarként megismerhette Jorgán keresztül nemcsak a román nemzeti öntudat negatív lényegét – román az, aki nem magyar, múltra, jelenre és a jövőre boldogulás vonatkozásában is –, de magát a nyugati kereszténységtől különböző, azzal össze nem férő, bizánci eredetű görögkeleti orthodox értékrendet is. Jorga csaknem minden előadásában hangsúlyozta a valószerűségnek mint a történetírás legfontosabb logikai kontrolljának fontosságát: mielőtt egy történelmi tényt leírnánk, gondoljuk meg, hogy az mennyire valószínű, hogy mi hogyan jártunk volna el abban az esetben, és csak akkor írjuk le, miután igenlő választ kaptunk. Ezt a szemléletet vitte be Takács László is a történelemoktató művészetébe. Ezután még a földrajz szakot is elvégezte a kolozsvári egyetemen.

Egyetemi tanulmányai után egy évig a román hadseregben teljesített szolgálatot, majd 1938-ban a **szatmárnémeti Református Gimnázium** tanára lett, ahol történelmet, földrajzot, honvédelmi ismereteket és román nyelvet oktatott. Ottani, közel tízéves nevelői, tanári munkájával gyümölcsöztette – méltán így kell neveznünk – oktatói művészetét. Pedagógiai, didaktikai módszeréről, fogásairól szaktudósoknak kell beszélniük. Mi, tanítványai viszont csak tanításának tartalmáról beszélhetünk, amennyire tudunk. A nagyon jónak mondható akkori magyar történelem tananyagát építette be növendékei tudatába néhány, akkoriban haladónak számító társadalomtörténeti felfogás mellett, állandóan figyelve saját klasszikus történelemszemléletére. Szerinte a történelem az anyagvilág egyetlen fejlődőképes valósága az Ember, a Homo Sapiens Antropus életváltozásainak a folyamata.

Erdélyi működésének 1944 szeptemberében a közeledő román hadsereg vetett vé-

get. (...) A második világháború utáni párizsi békeszerződés Erdélyt ismét román uralom alá helyezte. Ez az új fennhatóság azonban sokkal súlyosabban nehezedett a magyarságra az előzőnél. A románságot jól ismerő Takács jól látta, hogy nevelői hivatását ilyen körülmények között nem folytathatja. Erdélyből először **Szombathelyre** került, a **Faludy Ferenc Gimnáziumba**. Rövidesen bujkálnia kellett, mert nem akart bevonulni a nyilas hadseregbe. Két ízben tartóztatták le: először, mivel a diáklevetékét megmentette a Németországba való elhurcolástól, másodszor mint katonaszökevényt. 1945. januártól a Faludy gimnáziumban tanított történelmet. Ravasz László püspök, atyai támogatója addig is rajta tartotta a szemét a fiatal-emberen, és most igyekezett a kiváló tanárt megszerezni iskolája, a budapesti Lónyay utcai **Református Gimnázium** számára. Takács 1945 őszétől a **Lónyay utcában** tanított 1952-ig, az iskola államosításáig, egyben az internátus nevelőtanára is volt. Tantárgyai, a történelmen és földrajzon kívül a gazdasági ismeretek, később az alkotmánytan lettek.”

Budapesti diákjainak – köztük nekem is – megadatott, hogy Takács tanár úr – nem sokkal a fővárosba érkezése után – felejtethetetlen történelemóráinak részesei lehettünk egy tanéven keresztül.

Ókori történelmet 1946–47-ben adott elő osztályunknak. Szándékosan fogalmaztam így: órai a történelmi anekdoták felelevenítésének és szinte egyetemi előadásoknak keveréke volt. Nemrég nőttünk ki a mesék világából, és ő szórakoztató módon visszavitt oda! Nem szerette a katedrát, leült közénk egy éppen üres pad tetejére, és mesélt-mesélt Nagy Sándor csatáiról, vagy éppen a fáraók, piramisépítések és rabszolgák világáról. A harminchárom éves fiatalember nagyszerű kontaktust talált a tizennégy éves fiúkkal. Ha éppen hátul akadt üres pad, ő ott „dekklamált”, és akkor mindnyájan hátrafordultunk. Nem használt tankönyvet, a tananyagból időnként villámdolgozatokat íratott – mint az az egyetemi zárthelyiken volt szokás –, mert abban az időben a középiskolákban témazáró még nem volt divatban...

Alkalmanként internátusi, nevelőtanári szobájába hívatott, és szóbeli beszámolókat tartott ad hoc kérdések feltevésével. A kialakuló vizsgadrukk korán hozzászoktatott minket a jövőendő egyetemi oktatás módszereihez. Az iskola szabad szellemére jellemző volt, hogy ezt a rendhagyó didaktikai módszert a református gimnázium vezetői elfogadták.

Másik budapesti diákjában, *Vekerdy Tamás*ban pár évvel később ezek az emlékek maradtak meg: „Egy jó tanárról szeretnék mesélni, aki a történelmet és a földrajzt tanította nekünk, tizenegynéhány éveseknek annak idején, válságos időkben, a fordulat éve táján és behaladva a sötét ötvenes évekbe, a **budapesti Lónyay utcai Református Gimnáziumban**, addig, amíg tehette, vagyis addig az állam és az egyház együttes erőfeszítéssel (iskolánk eredetileg a »meghagyhatók« listáján volt, egyházi férfiak kérték az államosítását!) meg nem szüntették az iskolát.

Takács László tanár úr – mert róla van szó – a Székelyföldről jött a fővárosba, közben megjárta az orosz hadifogságot is.

Takács tanár úr – diáknevén Taxi – soha nem feleltetett! (Bár feleltetni akkoriban kötelező volt). Így aztán rengeteg ideje maradt, rengeteg időnk volt, tanóránként teljes ötven perc (akkor, még ötvenpercesek voltak az órák)...

Már a szünetben lement hozzá a térképfelelős és a táblafelelős, felhozták a térképeket és a krétákat, a táblafelelős aztán a megbeszélés szerint felrajzolta az adott birodalmak, országok határait, városait vagy éppen folyóit, hegyeit, mind a három egymás előtt le- és felhúzható táblára. Pontban csöngetéskor Takács tanár úr ott viharzott a folyosón, jött lobogó, fehér köpenyében, sietős léptekkel, és még szólt a csengő, amikor ő már behúzta maga után az ajtót. Tüstént hozzákezdett az órához, a meséléshez: lenyűgözve néztük az egyszemélyes

előadást, amint el is játszotta, hogyan lopóztak be az orgyilkos fiatalember a görög zsarnokhoz (egyikük nő ruhában) köpenyük alá rejtve a kést, vagy hallgattuk a passzát szélrendszerről szóló folyamatos, színes rajzolással kísért izgalmas előadást. (Akkor Takács tanár úrhoz jártunk, azóta is, mintha többet tudnánk földrajzból és történelemből – akármerre kanyarodott az életutunk – mint felnőtt környezetünk.)

Könyvet nem használtunk (bár könyvet használni kötelező lett volna). Sima alapú füzetek voltak, ebbe írtuk és rajzoltuk be színessel mindazt, amit Takács a táblára felírt és rajzolt. Bármikor közbe lehetett szólni, lehetett kérdezni. Egy idő után meg is állt a magyarázatban, hátraszaladt az osztályban, onnan nézte a táblát, és ha nem volt kérdés, ő kérdezett minket, míg megindult a beszélgetés.

Két-három hetenként, amint beviharzott a szokásos lendülettel, felkiáltott: »Kis papírt elő! Röpdolgozat!« (Röpdolgozatot íratni tilos volt.) Tíz-tizenöt perc alatt megválasztottuk a tíz-tizenkét kérdést, és máris mentünk tovább. Akinek rossz lett a dolgozata, bármikor el-mehetett Takácshoz »felelni«, javítani. Az internátusban lakott egy kis szobában, mert ő volt az internátusi nevelők egyike is.

Az órák légkörét soha nem mérgezte meg a felelések körüli szorongás, és nem vette el az időt a sok érdekes látni- és hallanivalótól. Szinte észrevétlenül – és könnyen! – készült mindenki, hiszen az órán nem lehetett nem figyelni, a füzet rajzai és címszavai sokatmondóak és könnyen megjegyezhetőek voltak – színes ábrák, rajzok és számszerű adatok a fehér papíron. »Kevés« volt a tanulnivaló, és mégis sokat – nagyon sokat! – tudtunk. A bármikor lecsapó röpdolgozat senkit sem ért váratlanul, mert mindegy volt, hogy mikor jön, nem kellett rá külön készülni, felkészülni. Az volt az érzésünk, hogy a történelemmel és földrajzzal otthon úgyszólván »nincs dolgunk«, és mégis ezekből a tárgyakból tudtuk talán a legtöbbet. Nem megtanultuk, hanem átértük az eseményeket, tágakat, melyekről szó volt. Az afrikai Kiliman-dzsáró havát – hó Afrikában! – vagy Hannibál elefántjainak átkelését az Alpok hágóján...

Máig azt gondolom, hogy a jó iskola nem ró terheket a családra! Maga intézi el ügyeit a családokkal."

A fentiekből talán kiderül, hogy Takács László néhány év alatt változtatta, továbbfejlesztette oktató módszerét.

Ismét Dobai Istvánt idézve: „Később, a proletárdiktatúra szellemi béklyóiban már nem volt képes eredményes munkára. Nem találta helyét az oktatásügyben. Volt szatmári növendékei valami tisztképző iskolában helyezték el. Elképzelni sem lehet Takács Lászlót, amint az emberi szellem fejlődéstörténete helyett a marxista történelmi materializmus ideológiáját, a dialektikus cinizmus erkölcszavát próbálja tanítványaira ráerőltetni, persze eredménytelenül. Ez már nem volt oktatóművészet, már tanári munka sem, csak kínlódás. Elbetegesedett, mind többet volt kórházban, életének 61. évében, 1974-ben meghalt. Hamvai a Farkasréti temető D/1548. sz. urnafülkéjében nyugszanak, emlékhelyét tanítványai ma is látogatják és gondozzák.

Ami nem változott meg Takács László működési területének áthelyeződésével, az tanítványainak rajongó tisztelete volt. Ez nemcsak érzelmi ragaszkodás, tanítványi szeretet volt, hanem a tanító mester általános tekintélyének feltétel nélküli elfogadása is. Régi diákjai rendszeresen látogatták, még hosszú betegeskedése idején is ott voltak kórházi ágya körül. Amikor pedig 1990 után szatmári és budapesti tanítványai összetalálkoztak, veszekedéssé fajult abbéli vitájuk, hogy Takács Lászlónak melyikük volt legkedvesebb tanítványa, mert mindnyájan – voltunk vagy ezren – annak éreztük magunkat.

Takács László élete és munkássága újbóli bizonyítéka annak az ősi igazságnak, hogy a legmagasztosabb emberi hivatás a nevelés, az emberi lélek eszményi építése. Nekünk, utókor-

nak pedig kötelességünk, hogy megemlékezzünk Takács László szatmári és budapesti tanárról, aki a magyar művelődéstörténet oly sok régi alakja emlékét elevenítette fel számunkra.”

Takács László írása: *Földrajz I. osztályosoknak – tankönyvbírálat.* (Ráday Levéltár, A/14, Lónyay Gimn., Iskolaügyi iratok 1944–46.)

Forrás: Dr. Dobai István: *Takács László életrajza* (Kolozsvár, 2007. január 11.) • Szilágyi Erzsébet: Takács László. In: *A Budapesti Református Gimnázium, a „Lónyay” története.* 2. kötet Bp., 2009.)

Tanítványa,
KORENY JÁNOS
Budapest

TATÁR PÉTER (Debrecen, 1960. 04. 03. – Debrecen, 2017. 08. 28.)
középiskolai tanár, teniszedző

Jó géneket örökölt, hiszen édesapja, Tatar Miklós a hazai és debreceni sportélet meghatározó egyénisége volt. Sportkarrierje birkózóként indult. A *Debreceni sportiskola 40 év sikertörténete* című könyvében a Birkózó Szakosztály életében van megemlítve. „1977-ben második lett az ifjúsági és Junior országos bajnokságon, egy évvel később pedig súlycsoportjában már ifjúsági magyar bajnokságot nyert. A bukaresti főiskolai világbajnokságon 1982-ben indult magyar színekben, és arra készült, hogy edzőként majd Debrecenben folytatja elődei munkáját, neveli a tehetséges birkózó-utánpótlást. Ám Tatar Péter a teniszben találta meg élete értelmét.”

A sikeres sportember pályája két szinten teljesedett ki: tanárként és edzőként.

Tatar Péter iskolai munkáját, több irányú érdeklődését, tehetségét, kolléganője Tóthné Medve Mariann foglalta össze, akivel a pallagi szakközépiskolában 25 éves jó kollégális kapcsolatban volt: „Jó volt az osztályaidban tanítani, mint ahogy én is örültem, ha az anyéimben dolgozhattunk együtt. Nagyon figyeltél a gyerekekre, és igazi tanári vénával értetted meg velük, hogy bizony az embernek a dolgát el kell végezni, legyen az matematika házi feladat vagy erdőfutás. A nélküled soha létre nem jövő teniszes gimnáziumi osztályban is együtt dolgoztunk. Egy másodpercig sem volt kétséges, hogy a tanulók különleges státuszára tekintettel kell lenni, de nem kértél soha, semmilyen elvtelen felmentést nekik. Nagyon alú, lényeglátó voltál, soha nem fontoskodtál, a látszattervekenységhez nem tudtál komoly képet vágni. Gondos, lelkiismeretes, derűs, jó humorú anekdotázó. Született pallagiként általad ismertünk meg régi tanárokat, iskolai történeteket. Szigorú, következetes magadhoz is, de diákok hada tudna mesélni olyan helyzetekről, amikor ellenvetés nélkül csináltak meg a kedvedért olyan dolgokat, amiket el sem tudtak korábban képzelni. Felügyeltünk például a délutáni írásbelik utolsó óráiban, vigyorogva és beletörődve, hogy ez a helybeliek sorsa. Amikor elfelejtettetek leváltani, nem rendeztél jelenetet, csak üzentél értem.

A testnevelés tanítása és az edzőség mellett számos téren alkottál kiválót. Kapcsolatunkat az irodalom és a muzsika szeretete is erősítette. Tudom, elkezdted szisztematikusan olvasni a világirodalom ezer legjobb könyvét. Sajnos, rövid életed miatt ezekből nagyon sok örökre a polcokon maradt. Micsoda elfogadhatatlan húzása a sorsnak, hogy már nem lesz olyan téli este, amikor te zongorázol, mi pedig egy pohár tokajit iszogatva álmélkodunk azon,

hogyan valaki 40 év fölött képes megtanulni – rengeteget gyakorolva – élvezhetően zongorázni! Öreg, rozszant falióránk kapcsán derült ki, hogy imponáló óragyűjteményed van, és magad is képes vagy órákat szétszedni, összerakni, esetleg megjavítani. A kedvteléseid gyöngyszeme volt a filmek iránti rajongásod. Ez sem csak valami laza, felületes időtöltés volt. Te ezt is komolyan vetted, hihetetlenül tájékozott voltál, és minden film, amit az ajánlásodra néztünk meg, kiváló, fontos – hogy azt ne mondjam –, kihagyhatatlan volt.

Azt gondolom, nálad kevesen ismerik jobban a Nagyverdőt. Nincs olyan út, ösvény, amit te sítálon vagy cipőben be ne jártál volna.

A rózsaszín robogódat és a fiadtól, Borisztól örökölt biciklidet Pallagon mindenki ismeri. Ezek azért jó közlekedési eszközök, mert könnyen meg lehetett állni velük, ha ismerőst láttál, márpedig Pallagon majdnem mindenki ismerősöd volt. Üdvözölted őket, váltottál velük néhány szót.

Kezdeményező készséged számos területen hagyott nyomot környezetedben. A teniszes osztály indítása, a kollégiumnál a futópálya rendbetétele, a strand-röplabdapálya létesítése, a száználmas viszonyokat enyhítendő, a teniszsátor testnevelés órákra való felajánlása, a Tiszató körüli biciklitúrák.

Elévülhetetlen érdemed van a síszertár létrehozásában. Több mint húsz évig gondoztad, gyarapítottad, jobban vigyáztál rá, mint a sajátodra.

Neked köszönheti több száz ember, tanítványok, kollégák, nagyszülőktől unokáig, hogy az általad szervezett táborokban megtanulták ezt az örömszerző, szép sportot. Szigorú szabályod volt, hogy a harmadik nap szünetet kell tartani, mert észre sem vesszük, hogy elfáradtunk, és ez balesetveszélyes. Én csak 14 ilyen táborban voltam, de baleset nem történt. Nagyon vigyáztál azokra, akik rád bízta magukat.”

Tatár Péter testnevelő feleséget választott magának, akivel két tehetséges sportoló utódot neveltek fel. Barna Évával nemcsak a családalapításban gondolkodtak együtt, de a teniszsportág debreceni fellelővérének meghonosításában is közös, elévülhetetlen érdemeik vannak. Az utánpótlás-nevelést a **Kardos utcai Hatvani István Általános Iskolában** kezdték el egy kicsi tornacsarnokban. Az alapokat (tenyeres, fonák, röpte, adogatás) úgy tanulták meg a gyerekek, hogy a két térfelet egy képletes „háló” választotta el egymástól: a számolyokra helyezett tornapadok. Az első években faütőkkel kezdték el a gyerekek a sportág elsajátítását, egy idő elteltével a szövetség biztosított néhány jobb ütőt. Ha a gyermek megtanult teniszezni, majd versenyre járni, akkor már a szülők is áldoztak felszerelésre, versenykísérésre.

A tenispálya építése családi vállalkozás volt. Amikor az építést kezdték, akkor fiaik, Borisz és Gergő még csak 4–6 évesek voltak. Köszönettel tartoznak szülőknek, barátoknak, kollégáiknak, szomszédoknak is, a **pallagi iskolának (Balásházy)**, akik segítettek, hozzáadték a „tőlük telhetőt”. Orvos barátok, akik hét végén a lapátot fogták, másnap pedig lehet, hogy a műtőben folytatták a munkájukat. Amikor a verseny-nagyüzem beindult, neveztek indulók az ország számos szegletéből. Ebben Tatár Péternek óriási érdemei vannak, következetes pedagógiai, szakmai és bírói hozzáállásának köszönhetően. A sportágra jellemző szülői vehemenciát is sikerült fékeznie egy-egy megítélendő, kétes

Szuperliga 2008.

pontnál. Arra tanította a tanítványait, hogy „légy alázattal a sporttársad iránt”. Csírájában oltotta el – ha megjelenni látszott – a nagyképűsködést. A versenyek után megvendégelték az ellenfél játékosait és szülőit. A Tatár TC szülői munkaközösségének tagjai már szurkolás közben tisztították a burgonyát, szeletelték/vágták a húst, főztek a bográcsban.

Tatár Péter edzői munkásságát fia és tanítványa, dr. Tatár Borisz foglalta össze:

„Édesapám a semmiből építette teniszklubját szülővárosában. Csapatát feljuttatta a Szuperligába és a Magyar Tenisz Szövetség (MTSZ) elnökségének is tagja volt. Apa Debrecenben (Pallagon) egy nyakig érő gazos-szemetes senkiföldjén épített először négy, majd még két tenispályát, jóformán a saját kezével. Az elején ő maga végezte az ásást, rétegezést, a hengerezést, mindent. A később felépített klubház is részben az ő keze munkája. Ez a fajta elhivatottsága megmaradt későbbre is. Húsz éven keresztül minden évben, munkásruhában, nyakig piszkosan ő maga csinálta és felügyelte a tavaszi pályamunkákat, a sátorállítást is. Egy gazos területre varázsolt sokéves megalkuvás nélküli munkájával olyan teniszkлубot, amin egyszerre 4–5 férfi felnőtt csapatot, egy felnőtt női csapatot, egyszerre körülbelül negyven igazolt korosztályos versenyzőt tudott magáénak. Ezen felül óriási klubéletet valósított meg számos olyan amatőrrel, akiknek a pallagi pálya a második otthonukat jelentette. Apa olyan miliőt teremtett, ami az egész klubot egy nagycsaláddá tette. Legendások voltak a felnőtt férfi első osztályú és szuperligás csapatmeccsek, ahol rendre több száz néző gyűlt össze szurkolni a csapatnak, amit minden alkalommal megcsodáltak a vendég együttesek. A semmiből épített fel egy olyan teniszműhelyt, ami országos elismerésnek örvendett, ahol a kitartó szakmai munka országos bajnokokat, bajnokcsapatokat eredményezett. Nagyon büszke volt a szuperligás csapatára. Azt hiszem, három vagy négy éven keresztül játszottunk szuperligát. Különösen azért volt büszke rá, mert a csapat gerincét mindvégig azok adták, akikkel a legelején kezdte, velünk, hatéves, első osztályos gyermekekkel, még az általános iskolai tornateremben. Aztán a gyermekkortól 23–24 éves korig, szuperligáig vitt minket. Nemcsak teniszezni tanított, hanem 15–20 éven keresztül nevelt is minket, vigyázott ránk. Büszke volt arra is, hogy végül az MTSZ elnökségi tagjává választották. Nagy elismerésként értékelte: tudta, hogy megválasztásának okául a szakmai tudása és elért eredményei szolgáltak. Sok-sok bajnoki cím, hazai és nemzetközi sikerek mellett olimpiai bajnok tanítványa is volt. Köztük Máthé Gábor, aki siketolimpián Európa-bajnokságot, sőt világbajnokságot is nyert irányításával.

Apa szakmai tudása és tekintélye kikezddhetetlen volt. Pallagon (de remélem az egész országban is) olyan sajátos karizma lengte körbe, hogy mindenki a legnagyobb elismeréssel adózott előtte. Ezt Pallagon elsősorban a megalkuvást nem tűrő mentalitásával váltotta ki. Addig ment előre, amíg el nem érte azt, amit elhatározott. Senki és semmi nem tudta letéríteni az útjáról. Ezzel elérte, hogy senki sem tudta, és később már nem is akarta megmondani neki, hogy mit és hogyan csináljon. Másodszorban pedig azzal váltotta ki mindenki tiszteletét és elismerését, hogy szigora és keményvonalas edzés módszerei ellenére – mint testnevelő tanár is – fantasztikus pedagógus volt. Komoly hatással volt élete végéig tanítványaira, a végtelenségig tudott motiválni mindenkit életkortól és tenisztudástól függetlenül.”

Tatár Péter edzőként elért eredményeiről, életútjáról rendszeresen tudósított a Hajdú-Bihari Napló is. Kiss Erzsébet írása: *Felnőttverő palánták* címmel jelent meg:

„A Tatár-Debmüt TC teniszezői minden osztályban élen járnak – sikeresek a gyerekek is.

– Nézd meg az edzőt, és küldd oda a srácod! – költhetnénk át a közmondást, ha a pallagi teniszfellegvár alapítójára, Tatár Péterre hegyezzük ki tollunkat.

– Középszkolás koromban, a Tóth Árpád Gimnáziumban 5–6 sportágot űztem elég jó szinten,

birkózásból például a válogatottságig vittem – idézi a múlt sikereit Tatár Péter. Nem csoda, hogy utam a TF-re vezetett, ahol a tenisz szakot választottam. A tanári és edzői diploma megszerzése után Pallagra kerültem testnevelőnek, és hozzákezdtam edzősködni. Korosztályos vidékbajnokságon egyesületünk 62 klub versengésében bronzérmes helyet harcolt ki. Két csapatunk szerepel a megyei bajnokságban, és az I. osztály listavezetői ebben az évben ismét felkerültek az extraligába, veretlenül. Ezek a srácok 12 éves korukban már felnőtt bajnokságban oktatták ellenfeleiket. Egy alkalommal Nyírbátorba utaztak bajnokira, és a találkozót előtt betértek a pálya büféjébe, frissítőre. A tulajdonos, látva náluk a teniszütőt, figyelmeztette őket: ma nem lehet játszani, verseny lesz. – Mi fogunk versenyezni – válaszoltak a fiúk. Amikor viszont a pályán egymás után nyerték a szetteket, futótűzként terjedt a városban: Gyertek a meccsre, gyerekek verik a felnőttjeinket.”

A debreceni és a hazai teniszélet kiválósága tartalmas élete 56. évében hunyt el egy motorbalesetben szerzett sérülései következtében. Haláláról számos fórum emlékezett meg.

TÓTHNÉ MEDVE MARIANN – DR. TATÁR BORISZ – KISS ERZSÉBET
Debrecen

TÓTH ÁRPÁDNÉ Zalai Emma (Debrecen, 1876. 07. 25. – Strasshof, 1944. 07. 07.)

Tóth Árpádné Zalai Emma 1876. július 25-én született Debrecenben, izraelita családban. A család eredeti neve Herzl volt. Szüleivel és négy lánytestvérével együtt 1879. aug. 9-én részesült a keresztségben a református egyházban, ekkor változtatta meg a család a nevét Herzlről Zalaira. Apjuk, Zalai Márk 1868-tól a nagyváradi, 1874-től a debreceni kereskedelmi iskola tanára volt, számos tankönyvet írt. Felesége Bassó Laura volt.

Abban, hogy a tanári katedrát választotta, a döntő szerepet minden bizonnyal anyai nagyapja és édesapja példája és buzdítása jelentette. Bassó Vilmos több mint 30 évig volt a bajai izraelita elemi és polgári iskola tanára. Zalai Márk hamar a magasabb szintű leánynevelés és a nők munkába álláshoz való jogának híve lett.

Zalai Emma életpályája jele annak a társadalmi, szemléletbeli változásnak, mely éppen a 19. század utolsó évtizedében zajlott le. Már nem ahhoz a nőtípushoz tartozott, aki a magasabb, középiskolai tanulmányokat csak a nagyobb műveltség elérése céljából végezte el, akiknek tanári munkája csak férjhezmenetelükig tartott. Zalai Emma, bár férjhez ment, s gyermeke is született, már élethivatásának tekintette a tanítást, s ennek megfelelően több évtizedet töltött el a katedrán.

1884–86 közt volt a **debreceni református leánynevelő intézet** növendéke. 1895-ben a **budapesti II. kerületi állami elemi iskolai tanítónő és nevelőképző intézet** végzős diákjai között találjuk. Polgári iskolai tanári végzettségét nővéréhez hasonlóan az **Erzsébet Nőiskolában** szerezte meg 1898-ban.

1898-ban került a **Debreceni Református Leánynevelő Intézet Felsőbb Leányis-**

Osztálytalálkozón 1936-ban

iskolájának tanári karába, 1905–1935 között a **Tanítónőképző Intézet**nek nyelvtan–történelem, földrajz–tornatanára, német nyelvből okleveles mesternői képesítése volt. Alkalmanként tanította a nevelést is, és a gyakorlati képzés egyik tanára is volt.

1901. április 2-án házasságot kötött a felsőbb leányiskola ének-zene-tanárával, Tóth Árpáddal. Egy fiuk született, Iván, 1902. október 3-án. 1908-ban elváltak. Fiukat ő nevelte. 1913-tól, alakulásától nyugalomba vonulásáig vezette a képző Leány-

egyesületét. Ez az egyesület a lányok hitéletének ápolására, az aktív gyülekezeti életre való felkészítést szolgálta, a tanítónőjelölteket felkészítette, hogyan kell majd az ifjúság körében erkölcsnemesítő és vallásos érzést fejlesztő munkát végezniük. A '20-as évek végétől egyre nagyobb hangsúlyt kapott a rászorulóknak segítése is. Ennek megszervezését is ő végezte nagy lelkiismeretességgel.

A Dóczi Intézet igazgatótanácsa 1916-ban felállította a polgári leányiskolai tagozatot is. A polgári iskola munkáját az első években a másik két tagozat tanárai segítették óraadóként. Köztük volt Tóth Árpádné is, aki az 1917/18-as tanévben tanított éneket az intézet új iskolájában. Az 1920-as években alakult német nyelvi önképzőkör létrehozója, majd 1931-től 1934-ig a Tanítónőképző Önképzőköreinek vezető tanára volt.

Számos alkalommal képviselte iskoláját a tanítóképző-intézeti tanáregyesület gyűlésén. Tanártársai bizalmát és szeretetét élvezte, s ezt a bizalmat a tanári kar nem egy esetben ki is nyilvánította felé. Először 1909-ben, Dóczy Gedeon nyugalomba vonulásakor merült fel a neve, mint az iskolával kapcsolatos internátus lehetséges igazgatója. Az 1921/22-es tanévben és Nagy Gyula nyugalomba vonulása után az 1922/23-as tanév első felében a Tanítónőképző helyettes igazgatója volt. A Tanítónőképző tanári kara kérte is a fenntartót, hogy őt erősítse meg az igazgatói székben, az azonban dr. Papp Ferencet, a leánygimnázium tanárát választotta meg.

Szaktárgyait a legnagyobb gondossággal és felkészültséggel tanította. Szakmai továbbfejlődését már tanári pályája kezdetén is szem előtt tartotta. Különösen német nyelv tanítása vezetett a legjobb eredményre, és hagyott mély nyomokat diákjaiban, ez váltotta ki felettesei legnagyobb elismerését. A tanfelügyelet elégedetten jegyezte meg, hogy a növendékekkel lehet németül beszélgetni, ami a fiúknál is ritka eredmény. Ezt egyéni munkamódszereinek is köszönhetette, a korban általános merev módszerek mellett szemléltető képek használatával, egyes költők tanult, megzenésített verseinek énekeltetésével élénkítette a tanítást. A dolgozatokban mindig adott fel pedagógiai tárgyú fogalmazást is. A képzős diákok kezdeti nehézkes idegen nyelv tanulása az évek múlásával látványos előrehaladást mutatott. Rendszeresen részt vett a Hajdú megyei tanítókat tömörítő Gönczy Egyesület ülésein.

Tóth Árpádnénak a Koncz Aurélné leánygimnáziumi igazgató által 1925-ben alapított Volt Iskolatársak Szövetségének alelnökeként nem kis része volt a Szövetség munkájának szervezésében. A Szövetség legnagyobb akciója a Dóczi Intézet új épületének 1929-es felépülésében való aktív közreműködés, a szükséges anyagiak egy részének előteremtése volt.

Részt vett a debreceni református egyház hivatalos életében is, egyházzrési taná-

csosként tevékenykedett. 1929-ben, amikor a Piac utcai egyházrész elhatározta, hogy szegény, de tehetséges fiatalok előrehaladásáért, akik iskolai oktatásban különböző okok miatt nem vehettek részt, ingyenes tanfolyamokat indít, önként vállalta a német nyelv oktatását. Az oktatás a napi iskolai munka után, az esti órákban volt, s a vizsgák alkalmával megállapították, hogy jobban teljesítettek, mint az iskolai oktatásban résztvevők. 1942-ben már az egyetemi egyházközség Nőszövetségében vállalt aktív szerepet.

Kiváló előadói-írói készsége volt. Több március 15-i ünnepélyen mondott ünnepi beszédet. Ugyancsak ő szónokolt Batta István leánygimnáziumi tanár mellett az Intézet IV. Károly koronázása alkalmából tartott ünnepségén. Közel másfél évtizeden át tartott előadásokat az Anya- és Csecsemővédő Egyesületben, a Szülők Iskolájában, a Soli Deo Gloria Szövetségben. A leánynevelés köréből vett témái mindig aktuálisak voltak, hívták vidékre is. A beszámolók dicsérték előadói képességeit, lendületes előadását, melyben „az anya meleg szívével és a tanár éles szemével kezelte a kérdést.”

A Volt Iskolatársak Szövetsége mellett a Patronázs Egyesület, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége, az Egyetemet és Főiskolát Végzett Magyar Nők Egyesülete, a Jótékony Nőegylet tagja is volt, többnek választmányában is tevékenykedett. Tagja volt a Debreceni Kálvinisták Templomegyesületének, az irodalmi szakosztály társelnöki tisztét is betöltötte (1940).

Írt és fordított kisebb műveket az ifjúság számára.

Művei:

Szárazon és vizen: Az ifjúság számára (1912) Ebben a munkájában leírja az iskola egyik első tanulmányi kirándulását is, amit az Adriához vezettek. Azért is figyelemre méltó ez az írás, mert hiteles képet ad arról, hogy mennyire intenzíven foglalkoztatták a szociális kérdések, a nemzet sorskérdései. Nem idealizált képet fest az ország egy tájáról, hanem hitelesen mutatja be azt, leírva a természeti gazdagságát, szépségét, ugyanakkor szembeállítva azt a kivándorlás nemzetpusztító kényszerével. Több költeményét szavalták különböző iskolai alkalmakkor: 1920-ban *A mi zászlónk*, 1921-ben *Múlt, jelen, jövő* címűt. *Jótékonyosság* című verse 1935-ben jelent meg a Vasárnap hasábjain. A Pápai Hírlapban megjelent írásai: *Az oberammergaui passzió-játékok; London; Északi kultur-népek*.

1927-ben a Vasárnapban megjelent *A debreceni „Népház” munkái és feladatai* című írásában nemcsak bemutatta ezt a sokrétű szociális intézményt, de gyakorlati javaslatot is megfogalmazott annak továbbfejlesztésére, elsősorban ismét csak a nehéz sorsú leányok érdekében. Nem csak elméletben foglalkozott azonban az ifjúságnevelés szociális problémáival, a leszakadó, veszélyeztetett gyermekek-serdülők sorsával, hanem az embert próbáló gyakorlatban is. Az 1908. évi XXXVI. törvény a fiatalkorúakkal kapcsolatos büntetőjogi kérdésekkel foglalkozott. A törvény nyomán felállított ún. fiatalkorúak felügyelő hatóságainak feladatai közé tartozott a javító-nevelőintézetek és fiatalkorúak fogházainak látogatása, ellenőrzése, a feltételes szabadon bocsátások és a nevelő családokhoz való kihelyezések véleményezése. A fiatalkorúak debreceni felügyelő hatóságának soraiba 1938. 02. 28-i hatállyal nevezték ki 1940. 12. 31-ig terjedő időszakra.

1935-ben, nyugalomba vonulásakor a polgári iskola tanári testülete „a legnagyobb hálával és szeretettel” emlékezett meg Tóth Árpádné érdemeiről, aki a tagozat ügyeit mindig szíven viselte, és aki annak pedagógusai közül többeknek maga is tanára volt. Nyugalomba vonulása után is élénk érdeklődéssel kísérte az intézet mindennapi életét, szakmai működését. Eljárt a különböző tagozatok szülői értekezleteire, és hozzá is szólt az ott elhangzó előadásokhoz. Egy ilyen előadás vezette arra, hogy nyilvánosságra hozza gondolatait az osztályozás kérdésében. Az előadóval szemben, aki felvetette a „megfelelt”, „nem megfelelt” szöveges

értékelés elégségeségét, kiállt a számjegyes osztályzás mellett már az elemi iskolában is.

A Dóczi Intézet, a Tanítónőképző megbecsülése nyugdíjas éveiben is elkísérte. Már az 1936/37-es tanévben visszahívták a betegszabadságra kényszerült F. Kiss István helyettesítésére. Az 1937/38-as tanév folyamán már létezett a tanítónőképző intézetben a Tóth Árpádné-alap, a diákok segélyezésére-jutalmazására. A háború az alapot felszámolásra ítélte, az 1940/41-es tanévben már nem említik.

A zsidótörvények elfogadása 1938–1941 között már előrevetítették a tragikus jövőt. A debreceni gettókat 1944. május 9-én állították fel, és június 16-án számolták fel. Révész Imre püspök több ízben próbálta őt megmenteni, de minden erőfeszítése kudarcot vallott. A téglagyárban összegyűjtött embereket június 25–28-án vitték el Ausztria felé. A második és harmadik csoportot az ausztriai Strasshofba irányították, ahová június 29-én, illetve július 3-án érkeztek meg. Itt halt meg 1944. július 7-én.

Források: A Tiszántúli Ref. Egyházkerületi Levéltár – a Dóczi Intézet iratai, a debreceni református felsőbb leányiskola és tanítóképző értesítői • Debreczen és Debreczeni Újság (1898–1944) • Emlékkönyv a *Fodorzeneiskola* huszonöt éves jubileuma alkalmából. Bp., 1928.

FOGARASSY ZOLTÁN

Debrecen

TÓTH ETELKA (Budapest, 1887. 09. 30. – Debrecen, 1944. 12. 14.)
középiskolai tanár

Iparos családban született. Apja Tóth János asztalos, édesanyja Bálint Eszter volt. 1906-ban a jól tanuló, szorgalmas leány a budapesti IV. ker. felsőbb leányiskola keretében működő leánygimnáziumban tett érettségi vizsgát. Ősszel beiratkozott a budapesti egyetem bölcsészkarára, és 1912-ben szerzett történelem–földrajz szakos középiskolai tanári oklevelet. 1911-től helyettes, majd 1913-tól rendes tanár **Debrecenben a Református Dóczi Leánynevelő Gimnáziumában**. Egész tanári pályafutása alatt ebben az egy intézményben tanított, az 1910-es években magyar nyelvet és szépírást is. 1914 januárjában Ecsedi István, neves debreceni etnográfus ajánlására a Magyar Földrajzi Társaság tagja lett.

Tanításában – melyhez saját jegyzeteit használta és kevésbé a tankönyvet – mindig részletesen foglalkozott nemzeti sorskérdésekkel, az ország szociális problémáival, s ami ritkaság számba ment, a munkásság helyzetével is. Ennek tudható be, hogy az I. világháborút követő társadalmi-politikai változások idején iskolája őt küldte Budapestre a középiskolai tanárok számára szervezett ún. szociális tanfolyamra. Szilárd keresztény meggyőződése megóvta attól, hogy 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején kompromittálja magát. 1926 nyarán előadást tartott a Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetség nyíregyházi gyűlésén. A kezdő tanárról írta visszaemlékezésében egykori tanítványa: „*VI. felsőben volt egy kedves fiatal tanárnőnk, Tóth Etelka. A történelmet tanította. Akkor kezdte tanári pályafutását, s köztünk, nagyra nőtt lányok között néha zavarba jött magyarázat közben. Nem egyszer mondta: Fejezze be Kurdis Margit a mondatot!*” Ebben benne volt a fiatal tanárnő zavara és jó pedagógiai érzéke is.

A szakfelügyelői látogatások kiemelik órái élénk, ugyanakkor nyugodt és közvetlen

légkörét, az átgondolt és eredményes órávezetést. „A VII. o.-ban a történelem tanítása igen jó eredményt ért el” (1916/17); „A nem nagy szerencsével instituált tárgyat a megfelelő vezetés igyekezett legalább nevelő szempontból értékesé tenni, s ez sikerült is” (1919/20). Közös munkával dolgoztatta fel az új ismereteket, így tanulói a VIII. osztályra „meglepő történeti tájékozottságot árulnak el”, őt magát „komoly, kiforrott tanáregyeniségnek” tartják.

Számos alkalommal tartott bemutatóórákat kollégáinak. Ezek közül is emlékezetes maradt az amerikai polgárháborút feldolgozó órája. Az 1930/31-es tanévben módszeres értekezleten számolt be a tanári karnak a nyári földrajzi továbbképző tanfolyam tárgyairól, tanulságairól. Földrajztanítása során a diákokkal készítettett térképvázlatokat. 1931-ben cikke jelent meg a Protestáns Tanügyi Szemlében *Történelemóra a leánygimn. VII. osztályában* címmel. Témaválasztása, a szociális mozgalmak kezdete az újkori Angliában, szintén a szociális kérdések iránti fogékonyságát jelzi. Az óravázlat zárásaként leszögezte: „A tárgyválasztáskor az a szempont vezetett, hogy nem szabad a tanulót a középiskolából úgy kiengedni, hogy ne legyenek tiszta fogalmai arról, ami ma központi kérdése az egész Európának – a társadalmi és gazdasági kérdésekről... Célja inkább az volna, hogy a kritika választóvívén át derüljön ki, mit kell elhagyni belőle, s mit kell hozzátenni, hogy jól oldhassa meg a történettanítás egyik fő feladatát: a szociális érzés fejlesztését.”

Számos ünnepi alkalommal tartott beszédet a Dóczi diákjai előtt (1933/34: a Kőrösi Csoma Sándor emlékünnepe; 1934/35: jún. 4. beszéd a trianoni békeszerződés aláírásának évfordulóján; 1935/36: okt. 6. tisztelgés a nemzeti zászló előtt). Több alkalommal vitte városi sétára diákjait, megismertette őket Debrecen történelmi nevezetességeivel. Tanári munkájának elismertségét jelzi, hogy az egyetem történelem–földrajz szakos nőhallgatóinak vezetőtanára volt iskolájában.

Az 1930-as évektől intenzívebben bekapcsolódott a város civil és egyháztársadalmi életébe: a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége debreceni tagozata tanügyi csoportjának egyik alelnökévé választották, sőt országos megbecsülés is érte, amikor az Egyetemet és Főiskolát Végzett Nők Egyesületének egyik alelnöke lett. 1941/42 folyamán a Volt Iskolatársak Szövetségének választmányi tagja, egyházrészti tanácsos, a Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetség szenior tagja, a Szeretetszövetség és a Kálvinisták Templomegyesületének tagja. Az Egyetemes Konvent megbízásából tankönyvbírálatot írt.

Szigorú tanár, határozott vezető egyéniség és mélyen hívő ember volt. Tantárgyai magas szintű oktatása mellett bibliaórákat is vezetett. Részt vett a Magyar Cserkészleány Szövetség megalakításában, 1922 és 1928 között az iskolai cserkészcsapat irányítója volt, ekkor olvadt bele az iskolai vöröskeresztes csoport a cserkészcsapatba. 1927-től a Magyar Cserkészleány Szövetség körzeti ellenőri tisztét is betöltötte. A következő évben munkájáért a Magyar Ifjúsági Vöröskereszt ezüst emlékérmét kapta. Kezelte a gimnázium alsó tagozatos ifjúsági könyvtárát és a földrajzi szertárát is.

„Tóth Etelka néni nagyon bájos, finom jelenség volt. Nekünk hetedikben tanított földrajzot, akkor már csak heti egy óra volt. Azt hiszem, amolyan áttekintést akart adni. Miután akkor 52 főből állt az osztály, főleg írásban feleltünk, illetve dolgozatokat írtunk. Nagy volt az anyag – rettentően izgultunk. Szigorú volt nagyon, de a legenda, ami körülötte képződött, csak a szeretetünket ébresztette fel. Azt mondták ugyanis a nagyobbak, hogy azért nem ment férjhez, mert a költő Gyóni Géza volt a vőlegénye, aki meghalt a világháborúban. A Csak egy éjszakára küldjétek el őket... kezdetű versét mind tudtuk. Gyóni Géza neve ismert volt – és nagyon sajnáltuk Etelka nénit a sorsa miatt, és tiszteltük is. Ha mosolygott is, egy bizonyos szomorúság mindig ott ült az arcán” – írta róla visszaemlékezésében az 1944-ben

Az internátus udvarán

érettségizett *Tóth Eglantine*. Hogy mi a valóságtartalma ennek a dőcizták közt magát olyan makacsul tartó híresztelésnek, amelyet még Szabó Magda is megörökített *Für Elise* című regényében, ahol Graál tanárnő néven állít emléket „az iskolai legendák körülrajongott balladahősnő kisasszonya” Tóth Etelkának, talán soha nem fog kiderülni. Mindenesetre 1906 és 1910 között egyetemistaként Tóth Etelka Budapesten élt, a költő pedig többször tartózkodott hosszabb-rövidebb ideig a fővárosban, így akár találkozhattak is egymással.

1915-től közvetlenül segítette Koncz Aurélné (Tili néni) internátusvezetői munkáját. Tili néni nyugalomba vonulása után, 1936–1938 között az internátus vezetését át is vette.

Élete utolsó éveiben sokat betegeskedett. Az 1936/37-es tanév második félévét, az 1943/44-es tanév nagy részét iskolájától távol volt kénytelen tölteni. Halála, melyet garatgyulladás okozott, mégis váratlanul következett be 1944. december 14-én. Megjegyzendő, hogy a garatgyulladást a hivatalos halotti anyakönyv adja meg a halál okaként. Egykori dőcizta unokahúga elbeszélése szerint a háborús körülmények közt kezeletlenül maradt fog okozta vérmérgezésben halt meg hirtelen.

Kartársa, *Kopányi Mária* így búcsúzott tőle a gimnázium értesítőjében: „Egyelőre a közeli munkatársak szűkebb körét s az itt maradt tanítványok megkisebbedett csapatát döbbenti meg, hogy Tóth Etelka, a debreceni ref. leánygimnáziumnak több mint három évtizeden át működő tanára, néhány éven át diákokthonának is igazgatója, meghalt. Azonban minél szélesebb körben fog terjedni a hír, annál jobban fog növekedni a lélekben, tehát igazán gyászolók serege, akik megrendülve és nem felejtve állanak meg egy igaz, jó és teljes élet példája előtt. Még akkor sem lehetne eldönteni, hogy hol volt több és nagyobb, mint tanár, mint barát és munkatárs, mint gyermek és testvér vagy mint ember, ha jogunk és képességünk volna különbséget tenni vagy értékelni az igazságszeretet, a hűség, a szeretet és gyöngédség, a lelki nemesség teljessége között. Az igazságot mások és maga számára az Evangélium mértékével mérte, amelyre már ifjúkorában feltette életét. Ezért volt történelemóráin minden időben a szociális kérdések következetes és bátor hirdetője, nemzetünk sorskérdéseinek biztos meglátója, mulasztásaink és bűneink rettenthetetlen ostromozója, példamutató helyesbítője. Mint barát és munkatárs felejthetetlen volt és lesz. Barátai mellett hűséggel, önfeláldozóan állott, ügyük az ő ügye volt, áldozatot vállalt értük, mindig készen volt a segítségre, a gondok megosztására. Szenvedélyesen, semmitől meg nem riadva tudott küzdeni és harcolni az igazságért akkor is, amikor nagyon hálátlannak látszott ennek vállalása. A hálát nem kereste, a jóra emlékezett, a rosszat mindenkinél felejtette.

Szerette tanítványait, tanártársait, de szeretetének fénye legteljesebben és legmelegebben azokra ragyogott, akik szívéhez legközelebb álltak: édesanyjára, testvéreire, unokahúgaira és öccsére. Fáradhatatlan volt a róluk való gondoskodásban, a gondok titkolásában, az örömszerzésben.

Nagy volt a szenvedésben: többször állott az élet és halál határmezsgyéjén, és mind-

annyiszor alázattal vállalta a kereszthordozást. Szerény volt abban, amit az élettől a maga számára kívánt: a napfény, kertjének fái, csöndes, magányos séták, a bibliaórák meghitt közössége ajándék volt számára, amelyet mindig hálás és örvendező szívvel fogadott.

Amikor a földi életre búcsúzunk tőle, a fájdalomnál erősebb bennünk, akik ismertük, az öröm és hála, hogy a miénk volt, vele dolgozhattunk, tőle tanulhattunk, barátai lehettünk.

A magyar református nevelés épületébe minden idegszálával beépítette magát, s a legbiztosabb, leghatározottabb vezető helye maradt üresen távozásával.”

Források: A Dóczy Leánynevelő Intézet értesítői, a Tiszántúli Református Egyházkerületi Levéltár; tanítványi, kartársi visszaemlékezések

FOGARASSY ZOLTÁN
Debrecen

TÓTH JÁNOSNÉ Demjén Zsuzsanna (Szarvas, 1940. 04. 17. – Szarvas, 2017. 10. 26.) óvónő, vezető óvónő

Tősgyökeres szarvasi családba született. Édesapja, Demjén János géplakatos mester volt, a helyi Vas- és Fémipari Szövetkezet egyik alapító tagjaként fejtett ki jelentős tevékenységet, évtizedeken át ott dolgozott. Édesanyja, Molnár Zsuzsanna háztartásbeliként biztosította azt a feltételrendszert, azt az érzelmi hátteret, ahol a szülők szeretetteljes, kiegyensúlyozott családi légkörben nevelhették egyetlen gyermeküket.

Általános iskolai tanulmányait a szarvasi 1. számú Általános Iskolában végezte, majd a Vajda Péter Gimnáziumban érettségizett 1958-ban. Ezt követően a Gyulai Állami Óvónőképző Intézet szlovák nemzetiségi tagozatán szerzett óvónői képesítést.

Pályakezdő éveiben **Szarvason a Dózsa György úti**, majd a **Damjanich úti Óvodában** kezdett el dolgozni. Ezzel egy időben indult a felsőfokú óvónőképzés Szarvason. Az itt tanuló szlovák nemzetiségű hallgatók gyakorlati képzése az ő irányításával saját óvodai csoportjában történt. Sok év távlatából is élénken emlékezik óvónőjére egyik volt hallgatója: *„Csodáltuk könnyed, játékos és derűs óvónői megnyilatkozásait, a szlovák nyelv szépségeinek természetes átadására szolgáló módszereit. Megtapasztaltuk, hogy a problematikus, nehezebben kezelhető gyermekekkel történő bánásmódban miként segítette át jó humorérzéke, kiváló empatikus képessége. Számunkra igen rövid idő alatt az óvónő mintaképévé vált mind a magyar nyelvű, mind a szlovákul vezetett gyermeki tevékenységek irányítása terén.”* (Kondacs Mihályné)

Ezt követően néhány évig a **Városi Tanács** gyermekvédelmi előadójaként a város óvodáinak és iskoláinak pedagógusaival együttműködve a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett gyermekek problémáinak megoldásán munkálkodott.

1963-ban férjhez ment Tóth János építészmérnökhöz, akivel élete végéig példás, szeretetteljes, boldog családi életet élt. Házasságukból két gyermekük született: 1965-ben Szilvia, aki angol–magyar szakos középiskolai tanári végzettséget szerzett, jelenleg Angliában él. Második gyermekük, Árpád, 1970-ben jött a világra, külkereskedelmi főiskolát végzett, lelkes asztaliteniszező, jelenleg Budapesten él.

1970-ben a **Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetben** gyakorlóóvodai képesítést

szerezett, majd 1972-től az Intézet a hallgatók gyakorlati munkáját irányító óvónőként foglalkoztatta **Gyakorlóóvodájában**. Nemzetiségi szakos végzettségének köszönhetően a kicsiknek szlovák nyelvi foglalkozásokat is tartott. A néptánc világa szakmailag is megfogta. A néphagyományok őrzését kiemelkedő feladatként kezelte az óvodások nevelése során, hallgatóit is arra biztatta, hogy ápolják és ne hagyják veszni a múltban gyökerező értékeket. Támogatta, segítette a jövőendő óvónőket a mesemondó, népdaléneklési versenyeken való részvételben. Szakmai tudását többször is megújította, intenzív továbbképzéseken vett részt, majd 1995-ben gyakorlatvezetői oklevelet szerzett.

Emberi és szakmai kapcsolatai sokrétűek és meghatározók voltak. Nemcsak mint pedagógus, de mint barát, kolléga, szakmai társ, mentor, majd vezető ezer szállal kötődött munkahelyén az emberekhez. Empátiája, a másokhoz való odafordulás, a környezetére való őszinte odafigyelés jellemezte egyéniségét. Alakját a múlt emlékeiből, az egykori kollégák, a volt hallgatók visszatekintő gondolatai nyomán idézhetjük fel igazán. Neve hallatán pillanatok, élethelyzetek, ünnepi alkalmak, vidám sztorik sejlenek fel a rá emlékezők ajkáról.

Az óvodában eltöltött több évtized alatt óvónők százait tanította, és segítette a pedagóguspályára való felkészülésben. Gyakorlós hallgatói ekképpen emlékeznek vissza erre az időszakra: *„Nagyon szerette a gyerekeket. Ezt akkor is érzi egy gyermek, ha szavakban nem is mindig hangzik el. Ezt az arcán látható, gesztusaiból kiérezhető szeretetet a gyerekek megérezték, és Zsuzsa valóban »az ujja köré tudta csavarni« a kicsiket.”* (Bobné Chlebig Márta)

Másik volt hallgatója, majd vele azonos csoportban dolgozó munkatársa így emlékezik: *„Általánosan elfogadott állítás, hogy a pedagógus elsődleges munkaeszköze saját személyisége. Zsuzsa nénire ez az állítás teljesen igaz volt. Nagyfokú ember- és gyermekismerete segítette mindennapi munkájában. Kedves, őszinte megnyilvánulásai mind a kollégák, mind a szülők, mind a hallgatók körében az iránta érzett szeretetet, tiszteletet vívta ki. Szakmai felkészültsége példa volt mindenki számára. A hallgatók tisztelték, és nagyon szerették. A szabad idejében is sokat találkozott hallgatóival, segítette őket beilleszkedni a főiskolába, Szarvas városába. Mentorként csak jó tanácsokat, szakmai segítséget, bátorítást kaptam tőle. Empátiája végigkísérte a közös munkánkat. A vele töltött időszak mindig megmarad az emlékezetemben.”* (Varga Erzsébet)

Személyiségének határozottsága, lendületessége, szakmai tudása alkalmassá tették, hogy nemcsak mint óvónő mutathassa meg kiemelkedő képességeit, hanem mint vezető is. 1988–1993-ig irányította a gyakorlóóvoda nevelőközösségét. Vezetése alatt több kollégát segített a nevelőtestületbe integrálni, bevezetni a gyakorlati képzés rejtelmeibe. Mint vezetőt is az új iránti fogékonyság jellemezte. Kollégáinak támogatásával formálta a rábízott nevelőtestület szakmai profilját. Vezetése alatt bontakozott ki a gyakorlóóvoda sajátos arculata: a néphagyományőrző és a környezeti nevelést előtérbe helyező óvodai programok indítása. Ez utóbbi mérföldkőnek bizonyult, hiszen a környezeti nevelés értékeit felismerve elindult az a nevelőmunka, amely az óvoda későbbi helyi programjának (TESZ – Tevékeny Együttműködés Szemléletformálással, 1999) eszenciáját adta. Karizmatikus egyénisége által aktív és szakmailag tartalmas időszakát élhette meg a közösség valamennyi tagja. Pályatársai így tekintenek vissza erre az időszakra:

„Nyitott, érdeklődő kapcsolat jellemezte. Önzetlen segítség a bajban. Ki nem mondott ajánlkozását tekintetével üzent: »Miben segíthetek?« Felejthetetlen együttlétekre emlékszem ünnepi alkalmakon. Gyakorlatvezetőként minden igyekezetével arra törekedett, hogy a pályakezdők megtanulják és megszeressék az óvónői hivatást. Hallgatóit meg akarta ismerni, sok időt töltött velük óvodai gyakorlaton kívül is. Ismerte családi körülményeiket, örömeiket, problémáikat. Fontos volt számára az egyes hallgatók csoportban elfoglalt helye, baráti

kapcsolatuk, szinte kis szociogramot készített róluk. »Ismerjetelek meg, és engedjétek, hogy én is megismerjelek titeket« – vallotta. »Tudjatok rólam, családomról, életemről, szakmai kötődéseimről. Én is szeretnék rólatok minél többet tudni. Ismerni akarlak benneteket.« Nem hagyta magukra hallgatóit az óvodai foglalkozásokon. »Érezzék, hogy velük vagyok, segíték, hogy sikeresek legyenek« – mondotta.” (Szakács Mihályné dr.)

Hasonló szép emlékeket őriz gyakorlóóvodai munkatársa, Montvajszkiné Bátor Anna: „Vezetőóvónő volt, amikor a tagóvoda megbízott vezetőjeként társa lehettem a Főiskolai Tanácsban. Minden alkalommal láthattam, hogy milyen fontos számára a rábízott intézmény szakmai munkája, a gyakorlati képzés színvonala. Ellenőrzései során sok ötlettel, tanáccsal látott el minket, segítve ezzel a minél színvonalasabb nevelő-képző munkánk alakítását. Sokat segített abban a két nevelési évben, amikor megbízást kaptam a Bacsó Béla utcai tagóvoda irányítására. Mint vezetőm útmutatást adott abban, hogy megismerhessem és megtanuljam a vezetői feladatokat. Segítséget adott arra nézve, hogy hogyan készítsem elő a közlendőimet, a döntéseket milyen körülmények között szabad meghozni, azokhoz mennyi előkészítés szükséges. Mindezeket egy-egy rövid tanáccsal, biztatással tette.”

Nagyszerű pályafutást élhetett meg szeretett munkahelyén. Kitartó, szorgalmas munkáját 1984-ben a művelődésügyi miniszter Miniszteri Dicsérettel jutalmazta, majd 1993-ban a főiskola Brunszvik Teréz-émlékéremmel, nyugdíjba vonulása alkalmából pedig 1995-ben Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel ismerte el. Az utolsó aktív évében nem vállalta már az intézményvezetői munkát. Örömmel és élményekkel tele élte meg óvodai csoportjában a gyerekek közelségét.

Aktív nyugdíjas volt. Szeretett a volt kollégáiról tudni, beszélgetni velük családjukról, mindennapjaikról. Büszkén mesélt unokáiról, lelkesedéssel vett részt a nyugdíjas kör havi rendszerességgel szervezett programjain. Minden alkalommal már a következő programot várta. Legutoljára 2017 szeptemberében volt egykori munkatársai közösségében. Készült a nyugdíjas körrel tervezett kirándulásra, a Néprajzi Múzeum meglátogatására, melyre férjével együtt jöttek volna. Októberben már nem tudott velük együtt utazni Mezőtúrra, nem érezte jól magát. Bár látható volt, hogy kissé fogy az ereje, kezelésekről is beszámolt, mégsem volt érzékelhető, milyen komoly lehet a baj. Pedig az volt: méltósággal viselt betegsége október 26-án bekövetkezett halálát eredményezte. Emlékét a Főiskola és a gyakorlóóvoda egykori és jelenlegi munkatársai kegyelettel és tisztelettel megőrzik.

Zsuzsa elvesztése a család, a munkatársak számára igen fájdalmas volt, barátnője – Etelka – is megható gondolatokkal emlékezik alakjára. Az emlékezés fonalát Kosztolányi Dezső verse nyomán indítja: „Az élet egyszer csak őrája gondolt, mi meg mesélni kezdtünk róla: »Hol volt...« Zsuzsával egy szép, közel 60 éves kapcsolatunk zárult le. Barátságunk őszinte kölcsönösség volt minden indok és elvárás nélkül. Örömet jelentettünk egymásnak. Egyedüli lányként kapcsolatunk szinte testvérivé vált. Megosztottuk egyéni, családi, munkahelyi örömeinket, gondjainkat. Zsuzsa egyéniségének legjellemzőbb, meghatározó létezése a szeretet volt. Valójában szívből élt: családjáért, óvodásaiért. Ez volt önzetlen életének két fontos pólusa. Sokunknak sokáig fog hiányozni!”

„Édes barátaim, olyan ez éppen,
mint az az ember ottan a mesében....
Hol volt, hol nem volt a világon, egyszer.”
(Kosztolányi Dezső: *Halotti beszéd*)

HUSZÁR ISTVÁNNÉ
ny. igazgatóhelyettes
Szarvas

TÓTH KÁROLY (Vencsellő, 1938. 11. 23. – Nyíregyháza, 2018. 07. 29.)
általános és középiskolai tanár, szakfelügyelő, szaktanácsadó

*„Dolgozni csak pontosan, szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
úgy érdemes.”
(József Attila)*

Szabolcs megyében, Vencsellőn született Tóth Károly és Kotricz Margit házasságából. Szülei földműveléssel foglalkoztak, kemény munkával tudtak három gyermekük és maguk számára megélhetést biztosítani. Általános iskolai tanulmányait szülőhelyén, középiskoláit Nyíregyházán, az Állami Középfokú Tanító-képzőben végezte kitűnő eredménnyel (1957). Gyakorlóéveit a **magyi általános iskolában** töltötte, majd képesítő vizsgát tett, és tanítói oklevelet szerzett (1958). A katonaság után évekig a **balsai**, ezt követően a **vencsellői általános iskolában** dolgozott.

1963. augusztus 3-án házasságot kötött Héri Éva tanítónővel, aki céljai megvalósításában mindvégig támogatta. Két gyermekük született: Marianna (1966), aki neurológus orvos lett, és Benjámin (1968), aki biológia–testnevelés szakos tanári diplomát szerzett. Gyermekei később négy unokával ajándékozták meg: Réka (1995), Balázs (2003), Lili (2010), Gergő (2016).

Felvették az Egeri Tanárképző Főiskola testnevelés–biológia szakára, ahol 1966-ban tanári diplomát kapott. Az önképzésre a későbbiekben is nagy gondot fordított, így a Testnevelési Főiskolán egy évig tartó komplex továbbképzésen vett részt, valamint atlétika (1973) és röplabda (1986) sportágból szerzett edzői diplomát. 1966-tól a **vencsellői gimnáziumban** folytatta munkáját. Az itt töltött időre így emlékezett vissza: *„Vencsellőn 1963-ban indítottak gimnáziumot. Én három évvel később kerültem oda. Egyedül itt tanítottam biológiát és testnevelést egyszerre. Egy kicsi gimnázium volt, kevés diákkal és még kevesebb tanárral. Minden diákot jól ismertünk, tudtuk milyen a családja, milyen problémái vannak, s ahol kellett és tudtunk, természetesen segítettünk. Soha nem fordult meg a fejemben, hogy esetleg rosszul választottam. Természetesen nem egyszer lett volna lehetőség arra, hogy váltsak, és egy teljesen más munkakörben tevékenykedjek, de én mégis maradtam. A szép emlékek, a diákok, akiket megismertem, és kikerültek a kezeim közül azok, akikből testnevelő tanár vagy élsportoló lett, mind mutatják, hogy jól választottam.”*

Tanítványai szerették, tisztelték. Nagy lelkesedéssel építették közösen a versenyzésre is alkalmas sportpályát az iskola udvarán. Kiemelt területként kezelte az atlétikát és a leány röplabdát, ezekben tanítványai szép eredményeket értek el. Szabadtéri sportünnepélyek, dísztornák, nyári táborok, sok élvezetes röplabdamérkőzés és egyéb versenyek tették feledhetetlenné az ott töltött időt.

1978-ban kérték fel testnevelésből vezető szakfelügyelői feladatra, melyet 17 éven át látott el. Óralátogatásait a segítőkészség jellemezte, kritika mellett dicséretet is mondott, szükség esetén bemutatóórát tartott. Jó volt a kapcsolata a hozzá tartozó szakfelügyelő kollégákkal, segített a tanmenetek, rajzos óravázlatok, helyi tantervek elkészítésében. Működése alatt nőtt a tornatermek, szabadtéri sportlétesítmények száma, és emelkedett a szakos ellátottság. Vallotta, hogy a testkultúrát az általános műveltség szerves részévé kell tenni. Többször tett javaslatot „Jó tanuló, jó sportoló” cím elnyerésére. Véleménye szerint a mozgás megszerettetésének különös jelentősége van a 6–10 éves korosztály személyiségfejlesztésében, emiatt tartotta szükségesnek a mindennapos testnevelés bevezetését, főként az alsó

tagozatban. A sportági iskolák fejlesztésével segítette a tehetséggondozást. „*Ahol van lehetőség (uszoda), ott minden gyermek tanuljon meg úszni*” – tűzte ki célul. Videóanyag, oktatófilm készítésében vett részt torna, atlétika és labdajátékok sportágakból. Gyakran látott el lektori feladatokat, minisztériumi felkérésre elvégezte az 1978-as testnevelés tanterv korrekcióját is. 1981-ben az Úttörő Olimpia valamennyi döntőjét Nyíregyházán rendezték meg a szakfelügyelők segítségével és sok társadalmi összefogással, sikeresen. 1979-ben a vencsellői gimnázium megszűnésével a család **Nyíregyházára** költözött. Ekkor került a **9-es számú Általános Iskolába** (ma Arany János Gimnázium és Általános Iskola), melyet testnevelésből megyei „bázisiskolaként” tartottak számon. Időközben az iskola profilja megváltozott, 1989-ben elindult a négyosztályos, majd 1991-ben a nyolcosztályos gimnáziumi képzés. Kiemelt területként kezelte itt is a leány röplabdát.

A 9. sz. Általános Iskola röplabdacsapatával

Gyermekkorától kezdve kötődött a sporthoz, különösen a labdarúgást szerette. Kezdetben tagja volt, később edzője lett a vencsellői futballcsapatnak. Tanítványára, Pásztor Józsefre mint tehetséges játékosra felfigyeltek, és a legmagasabb osztályú békéscsabai együttesbe szerződtették. Pásztor József nagyon jó középpályás volt, akiről Szigeti Csaba könyvet is írt *Pásztor* címmel. Az itt helyet kapott interjúban a következőképpen jellemezte tanítványát Tóth Károly: „*Szerencsés ötvözete volt a tehetségnek és a szorgalomnak. Hiszen hányan elkallódtak már ebben a magyar sportban, akik »csupán« tehetségesek voltak!? Pásztor a szorgalma és a veleszületett adottsága miatt technikailag szinte tökéletes volt. Ez az, amire azt mondják, ezt nem lehet tanítani. Elképesztő játéktudás volt. Élvezte a játékot.*” A tiszteletpléйдány első oldalán ez olvasható: „*E kötetet a kiadó – a szerző kérésének eleget téve – a köszönet és a tisztelet jegyében mint egyedi, névre szóló kiadványt Tóth Károly számára nyomtatta és köttette.*”

Szondy György, a 9. sz. Általános Iskola nyugdíjas igazgatója így emlékezett meg Tóth Károlyról: „*1979-ben mint vezető szakfelügyelő került iskolánkhoz. Bár hetenként csak két napot tartózkodott ott, gazdag tapasztalatával megnyerte a kollégák bizalmát, jól beilleszkedett a tantestületbe. Az iskola vezetése igényelte szakmai tudását a testnevelés tagozat megszervezéséhez. Közreműködött a programok összeállításában, a sportági profilok kialakításában, a női röplabda sportág meghonosításában. Segítését felhasználva sikerült előremutatóan megszervezni egy másfél ezres gyermekcsoport testi nevelését, sporttehetségek kiválasztását. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a leány röplabda házi bajnokságok megszervezésében, valamint a diákolimpiákra való felkészítésben, melynek országos elődöntőjébe, ill. döntőjébe csapatával rendszeresen bekerült. A helyi sportegyesület számára folyamatosan biztosította az utánpótlást. Az iskola az ő tevékenységének ideje alatt elindította a gimnáziumi képzést, az országban elsőként a nyolcosztályos gimnáziumot. A tantárgyi program összeállításában vezető szerepet játszott. A tantestületből szervezett csoportnak aktív résztvevője volt, az általa szerkesztett testnevelési programot az Országos Pedagógiai Intézet elsőként hagyta jóvá. Az Arany Diáksport*

Egyesület megszervezésének lelkes résztvevője volt. Kiemelkedő tudása, tekintélyt parancsoló megjelenése nagy nyereség volt az iskola számára. Munkáját mindvégig a következetesség, a tökéletességre való törekvés jellemezte. Gyermekszeretete példamutató volt.”

Munkáját megbecsülték, szakmai elismerésként többször részesült *kitüntetésben*: Testnevelés és sport érdemes dolgozója (1973) • Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1977) • Miniszteri dicséret (1981) • Kiváló munkáért (1986) • Mindennapi testedzésért kitüntető emléklap (1989) • Pedagógus Szolgálati Emlékérem (2001).

2001-ben ment nyugdíjba, de néhány évig még kis órászámban tanított. Ettől kezdve több időt szentelhetett hobbijának, a kertészkedésnek és szeretett unokáinak. 2009-ben súlyos betegségeen esett át. A gyógyulásban nagy akaratereje segítette. 2018 áprilisában viszont elérte az a betegség, amelyet már nem sikerült legyőznie. 2018. július 29-én távozott el az élők sorából. Nyíregyházán temették el. Tanítványai, családja, kollégái őrzik emlékét.

Felesége,
TÓTH KÁROLYNÉ HÉRI ÉVA
Nyíregyháza

TÖRÖK ISTVÁNNÉ Gugola Gabriella (Újkér, 1933. 04. 12. – Sopron, 2009. 04. 10.) általános iskolai tanár

Újkéren született kisparaszti családban. Édesapja, Gugola János mezőgazdasági munkás, ezermester volt. Nemcsak a mezőgazdasági eszközök javítását vállalta, de gyermekei számára formás játékeszközöket (szekér, talicska, baba) faragott, amelyeknek azok jobban örültek, mintha boltban vásárolt játékokat kaptak volna. Édesanyja, Horváth Teréz a családjáért rengeteget dolgozó, ügyes, jól sütő-főző asszony volt. A szülőknek két gyermekük született: Gabriella és nővére, Irén. A család nem tartozott a jómódú családok közé, rengeteget dolgoztak, bér munkát is vállaltak – különösen nyáron, aratás idején. Ilyenkor a lányok segítségére is szükség volt.

Gabriella elemi iskoláit szülőfalujában kezdte. Az iskolában összevont tanítás folyt alsó és felső csoportban. Szeretett iskolába járni, szerette osztálytársait, szívesen töltötte velük szabad idejét, támogatta gyengébben tanuló barátnőit, együtt tanult velük. Attól a pillanattól kezdve, hogy megismerte a betűket, szívesen és nagyon sokat lapozta a könyveket. Sokszor mesélte, hogy szülei nem engedték este olvasni, mondván: sok áram fogy. Ezért ő az ablak mellett, az utcáról bevilágító lámpa fényénél olvasgatta kedves verseit, regényeit. Maga is próbálkozott írással.

Az iskolai tantárgyak közül a magyar és a történelem tantárgyakat szerette, de eredményei a többi tantárgyból is jók voltak, ezért tanítója továbbtanulásra ösztönözte. Szülei anyagi helyzetük miatt kezdetben nem szorgalmazták továbbtanulását, de a tanító úr hosszas rábeszélésére megadták a lehetőséget számára, hogy mint magántanuló beiratkozzon a Csepregi Polgári Iskolába. Itt is szép eredményei voltak, így a szülők már nem zárkóztak el a további taníttatástól.

Tanulmányait a soproni József Attila Általános Leánygimnáziumban folytatta, ahol kitűnő tanárok egyengették tovább útját. Bejáró tanuló lett, ami nem kis erőt, akaratot kívánt,

hisz télen-nyáron, sárban-hóban naponta gyalogolnia kellett a falutól 2 km-re fekvő vasútállomásra. Mindezen megpróbáltatások ellenére panasz és hiányzás nélkül járt be az iskolába. A gimnáziumi évek alatt életre szóló barátságokat kötött.

Ekkor érlelődött meg benne az az elhatározás, hogy érettségi után a tanári pályát választja. Elhatározásában nagy szerepet játszottak tanárai, különösen osztályfőnöke, dr. Németh Sára. Az érettségi után búcsúzott Soprontól, s beiratkozott a budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola magyar szakára, melyet 1955-ben jeles eredménnyel elvégezett.

Pályáját gyakorló pedagógusként **Kisfaludon** kezdte. 1955. július 15-e mérföldkő volt az életében, ekkor kapta meg kinevezését a **Sopronkövesdi Általános Iskolába**. Erre a napra így emlékezik vissza: *„A vonatról leszállva kerestem az iskolát. Felém intett a templom tornya, tudtam, hogy templom és iskola együvé tartozik. Dobogó szívvel nyitottam be, de a kedves fogadtatás – igazgatóm, Rupf László és kollégáim részéről – hamar feloldotta bennem a feszültséget. Úgy éreztem, hogy itt megvalósíthatom mindazt, amire készültem, s amit Gyergyai Albert szavai méltóbban fejeznek ki helyettem: »A jó tanár nemcsak pedagógus, hanem kertész, filozófus, esztétikus, lélekbúvár és mesterember egy személyben, s nem csak tudását közvetíti – bár az sem kevés –, hanem példát ad, jellemet formál, ültet, gyomlál, olt és szemez, mint a kertész, életet visz a könyvekbe, a könyveken keresztül a tanításba, állandó eleven hidat épít az eszmény és a mindennap, az elvontság és tapasztalás közé.« Így ebben a szellemben kezdtem el munkámat, a tanítást.»*

Óriási hittel, akarással tanított váltakozó munkarendben délelőtt, délután. Élt benne a hit, a vágy a szebb, a jobb után. A tanítás mellett figyelt a tanulók szabad idejének hasznos, kellemes eltöltésére is. Kirándulást szervezett a falut körülvevő csodálatos erdőbe, mesélt az állatokról, madarokról, virágokról, ezt diákjai szíjjátva hallgatták. Meglátogatta otthonukban a tanulóit, elbeszélgetett a problémákról, tanácsot adott, segített ott, ahol arra szükség volt. Márk Istvánné, volt kolléga így nyilatkozott róla: *„A gyermekek iránti szeretet, jóindulat volt nevelésének legfontosabb eszköze. Szinte a gyermekek lelkébe látott, s ők bizalmat éreztek iránta, mert szeretete megfelelő szigorral, következetességgel párosult. Diákjait hibáikkal együtt, feltétel nélküli hittel fogadta el. Felismerte a tehetséget, utat mutatott annak kibontakozása felé.»*

A literatúra szerelmeseként óráin és azon kívül is igyekezett az irodalom szépségeinek, embert formáló értékeinek megismerésére nevelni tanítványait. Diákjai részt vettek szavalóversenyeken, irodalmi színpadi bemutatókon. Pedagóguspályájának legnagyobb öröme az a hat tanítvány (*Bokor József, Fülöp Irma, Horváth Eleonóra, Horváth Jenő, Maráz Rita, Török Ildikó*) volt, akik a magyar szakos tanári pályát választották.

A falu életének minden ünnepét kedvessé, meghitté varázsolta tanítványaival. Téli délutánokon színdarabokat tanított, ezeket diákjai a helyi kultúrotthonban adták elő. Népi táncot, népi hímzést, varrást tanított, könyvtárat vezetett. Valamennyi előadott színdarabot nagy érdeklődés, többszöri ismétlés és elismerés követte.

Hittel, szeretettel és alázattal végezte munkáját.

Horváth Eleonóra, volt tanítványa így emlékszik vissza: *„Kis falusi iskola volt a miénk. Az 1970-es évek elején kezdtem koptatni padjait nagy rácsodálkozással a világra, a betűkre és számokra, társaimra és tanítóimra. Az alsó tagozatból irigykedve figyeltük a »nagy« fel-sősöket, akik már ki tudja, milyen nagy tudományra tettek szert, s kíváncsi tartózkodással a számunkra szinte óriásnak tetsző tanár néniket és bácsikat, akik kellő komolysággal és határozottsággal irányították iskolai életünket.*

Török tanár néni egyenes, magas termete, erős, de kedves »mélybarna« hangja

Kollégák és tanítványok körében szeretett könyvtárban 2002. (balról a második)

összetéveszthetetlen volt bárki máséval. Jól emlékszem, amint a szünetekben fehér köpenyében sétálgatott az udvaron a rohangáló, önfeledten játszadozó, szeleburdi gyermekcsereg között, szemét rajtuk tartva, velük beszélgetve.

Tiszteletet parancsoló megjelenése gyermeki szorongással töltött el, de nagy várakozás is volt bennem, hiszen tudtam, hogy a magyar irodalmat és nyelvtant ő tanítja a felsősöknek.

Ötödikes »nagylányként«
kis megilletődöttséggel léptem be a

magyarterembe, ahol érdeklődve fürkésztem a falakon sorakozó portrékat a magyar irodalom nagyjairól, s ahol a terem telis-tele volt az ő életútjukat bemutató tablókka, könyvekkel, versidézetekkel. Ez hát a tanár néni »birodalma« – gondoltam, hát itt vagyok végre, jöttem megismerni mindnyájukat, megtanulni és elszavalni költeményeiket!

S a »birodalom« titkai sorra feltáruultak előttem a következő négy évben. Tanár néni – így szólítottuk őt – világos magyarázatával, tiszta, érthető beszédével, élvezetes előadásmódjával szinte észrevétlenül tanította meg nekünk a legnehezebb verseket, bonyolult cselekményű regényeket, összetett nyelvtani szabályokat. Megtanította szeretni a könyveket, felismerni az olvasás örömét és gyakorlatban alkalmazni a helyesírási szabályokat. Szeretni, tisztelni és ápolni az anyanyelvünket. Számos verset mondhattam el az ünnepségeken az ő instrukciói alapján. Vele jártunk színházba, s még cukrászdába is elvitt minket az előadás előtti szabad időben. Milyen nagy élmény volt a közös vonatozás, színházlátogatás! Sokat beszélgetett velünk, közben nevelt is! Szeretettel emlékszem a vele folytatott beszélgetésekre, melyek során mondanivalóját kifejező, élénk barna szemével, nyílt tekintetével kísérte.

Sokat tett az iskola korszerűbbé tételéért. A magyarterem mellett megnyílt a könyvtár, mely iskolai viszonylatban tekintélyes méretűnek számított több száz kötetével. Néprajzi érdeklődéséből fakadóan létrehozta a kis falumúzeumot, melyet a községben fellelhető régi használati tárgyakból állított össze. Magam is ott láttam először tilolót, szövőszéket. Sokoldalúságát az is mutatja, hogy egyes technikaórákat ő tartott meg a lányoknak, s mi boldogan hímeztük a kiskendőket, kötényeket, zsebeket az útmutatásai szerint. Ma is örööm ezeket az első próbálkozásokat.

A Sopronkövesdi Általános Iskolában a tanítási napok közös szavalattal kezdődtek: Szózat – írta Vörösmarty Mihály. Hazádnak rendületlenül / Légy híve, ó magyar (...) – harsogta a gyermekcsereg minden reggel az első két versszakot.

»Tanár néni, kérem« – tanultam meg tőle ezt a megszólítási formát – a mai napig nem felejtve. S ez a formula egyszerűen megtanított viselkedni is.

Gabi néni az idétlen viselkedést és az ostobaságot nehezen tolerálta, de a szorgalmat, tudást mindig bőségesen jutalmazta – osztályzattal, dicsérő szóval s év végén jutalomkönyvekkel. Ez utóbbiak – az első oldalakon található szép írásával – ma is a polcomon sorakoznak, legkedvesebb közülük a József Attila-kötet. A gimnáziumban jól »megéltem« a tőle kapott biztos alapokból, könnyű volt ezekre építkezni. Ezután egyenes út vezetett a tanárképző főiskola magyar–népművelés szakára, a képzés végén pedig kéthetes tanítási gyakorlatom

keretében már mint kollégának igyekezett átadni pedagógiai tapasztalatait, tanítási fortélyait; megmutatni azt a hitet, szeretetet és alázatot, amellyel egész életében végezte munkáját.” Tanítványaival a falusi házakban talált régiségeket, bútorokat, szőtteket stb. összegyűjtötte, s belőle helytörténeti kiállítást hozott létre, ami azóta is megtekinthető.

Raffai Balázs, egykori diák a lucázási népszokás felelevenítésével kezdi a *Gabi néni „hangja”* c. visszaemlékezését: „»Luca, Luca kity-koty, tojjanak a tiktyok, Luca, Luca kity-koty, galagonya kettő, három! (...) Szekerüknek kereket, hordójuknak feneket, Hogy szegény lucázók, ihassanak eleget! Dicsértessék a Jézus Krisztus! Mindörökké! Amen.«

Alig érek a végére, gyermekeim kérésére máris kezdek elölről a lucázás ismert rigmusát. Megint nekifogok, és közben észre sem veszem, milyen egyszerűen törnek elő a rímek. De honnan jön ez a versike, és hogyan élhet olyan erősen az emlékezetemben, hogy szinte maguktól jönnek a sorok, egyik a másik után? Mintha nem is én mondanám! Szinte hallom a belső hangot valahonnan mélyről, régről, de határozottan. Egy hangot, amely elevenen él bennem, és amely őszinte melegségével költözött belém, és sokakba: mindazokba, akik négy éven át gyönyörködhattunk benne nap mint nap.

Ezen a hangon hallottuk először, hogyan lett Kukorica Jancsiból János vitéz, és ezen a hangon szólt hozzánk Exupéry kis hercege is. Ez a kedves hang a legnagyobb alázattal hozta elénk a magyar és a világirodalom remekeit. Olyan odafigyeléssel és beleéléssel szólaltatta meg a papírra vetett sorokat, hogy egyszerűen odaképzeltük magunkat a hősök helyébe. Ez a hang vezetett minket négy éven át a mesék birodalmába olyan gyengéden, hogy szinte észre sem vettük, amikor mi lettünk a farkassal viaskodó Toldi vagy a szerelmes Tünde. Együtt törtünk borsot a török orra alá Sárközivel, és haltunk meg egymásért Baradlayként. Minden megelevenedett számunkra. Megsírattuk Nemecseket, csodáltuk Tímár Mihályt. Olyan határozottan vezetett minket a hang, hogy mindig tudtuk, merre járunk, és biztonságban érezhettük magunkat. Csodákról mesélt, de úgy érezhettük, velünk történik mindez. Ilyenkor »varázskör teremődött« a hang köré, és mi átváloztunk. Jól tudta, kinek mi a bánata, egyenként gyógyította lelki sebeinket a mesékkal. Kinek-kinek a bajára való írt adta.

A hang Gabi néni hangja volt.

Megértette velünk édes anyanyelvünk konok szabályait is, elhittük, hogy a világ legszebb nyelvét beszéljük. Örök védelmezőjeként megtanított a magyar nyelv tiszteletére és ápolására.

Máskor meg játékra hívott, egy ősi, komoly játékra. Hiszen az őseinktől örökölt játékokat komolyan kell venni. A közben már ébredező számítógépes világban mi így ismertük meg a pilínckázás és a csigahajtás »tudományát«. Csokorba gyűjtve elevenítettük fel könnyes szemű nagyszüleinknek gyerekkoruk emlékeit.

Biztatására »kiskacsóinkat tettük össze szépen«, majd gyertyát gyújtottunk az adventi koszorún. Voltunk pásztorok a betlehemi jászolbölcső előtt, ráztuk a láncos botot a csodaszarvas legendáját regölve, és híven szolgáltuk Szent Gergelyt. Lassanként ismertük meg és szívtuk magunkba nemzeti kultúránk örökségeit, és tudtuk, hogy egyszer majd nekünk is tovább kell adnunk olyan tisztán, ahogyan azt mi kaptuk, olyan természetesen, magától értetődően. Úgy, ahogy az a kedves, régi hang, Gabi néni hangja mindezt belénk csepegtette.” Volt kollégája, *Márk Istvánné* szerint „(...) szakmailag alaposan felkészült, naprakész ismeretekkel az információk lényegét, összefüggéseit megláttató, szemléletet adó hiteles pedagógus volt. Hivatásának megfelelően egész egyéniségével nevelt és tanított. Tevékenységét cél tudatos szigor, emberség és jóindulat határozta meg. Így vált példaképpé nemcsak az iskola, hanem a tágabb közösség, a község életében is.”

Gazdag pedagógusi tevékenységét több elismeréssel jutalmazták: Oklevél a közmű-

velődésért (1980) • Kiváló Munkáért (1988) • Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1992) • Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1995).

Gabi néni 40 év aktív szolgálat után 1995 júliusában nyugdíjba ment. Együtt tanított férjével, Török Istvánnal, aki 1969-től nyugdíjba vonulásáig a sopronkövesdi iskola igazgatója volt.

Ötvennégy évet töltött a faluban, ahol pályafutását kezdte. Szép, tartalmas élete folyamán mindig érezte tanítványai, kollégái szeretetét, megbecsülését: hiszen egész generációkat, nagyanyákat, nagyapákat, anyákat, unokákat tanított. Sopronkövesd Önkormányzata 2002. március 7-én érdemei elismeréseként a falu díszpolgárává választotta.

„Egész élete, tevékenysége, munkája példaértékű lehet a mai pedagógustársadalom számára is” – mondta Kovács Andrásné, volt kollégája.

2009. április 10-én gazdag, tevékeny, másokat szolgáló élete kialudt. Temetése napján Sopronban hatalmas tömeg kísérté utolsó útjára a sopronkövesdiek szeretett tanár nénijét.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2011-ben, a *„Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében”* című emlékkönyvsorozat IV. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléki!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Összeállította:

GÖDÉNÉ DR. TÖRÖK ILDIKÓ

Sopron

TÖZSÉR JÓZSEFNÉ Kabafalvi Judit (Ibrány, 1932. 07. 29. – Kaba, 2018. 12. 22.) tanító, napközis nevelő

*„Én azt hiszem, annál nincs nagyobb öröm,
mint valakit megtanítani valamire, amit nem tud,
és nagyobb jótevékenység sem.”*
(Móricz Zsigmond)

Ilyen egyszerűen és tömören fogalmazott Móricz Zsigmond, mégis magában hordozza ez a mondat egy kiváló pedagógus, Jutka néni teljes pedagógiai hitvallását. Mondhatom azt, hogy életét is, mert mindig szerény ember volt, aki igényes önmagára, a munkájára. Arra törekedett, hogy a tanítás mellett nevelje is a gyerekeket a helyes viselkedésre, udvariasságra, a munka szeretetére, önfegyelmre és a szép környezet kialakítására, annak gondozására.

Édesapja, Kabafalvi Márton a termelőszövetkezet dolgozója, majd nyugdíjasa volt, édesanyja, Salánki Etelka a háztartást vezette. Két lányuk született, a kisebbik a Judit nevet kapta. Még csak hároméves volt, amikor a család Kabára költözött. Itt járt elemi, majd általános iskolába. 1949-től 1953-ig a debreceni Pedagógiai Gimnáziumban tanult, és a Tanítóképző Intézet növendéke volt. Itt érettségizett 1953-ban. Gyakorlóéveit az 1953/54-es tanévben a Felső-Józsai Állami Általános Iskolában töltötte, és 1954 nyarán képesítővizsgát tett a Tanítóképző Intézetben. 1954. október 15-től 1957. április 1-ig nem volt munkaviszonyban, de már 1953 óta tagja volt a Pedagógus Szakszervezetnek.

1954-ben férjhez ment Tözsér Józsefhez, aki a kabai Vörös Csillag Tsz dolgozója volt. 1956-ban született meg egyetlen gyermekük, Judit nevű kislányuk, aki így írt édesanyjáról:

„Csodás anya, még csodásabb nagymama, és a legcsodásabb dédmama volt. Minden cselekedetét alárendelte a családnak. Büszke volt az unokája, Réka sikereire. Örült, hogy részese lehetett a dédunokák életének születésüktől fogva. Mindig tűzött ki maga elé újabb és újabb célokat, hogy mit szeretne még megélni: unokája diplomájának megszerzését, dédunokái születését, hogy őket megtaníthassa írni, olvasni. Életének utolsó percéig mindent megbeszéltünk vele, és hallgattunk okos tanácsaira.”

Az 1964–65. tanévben 4. osztályos osztályfőnök

1957. április 1-jén kezdett tanítani a **kabai Állami Általános Iskolában**, és szinte ezzel egy időben kezdte el a gazdaságfelelősi feladatok végzését a helyi szakszervezetben. Hamarosan tagja lett a Járási Szakszervezeti Bizottságnak. Munkájáért 1981-ben megkapta a Szakszervezeti Munkáért bronz fokozatát.

A pedagógusi pályája során Kabán Nyilas Viktor volt az első igazgatója, aki a kezdeti nehézségekről is írt a minősítésében. Rávilágít arra, hogy „jó képességű nevelő”, akitől többet vár el a továbbiakban. „Különösen földrajzból mutat osztálya alapos tudást. Írásbeli munkája osztályának a IV. osztályok között a legjobbnak mondható.”

1964-ben már Sári Gusztáv igazgató úr minősítette Jutka néni munkáját ekképpen: „Óráira gondosan készül, nevelésközpontú munkára törekszik. Osztálya rendes, fegyelmezett, tiszta, tanulmányi munkájuk jól megalapozza a felső tagozati követelményeket. (...) Szerényen, pontosan és kifogástalan minőségben látja el szakszervezeti gazdaságfelelősi munkáját.”

1967-ben dr. Szécsi Pál igazgató véleményét olvashatjuk: „Gondosan előkészített bemutató tanításain túl is minden óráján tudatos készségfejlesztés folyik. Példát ad arra, hogyan lehet a tanóráit úgy megszervezni, hogy azon a hátrányos helyzetben lévőekkel helyes arányban és kellő differenciáltsággal foglalkozzék.”

Minősítés-kiegészítésből való ez az idézet, amely 1975. június 11-én kelt Nyakó János igazgató úr tollából: „3., 4. osztályban tanít szívesen és eredményesen. Tanítványai megalapozott ismeretekkel, készségekkel, neveltséggel kerülnek fel a felső tagozatba. Sikeresen alkalmazza a korszerű eljárásokat. (...) Mint a kis munkaközösség vezetője, a feladatokat eredményesen valósítja meg csoportjával.”

Csiha Gáborné igazgatónő is elismeréssel írt Tözsér Józsefné munkájáról 1979 júliusában: „Kiemelkedően eredményes munkát végző nevelő. Óráira nagyon gondosan, pontosan tervez, azt nagyfokú tudatossággal hajtja végre. Ebben az évben az első osztályban az új tantervvel dolgozott, nagy szakmai felkészültségét és jó gyakorlatát a szakfelügyelet is elismerte.”

1980-ban Kiváló Munkáért szakmai kitüntetésben részesült. Az 1984/85. tanévtől kérésére napközis nevelőként dolgozott. Ebben a munkakörben is megállta helyét, segítette a fiatal kollégáit a nevelő-oktató munkájukban. 1988. augusztus 31-én nyugdíjba vonult, de még helyettesítő nevelőként dolgozott 1990. július 15-ig.

Egyik tanítványa, **Turcsán Mihályné Borbély Éva** így emlékezik kiváló tanítójára: „A 70-es években jártam általános iskolába. Jutka néni volt, aki a legelső napon megfogta a kezemet,

és négy éven keresztül végigvezetett az alsós évfolyamokon. Nincs egy konkrét élményem róla, valószínűleg egyetlen nagy élmény volt az együtt töltött négy év. Nem emlékszem, hogy valaha is felemelte volna a hangját, kedves mosolya, féltő törődése mélyen megmaradt bennem. Ha azt a szót hallom: tanító néni, minden alkalommal az ő arca jelenik meg előttem. Később sem szakadtunk el egymástól. Bármikor találkoztunk, őszinte érdeklődéssel kérdezett, jó volt vele beszélgetni. Nagyon szerettem őt. Valószínűleg az ő egyéniségének, derűs természetének, szeretetteljes gondolkodásának is része volt abban, hogy a pedagóguspályát választottam.”

Lente Györgyné Csukás Ilona is szeretettel gondol a tanító nénire: „1966–1968 között 3-4. osztályos voltam, amikor Jutka néni lett a tanító nénim. Nagy szeretettel emlékszem vissza azokra az évekre. A Turóci-iskolába jártunk, ahol csak a mi osztályunk volt. Termünkét szebbé varázoltuk virágokkal Jutka néni vezetésével. Nagyon szerette a virágokat. Az osztálytermünkben az ablakpárkányon több cserepet is gondozgattunk. Hosszú percekig tudott mesélni róluk, gyönyörködött bennük. A lakását is nagyon sok virág díszítette. S ugye tudjuk: Ki a virágot szereti, rossz ember nem lehet. Talán én is tőle örököltém a virágok szeretetét.

A 8. osztály elvégzése után ötévente rendszeresen megszerveztük az osztálytalálkozót. Jutka néni mindegyiken ott volt. És nemcsak hogy ott volt, hanem úgy tűnt, mintha fel is készült volna minden diákjából. Őszinte érdeklődéssel fordult mindegyikünk felé. Az utolsó osztálytalálkozónkra már nem tudott eljönni. Nem gondoltuk, hogy ilyen nagy a baj. Ezután is megtartjuk a találkozókat, de már nem lesz ugyanolyan, mint vele volt.”

Szentjóni Lászlóné Bíró Margit képesítés nélküli nevelőként kezdett dolgozni a kabai iskolában. Azóta is hálás a sorsnak, hogy olyan munkaközösségbe került, amelyben szakmailag is és emberileg is kiváló emberek vették körül. Köztük volt Jutka néni is. Ebben az időben közösen készültek az egy évfolyamon tanítók a következő napra, ebben a formában is igyekeztek átadni tudásukat egymásnak. Így írt erről Margó: „Az óralátogatás és a közös órára való felkészülés során ismertem meg Jutka nénit, kiváló egyéniségét és hivatástudatát. A gyerekek érkezésükkor a tanító néni elé álltak és üdvözölték. Jutka néni a gyerek szemébe nézett, és azt mondta: »Megjöttél, drágám«, és megsimogatta a karját. Kölcsönös volt a tisztelet tanár és diák között. Órái nyugodtak, barátságosak voltak. A gyerekeken nem volt nagy nyomás, meghagyta gyerekkorukat. Differenciálással és felzárkóztatással mindenkiből kihozta a maximumot. Az óra minden percét hasznosan töltötték. Megszerettette az olvasást tanítványaival. A padokban ott lapultak a mesekönyvek, melyeket bármikor elővehettek a gyerekek, ha elvégezték a feladatokat, de jutalomképpen is sokszor olvasott nekik mesét.

Az írás, olvasás és a matematika tanítása mellett nagy hangsúlyt fektetett a nevelésre és az illemtudó viselkedésre is. Egymás segítésére, elfogadására és csoportokban való együttműködésre tanította őket. Kiegyensúlyozott, jól nevelt, nyugodt gyerekeket adott át a második osztály végén. Jó volt tőle osztályt átvenni. Ebben is volt szerencsém, amikor 3–4. osztályosokat tanítottam. Egy másik alkalommal negyediktől nyolcadikig lehettem az osztályfőnöke a tőle kapott osztálynak. Jutka néni egész személyiségével nevelt. Örök fiatal, vidám és sok-sok szeretetet sugárzó személyiség, egyszerű és ezek által nagyszerű ember volt. Nagyon sokat tanultam tőle a szakmából és emberségből is. Hálás szívvel emlékezem rá.”

Én, az arcképvázlat írója, 1980-ban kerültem az iskolába mint kezdő tanító. Nem dolgoztunk egy évfolyamban Jutka nénivel, de tiszteltem és felnéztem rá mint tanítóra és emberre. Határozott, halk szavú és következetes volt mindenben. Szolid elegancia jellemezte öltözködését, viselkedését. Mindig szerettem vele beszélgetni, véleményét szívesen meghallgattam. Intézményvezetőként többször megkerestem a nyugdíjas éveiben is, mert az iskolatörténet emlékezetben tartása és tartatása számára is fontos volt. A Pedagógusok arcképcsarnoka köteteit

szerette, amiket eljuttattam hozzá, elolvasta, és a kötetek kiadását nagyon fontosnak tartotta. Az ő javaslatára írtam meg Nagy Miklós művelődésügyi miniszter arcképvázlatát. (*Pedagógusok arcképcsarnoka*. 2017) Ekkor már nem szeretett eljárni otthonról, de szeretett, ha ellátogattak hozzá pedagógustársai. Néhányszor én is élvezhettem társaságát. Számomra kellemes és fontos beszélgetések voltak ezek, mindig úgy éreztem, hogy megint tanultam valamit.

Erdős Sándorné Marika néni így emlékezett meg Jutka néniről 2019. januárjában a Nyugdíjas Pedagógusok Klubjában: „A karácsony előtti napok szomorú eseménye volt, hogy itt hagyott bennünket klubunk legidősebb tagja, egyik alapítója, Tőzsérné Kabafalvi Jutka. Egy évvel ezelőtt még eljött hozzánk, de most már mindörökre hiányozni fog nekünk. Nyugodt, derűs egyéniségével példát mutatott, hogyan viseljük el türelemmel sorsunk rossz fordulatait. Jutka hivalkodás nélkül viselte a jót, és bölcsen, lázadás nélkül a rosszat. Mind ott voltunk, mikor a tiszteletes úr ismertette Jutka életútját, amelyhez csak egyéni látásmódunkat és szakmai ismeretünket tehetjük.

Az én emlékeimben él sietős, apró lépésű járása, szolid öltözködésének kékeszürkéje. Kettőnk szakmai útja egyszer találkozott. Az utolsó saját osztályom, akiket egy kolléganő betegsége miatt negyedik osztályban kaptam, Jutka alapozásával. Tíz kitűnő és jeles tanuló volt köztük. Ilyen színvonalon tanított iskolánkban több mint 33 éven át. Mondhatom, hogy minden tizedik kabait ő tanított meg írni, olvasni, számolni és az alapvető társadalmi beilleszkedésre.”

Moldova György írónk így határozta meg a sikeres embert: *„Az ért el igazi sikereket, aki jól élt, gyakran nevetett, sokat szeretett, elnyerte okos emberek tiszteletét, a gyermekek vonzódását, aki külön világot hagyott itt, mint amit ő talált születésekor, aki mindenben a jobbat kereste, és ő is a legjobbat adta magából.”*

Jutka néni nem nevetett, csak mosolygott, de bátran állítom, hogy sikeres ember volt. Tisztelettel és szeretettel őrizzük emlékét a szívünkben.

VÁRADI ISTVÁNNÉ
címzetes főigazgató
Kaba

DR. WOLFRAM TÜRKE (Oberlungwitz [Németország], 1927. 04. 17. – Auerbach [Németország], 2018. 04. 20.) professzor, Dr. SC. habil. főiskolai tanár

„Azért vagyok pedagógus, hogy a természetnek nyers gyémántját, szép vigyázattal, csendben csiszoljam kristályba!”
(Németh László)

A Nyíregyházi és az Auerbach Tanítóképző Intézetet 1965 óta sokszintű és sokszínű partnerkapcsolat, tudományos és baráti szál kötötte össze. Ezt a tartalmas, tartós kapcsolatot folytatta és mélyítette a Tanítóképző utódintézménye: a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola (BGYTF).

Az együttműködési szerződést 1965-ben magyar részről Adriányi László, a Nyíregyházi Tanítóképző Iskola igazgatója, német részről dr. StR. Heinz Roscher Intézetvezető igazgató írta alá. A két intézmény közötti kapcsolat az évtizedek során a kutatás, a tudomány, a barátság és a pedagógia terén egyaránt bővült és erősödött. Megbízható támogatóknak

bizonyultak a BGTF részéről az Intézmény főigazgatói: dr. Margócsy József, dr. Cservényák László és dr. Székely Gábor, az Auerbach Tanítóképző Intézet részéről dr. Gerhart Schramm intézetigazgató és dr. Wolfram Türke a matematikai szakcsoport igazgatója. Kezdeményezések sora bomlott ki az alsó tagozatos képzés területén. Később az újonnan megalakult Német Nyelvi Tanszék támogatójaként is jó barátnak és mentornak bizonyult a partnerintézet.

A kapcsolat elmélyülésében mindvégig fontos szerepe volt Wolfram Türkének, aki országhatárokat átlépő tanulmányutakat szervezett, és olyan szinten sajátította el a magyar nyelvet, hogy magyar fórumokon, magyar nyelven tudott előadásokat tartani. Érdeme, hogy segítségével több német tudományos szimpóziumon előadói státuszt biztosított a nyíregyházi kollégáknak, és ha kellett, fordított és tolmácsol.

A róla készített arcképvázlat két sík párhuzamosságát jelenti. Nem csupán Wolfram Türkét, az NDK elismert matematikusát, pedagógus egyéniségét kívánja bemutatni, hanem a két pedagógiai intézet múltjából egy pozitív fejezet előtt is tiszteleg.

Wolfram Türke a szászországi Oberlungwitzben született. Édesapja, Paul Türke kántortanító és orgonista volt. Édesanyja, Johanna Türke a háztartást vezette. Egész életét a fegyelmezett lépések emberléptékű egymásutánisága jellemezte. Iskolái szűkebb hazájához, Vogtlandhoz kötődtek; a német iskolarendszer képletrendszeréhez igazodtak: elemi, majd polgári iskolát jelentettek.

A II. világháború eseményei átszabták tanulmányi útjának menetét. Elsősorban azért, mert a háború megszakította továbbtanulását. Katonaként a légierőknél szolgált. A hadi állapot sokhelyszínűvé festette az általa megélt háborús hátteret. Magdeburg és Drezda, Naumburg és Zittau jelentette többek között hányattatásának néhány állomását. Később mégis úgy tekintett vissza a háborús évekre, hogy a vészterhes időben a szerencse is mellészegődött: nem kellett idegen földön frontszolgálatot teljesítenie, s a háború után nem esett hadifogságba.

A béke éve sok mindenről döntött. Az ország jövőjéről, politikai irányvonalról, társadalmi változásokról. Döntött Szászországról, lakói személyes életéről. A történelem így módon döntött Wolfram Türke további életpályájáról is. Szovjet megszállási zónában kellett alakítani jövőjét. Szűkebb hazájában, az NDK pedagógiai struktúrájához igazodva tervezte meg tanulmányait, szakmai életpályáját. Életére mindvégig a tanulás és a munka párhuzamossága volt jellemző. Vogtland kisvárosai biztosítottak számára munkát. Volt pedagógiai segítő, irodai gondnok, általános iskolai, majd gimnáziumi tanár, diákotthon-vezető. Az általa oktatott tárgyak először igen széles skálán mozogtak: földrajzot, zenét, matematikát, angolt jelentettek. Tanulmányaival párhuzamoson kristályosodott ki a matematikaoktatás primátusa és kísérőként a zene vonulata. Sok földrajzilag szorosan összenőtt helység – Glauchau, Lichtenstein, Waldenburg – után 1968-ban Auerbach lett munkahelyként és családalapítóként számára a nyugópont.

Érdekes összevetni a magyar és az NDK-beli iskolai képzés, továbbképzés vonalát és számba venni a hasonlóságokat, a különbözőségeket. A pedagógusi jogosultság lépcsőit az NDK-ban első és második államvizsgához kötötték. Ez a magyarországi iskolai viszonyokhoz hasonlóan az alsó és a felső tagozathoz való hozzárendelést jelentette.

Az életet átölelő, „egész életen átívelő tanulás” sokat hirdetett mottója irányította további tanulmányait és munkásságát.

A doktori fokozatok megszerzéséhez a hallei, a wittenbergi és a potsdami egyetemi katedrák segítettek hozzá. „A” fokozatú disszertációját 1965-ben szerezte meg, a „B” fokozatot 1979-ben. Ezek az évek szakmai előmenetelének lendületes lépcsőfokai is voltak. Volt szakfelügyelő és tanterületi főigazgató. Tudományos elismerését pedig a docensi (1988), majd a professzori (1989) címek jelentették, illetve az 1991-ben adományozott Professzor Dr. Ped. habil. titulus. Pedagógiai munkásságának központja életre szólóan az **Auerbach Tanító-**

*Az együttműködési szerződés „megpecsételése”,
Martin Walther és Adriányi László kézfogása
(Nyíregyháza, 1965) (a kép balszélén W. Törke)*

képző Főiskola lett. Olyan helyszín, ahonnan széleskörű kapcsolatokban, elismert szakemberként határon belül és határon túl meghatározó egyéniséggé nőtt.

Doktori disszertációjának témája *Az alsó tagozatos tanulók matematikai gondolkodásának fejlődése, különös tekintettel a konstrukciók megkülönböztetésére* volt.

Ez a disszertáció nagyon gondos matematikai, halmazelméleti, gráfelméleti, kombinatorikai, csoportelméleti alapozással indul. Okfejtése világos, szakszerű, a kívülről olvasónak is ér-

vezetes olvasmány. Az elméleti alapozás után következnek a módszertani, pedagógiai vonatkozású részek. Nagyon szép feladatanyaggal dolgozott. Felhasználta többek között Varga Tamás szakirodalmi és kísérletező, kutató tevékenységét is, illetve dolgozatában több magyar vonatkozású részt is találunk (pl. Pólya György, Péter Rózsa, Dienes Pál Zoltán stb.). Ezen rész igazi szakmai értékét az adja, hogy néhány év múltán nemcsak az NDK-s tantervekben jelentek meg a kombinatorikai feladatok, hanem szinte az egész világon. Ilyen értelemben munkássága úttörő jelentőségű.

A második doktori fokozatát, ami egyben az akadémiai habilitációnak felelt meg, 1979-ben szerezte meg. Ekkor már a geometriai fogalmak kialakításával, azok strukturális összefüggéseivel foglalkozott. Itt is beépítette a magyarországi tapasztalatait, alkalmazta a logikai készletet, Varga Tamás, Dienes különféle játékait.

A két disszertáció mellett számos előadás, publikáció, tankönyv őrzi tudományos igényű, erősen gyakorlatorientált matematikai világát.

Elismerései közül két kitüntetését érezte különösen fontosnak.

Az egyik a *Bessenyei Érdemérem*, melyet a nyíregyházi BGYTF fennállásának 25. évfordulóján kapott, 1987-ben. Másik emlékezetes kitüntetése: *Urkunde des Arbeitsvertrages mit dem Institut für Grundschuldidaktik der Pädagogischen Hochschule Zwickau*, 1990-ben. Utóbbi beágyazódik Németország nagy történelmi változásába, ami az Auerbach-i Tanítóképző Főiskola és a **Zwickau Tanárképző Főiskola** integrációját jelentette, Wolfram Törke munkahelyének folytonosságát és megújulását.

Szakmai életútja kiteljesedett harmóniát mutat. Ugyanez a harmónia jellemezte családi életét is. 1962-ben kötött házasságot Thea Schiller tanítónővel. Auerbachban teremtették meg otthonukat. Sokszor és szívesen emlegette, hogy ő adta utcájuknak a „Schöner Blick” nevet, ezzel egy kicsit szimbolizálni akarta a politikamentességét és a szép kilátás optimista hitét. Három gyerekük született: Volkmar (1962), Guntram (1965) és Veneta (1973).

Mindkét fiát nagy gondossággal irányította a matematikai és természettudományos tárgyak tanulása irányába. Rendszeres feladatmegoldói voltak az „*alpha*” című, az NDK-ban megjelentetett ifjúsági matematikai lapnak. Ez irányú tevékenységének meglelt a haszna, mert a nagyobbik fia építészmérnök lett, a kisebbik matematika–földrajz szakos tanár. Veneta pszichológusi pályáját is szerencsésen alapozta meg a család pedagógus beállítottsága. Legnagyobb örömet az az idő jelentette a szülők számára, amit a három gyermek családdá bővülve náluk töltött, és újra meg újra megélhették a nagyszülői szerep örömeit.

A család és a barátok visszaemlékezéseiben Wolfram Türkéről humánus, színes arckép él. Ezekből a visszaemlékezésekből következzen néhány.

Először Veneta lányának apaképét idézzük: „Ha apára gondolunk, mindig úgy jelenik meg előttünk, aki egyszerre tudott szigorú és kedves lenni. Meglehet, hogy a fivéreim gyakrabban tapasztalták meg az atyai szigort. Rólam az a történet járta, hogy engem csak »kísérni« kellett. Optimista volt, és mindennek a jó oldalát kereste. De kritikusan is szemlélte a világot, és minket is arra buzdított, hogy merjük kimondani a saját véleményünket. Környezete tisztelte azért, hogy bíráló hozzáállását is diplomatikusan és meggyőzően tudta megfogalmazni. Sok mindent köszönhetett neki közvetlen és tágabb világa. Nyugalmának védő ölelésével vett körül bennünket: anyát és a gyerekeket. Mindig nyugalom áradt abból a mondatból, hogy »várjuk meg a történések végét«. Párttagsága és kereszténysége intim emberségben rejtőzködött. Szívből örült a »fordulatnak«, de keserűen élte meg a várt folytatás fonákságait. Csalódása élete végén a politikától való teljes elfordulását jelentette.”

Tanítványa, Peter Döhler így emlékszik az 1950-es évek Türke tanár urára: „Wolfram különös talentummal formált engem és minket, egykori tanítványait ifjú éveinkben. Példaképünk volt pedagógiai hitvallása: »Követelek tőled, mert tisztellek«. Magas színvonalú, de megvalósítható volt a követelményrendszere. Értékelése objektív és igazságos volt, személyválogatástól mentes, barátságát átfűtötte a humor, soha nem csúszott bele a haverkodás csapdájába. Vitáinkban figyelmes hallgatótársnak bizonyult; hihetetlen mély bizalommal fordult felénk, amikor igen bonyolult volt a körülöttünk levő világ. Akkor csak sejtettem, ma már tudom, hogy mekkora volt a rizikója annak, hogy olyan politikai témákról is beszélgettünk, amelyek nem voltak NDK-kompatibilisek. Nyílt és kritikus vélemények hangzottak el. Nem jó rágondolni sem, hogy mi történt volna, ha áruló lett volna közöttünk. Ez a bizalom forrasztott egybe bennünket. Így él emlékeinkben.”

Kollégája, dr. Hans-Günther Friedemann a tankönyvíró barátja, társra emlékszik különös szeretettel. „Wolfram elérte, hogy egy lelkes munkacsoportot hoztunk létre, akik elkészítették azt a matematika tankönyvet, melynek geometria fejezete minden 3. osztályos NDK-beli diák kézikönyve lett. Alaposan átgondolt, kísérletekkel alátámasztott munkát adtunk ki a kezünk közül. Ilyen gondosan összeállított tananyaggal soha nem találkoztam.”

Magyarországi matematikus barátja, az arcképvázlat egyik társszerzője, dr. Kiss Sándor mindig elismeréssel, szeretettel szól róla: „Wolfram Türke nagyon érdeklődött a különféle matematikai játékok iránt. Felejthetetlen emlék számomra, amikor kiültünk a kertjükbe egy szép őszi napsütéses délután, és a bűvös kocka forgatás rejtelméről beszélgettünk hiányos német és hiányos magyar tudásunkkal. Az auerbach-i és a nyíregyházi tanítóképzők közti cserkapcsolatok során mindig kiemelten odafigyelt a magyar matekos kollégákra. Kiváló szakmai programokat szervezett. Az egyik legemlékezetesebb volt számomra, amikor Drezdában elmentünk a matematikai és fizikai múzeumba. A német nyelvű szakirodalomra is felhívta a figyelmünket. Az »alpha« című folyóiratot éveken át nekem is megküldte. Cserében Középiskolai Matematikai Lapokat kért és kapott. A lap olvasásához szükséges nyelvi ismeretekkel bőségesen rendelkezett.”

Rendezgetvén Wolfram Türke arcképéhez a visszaemlékező fonalat, számomra, az arcképvázlat másik társszerzője számára a „morzsaszedés” feladata maradt: „Kezdő tanárként belecsöppentem a BGYTF Tanítói Tanszékének az életébe. A tanszéki szereposztásban rám sokszor hárult a tolmács, a szervező, a kulturális összekötő feladata. Szemem előtt tárult ki Auerbach és Nyíregyháza gazdag tartalmú, sok embert érintő, élő, tudományban, barátságban gyökerező kapcsolatrendszere. Olyan konkrét élményekkel gazdagodtam, amelyekből

nem lehetett nem tanulni. Számomra ebben a viszonylatban kapcsolatom Wolfram Türkével a »tanár és a tanítvány« kapcsolatát jelentette, hiszen német részről ő volt a tolmács, a szervező, a kulturális összekötő. Sok példával szembesültem. Szívesen beszélünk a magyar vendégszeretetről. Azt tapasztaltuk, hogy náluk nagyobb betűvel íródott a vendégszeretet, mint nálunk. Egy idegen országban nagy kortyokban isszuk az idegen kultúra minden ízét, zamatát. Adtuk, kaptuk. Élveztük a másféleség megtapasztalását, és élveztük azt, hogy el tudtuk érni, hogy vendégként a mi szemünkkel lássák ők is a mi kincseinket. Pedagógusokként kértük, vártuk és kínáltuk a gyakorlati példákat, hogy gazdagodjék a tanári repertoárunk. Tudományéhesen permanensen tanultunk egymástól. Idegenben járva szeretünk a másíknál egy kicsit otthonra lelteni. Jó volt barátkozni, felfedezni és megőrizni a barátban az igaz barátot.”

A Wolfram Türkéről írott arckép sok mindenről szól: a matematikusról és a pedagógusról, a két intézmény közötti kulturális nagyköveti szerepéről, a családfőről és a barátról.

Befejező mozzanatként álljon itt egy gondolat a zeneszerető matematikusról, aki gyerekként a drezdai Kreutzchor tagja volt, aki élete nagy élményeként tartotta számon, hogy a nyírbátori református templomban játszhatott az orgonán, s aki élete utolsó heteiben, amikor már nagyon gyenge volt, azt kérte a fiától, hogy segítse őt leülni a zongorájához, mert szeretett volna még egy kicsit játszani rajta: valamit a kedvenc zeneszerzőjétől, Mozarttól.

Mert a hobbi is szerves része az életünknek, sok mindent elárul rólunk...

Jó végiggondolni a róla szóló *arckép* üzenetét. Tanárságát és emberi tisztességét; a talentumokkal való okos gazdálkodását és a családhoz való kötődését; a változó világban egy változatlan értékrend megőrzését és a teljes, értelmes élet vállalását Magyarországon, Németországban egyaránt.

Összeállították: *magyarországi kollégái,*
KÓSÁÉ DR. OLÁH JULIANNA és DR. KISS SÁNDOR
Nyíregyháza

V

„Az a szeretet, amellyel bennünket a gyermekek körülvesznek, igazán csak akkor fejlődik, ha mi annak a gyermeknek a lelkét a magunk szeretetével meg tudjuk fogni és munkánk irányába állítani.”
(Csicsay Benedek)

VALENT MIKLÓS PÁL (Nyíregyháza, 1945. 06. 26. – Nyíregyháza, 1990. 03. 30.) tanár

„Az igaz ember eltávozik, de fénye megmarad.” (Dosztojevszkij)

Édesapja, Valent Miklós a Nyíregyházi MÁV Állomásfőnökség alkalmazottja volt, 1949-től irányította a Nyírvidéki Kisvasút üzemeltetését. Édesanyja, Morauszki Julianna a háztartást vezette. Rövid ideig élvezhette az apai nagymama, Valent Pálné nyugalmazott református tanítónő szeretetét, gondoskodását is.

Általános iskolába szülővárosa első állami iskolájába járt, amely alapításától kezdve Nyíregyháza híres szülöttének, Benczúr Gyulának a nevét viselte. Tanulmányait a Kossuth Lajos Gimnáziumban folytatta. A sportot korán megszerette. Eredményei alapján egyenes út vezetett a Magyar Testnevelési Főiskolára. Sajnos, egy súlyos térd sérülés miatt nemcsak a versenyzésnek kellett búcsút mondania, a tanulmányait sem tudta folytatni. Átjelentkezett a Nyíregyházi Tanárképző Főiskolára, az 1964/65-ös tanévet itt kezdte biológia szakon.

Az Egri Főiskolai Spartakiádon ismerkedett meg Koskovics Ilonával, akivel 1966. június 26-án házasságot kötött. Felesége akkor Tokajban tanított, és mivel az iskola még egy testnevelőt nem tudott fogadni, a **Taktaszadai Általános Iskolába** kerültek tanítani, majd ezután az **Újfehértói II. sz. Általános Iskola** következett. Közben elvégezte a testnevelés szakot levelező úton. Az 1968/69-es tanévet már a **Nyíregyházi 11. sz. Általános Iskolában** kezdte. Családalapításra csak akkor gondolt, mikor mindketten Nyíregyházán dolgoztak. Három gyermekük született: Levente 1970-ben, Miklós 1973-ban, Viktória 1976-ban. A szülők arra törekedtek, hogy minél boldogabb gyermekként biztosítsanak nekik. *Varga Domokos* szavai híven jellemzik viszonyukat a gyermekeikhez: „*Csináljon bármit a gyermek, ami nyitogatja szemét és eszét, szaporítja tapasztalatait, ő azt hiszi: csak játszik. De mi már tudjuk, mire megy a játék. Arra, hogy e világban otthonosan mozgó, eleven eszű és tevékeny ember váljék belőle.*”

1972-ben katonai szolgálatra hívták Debrecenbe, majd az eskütétel után Nagyatádra helyezték, ahol tartalékos tiszt tanfolyamot végzett. Mint tartalékos hadnagyot még két alkalommal hívták be honvédelmi vészhelyzetre hivatkozva.

A sport minden területén odaadóan képezte tanítványait, a testnevelésórákon partnerként kezelte őket. Tanítási óráit a fegyelem, a komoly munka mellett a jó hangulat jellemezte. Szerinte a testnevelő tanár feladata a sport adta lehetőségeket felhasználva megtanítani a gyermekeket az előttük álló akadályok leküzdésére. A sport iránti odaadását bizonyította, hogy atlétikából, kézilabdából, labdarúgásból segédedzői tanfolyamot végzett, atlétikából versenybírói minősítést szerzett. A sportok királynőjével, az atlétikával mint versenybíró napi kapcsolatban állt.

Középiskolás éveitől ő is sportolt, és ez a munkájára is kihatott, örömmel, teljes odaadással nevelte tanítványait a sport szeretetére. „*Ép testben ép lélek*” – volt munkájának jelszava. A minden második évben megtartott tornabemutatókon elszavaltatta Coubertin báró *Óda a sporthoz* című versét. Ezzel mutatta meg, hogy miért érdemes a testmozgást az oktatás-nevelés fontos területeként kezelni. Dallamos zenére előadott változatos mozdulat sorokkal, nagy tetszést arató koreográfiákkal szórakoztatta a közönséget. Azok, akik látták, meggyőződhetek, hogy a testnevelés és a mozgás szeretete kiemelkedő teljesítményeket hozhat ki a gyerekekből. Ez az erőpróba az együttműködés és az iskolai közösségi érzés nagyszerű példájává vált. A szülők is partnerek voltak a felkészülésben, az eszközök beszerzésében.

A kisiskolák tanulói néha eljutottak a megyei döntőig, de sikerélményben nem volt részüik. Ezért a városkörnyéki, kis létszámú, tornateremmel nem rendelkező, mostoha tárgyi feltételekkel küszködő iskoláknak többször megrendezte a kis iskolák sportversenyét, ezzel versenyzési lehetőséghez, siker- és közösségi élményhez juttatta a gyerekeket.

Nyaranta táborozásokat szervezett az ország legszebb területeire. Kollégáit is meggyőzte, hogy hivatástudattól vezérelve segítsenek a táboroztatásban. Mindig volt jelentkező erre a nehéz, felelősségteljes munkára. Mikor gyermekei nagyobbak lettek, a család is táborozott. A saját szervezésű táborokon kívül megtalálta a lehetőséget, hogy minél több tanuló tölthesse élményekben gazdagon a nyári szünidőt. Sokan jutottak el honvédelmi, vezetőképző, sport- és vándortáborokba is. Mindezek az emlékek, élmények ma is élnek az egykori tanulók emlékezetében.

A társadalmi munkákból sem maradt ki. Szervezte a hulladékgyűjtést, aminek bevételeivel az osztálykasszákat gyarapították, de gondolt arra is, hogy a tanulók játékonysági felajánlásokat tegyenek. Az őszi mezőgazdasági munkák során a helyi termelőszövetkezetben szüreteltek almát, körtét vagy szőlőt. Az iskola bővítésekor nemcsak tanítványait, kollégáit, hanem a szülőket is mozgósította.

Sok terve volt még. Szerette volna figyelemmel kísérni gyermekei és tanítványai életének alakulását, boldogan vett volna részt még sokáig a családjával való közös programokban. Szeretett volna még élni, de 44 évesen a tavaszi szünet előtti utolsó tanítási napon, nagypénteken szíve megszűnt dobogni. Gyermekei ott voltak mellette élete utolsó perceiben. Tragikusan korai halála megrendítette hozzátartozóit, kollégáit és tanítványait. Mindenki megdöbbenve, értetlenül fogadta a hírt. Hihetetlen, hogy aki egész nap tette a dolgát, megtartotta a délelőtti óráit, délután versenyre vitte tanítványait, nincs többé. Hatalmas tömeg kísérte utolsó útjára, s búcsúzott az embertől, a kiváló pedagógustól, akitől annyi szépet és jót kapott. Mindig megmarad emléke, példamutatása örökké emlékeztet bennünket. *„Az emlékezéshez nem emlék, hanem szeretet kell, s akit szeretünk, azt nem feledjük el.”* (Shakespeare)

Rövid ideig tartó munkásságát több elismerés fémjelzi: 1970. KISZ KB Dicsérő Oklevél • 1974. Aranykoszorús KISZ-jelvény • 1977. Emléklap a Vajai Úttörőtörténeti Múzeum létrehozásában végzett munkájáért • 1977. Kiváló Úttörővezető • 1979. az Oktatási Minisztertől Eredményes munkájáért dicséret • 1980. Kiváló Munkáért kitüntetés.

Viszlai Judit munkatársa így emlékezik: *„Miklós célja a tartalmas közösségi élet, a kreativitás és a versenyszellem kialakítása, fejlesztése volt. Hangulatos programjaival a közösségi szellemet erősítette. Hivatásszeretete, munkabírása, segítőkészsége példamutató volt tanítványai és munkatársai számára. Olyan ember volt, aki a maga egyszerűségével, őszinte, igaz, tiszta lelkületével hatott az emberekre.”*

Pár gondolat tanítványaitól:

„Határozott, szigorú, következetes, alapos, nagy tekintélyű és jó humorú embernek ismertük. Soha nem voltak fegyelmezési problémái. Nem jöttünk rá, hogyan csinálja. Látszólag semmilyen különleges módszert nem alkalmazott. Kisugárzása volt, elég volt megjelennie!”

„Az iskola volt mindene, az életének része. Nem lehetett mást tenni, mint amit kért, mert ő mutatta a példát. Példát adott és követelt. Köszönöm, amit tőle kaptam.”

„A tornaszobában sem unatkoztunk. Tanár bácsi a szabadgyakorlatokat és a játékokat soha nem mulasztotta el. Mindent megcsinált, mindent bemutatott, amit számon kért tőlünk. A kötél- és rúdmaszás sokunkon kifogott. Mikor bénáztunk a mászó kulcsolással, azt mondta, hogy nem ragaszkodik hozzá, lehet függeszkedve is. Persze rögtön a mászóállvány tetején volt.”

Kovács László (ny. testnevelő) diákkorában ismerte meg az esztergomi sportvezetőképző táborban. Visszaemlékezéséből idézek néhány gondolatot: *„Atléta volt, aki csendes, lelkiismeretes viselkedésével szimpatikus edzőpartnerre vált. A kéthetes program intenzív edzésterheléseit jól viseltük*

mindketten. Sokat mesélt városáról, az ott élő emberekről. Elmondta, hogy ő is testnevelő szeretne lenni. Emlékszem, én még akkor nem tartottam ilyen terveknel, s talán ezért is sokat beszélgettünk az általa már konkretizált céljairól.

Számomra nagyon kellemes meglepetés volt, amikor – már csaknem elfelejtve a középiskolás sportélményeket – Nyíregyházára kerülve egy atlétikai versenyen összefutottunk. Mint régi ismerősök öleltük át egymást. Hamiskás mosollyal felajánlotta, hogy kér egy diszkosz, hogy dobálhassunk egy kicsit. Semmit sem változott. Az esztergomi emlékek felelevenítése csak rövid ideig tarthatott, mert mindkettőnknek feladatai voltak. Közben feltűnt, hogy a gyermekeivel kiváló pedagógiai érzékkel kommunikált. A többi testnevelővel, edzővel közvetlen, kedves hangvételű kapcsolata számomra akkor, mint a városba érkezett új testnevelőnek, követendő példát jelentett.

Emlékeim szerint valószínű, hogy az 1970-es években történhetett, hogy Sóstóhegyen volt a városban dolgozó testnevelők szakmai továbbképzése, ahol Miklós tartott bemutató foglalkozást és óraelemzést. A téma a magasugrás volt. A gyerekek kiemelkedő képzettséggel és komolysággal működtek közre. A megbeszélésen a jelen lévő idősebb szaktekintélyek kérdéseire egykori atlétától és képzett testnevelőtől elvárható korrekt és szakmailag megalapozott válaszokat adott, kiérdemelve ezzel is a továbbképzésen résztvevők elismerését.

Ennyi év után is szeretettel gondolunk sokoldalú egyéniségére, szakmai lényeglátására, jellegzetes humorára.”

Szokol Tibor, egykori kossuthos osztálytársa és barátja emlékeiben így maradt meg: „Az osztály központi személyisége Miklós volt, akit fizikai teljesítményével és roppant befogadó, megértő és feltétel nélküli segítőkészségével vezéregyéniségnek is tekintettünk. Tanulásban, sportban és az emberi kapcsolatokban nem tudtunk tőle olyat kérni, amit jó hangulatban ne teljesített volna.

A politechnikai oktatás keretében ismerkedtünk a faipar alapjaival. Szerettük a szakmát, az oktatót, és az iskolavezetés ezt látva, nyaranta egy-egy nagy feladatot kért tőlünk a nyári szünetre: például, hogy hajópadlózzunk át néhány tantermet, vagy fessük át az intézmény földszinti, lépcsőházi és emeleti folyosójának lábazatát. Ezekben a munkákban mindig ő volt a munkavezető.

Tanárként is sok szállal kapcsolódott össze életünk. A sóstóhegyi iskola megbecsült biológia-testnevelés szakos tanára volt, és a városi atlétikai diáksport kiváló szervezője és vezetője. Sóstóhegyen tornatermet és sportpályát épített, a városban pedig testnevelő tanár kollégáival együtt megteremtette az úttörő- és diákolimpiák folyamatos, felmenő rendszerét.

Miklós barátom nagyon szerette kollégáit és a gyermekeket. Tudott szervezni. Ezért is lett rövid időn belül az iskola úttörőcsapatának vezetője. Mindig fontosnak tartotta a gyermekek nyári táborozását, és azt az elvet vallotta, hogy minél több nyíregyházi gyermek jusson el Zánkára, Csillebércre vagy külföldi táborba.

Maximalista volt. Mindenben szeretett teljes erőbedobással részt venni. Ezzel elkövette azt a hibát, hogy a gyertyáját mindkét végén égette! Mi, közeli barátai nem figyelmeztettük időben, ő pedig nem érzékelte, hogy a sok munka visszájára is fordulhat.

A Kossuth Lajos Gimnázium 1963-ban végzett 4.a osztálya és minden kollégája, tanítványa és ismerőse egyöntetű szeretetét élvezheti mind a mai napig. Tanítványai és kollégái örökre emlékezetükbe zárták.”

Dr. Deák Györgyné igazgató egykori véleményezése: „Fontosnak tartja, hogy az iskola igazi otthona legyen a gyermekeknek. Az oktatás mellett olyan szabad idős tevékenységet biztosít, ami érdeklődésüket leköti, hozzájárul testi-lelki fejlődésükhöz. Tanítási módszerei követendőek, jól megtalálja a helyes tanár-diák viszonyt. Társadalmi munkában élenjáró. Mint csapatvezető munkájával eredményesen járul ahhoz, hogy iskolai ünnepségeink minél szín-

vonalasabbak, nevelő hatásúak legyenek. Minden nyáron táboroztat. Kollégáit is meggyőzi a jó ügynek. Táboroztatási tevékenységéről személyesen is meggyőződtem.”

Földesi István címzetes igazgató nagy elismeréssel beszélt róla: „Pedagógiai és vezetői tevékenységét alaposság, igényesség, fáradhatatlanság, következetesség, a hivatás szeretete és a személyes példamutatás jellemezte. Humora, közvetlensége, segítőkészsége miatt igen népszerű és szeretett ember volt a tanulók, a kollégák és a szülők körében is. Osztályfőnökként is példaadódóan sokoldalú munkát végzett. Minden diákja fontos volt a számára. Tartotta a kapcsolatot a szülőkkel és kollégáival, hogy minden fiatal eljusson a neki leginkább megfelelő középiskolába. Jól szervezte a diákok szabad idejét. Kedveltek voltak a tömegsport versenyek, táborozások, tornabemutatók. Céljai eléréséhez jól tudta integrálni Sóstóhegy gazdasági, társadalmi szervezeteit és a szülőket. Teljessé tette az iskolai életet azzal, hogy igényesen szervezte és segítette a különböző ünnepélyeket, melyek mind sikerélményt nyújtottak gyermekeknek, felnőtteknek egyaránt. Élen járt a társadalmi munkákban is. Legemlékezetesebb, amikor elkezdtük az iskola bővítését. Segített felderíteni, hogy ki miben tud segíteni. Számára ez természetes volt, hiszen nagyon jól ismerte a helyi embereket. Felkeresett szakembereket, s amikor szükség volt szakmunkára, máris volt segítség. Így mutatott példát a társadalmi munkában részt vevő szülőknek, tanulóknak a munkavégzéshez, szervezéshez, irányításhoz. Alkotó élete csúcsán váratlanul távozott.”

Nehéz feladat valakit méltatni, különösen, ha családtagról van szó. Lehetetlen eldöntenem, hogy mi fontos családjának és mi meghatározó egykori környezete számára. Megkerestem azokat, akik jól ismerték. Abban a különös élményben volt részem, hogy az összegyűlt emlékek sorba rendezve visszaadtak valamit abból a vibrációból, energiából, amely férjemet jellemezte, és akit a szülőföld dalosának, Váci Mihálynak a szavai vezéreltek:

*És érezzék egy kézfogásról rólad,
hogy jót akarsz, és te is tiszta jó vagy,
s egy tekintetük elhitesse véled:
szép dolgokért élsz – és érdemes élned.*

Felesége,
VALENT MIKLÓSNÉ
Nyíregyháza

VALENT PÁLNÉ Szabó Irén (Szilágysomlyó, 1879. 11. 20. – Nyíregyháza, 1950. 07. 22.) tanító

*„Ha egy évre tervezel, vess magot! Ha tíz évre tervezel,
ültess fát! Ha száz évre tervezel, tanítsd a nép fiát!
Ha magot vetettél, egyszer aratsz, ha fát ültettél, tízszer
aratsz. Ha tanítod a népet, százszor aratsz.”*
(Lao-ce kínai filozófus)

Erdély északnyugati részén, a Szilágységben, a Báthori család ősi fészkeben született. Ősei között többen gyakorolták a

tanítói hivatást. Nagy tiszteletben álló, vallásos református családból származott. Édesapja, Szabó Miklós bodnärmester volt. Édesanyja, Ferenczi Szűcs Emília a háztartásban tevékenykedett. Szüleitől, nagyszüleitől megtanulta a családi összetartozás fontosságát, a szeretet jelentőségét, egymás segítését, a hagyományok ápolását, tiszteletét, a munka megbecsülését és a tanulás, a tudás értékét. Ezekhez az értékekhez egész életében hű maradt. Gyermekkori élményeit Szilágys megyében szerezte. Szilágysomlyó volt első elemi iskolai élményeinek színtere, itt kezdte el polgári iskolai tanulmányait is. Hitt a tanulás erejében, apai nagyapjához hasonlóan elhivatottságot érzett a tanításhoz. A Debreceni Református Tanítóképző Intézetben szerzett elemi népiskolai tanítói oklevelet, mely szerint *„mint nyilvános tanuló az alulírott vizsgabizottság által az elemi népiskolai tanító képesítő-vizsgálatra kiszabott tantárgyakból megvizsgáltatott. Mivel Szabó Irén ezek szerint a kiszabott követelményeknek megfelelt, őt a magyar tanítvány elemi népiskolában való tanításra képesítettnek nyilvánítjuk.”*

1900 szeptemberében az **Újfehértói Református Elemi Iskolába** nevezték ki tanító-nak. Nagy munkakedvvel, Gárdonyi szavait szívében őrizve indult el a pályán:

*Mikor először lépsz az iskolába,
Legyen arcodon Jézus nyájassága.
Szólítsd köréd a kisgyermeket,
És simogasd meg kezecskéjüket.
S ha látsz köztük rútat, rongyosat,
Gyermeki arccal búbanatosat:
Ismerd meg benn' a korán szenvedőt,
S öleld magadhoz és csókolod meg őt!*

Szabó Irén tanítónő az esküben foglaltaknak mindvégig, amíg tanított, sőt nyugdíjas éveiben is eleget tett közvetlen felettesei elismerésére, a tanítványok és szülők megalégedésére. A legszebb és egyben a legnehezebb munkát végezte, megtanította a gyerekeket arra, amit még addig nem tudtak: írni, olvasni és számolni. Ezzel örömet szerzett magának, de a kisgyermeknek is, akiket sikerélményhez juttatott.

1913. november 25-én Szilágysomlyón kötöttek házasságot Valent Pállal. Két gyermekük született: Ernő és Miklós. Férje gyógyíthatatlan szívbetegsége nem tette lehetővé, hogy gyermekeiket együtt neveljék fel. 1927. szept. 8-án 56 évesen a debreceni kórházban örök nyugalomra tért. Az özvegyen maradt tanítónőnek nem volt segítsége, mert már a nagyszülők sem éltek. Egyedüli lehetősége az volt, hogy néhai férje révén, aki vasúti ellenőr volt, Ernőt a Kaposvári MÁV Fiúnevelő Intézet Árvaházában elhelyezze, és ezáltal a ma Táncsics Mihály nevét viselő, akkor Magyar Királyi Somssich Pál Reálgimnáziumban továbbtanulhasson a fiú. Az árvaházba egyébként olyan gyerekek kerültek, akik vagy vasutas árvák voltak, vagy szüleik messze laktak az iskolától, és hogy városi iskolába juthassanak, a „Szuntyerba” be lehetett íratni őket. Ernőt később öccse is követte, amikor elemi iskolai tanulmányait Újfehértón befejezte.

Miklós édesapja foglalkozását követve MÁV Tisztképzőben szerzett képesítést. Nyíregyházi állomásfőnök-helyettesként 1949-től haláláig irányította a Nyírvidéki Kisvasút és a nyíregyházi villamos üzemeltetését.

Ernő érettségi után a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán, majd a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karán német–olasz szakos középiskolai tanári képesítéssel zárta tanulmányait. A II. világháború után mint „osztályidegen” értelmiségi nemkívánatos személlyé vált. 1949-ben emigrált, Németországon keresztül Brazíliában telepedett le. Sao Paulo magyar református közösségének lapja, a Harangszó krónikája szerint *„láthatatlan és látható szálak kötik össze a diaszpórát az anyaországgal: a minden-*

napi és ünnepélyes családi, hivatalos és kulturális kapcsolatokat.” Ezen kapcsolatokon munkálkodott Valent Ernő, aki szerint „*a magyar kultúra csillagainak a brazil égen is megvan a helyük.*”

Valent Pálné nagyon sok gyermeket tanított a negyven év során, és szinte minden család életét ismerte. Volt tanítványai gyermekeit is tanította, akik már messziről köszöntöttek, ha találkoztak vele. Szerette és szépnek tartotta hivatását. Ismerte és tisztelte az embereket. Pedagógiai munkássága kiemelkedő volt. Folyamatosan képezte magát, hogy nevelői és oktatói munkája még eredményesebb legyen.

Megalakulása után belépett a Szabolcs vármegyei Tanítók Otthona tagjai sorába, és aktívan bekapcsolódott az itteni munkába. Az otthonban volt megfelelő szakkönyvtár is. A tagok számára nyilvános előadásokat, estélyeket rendeztek, azonkívül a tanítók számára tanulmányi kirándulásokat szerveztek, alkalmi összejöveteleket tartottak.

„A tanítógyűlésen Szabó Irén újfehértói tanítónő értekezett a kézimunkának a népiskolában lévő tanításáról. Az ügyesen, nagy szakértelemmel előadott munkában a rövid, történeti visszapillantás után a kézimunka fajairól beszélt, mely sikeresen bizonyítja, hogy úgy a nevelés-tanítás, mint gazdasági szempontból nagy fontossága van a kézimunka tanításának. E szép stílusban megírt munka hírlapi közlését méltán határozta el a közgyűlés.” (Nyírvidek 1904. június 21-i száma) 1922-ben bemutatták egy tankönyvét, melynek címe *Gazdaságtan a III. o. számára* volt.

Valent Pálné sokoldalú közéleti tevékenységet is folytatott. A kultúra területe állt legközelebb egyéniségéhez. Szerepelt a községi színjátszó csoportban, amiről a Nyírvidek többször is tudósított. 1902-ben például megemlékezett arról, hogyan ünnepelték Újfehértón Kossuth Lajos 100. születésnapját. *„Méltó befejezése az ünnepség sorozatának a díszelőadás, mikor Gárdonyinak »A bor« c. színművét adták elő műkedvelők. Ez a darab a hivatásos színésztehetséget is próbára teszi. Egyes alakítások a szokásos műkedvelői nívón felülemelkedtek. Nekünk legjobban tetszett Szabó Irén Baracsiné szerepében.”*

Az újfehértói Önkéntes Tűzoltó Testület 25 éves jubileumára az újfehértói hölgyek zászlót hímeztek. A Nyírvidek 1925. augusztus 25-i írása szerint: *„A jubileum emlékére készített dísz-zászló nehéz selyemből készült. Egyik oldalát tűzoltó jelvények, a másik oldalát a magyar szent korona díszítette művészi hímmzéssel. A zászló felirata: »Istennek dicsőség, embernek segítség«.* A zászló szegélyét nemzeti színben sorakozó háromszögű selyemhímmzések díszítik, a sarkokból nehéz aranybójt függ. A hímmzést újfehértói úriasszonyok és leányok végezték. A hímmzés munkáját Valent Pálné irányította. ... A piros és fehér szegfűből készített koszorúval felékesített piros selyem zászlót az emelvény elé viszik, s Valent Pálné a zászlót készítő hölgyek nevében átadja gróf Waldeck Frigyesné zászlóanyának, hogy ő adja át a tűzoltóknak.”

Részt vett a Református Nőegylet munkájában, szervezte annak leánycsoportját. Nőegyleti tevékenységéről a Nyírvidek 1936. december 13-i számában ezt olvashattuk: *„Vasárnap délután bensőséges ünnep volt a ref. iskolában. A terem zsúfolásig megtelt tagokkal, vendégekkel, akik a szeretet nevében elhozták adójukat a jótékonyság oltárára. Az este egyik eseménye volt, amikor özv. Valent Pálné üdvözölte a nyíregyházi vendégeket és közöttük elsősorban László Imrénét, a nőegylet örökös díszelnökét s társaságát, akik az estén gyönyörködtető énekkel szolgáltak az újfehértói egyháznak. Majd Porzsolt Istvánnénak mondott köszönetet az egyesület nevében azért a 24 évi fáradhatatlan munkásságért, melyet mint elnöknő olyan lelkesen végzett. Adakozó keze sohasem volt üres. Kéri özv. Valent Pálné, hogy támogassa tovább is az egyesületet, jöjjön el, s bölcs tanácsaival támogassa az új vezetőket.”* Tagja volt a Magyarországi Tanítók Eötvös-alapjának, melynek tevékenységi körébe tartozott a tanítók gyermekeinek, özvegyeinek segítése. A Tanítók Házában pedig a rászoruló

főiskolai hallgatók egész tanéven át lakást, fűtést, világítást, felügyeletet, reggelit, ebédet, vacsorát, mosatást és esetleges orvosi kezelést kaptak. Kezdetben mások segítése vezérelte, később, mikor fiai felsőbb iskolába kerültek, élvezhette az alap segítségét.

Áldozatos munkáját 1934. június 21-én Kultuszminiszteri Elismerő Oklevéllel ismerték el.

Valent Pálné átélte két világháborút. Bár neki is nehéz volt gyermekeit egyedül nevelni, nem maradt ki az adományozásokból sem, erről a Nyírvidék hasábjain többször említést tettek. Jó feleség, édesanya és nagymama volt. Nagyon büszke volt családjára, unokájára, szerette volna látni életútjának alakulását, de sajnos csak öt éves koráig kísérhette figyelemmel. Addig is segíthette, hogy könnyen vegye az iskolai akadályokat. Munkája elismeréseként a legnagyobb kitüntetés számára gyermekei, unokája és tanítványai szeretete volt. A staféta-botot unokája, Valent Miklós Pál vette át, mert a gyerekek iránti szeretet, a jóban való hit, a hivatás iránti elkötelezettség őt is a pedagóguspálya felé vezérelte. (Arcképvázlata ebben a kötetben található.)

Fia, Prof. Dr. Ernesto Valent 1984-ben kelt leveléből idézek, melyet családjához intézett: *„Édesanyám pont negyven évig volt Újfehértón a református egyház tanítója. A magyarság és főleg a magyar nyelv más földrészekben való fennmaradását (általában külföldön) jóformán csak az egyházak kultúra-munkájának lehet köszönni. Az itteni egyházakat azok képezik, akik még Magyarországról vallásos neveléssel jöttek ide ki. Világos, hogy engem is (akit a Magyarok Világszövetsége is elismerten az itteni magyar kultúra csillagjai közé sorolt egyik nagy Dél-Amerikáról [Brazíliáról] szóló újságriportjában) érdekel pl. annak a leégett templomnak a sorsa, amelyből hoztam magammal a magyar szó, a faj és nemzet szeretetét, illetve azok oltották belém édesanyám munkája által is. ... Köszönet és hála édesanyámnak, mert ezt a hitvallást tőle kaptam örökségül, aki tette a dolgát a legnehezebb körülmények között is szerényen, becsülettel.”*

Mindig megtisztelő, szép feladat olyan emberről írni, aki valami maradandót, valami fontosat örökített át az utódok számára. Aki gondolkodásával, tetteivel, viselkedésével példát mutatott. Ilyen ember volt Irénke néni. Róla igazán el lehet mondani, hogy élete nem volt hiábavaló, mert tartalmas és alkotó volt, hisz tudását fáradhatatlan munkával bőven gyümölcsoztatta életében. Az én munkámat is megkönnyítette, mert rendszerető, precíz ember volt, aki mindenről feljegyzést készített. Fontosnak tartotta, hogy családja ismerje őseit. Származási lapot készített négy generációra visszamenőleg hivatalos iratokkal alátámasztva. Önzetlenül végzett négy évtizedes tanítói munkáját vallásos világnézete hatotta át: *„Aki a prófétálást kapta, tegyen tanúságot a hit szerint, aki tisztséget kapott, töltsse be tisztségét, aki tanító, tanítson, aki a buzdítás ajándékát kapta, buzdítson, aki játékoskodik, tegye egyszerűségben, aki előljáró, legyen gondos, aki irgalmasságot gyakorol, tegye örömet.”* (Rómaiaknak 12,6–8)

Unokamenye,
VALENT MIKLÓSNÉ
Nyíregyháza

VARGA KÁLMÁNNÉ Barna Erzsébet (Hajdúböszörmény, 1937. 08. 27. – Berettyóújfalu, 2017. 08. 10.) óvónő, napközis nevelő

Szülei (Barna Sándor és Zolnai Róza) és nagyszülei is egyszerű földműves emberek voltak. Ő volt az elsőszülött, utána következett Sándor, aki fiatalon meghalt, és Magdolna. Szülei, különösen az édesanyja példamutatásával nevelte gyermekeit munkaszeretetre, kitartásra, becsületességre és tisztességre. Erzsébetnek sok szép emléke volt gyermekkoráról. Gyakran és szívesen mesélt az anyai nagypapával együtt töltött boldog időkről.

A második világháborúban édesapja katonaként szolgált, és a család, ahová csak tudta, követte a szolgálati helyekre. Bár gyerekként élte meg a háború szörnyűségeit, mégis elevenen éltek benne ezek az emlékek: a Sztálin-gyertyák fényei, a bombázások hangjai és a háborúval együtt járó szegénység.

Elemi iskoláit több helyen végezte. Nagyon szeretett tanulni, és tanulmányait figyelemre méltó eredménnyel fejezte be. 1952-től 1955-ig a Püspökladányi Állami Óvónőképzőben tanult. Szeretettel és hálával emlékezett tanáraira és az ott töltött diákévekre.

Monostorpályiban kezdett dolgozni, majd visszakerült szülővárosába, **Hajdúböszörménybe**, ahol négy évet töltött. Közben férjhez ment, és megszületett két fia: István (1956) és László (1957).

Házassága megromlott, és olyan helyet keresett, ahol szolgálati lakást is kapott. Így került 1957-ben **Nagyrábéra**. 1961-ben áthelyezték **Bihartordára**, ahol letelepedett, és nyugdíjba vonulásáig dolgozott, illetve haláláig itt élt.

Vezető óvónői és élelmezésvezetői feladatot látott el a kétcsoportos óvodában. Mostoha körülmények között dolgoztak, volt, amikor a teremből lapátolták ki a havat. Amikor az óvoda a végleges helyére, az új épületbe került, igyekezett mindent megtenni azért, hogy a csoportszobák minél barátságosabbak legyenek. Saját készítésű képekkel, bábokkal és terítőkkal tette hangulatosabbá a termeket. A szülőök és a Tordán élő emberek segítségével kialakítottak az udvaron egy játszóteret is a gyerekeknek. Babaházat, villamost, homokozót építettek. Az akkoriban még működő télesztől kapott selejtes „zetorgumikból” bunkert alakítottak ki, amit színesre festettek. Hintát és forgót szereltek fel. Fák, bokrok és virágok ültetésével tették barátságosabbá, otthonosabbá az óvodát és a környezetét.

Újból férjhez ment, s megszülettem én (1966). Keresztnevemet szeretett középiskolai tanárnője után kaptam, ráadásul a családnevünk is megegyezett (Varga). Sajnos, ez a házassága sem sikerült, így egyedül, de nagy szeretetben nevelt és taníttatott bennünket. Egyedül építkezett, hogy otthon teremtse nekünk.

Rendszeresen járt továbbképzésekre, ahol bővíthette ismereteit. Húga szintén óvónő lett, így kölcsönösen segítettek egymásnak az óvónői munkában.

1975-ben vonatbalesetben elvesztette 17 éves fiát, ami nagyon megviselte. Még inkább munkája felé fordult. Nem maradt magára bánatával, a család mellett az óvodai és iskolai munkatársai is segítettek, így sikerült talpra állnia.

1985-ben átkérte magát az iskolába napközis nevelőnek. Ebben a munkakörben is becsületesen helytállt, segítette a gyermekeket a tanulásban, sokat barkácsoltak, játszottak. 1995-ben nyugdíjba ment, de még utána is dolgozott két évig. A hiányt, ami munkájának befejezéséből fakadt, az unokák nevelésével próbáltuk pótolni, de tudom, hogy ez nem sikerülhetett teljesen. Hiányzott neki a tanítás, hiányoztak szeretett tanítványai.

A bihartordai óvodásokkal (1975)

A 2000-es években sok tragédia érte, meghalt a menyé, majd elsőszülött fia, Pisti. Lelkileg nagyon megviselte, sokat emlegette őket.

Munkáját az óvodában és az iskolában is mindvégig lelkiismeretesen végezte. Nemcsak tanította, nevelte a gyerekeket, hanem szerette is őket. Az otthonunk mindig gyerekekkel volt tele, a bátyáim és az én barátaimmal. Még egy-egy hosszú nap után is örömmel töltötte el ez a

nyüzsgés. Tőle örököltük ezt a szeretetet, és én is (tanító), és bátyám lánya (középiskolai tanár) is ezt a hivatást választottuk.

Olyan volt a személyisége, hogy nem volt szüksége a hangos fegyelmezésre. Emberi tartása, egyenes jelleme, kedvessége és szeretete tekintélyt varázsolt köré. Számára nem voltak „rossz” gyerekek. Igyekezett vidámságot, játékoságot vinni az életünkbe. Tanítványai életét az óvoda, iskola befejezése után is figyelemmel követte, és büszke volt rájuk. Jó kapcsolata volt a munkatársaival és a szülőkkel is.

Tóth Judit, volt tanítványa, munkatársa emlékei: „Zsóka nénivel először az óvoda kapujában találkoztam négyévesen, megfogta a kezemet és bevezetett egy »csodálatos világba«. Közös elindultunk egy úton, és a mi »szimbiózisunk« töretlen volt három éven keresztül, még azon is túl – évtizedeken át. Mesék, versikék, dalok, barkácsolások, homokvárak és süтик készítése, valamint a természetre való rácsodálkozás kísérték az óvodás éveket. Kitágult, színesebbé vált a világ. Vigasztalt, ha szükség volt rá, de megtanította azt is, mi a helyes és a helytelen. Együtt örült velem, ha utazásra készültünk a családdal, és várta a kalandokról szóló beszámolókat.

Nem engedte el a kezem később sem, érdeklődött az iskolai tanulmányok eredményessége iránt, és segítő szavai mindig megnyugtatóak voltak. Őszintén örült a szakmai és családi sikereknek.

Márai Sándor szerint: »Minden embernek kell, hogy legyen egy feladata, egy titkos küldetése...« Zsóka néni feladata az volt, hogy élményekkel, tanulságokkal tegye szebbé a gyermeki mindennapokat, formálja a gondolkodást, személyiséget évtizedeken keresztül; velünk együtt élt, örült, letörölte a könnyeket, borogatta a fájó testrészeket, és mosolyt varázsolt a maszatos arcocskákra. Számomra Zsóka néni pedagógiai munkája és élete példaértékű.

Utolsó találkozásunkkor is megerősítést kaptam tőle, a kételyeket eloszlatta, és rávilágított az út helyességére. Az ölelésében minden szeretete benne volt, jó volt újra önfeledt kisgyermekké válni, és ezt a megnyugtató érzést továbbvinni a lelkem mélyén.

Tudta, hogy a kisgyermekkorban elvetett értékek és ismeretek a maghoz hasonlóan szárba szökkennek, biztos támaszt nyújtva a mindennapokban. Zsóka nénire gondolva Váci Mihály Eső a homokra című versének sorai jutnak az eszembe:

*...osztani magad: – hogy így sokasodjál;
kicsikhez hajolni: – hogy így magasodjál;
hallgatni őket, hogy tudd a világot;*

*róluk beszélni, ha szólsz a világhoz.
Széjjel szóródni – eső a homokra –
sivatagnyi reménytelen dologra
s ha nyár se lesz tőled – s a táj se zöldebb:
– kutakká gyűjt a mély: – soká isznak belőled!”*

Fegyverné Gyarmati Éva, volt munkatárs, igazgatóhelyettes így emlékezik rá: „Következetessége, szigora humánummal, a gyermekek feltétel nélküli szeretetével párosult. Tisztelet és szeretet övezte a gyerekek és a szülők körében is. Határozottsága, következetessége javunkat szolgálta. A fegyelem és a szeretet összefonódott életében. Szívesen beszélgetett, szerette a társaságot, a jókedvet. Jó volt hallani sajátosan rekedtes nevetését. Követendő példa lehet mindannyiunknak, hogyan kell tartalmas életet élni minden önzés nélkül, tiszteletben tartani a körülöttünk élőket.”

Megbízható, erős egyéniség volt. Szerette munkáját, sohasem hallottuk tőle, hogy más utat kellett volna választania. Ő volt a falu Zsóka óvó nénije! Nem volt sose beteges, és akkor sem panaszkodott, amikor már nagy fájdalmai voltak. Augusztus 3-án tudtuk meg, hogy rosszindulatú daganata van. 2017. augusztus 10-én halt meg kórházban.

Munkásságát 1995-ben a Bihartordai Önkormányzat Nívódíjával ismerték el.

Lánya,

KÁLLAI IMRÉNÉ VARGA ERZSÉBET

VELICH ISTVÁN (Kocsóc, 1870. 07. 30. – Pápa, 1960. 08. 09.)
főkertész, tanár, iskolaigazgató, gazdasági tanácsos

A Trencsén megyei Kocsócon (ma: Kocovce, Szlovákia) született, tizenkét gyermekes családba elsőnek. Édesapja – Velich Károly – Rakovszky Géza uradalmának volt a főkertésze. Felmenői az ősi morva, székely őrvidekről származtak –, szakmai munka miatt költöztek a Vág völgyébe. Édesanyja – Roszipál Anna – szintén Morvaországából származott, 1879-től magukat és gyermekeiket is magyarnak tekintik.

Mint kisdíák sokat dolgozott édesapja mellett a Felvidék legnagyobb és legjobban kezelt kertészetében. Itt szerzett gyakorlatot a faiskola, a gyümölcs-, a zöldség- és a dísznövény-termesztés munkáiban, az üvegházi és déligyümölcs-hajtatás módszereiben.

A négy gimnázium elvégzése után 1886-ban beiratkozott a budapesti Vincellér- és Kertészképző Gyakorlati Tanintézetbe (amely 1878 óta a Gellérthegy délnyugati lejtőjén működött), ahol kitűnő eredménnyel, térítésektől felmentve fejezte be két év múlva tanulmányait. Végbizonyítványát 1888. augusztus 15-én kapta meg. Ezt követően, 1888. szeptember 1-től kertészsegédként dolgozott a **Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Fűvészkertjében**. 1890 szeptemberében – Rakovszky Géza hívására – hazament, és a **kocsóci kertészetben** dolgozott. Erre az időszakra esik családalapítása. A Vondra családba nősült, Fannit vette feleségül. 1894 szeptemberében néhány hónapra újra a Fűvészkertben vállalt munkát, majd 1895 áprilisában külföldi tanulmányútra indult. Először Stuttgartba utazott, ahol Gaucher kertészeti tanintézetében dolgozott egy évig. Majd Gaucher ajánlásával Franciaországba

ment, ahol a versailles-i, a párizsi és más neves kertészeteket tanulmányozta. 1896 végén tért haza, és újra a kocsói kertészetben helyezkedett el.

1898. március 16-i kezdettel állami alkalmazottként elvállalta a **Kertészeti Tanintézet**hez tartozó budaörsi törzsgyümölcsös telepítési munkáit. (Régi iskolájába tért vissza alkalmazottnak, ami 1894. nov. 25-től működött új nevén, felsőfokú képzési feladatot is teljesítve). A Tanintézet ekkor kapta meg a budaörsi kincstári Kamaraerdőből azt a 64 kat. h.-at, ahol az ország akkori legnagyobb törzsgyümölcsösét létesítették. Az 1899-től „Erzsébet-telep” néven működő kertészet fajtahiteles szaporítóanyagot biztosított a faiskolák számára. A telep a Tanintézet kiegészítő része volt, a hallgatók gyakorlati teréül is szolgált. Hosszú ideig gazdag alapanyagot nyújtott a gyümölcsfajták tanulmányozásához és a gyümölcsnemesítő munkákhoz.

1898 októberétől kertésznek nevezték ki Velich Istvánt a Kertészeti Tanintézetbe, ahol a gyümölcsös, a zöldséges és szőlőskert kezelésén kívül a tanulók gyakorlati oktatására is kiterjedt a feladatköre. 1903. május 13-tól a Tanintézet főkertészévé lépett elő. Ekkor jelentette meg első jegyzeteit, melyekben a zöldségtermesztésre vonatkozó általános és részletes tudnivalókat ismertette.

1905. augusztus 1-jével a **debreceni Gazdasági Tanintézet**hez helyezték át, ahol a főkertési teendők ellátásával bízták meg. Emellett – mint kertész-tanár – a kertészeti és a szőlészeti ismereteket tanította, és vezette a kertészeti gyakorlati oktatást is. Az 1906-ban a gazdasági akadémiai rangra emelt intézményben a tanári testület az oktatást is magasabb színvonalra emelte: a kertészeti ismereteket is magasabb szinten, felsőfokon kezdték oktatni. Ebben jelentős szerepe volt Velich Istvánnak. 1907-től a **Debreceni Gazdasági Akadémia kertészeti tanszékének vezetője** volt.

Kiemelkedő az itt végzett gyakorlati tevékenysége is. Az Akadémia kertjét és főleg gyümölcsösét továbbfejlesztette, korát megelőzően korszerűsítette. Hazánkban elsőként itt telepített törpefákból (bokor alakú fákból) üzemi méretű gyümölcsösöket, és ezzel egységnyi felületen megnövelte a hozamot. A gyümölcsstermesztés területén kimagasló hazai és nemzetközi megbecsülést szerzett az Akadémiának. Kiterjedt társadalmi munkát is végzett. Különböző szintű tanfolyamokon oktatta a gyümölcs-, zöldség-, dísznövény- és szőlőtermesztést. Az Alföldi Bizottság szervezésében a kertészeti termelésről tartott népszerűsítő előadásokat.

Az Akadémia szépen ívelő fejlődését is megtörte az első világháború. A tanítás csaknem négy évig szünetelt, az épületeket kórházi célra használták. A tanárok nagy része, közöttük Velich István is, katonai szolgálatot teljesített. Leszerelésekor III. osztályú hadi érdemkereszttel tüntették ki. 1918. december 31-én a földművelésügyi miniszter kertészeti főfelügyelővé nevezte ki.

Szakirodalmi tevékenysége is az oktatási intézményekben, főleg az Akadémián bontakozott ki. Jelentősek a tananyagul szolgáló, kézzel írott, sokszorosított jegyzetei. Közülük is kiemelkednek azok, amelyek a zöldségtermesztés tárgykörébe tartoznak. Ezekben – az általános tudnivalók mellett – részletesen elemezte az egyes zöldségfajokkal kapcsolatos termesztési eljárásokat, a legfontosabb fajtákat és az értékesítés lehetőségeit. 1907-ben jelent meg a *Gyümölcsstermesztés* című munkája. Ezt előadásai alapján az egyik hallgatója állította össze, és rendezte sajtó alá. A kiadvány öt fő részre tagolódik, és részletes ismertetést nyújt a faiskolai munkákról, a gyümölcsösök telepítéséről, a termőgyümölcsösök kezeléséről, a szedés, szállítás, csomagolás, tartósítás módjairól. Rövid útmutatást ad a növényvédelemre, majd bemutatja az egyes gyümölcsfajok legfontosabb fajtáit. Az új dolgok iránti fogékonyságát, kezdeményező-készségét bizonyítja többek között az a füzet is, amelyet *Zöldségmagtermesztési útmutatás* címmel 1918-ban tett közzé. Ebben összefoglalja a zöldségfélék magtermeléséhez szükséges ismereteket, a munkák sorrendjét a magvetéstől a magszedésig. Ismertette az 1

kat. h.-ra szükséges mag- és palántamennyiséget és a várható maghozamot. Ekkor még kevesen foglalkoztak zöldségmag-termesztéssel. Az ország drága külföldi importra szorult, és egyre sürgetőbbé vált a hazai termesztés. Velich István felismerte ennek a szükségességét, ezért szorgalmazta a belterjes, hasznot hozó magtermesztést. Elsők között foglalkozott a magtermesztés kérdéseivel, és nyújtott tanácsot, útmutatást a termelők számára.

1922-ben kedvező ajánlatot kapott a **Nyírségi Mezőgazdasági és Ipari Rt-től**. 18 évi szolgálat után megvált a debreceni Gazdasági Akadémiától, és 1923. január 1-jén belépett új munkahelyére. Itt a néhai Dessewffy Kálmán-féle hitbizományi birtokok kertjeinek vezetését, felügyeletét látta el. A nagybutykai birtokon korszerű kert- és szőlőgazdaságot létesített: 600 kat. h.-at telepített be gyümölcscsél és szőlővel. Nevéhez fűződik az első nyírségi almások telepítése is.

1926-ban a **Duna–Tisza közí Mezőgazdasági Kamara** felkérésére elvállalta az annak kezelésébe tartozó mintagyümölcsös telepítését és irányítását. A Kamara Kecskemét határában 56 kat. h. nagyságú homokterületet vett bérbe azzal a céllal, hogy egy mintagyümölcsös üzemeltetésével bizonyítsa: e tájban is lehetséges, a szélsőséges éghajlati és talajviszonyok ellenére, kereskedelmi célú, üzemi méretű gyümölcsösöket létesíteni. A telepítést a pontosan kialakított terv szerint Velich István irányításával két év alatt befejezték. Az ültetést új, olcsó eljárással, az ún. Stringfellow-módszerrel végezték, ezzel növelték a csemeték szárazságtűrését. A legfontosabb gyümölcsfajokat telepítették, igen széles fajtaválasztékban. Korszerű öntözőberendezést létesítettek, jól szervezett növényvédelmet alkalmaztak.

A Kamara a bérletet 1936-ban megvásárolta, sőt még 80 kat. h.-dal növelte a gazdaságot. 1939-ben gyümölcstárolót, -csomagolót, -aszalót is építettek.

Kisfáiban (Kecskemét határrésze) – kora termesztési gyakorlatával szemben – téli almákat is telepített, melyek kiválóan beváltak. Ezzel az ültetvényvel indította el a Duna–Tisza közí télialma-termőtáj kialakítását.

A gyümölcsösök szakszerű gondozását az 1929-ben Velich István közreműködésével alapított és ugyancsak kamarai intézményként működő **Kertmunkásképző Iskola** tanulóival biztosították. Ez a szakképzés területén hézagpótló iskola nevelte ki azokat a szakmunkásokat, akikkel pótolták a fejlődő gyümölcskertészetekben fellépő szakemberhiányt. A végzett tanulókat munkavezetőknek, önálló vezetőkné alkalmazhatták. Az iskola kétéves képzést nyújtott. Tavasztól őszig gyakorlati, míg a téli hónapokban elméleti oktatásban részesültek a tanulók. Az elméletet ugyanazok oktatták, akik a gyakorlati munkákat is irányították. A 10–13 tantárgyat három oktató tanította: Velich István, a mintagyümölcsös vezetője és egyben az iskola igazgatója is részt vett az oktatásban. Az iskola rendkívül népszerű volt. A mintagyümölcsös és az iskola több száz tanulót képzett ki, és ezzel jelentősen hozzájárult a magyar gyümölcstermesztés fejlesztéséhez. (A Kertmunkásképző Iskola működésében kifejtett vezetői tevékenysége elismeréseként a kormányzó a földművelésügyi miniszter javaslatára az ekkori kertészeti főfelügyelőt magyar királyi gazdasági tanácsossá nevezte ki. MTI, 1936. január 8.)

Ebben az intézményben végezte kertésziskoláját *id. Béres József* tudós, gyógyszerfejlesztő vállalkozó is 1938–40 között. Tőle idézünk:

„Nagy tisztelettel emlékezem mindig Velich István kertészeti főfelügyelő, mezőgazdasági főtanácsosra, aki iskolánk igazgatója és egyúttal a mintagyümölcsös vezetője is volt. Az ő kitűnő felkészültsége, erőteljes, korrekt és következetes szigora, erkölcsi tartása határozta meg az iskola szellemiségét.

Az iskolában szolgálati rendszer működött. A szolgálatteljesítő tanulók biztosították a rendet, fegyelmet, és különféle általános feladatokat is elláttak. A soros szolgálatot átvevőknek minden hajnalban három órakor jelentkezni kellett az igazgató úr nyitott ablakánál és név szerint je-

lenten, hogy a szolgálatot átveszik. Aki Kisfáiból szabadnapon a városba akart menni, csakis igazgatói engedéllyel tehette, egy erre a célra fenntartott naplóból kérelmet kellett írnia. Természetesen eltávozásra engedélyt csak kifogástalan magatartású tanuló kaphatott. Aztán a kimenős tanulóknak a szokott helyen sorba kellett állniuk, és átestek a főtanácsos szigorú szemléljén. Aki a rendet, fegyelmet néhány figyelmeztetés után is megszegte, azt kiutasították az iskolából. Akadtak önként távozók is. Ők nem bírták a szigorú rendszabályokat.

Nekem nem volt terhemre az igazgató szigorúsága. Láttam, éreztem, hogy felelősségtudatra, becsületességre, munkaszeretetre nevel, jó szakemberek képzésére törekszik, akik az iskola kapuin túl is meg tudnak felelni az élet követelményeinek. Mindenkiről személyi naplót vezetett, igyekezett megismerni az egyes tanulók érdeklődési területét. Idős korát – akkor 68 éves volt – meghazudtoló aktivitásával, kitartásával, szakmaszeretetével példát mutatott az iskolába került tanulóknak. Az élet elején vívódó fiatalokat olyanná igyekezett formálni, hogy azokból becsületes, hazájukat szerető szakemberek váljanak, akik nehéz körülmények között is talpon tudnak maradni.” (In: Béres Klára: *Szirtfoknak lenni, Béres József életútja*. BÉRES RT. 1999, 20–23. l.

Velich István kertmunkásképző iskolai tapasztalatait, zöldségmag-termesztő munkájának eredményeit sikerrel használta fel vezetői munkájában unokaöccse, ifj. Velich Sándor Nyíregyházán az 1941–44-es években.

Nehéz, fárasztó munkája mellett a szaklapokban népszerűsítő és szacikket is közölt. A rádióban szakelőadásokat tartott, elsősorban a mintagyümölcsös eredményeiről. Ezenkívül testületek felkérésére is vállalt különböző témájú előadásokat.

Velich István sokat dolgozott a hazai gyümölcsstermesztés korszerűsítése és fejlesztése érdekében. Az üzemi gyümölcsösök kialakításában úttörő munkát végzett. 1942-ben nyugdíjba vonult, és Kiskőrösre ment, ahol még részt vett a hegyközség munkájában. Ezután Devecserbe, majd fiához Pápára költözött, ahol a házi kertben tevékenykedett. 90 éves korában Pápán halt meg.

Főbb munkái: Gyümölcsstermesztés. Debrecen, 1907. • Zöldségstermesztési útmutatás. Budapest, 1918.

Források: Id. Velich István: Kertészet és szőlészet. 1960. • Magyar Agrártörténeti Életrajzok III. R–Zs. (szerk.: Dr. Für Lajos és Dr. Pintér János) Budapest, 1989. Magyar Mezőgazdasági Múzeum, 566–569.

DR. VÁCZI IMRE
Karcag

VELICH SÁNDOR id. (Vágújfalu, 1875. 03. 01. – Mezőberény, 1956. 04. 01.)
kertésztanító, kertészeti főfelügyelő

Trencsén megyében, Kocsócon (a mai szlovákiai Kocovce) nevelkedett tizenkét gyermekes családban. Szülei, Velich Károly és Roszipál Anna Morvaországból, a székely őrvidekről érkeztek 1879-ben Rakovszky Géza uradalmába, ahol az édesapa a főkertészi beosztást töltötte be. A Felvidék egyik legnagyobb és legjobban kezelt kertészetéből a szépen fejlődő fiúknak egyenes út vezetett a négy gimnázium után az 1878 óta már Budán, a Gellérthegy déli

lejtőjén működő Vinczellér- és Kertészképző Gyakorlati Tanintézetbe. Az akkor meglévő öt vincellérképző közül ebből fejlesztették ki a felsőfokú képzést is nyújtó Kertészeti Tanintézetet, amely 1894. november 25-től működött ezen a néven. Sándor 1893. augusztus 17-én kapta meg végbizonyítványát.

István bátyjához hasonlóan édesapja beosztottjaként munkát kapott az uradalom kertészetében. Itt kezdte önálló életét. Megnősült, Vondra Ceciliát vette feleségül.

Velich Sándor munkássága a korabeli dokumentumok alapján: 1900-ban a Királyi Magyar Természettudományi Társulat tagja mint uradalmi kertész. Majd 1902-ben kertésztanító a **Breznóbányai (hegyvidéki) Magyar Királyi Földművesiskolánál**. Az ideiglenes kinevezésű földművesiskolai kertésztanító 1000 korona évi fizetéssel, szolgálati lakással, tiszteletdíjjal és terményjárandósággal 1904. december 24-én megkapta a véglegesítő kinevezését. A nagyszülői házban született kis Ilonka mellé Breznóbányán 1909-ig még négy gyermekük született: Valéria, Sándor, Jolán és Vilma.

Az iskola oktatói a szorosan vett elméleti és gyakorlati képzés, az élet rendjére felkészítő nevelő munka mellett a környezet értő használóiként voltak jelen a kisváros életében. Velich Sándor a kertészdiploma mellé még 1900-ban méhészkoklevelet is szerzett. A vadászatnak is fontos szerepe volt a család ellátásában, de nála csak hibás agancsokat lehetett találni, példamutató fegyellemmel gyakorolta vadászati szenvedélyét. Az iskola sajátos, közös „gyakorlati foglalkozása” volt a Lazna patakon létesített pisztrángtenyésztés. Nevelői munkája mellett a korabeli folyóiratokban publikált, és szakmai előadásokat tartott.

Az ország szolgálatában szép teljesítményt felmutató kertésztanító Velich Sándort 1912-ben áthelyezték Komáromba. Alkalmazása egyrészt a **Magyar Királyi Állami Tanítóképző Intézet** tantestületébe kertésztanárnak, másrészt a városban működő **Magyar Királyi Földművesiskolához** kertésztanítónak történt, így a tanítónövendékek szakmai és szakmódszertani oktatását végezte, valamint a szakmai gyakorlatát vezette. A földművesiskolában jelentkező tanítási feladatok mellett a gazdász gyakornokok kertészeti munkáját és a tanítóképzősök gyakorló tanításait felügyelte. Az összetett feladat számára megtisztelő előrelépést jelentett. A tanítás gondjain kívül természetes volt, hogy a már meglévő tanulmányi kertészetet vezesse, gondozza és fejlessze, lássa el az intézői feladatkört.

Az elhelyezési feltételek ugyan mások voltak a nagy Komáromban, mint az erdős-hegyes, falusias Breznóbányán, de a családnak is jót hozott, a nyíló eszű gyermekek városi környezetbe kerültek. Itt született meg 1915-ben hatodik gyermekük, Károly.

A háború nem várt fejleményei miatt általános mozgósítást rendeltek el, a képzésben nélkülözhető tantárgyak tanítását felfüggesztették, a tanárokat, tanítókat is behívták, így Velich Sándor is behívóparancsot kapott, de végül is nélküle ment el a frontra induló vonat Komáromból. A családi történet szerint már kész volt indításra a szerelvény, mikor Cecilia aszszony a hat gyerekkel, karján a legkisebbel, megjelent az állomáson. Olyan energiával lépett fel a parancsnok előtt, hogy a vonat a férje nélkül gördült ki az állomásról. Azt kiáltotta oda a parancsnoknak, hogy ő fogja eltartani a családját.

A Trianonként ismert tragédia után a megalakuló csehszlovák állam képviselői feltették a tanároknak is a kötelező kérdést: aláírják-e hűségnyilatkozatot az új hatalomnak? Velich Sándor és felesége, Vondra Cecilia saját nevükben és hat gyermekük képviselésében vállalták a kiutasítással járó bizonytalan jövőt, de nem tettek hűségesküet az új hatalomnak.

Hamarosan meg is kapták a határozatot:

„Velich Sándor úrnak, a Komáromi Állami Földművesiskola Kertészeti oktatójának

Tekintettel arra, hogy a Csehszlovák Köztársaságnak nem tette le az esküt, a Földművelésügyi Minisztérium önt, a 269 Sb.z.a.n. számú 1920. március 15-i törvény értelmében 1920. július 31-ével szolgálatából elbocsátja, s e nappal az adóhivatalnál fizetését is leállítja. Ugyanezen nappal leállítodnak természetbeni szolgálati járandóságai is.” (Az eredeti szlovák nyelvű.)

Rövid időn belül el kellett hagyniuk otthonukat, át kellett menniük a hídon a Duna jobb partjára, a teherpályaudvarra. Előtte még az új hatalom képviselői megkísérelték bűnözőként elítéltetni, hogy mindene ottmaradjon.

Az akkor serdülő leánya, Vilma emlékezete szerint valaki feljelentette Velich Sándort, hogy fegyvert és lőszert rejtget. Megszállási területen halálbüntetést is kiszabhattak, így az illetékes hatóság házkutatást rendelt el náluk. Az eljárás kezdetén Cecilia asszony a konyhában szóval tartotta a kutatást végzőket, addig a gyerekek a vadászpuskát elrejtették, a puskaport pedig a WC-be szórták. Így a sikertelen akció következtében némi tartalékot tudtak magukkal vinni.

A rájuk következő telet az állomás külső vágányán vasúti kocsiban töltötték, a kiutasítottak sorsközösségében. Nagy volt az öröm, amikor állás- és lakásajánlatot kaptak a Dunántúlra. A históriát regélő unoka így mondja el:

„Apácskát Mamuka is elkísérte. A ház, amit felajánlottak, lakatlan volt. A konyhában és a szobában minden tárgy és berendezés úgy nézett ki, mintha épp most mentek volna ki valahova a lakók. A bögrében még a félig kiivott kávé is ott maradt. A kísérteties kép tragikus magyarázata az volt, hogy a sokgyerekes családot a »spanyolnátha« vitte el. Nagyszüleim lesújtva tértek vissza a tehervagonba.”

A következő ajánlat Karcag volt. Biztosra vették – bár soha nem említették – hogy ebben valahol István testvér játszott szerepet, aki ekkor már több éve a Debreceni Gazdasági Akadémia főkéntésze volt. Az egész család elutazott Pállagra, az estét együtt töltötték. Másnap a szülők ellátogattak Karcagra, és elfogadták az ajánlatot.

A *Nagy-Kunság* 1921. szept. 4-i és szept. 11-i számában közöl cikket az iskoláról, a kisköz- és szemléletű képzés bevezetéséről. Többek között írja: *„Az iskola tanárkara az eddigi létszámhoz emelkedett. Négy rendes és két kiegészítő tanár végzi a sok fáradságot és kitartást kívánó oktatást. Szentannai Sámuel mellett nagyérdemű munkát végez Németh Jenő Adárról, a szerb megszállott területről menekült igazgató, Zsalud Gusztáv r. tanár és Velich János (helyesen Sándor) kertészeti felügyelő, aki Komáromból menekült. Velich tervbe vette, hogy az eddiginél jóval nagyobb területen fog kertgazdálkodást vezetni.”*

Velich Sándor állta a szavát. Szépen berendezkedett, az eredetileg is kertészlaknak épült, tágas házban élt és dolgozott az iskolai kertészet területén. (A ház ma a Szentannai Sámuel Középiskola és Kollégium Iskolamúzeuma.) A család minőségi ellátást kapott, ő maga pedig Szentannai Sámuel igazgató megbízható, szakszerű és kitartó kollégája lett. Az igazgató a sziktalaj javításának tervébe is beavatta. A húszas években sokan megfordultak oktatóként az intézményben, de az igazi támasz, megbízható társ Velich Sándor maradt. Együttműködésük éveiben (1921–28) sok gyakornokot foglalkoztatott az iskola. Szinte minddel találkozzunk később a szaktanárok és igazgatók között.

Az iskolai eseményekről beszámoló korabeli cikkekben többször találkozunk munkája dicséretével: *„...alkalmunk volt gyönyörködni az iskola faiskolájában, ahol Velich kertészeti felügyelő keze nyomát viseli magán a sok ezer katonás rendben sorakozó facsemete. (...ebéd következett.) Még a ropogásra sült malacpecsenyénél is nagyobb kelenődségnek örvendtek a Velich-termesztette sárgadinnyék, az ún. Tisza gyöngye és a Bem tábornok ágyúgolyója.”*

(Karcagi Napló, 1924. aug. 20.) Velich maga is tollat fogott a szakmai fogások terjesztése érdekében (pl.: *Gyümölcsfák és gazdasági fák ültetése szikes talajon. Karcagi Hírlap, 1926. márc.*)

Az 1926-os ősz-tél folyamán tanfolyam tartásával, szervezésével, méhészköri tagtoborzással vezetőjévé vált a város méhészeinek, februárban elnöküknek választották. Igen sikeres évet zártak, eredményükre a környék, a felügyelet, az országos elnökség is felfigyelt. Amikor új feladata elszóltotta a városból, a méhészek díszelnököktől búcsúztak. A *Magyar Méh* 1927. június 6-i száma számol be a karcagi méhészkör sikeres hathetes méhésztanfolyamáról, amelyen 60 felnőtt és 20 gimnáziumi tanuló vett részt, a szervező és egyik előadó Velich Sándor volt.

A *Magyar Méh* 1930. évfolyama 105. oldalán közölte *Nektár-fák* című dolgozatát.

A méhészek díszelnökök tiszteletére távozása alkalmából díszvacsorát adtak, Karcag város is itt köszönt el jeles polgárától, az iskola pedig kedves tanárától: „*Szentannai Sámuel mint nagy munkásságú önzetlen tanártársától búcsúzott. Felemlítette, hogy a Velich család száz éve kertészkedik, apáról fiúra száll a kertészkedés szeretete. Sok ilyen derék kartársat és munkást kíván a köznek, mint Velich. Kinevezésével olyan kitüntetés érte, amilyen kertészeti felügyelőt még nem ért.*

Velich Sándor szeretettel szólt a karcagiakról. Egyszerű, jó szívű magyarok. Mióta menekülése során idekerült, jól érezte itt magát. Munkájával igyekezett alkotni, itt, a szikes Szaharán életet adott a kertésznek, gondjaiba vette a méhészetet.” (Karcagi Hírlap, 1928. január 28.)

Az Iskolamúzeum tanulói emlékezést is őriz Velich Sándorról. Széll András, 1927-ben végzett okleveles gazda – akit hazatérve „mintagazdaként” emlegettek Hajdúböszörményben – méltatta 1976-ban írott levelében volt tanárát: „*Megemlítendő Velich Sándor kertész felügyelő tanár a csemete kertjéről és a méhészetéről, dicséretre méltó volt.*”

Az iskolát és az igazgató Szentannai Sámuel nem érte nagy vérveszteség, hiszen már kész utód állt a vártán az ifjabb Velich Sándor személyében.

A tiszteletet parancsoló életúttal, teljesítménnyel háta mögött, a 52 éves tanárt, kertészeti felügyelőt az **alsóhernádi** 200 holdas gyümölcsös vezetésével bízták meg. (Alsóhernád tulajdonképpen akkor csak vasúti megálló volt, a településrész Újhartyánhoz tartozott, 1946-tól vált önállóvá ideiglenesen ezen a néven, aztán 1948-tól Hernád lett.) Velich Sándor feleségével Gyónra költözött. Gyón ma Dabas része. A gyóni évekről nem kerültek elő értékelhető feljegyzések, a családi krónika is csak annyit tud, hogy apácska a gyümölcsös „felvirágoztatására” került Alsóhernádra. A feladatát becsülettel elvégezte, így 1933-ban, 58 éves korában visszahelyezték tanári beosztásba a **Békéscsabai Magyar Királyi Mezőgazdasági Szakiskola és Szaktanácsadó Állomás** testületébe. Neve nem lehetett teljesen ismeretlen, mert a kertészeti egyesület várta, előadásokat kért tőle, majd 1935-től a kilenc tagú választmány tagja lett. (*Békés megyei Közlöny*, 1935. febr. 22.) 1937-ben kinevezték kertészeti főfelügyelővé, majd nyugállományba helyezték. Nyugdíjasként is Békéscsabán maradt, a Hegyközségnél vállalt feladatot.

Néhány nyugodtabb év után a háború egyre szomorúbb hírei következtek. 1944-ben a déli-keleti fenyegetés elől nyugatabbra menekültek, először Jolán leányukhoz Párkányba, ahol vejük, Bartossik Béla a helyi Téli Gazdasági Iskola igazgatója volt. A család további útja Esztergom, majd Komárom, ahol a sors furcsa szeszélyéből a régi, ifjúkori lakásukra lettek. Szomorú volt látni, hogy a szeretettel ültetett, ápolt park, növénykert, gyümölcsös tarolt pusztasággá vált. A menekülés utolsó állomása Dunaszerdahely volt. A csehszlovák hatóságok kényszer-kitelepítési rendelkezése nyomán – ismét – átkeltek a Dunán, most Győrbe érkeztek. Amint megindult a vasúti közlekedés, visszatértek Békéscsabára.

A hadifogságból visszatérő vejükkel – Ferencz Józseffel – és családjával Mezőberénybe költöztek. Itt a méhészkedésben volt egy kis öröme. Szórványos naplóbejegyzéseiben a borzalmas háborúk, rettenetes békekötések, az eltorzult lelkek és viszonyaik, a lehetséges élet lehetetlensége, rémségei döcögnek tő- és félmondatokban. Felesége halálával – 1950 – a közlések már csak önmagának szóltak. Összefüggő, rendezett gondolatokat vetett papírra még a szeretett szakmáról, aggódott a kiskertért, úgy érezte, hogy csupán kampánycélból tér már vissza a kertművelés, hogy a „Micsurinkert” nem igazi nevelőeszköz, nem tesz jót sem a kertnek, sem Micsurinnak. Feljegyezte az időjárás fontos eseményeit: „1956. I. 3-án esett az első hó, 4-én nem olvadt el, hideg, száraz idő volt.” Ez volt az utolsó bejegyzése.

DR. VÁCZI IMRE
Karcag

VELICH SÁNDOR ifj. (Brezsnóbánya, 1904. 03. 22. – Budapest, 1975. 03. 26.) igazgató, főiskolai tanár, mezőgazdasági mérnök

Édesapja – Velich Sándor – kertésztanító volt Breznóbányán (a mai szlovákiai Breznon) a Magyar Királyi Földművesiskolában. Édesanyja, Vondra Cecilia morva származású, vágújhelyi kereskedők gyermeke. Az édesapját 1912-ben Komáromba helyezték, Sándor a helyi Szent Benedek-rendi katolikus gimnáziumban elvégzett öt osztályt, amikor az új csehszlovák hatalom kiutasította a családot. Egy évig Ó-Komáromban a pályaudvaron vasúti kocsiban éltek. Majd 1921-ben az édesapja a karcagi földművesiskolában kapott tanári állást már mint kertészeti felügyelő.

Az immár tizenhét éves fiatal, ifjabb Velich Sándor édesapja mellett természetes szövetségben végezte a kertészet mindennapos teendőit, iskolája végeztével az intézmény vezetése ezt a munkaviszonyt legalizálta is. Továbbra is foglalkoztatta gyakornokként, majd segédintézőként. Szinte belenőtt abba a fegyelmezett, következetes szakszerű munkafelfogásba, életvitelbe, amelyet a hely megkövetelt. Az idő múltával már a felügyeltből felügyelő, a vezetettből vezető, a neveltől nevelő lett. A **karcagi földművesiskola** kertészeti oktatását folytatta, amidőn az iskola jó híre a kibocsátott, végzett gazdák, kollégák, felügyeleti szervek által terjedt. Velich Sándor szakmai előrehaladását a korabeli sajtóból kigyűjtött idézetek hűen tükrözik.

„A Magyar Távirati Iroda jelenti:

A földművelésügyi miniszter Szabolcs vármegye területére kiterjedő hatáskörrel kertészeti felügyelőséget állított fel. A felügyelőség neve és címe: Szabolcsvármegyei m. kir. Kertészeti Felügyelőség, Nyíregyháza. A felügyelőség vezetője: ifj. Velich Sándor m. kir. kertészeti segédintéző.” (Napi Hírek, 1939. december 22.)

„A M. Kir. Földművelésügyi Miniszter ... ifj. Velich Sándorsegédintézőket m. kir. kertészeti intézővé (kinevezte).”

(Kertészeti Szemle, 1941. február, 2. szám)

A **Nyíregyházi Kertmunkásképző Iskolában** elért sikereiről a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara képviselője így értékelt: „Szerencsés gondolat volt, hogy ezt az iskolát itt, a gyü-

mölcstermesztés központjában állították fel, de szerencsés választás volt, hogy az iskola élére Velich Sándor került, aki kiváló tudásával és nevelői lendületével csodákat művelt. Olyan feleleteket hallottunk itt, amelyek némelyike akár az akadémián is helyt állott volna. Kiváló szakembernek lenni könnyebb, mint jó pedagógusnak, s Velich pedagógiai kiválóságának, kötelességtudásának, lelkiismeretességének köszönhetjük a gyönyörű eredményt.” (Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap, [Trianon 21.] 1941. január 28. 3. oldal). Az itt végzett kertmunkásokat már év közben elosztották, négyet a család- és népvédelmi alap kötött le a szociális termelőmunka segítésére.

A következő évet még mindig a szűk 15 fős elsőéves kerettel indíthatta az iskola, de az intézmény erkölcsi tőkéje, az iránta kialakult nagy érdeklődés hatására bővítési lehetőséget kapott területben és férőhelyben is. Az 1943. januári vizsgán Westsik Vilmos gazdasági tanácsos, a Homokkísérleti Intézet vezetője, – aki szintén teljesített tanítási szolgálatot több intézményben – mondott sajátos méltató szavakat:

„...a magyarság mindig értékelte az egyes kérdések szolgálatában kiemelkedő családokat, ilyen család a Velich család is, amelynek tagjai a gyümölcstermelésben márkás nevet vívtak ki. Szerencsés meglátással hívták meg igazgatónak Velich Sándort, a neves család kiváló alkotószellemű képviselőjét, akinek vezetése a most is elének táruló remek nemzetgazdasági eredményeket biztosítja.” (Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap, 1943. február 20. 4. oldal)

A következő évben már büszkeséggel szervezett látogatókat a gazdasági kamara, a vármegye, de az új polgármester is, aki midőn bemutatta a kertmunkásképző iskolát a város vendégeként oda látogató Kassai Tanárképző Intézet hallgatóinak és tanárainak, így szólt az igazgatóról: „Az iskola lelke Velich Sándor igazgató, aki nem dresszúrával, hanem szeretettel, a magyar feladatok mély átérzésével biztosítja az itt látható és mindenki által megcsodált katonás szellemet. Az igazgató szuggesztív tevékenysége a város polgármesterét is az intézmény szíves szolgálatába állította és biztosította az állandó fejlődés feltételeit.” (Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap, 1944. május 27. 3. oldal)

A kor sajátos rendszerében a testi nevelés, a hazafias nevelés, a katonai előképzés feladatát átfogóan a leventeintézmény teljesítette. Azért, hogy az iskola integritását megőrizze a katonai szervezet mindennapi beleszólásától, az iskolát önálló levente-alegységként ismertette el, vállalva minden ezzel járó feladatot. Így Velich Sándor leventeoktató, majd főoktató lett, a városi szemléken önálló egységként vezette csapatát.

„Nagy és megérdemelt sikere volt a kertmunkásképző iskola csapatának, s különösen szépek voltak az artista számoknak is beillő gúlák, amelynek betanításáért Velich Sándor igazgatót illeti az elismerés.” (Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap, [Trianon 21.] 1941. május 28. 4. o.) „Most a kertmunkásképző iskola impozánsan szép egyszerre történő és biztonsággal végzett puskaforgató és puskával végzett rendgyakorlati ragadták magukkal a megjelent nézőket és szakembereket. Velich Sándor gazdasági isk. igazgató, főoktató ezzel példát mutatott arra, hogy az intézeti igazgató hogyan valósítja meg az új szellem tanításait.” (Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap, [Trianon 23.] 1942. június 10. 3. o.)

Az ismétlődő bombázások, menekítések, elvándorlások, nyugtalanító hírek közepette a kertmunkásképzőben fegyelmezett élet folyt. A maradó tanulókkal segítette a közellátást, rendezvények biztosítását.

„Velich Sándor kertészeti főintéző a kertmunkásiskola növendékeiből vezényelt ki a rend fenntartására” (a bombakárosultak javára rendezett műsoros délutánra a Népkerthben). (Nyírvidek-Szabolcsi Hírlap, [Trianon 24.] 1944. június 10. 5. oldal)

Velich Sándornak egyáltalán nem került olyan nagy fáradtságába elérnie, megvalósí-

tania környezete, irányítói által nagyra tartott teljesítményét. Azt az életet élte, amit felnevelkedve a levegővel szívott be: az otthon, a munka, a művelődés szerves egységét, az élet derűs fegyelmét. Ezt látta Breznóbányán, Komáromban, Karcagon. Karcagon vált felnőtté, ahol különösen hatott rá a közösen végzett tevékenység szépsége és hasznossága. Megalapozott tudása, határozott, derűs fellépése, biztonságot nyújtó vezetői kiállása révén az ifjúság követeendő példát látott benne.

A front elől menekülő felesége a három gyermekükkel – egy kertésztanuló segédletével – a Klagenfurt melletti Höfling falucskáig jutottak. Ott találkoztak a családfővel, aki mentesülve a frontszolgálat alól futárszolgálatot teljesített mint karpaszományos tizedes. A fegyverszünet után az amerikai hadibázison dolgozott, de már 1945-ben sikerült hazatérniük Nyíregyházára. Tulajdonképpen „visszahelyezi magát” a kertészeti felügyelői beosztásba, mivel az igazolóbizottság nem látja ennek akadályát. Munkája közben felméri volt iskolája helyzetét, a folytatás lehetőségét, szakember-háttérét. Egyik – az ügyének megnyert – kollégájáról írják „Pályaképvázlat”-ában:

„...Viszont lényegében úttörő munkát vállalt 1946-ban az akkor nyílt »kertészeti középiskolában«: ez a megyében az első négy évfolyamos szakközépiskola. Előzménye, hogy 1941-ben, az akkori helybeli gazdasági felügyelő, Velich Sándor egy régi városi épületben kertmunkás iskolát szervez és vezet. Minden ismeretterjesztő fórumon hirdeti az ipari és kertészeti növények termesztési fontosságát, értékesítési értékét. 1946-ban elérte, hogy a hazai iskolarendszerbe beillesztve megnyissa a kapuit a szakirányú intézet.” (Margócsi József: Porzolt István (1910–1986). Pályaképvázlat. In: A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai I. Évkönyvek /Sz.-Sz.-B. m.-i évkönyv 14. Nyíregyháza, 2000, 196. oldal)

(Porzolt István arcképvázlata a *Pedagógusok arcképcsarnoka* 2008. évi kiadványában jelent meg.) Az iskola a háború előtti jó szellemét vitte tovább, de nem állhatott meg szigetként zajos környezetében. A képzés szerkezetében és tartalmában, az iskola méretében, összetételében, majd helyében változott, igazgatóját pedig más – inkább közigazgatási jellegű – hivatalokhoz szólították.

Az életútnak ezt a szakaszát a *Kertészmérnök* című lap 1975/5. szám 25. oldaláról idézem: „1959. augusztus 1-jén nevezték ki a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Üzemtani Tanszékére vezetőnek, ahol a tanszékvezetői tisztség akkor már két éve nem volt betöltve. A Tanszék munkáját nagy energiával és sikeresen újjászervezte. Kinevezése előtt közel 30 éves állami szolgálat tapasztalatai álltak rendelkezésére. Mint technikumi igazgató, tangazdaság vezető, élete java részét a kertészeti szakoktatásban töltötte, de különböző termelést és oktatást irányító szerv (Országos Tervhivatal, Tangazdaságok Igazgatósága, Kísérleti Gazdaságok Igazgatósága) vezető munkatársaként is működött.

Kiváló munkájáért az Országos Tervhivatal 1952-ben díszoklevéllel tüntette ki és 1954-ben a Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója címet is elnyerte.

Munkatársaival kidolgozta az országos kutatási tematikába kapcsolódó tanulmányát a »Munkaerőgazdálkodás, munkaszervezés vizsgálata a gyümölcsstermelő üzemekben«. 1961-ben a »Téli almaszüret korszerű módszereiről« írt tanulmányt, amely a Főiskolai Évkönyvben és szaklapokban is megjelent. 1962-ben kidolgozta »A film az oktatás szolgálatában« című munkáját, amelyet a Felsőoktatási Szemle publikált. 1963-ban a Kertészeti Lexikon üzemtani témaköri felelőse, több technikumi tankönyv szerkesztője és lektorálója volt.

1964-ben nyugdíjba vonult, mert egészségi állapota gyengült, de mint a Tanszék nyugdíjasa működött, állandóan tartotta a kapcsolatot a közigazgatási élettel és a Tanszékkel. Befejezte

országos kutatási témáit, többek között a Gyümölcsstermesztés gépesítésének üzemszervezési kérdéseiről, amely iránymutató ezen a téren.

Kartársai, tanítványai emléket szeretettel őrzik!”

Két jeles fia követte a szakmai úton: Sándor kertészeti gépeket fejlesztő gépészmérnökként, István az édesapja egyetemén genetikai tanszék-vezető professzorként vitte tovább a nevet és a tisztességet.

(Jegyzet: Az irodalomban a vezetéknév több formában fordul elő: Velich, Vellich, Welich, Wellich. Mint tapasztalható, az első változatot fogadtam el, mivel a leszármazottak is ezt használják.)

DR. VÁCZI IMRE
Karcag

VIDA LAJOS (Pocsaj, 1941. 11. 24. – Hajdúszoboszló, 2018. 02. 22.)
általános iskolai tanár, szerkesztő, író, irodalom- és helytörténész

„Az értelmiségi lét küldetéssel, feladattal jár.”
(Vida Lajos ars poeticája)

Pocsajban született Vida Lajos és Baksán Mária elsőszülött gyermekeként. Édesapja brigádvezető volt, édesanyja a háztartást vezette. Hatan voltak testvérek.

Általános iskolába Pocsajban járt. Már ekkor szóltak pedagógusai a szüleinek, hogy taníttassák tovább a fiukat, mert jó képességű, tehetséges. Gyermekkorában még nem pedagógus akart lenni, hanem költő. Tíz-tizenegy évesen már verseket írt, melyek az akkori *Pajtás* újságban jelentek meg. Az irodalom iránti érdeklődését még az általános iskolából hozta, M. Sípos Endre tanára hatásaként. Ezt a hatást erősítette és formálta tovább a debreceni Tóth Árpád Gimnáziumban Debreceni Tibor a fiatal, energikus drámairodalom tanára. A középiskolában is elismerték tudását tanárai. Osztályfőnökével haláláig tartotta a kapcsolatot.

Tanári diplomát 1966-ban az Egri Tanárképző Főiskolán szerzett magyar–történelem szakon. 1982-ben levelező tagozaton a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen köz-művelődési szakot is végzett.

Pedagóguspályáját **Hajdúszováton** kezdte 1961-ben az **általános iskolában**. Magyar, történelmet tanított. 1978-tól a **hajdúszoboszlói Kovács Máté Városi Művelődési Központ és Könyvtár** jogelőd intézményének igazgatója volt, majd 1983-ban a **Hajdúszoboszlói Középiskolai Kollégiumban** igazgatóhelyettesként, 1998-tól igazgatóként folytatta munkáját. A kollégiumban nagy hangsúlyt fordított a szabad idő tevékenység szervezésére, a diákok részvételére Hajdúszoboszló kulturális életében. Munkája elismeréseképpen 1988-ban Szocialista Kultúráért kitüntetést kapott.

1986-ban feleségül vette Gyólai Éva Mária, aki szintén pedagógus. Felesége mindenben segítette, támogatta férje munkásságát. Három leánygyermeküket nagy szeretettel nevelték.

Vida Lajos ismertette meg először Thökölly Imre életét a város lakóival. Egyik szervezője volt a háromnapos nemzetközi Thökölly-konferenciának. A jelenleg Thökölly Imre nevét vise-

lő általános iskola minden évben megemlékezik a jeles történelmi személyiségről, s 2018-ban Vida Lajos *Palló a Köselyen* című regényéről is, amely Szoboszlón Thököly korát idézi.

2003-ban a **Szép Ernő Középiskolai Kollégiumból** ment nyugdíjba. Ekkor Szép Ernő-díjat kapott a Polgármesteri Hivaltaltól.

Ifjúkorától kezdve érdekelte a szépirodalom, a húszéves kora utáni időkből több regénykísérlete maradt. A kilencvenes években az irodalomkritika és az irodalomtörténet felé orientálódott. Cikkeket írt fiatal írók könyveiről és munkásságáról. Számos folyóiratban jelent meg munkája, többek között az *Erdélyi Tükörben*, az *Új Írásban*, a *Bárkában* és a *Confessióban*. Külföldi újságokban is közölték néhány írását.

2005 és 2011 között felelős szerkesztője volt a *Szókimondónak*, Hajdúszoboszló kulturális folyóiratának. A város irodalmi életének mozgatója volt. 2007-ben jelent meg a Debreceni Csokonai Kiadónál Szép Ernőről írt monográfiája (ezzel országosan is ismertté vált), egy évvel később pedig a Noran Kiadónál Szép Ernő addig ismeretlen kisregénye, a *Natália* az ő szerkesztésében, jegyzeteivel, előszavával.

Érdeklődése középpontjában a Nyugat, az erdélyi irodalom és a mai fiatalok literátor nemzedékei álltak, s természetesen Hajdúszoboszló. Hajdúszoboszló monográfiája átdolgozott kiadásának társszerzője volt.

2011-ben a Fekete Borbála (festőművész) Alapítványnak alapító tagja is Vida Lajos volt.

2012-ben Hajdúszoboszló Város Önkormányzata segítségével adott ki egy hajdúszoboszlói, helytörténeti cikkgyűjteményt *Szilfákajla utca* címmel. Első romantikus történelmi regénye, a *Palló a Köselyen* 2014-ben jelent meg. Ezzel új folyamat következett az életében. 2016-ban kiadták *A bosszú napja, kedd* című második történelmi regénye. Mikor a *Hajdú-bihari Napló* riportere a regény kapcsán megkérdezte tőle, hogy miért ez lett a mű címe, azt válaszolta: „*azért, mert értékállót akartam alkotni.*”

Hajdúszoboszló Város Önkormányzata képviselő-testületének határozata alapján a lovashajdúk Szoboszlóra telepítésének 411. évfordulója alkalmából tartott városi ünnepélyen Hajdúszoboszló Város Díszpolgára elismerésben részesült.

Egész életében ars poeticája szerint élt, az volt az életfilozófiája, az vezérelte céljait, cselekedeteit. Tudatosan készítette fel magát a nyugdíjas évekre. Folyamatosan kezdte valóra váltani ifjúkori álmait, ahogy nőttek a lányai egyre védettebb sziget felé kormányozták életüket feleségével. 2003-ban, nyugdíjba vonulásakor még nagyobb erővel és eredménnyel folytatta tovább irodalmi munkásságát.

Bieliczkyné Buzás Éva így emlékszik rá vissza: „*Harmincöt évi budapesti élet után, 2008-ban visszaköltöztem gyermek- és ifjúkorom kedves városába, Hajdúszoboszlóra. Tervem szerint irodalmi és zenei téren kívántam itt is működni, a lehetőségek szerint. A város kulturális életébe való beilleszkedésemet részben Vida Lajos, a Szókimondó című havi kulturális folyóirat szerkesztője segítette. Férjem válogatott verseit, írásait tartalmazó kötet alapján írta meg véleményét, és azt a 2010. januári Szókimondóban, a Bieliczky József Sándor-emlékszámban tette közzé. Ezzel kezdődött el egy munka-barátság. Időnként beszámolt írói terveiről is. Ezáltal különösen két utolsó regényének írása közben érezhettem át az alkotó munka kínjait és örömeit. Mindegyik témája közel állt hozzám. A Palló a Köselyen Hajdúszoboszló hajdúváros történetét jeleníti meg a XVII. századból, valós történelmi események és személyek felidézésével. Mindig érdekelt a férjem szülővárosának, az én felnevelő városomnak a története. Most megkaptam tőle regényes formában. Utána következett A bosszú napja, kedd című regénye. Úgy gondolta, engem kér meg, hogy a befejezés előtt olvassam el, és javítsam ki. E megtisztelő feladatra nem véletlenül választott, hiszen Bihar vármegyéről, főleg Pocsajról szól a történet, de benne van*

Konyár és Kismarja, az én szülőfalum és rokonaim lakóhelye is. Vida Lajos volt az egyik legjobb barátom. Ha nehézségem, problémám akadt, vele megoszthattam. Mindig segítő szándékkal válaszolt. Benne olyan embert ismertem meg, aki kitűnt munkaszeretetével, valamint a szülőföldje iránti rajongásával. Megrendített a halálhíre. Közös terveink voltak még, amelyek már örökre elmaradnak. De legjobban embersége, barátsága hiányzik.”

Egy régi tanítványa, dr. Puskás Gabriella Czike Gáborné számára ezt jelentette: „1966 decemberében költöztünk szüleimmel Hajdúszovátra, akkor voltam 6. osztályos. A fél-évi iskolaváltás nem okozott gondot számomra, mert a hajdúszováti iskolában gyerekszerető, nagy tudású tanárok tanítottak. Diószegi Lajos bácsi, akiről napjainkban az iskolát elnevezték, osztályfőnököm volt, a magyar irodalmat pedig Vida Lajos tanár úr tanította. Az iskola névadóján ő leplezte le a szobrot, és ő mondta az ünnepi beszédet. Ő volt a legfiatalabb tanárunk, de kellemes megjelenésével, mély öblös hangjával tekintélyt parancsolt. Nagyon szerette a költészetet, a falu ünnepségein versmondóként sokszor fellépett. Hamar meglátta bennem is az érdeklődést a versek iránt, és felfedezte az előadói hajlamot, amit Ady-rajongó édesapámtól örököltem. Vida Lajos tanár úr felkészítésével az általános iskolás éveim alatt rendszeresen adtam elő verseket az iskolai ünnepségeken, a szavalóversenyeken, és egyszer a gimnazista korosztálynak rendezett kulturális versenyen is felléptem, és arany minősítést kaptam. Tanár úr kedvenc költője József Attila volt. A Dunánál című verset ő ismertette meg velem, elmagyarázta a vers mély, örökérvényű mondanivalóját. Azóta is sokszor feltűnik előttem a hömpölygő Duna, mint az élet folytonosságának jelképe, és elgondolkodtatnak a vers sorai: »s rendezni végre közös dolgainkat, ez a mi munkánk; és nem is kevés«. De Ady Endre, Babits Mihály, Tóth Árpád, Szabó Lőrinc, Garai Gábor és a többiek is kedvesek voltak tanár úr számára. Létrehozott egy versmondó-kört, és szépirodalmi összeállításokat adtunk elő az iskola és a falu rendezvényein. A tanár úr segítségével megszerzett előadói készséget a gimnáziumban, majd az egyetemen is kamatoztattam, és pályámon, a jogi szakmában is nagy segítségemre volt. Tanár úrral az 1980-as években Hajdúszoboszlón találkoztam újra, ő már itt dolgozott, én pedig ide jöttem férjhez. Újabb kapcsolódási pont volt az életünkben, hogy gimnáziumi kedves osztálytársam, Gyólai Éva lett élete párja, akivel haláláig boldog házasságban éltek. Minden találkozásunkkor nagy örömmel köszöntöttük egymást, büszkén mesélt családjáról, lányairól, újságolta, hogy egyik lánya hozzám hasonlóan jogász lett, és megnyerte első perét a bíróságon.

Meghatározó jelenség volt a tanár úr Szoboszló életében. Szinte mindenki ismerte, mindenkihez volt kedves, megnyugtató szava. Fellendítette az irodalmi életet, szívesen mondott beszédeket, szavalt verseket, nem utasított vissza felkérést, igyekezett eleget tenni teljes lelkesedéssel minden megbízatásnak. Halála nagyon megdöbbentett és elszomorított, hiánya nem pótolható. Kedves Tanár Úr, nyugodj békében! Mi tanítványaid, míg élünk, hálás szeretettel emlékezünk rád. Emlékedet őrzik a hangfelvételek és az általad írott könyvek sorai is!”

Papp András, Hajdúszoboszlón élő, országosan elismert író így emlékszik vissza Vida Lajosra: „Vida Lajos megértő és jóindulatú ember volt, lehetett rá számítani, ígéreteit soha nem vette félvállról, akart és tudott segíteni, ha hozzáfordultak. Szerény volt. Humanista és líterátor. Egyszerű, attitűdöktől mentes életet élt; bölcsesség kellett ahhoz, hogy elnéző legyen mások hibáival szemben. Haragosnak soha nem láttam. Kultúremberként élt, működött, tett sokat patriótaként Hajdúszoboszlóért, tágabban a bihari térségért, szülőföldjéért, Pocsajért. A humanista cselekedet nem azonnal, nem látványosan fejtí ki környezetében a hatását, de biztos pontként és irányítúként szolgálhat másoknak. A jót, az igazat, a szépet képviselte tanárként, népművelőként, kollégiumi igazgatóként, lapszerkesztőként, irodalmárként.

Hajdúszoboszló díszpolgára (balról a harmadik)

emelte be, tette vissza a helyére Szép Ernő Natália című regényét. És a felfedezés tényén túl neki köszönhetjük azt is, hogy összehozta a kézirat kiadását, előbb a Holmi folyóiratban, majd a Noran Kiadónál. Ennek éppen tíz esztendeje. Aztán megírt egy jelentős monográfiát Szép Ernőről, akinek a műveit kevesen ismerhetik úgy, mint ahogyan azt ő ismerte. Lajos másik literátori bravúrja az volt, hogy szinte minden előzmény nélkül megírta a Palló a Köselyen című regényt, amit én a szoboszlóiak Egri csillagának neveztem, és hiszem azt, hogy a mű szerzőjével együtt a szoboszlói égbolt állócsillaga lesz. Böven az aktívnak nevezett évek után, nyugdíjasként debütált elsőkötetesként és szépíróként, talán fiatalkori álmait váltotta valóra, végezte el azt a munkát, amire az élet sűrűjében egykor nem volt se ideje, se energiája. A megjelent művekért a kortársak most éppúgy hálások lehetnek, mint az eljövendő nemzedékek. Én ezt köszönöm Vida Lajosnak, ahogyan 2017 őszén a díszpolgári címmel az önkormányzat is méltányolta a városért tett minden cselekedetét, alkotói munkáját, életművét.

Családszeretőként büszke volt gyerekeire, azok családjára, arra hogy szépen megtalálták és megállják a helyüket az életben. Halála előtt néhány hónappal volt két lányának az esküvője, s néhány hónapja született egy-egy unokája. Lajos megtisztelt figyelmével, rólam szóló írásaival és barátságával. Először 1996-ban, a hajdúszoboszlói középiskola kollégiumának bejáratánál fölállított Szép Ernő-szobor avatóján találkoztunk, amire ő hívott meg. Az évek során mind jobban elmélyült a kapcsolatunk; sok mindent megbeszéltünk egy-egy vacsorán; a családtól a közéleti kérdéseken át a város jelenéig mindent, nem mellőzve az irodalmat sem. Tőle vettem át 2011 nyarán a Szókimondó folyóirat szerkesztését, aminek ő haláláig a szerzője maradt.”

Elégedett, boldog ember volt. Ő maga fogalmazott így: „*Boldog, alkotó öregséget kaptam a sorstól, szerető, értő családdal, sok jó baráttal.*”

Halálával nemcsak a családját érte nagy veszteség, hanem Hajdúszoboszló város irodalmi és kulturális életét is, illetve országosan is hiányzik az irodalmi életből.

Végül tőle idézek: „*Egy teljes élet, talán még a magunké sem fér el egyetlen könyvben, s még reményem sem lehet, hogy kettőben igen.*”

NÉMETNÉ DÁVID IRÉN
Hajdúszoboszló

Z

„Ne erőszakkal oktasd a gyermeket
tanulmányokra, játszva tanuljanak.
Már csak azért is, hogy jobban
megfigyelhesd, melyiknek
mire van hajlama!”
(Platón)

ZELENY LAJOS (Celldömölk, 1948. 01. 06. – Berettyóújfalu, 1978. 01. 27.) középiskolai tanár

Celldömölkön született, édesapja a MÁV-nál lakatos volt, édesanyja háztartásbeli. Szüleitől, rokonaitól egymás tiszteletét, emberszeretetet, szorgalmas, türelmes, kitartó munkát tanult.

Általános iskolába Celldömölkön járt. 12 éves korában, amikor ötödikes volt, meghalt az édesanyja. Édesapja nagyon megrendült, magába forduló, szomorú ember lett. Ezután tanulmányi munkájával önmagának kellett foglalkoznia. Húga (aki négy évvel fiatalabb volt) tanulását is ő felügyelte. Középiskolásként Celldömölkön a Berzsényi Dániel Gimnáziumban tanult jeles és kitűnő eredménnyel. Rádiótechnikai szakirányú előképzésben vett részt. Csupa ötös érettségije után egy évig katona volt mint előfelvételis.

1968-tól Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán matematika–ábrázoló geometria szakon folytatta tanulmányait jó, jeles, majd kitűnő félévi zárásokkal. Az egyetemi focicsapatban kapusként játszott. 1973-ban jelesre diplomázott. Tanári pályáját 1973-ban szülővárosában, **Celldömölkön**, volt középiskolájában, a **Berzsényi Dániel Gimnáziumban** kezdte, ahol matematikát és műszaki rajtot tanított. Tanítványai egy év alatt megszerették, ezt később többször is kifejezték.

Igazgatója írta róla: „Intézményünknel töltött egy év alatt munkáját lelkiismeretesen végezte. Fiatal, kezdő pedagógushoz méltóan igyekezett nevelőtestületünk hasznos tagja lenni. Ed-digi munkájával bizonyította, hogy hivatására jól felkészül, és magatartása pedagógushoz méltó.”

1974-ben megnősült. Felesége is matematika szakos volt, ezért iskolát kellett változtatniuk. 1974-ben mindkettőjüket nagy szeretettel fogadták a **berettyóújfalui Arany János Gimnázium, Egészségügyi és Közgazdasági Szakközépiskolában**. Főként matematika szakos csoportokat tanított. Levelező tagozaton is oktatott. Nagyon szerette a gyerekeket.

Takács Katalin, aki 1974 szeptemberétől volt tanítványa, így emlékezik: „Pár hónap híján 45 éve kezdtem el középiskolai tanulmányaimat a berettyóújfalui Arany János Gimnáziumban. Mindig human beállítottságú voltam. A számtan és a mértan az általános iskolában nehézségeket okozott. Emiatt érthető izgalommal vártam, hogy vajon a gimnáziumban, középiskolai szinten hogyan fogok a matematikával boldogulni.

Ennyi idő távlatából is összeszorul a torkom, ha felidézem, amint kinyílt a tanterem ajtaja, és az első matematikaórára belépett egy magas, vörös hajú, hófehér arcú férfi, térdig érő barna köpenyében, a hóna alatt a naplóval, a kezében pedig óriási vonalzókkal. Szerényen bemutatkozott, majd mi is elmondtuk a nevünket és azt, honnan jöttünk. Később, amikor a vonalzók segítségével a táblára rajzolta fel a mértani tananyagot, illetve írta fel a számtani feladatokat, már oldódott bennem a kezdeti feszültség. Egyszerű, mindenre kiterjedő magyarázataival megértette velem a megoldásokat, és egy idő után már magam is kedvvel gyakoroltam otthon. Szelíd megnyilvánulásai, igazságos osztályzása végtelen emberségről

Úttörőkkel

tett tanúbizonyságot. Soha nem kiabált, halk szavaival mégis többet ért el. Hivatástudata, hozzáállása példamutató volt. Azon ritka tanáraim közé tartozott, aki nemcsak magas szinten volt felkészült a tananyagból, hanem azt át is tudta adni a tanítványoknak.

Egyszer később már csak a betegségeről, majd a halálhíreről értesültünk. Akkor szembesültem először az elmúlással. Nem értettem, hogyan lehetett vége végérvényesen valaminek, ami még akkor volt kiteljesedőben.

Talán az vigasztalhat bennünket, hogy fiatal kora ellenére maradandót alkotott, hisz tanítványai a későbbiekben is boldogultak a matematika terén, illetve az életben.

Füle Lajos Pedagógus című versének idézetével tudnám a legjobban kifejezni az ő nagyságát: »Olykor el-eltűnődöm én is, mit is jelent húsz-harminc szempár fénylő tükörtermében élni, hol éle van minden igének, árnyéka van minden hibának, hol húsz-harminc sötétkamrában hívják elő folyton a percek éles, kemény hiteles képét... S bár tán nem érzi, hétköznapi nagy hőse közünk, szebb holnapok jobb emberéért titkon vívott nehéz csatáknak ismeretlen, hős katonája! Mikor fogunk szobrot emelni, s fogunk-e hát neked, magunkban lélek szobrása: pedagógus?!«

Csatári Bálint, egykori kollégája ezt írta Zeleny Lajos emlékére: „Ha vannak, márpedig vannak, olyan »tanártípusok«, akiket Isten is matematikatanárnak teremtett, akkor Zeleny Lajos bizonyára ilyen volt. Az alma materben voltak legendás elődök, Fűfa Ignác, Mányi Gábor stb. Olyanok, akik meggyőzően tudták és minden képességükkel megpróbálták átadni a tanuló ifjúságnak, ennek a rejtelmes és sokaknak bizony nehéz tantárgynak a nagy igazságát: »A matematika a kulcs és az ajtó a tudományokhoz.« (Galileo Galilei).

S hozzáteszem, nemcsak ahhoz, hanem az értelmes élethez is.

A matematika (a geometria, az algebra, az analízis stb.) alapigényei: a pontosság, a rend, a fegyelem, a tiszta, átlátható és mindenki számára egyforma szabályok és megfontolt gondolatok, a logikus összefüggések feltárhatósága, szépség (és néha szörnyeteg). Ez az a tárgy, ami olyan ideális esetekben, mint Zeleny Lajos is – ha találkozik az emberrel, az igazán katedrára termett pedagógussal, majd aztán »szinte eggyé« is lesz vele. S ezért válik szerethetővé, fontossá és a jövőt a maga módján megalapozó, egyetlen másikkhoz sem hasonlítható tárggyá.

Én Lajost már egyetem előtt is ismertem. Kalocsán voltunk együtt katonák, s a díszmenetben, magasságunk okán együtt lépkedtünk az alakzat elején. Aztán nagyon örültünk egymásnak 1975-ben, hogy újra találkoztunk, és együtt taníthattunk. Szikár alakja, markáns arca, barna köpenye, kezében a nagy háromszög vonalzóval, most is itt van előttem. Sokat dolgoztunk. Rendre megbeszéltük a témazáró dolgozatok összeállítását, néha még látogattuk is egymás óráit. Lajos – mint általában a kiváló matematikatanárok – fejből tanított. Hiszen, amit át kellett adni a diákjainak, az számára »csak a jéghegy csúcsa« volt. Mély és rendszerezett tudásalapjaiból azt húzta, varázsolta elő az órán, amit éppen akkor kellett. Diákjai maradéktalanul elfogadták őt matematikatanárként. Tisztelték és becsülték. Ítéletei a tantárgy szabályai szerint igazságosak és megfellebbezhetetlenek voltak. Ezért volt ő kiemelkedő képességű matematikatanár és a külső szemlélő számára talán néha kissé rideg, de remek ember, nagyszerű kolléga.

Sajnos, nagyon kevés idő adatott neki, hogy »kifussa« a pályáját. A gyógyíthatatlan kór ha-

mar elvitte. Nagyon megrázott bennünket a halála. Mély gyász ülte meg az iskolát, temetésére mai napig emlékszem. Szinte az egész iskola ott volt.

Emléke nem fakult azóta sem.

Iskolánk névadójának sorai joggal illenek rá: »Nem hal meg az, ki milliókra költi Dús élte kincsét, ámbár napja múlt.«"

1976 októberében született meg a fia. Boldog, jókedvű, kedves, vidám ember volt. Jóízűen tudott nevetni.

Lajos hobbija a fényképezés volt. Mindent alaposan megnézett. A nyíló virágokat ötpercenként is fényképezte. Szívesen barkácsolt. Fából kishajót, fényképtartókat, dísz tárgyakat készített. Szerette a komolyzenét. Minden téren tájékozott volt. Bármilyen kérdésben lehetett tőle tanácsot kérni. Rendszeresen járt moziba, színházba. Sokat kirándult. Berettyóújfaluban három és fél évet taníthatott. Minden órájára alaposan, lelkiismeretesen készült. Minden tanítványáról tudta, hogy segíthet nekik a legjobban, hogy adhat legtöbbet.

1977 decemberében félévkor lezárta a gyerekek osztályzatát, december 20-ig taníthatott, januárban kórházba került, betegágyán az őt helyettesítő kollégáknak egyesével adta át a tanulókat, s még arra is volt energiája, hogy elmondja, kire hogyan kell vigyázni. 1978. január 27-én harmincévesen meghalt. Most három unokájának örülhetne.

CSÍK ZOLTÁNNÉ

VOlt ZELeNY LAJOSNÉ HERMeL MAGDOLNA

Nagykátá

Zs

„Az igazi tanár nemcsak hivatalnok, aki hivatalos teendőit elvégzi, hanem lelkipásztor is, akitől mindenki elvárja, hogy a reábizott lelkekkel törődjék, a kultúra harcosa is, akitől mindenki elvárja, hogy a kulturális haladás érdekében önként és ingyen dolgozzék és végül művész is, aki örökösen gondolatokkal foglalkozik.”

(Mikola Sándor)

DR. ZSIGMOND FERENC KÁROLY (Kunhegyes, 1883. 03. 06. – Kunhegyes, 1949. 07. 20.) egyetemi tanár, irodalomtörténész

A két világháború közötti időszak egyik legkiemelkedőbb magyar irodalomtudósa 1883. március 6-án született Kunhegyesen. Családja átmeneti helyet foglalt el az akkori nagykun község társadalmi hierarchiájában. Édesanyja, Apostol Eszter tősgyökeres kunhegyesi családból származott. Édesapja, Zsigmond István a háromszéki havasok aljáról jött Kunhegyesre postamesternek. Fizetése és kevéske

földjük szerény jövedelme nem tette lehetővé, hogy családja életmódja különbözzön a parasztokétól. Két gyermekük született: István az idősebb, Ferenc a fiatalabb.

Elemi iskolai tanulmányait kitűnővel végezte Kunhegyesen. Már gyermekkorában sokszor nem csatlakozott társaihoz, hanem játék helyett inkább könyvet, újságot olvasott. 1893-ban került a Mezőtúri Református Főgimnáziumba, s ott érettségizett 1901-ben.

A mezőtúri alma mater évkönyve (1980) így emlékezik meg egykori diákjáról: „...Ki-váló tanuló volt s már VI. osztályos` korában dicséretet nyert a természettudományi pályázaton, ugyanakkor osztályképviselő volt az Önképzőkörben, s két év múlva, 1900. dec. 1-én ő tartotta az ünnepi megemlékezést az iskola Vörösmarty-ünnepélyén. ...Zsigmond Ferenc ugyan személyesen nem volt iskolánk irodalomtanára, mégis okunk és jogunk van rá, hogy itt foglalkozunk alakjával és pályájával: tanulmányait mindvégig gimnáziumunkban végezte, ahol az önképzőkörben korán kitűnt irodalmi értekezéseivel, másrészt: irodalmi tankönyve által – amelyet lexikonaink »a felszabadulás előtti legjobb tankönyv«-nek neveznek – közvetve részt vett ifjúságunk nevelésében. S azt a haladó szellemet, újszerű szemléletet, amelyet méltatói joggal emelnek ki tankönyvéből, itt az ősi iskolában szívta magába, mint annyi itt végzett túri kollégája és barátja, akik előszóval, közvetlenül terjesztették a katedráról az alma mater nemes szellemi örökségét...”

Egyetemi tanulmányait magyar–latin szakon Kolozsváron a Ferenc József Tudományegyetemen az 1901/1902–1904/1905 években végezte. Bölcsészdoktori szigorlatát is itt tette le 1906-ban. Doktori értekezését Lévy Józsefről, az akkor még élő költőről, közismert kalvinista közéleti személyiségről írta.

1906–1922 között Karcagon a **Nagykun Református Gimnáziumban** tanított. Az iskolai évkönyv szerint 1907-ben szabadságra ment, hogy katonai szolgálatát letöltse. Idegyengesége miatt azonban felmentették. A szabadságát külföldi utakra használta fel: Angliában, Párizsban járt, hosszabb időt töltött Münchenben. Az oktatómunkán kívül a tanári könyvtárat és a Petőfi önképzőkört vezette. A tudományos kutatómunkát szorgalmasan folytatta. 1913-tól kezdve az *Irodalomtörténetben* Jósikáról, Baksay Sándorról jelentek meg dolgozatai. Fő figyelme Jókaira irányult. 1924-ben az MTA kiadásában jelent meg mind a mai napig jelentősnek számító monográfiája az íróról.

1922–34 között Debrecenben a **Református Kollégiumban** volt középiskolai tanár. *Rábold Gábor*, egykori középiskolai tanítványa így írt szeretett tanáráról: „Milyen volt a középiskolai tanár Zsigmond Ferenc? Hatalmas tudása ellenére mindig írásban készült óráira. Azonban e pontos jegyzetektől sokszor elszakadt, s gondolatai – tanítványai számára mindig nagy élményt jelentve – messze elkalandoztak az óra anyagától. Szó volt például Csokonai Lilla-dalairól, ahonnan a rokokó művészet mesteri szemléltetése után átugrott a Kollégium falán lévő Csokonai-relief megbeszélésére, a magányos költő fájdalmai okainak egyéni és társadalmi hátterére, közben mindig utalt a világ irodalmában, művészetében fellelhető hasonlóságokra. Csengetéskor az óra végén szerény mosolyával megjegyezte, hogy ma sem csináltunk semmit, s én megint elbeszéltem az időt. De ugyanakkor minden diákja érezte, hogy sokat – az anyagnál jóval többet – kapott tőle, és sajnálta, hogy már vége van az órájának. Becsületbeli kötelességének érezte minden tanítványa, hogy óráira rendszeresen készüljön, mert méltatlannak találták volna hozzá, ha készületlenségen kapta volna őket, s ha ez ritkán be is következett, nagyon szégyenkeztek, mivel a kudarc jobban bántotta őt, mint diákjait, s egy szemrehányó pillantása nagyobb büntetés volt számukra, mintha elégtelen osztályzatot írt volna noteszába, amelyet egyébként nem szeretett használni. Néha nagyon kifakadt egyik-másik diák felületes vagy készületlen felelete miatt, s ilyenkor nem a hanyag diákot hibáztatta, hanem magát, hogy nem tud eredményes munkát végezni,

pedig tudta mindenki, hogy kevés olyan magyartanára van az országnak, aki annyit és úgy adott tanítványainak, mint ő. Órája előtt, órája alatt a legkisebb fegyelmezetlenség sem fordult elő, hiszen egész megjelenése, megszólalása rendet és fegyelmet parancsolt. Tárgyalásának alapja mindig a mű volt, s egyik úttörője volt a műközpontú irodalomtanításnak. Nem lexikális anyagot adott és követelt, hanem mindig a lényegre törve próbálta észre vétetni a mű szépségét, gondolati tartalmasságát, de ugyanakkor meg tudta láttatni az összefüggéseket, kapcsolatokokat az egyéb művészi ágakkal.

Vezetése alatt élte a gimnázium Arany János Önképzőköre virágkorát. Az ifjúság alig várta a szombat délutánokat, az »önképzőkori gyűlések« idejét, amikor 100–150 diák szorongott az énekesteremben, s késő este még Zsigmond tanár úr is alig tudta szétoszlatni a vitázó diákokat. Az önképzőkörön részben irodalmi művek bemutatása szerepelt a tárgysorozaton, részben a tanulók saját alkotásait mutatták be, s azután következett az értékelő vita. Az összejuvetel utolsó 20–25 percében dr. Zsigmond Ferenc mondta el az egész délutánról alkotott véleményét, s ez általában felért mindig egy irodalmi értekezés színvonaláig. Az önképzőkör minden évben az ő rendezésében egy nagy klasszikus teljes drámai művet mutatta be, melynek során a tanulók beleszólhattak a színjátszás titkaiba is. A műsoron még énekes darabok is voltak. Ez volt Zsigmond Ferenc, a középiskolai tanár.”

Debreceni középiskolai tanársága közben, 1923-ban a debreceni **Tisza István Tudományegyetemen** magántanári képesítést nyert a XIX-XX. századi magyar irodalom tárgykörben. 1925. május 7-én az MTA levelező tagjává választotta. A székfoglaló előadása november 9-én *Jókai és Debrecen* címmel hangzott el.

1925-ben a debreceni egyházkerület tanárképző internátust állított fel. A magyar nyelv előadójául Zsigmond Ferencet nevezték ki. *Némedi Lajos*, akire tanítványként a Református Tanárképző Intézetben Zsigmond Ferenc munkássága volt nagy hatással, a következőket írta személyéről, tanítási módszeréről: *„A tanárképzőben óráin négy-öt érettebb fiatalemberrel volt dolga. Nem prelegált, hanem nekünk kellett előre kijelölt témából felkészülni és felelni. Ő aztán szükségszerűen kiegészítette, amit mondtunk, sokszor keményen bírált, de sohasem dorongolt le. Az asztalon előtte voltak kiterítve kézzel írt füzetek, a kijelölt témával kapcsolatos pontos feljegyzései, tartalmi kivonatai, idézetei. (Okulásul most is olvasható belőlük vagy 90 darab az egyetemi könyvtár levéltárában.) Ha jobb kedve volt, még tréfálkozott is velünk. Anekdotát, sőt viccet, felnőtteknek való szójátékokat is megengedett magának. Mi pedig az iránta érzett nagy tisztelet mellett ilyenkor felszabadultan nevettünk, ő maga csendesen somolygott a bajusza alatt. A kisszámú tanítvánnyal személyes kapcsolata volt. Közvetlen beszélgetések formájában adott buzdítást konkrét tudományos kutatásra. Egyszer kivette előttem a könyvespolcra Voltaire *Henriade*-jének két magyar fordítását, és így szólt: »Kolléga úr francia szakos, járt is arafelé. Vesse össze a kettőt az eredetivel; valami csak kiderül a végén az összehasonlításból.« Így is történt. A református tanárképzőtől, ottani volt tanítványaitól 1934-ben, nyugalmomba vonulása után sem távolodott el. Többünkkel levelező kapcsolatban állt még sokáig. Zsigmond Ferenc maga rendkívül szerény ember volt. Soha nem büszkélkedett a kitüntető címmel, mint ahogy tanítás-előadás közben saját tanulmányaira sem hivatkozott soha egy szóval sem.”*

1930-ban címzetes egyetemi rendkívüli tanár lett a Tisza István Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. *Rábold Gábor* (1911–1998), egykori hallgató a következőket írta visszaemlékezésében az itt tartott előadásairól: *„Ebből eredő kötelességeként félevenként más-más témakörből hetenként egy alkalommal tartott órákat. Előadásai még a bölcsészek számára*

sem voltak kötelezően látogatandók. Órái számára azonban az egyetem legnagyobb termét kellett kijelölni, mert a szakosokon kívül a többi szakosok, sőt teológusok, orvostanhallgatók, jogászok és gazdaszok olyan nagy számban gyűltek össze őt meghallgatni, hogy sokszor a 100 fős terem is kicsinek bizonyult. Hallgatóit általában a XIX. és XX. századi magyar irodalomból vett, s a legmodernebb megvilágításban adott témái és gyönyörű előadásmódja kötötte le. Amint ő mondta, ezeken az órákon tudott igazán kötetlenül és felszabadultan »elemében« lenni.”

1932–33-ban tanári tapasztalatai alapján megírta a református gimnáziumok számára A magyar nemzeti irodalom története c. tankönyvét... És ezzel olyan tankönyvet adott a tanulók kezébe, mellyel megvetette a műközpontú irodalomoktatás alapjait, s igen bő irodalmi szemelvény

adása után röviden, tömören foglalja össze a lényegét.”

Némedi Lajos (1912–2006) véleménye a kétkötetes tankönyvről: „Zsigmond Ferencben a tudós és a pedagógus harmonikus egységben jelentkezett... A tudósnek és pedagógusnak egyaránt legnagyobb hatású tette magyar irodalomtörténeti tankönyve volt: A magyar nemzeti irodalom története. (1932. Debrecen). Hosszú időn át a régen elavult millenniumi szellemet tükröző Beöthy Zoltán-tankönyv volt a kötelező a protestáns iskolákban. Emlékeztetnivaló, bár helyenként művészi stílusával súlyosan nehezedett a tanulókra. Az új, érvényes tankönyvet Zsigmond Ferenc szerényen csak »szerkesztette«, és előszava szerint csak »rostálta« a hagyományos kis Beöthy-t. Valójában egy új, korszerű tankönyvet adott tizenkét esztendőre a protestáns ifjúság kezébe, mely kiváló érzékkel válogatott szemelvények után ad irodalomtörténeti összegezést.”

1933 végén felerősödött depressziója, orvosa javaslatára nyugdíjazását kérte. 1934. március 1-jén vonult nyugalomba, hogy teljesen az irodalommal foglalkozhasson. Erre ösztönzték eddigi elismerései, tanulmányainak, monográfiáinak sikerei is.

A fővárosba ment, színházba járt, tudós barátaival találkozott (Horváth János, Pais Dezső, Kék Lajos, Pintér Jenő), könyvkritikákat írt. Debrecenből megbízást kapott a Református Kollégium történetének megírására. 1938-ban műve elkészült.

1942 áprilisában végleg Kunhegyesre vonult vissza. Idegeit megviselték albérleti költözködései és a légótalmi készülődések a fővárosban. Volt tanítványa, Juhász Imre, a kisújszállási gimnázium igazgatója látta el angol, német, francia olvasnivalóval. A falu papja, orvosa, pedagógusai mind barátai voltak.

A vidéki magányba temetkezése után érte a hivatalos kitüntetés. 1942. május 15-én a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjai sorába emelte. A székfoglalóját (Orosz hatások irodalmunkban) nem személyesen mutatta be, kérésére azt Kék Lajos olvasta fel 1943. február 1-jén.

1946-ban megszervezték Kunhegyesen a **Paraszt Dolgozók Gimnáziumát**. Orvosának s egyben jó barátjának, dr. Mándy Istvánnak a biztatására elvállalta a magyar irodalom tanítását, s lakásán oktatott. Ragyogó előadásokat tartott a visszaemlékezők szerint.

Látása erősen meggyengült. Egyik szemére teljesen megvakult, a másikkal is csak nagyítón keresztül látott. Úgy érezte, nincs értelme életének. Egyszer, egy rossz órában elnyűtt idegrendszere végleg felmondta a szolgálatot. Tragikusan, öngyilkossággal ért véget

termő, gazdag élete a tudós tanárnak 1949. július 20-án. A kunhegyesi református temetőben alussza örök álmát testvérelével közös sírban. A Némédi Lajos által 1986-ban felavatott mellszobra – Papi Lajos szobrászművész alkotása – a Zsigmond Ferencről elnevezett kunhegyesi városi könyvtár előtt látható.

Egyesületi tagságai: Országos Református Tanáregyesület (tisztviselő); Középiszkolai Tanárok Nemzeti Szövetsége (igazgatósági tag); Tisza István Tudományos Társaság; Debreceni Csokonai Kör; Budapesti Philosophiai Társaság; Magyar Protestáns Irodalmi Társaság (1944-ig választmányi tag).

Főbb művei:

Vas Gereben. Bp., 1919. • *Mikszáth írói egyénisége.* Bp., 1923. • *Jókai Mór élete és művei.* Bp., 1924. • *Jókai és Debrecen.* Debrecen, 1925. • *Mikszáth Kálmán.* Bp., 1927. • *Az Ady-kérdés története.* Mezőtúr, 1928. • *Herczeg Ferenc.* Bp., 1928. • *A magyar nemzeti irodalom története I–II.* Debrecen, 1932–1933. • *A debreceni református kollégium története.* Debrecen, 1938. • *Vörösmarty élete és művei.* Bp., 1940. • *Orosz hatások irodalmunkban.* Bp., 1945.

Felhasznált források:

A túri Alma Mater: Emlékkönyv a mezőtúri Dózsa György Gimnázium és Szakközépiskola fennállásának 450. évfordulójára. Budapest, 1980. • É. Kiss Sándor: Egy elfelejtett tudósunk. *Jászkunság*, 1982. 1. sz. március 38–39. old. • Pókász Ferenc: *Emlékezés Kunhegyes Nagyközség szülöttjéről dr. Zsigmond Ferenc (1883–1949) irodalomtörténész életútjáról, munkásságáról: tudományos és pedagógiai pályájáról* • Kis Margit: *Zsigmond Ferencre emlékezem.* Kunhegyes, 1985. • Némédi Lajos: Zsigmond Ferenc pályája. *Alföld*, 1983. 3. sz. 58–65. old. • Rábold Gábor: *Zsigmond Ferenc emlékezete.* In: *Református egyház.* 1983. november. • *Zsigmond Ferenc (1883–1949) nagykunsági tanár, irodalomtörténész, akadémikus emlékére.* (Szerkesztette: Vig Márta. Kunhegyes, 2009, Kunhegyesiek Baráti Köre, Kunhegyesi helytörténeti füzetek 8.)

VIG MÁRTA
helytörténeti kutató
Kunhegyes

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL!

KARACS TERÉZ (Pest, 1808. április 18. – Békés, 1892. október 9.) pedagógus, író, a magyar nőnevelés úttörője

Édesapja Karacs Ferenc rézmetsző és térképészítő mester, édesanyja Takács Éva a nőnevelés XIX. századi képviselője. Házasságukból nyolc gyermek született, akik közül hat érte meg a felnőttkort: Ferenc, Mária, Teréz, Róza, Zoltán és Árpád.

A Karacs család a nemesség azon köréhez tartozott, amely a hazánkban hiányzó polgárság szerepét igyekezett betölteni. Szívélyes kapcsolati rendszerük a hazai társadalom minden rétegét felölelte, a jobbágy Táncsics Mihálytól, Vajda Pétertől, a Habsburg főherceg József nádorig. Lakott náluk többek között Katona József mellett Kisfaludy Károly, Beregszászi Nagy Pál, Márton József, Moky Benjamin. Karacs Ferencék pesti otthonában gyakran vendégeskedtek a kor híres írói, költői, színészei, neves tudósai. Sokszor megfordult náluk Bugát Pál orvos, Fáy András, Virág Benedek, Vajda Péter, Garay János, Kazinczy Ferenc, Vörösmarty Mihály, Kölcsey Ferenc, Somogyi Sándor, Döbrentei Gábor, Angyalffy Mátyás, Horváth István, Dombi Márton, Pethe Ferenc, Szentgyörgyi János, Ferenczy István, Murányiné, a tehetséges magyar színésznő, valamint Déryné Széppataki Róza. Fáy András nagy tisztelettel viseltetett a Karacs család minden tagja iránt. A ház asszonyáról a következőt jegyezte meg egyszer: „Ha ez a Karacsné férfi volna, vinné valamire!” Fáy András és Kulcsár István már a század első évtizedeiben óhajtja a magyar lányok nevelésének a javítását – a Takács Évával megvitattott elvekről írt 1822-ben Kulcsár István a Hasznos Mulatságokban. Takács Éva az erre való észrevételeit tette közzé a Tudományos Gyűjteményben. Fáy András a gyakorlatban is megpróbálta a nőnevelést. Karacs Teréz írja: „1825 őszén elhozta hozzám nevelt leányát, kit ő már igen kis kora óta képezett, taníttatott, s évek múlva nőül is vett. Barátságomba ajánlá a nálam egy évvel ifjabb leányt.”

Karacs Teréz rendkívül szerencsés környezetben nőtt fel. Magánúton és autodidakta módon szerezte műveltségét, értelmi és érzelmi intelligenciáját. Az emberi humánus példáját édesanyjától örökölte. Karacs Teréz 1814-től a Széna (ma Kálvin) téri református iskolába járt. Pesten egyedül itt tanítottak magyar nyelven. Tanítói, különösen apja térképeinek ismertetéséhez, igénybe vették segítségét az oktatásban, vagy társai feletti felvigyázásban. 1819-től nagyműveltségű anyja szárnyai alatt korán elmélyült benne a művészet, az irodalom, a tudomány iránti lelkesedés.

Karacs Teréznek először nyomtatásban a leánytársainak készített rejtvényei jelentek meg, majd 1824-ben már a *Hébe* is érdemesnek tartotta bemutatni verseit. Októbertől tíz hónapot töltött Bécsben Márton József professzor családjánál. „Sokszor hasonlítanám össze ezalatt ama világvárost hazám mostohaarcú fővárosával.”

Mint 17 éves nagylányt, Karacs Terézt is meghívták, ahová szülőit. Gyakran volt vendége Fáy András házának; 1825 őszén kötött szorosabb barátságot Fáy András nevelt leányával: Fáy Zsuzsannával, aki nála egy évvel volt fiatalabb. Részt vett a Fáy emlékezetes „András-nap”-jain, szüretjein, - hallgatta, látta az 1825-i országgyűlés nagy alkotóit és alkotásait; olvasta Vörösmarty „Zalán futását”, Fáy „Bokréta”, „Friss bokréta” c. munkáit, s ott volt az első állandó Nemzeti Színház megnyitó előadásán. Mindez egyre növelte a fejlődő nemzeti irodalom iránti érdeklődését; ezen felül igyekezett a német irodalomban is jártasságot szerezni. A jelesebb

íróktól, főként Schillertől töredékeket fordított, és sok német dalt ültetett át magyarra azok közül, amelyeket német ajkú barátnői gitárpengetés mellett énekeltek. Anyja és az akkori írók, különösen Vajda Péter és Garai János biztatására írogatni kezdett. Eleinte csak leánytársai mulattatására, később pedig oly feltétellel, hogy beszélyeit díjazzák, s nem csupán udvariasságból közlik. Művei az „Életképek”, „Honderű”, „Rajzolatok” és a „Regélő” c. szépirodalmi lapokban jelentek meg. Rövid idő alatt a korabeli szépirodalom legnépszerűbb művelője lett.

Írói munkásságának fő korszaka 1825–1846-ig terjed. Ebben az időben írta erkölcsnemesítő célzatú elbeszéléseinek legnagyobb részét, komoly nőnevelési cikkeit, sőt a színiirodalommal is megpróbálkozott. 1833-ban írt első színdarabját az „*I. Lajos szerelmét*” Miskolcon az 1850-es években színre is vitték. 1834-ben két darabja is megjelent: a „*Játékszíni terv*”, amelyben a magyar színészet nehézségeit szemlélteti az idegen nemzetbeliek miatt, továbbá az előítéletek leküzdését és a női erénynek a férfira gyakorolt nemesítő hatását. Másik darabja: a „*Szerelem elvet győz*” a Nemzeti Színházról 40 Ft jutalomban részesült.

Az elbeszélés, novella azonban jobban megfelelt Karacs Teréz nevelői szándékának, a nők sorsa és nevelése felől már ekkor határozottan kialakult józan felfogása kifejezésének. Elbeszéléseinek komoly pedagógiai háttér, mély nemzeti érzés, rendkívül fejlett erkölcsi érzék, ízlés és józan életszemlélet a fő értékei. Karacs Teréz rá akarja olvasóit eszméltetni arra, hogy „...az ember a maga tudatlanságában nemcsak önmagának, hanem egész fájának legnagyobb ostora...” Szerinte az akkori társadalmi bajok a művelődés hiányából, különösen a nőnevelés helytelen irányából, nemzetietlen szelleméből erednek. Elbeszéléseiben az anyagiak túlbecsülését, a „balga előítéleteket” és az osztálygyűlöletet ostromozta az erény és a bűn éles párhuzamba állításával.

Írásain nagyon meglátszik anyjának, Takács Évának, a magyar nőmozgalom megindítójának, első nevelésügyi és novellairónőnek a hatása. Ezt mutatják azok a komoly nevelésügyi értekezések is, amelyekkel Karacs Teréz csak a 40-es években mert a nyilvánosság elé lépni. Addig visszatartotta szerénysége és az a tudat, hogy a nők neveléséről vallott elveit a magyar nők inkább szórakoztató elbeszélésekbe szöve hajlandók magukévá tenni. Nevelésügyi értekezései közül különösen nagyjelentőségű az „*Életképek*” 1845. évfolyamában közzétett munkája: „*Néhány szó a nőnevelésről*”, amelyben jórészt még napjainkban is meggondolásra és megvalósításra érdemes nőnevelési elveit fejt ki rendszeres alakban, részletesen.

Karacs Terézt 1840 februárjában már Máramaroszigeten találjuk. Odaérkezése felkavarta a várost, az irodalomkedvelők ifja és öregje sietett köszönteni. Meghívták a református leányiskola vizsgájára, melyről a Kossuth szerkesztette Pesti Hírlapot tudósította. Szerették volna tanítónőnek alkalmazni Szigeten. Az ottani liceumban 1841-ben tartotta székfoglalóját Lugossy József, s ez nem csekély mértékben élesítette a vágyat a tanító létre Karacs Teréz lelkében. Papp János igazgató úrral és feleségével sokszor tárgyalták Teréz nevelési elveit, és minden áron egy nagyobb leánynevelde létesítésére akarták felkérni. Megismerte és barátnőjévé fogadta Lővei Klárát. Még Szigeten Dérnyével is találkozott. Évente Pestre utazott, s alkalmat talált írásainak folyóiratokban való elhelyezésére. Ez a tény a Pilvax kávéházi ifjak megbecsülését hozta számára: elhatározták, ha találkoznak, mindig kalapot emelnek előtte.

Karacs Terézt 1845 májusában meglepetésként érte, hogy a Párizsban élő gróf Teleki Emma közvetítésével felkérték a francia király unokájának nevelésére.

Édesanyja betegeskedése miatt megvált a szép Máramarostól és visszatért Pestre, ahol megismerkedhetett Teleki Blanka és Brunsvik Teréz grófnőkkal. A két grófnő ösztönzésére készült el Karacs Teréz *Nevelőnőket képző intézet tervezése* című dolgozata.

Karacs Terézt egy Miskolcon felállítandó nagyobb „leánytanoda” vezetésére szólította fel a

miskolci református egyház akkori segédgondnoka azzal a kéréssel, hogy neveljen olyan leányokat, akik majd „valódi férfiakat” tudnak nevelni. 1846-ban elvállalta az intézet vezetését – amelynek szállásáról és bútorzatáról neki kellett gondoskodni. 13 évig működött Miskolcon mint „vezértanítónő,” mialatt sok nehézséggel küzdött az egyház szegénysége és a jövedelem aránytalansága miatt. Mindjárt az első években 400 forintnyi kis örökségét is az intézetre költötte, de lankadatlan buzgalma és hivatásérzése a forradalom idejében sem engedte az intézetet feloszlalni. Az intézet fenntartásával járó anyagi nehézségekkel azonban nem tudott megküzdeni, és 1859-ben beadta lemondását.

Ekkor Kolozsvárra hívták meg az ottani leányiskola vezetésére, de négy év múlva ettől a tanítói állásától is kénytelen volt anyagi okok miatt megválni. 1863-tól két éven át gróf Teleki Miksa két leányát és kis rokonukat nevelte Kendilónán. 1865-ben Budapestre költözött, ahol magánórákat adott magyar nyelvből és történelemből az előkelő családok leányainak. 1877-ben Kiskunhalasra ment Róza húgának, Hoffer Pálnénak családjához; itt unokahúgainak tanítványait segített oktatni. Visszavonultságában évtizedek múlva újból írogatni kezdett. Sokan keresték fel soraikkal, akik régebb íróinkról, költőinkről kértek felvilágosítást. Kisebb-nagyobb cikkei különösen a *„Fővárosi Lapokban”* és a *„Nemzeti Nőnevelés”*-ben jelentek meg. Adatait többek között Gyulai Pál is felhasználta *„Katona József és Bánk bánja”* c. nagyobb tanulmányában, továbbá Erdélyi Pál és Badics Ferenc Fáy Andrásról írt életrajzukban. E munkásságában még az sem gátolta, hogy 1885. július havában bal karja megbénult. Ekkor Békésre költözött, hol eleinte nénje házában, ennek halála után pedig Kecskeméti Ferenc békési ref. lelkész és országgyűlési képviselő nemes lelkű családjában élt. Munkás, hasznos életét a békési lelkészlakban fejezte be 84 éves korában. A békési temetőben Kecskeméti Ferencné, a Békési Ref. Nőegylet megalapítója és akkori elnöke díszsírhelyre tette, és emlékéért hatalmas gránitkövön *„a magyar pedagógia apostola”* felírással örököztette meg. Az obeliszken ez a bibliai idézet áll: *„Az igaznak emlékezete áldott.”*

Karacs Teréz egyetemes magyar műveltséget kívánt a nők számára; elgondolása a Fáy András-féle nőnevelési reformgondolatokkal sok egyező vonást mutat, és ez a tény is annak bizonyítására szolgál, hogy Fáy András nem maradhatott mentes Karacsné nőnevelési elveinek hatásától.

Az a felfogás, hogy az anyanyelv minél szélesebb körben való általánosítása a haza népének eggyé forrasztásához vezető legfontosabb tényező, megtalálható volt a kor vezető férfiainál, sőt az irodalmi megújulás kora óta állandóan jelen volt. Karacs Teréz azonban ennek a tényezőnek a ható erejét is vizsgálta, és legfontosabb feltételét a nők nemzeti nyelven való művelődésében látta. Ő az első, aki azt hangoztatta, hogy a sokak által óhajtott és sürgetett nemzeti egység megteremtésére az anyanyelv általánosítása terén a nő még erősebben hathat, mint a férfi; ha tehát a nemzetet egységessé akarjuk nevelni, akkor ebbe a munkába elsősorban a nőket kell bevonni. Ebből a célból kívánta, hogy a leányokat nemzeti öntudatra, nemzetért való felelősségérzésre kell ébreszteni, amely gondolata a „nemzetnevelés” irányának egyik előmunkásává tette.

Karacs Teréz egyetlen nőként részt vett az 1848. július 20. és 24. között megtartott tanügyi kongresszuson, amely a kor gyakorlatával ellentétben azt írta elő, hogy a tanítók és a tanítónők egyenlő javadalmazásban részesüljenek.

Idézet Karacs Terézről H. Lányi Piroska: *A rézmetsző háza* című ifjúsági regényéből (Móra Könyvkiadó, Budapest, 1969.) 102. l.: *„Terézke különleges főzést tanult Bedekovich grófék konyháján, a városszerte híres francia származású szakács mellett. A kislánynak nem nagyon tetszett a terv. Váltig védekezett ellene. Minek tanulná meg az ingyenc ételek készí-*

tését? Úgysem megy nőül olyan férfihoz, aki két tál ételnél többet kíván ebédre. Ennyit meg máris meg tud főzni.

Ellenkezésében még pártfogóra is talált. A debreceni főiskola fiatal tanára, aki néhány hónapja náluk lakott, rögtön melléje állt:

- Igaza van Terézkének, nem arra való ő, hogy nyalánkságok készítésével töltse az idejét!”

Még egy jellemző motívumot idézek a már előzőekben jelzett regény 97. oldaláról:

„A gyerekszobából a bölcső egyenletes ringásának zaja hallatszott. Terézke ült a tölgyfából faragott bölcső mellett, amelyben immár a nyolcadik Karacs gyereket altatják. Hatan élnek közülük. Ez a kicsi Árpád már váratlan ajándék a sorstól. Negyvenkét éves volt, amikor a világra hozta. Kimondhatatlanul boldoggá tette őket az új gyermek. Amikor először adták Ferenc kezébe, az magasra emelte, és végighordozta a szobán, mint valami diadalmi jelvényt.

- Nem kell félnünk, Évám, semmitől! Ez a hat gyermek továbbviszi az életünket. Bennük élni fogunk akkor is, ha már nem leszünk – mondta örömtől mámorosan.

Éva halkan hozzátette:

- A két fiú, ők mindig Karacsok maradnak.”

A kor társadalmát jellemzi:

„Még hosszú időnek kell eltelnie, amíg a nőt is egyenjogú embernek tartják. Karacs Teréz véleménye:

- Rajtunk, nőkön is múlik, hogy ez mikor következik be. Majd ha úgy neveljük a lányokat, hogy ők is embernek érezzék magukat, nemcsak bábszerű játékoknak a férfiak kezében.

- Az Úristen is tanítónak teremtett téged, néném – jegyezte meg Árpád félig tréfásan.

- Az is leszek! - felelte Teréz elszántan.”

Karacs Teréz munkáját, elhivatottságát, szellemiségét 1838-tól egy gondolat vezérelte:

„Karacs Teréz női boldogság utáni vágyát most vetette ki magából. Végleg leszámolt az ábránddá fakult szerelemmel, amely még mindig Jakab Antalhoz fűzte. Csak ember akart lenni, aki valóra vált valamit abból, amiért a szülei küzdöttek.”

Miért tekinthetjük Karacs Terézt a magyar pedagógia apostolának?

1. Felismerte a lányok, a nők intézményes nevelésének fontosságát.
2. A nők által a férfiak is nemesebbé, jobbá válhatnak.
3. A nőket nevelni kell hivatásukra, hogy gyermekeiket tudatosan tudják majd felnevelni.
4. A nőknek meg kell tanulniuk a családi élet rendjének alakítását és továbbörökítését is. Amilyen rend van a családokban, olyan rend lehet a társadalomban.
5. Nemzeti öntudatra kell éleszteni a fejlődő leánylelket, hogy a családi életben reá háruló minden legkisebb feladatot azzal a gondolattal végezzen, hogy munkáján a nemzet sorsa fordul meg, s ennek jó vagy rossz volta nem marad hatás nélkül a családi körön keresztül az egyes emberek életére.
6. Azért kell a lányoknak is tanulni, hogy tudjanak, és tudásuk által az életben reájuk váró kötelességeket könnyebben és jobban végezhessék.
7. Elégedett leánynövendékeket kell nevelni!
8. „Alapuljon minden tettünk igazságon, különösen a nevelésben legyünk minden tettünkben következetesek” – hangsúlyozza Karacs Teréz.
9. A leányok lelki életének formálódásában az egyik leghatalmasabb tényező: a nevelő szeretete. Fontos, hogy ezt a szeretetet a nevelő részéről egyenlő mértékben érezhessék a növendékek.
10. Rendkívül figyelemreméltó, s Karacs Teréz nevelői gondolkodásának fejlettségére vall, hogy a lélektani megfigyelésnek a nevelés szempontjából való nagy jelentőségét már észreveszi.

11. Nagyon fontos a nevelők, tanítók állandó önképzése, továbbképzése, képességeiknek, készségeiknek fejlesztése.
 12. A fegyelmezés helyes eszközeinek alkalmazását fontosnak és eredményesnek tartja a nevelés folyamatában. Fontos a szelíd szó használata.
 13. Cél: a józan okosság kifejlesztése. A fegyelemnek szereteten kell alapulnia; szelídnek és bizalmat ébresztőnek kell lennie.
 14. A jó tanulás, jó magaviselet: tanulói kötelesség, tehát külön elismerésre nem szorul.
 15. Nagy jelentőségű a fegyelem fenntartásában, hogy a tanítónő első legyen a tanteremben.
 16. A leányok iskolai nevelésében mindennek a szorgalmas tanulásra szoktatás célját kell előmozdítania.
 17. A nevelő mindig a társadalom követelményeinek törekedjék eleget tenni azzal, hogy használható egyéneket neveljen, akik hozzáadódhatnak a családnak, az élet fáradságainak hordozására. De amikor erre törekszik munkája sikerében bízva, ugyanakkor azt is tudnia kell józanul, hogy „istennőket” nincs hatalmában formálni. A tiszta emberi törekvésnek azonban mindig van valami sikere.
- Karacs Teréz emberi hitvallása örökérvényű.

„Az emberi élet minden vágyaival rövid, de ennek nem szabad bennünket a tevéstől visszariasztani. Az egyén élete rövid, de évezredekre terjedő az embersége; azért nem szabad hanyagnak, kicsiny hitűnek lennünk.”

Forrás:

Nyugdíjasok Kalendáriuma. 2018. VII. évfolyam, 43-44. • Bóra Ferenc: 175 éve született Karacs Teréz. Borsodi Művelődés, 1984. • Karacs Zsigmond: Emlékezés Karacs Terézre. Honismeret, 1993. • Karacs Zsigmond: Karacs Teréz. A magyar nőnevelés úttörője. Szülőföldünk, 1993. • Pásztor Emil: Egy nagy magyar pedagógus: Karacs Teréz. Miskolc, 1996. • Új magyar életrajzi lexikon III. kötet Budapest: Magyar Könyvklub, 2001. 734.l.

Felhasznált irodalom:

Evva Gabriella: A magyar nőnevelés két úttörője Karacs Ferencné és Karacs Teréz nőnevelési nézetei. • Szeged, 1933. Értekezések a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem Pedagógiai Intézetéből. Új sorozat 4. szám 13 – 14. l.; 49 – 53. l. • Karacs Teréz: Centenárius Emlékfüzet. Sajtó alá rendezte: Dr. Evva Gabriella Tanítónőképző-Intézeti és Leányliceumi igazgató, Kiadja: A Tóth Pál Református Tanítónőképző-Intézet és Leányliceum Karacs Teréz Önképzőkör, Miskolc, 1948.

Összeállította:
KISS ISTVÁNNÉ
muzeológus
Püspökladány

VARGYAS ENDRE (Kapuvár, 1842. december 3. – Budapest, 1913. március 31.): királyi tanfelügyelő, tankönyvíró, író, költő

Vargyas Endre édesapja, Vargyas András nagygazda, édesanyja, Horváth Kovács Anna a háztartást vezette. Öten voltak testvérek: Endre, Anna, József, Péter és István. A család kiegyensúlyozottan élt, a gyermekek munkaközpontú közegben nevelkedtek.

A család legidősebb gyermeke, Endre 1849 őszén belépett a kapuvári katolikus elemi fiúiskola első osztályába. Kapuváron abban az időben az oktatás feladatát egy tanító és két segédtanító látta el. A főtanító úr – Bella Sándor – korán felfigyelt a gyors felfogású, érdeklődő gyermekekre, Endrére. Az iskolában gyakran megforduló Thury Mihály plébános úr szintén felismerte a gyermek tehetségét, különféle vallási feladatok biztosításával alakította egyéniségét.

Korán rájött arra, hogy Endre képességei révén magasabb iskolai tanulásra is alkalmas. Javaslatot tett a szülőknek a gyermek taníttatására.

A család tudta, hogy a környezetből való kilépés nagy anyagi áldozatot követel, ennek ellenére támogatták Endre továbbtanulását. A plébános úr közbejárására 1854 őszén a Győri Főgimnáziumban folytatta tanulmányait.

Szülei elkísérték a gyermeket Győrbe, miután a főgimnázium rendszabálya előírta a szülők személyes bemutatkozását. A szülők az iskola igazgatójával és a leendő tanárokkal való beszélgetés után a gyermek elhelyezését követően hazaindultak. Megható volt az édesanya búcsúzása: *„Édes fiam! Amikor majd visszajössz hozzánk, a mostani ártatlan arcodat szeretném látni”* – mondta. Az anyai útravaló egész életére szóló hatással volt személyiségére.

Akkoriban a főgimnázium a vidéki tanulók részére nem tudott szállást és ellátást biztosítani, az elhelyezésüket az iskola által nyilvántartott szállásadóknál oldották meg. A befogadók azonban a diákok gondozását a számukra készített iskolai szabályzat szerint végezheték. A szabályzat előírta pl., hogy a diákoknak tilos az esti „kóborlás”; színházba, tánchelyre, játékszobába járás; tilos a dohányzás, a pénzkölcsönzés, a különféle botok, sétapálcák hordozása, stb.

A kisdíák már az iskola első tanulmányi évében jól teljesített, viszonzta szülei és tanítója belé helyezett bizalmát. A Győri Főgimnázium 1. osztályában vele együtt összesen 44 tanuló kezdte el tanulmányait. A tanév végén a társai között „1. rendű” eredményt ért el, és az osztálysorozatban hatodik helyezett lett.

Az iskola igazgatója az 1854–1955. tanévben Simon Zsigmond volt. Osztálya vezetését kezdetben Greczl Kálmán „osztálynagy” látta el, aki rövidesen felfigyelt a kisdíák magyar és hittan tantárgyi felkészültségére, az irodalom iránti érdeklődésére, ami tanulmányai folyamán mindvégig fontos szerepet játszott. Endre a Győri Főgimnázium szemléletével, követelményrendszerével gyorsan azonosult. A katolikus jellegű nevelés formai előírásai – napi szentmise, közös imádság, hittan tantárgyból nyilvános vizsga stb. – beépültek szokásrendszerébe. Magatartásában tudatosult az iskolában elvárt fegyelem. A város élete is megszokottá vált számára, biztosan mozgott környezetében, jól érezte magát. Szülőhelyére, Kapuvárra sokat gondolt, lelvélben is többször kifejezte szülei iránti tiszteletét: *„Soha nem felejttem el azt a tenger jóságot, gyengéd gondoskodást, amellyel elárasztottatok”* – így írt egyik alkalommal.

A főgimnáziumban a negyedik évfolyam sikeres lezárása után lehetősége nyílt a győri kisszemináriumban való tanulás megpályázására. A kisszeminárium 1858-ban indult, Simor

János győri püspök kezdeményezésére. A kisszemináriumban a leendő papi hivatás gondozása kapott különös hangsúlyt; közben a növendékek a főgimnáziumban tovább folytatták gimnáziumi tanulmányaikat. Endre pályázatot nyújtott be, és a felvételin valamennyi előírt követelménynek megfelelt. A kisszemináriumban való tanulás nagy örömet jelentett számára. A szülőknek is megnyugvás volt, hiszen gyermekük a kisszeminárium internátusi (tápiintézeti) ellátásában részesülhetett.

Érettségi után, 1863-ban, a Győri Nagyszemináriumban folytatta tanulmányait. Az intézetben bölcseletet, szónoklattant, szentírástudományt, hitelemzést, egyházi archeológiát, lelkipásztori orvostant, szociológiát tanult egyéb tantárgyak mellett. Nagy elszántsággal bővítette tudományos ismereteit, kiváló irodalmi munkásságot fejtett ki. Kimondottan foglalkoztatta a történelmi múlt, dolgozataiba mindig beépítette a részletes történelmi háttérrel. Egyik példaképe volt Pázmány Péter, a „magyar próza atyja”. Érdeklődéssel tanulmányozta szépirodalmi és klasszikus irodalmi műveit, népköltészeti gyűjtéseit, vitairatait, prédikációit, leveleit, imádságos könyveit. Elhatározta, hogy válogatást készít a műveiből, célirányosan, egyéni koncepció szerint közkinccsá teszi a püspök egykori nagy alkotásait. A válogatást *Gyöngyök Pázmány Péter műveiből* címmel készítette el. A mű bevezetőjében írta: „Pázmány Pétert azért küldte az Isten hazánk legszomorúbb napjaiban, hogy az igaz hit zászlaja alatt [...] megmentsse nemzetét a végbukástól.”

A nagyszeminárium harmadik tanévének befejezése után kilépett az intézetből. Komoly elhatározással világi pályára indult, elbúcsúzott a szemináriumtól. Endre döntését, kilépésének okát dr. Petz Lajos a saját családjáról szóló kéziratos családörténetében az alkotmányos rend helyreállításával bekövetkező változásokban látta.

1867. február 1-én jött létre a kiegyezés, amely által Magyarország közjogilag és belpolitikájában önálló lett. A kiegyezés új korszakot jelentett az ország életében. Vargyas Endre teljes meggyőződéssel bízott az új világ beköszöntésében. Hitte, hogy Pázmány Péterhez hasonlóan neki is küldetése van, amit egy világi pályán talán eredményesebben tud megvalósítani. Ezt egyik munkája bevezetésében ki is fejezte: „Egyszerű népies nyelven azt tűztem ki feladatul, hogy az alkotmányos érzület és a szabadság eszméje ápoltság (..) az egyszerű kunyhókban úgy, mint a palotákban.”

Az alkotmányos rend helyreállításával együtt járó lehetőségek a tenni akaró emberek sokaságát vonzották. Vargyas Endre is ebbe a sorba állt. A nagyszemináriumából való kilépést követően jogi tanulmányokba kezdett Budapesten, majd mint magántanuló a Pozsonyi Jogakadémiára iratkozott be, és Eötvös József miniszter engedélyével egyidejűleg két évfolyamból tehetette le a vizsgáit.

Az ország fellendülésének folyamatában szinte valamennyi napilap foglalkozott a legújabb politikai, gazdasági eredményekkel, az impozáns találmányokkal, a figyelmet felkeltő új mesteri létesítményekkel és műalkotásokkal. Kezdetben a *Hon* című gazdasági, politikai, irodalmi napilap újdonságok rovatában jelentek meg írásai (a *Hon* című napilap alapítója és főszerkesztője Jókai Mór volt).

Később, 1867-ben, gróf Batthyány Géza **házi tanítói** állást ajánlott fel részére három gyermekének neveléséhez **Egyeden**. Endre a felkérést haladéktalanul elfogadta. A Batthyány fiúk tanítását, nevelését érdeklődéssel végezte. A három gyermek alkalmat biztosított számára pedagógiai alapismereteinek gyakorlására, kiterjesztésére. Rajtuk keresztül megismerhette a korosztály szellemi kapacitását, gyakorolta az ismeretelsajátítás módszertanát, a nevelés hatékonyságának biztosítását, kipróbálhatta az érdeklődés felkeltésének, szinten tartásának módját, elsajátíthatta az egyéni bánásmódot, a korosztályok szerinti differenciált foglalkozta-

tást, a pedagógiai tudomány gyakorlatának számos egyéb fortélyát.

Életpályájának alakításában sokat jelentett számára a grófi család utazásain való részvétel. Együtt utazhatott velük Bajorországba, Olaszországba, Franciaország déli részére és Svájcba. A körutakon gyűjtötte az újdonságokat, ismereteket; élményeket szerzett, kapcsolatai tovább bővültek. Svájcban alkalma volt pl. a kisdedóvók (gyermekkertek) működésének megfigyelésére, azok eredményeire, s foglalkoztatta a gondolat: „*bárcsak honosulnának meg nálunk is*”.

Közben Endre a pozsonyi jogakadémián magánúton tette le a jogi vizsgákat, majd Sopron vármegyéhez került megyei szolgálatba. Aljegyzősége idején alkalma volt figyelemmel kísérni a városban és a megyében a polgárosodás megindulását, a kereskedelem fellendülését, a vállalkozások céhes kereteket meghaladó növekedését. A főjegyző és az aljegyzők hatásköréhez tartoztak a közigazgatási feladatok: a jogszabályoknak megfelelő ügyintézés, a gazdasági, az oktatásügyi, a pénzügyi és az egészségügyi igazgatás. Endre számára mindez érdekes feladat volt. A közigazgatás területén rendkívül sok adattal találkozott, a tények összefüggéseit kereste, adatbázis jellegű rendezettséget alakított ki. Nagy gyakorlatra tett szert a közigazgatás áttekinthetőségében, bővült a látóköre, növekedett az ismertsége.

Sopron lakosságának többsége ebben az időszakban német anyanyelvű volt. A városban ekkor még nem volt magyar nyelvű folyóirat. Endre komoly elhatározással kezdeményezte az első magyar nyelvű folyóirat kiadását. 1871. január 5-én meg is jelent a *Sopron* című társadalmi, közgazdasági, vegyes tartalmú hetilap, a legelső magyar nyelvű újság, melynek felelős szerkesztője és kiadója Vargyas Endre, főmunkatársa Ballagi Károly volt. A hetilap maga köré gyűjtötte a város magyar érzelmű polgárainak írásait. A rovatok között helyet kaptak társadalmi, történelmi, nevelési jellegű és egyéb témák. A lap az akkor Sopronban élő kb. 3000 magyar nyelvű lakos érdeklődésére építette terveit. Vargyas egy esztendeig szerkesztette a lapot, majd Pauler Tivadar vallás- és közoktatásügyi miniszter tanfelügyelői feladat ellátására kérte fel. Örömmel fogadta a felkérést, ez a munkakör érdeklődésének középpontjában állt. A miniszter 1872-ben Győr-Komárom-Esztergom megyék másod-tanfelügyelőjének nevezte ki Németh Antal tanfelügyelő mellé. Majd néhány év elteltével a tankerületet két részre osztották, Vargyas Endre a **Győri Tankerület királyi tanfelügyelője** lett.

A tanfelügyelői kinevezés számára az útkeresés célpontját jelentette. Ez a szerep nemcsak az érdeklődésével esett egybe, hanem úgy érezte, felkészültségével is készen áll a feladat ellátására. Eddigi munkájában jó tájékozottságot szerzett a tanügyben, meggyőződéssel hitte, hogy pedagógiai és jogi ismereteivel, sokrétű kapcsolatrendszerével megalapozottan tudja teljesíteni a tanfelügyelői munkát. Érdeklődése, szemlélete nyitottá tette a tanügy érdekében végzendő teendőkre.

A királyi tanfelügyelő munkájának tartalmi kereteit a népiskolai közoktatás tárgyában elfogadott 1868. évi XXXVIII. Törvénycikk határozta meg. A törvény az iskolák számára kötelezővé tette a tankötelezettség teljesítését, a hivatalos tantervek szerinti tantárgyak tanítását, az iskolaépületek karbantartását, a tantermek jó felszereltségének, a tanítók megfelelő végzettségének és illetményének biztosítását, a közegészségügyi szabályok betartását, a szükséges számadások pontos vezetését. Az iskolaügy egységes, összehangoltabb irányítása érdekében a törvény állami felügyelet alá vonta az elemi és felsőbb népiskolákat, a hitfelekezeteket, a községek és az állam által fenntartott nyilvános népoktatási tanintézeteket, valamint a magánszemélyek, vagy társulások által létesített iskolákat.

Mint a győri tankerület felelős irányítója, felügyeleti munkaköréhez tartozott az iskolák évenkénti teljes körű ellenőrzése, tapasztalatairól elemző, összegező, összehasonlító elem-

zés készítése. Tanfelügyelősége első évében a megye összes, 123 tanintézményét személyesen ellenőrizte. Az iskolák látogatása abban az időben nem volt egyszerű feladat. A tanfelügyelőt előfogattal (forsponttal) vitték egyik településről a másikra; sáros, döcögős utakon. Többnapos körutakat tervezett, s az iskolalátogatás mellett felkereste a helyi felelős hatóságokat, előljárókat, javaslatot tett a szükséges fejlesztésekre, számba vette a helyi elképzeléseket, tervek, szándéknyilatkozatot készített a megvalósításról, majd egy esztendő elteltével elvégezte az ellenőrzést.

Látogatásai során megállapította, hogy a legnagyobb hiányosság a tankötelezettség teljesítésében mutatkozott. A szülők nagy része nem járatta iskolába gyermekét. Sok problémát jegyzett fel az épületek állagával, egészségügyi állapotával kapcsolatosan; a taneszköz-elátottság, a testgyakorlati tér, a könyvtár hiányosságairól. Tapasztalatait adattáblában rögzítette: „*A Győrmezei Tankerület állapotának táblás kimutatása*” címmel, amely lehetővé tette az összehasonlító elemzést.

Az 1872. évben készített felmérése során a győri tankerületben 131 fő volt a tanerők száma, ebből 40 személynek nem volt képesítése. Az oklevéllel nem rendelkezők részére a nyári szünidőben többhetes felkészítő képzést indított. A képzésen elsődlegesen a népiskolai tantárgyak módszertani kérdéseire helyezte a hangsúlyt. A képzés költségeit az állam pénztárából igényelte. Azt is sikerült elérnie, hogy a résztvevők költségtérítést kapjanak, így a hallgatók 60 krajcár napidíjban és még jutalomban is részesültek. A *Győri Közlöny* hasábjain pedig több alkalommal felhívást tett közzé az írni, olvasni nem tudó felnőttek oktatására. Zámolyon pl. 27 „meglett korú” ember tanult meg írni, olvasni és sikeresen vizsgázott. *Zámoly egy derék község* cím alatt írt erről ismertetőt. Győr-Újvárosban Róka Károly tanító úr munkája nyomán 18-an vizsgáztak sikeresen. Az oktatást végző tanítók tiszteletdíjban részesültek.

A tanfelügyelői vizsgálatok folyamán feltárt hiányosságok miatt a községek előjárói-val azonban sok konfliktusa, összeütközése volt. A falvak jelentős részében közönyt tapasztalt a tankötelezettség kötelezővé tétele és a népiskolák fejlesztése ügyében. *„Szeretném ökölnyi betűkkel idenyomtatni mindazoknak a nevét, kiknek közönyén hajótörést szenved a legbuzgóbb igyekezet is. (...) csak annyit mondok, többet a tettel, mint a szóval! (...) Föl tehát szigorral, végig kell suhogtatni a közöny felett.”*

Furcsa megjegyzésekkel találkozott, amikor a tornatér kialakítását kérte a községi előjáróktól. Az egyik képviselő mosolyogva mondta: *„Minek az, uram? Nem kell az a mi gyerekeinknek! Az csak a városi vézna úrfiacskáknak való. Elég fa van nálunk, mászhatnak ott. A gyereknép ügyis egész nap az árkokat mászkálja!”*

A *Győri Közlönyben* elindította *Tanügyi eszmefuttatás* című cikksorozatát, szakmai tanácsokat adott az iskolai nevelő-oktató munkához, vállalta a pedagógusok érdekeinek képviselését, harcolt az anyagi helyzetük javításáért és a társadalmi megbecsülésük növeléséért. Ugyanebben a rovatban közzétette az iskolalátogatások során szerzett tapasztalatait, pedagógiai meglátásait. Őszintén leírta például, hogy az iparosok nagy része nem küldi el az írni, olvasni és számolni nem tudó tanoncát ismétlési, esti, vasárnapos iskolába, illetve ipariskolába; a megye egyes községeiben *„tengődésre alig elég”* a tanítók fizetése. Több helyen *„(...) a felekezeti tanítók kénytelenek illetményeik után zaklatódni, ami a tanítás tekintélyét nagyban alácsúsztyi (...)”*.

Nyilvánosan közzétett kritikus megállapításai miatt sok támadás érte. Ezekre szinte mindig válaszolt az újság hasábjainban. Többek között válaszként leírta pl.: *„Úgy hallom a múlt cikkem nagy zajt kevert. (...) Van zsongás-bongás, panasz (...) a szó-sallang nélküli ír modoromra. Furcsa. Hisz altató bölcsődalt nem lehet zengeni ott, hol riadó alárnot kell vetni a szunnya-*

dók fülébe. (...) Régi dolog ez már – mondja H. Heine –, de azért mindig csak új marad. (...) Én a célokat nem fogom feláldozni senki szép szeméért.”

Panaszok érkeztek kemény szavai, hangmodora miatt. Azokra ekképp válaszolt: „Tényeket konstátíroztam, melyek kétségbe vonattak, (...) s a közügy rovására elferdítették. Szóljunk nyíltan. Legyen világosság!” A Győri Közlöny egymást követő számaiban a Győr megyei tanügy állapota összegező írását hozta nyilvánosságra. Emiatt egyes települések előjáróitól újabb bírálatokat kapott. Ugyanakkor viszont a főváros lapok – *Pesti Napló*, *Hon*, *Ellenőr*, *Magyar Állam* – elismeréssel nyilatkoztak róla. A *Budapesti Közlöny* szerkesztői „(...) nagy gonddal összeállított értékes mű” minősítéssel illették, és teljes terjedelmével közölték a lapban.

A népnevelés érdekében végzett szívós munkáját következetesen folytatta tovább. Minden évben ellenőrizte a változást, a hiányokat a Győr Megyei Közigazgatási Bizottságnak havonta, a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumnak félévente jelentette.

Előbb-utóbb az érdekeltek belátták: nincs más lehetőség, lépni kell. Kitartó munkájának meglett az eredménye, a megye területén erőteljes ütemben elindult a népoktatás fejlődése. Megyészerte új iskolák épültek, bővült a tanterem-ellátottság; testgyakorlási terek, faiskolák, népkönyvtárak jöttek létre, javult a tárgyi ellátottság. Javaslatot tett az oktatást segítő új intézményi formák létrehozására: kisdédóvodák, felsőbb elemi iskolák, továbbképző iskolák (a népiskolát befejezők további képzése), gazdasági iskolák stb. kialakítására.

Tisztában volt azzal, hogy a tanítók képzésének, önképzésének a folyamatosságát a tanítás minőségének javítása miatt biztosítani kell. Ennek érdekében hozta létre a Győrmegyei Általános Tanítóegyletet. Az egyesület keretében mód nyílt a tanítók rendszeres találkozására: véleménycserére, a tapasztalatok átadására, pályamunkák készítésére, az érdekvédelmi feladatok ellátására, társadalmi helyzetük javítására. Az egyesületben elnöki tisztséget töltött be. Fő munkatársa volt Öveges Alajos. Az egyesület évente évkönyvet adott ki. 1879-től kezdődően pedig a *Tanügyi Értesítő* című havonta megjelenő lapban számolt be a tanügy eseményeiről. 1885-ben a Tanítóegylet elnöki feladatát egyéb elfoglaltsága miatt a tanítónőképző akkori igazgatójának, Nagy Lajosnak adta át.

Tankerületében elsőként javasolta a Győrvárosi és Megyei Kisdédvédő Egyesület megalakítását, amely a városban és a falvakban – mint ahogy korábban Svájcban tapasztalta – kisdédvók (az akkori elnevezés szerint gyermekkertek) létrehozását segítette. Hirdette, hogy ezek keretében a nevelés megalapozottsága szervezeten valósulhatna meg. Pázmány Péter tanítása szerint az „országoknak, városoknak nincs nagyobb szüksége, mint az apród esztendősek nevelése” – írja egyik írásában. Az egyesület létrehozásához széles körű támogatottságot alakított ki, s a szervezet rövid időn belül megkezdhetette munkáját. Az egyesület egyik újszerű feladata volt a 16-20 éves falusi leányok képzése óvodai feladatok ellátására. Később az egyesület minden erejét a győri „Cigánylaposi kisdédvó” felállítására és fenntartására összpontosította. Több év telt el, mire sikerült a terv, létrejött a „Cigánylaposi kisdédvó”. A megvásárolt két lakosztálynyi házhoz fél hold kert is a rendelkezésre állt. Az óvoda térítésmentesen működött, s már az első évben szűknek bizonyult, ugyanis csak 100-as létszámmal indult, bővíteni kellett.

A Győrvárosi és Megyei Kisdédvédő Egyesület szorgalmazása nyomán sikerült elérni, hogy a megyei törvényhatósági bizottság határozatot hozzon „nyári gyermek-menedékhe-lyek” felállítására. A nyári szünidő tartalmára minden községben kötelezővé tették a gyermekek szervezett foglalkoztatását, megelőzve ezzel a felügyelet nélküli kóborlást.

1883-ban a *Győrmegyei Tanügy* című lapot Vargyas Endre saját költségén jelentette meg, és a lap eljutott a megye valamennyi iskolájába. A szerkesztését is maga oldotta meg, folyamatosan írt a tanügyfejlesztéssel kapcsolatos tennivalókról. Más folyóiratokban,

Katolikus Néplap, Pesti Napló, Budapesti Hírlap, Néptanítók Lapja, Győri Közlöny stb. rendszeresen publikált. 45 év alatt több mint kétezer cikk jelent meg tollából. Egykori írásait olvasva, ma is megállapítható, hogy a maga korában szinte hihetetlen felkészültséggel rendelkezett. Valamennyi aktuális megállapítását képes volt az adott tárgykör témájában, szélesebb megközelítésben is elemezni, értelmezni. Egy-egy elemi probléma erkölcsi értékelését világirodalmi bölcseletekkel tudta alátámasztani. Nyilvánvaló volt, hogy ezen a szinten sok értetlenséggel találkozott.

Az 1880-as években, a falvakban lakó tehetséges gimnazista diákok részére magántáptintézetet (nevelőintézetet) hozott létre Győrött. Az intézet 16 diák részére teljes ellátást biztosított, módot nyitott többféle különóra igénybe vételére. A táptintézeti diákok számára szigorú rendszabályokat határozott meg, állandó felügyelet gondoskodása mellett. Mint az intézet tulajdonosa, azt is vállalta, hogy a táptintézeti növendékek tanulmányi előrehaladásáról és magatartásáról havonként tájékoztatást ad a szülők részére.

A Táptintézet célját, rendszabályait foglalja magába a *Táptintézet a Győri Főgimnáziumba járó tanulók részére* című munkája.

Győr vármegyei tanügyi tevékenységét 1887-ben fejezte be. A Közigazgatási Bizottságnak küldött zárójelentésében közli, hogy Győr vármegyében a tankötelesek 88,8%-a rendszeresen iskolába jár, a tanítók 77%-a megfelelő képesítéssel rendelkezik. Amikor az első, 1872-es felmérést végezte a vármegyében, ez az arány a következő volt: a tankötelesek 60%-a járt iskolába, a tanítók 57%-a rendelkezett képesítéssel. A jelentés végén megállapítja: *„Így talán lassan is, de halad a megye népoktatásának ügye, ha pedig a hegyközségek tanügyi helyzete rendbe jönne, a megye a kívánt színvonalra emelkedne.”*

1888-ban **Veszprém megyébe** helyezték. Kora tavasszal a megyei közigazgatási bizottság rendes havi ülésén ismertette programját, amelynek vezérlő elveként a jó iskola kialakítása dominált. Hatáskörébe 302 népiskola felügyelete tartozott. Az első összegező jelentésében már konkrét tapasztalatairól szól: számos túlszűfolt, célszerűtlen iskolával találkozott, a falusi tanulók hiányzásainak száma a jó idő beálltával jelentősen nőtt. Felszereltség tekintetében elismeréssel nyilatkozott a zirci, a veszprémi és pápai tanintézetekről. Az iskolafenntartók közül külön figyelemre méltónak találta a Nádaszy Ferenc által működtetett iskolát Felső-Pere puszán, az Eszterházy Béla gróf és az Eszterházy Imre gróf támogatásával funkcionáló Gézaházai illetve Árki-pusztai iskolákat. Véleménye szerint az iskolákban a tanítás módszere, eredményessége elfogadható volt. Sajnos, néhány bakonyi faluban hiányzott a tanító végzettségű szakember.

A századforduló körül faluról falura járva végezte munkáját, a felvetődő kritikus területekre megoldást keresett. Néha keményen kellett fellépnie a falvakban, és az iskolát működtető bizottságokban; mégis kivívta munkája iránt a tiszteletet. Következetessége és vasszorgalma mindenütt érvényesült. *Patonay József* 1972-ben készített pályamunkájában leírja pl., hogy nagy öröme még személyesen is találkozott a tanfelügyelővel elemi iskolás korában Lovászpatonán. *„E sorok írója még hallotta Vargyas Endre nevét és dicséretét. Személy szerint őreá magára és az iskolalátogatásra is emlékszik. (...) Veszprémből felügyelte pontossággal, rend- és hivatásszeretettel, ha a szükség úgy kívánta eréllyel megyéje elemi iskoláit.”*

1897 őszén saját kérésére a vallás és közoktatási miniszter **Esztergom vármegyébe** helyezte királyi tanfelügyelőnek. Munkájáról a hivatalos lapokban olvasható: *„Vargyas Endre királyi tanfelügyelő 10 éven át kiváló buzgalommal végezte munkáját, főként a Bakony vidék népiskoláinak magyarosodása, a felsőbb népiskolai tanintézetek létesítése ügyében.”*

A megye közigazgatási bizottságában 1897. szeptember 15-én mondta el program-

beszédét, amelyben kifejtette, hogy legfőbb céljaként a megye kultúrájának emelését tartja, ennek érdekében „(...) *fel is fogja áldozni tehetsége, tudása legjavát. (...) Öröködni fog, hogy az iskolában ne legyen indokolatlan mulasztás. (...) az iskolát nemcsak látogatni, de tanulmányozni is akarja. Így minden hóban legalább egyszer meg fog tekinteni minden iskolát.*”

A nagy tapasztalattal rendelkező királyi tanfelügyelő módszereiről a vele szemben elvárt igényekről az *Esztergom és Vidéke* című közlöny 1897. október 20-i számában olvashatunk, Gy. J. aláírással. A *királyi tanfelügyelő hivatása Esztergomban* című írás bemutatja a tanfelügyelő látogatási módszerét, amely szerint „*Iskolalátogatása során a többi tanfelügyelőtől teljesen eltérő rendszert követ, (...) nem a tanulókhoz intézett kérdéseire és azok feleleteire támaszkodik, hanem végighallgatja a tanítás menetét (...) és szakképzettségével le tudja vonni a határvonalat a jó tanító és a rossz tanító között. (...) Nagyon helyes a metódus, mellyel Vargyas a tanítók működéséről a benyomást szerzi. (...) Az is igaz, hogy akadhat egyes szemfényvesztő tanítókra, akik minden tantárgynál tudnak szemfényvesztő játékot rögtönözni, (...) de éber felügyeletével ennek nem ül fel. (...) Vargyas Endre tanfelügyelő 82 iskolát kénytelen éber felügyeletével ellenőrizni. Nagyon szeretnénk, ha első körútja benyomásairól referálhatnánk — mert igazat vallva — megyénk területén több a középszerűen aluli iskola, mint ennek ellenkezője. (...) Ki kell emelnünk azt is, hogy a megye idegen nyelvű iskoláiban sok a tennivaló, s a magyar nyelv tanítása terén nem színleges, hanem valódi eredményeket várunk. (...) Kérve kérjük Vargyas Endre tanfelügyelőt, hogy az érdemeseket kellő méltatásban részesítse, az érdemteleneket pedig kötelességteljesítésre szorítsa. (...) El kell készülnie arra, hogy szigora és munkásságának egyenessége nem fog tetszeni, (...) de ezzel cseppet se törődjék, (...) a megyei taneredmény előbbre vitelét minden elfogulatlan ember óhajtja és megbecsüli.*”

Iskolalátogatásai során Esztergom megyében is sok rendellenességgel találkozott. Számos helyen hiányoztak az alapvető feltételek; kifogásolható volt a tantervek végrehajtása, a tanítók javadalmazása. Ebben az időszakban Esztergom vármegye valamennyi népiskolája felekezeti iskola volt. Közöttük több vegyes ajkú iskola működött. A felekezeti iskolák ellátását a hitközségek egy része anyagi helyzete miatt nem tudta megfelelően biztosítani. Emiatt szorgalmazta ezen iskolák államosítását. Ugyancsak szorgalmazta a magyar kormány kisebbségi politikájának megvalósítását, amely értelmében az 1879. évi 18. tc. kötelezővé tette a magyar nyelv tanítását. A nem magyar anyanyelvű tanítók számára nyelvi felkészítést írtak elő, amelyben jelentős részt vállalt. A törzskönyvek alapján felmérte azt is, hogy a megyében 60 tanítónak a neve idegen hangzású, „(...) *bár minden érzelmükben szívvel, lélekkel magyarok.*” A neveket összegyűjtve javaslatot tett számukra „jó magyar nevekre”. Pl. Mayer helyett Maros, Petriscek helyett Peterdi, Schot helyett Sarodi, Neumayer helyett Naményi stb. Azt is vállalta, hogy a névváltoztatás hivatalos intézését megoldja. Hitte, hogy rövid időn belül „(...) *megtörténhet az is, hogy Esztergom vármegye néptanítóinak Törzskönyve tiszta magyar nevekkel fog tündökölni.*”

Tanügyi tevékenységét Győrött 16 esztendeig, Veszprémben 10 évig, Esztergomban 8 évig végezte. Tanfelügyelői tevékenységének alapelve volt: *Suaviter in modo, fortiter in re* (Körültekintően a cselekvésben, határozottan a lényegben). Mindhárom megyében kimagasló eredményt ért el a népiskolák és a tanügy fejlesztésében. Közismert, hogy mindenféle eredmény következetességre, kitartásra, aktivitásra épül. Személyét ezek a tulajdonságok teljességgel jellemezték. Jelmondatát: „*Vasszorgalom a tanügy emelésében*” próbálta maradéktalanul megvalósítani. Azt is sokan megállapították róla, hogy a munkája közben felmerülő nehézségek még nagyobb munkakedvre serkentették.

Kedves barátjának, Öveges Alajosnak jól ismert mondása hatotta át munkáját, mely szerint: „Az alkotó ember előtt végtelen a tér”.

Kevés emberről lehetne állítani, hogy Vargyas Endréhez hasonló áldozatkészséggel és odaadással munkálkodott volna a nemzeti nevelés érdekében. Elkötelezettségét szakmai írásaiban egyértelműen tudatta. Meggyőződéssel hirdette, hogy a nevelés komplex folyamat, ebben a rendszerben elszigetelt törekvésekkel vajmi kevés eredmény érhető el. Ha ez a felelősség nem tudatosan szerte az országban, nemzeti ügyben előrelépés alig várható. Mint *Az ember nevelői* című könyvében írta: „A nemzeti nevelés magasztos feladatát négy hatalmas faktor összműködése oldhatja meg, úgymint: a család, az iskola, az egyház és az állam. Ezen nyugszik, mint oszlopokon nemzeti nevelésünk erős vára”. Mint író, költő, tankönyvíró, újságíró alkotásainak egyéni arculatát az említett faktorokban fellelhető nemzeti eszmék érvényre juttatása képezte.

1869-ben új tanterv jelent meg, amely a népiskolai oktatást polgári, alkotmányos modell keretében kívánta megvalósítani. A új tanterv előírásai az állami iskolák számára kötelezőek, az egyéb fenntartású iskolákban ajánlottak voltak. A tanterv alapján végzendő oktató-nevelő munkához a Vallás- és Közoktatási Minisztérium által létrehozott tankönyvi bizottság tankönyvkészítő pályázatot írt ki. Olyan népiskolai tankönyvek és vezérkönyvek kidolgozását várták, amelyek megfelelnek a kor színvonalának, kielégítik a népnevelés igényeit és szükségleteit. A pályázat keretében készült tankönyveket elbírálták, a kedvező minősítést elért tankönyvek listáját közzé tették, választhattak belőle az iskolák.

Vargyas Endre népnevelő, írói munkássága ebben a feladatban bontakozhatott ki igazán. Folyamatosan készültek tankönyvei a következő témákban: Magyar nyelvtan; Magyar nyelvgyakorló; Magyarok története; Ábécés könyv, Számológönyv, Földrajz; Győr város és Győr vármegye földrajza; Veszprém vármegye földrajza; Gazdaságtan; Alkotmánytan; Természet-tan; Népszerű természettan; Természetrajz; Vegytan. A tankönyvek sokféle változatban jelentek meg, bizonyára a képzés igényeihez alkalmazkodva. Eszerint egy-egy tankönyv készült pl. falusi, városi népiskolák számára, az egy tanítóval, két tanítóval „bíró” népiskolák, osztott és osztatlan iskolák számára, 2-4., 2-6., 3-6., 5-6., évfolyamokra bontva, az ismétlő tanfolyamok, a földműves iskolák, a polgári- illetve felső fiú- és leányiskolák részére stb. Vargyas könyveit a bíráló bizottság elfogadta, az iskolák szívesen használták. Ennél fogva a könyvek a gyakorlatban felvetődött igények szerint kisebb változtatásokkal, újabb kiadásokkal jelentek meg még az 1900-as évek elején is. Volt olyan tankönyve, amelyik 18 kiadást ért meg. Szinnyei József *Magyar írók élete és munkái* című könyvében közölt adatok alapján 1910-ig bezárólag Vargyas Endre iskolai tankönyvei 154 kiadásban, 242 változatban, új lenyomatban pedig 3 millió példányban jelentek meg.

Népiskolai tankönyvei közül a földrajz, a természetrajz és a magyarok története tót nyelven, a magyarok története német nyelven, és a fiumei iskolák számára olasz nyelven is megjelent. A magyarok története című népiskolai tankönyvét a budapesti fővárosi tanács a legjobb tankönyvnek minősítette, használatát a főváros összes iskolájában kötelezővé tette. A *Népszerű természettan földműves iskolák számára* című tankönyve 1891-ben a Földművelési Minisztérium első pályadíjjal, 300 Ft-tal jutalmazta.

Az állami tanterv a más fenntartású iskolák számára ajánlott volt, de nem volt kötelező. Így a gazdag tankönyvkiínálatból válogatni lehetett. Vargyas Endrét a maga korában katolikus tankönyvíróként tartották nyilván, de „nagy rugalmassággal már az 1880-as években igyekezett valamiféle konszenzust teremteni a katolikus és a protestáns narratíva között.” Ennek egyik eredménye volt, hogy az 1877-ben megjelent a *Magyarok története a*

világtörténelem nevesebb eredményeivel című tankönyvét a katolikus, az evangélikus és a református egyházi iskolákban is használták.

Tankönyvei tartalmában kiválóan érvényesült a tág látókör, a kidolgozottság, a logikai rendezettség, a tanulásra ösztönző hatás, a tagoltság, az áttekinthetőség és az érzelmi meg-alapozottság. Ez utóbbit elősegítette azzal is, hogy hazafias verseket, igényes illusztrációkat helyezett el tankönyveiben.

Tapasztalatai alapján korán rájött arra, hogy az iskolákban és a településeken a nemzetnevelés elengedhetetlen területe az érzelmi alapú megközelítés. Üres szavak helyett élményt nyújtó, igényes iskolai és lakóhelyi rendezvényekre lenne szükség. Ahhoz, hogy gyermek és felnőtt ismerje meg és szívja magába a nemzeti kultúrát, a tanítónak a korhoz illő segédanyagokra lenne szüksége. Endre már diákkorában egyik évfolyamtársával – Nagy Andrással – saját maguk által írt műsoros összeállítást készített. A kötetben újévi versek, név- és születésnap-i köszöntők, tanodai ünnepélyek műsorai, alkalmi üdvözlések, emléksorok találhatók.

Vargyas Endre kitartó, következetes vezetőként nem nézte tétlenül a törvény által előírt feladatok elmaradását, a feltételek hiányát, a tanügy fejlesztését akadályozó szemléletet. Tankerületeiben a tanítók többsége viszont egyetértett törekvéseivel, és jó szívvvel vette az érdekükben felvállalt intézkedéseit. *„Ő a tanítóknak nemcsak az iskolában, de azon kívül is a legszeretőbb szívű barátja és a leggondoskodóbb atyja”* – írták róla.

Veszprém megye egyik tanítójának levelében ez olvasható: *„Az általános benyomás, melyet Vargyas Endre működése keltett, igen megnyerő, s azt lehet mondani, hogy az ottani tanítók élénk ragaszkodását bírta, melyet előkelő modora, ritka szakértelem, és ami fő, önzetlen magatartása, a tanítók működése megbírlásánál idővel szeretetté változott.”*

Következetes népnevelő tevékenységét a tanítók hálája mellett a felsőbb irányító-szervek is többször elismerték.

A magyar tanügyben és a nép nevelésében kifejtett tekintélyes munkáját 1884-ben Ferenc József nemesi címmel jutalmazta. A címeres nemeslevél szövege kiemelkedő tanügyi munkáját és társadalmi tevékenységét emeli ki. A nemesi cím adományozására Trefort Ágoston Vallás és Közoktatásügyi Miniszter terjesztette fel, javaslatára a címet a király, Ferenc József adományozta.

Esztergomi tanfelügyelősége idején 1898-ban a tanügy terén szerzett érdemei elismeréseként királyi tanácsosi címet kapott. A címmel tanfelügyelői tevékenységének 25 éves munkáját jutalmazták.

1901-ben Vargyas Endrét a kultuszminiszter eredményes működésért miniszteri kitüntetésben részesítette. Vele együtt csupán még egy tanfelügyelő kapta meg ezt a jutalmat. Esztergom vármegye a miniszteri elismerés alkalmából a hivatalos megyei lap hasábjain így reagált: *„Vargyas Endre a kezelésére bízott iskoláknak páratlan szakértelemmel való fejlesztésért Esztergom vármegye és a város osztatlan elismerését és háláját már régebben kivívta. 4 év alatt a megyében 65 új tanítói állást szervezett 54 ezer korona államsegéllyel, melyből tekintélyes összeg jutott városunkra is.”*

A város tanítói kara jubileumi ünnepséget tervezett tiszteletére. Vargyas Endre azonban kérte a vezetőséget, hogy az ünnepséget helyezték át későbbre, nyugállományba vonulásának idejére. Sajnálatosan a jubileumi ünnepség elmaradt, Vargyas Endrét ugyanis 1905 januárjában nyugállományba helyezték. Ekkor még két esztendő hiányzott a hivatalos szolgálatának maximumához. Úgy tűnik, hogy a népoktatás és a népnevelés ügyét szolgáló elveinek, és tetteinek értékeit felülírták a valóságban működő különböző csoportok érdekei. S az érdekek szövevényében az egysúly megbomlott.

Vargyas Endre 1875-ben nyarán házasságot kötött Petz Vilmával, Deák Ferenc unoka-húgával, akit már győri tanfelügyelői munkássága kezdetén ismert. Petz Vilma Győrött 1872-ben leány magániskolát hozott létre azzal a céllal, hogy a város és megye leánynövendékei „tágabb teret nyerjenek a tudományokból.” A magániskola kezdetben elemi-, később felső leányiskola, majd polgári iskola lett. Az iskola népszerűsége miatt létszáma folyamatosan növekedett. Petz Vilma az iskola vezetése mellett számottevően bekapcsolódott a város társadalmi életébe, aktív szerepet vállalt a jótékonyági mozgalmakban. Vargyas Endrével már házasságkötésük előtt közösen szervezték a Győr Városi és Megyei Kisdjedvédő Egyletet, amely évtizedeken keresztül a gyermekvédelem egyedüli szervezete volt.

Vargyas Endre Petz Vilmában olyan társra talált, aki közösségi szerepvállalás, aktivitás és kezdeményező erő tekintetében hozzá hasonló szemlélettel rendelkezett, munkáját támogatni tudta. A közös munkamorál és a támogató attitűd kölcsönössé vált közöttük.

1873-tól kezdődően a *Győri Közlöny* „Tárcza” rovatában sorozatosan megjelentek Endre érzelmeit, szerelmét kifejező szép versei: *Beszélj nekem...; Te voltál csak velem!; Madárdalos virágoskert...; Hogyha egykor....* Majd a házasságuk alkalmából *Egy menyasszony emlékkönyvébe* megjelent írásában vall társa iránt érzett szerelméről, mély tiszteletéről és szeretetéről.

Házasságukból három gyermek született: Jenő (1877), Tivadar (1878), Andor (1879). A gyermekek a családban szeretetteljes légkörben nevelkedtek. A három fiú szülei büszkesége volt. Gyermekeiknek személyiségükhöz és érdeklődésükhöz illő, tehetségüket figyelembevevő pályát javasoltak – bízva helytállásukban. Önállóságuk kezdetén tapasztalataikkal, bölcsességgel, jó tanácsokkal látták el őket, abban a hitben, hogy szüleikhez hasonlóan „*tettre vágyó szívvel (...)* a béke hirdetői lesznek.”

A gyermekek közül Jenő jogi tanulmányokat folytatott, először Pest megyében, majd Esztergomban, később a belügyminisztériumban fogalmazóként dolgozott. Egy idő után azonban világlátó vágyait kielégítve kivándorolt Amerikába. Tivadar a papi pályát választotta, Budapesten több plébánián szolgált. 1929-ben az újonnan alakult Belső-Józsefvárosi Krisztus Király plébánia vezetőjévé választották. Tudományos felkészültségével 1907-ben kánonjogi doktori címet szerzett a Hittudományi Kar Kánonjogi Tanszékén. Andor katonai pályára ment, Ludovika Akadémiát végzett. Alig volt 19 éves, amikor már hadnaggyá nevezték ki. A honvédség egyik legkiválóbb lovasaként tartották nyilván.

Az édesapa fiai életpályájának jeles eseményeihez szülői örömeket és intelmeket, kifejező verseket írt.

Vargyas Endre 100 évvel ezelőtt, 1913-ban távozott az élők sorából. Szellemi hagyatéka azonban ma is nyomon követhető. Életútjának főbb állomásait életrajzi lexikonok őrzik. Alkotásainak listája katalógusokban; könyvei, tankönyvei szinte az ország valamennyi nagyobb könyvtárában ma is megtalálhatók.

Tanügyi tevékenységének egy-egy mozzanata oktatásügyi- és iskolatörténeti írásokban szerepel. Munkáját ma is értékelő írások, az oktatásügyről szóló történeti leírások elemzik. Többek között pl.: „*Veszprém városának alsóbb iskolái igazán magasabb nívón állnak. (...). Talán nem tévedés, ha ennek okát a vármegye kitűnő tanfelügyelőjében, Vargyas Endrében keressük, aki az irodalom terén már régi idők óta országos nevet szerzett magának. Ő írta meg első ízben a szabadság-háború részletes történetét, s nagy, albumszerű könyve, mely tele van illusztrációkkal és arcképekkel, sok példányban elterjedt az egész országban. Számos iskolakönyvét pedig azok dicsérik legjobban, akik az ifjúság oktatásával hivatásszerűen foglalkoznak. De Vargyas nemcsak kiváló író, hanem igazi bürokrata és szigorú felügyelő is, aki*

oly rendet tart a vezetése alatt álló iskolákban, a minőhöz a tanfelügyelők részéről nem igen vannak hozzászokva az intézetek.”

A dr. Borovszky Samu által szerkesztett Győr vármegyei monográfia Vargyas Endre tanügyi tevékenységét így foglalta össze: *„Alig van vármegye, mely a népnevelés fontosságát oly magas szempontból fogta volna fel és abban annyi eredményt ért volna el, mint Győr vármegye. Ennek kétségtelenül nagy segítségére volt magának a székhelynek a műveltségi állapota, és az egymásután következő derék tanfelügyelőinek, Környey Jánosnak, Vargyas Endrének és Németh Antalnak ügybuzgalma. Különösen Vargyasnak, aki nemcsak mindent elkövetett azért, hogy az 1868. évi törvény az életbe átmenjen, nemcsak a tanítói kar anyagi és szellemi érdekeit mozdítá elő (...), hanem a vármegye tanügyi viszonyait mind a sajtóban, mind külön megjelent munkáiban ismertette. Buzgókodásának köszönhető, hogy pár év alatt olyan szép eredményt ért el, hogy már az 1874. évben Győr vármegye általános műveltség tekintetében az ország hatodik vármegyéje lett. (30% analfabéta, ami tekintetbe véve azt, hogy abban az időben, Angliában szintén 30%, Franciaországban 33% analfabéta volt, igen nagy haladás, úgy, hogy Győr vármegye Anglia átlagával lépést tartott a műveltségben). A figyelme nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek oktatására is kiterjedt (...) úgy hogy a megye területén még a honvédek is részt vettek a felnőttek oktatásában”.*

Vargyas Endrének közvetlen utódai már nem élnek. Örökösök hiányában hagyatékát még ez ideig nem sikerült egészében feltárni.

Vargyas Endre kivételes képességével korának társadalmi, gazdasági összefüggéseit igen magas szinten látta, és illúzió nélkül értékelte. Emberi nagyságát világosan mutatja, hogy a számára kedvezőtlen folyamatok sem törték meg, hanem új megoldások keresésére sarkallták.

Tanügyi munkássága és a népnevelés érdekében kifejtett tevékenysége az utókor számára ma is példaértékű lehet. Tőle tanulva ma is el kell fogadnunk, hogy az élet bármely területen igazán jó eredmény csak „vasszorgalommal”, következetességgel, nagy akaraterővel érhető el.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2013-ban, a *„Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében”* című emlékkönyvsorozat IV. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emléki!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Összeállította:
KALLÓS KÁROLYNÉ
tanár
Győr

A Pedagógusok arcképcsarnoka sorozatunk tizennyolc kötetében megjelent arcképvázlatok repertóriuma

1.	Ábrahám Károlyné Varga Erzsébet	1930–2008	2014
2.	Ács Miklós	1913–1980	2006
3.	Ádám Lászlóné dr. Révész Gabriella	1915–1997	2004
4.	Adorján Csabáné Jucha Mária	1932–1986	2004
5.	Adorján Dezső	1918–2000	2003
6.	Ady Lajos	1881–1940	2012
7.	Ágasváry (Fliegler) Lajos	1897–1963	2012
8.	Ágoston Imre Julián	1909–1969	2015
9.	Ágoston László id.	1902–1977	2013
10.	Aichelburg Lajosné Liedemann Éva	1910–1975	2014
11.	Albel Andor	1914–1997	2016
12.	Alberth Béla dr.	1925–2006	2010
13.	Alberth Béláné dr., Csiszár Magdolna	1930–2010	2011
14.	Almássy László	1928–1985	2014
15.	Almássy Márton	1895–1979	2003
16.	Ambró Ilona	1903–1983	2014
17.	Ambrózy Géza	1896–1966	2008
18.	Ambrus Endre	1922–2002	2009
19.	Ambrus Sándorné Endródi Margit	1923–1983	2003
20.	Andrási Béla	1915–1992	2014
21.	Andrási Tibor dr.	1942–1995	2017
22.	Andrássyné Kövesi Magda dr.	1910–1992	2003
23.	Angi Lajos	1893–1965	2010
24.	Angi Zoltán dr.	1927–2009	2010
25.	Angyal Lászlóné Kupferstein Anna	1918–2007	2009
26.	Antal Árpád dr.	1925–2010	2016
27.	Antal János	1927–2006	2010
28.	Antal József Sándor dr.	1919–2014	2015
29.	Apavári József	1938–2015	2016
30.	Arany Sándor dr.	1899–1984	2003
31.	Árok Antal	1943–2009	2010
32.	Árva István	1927–2003	2016
33.	Árvai Pál	1931–2012	2014
34.	Asztalos Béláné Lévy Adél	1902–1974	2017
35.	Áts József	1928–1995	2011
36.	Auer Ferenc	1902–1977	2008
37.	Auer Gyula	1908–1973	2014
38.	Babos József	1892–1957	2013
39.	Babus Jolán	1917–1967	2016
40.	Bachát László	1921–2009	2011
41.	Bachát Lászlóné Scharbert Éva	1929–2015	2018
42.	Bácsi Sándor	1940–2003	2004
43.	Bacskai Csabáné	1926–1997	2007
44.	Bacskey Csaba Zoltán	1927–2000	2006
45.	Bagdy Éva	1925–1966	2007
46.	Bagi István	1930–2007	2007

47.	Bagi Rozália dr.	1931–2014	2016
48.	Bágyi Péter dr.	1941–2012	2014
49.	Baja Istvánné Nagy Julianna	1953–1988	2016
50.	Baji Gál Ferenc	1951–2011	2012
51.	Baji László	1932–2015	2016
52.	Bajkó Mátyás	1913–1998	2017
53.	Bajkó Mátyás dr.	1925–1999	2002
54.	Bajkó Mátyásné Patka Klára	1918–2006	2017
55.	Bajusz Imre	1931–2011	2011
56.	Bak Julianna	1916–1978	2009
57.	Baka László	1877–1966	2010
58.	Bakatsi Pál	1923–1991	2009
59.	Bakay Szilárd (ifj. vitéz Bakay)	1920–1992	2003
60.	Bakk Ferenc	1922–2002	2004
61.	Bakó Elemér dr.	1915–2000	2015
62.	Bakó Mária	1893–1975	2010
63.	Bakonyi Pál	1922–2011	2012
64.	Bakos Béla dr.	1951–2009	2013
65.	Bakos József	1912–1997	2010
66.	Balassa Iván dr.	1917–2002	2004
67.	Balázs Jánosné Hriczkó Márta	1938–2000	2005
68.	Bálint Benedek	1860–1920	2010
69.	Balku Jenő	1935–2010	2011
70.	Balla Géza	1944–2008	2009
71.	Balla Kálmán	1893–1995	2009
72.	Ballai Mátyásné Veszprémi Magdolna	1923–1994	2009
73.	Balogh Antal	1928–2005	2012
74.	Balogh Béla	1928–2010	2011
75.	Balogh Béláné dr., Szabó Edit	1927–2003	2008
76.	Balogh Erzsébet	1938–1986	2003
77.	Balogh Ferenc	1906–1986	2010
78.	Balogh Gyula	1924–2002	2004
79.	Balogh Imre	1931–2012	2012
80.	Balogh István dr.	1912–2007	2012
81.	Balogh Istvánné dr., Dávid Gabriella	1912–1989	2010
82.	Balogh Jenő	1915–2000	2015
83.	Balogh József	1951–2011	2016
84.	Balogh József dr.	1921–2012	2013
85.	Balogh Károlyné Mártha Katalin	1942–2012	2013
86.	Balogh Lajos István	1919–2004	2007
87.	Balogh Lajosné	1909–1991	2017
88.	Balogh Lajosné Fezekas Gizella	1922–1998	2008
89.	Balogh László (G. Balogh)	1926–2008	2008
90.	Balogh Pálné Balogh Margit	1914–2005	2008
91.	Balogh Tibor dr.	1930–1972	2003
92.	Balogh Tiborné dr. Kelemen Ilona	1931–2015	2017

93.	Baltavári Balázs	1938–2012	2012
94.	Bán Imre dr.	1905–1990	2002
95.	Bán Lajos	1873–1941	2014
96.	Bánk Imréné Fazekas Magdolna	1932–2010	2013
97.	Banner László	1933–2000	2014
98.	Bánszki Tamás	1892–1971	2013
99.	Bányai Ferenc	1909–1986	2009
100.	Bányai István	1935–2000	2003
101.	Bányai Istvánné Papp Margit	1934–2011	2012
102.	Barabás Ernőné Nádor Ágnes	1917–2000	2003
103.	Barabás György	1927–2012	2019
104.	Baracsi Gyula	1923–1999	2014
105.	Baracsi Pál dr.	1929–2004	2008
106.	Baranya Pál	1922–1988	2002
107.	Baranya Pálné Kovács Piroska	1926–2005	2006
108.	Baranyi Sándorné Kovács Éva H.	1927–2006	2010
109.	Baranyó Sándor	1920–2001	2017
110.	Barbócz László	1932–1986	2003
111.	Barbócz Lászlóné Zarándy Márta	1939–2003	2004
112.	Barcsa János	1871–1910	2004
113.	Barcsay Lászlóné dr., Székely Anna	1896–1978	2007
114.	Bardócz Endre	1919–1994	2014
115.	Bardocz Mihály	1852–1927	2010
116.	Bariné Józsa Erzsébet	1961–2011	2013
117.	Barla Gyula dr.	1925–1977	2002
118.	Barla Gyuláné dr., Szabó Erzsébet	1929–2002	2003
119.	Barna Béla dr.	1909–1990	2002
120.	Barna Istvánné Lichy Ilona	1942–2016	2018
121.	Barna Lajos dr.	1921–2003	2004
122.	Barota Mihály dr.	1922–1995	2018
123.	Barra György	1901–1970	2003
124.	Barta Istvánné dr., D. Szabó Erzsébet	1937–2002	2010
125.	Barta János dr.	1901–1988	2008
126.	Barta Vince	1939–2013	2014
127.	Bartha András	1908–1984	2014
128.	Bartha Andrásné Varga Erzsébet	1929–2010	2014
129.	Bartha Dénesné Kocsmáros Piroska	1929–2005	2010
130.	Bartha Etelka	1912–2000	2009
131.	Bartha Gusztáv	1937–2018	2019
132.	Bartha Istvánné Hiszem Gabriella	1882–1974	2004
133.	Bartos József	1920–2009	2010
134.	Bartos Sándor	1917–2016	2017
135.	Bartos Valéria	1911–2000	2014
136.	Batár Zoltán	1914–1974	2015
137.	Batár Zoltánné Kis Margit	1926–1994	2015
138.	Batári Károly	1938–2003	2018
139.	Báthory Miklós	1896–1972	2006
140.	Bátory József dr.	1900–1975	2004
141.	Batta István dr.	1882–1926	2010
142.	Bazsa Ernő	1916–1994	2003

143.	Becske Istvánné Barkai Julianna	1922–2010	2018
144.	Béda Ferencné Gyursánszki Anna	1936–2005	2012
145.	Bede Sándor	1929–1993	2008
146.	Bedey Endre dr.	1926–2010	2016
147.	Bégány Bálint	1927–2004	2007
148.	Bege Antal dr.	1962–2012	2015
149.	Beke Antal	1853–1911	2005
150.	Bekő Jánosné Vass Mária Iréne	1944–2016	2019
151.	Belme Lászlóné Kiss Mária	1937–2007	2018
152.	Bélteky Károly Gedeon dr.	1939–2004	2005
153.	Bencsik Endréné dr., Tokai Emma	1932–2011	2013
154.	Bencsik István dr.	1910–1998	2004
155.	Bene Gyula	1938–1992	2002
156.	Bene Gyuláné Sári Jolán	1942–2007	2018
157.	Benedek László	1931–2007	2011
158.	Benigny Gyula dr.	1890–1966	2002
159.	Benke Gyula	1899–1981	2005
160.	Benkő Béla	1893–1984	2015
161.	Benkő Ferencné Nagy Irén	1921–1992	2004
162.	Benkő Károly	1911–1982	2006
163.	Bényi Árpád	1931–2006	2007
164.	Berde Áron	1819–1892	2019
165.	Bere Imréné Laczó Margit	1902–1985	2007
166.	Berecz Sándorné Gáthy Mária T.	1954–2010	2011
167.	Bereczki Bálint	1963–2012	2012
168.	Bereczki Ferenc	1937–2011	2012
169.	Bereczki Zoltán	1939–2000	2009
170.	Berencsi György dr.	1941–2013	2014
171.	Berencsi György II. dr.	1913–1986	2011
172.	Berényi Dénes dr.	1900–1971	2003
173.	Berényi Dénes dr.	1928–2012	2014
174.	Berényi Ervin	1904–1986	2004
175.	Berényi Ervinné Magyar Olga	1908–1995	2004
176.	Berényi János	1933–1996	2011
177.	Béres Jenő	1941–2015	2016
178.	Bereznai Gyula dr.	1921–1990	2010
179.	Berkes Ferenc	1933–2004	2007
180.	Berkeszi István dr.	1853–1922	2015
181.	Berta László	1926–1982	2002
182.	Bertalan Zoltán	1930–1992	2008
183.	Bertók Ferenc	1900–1975	2008
184.	Bertók István	1959–2004	2006
185.	Bessenyei Antal Zénó	1920–2001	2013
186.	Bessenyei Attiláné Tarnavölgyi Teréz	1937–2007	2007
187.	Bihari (Groholy) Aladár	1895–1985	2015
188.	Bihari Kálmánné Csernefalvi Ilona	1943–2008	2009
189.	Bikali Lajosné Szanyi Margit Ilona	1947–2007	2017
190.	Bikki Gábor	1936–1990	2016
191.	Bilibok Péterné dr. Pribelszky Zs.	1923–1990	2013
192.	Bilinci Lajos	1931–2004	2005

193.	Bíri Gábor	1916–1981	2003
194.	Bíró Ferenc	1935–1981	2005
195.	Bíró Lajos	1887–1966	2010
196.	Bíró Lajos	1927–2010	2012
197.	Bíró Lajos	1856–1931	2006
198.	Bíró Lajos	1913–1990	2018
199.	Bíró Lucián	1898–1990	2010
200.	Bíró Vince	1921–2001	2013
201.	Bíró Zoltán	1929–1994	2006
202.	Birtalan István dr.	1913–1994	2002
203.	Biszkup Sándor	1912–2006	2008
204.	Biszkup Sándorné Szladek Ilona	1916–1990	2005
205.	Bocsárszky Pál	1914–1997	2008
206.	Bocsor István	1933–1988	2005
207.	Bodnár György	1941–2014	2015
208.	Bodnár Imre	1927–2007	2007
209.	Bodnár Irén	1910–2004	2005
210.	Bodnár János dr.	1889–1953	2003
211.	Bodnár Károly	1930–1992	2006
212.	Bodnár Pál	1922–2005	2006
213.	Bodnár Pálné Szőke Irén	1926–2017	2019
214.	Bodnár Sándorné Tóth Irén	1931–2006	2006
215.	Bódor Sándor dr.	1927–2014	2016
216.	Boér Irén	1917–2014	2016
217.	Bogdán Béla	1949–2005	2014
218.	Bogdán János	1963–1999	2012
219.	Bognár Jenő id.	1892–1975	2013
220.	Bognár Jenőné Eszik Rozália	1902–1973	2013
221.	Bognár Rezső dr.	1913–1990	2002
222.	Boldizsár Lajos	1887–1945	2005
223.	Boldizsár Lajosné Újvári Mária	1897–1960	2005
224.	Bolodár Alajos	1925–2001	2006
225.	Bolváry Ödön	1916–1975	2009
226.	Bolyán Sándorné Boján Anna	1943–1998	2013
227.	Borbás Endréné dr., Bak Sarolta	1920–2008	2009
228.	Borbás Károlyné Füzesi Róza	1906–1987	2008
229.	Borbásné Kulcsár Ildikó	1963–2009	2012
230.	Borbély András dr.	1904–1985	2006
231.	Borbély Endre	1904–1970	2003
232.	Borbély Imre	1930–2004	2011
233.	Borbély Lajos	1934–2002	2004
234.	Borcsa Gergely	1883–1978	2008
235.	Bordás József	1910–1992	2006
236.	Bordás Józsefné Varga Mária	1925–2007	2007
237.	Borgulya Endre	1898–1956	2013
238.	Borka Sándor	1922–2012	2014
239.	Boros Dezső dr.	1918–1987	2003
240.	Boros Gábor	1932–2016	2019
241.	Boros László	1940–2000	2014
242.	Boros Lászlóné Fehér Ilona	1941–2003	2014

243.	Boroska Miklós	1933–2010	2010
244.	Boroska Miklósné	1937–1993	2010
245.	Borosy András dr.	1922–2011	2012
246.	Borsányi József	1907–1990	2007
247.	Borsi Miklósné Sorosi Erzsébet	1940–2007	2012
248.	Borsodi László	1903–1979	2016
249.	Borsodiné Nedényi Ilona	1932–2011	2012
250.	Borsos János dr.	1936–2015	2016
251.	Borsós László	1909–1984	2002
252.	Borsy Zoltán dr.	1926–1997	2008
253.	Borszák István dr.	1914–2007	2017
254.	Botos László	1935–2007	2012
255.	Bödi István	1931–2001	2002
256.	Böttkös Sándor	1939–2006	2013
257.	Bradács Miklós	1932–2007	2008
258.	Brassai Sámuel	1800–1897	2011
259.	Bratinka József	1925–2006	2017
260.	Buda Sándor	1922–2005	2008
261.	Buda Sándorné Nagy Erzsébet	1921–2017	2018
262.	Budai János	1946–1996	2007
263.	Bujdosó Sándor	1927–1995	2003
264.	Burján István	1939–2017	2018
265.	Burus Vilmos	1928–2009	2009
266.	Burus Vilmosné Hajdú Éva	1937–2007	2009
267.	Buttyán Sándorné Papp Anna	1919–1999	2012
268.	Búza Barna Mihály	1931–1995	2010
269.	Búzás László dr.	1929–2018	2019
270.	Buzási Károly dr.	1930–1988	2002
271.	Buzási Szvetlana dr.	1938–1990	2002
272.	Buzogány Dénes	1882–1966	2013
273.	Choli Daróczi József	1939–2018	2019
274.	Cofmann Judit dr.	1936–2001	2009
275.	Czájlik István	1852–1928	2017
276.	Czapáry Endre dr.	1922–2018	2019
277.	Czeplédy Sándor dr.	1909–1998	2003
278.	Czirbus István	1856–1944	2012
279.	Czompó István	1917–2007	2008
280.	Czompó Istvánné Nagy Irén	1914–2007	2008
281.	Czövek Lajos	1918–2008	2008
282.	Csaba (Czeiner) József	1908–2000	2018
283.	Csamangó Károlyné Gurbán Gizella	1931–1999	2011
284.	Csanád Vilmos	1913–1990	2013
285.	Csányi Barna	1911–1986	2014
286.	Csapó István	1893–1959	2005
287.	Csapó M. József dr.	1911–1979	2015
288.	Császi Csabáné Taba Julianna	1941–2016	2017
289.	Császi Gyula	1928–1998	2002
290.	Császi Katalin	1952–2008	2009
291.	Császy László	1882–1919	2012
292.	Csathó Kálmán	1895–1960	2011

293.	Csathó Kálmán Barna	1923–1999	2013
294.	Csathó Kálmánné Szász Erzsébet	1901–1977	2011
295.	Csáthy Miklós	1928–1999	2011
296.	Cseh Andrásné Szívós Éva	1926–2011	2013
297.	Cseh Júlia	1920–2011	2015
298.	Cseke András	1947–2018	2019
299.	Cseke Gábor	1922–1996	2002
300.	Cséke Lajos	1909–2001	2003
301.	Csendes Józsefné Szentesi Judit	1934–1998	2010
302.	Csendes Károly	1933–2009	2014
303.	Csenki Imre	1912–1998	2002
304.	Csenki Imre id.	1886–1962	2009
305.	Csenki Sándor	1920–1945	2009
306.	Csépke György	1932–2007	2010
307.	Cserepes Jenőné Balkányi Erzsébet	1928–2011	2012
308.	Cserépné Hegedüs Jolán	1953–2016	2017
309.	Csermely Tiborné dr., Kovács Zsuzsa	1933–2017	2018
310.	Csernus Gáspár	1897–1986	2012
311.	Csetnyák Jánosné Sóvágó Éva Margit	1966–2008	2010
312.	Csige József	1937–2007	2008
313.	Csige Józsefné Szele Ibolya	1942–2016	2017
314.	Csige Lászlóné Hosszu Mária	1944–2018	2019
315.	Csiha Antal dr.	1897–1981	2002
316.	Csiha Antalné Sziklai Ilona dr.	1899–1963	2004
317.	Csiha Gáborné Tollas Julianna	1924–2012	2013
318.	Csiha László	1939–2015	2016
319.	Csiha Margit	1903–1996	2003
320.	Csikai Csilla	1968–2018	2019
321.	Csikai Gyuláné dr.Buczkó Margit	1935–2013	2014
322.	Csikai László dr.	1927–1991	2005
323.	Csíkos Izabella Éva	1929–2015	2016
324.	Csinády Gerő dr.	1902–1970	2002
325.	Csirke Ernő	1951–2013	2018
326.	Csiszér Béla	1919–1985	2004
327.	Csiszér Dezső	1924–2007	2008
328.	Csiszér Dezsőné Fekete Katalin	1927–2014	2015
329.	Csizmadia Lajos	1931–1992	2004
330.	Csuhány Andrásné dr., Kállay M.	1914–2008	2009
331.	Csoma Gyula	1902–1985	2008
332.	Csomár Zoltán dr.	1906–1991	2008
333.	Csongvaj József	1923–2011	2011
334.	Csorba András dr.	1906–1967	2009
335.	Csuhaj Varjú Imre dr.	1925–2012	2018
336.	Dáczér Károly	1887–1969	2012
337.	Dajka Sándor	1932–1990	2016
338.	Dancs Sándor dr.	1933–2006	2011
339.	Dani Károly	1942–2007	2012
340.	Dani Károlyné Éles Erzsébet	1946–2005	2012
341.	Dankó Ervinné dr. OsztróLuczky Irma	1937–2015	2016
342.	Darabán Géza	1942–2000	2017

343.	Darabos Pálné dr., Bagdány	1914–1991	2013
344.	Daróczi Erzsébet dr.	1941–2003	2013
345.	Daróczi Lajosné Cseke Edit	1964–2017	2018
346.	Dávid József	1937–1994	2007
347.	Dávid Lajos dr.	1881–1962	2002
348.	Dávid Lajos dr.	1889–1962	2015
349.	Dávid László	1918–1994	2009
350.	Dávid Lászlóné Hunyadi Emma	1920–1986	2009
351.	Debreczeni Erzsébet	1899–1984	2017
352.	Debreczeni Ferenc	1928–2018	2019
353.	Dede Kálmán	1900–1976	2004
354.	Dékán Jenő	1935–1992	2015
355.	Deme Dezső	1915–2009	2014
356.	Demeter István	1872–1956	2011
357.	Demjanovich Emil	1922–2002	2012
358.	Demjén Lajosné Kéri Anna	1922–2007	2009
359.	Derda István dr.	1948–2010	2014
360.	Derzsi Bálint	1924–2005	2006
361.	Derzsi Bálintné Székely Ilona	1929–2009	2010
362.	Di Gléria János dr.	1899–1976	2003
363.	Diczkó Lászlóné Somogyi Mária	1941–2014	2016
364.	Dienes Erzsébet dr.	1934–2017	2019
365.	Diénes Ignác	1902–1979	2009
366.	Diénes Izra	1900–1977	2006
367.	Diénes Izráné Zempléni Margit	1915–1972	2002
368.	Dienes János	1884–1962	2005
369.	Diénesné Hajdú Emma	1901–1946	2006
370.	Diószegi Lajos	1912–2006	2007
371.	Divéký Adorján dr.	1880–1965	2005
372.	Dobi Ferenc	1928–2015	2016
373.	Dobó Árpád dr.	1907–1988	2003
374.	Dobó János	1910–1985	2004
375.	Dobó Jánosné Szabó Mária	1912–1996	2008
376.	Dobó Sándor	1864–1931	2003
377.	Dobos Krisztina	1975–2013	2014
378.	Dobronay Vilma	1914–2007	2019
379.	Dobruczky Istvánné Németh Edit	1931–2014	2015
380.	Doby József	1899–1967	2009
381.	Dóczy Gedeon dr.	1832–1911	2002
382.	Dohanics János	1893–1979	2008
383.	Dombrovsky József dr.	1912–1996	2006
384.	Dombrovsky Józsefné dr., Nagy I.	1923–1989	2011
385.	Domokos Ernő dr.	1945–2008	2010
386.	Domokos Imre	1924–1998	2005
387.	Domokos Pál	1927–2009	2012
388.	Domokos Pál Péter dr.	1901–1992	2017
389.	Domokos Sándor	1885–1974	2005
390.	Dorogi Márton	1911–1980	2002
391.	Dovák Sándor	1939–2011	2015
392.	Draviczky Imre	1928–2006	2008

393.	Drégelyi Lászlóné dr., Benedek Gizella	1913–2014	2014
394.	Duli Antal	1905–1980	2010
395.	Duráczy József	1909–1994	2009
396.	Durkó Mátyás dr.	1926–2005	2006
397.	Durucz István dr.	1921–2006	2007
398.	Ecse di István dr.	1885–1936	2016
399.	Edelényi Béla dr.	1917–1988	2004
400.	Egeressy Gyula	1901–1980	2004
401.	Egeressy Gyuláné Szabó Julianna	1901–1988	2004
402.	Egerszegi Ferenc	1921–2006	2013
403.	Egey Antal dr.	1903–1994	2016
404.	Egri Zoltán	1926–2011	2011
405.	Elek Ernő	1934–2000	2008
406.	Elek Sándor	1917–1999	2003
407.	Elek Sándorné Nemes Ilona	1927–1997	2004
408.	Elek Tiborné Kormos Erzsébet	1953–2003	2017
409.	Éliás István	1915–2000	2005
410.	Ember Ernő dr.	1909–1989	2002
411.	Emődy Dániel István	1937–2013	2014
412.	Endes Pongrácz dr.	1907–1992	2011
413.	Engi Sándor	1904–1980	2010
414.	Erdei Gyula	1903–1957	2004
415.	Erdei Gyula	1924–2012	2013
416.	Erdei Gyuláné Horváth Irén	1927–2004	2005
417.	Erdei Imre	1913–1979	2016
418.	Erdei Imréné Tóth Erzsébet	1951–2017	2019
419.	Erdélyi Gábor	1920–1996	2002
420.	Érdi Rozália	1907–1990	2014
421.	Erdős Jenő dr.	1931–2004	2005
422.	Erős András	1924–2009	2014
423.	Éva Erzsébet dr.	1941–2013	2014
424.	Fábián Ernő	1934–2001	2009
425.	Fábián István	1909–2004	2005
426.	Fábián István	1880–1968	2010
427.	Fábián Zoltán dr.	1935–1998	2019
428.	Fábry Györgyné dr. Ács Julianna	1930–2012	2019
429.	Faragó Istvánné Fényi Ilona	1928–2016	2018
430.	Faragó Mihály dr.	1920–2007	2017
431.	Faragó Mihályné dr., Kelemen Margit	1925–2014	2017
432.	Faragó Tibor dr.	1912–1983	2010
433.	Farkas Béla	1924–2001	2007
434.	Farkas János	1919–1997	2014
435.	Farkas Jánosné Deák Ida	1928–1998	2014
436.	Farkas Kálmán	1930–2004	2013
437.	Farkas Károly dr.	1935–2018	2019
438.	Farkas Lukácsné Ferenczi Piroška	1933–2007	2008
439.	Fáy Andrásné dr. Csávásy Alice	1900–1997	2014
440.	Fazakas József	1880–1941	2004
441.	Fazakas Katalin	1911–1975	2004
442.	Fazekas János	1914–2006	2009

443.	Fazekas Lajosné Cseke Aranka	1935–2006	2009
444.	Fazekas Mihály dr.	1934–2018	2019
445.	Fazekas Sándorné Kirják Mária	1936–2012	2014
446.	Fazekasné Kiss Emma	1940–1993	2007
447.	Fegyverneki Ferencné dr., Tóth H.	1938–1993	2015
448.	Fehér Csaba (Rogovits Fehér)	1939–2012	2013
449.	Fehér Imre dr.	1941–2000	2013
450.	Fehér István	1930–1995	2002
451.	Fehér Istvánné Amirás Ilona	1911–2002	2006
452.	Fehér Józsefné Csanádi Júlia	1927–2006	2012
453.	Fehér Lajos	1919–2004	2013
454.	Fehér Lászlóné dr., Jakucs Katalin	1922–2010	2010
455.	Fehér Margit	1897–1974	2004
456.	Fejér Miklós	1913–2002	2009
457.	Fejes Mihályné Rigó Mária	1945–2014	2017
458.	Fekete Borbála	1933–1992	2002
459.	Fekete Dániel	1934–2007	2007
460.	Fekete Ferenc László	1947–2018	2019
461.	Fekete Gusztáv	1893–1949	2016
462.	Fekete Imre	1934–2008	2013
463.	Fekete Janka	1924–2016	2017
464.	Fekete József	1903–1986	2011
465.	Fekete Mátyás	1935–2003	2015
466.	Félegyházi László	1907–1986	2010
467.	Felvégi Béla György	1970–2017	2018
468.	Fényes Kálmán	1899–1985	2012
469.	Fényes Kálmánné Seregély Matild	1902–1982	2012
470.	Fenyő Imre	1942–2004	2005
471.	Fenyvesi András dr.	1932–1999	2019
472.	Ferencz Miklósné Kovács Gizella	1913–2010	2010
473.	Ferenczi János	1935–1986	2003
474.	Ferenczi József	1927–2011	2012
475.	Ferenczy Kálmánné Nagy Etelka	1890–1972	2004
476.	Fest Miklósné Egyed Ildikó	1944–2008	2017
477.	Fesztőry Sándorné Csobay Mária	1912–1997	2014
478.	Fiala Hans–Joachim dr.	1932–2003	2007
479.	Figula György dr.	1924–2010	2014
480.	Filep László dr.	1941–2004	2014
481.	Fodor Antal dr.	1907–1985	2012
482.	Fodor János	1909–1946	2005
483.	Fogarassy Tamás	1968–2013	2014
484.	Folytán János	1931–2001	2013
485.	Fonay Tibor	1911–1999	2013
486.	Fóris Ferencné Gémes Gabriella	1919–2013	2013
487.	Forró György	1894–1970	2009
488.	Földesi Jánosné Horváth Aranaka	1929–2012	2012
489.	Földi István	1903–1967	2015
490.	Futaky István dr.	1926–2013	2014
491.	Futó Andrásné Molnár Anna	1913–2004	2005
492.	Futó Ferencné Berzi Katalin	1944–2013	2013

493.	Futó Klára	1916–2002	2003
494.	Fügh Rezső	1925–1986	2019
495.	Fügh Rezsőné Kiss Katalin	1924–2014	2019
496.	Fülöp Dénes	1938–1996	2017
497.	Fülöp Kálmán	1905–1996	2008
498.	Fülöp Mihályné Kovácsik Margit	1916–2014	2015
499.	Fülöp Nándor	1922–1991	2004
500.	Fülöp Sándor	1928–2012	2013
501.	Fülöp Tamásné dr., Radácsi Róza	1940–2014	2017
502.	Füredi József	1933–1986	2007
503.	Fürtös Sándor	1924–1994	2002
504.	Füzes Gyula	1919–2010	2010
505.	Gaál Dezső	1912–1969	2014
506.	Gaál Dezsőné Baranyi Irma	1920–2015	2016
507.	Gaál György dr.	1927–2006	2007
508.	Gaál Lajos	1919–1990	2011
509.	Gaál László dr.	1891–1964	2017
510.	Gaál Sándorné dr., Szalay Edit	1918–1996	2009
511.	Gaál Zsigmond	1862–1940	2002
512.	Gáborjáni Szabó Kálmán	1897–1955	2007
513.	Gábris József dr.	1928–2010	2014
514.	Gacsályi Sándor Aladár dr.	1930–2016	2017
515.	Gacsó László	1919–1988	2007
516.	Gacsó Sándorné dr., Kosdy Katalin	1923–2007	2010
517.	Gajáry László dr.	1902–1954	2018
518.	Gál Balásné Varga Magdolna	1941–2003	2016
519.	Gál Géza	1926–2000	2003
520.	Gál Gézné Kovács Magdolna	1929–2006	2006
521.	Gál István	1904–1983	2004
522.	Gál Józsefné dr., Nagy Ilona	1950–2010	2011
523.	Galánfi András	1914–1986	2004
524.	Gáll Dénes	1926–2009	2011
525.	Gáll László	1927–2009	2019
526.	Gáll Mihályné Agárdy Éva	1923–1998	2013
527.	Gámáné Marton Erzsébet	1945–2012	2013
528.	Gánts Jenő	1922–2008	2013
529.	Garai Bertalané dr., Boros Anna	1938–2009	2011
530.	Gárdonyi Lajos	1913–1995	2015
531.	Gárdonyi Sándor dr.	1928–1988	2004
532.	Gárdonyi Sándorné Trummer Livia	1936–2018	2019
533.	Gargya Márton	1934–2013	2014
534.	Gáspár József	1952–2004	2005
535.	Gáspár László dr.	1937–1998	2011
536.	Gáspár Tibor	1928–2011	2019
537.	Gasztonyi József	1905–1978	2016
538.	Gáty Jenő dr.	1928–2007	2008
539.	Gauder Andor	1909–1981	2014
540.	Gauder Andorné Ferenczy Eszter	1906–1990	2014
541.	Gávai Józsefné Gombos Katalin	1921–2002	2015
542.	Gazda László dr.	1934–2003	2015

543.	Gazda Lászlóné dr., Papp Erzsébet	1933–2015	2016
544.	Gazdag Ferencné Hornyák Katalin	1923–2011	2012
545.	Gebri Mihály	1902–1991	2015
546.	Géczi Ferenc	1934–2018	2019
547.	Géczy Jánosné Szeverényi Ilona	1932–2011	2011
548.	Gede László dr.	1939–2009	2015
549.	Gedeon Béla	1907–1980	2007
550.	Gégény József	1937–1984	2011
551.	Gere Béláné Bakk Borbála	1938–2018	2019
552.	Gergely Arthur dr.	1921–1986	2003
553.	Gergely Károly	1913–1983	2014
554.	Gerő Lászlóné Szamosy Ildikó	1942–1998	2011
555.	Gesztelyi Tamásné dr., Sárkány J.	1944–2016	2018
556.	Giber János	1900–1968	2018
557.	Gilányi János	1934–2013	2014
558.	Girasek János	1950–2010	2012
559.	Girth Irén	1914–1996	2004
560.	Glózik János dr.	1930–1991	2016
561.	Gódor Kálmán	1911–1991	2009
562.	Gombás András	1901–1971	2015
563.	Gombos Róza	1944–2012	2013
564.	Gondos Béla	1899–1945	2009
565.	Gordosné dr. Szabó Anna	1928–2012	2013
566.	Goron Sándor	1927–2009	2013
567.	Görbe István György	1935–2010	2013
568.	Görcs Tivadar	1924–2014	2017
569.	Görög Sándor	1890–1946	2003
570.	Görög Sándorné Somogyi Mária	1903–1984	2003
571.	Görögh Zoltánné Huba Emma	1928–2015	2016
572.	Görömbei András dr.	1945–2013	2015
573.	Grábics Frigyes	1924–2005	2015
574.	Grábics Frigyesné Soós Éva	1929–2011	2015
575.	Grajz Istvánné Juhász Irén	1941–2016	2017
576.	Grega Istvánné Gróf Sára	1917–1997	2005
577.	Groholy Emánuel	1861–1926	2014
578.	Groholy Emánuel Emil	1888–1945	2014
579.	Grozdiás Antal	1902–1977	2003
580.	Gudor Lajosné Técsi Ibolya Éva	1918–2001	2010
581.	Gulyás György	1916–1993	2013
582.	Gyarmathi (Lakner) László dr.	1908–1988	2002
583.	Gyarmati András	1911–1991	2013
584.	Gyarmati Márkus István	1933–1999	2014
585.	Gyires Béla dr.	1909–2001	2002
586.	György Dénes	1936–2009	2013
587.	Győri Ida	1896–1943	2012
588.	Gyula Sándor	1921–2008	2009
589.	Gyulai Károly	1894–1982	2006
590.	Gyulai Pál	1936–2007	2008
591.	Gyúró Imre	1929–2009	2018
592.	Gyürky Györgyné Szarvas Katalin	1950–2001	2005

593.	Habis György dr.	1917–1996	2019
594.	Hack Márton	1912–1982	2014
595.	Hadházy Lajos	1908–1992	2007
596.	Hadnagy Gyula	1889–1970	2017
597.	Hagymássy József	1921–1995	2010
598.	Hahn István dr.	1913–1984	2012
599.	Haja István	1929–2000	2014
600.	Hajdu Ágnes	1949–2007	2015
601.	Hajdú Árpád	1903–1987	2009
602.	Hajdú Béla	1905–1987	2017
603.	Hajdú Józsefné Németh Ilona	1937–1990	2015
604.	Hajdú Róza	1959–2011	2013
605.	Hajzer Szerén	1944–2006	2013
606.	Halassy Istvánné Német Jolán	1898–1964	2004
607.	Halász Ferenc	1933–2015	2017
608.	Halász Imre	1925–2002	2010
609.	Halász József	1925–2007	2007
610.	Halász Miklós	1924–2011	2012
611.	Halászné Radó Edit Eszter	1931–2010	2013
612.	Hallay Gyula	1918–1984	2005
613.	Halmágyi János	1915–1970	2013
614.	Halmi Lászlóné Kathó Klára dr.	1931–1999	2004
615.	Halmay Lorándné Bedőházy Vilma	1914–1992	2019
616.	Hamar Endre	1877–1968	2009
617.	Hamvas József	1902–1966	2004
618.	Hamvas Józsefné Arany Julianna	1916–2002	2004
619.	Hankiss János dr.	1893–1959	2004
620.	Hankó Adorján	1873–1941	2014
621.	Hankó László	1910–1969	2013
622.	Hankó Vilmos dr. (Lemhényi Hankó)	1854–1923	2013
623.	Hankó Zoltán dr.	1905–1984	2017
624.	Hanzéros Ádám	1933–1985	2003
625.	Hanzó Lajos dr.	1915–1964	2013
626.	Haramura Gáborné Nagy Jolán	1939–2014	2016
627.	Harangi Jánosné Széchy Mária K.	1930–2006	2007
628.	Harangi László	1929–2015	2019
629.	Harangi Péter	1922–1985	2003
630.	Harangozó László dr.	1927–1999	2015
631.	Haraszi József	1941–2013	2014
632.	Hargitai Péter	1932–1960	2017
633.	Harsányi István dr.	1908–2002	2015
634.	Harsányi Iván	1930–2018	2019
635.	Hársfalvi Péter dr.	1928–1985	2008
636.	Háry Károly	1927–2015	2016
637.	Haszmann Pal	1902–1977	2009
638.	Havas László dr.	1939–2014	2015
639.	Héczei József	1940–2000	2014
640.	Hegedűs András	1923–1975	2014
641.	Hegedűs Dezső	1922–2000	2008
642.	Hegedűs János	1933–1996	2004

643.	Hegedűs Jánosné Nagy Irma	1939–2015	2016
644.	Hegedűs Zoltán	1955–2011	2013
645.	Herczeg Sándor Miklós	1925–2007	2008
646.	Hernádi Jánosné Ditttrich Éva	1938–1993	2008
647.	Hettesheimer Ernő	1888–1953	2004
648.	Hiripi Ferenc	1922–1994	2005
649.	Hodor Antal	1931–2000	2009
650.	Hoffer András dr.	1884–1946	2012
651.	Holb Gyula	1926–1990	2017
652.	Holdosi József	1951–2005	2012
653.	Hollós László dr.	1859–1940	2018
654.	Hollósi Gábor dr.	1935–2012	2012
655.	Holzinger Erzsébet	1927–2008	2009
656.	Homolay Gyula	1907–1983	2004
657.	Homolay Gyuláné Bartha Sarolta	1917–1993	2004
658.	Honfi Ferenc dr.	1922–2006	2010
659.	Horicsányi László	1934–2005	2007
660.	Horicsányi Lászlóné Józsi Erzsébet	1934–2015	2018
661.	Horkay László dr.	1905–1976	2004
662.	Horlai György	1925–2018	2019
663.	Hornyik Andrásné Noszály Ilona	1931–2012	2013
664.	Hortobágyi István	1929–2003	2015
665.	Horváth Albert	1909–2005	2005
666.	Horváth Emilné dr., Gyimóthy Zita	1938–2016	2018
667.	Horváth Endre	1903–1976	2005
668.	Horváth Géza	1943–2011	2017
669.	Horváth Györgyné dr., Kiss Éva	1925–2008	2018
670.	Horváth Ilona	1906–1969	2008
671.	Horváth Imre	1928–2012	2013
672.	Horváth Imréné Kunkli Julianna	1929–2016	2018
673.	Horváth István	1921–1998	2009
674.	Horváth Károly	1895–1977	2003
675.	Horváth Lajos	1949–2013	2019
676.	Horváth Sándor	1916–2014	2014
677.	Horvay (Kronstein) Béla	1885–1969	2006
678.	Hubert Istvánné Nitschinger Márta	1918–2001	2016
679.	Hudák Erzsébet	1953–2000	2012
680.	Hunor Józsefné Hódos Erzsébet	1914–2001	2009
681.	Hunyadi Györgyné Palánki Ilona	1938–2001	2002
682.	Huszár István	1925–2004	2007
683.	Huszka István	1911–1996	2002
684.	Hüttli Tivadar dr.	1884–1955	2011
685.	Iby András dr.	1925–1988	2017
686.	Imre Antal János	1939–1980	2019
687.	Imre Lajos dr.	1900–1974	2003
688.	Inántszy Ferenc	1911–1978	2011
689.	Irínyi Károly dr.	1931–1988	2013
690.	Iski Károly	1927–2012	2017
691.	Istók Kálmán	1931–1988	2006
692.	Iván Ágnes	1954–2010	2011

693.	Iván Lajos	1931–2006	2011
694.	Ivancsó Ágoston	1862–1931	2012
695.	Ivancsó Dénes	1923–2009	2009
696.	Ivancsó Dénesné Kazicsku Mária	1923–2018	2019
697.	Ivancsó Elek	1885–1962	2013
698.	Ivancsó György	1926–2005	2008
699.	Ivancsó Jenő Ödön	1888–1967	2012
700.	Ivancsó Tibor	1927–2006	2016
701.	Ivancsó Tiborné Hódi Mária M.	1927–2004	2009
702.	Iványi Gergely	1912–1991	2013
703.	Iványi Gergelyné Sáska Erzsébet	1921–2007	2013
704.	Jaczkó Pál	1930–214	2016
705.	Jakab István dr.	1928–2013	2017
706.	Jakó Edith	1898–1977	2008
707.	Jakucs István	1882–1964	2003
708.	Jakucs László dr.	1926–2001	2013
709.	Janda Iván	1923–2007	2010
710.	Jankó Csaba Tamás	1970–2007	2015
711.	Jankó Istvánné Kóczi Erzsébet	1917–1998	2006
712.	Jankó Szép Sándor	1944–2002	2014
713.	Jankovich László dr.	1887–1967	2010
714.	Jánószky Mihály dr.	1920–2001	2002
715.	Jánovszky Etelka	1928–2013	2014
716.	Janurik János	1945–2007	2018
717.	Járdányi–Paulovics István	1892–1952	2019
718.	Jármezei Tamás	1946–2012	2018
719.	Jászberényi István dr.	1948–2001	2004
720.	Jászovics Miklós	1928–1995	2012
721.	Jausz Béla dr.	1895–1974	2004
722.	Jeles István	1933–2015	2016
723.	Jenes Sándor	1900–1982	2012
724.	Jeney Endre dr.	1891–1970	2011
725.	Jeney Lajos dr.	1933–2014	2017
726.	Jobbágy Bertalan	1910–1998	2010
727.	Jobbágy Bertalan	1943–2013	2016
728.	Jobbágy Bertalanné Tarr Katalin	1913–2001	2011
729.	Jóború Magda dr.	1918–1982	2016
730.	Jodál Károly	1912–1997	2010
731.	Jónás Lajos	1914–1987	2006
732.	Jónásné dr. Szilágyi Katalin	1945–2017	2018
733.	Joó Gábor Kázmér	1939–1964	2012
734.	Jósvai László dr.	1921–1995	2008
735.	Jósvay Gábor	1876–1948	2006
736.	Józsa György	1931–2018	2019
737.	Józsa László dr	1938–1986	2006
738.	Juhász Attila	1927–2001	2012
739.	Juhász Gergelyné Barta Magdolna	1937–1998	2010
740.	Juhász Géza dr.	1894–1968	2003
741.	Juhász Ilona	1902–1997	2004
742.	Juhász Imre	1938–2015	2018

743.	Juhász Imre dr.	1932–2013	2014
744.	Juhász Károly	1909–1979	2008
745.	Juhász László	1903–1991	2006
746.	Juhász Tibor	1926–2008	2010
747.	Juhász Tiborné Papp Katalin	1929–1986	2004
748.	Juhász Tivadarné Hegedüs Magdolna	1938–2018	2019
749.	Juhász Zoltán	1928–1999	2004
750.	Julow Viktor dr.	1919–1982	2003
751.	Jung György	1942–2010	2012
752.	Jurcsák Lászlóné dr. Bartha Éva	1926–2013	2014
753.	Justyák János dr.	1929–2012	2013
754.	Kabály Ferenc	1935–2007	2007
755.	Kabán Ferenc	1926–1988	2008
756.	Kabán Ferencné Bernáth Annamária	1928–2017	2018
757.	Kacsó Ferenc	1941–2012	2013
758.	Kacsur István dr.	1928–2010	2011
759.	Kádár László dr.	1908–1989	2008
760.	Kádár Lászlóné Karádi Terézia	1930–2017	2018
761.	Kádár Tihamér	1915–1965	2014
762.	Kádár Zoltán dr.	1915–2003	2009
763.	Kádár Zsombor	1923–2008	2009
764.	Kádas Sándor	1932–1994	2016
765.	Kakucsi Ferenc	1932–2007	2011
766.	Kakucsi Géza	1920–2012	2013
767.	Kakucsi Géza	1943–2016	2018
768.	Kakucsi Gézáné Fényi Piroska	1920–1983	2005
769.	Kalas Ferenc	1914–1984	2006
770.	Kállai Imréné Nikodémusz Margit	1912–1994	2006
771.	Kállai János	1938–1994	2012
772.	Kálmán Attila dr.	1938–2015	2016
773.	Kálmán Béla dr.	1913–1997	2003
774.	Kálmán Istvánné Germán Piroska	1954–2003	2014
775.	Kálmánchey Endre dr.	1914–1993	2002
776.	Kálmánchey Gábor	1887–1978	2007
777.	Kálmánchey Tibor	1914–1988	2003
778.	Kálmánfi Béla Zsolt dr.	1924–1988	2014
779.	Kálmár József	1871–1948	2004
780.	Kálmár Lajosné dr., Julow Katalin	1915–1996	2004
781.	Kálmár Zoltán	1925–1984	2002
782.	Kálmár Zoltánné Virág Ilona Katalin	1926–2012	2012
783.	Kanyuk János	1930–1989	2015
784.	Kaplonyi Miklósné Oláh Katalin E.	1930–2011	2011
785.	Kapornai András	1932–1996	2002
786.	Kapornaki Pálné Kassai Margit	1920–1996	2009
787.	Kapusí Imre	1934–1984	2005
788.	Karácsony Sándor dr.	1891–1952	2003
789.	Karádi János	1926–2011	2012
790.	Karai Sándor	1859–1936	2006
791.	Karalyos Gyula dr.	1905–1994	2012
792.	Karancsy László dr.	1927–2015	2017

793.	Karasszon Dezsőné dr., Nagy Márta	1955–2008	2010
794.	Kardos Albert dr.	1861–1945	2007
795.	Kardos Lászlóné Ivancsó Ágnes	1930–1978	2011
796.	Kárpáti György	1894–1962	2007
797.	Kárpáti Jenő	1928–2011	2012
798.	Kárteszi Ferenc dr.	1907–1989	2008
799.	Kassai Ernőné	1911–2000	2009
800.	Kátai János	1918–1992	2005
801.	Kathó István	1937–2007	2009
802.	Katona Dóra	1899–1993	2003
803.	Katona Ferenc	1916–2005	2011
804.	Katona Sándor	1944–2006	2009
805.	Kávássy Sándor dr.	1934–2006	2019
806.	Kecsedí Gáborné Márton Mária	1933–2004	2009
807.	Kecskés Gyula	1901–1987	2002
808.	Kecskés István	1930–2013	2016
809.	Kecskés József	1893–1946	2003
810.	Kecskés László	1919–1998	2002
811.	Kecskés Mihály Zoltán dr.	1931–2013	2018
812.	Kecskés Péter	1911–1995	2007
813.	Kégly Szeréna	1868–1953	2018
814.	Kelemen Géza	1899–1978	2002
815.	Kelemen Lajos	1940–2007	2011
816.	Kelemen László dr.	1919–1984	2002
817.	Kelen Tibor dr.	1930–1993	2004
818.	Kellermann Mártonné Monostori R.	1921–2000	2002
819.	Kenézy Gyula dr.	1860–1931	2011
820.	Kennyey Zoltán	1911–1979	2017
821.	Kerek János	1928–2016	2017
822.	Kerekes Klára	1923–2012	2013
823.	Kerekes Péter dr.	1940–1984	2003
824.	Kerékgyártó Béla	1912–2004	2011
825.	Kerékgyártó László	1939–1987	2018
826.	Keresztessy Ilona	1914–1999	2010
827.	Kerezi Istvánné Szarvas Amália	1947–2010	2012
828.	Kertész Andor dr.	1929–1974	2002
829.	Kertész Gyula dr.	1935–2002	2003
830.	Kertész László	1935–1971	2002
831.	Kertész Pál	1926–2006	2006
832.	Keszi Kovács László dr.	1908–2012	2013
833.	Ketskeméty János	1927–2009	2019
834.	Ketskeméty Jánosné Mikó Ilona	1931–1991	2019
835.	Kettesy Aladár dr.	1893–1983	2006
836.	Kilyén Zoltán	1911–1994	2009
837.	Killyéni (Preisznér) Imre	1902–1991	2019
838.	Killyéni Péter	1942–2005	2019
839.	Kincses Gyuláné	1928–2012	2013
840.	Király István	1930–2010	2010
841.	Király Jenő	1885–1958	2002
842.	Király Róbert	1913–2005	2006

843.	Király Róbertné Podelenszki Gizella	1923–2005	2008
844.	Király Uzor	1912–1959	2009
845.	Kircsi Istvánné	1937–2016	2019
846.	Kisgyörgy János	1877–1976	2018
847.	Kiss Albertné dr., Kaszab Magda	1935–2005	2006
848.	Kiss Andor dr.	1930–2011	2013
849.	Kiss Andorné dr–né	1935–2016	2019
850.	Kiss Antal	1921–2008	2011
851.	Kiss Aranka	1896–1984	2004
852.	Kiss Árpád dr.	1907–1979	2005
853.	Kiss Ferenc	1862–1948	2007
854.	Kiss Gyula	1953–2014	2015
855.	Kiss Gyula Tibor	1968–2011	2013
856.	Kiss Ilona dr.	1939–2010	2011
857.	Kiss Imre Barna	1929–2006	2007
858.	Kiss Istvánné Chmely Erzsébet	1910–1997	2012
859.	Kiss János	1932–2006	2006
860.	Kiss Jánosné	1896–1977	2012
861.	Kiss József (Gy. Kiss)	1926–2013	2015
862.	Kiss Józsefné (Gy. Kissné) Kemecey	1939–2008	2015
863.	Kiss Kálmánné dr., Posztós Margit	1935–2016	2017
864.	Kiss Lajos	1925–2002	2003
865.	Kiss Lajos	1920–2006	2008
866.	Kiss Lajos dr.	1910–2002	2004
867.	Kiss Lajos Zoltán	1898–1978	2004
868.	Kiss Lajosné Cihó Erzsébet	1921–1999	2017
869.	Kiss László	1932–2002	2003
870.	Kiss László	1928–1998	2005
871.	Kiss László dr.	1910–1992	2004
872.	Kiss Lázár	1935–1997	2008
873.	Kiss Miklósné Sajtos Margit	1928–2011	2012
874.	Kiss Sándor dr. (É. Kiss Sándor)	1914–1984	2004
875.	Kiss Tamás dr.	1912–2003	2008
876.	Kiss Tihamér dr.	1905–2005	2006
877.	Kiss Zoltán	1928–2001	2005
878.	Kiss Zoltán	1942–2007	2012
879.	Kiszelka Ferencné Koma Júlia	1926–2006	2016
880.	Kituljak Andrásné Urbancsok Etelka	1936–2012	2014
881.	Klincse Julianna	1926–2010	2011
882.	Klucsik Dániel	1903–1974	2002
883.	Koczóh Sándor	1893–1970	2002
884.	Kocsány Antalné Csiszár Piroska	1906–2004	2011
885.	Kocsár István	1925–2000	2003
886.	Kocsár Istvánné Vincze Márta	1934–1987	2003
887.	Kocsis Mihály	1931–2008	2009
888.	Kollányi Boldizsárné Bihari Margit	1877–1962	2007
889.	Kollár József	1927–2007	2009
890.	Koloszár Alfonz János	1926–2004	2016
891.	Koloszár Géžáné Martyin Erzsébet	1932–2006	2008
892.	Koloszár István	1939–1986	2013

893.	Kolozsvári Pálné Újvárosi Erzsébet	1940–1996	2008
894.	Komádi Erzsébet	1931–2012	2015
895.	Komáromi Gáborné Melegh Eleonóra	1914–1984	2004
896.	Komjáthy István	1917–1963	2005
897.	Komlóssy Albert	1917–1996	2017
898.	Komor András	1939–2010	2012
899.	Komoróczy Györgyné dr., Bisitzky M.	1909–1988	2013
900.	Koncz Aurélné Karácsony Ottília	1871–1956	2005
901.	Konczi Sándor	1925–2014	2014
902.	Koncsek Pál	1926–2013	2019
903.	Konrád Teréz	1869–1928	2014
904.	Kónya István dr.	1923–2004	2013
905.	Kónya Istvánné Kegyes Klára	1945–1994	2009
906.	Kónya József dr.	1904–1985	2004
907.	Kónya Józsefné dr., Timon Klára M.	1938–2007	2007
908.	Koós Ferenc	1911–1995	2013
909.	Koós Sándor	1931–1994	2014
910.	Kopányi Mária dr.	1898–1978	2002
911.	Kopasz Árpádné Papler Erzsébet	1948–2003	2018
912.	Kopasz Károly	1926–1973	2006
913.	Kopasz Sándor	1883–1970	2018
914.	Kordás Ferenc	1911–1993	2006
915.	Korkos Jenő Zoltán	1926–2009	2011
916.	Kormos Ambrus György	1928–1999	2018
917.	Kormos János dr.	1952–2015	2019
918.	Kornya Sándor	1901–1975	2002
919.	Korózs István	1894–1939	2015
920.	Korsós József	1916–1987	2007
921.	Korsós Józsefné Porzsolt Margit	1914–2007	2015
922.	Kósa Lajos	1932–2013	2014
923.	Kósa László	1944–2014	2015
924.	Koszorús Oszkárné Kovács Hajnalka	1944–2015	2017
925.	Kosztolányi László	1918–2000	2003
926.	Kosztolányi Lászlóné Havas Vilma	1917–1996	2003
927.	Kotormán Mihály	1947–2015	2016
928.	Kovács András dr.	1960–2011	2012
929.	Kovács Antal	1929–2006	2008
930.	Kovács Árpádné Molnár Judit	1966–2017	2019
931.	Kovács Béla	1913–1982	2013
932.	Kovács Csongor	1939–1990	2010
933.	Kovács Erzsébet	1907–1989	2004
934.	Kovács Gábor	1931–2012	2013
935.	Kovács György dr.	1928–2007	2013
936.	Kovács Gyula	1925–1999	2018
937.	Kovács Gyula	1931–2002	2005
938.	Kovács Gyuláné Barabás Margit	1928–2006	2007
939.	Kovács Ilona	1923–1997	2005
940.	Kovács Imréné Balogh Teréz	1922–2005	2019
941.	Kovács István	1923–1995	2002
942.	Kovács István	1942–2016	2018

943.	Kovács István	1914–1970	2005
944.	Kovács Istvánné Esenczki Mária	1953–2004	2005
945.	Kovács Istvánné Gáll Mária	1927–2016	2017
946.	Kovács Istvánné Kürthy Klára	1913–1995	2004
947.	Kovács József	1950–2013	2013
948.	Kovács József dr.	1912–1983	2007
949.	Kovács Józsefné Simon Katalin	1932–1994	2014
950.	Kovács Kálmán Attila	1943–2011	2012
951.	Kovács Károly dr.	1924–2008	2019
952.	Kovács Lajos	1949–2017	2018
953.	Kovács László dr.	1942–2014	2015
954.	Kovács László György dr.	1936–2013	2014
955.	Kovács Magdolna dr.	1914–1990	2010
956.	Kovács Margit	1899–1976	2005
957.	Kovács Máté dr.	1906–1972	2004
958.	Kovács Mátyás	1902–1990	2006
959.	Kovács Mihályné Leiter Magdolna	1931–2017	2018
960.	Kovács Péter (K. Kovács) dr.	1912–1981	2012
961.	Kovács Sándor	1942–2005	2008
962.	Kovács Sándor Béla dr.	1948–2011	2014
963.	Kovács Sándorné Török Mária Katalin	1943–2018	2019
964.	Kovács Tibor	1924–2006	2007
965.	Kovács Tibor László	1927–2013	2014
966.	Kovács Tiborné Fábián Margit	1913–1981	2013
967.	Kovács Vendel dr.	1913–1970	2010
968.	Kovács Zoltán	1930–2010	2012
969.	Kovalcsik András	1931–2007	2011
970.	Kozák Ferenc	1926–1980	2008
971.	Kozák Lajos	1919–1997	2015
972.	Kozaróczy Gyuláné dr., Tótfalusi M.	1936–2010	2013
973.	Kozma Sándor	1840–1922	2006
974.	Köblös Samu	1875–1939	2007
975.	Ködöböcz József	1913–2003	2015
976.	Köntzey József	1926–2007	2010
977.	Körmendi Géza dr.	1929–2015	2017
978.	Körmendi Lajos	1946–2005	2018
979.	Kövér Sándor	1939–2013	2014
980.	Kövérné Porcsalmy Mária	1911–1991	2008
981.	Kövesdy László	1894–1972	2004
982.	Középesy Mária	1916–1994	2007
983.	Krajnák Tibor	1927–1988	2019
984.	Krajnák Tiborné Nagy Margit	1932–1988	2019
985.	Krasznay Ferenc	1923–1979	2009
986.	Krasznay Ferencné Bernáth Mária	1924–2006	2009
987.	Krecsmáry László Zoltán	1937–1972	2005
988.	Krizsán Béla	1931–2001	2017
989.	Krizsán József	1895–1963	2010
990.	Kuki Lajos	1909–1996	2010
991.	Kuknyó János dr.	1935–2014	2015
992.	Kulcsár Gyula	1956–1988	2013

993.	Kun Ákos dr.	1927–2006	2013
994.	Kun Sándor dr.	1900–1947	2006
995.	Kun Sándorné Delea Zsuzsanna	1943–1992	2002
996.	Kunos András	1912–2006	2013
997.	Kunos Andrásné Sikari Kovács Margit	1919–2012	2013
998.	Kunráth Sándor	1921–1998	2014
999.	Kunszabóné Dancs Edit	1950–2006	2011
1000.	Kupás Pál	1935–1989	2004
1001.	Kurimszky Józsefné Gyurkovics Mária	1921–2000	2019
1002.	Kurucz János	1914–1994	2014
1003.	Kusmiczki Sándor	1948–2004	2011
1004.	Kutas György	1917–2005	2014
1005.	Kutas Györgyné Szénási (Szvák) Ilona	1913–2002	2014
1006.	Kutas Pál	1910–1998	2013
1007.	Kuti István	1926–1988	2018
1008.	Kuti József	1912–2002	2003
1009.	Kuti Józsefné Grünfeld Márta	1922–1995	2003
1010.	Labancz István	1923–2006	2019
1011.	Labay Anna	1917–2007	2011
1012.	Labossa Gusztáv	1933–2010	2011
1013.	Laczko József	1938–2010	2012
1014.	Laczko Pál	1930–2000	2015
1015.	Lada János	1892–1976	2008
1016.	Ladányi Józsa dr.	1898–1985	2010
1017.	Ládi József	1924–1975	2009
1018.	Lakatos István	1914–1982	2011
1019.	Lakatos János dr.	1930–2004	2005
1020.	Lakatos Menyhért	1926–2007	2012
1021.	Lakner (Gyarmathi) József	1872–1938	2004
1022.	Lakos Lászlóné Sáfrány Magdolna	1933–1997	2002
1023.	Lakos Sándorné Máthé Izabella	1906–2000	2010
1024.	Lányi Pálné Tömöri Krisztina	1907–1996	2007
1025.	László Géza	1897–1978	2004
1026.	Laukonidesz József	1909–1978	2007
1027.	Lavotta Kamilla	1940–2003	2011
1028.	Lazányi Lajos	1931–2003	2013
1029.	Lázár Gyula	1915–1971	2007
1030.	Lázár Károly	1889–1959	2017
1031.	Lénárd Ferenc dr.	1911–1988	2011
1032.	Lengváry József	1916–2001	2007
1033.	Lengváry Józsefné Kokas Berta	1923–2000	2007
1034.	Lengyel Endre	1880–1959	2004
1035.	Lengyel Imre dr.	1910–1978	2003
1036.	Lengyel István	1939–2010	2011
1037.	Lengyel Józsefné Regőczy Róza	1956–2006	2016
1038.	Lengyel Lajos dr.	1900–1968	2017
1039.	Lengyel Mihály	1876–1945	2003
1040.	Lengyel Mihály	1932–2012	2012
1041.	Lengyel Mihályné Szanyi Anna	1933–2002	2003
1042.	Lenkey Béla dr.	1943–2016	2018

1043.	Leskovics József	1941–2008	2010
1044.	Lévai Tamás	1940–1986	2014
1045.	Lévay Botond	1943–2008	2009
1046.	Liki Imre János dr.	1904–1961	2017
1047.	Ling Jolán dr.	1948–2010	2011
1048.	Lini István	1911–1988	2017
1049.	Lipcsei János	1938–1991	2003
1050.	Lipták András dr.	1935–2012	2013
1051.	Liszkey László	1919–1994	2011
1052.	Lobotka János Pál	1935–2010	2011
1053.	Lóky Béla dr.	1871–1946	2004
1054.	Loránd Ferenc dr.	1930–2015	2016
1055.	Losoncz Mihályné dr., Tengerdi A.	1926–1987	2009
1056.	Lovas Antal	1913–2000	2005
1057.	Lovas László	1908–2005	2007
1058.	Lovas Mártonné Tóth Amália	1910–1989	2009
1059.	Lovas Rezső dr.	1916–1967	2008
1060.	Lovas Rezsőné dr., Varga Erzsébet	1914–1990	2008
1061.	Lovász Gáborné Sarkadi Veronika	1937–2002	2012
1062.	Lovász György dr.	1930–2016	2017
1063.	Lovász Gyula	1940–2002	2004
1064.	Lovász Sándor	1925–1997	2007
1065.	Lővei Károly	1938–2006	2006
1066.	Ludman Györgyné Borsos Mária	1914–1998	2016
1067.	Ludmann Lidia	1913–1992	2012
1068.	Ludnai István	1933–1997	2005
1069.	Lugosi Istvánné Hajdú Irén	1932–2013	2014
1070.	Lukács Ferenc	1930–2016	2019
1071.	Lukács Ferencné Farkas Margit	1932–2014	2019
1072.	Lukács Gáspár dr.	1908–1986	2013
1073.	Lukács László	1934–1989	2002
1074.	Lukácsi László	1920–1981	2018
1075.	Lupsa Józsefné Gál Mária	1950–2013	2014
1076.	Lutter Béla dr.	1908–1967	2002
1077.	Lyachovics József	1917–1999	2007
1078.	Lyachovics Józsefné Márton Erzsébet	1921–2004	2007
1079.	Maác János	1928–1982	2010
1080.	Maczák András	1925–2015	2016
1081.	Mácsik Ernőné Bazsa Klára	1942–1986	2003
1082.	Madarász Gyula	1935–2012	2012
1083.	Madarász Tiborné Gecse Ágnes	1930–2017	2018
1084.	Mados Mihály	1924–2001	2008
1085.	Maghy Zoltánné Kerekes Katalin	1910–2001	2008
1086.	Magi István	1944–2013	2014
1087.	Magi János	1837–1902	2010
1088.	Magyar Zoltán dr.	1906–1992	2002
1089.	Magyari András dr.	1918–2005	2007
1090.	Magyari Árpád	1910–1962	2004
1091.	Magyari Árpádné Rápolti Ilona	1917–2006	2008
1092.	Magyary Béla	1918–2017	2019

1093.	Major Béláné Bujdosó Erzsébet	1943–1999	2012
1094.	Majoros István	1913–1998	2010
1095.	Majoros Zoltánné Antal P. Ilona	1926–1977	2008
1096.	Majzik Lajosné dr.-né, Márton Ilona	1921–2008	2012
1097.	Makai Mihály	1947–2008	2009
1098.	Makay Lajos	1941–2012	2019
1099.	Makay László	1914–1998	2011
1100.	Makkai Sándor dr.	1890–1951	2003
1101.	Makláry Lajos	1890–1974	2003
1102.	Makláry Pap Ernő	1908–1973	2013
1103.	Makláry Pap Mór	1846–1917	2002
1104.	Makó Judit	1941–1999	2009
1105.	Makranczy Béla dr.	1912–2004	2005
1106.	Makszin Mihály dr.	1909–1997	2002
1107.	Mándoki Ernő	1919–1970	2004
1108.	Mányi Gábor	1930–2016	2017
1109.	Marczinkó Istvánné Kovács Katalin	1943–2009	2014
1110.	Margócsy Gyula	1915–1984	2017
1111.	Margócsy József dr.	1919–2013	2014
1112.	Margócsy Józsefné dr., Oberländer E.	1919–1995	2014
1113.	Márk Jenő	1905–1975	2002
1114.	Márk Jenőné Beke Vilma	1906–1983	2002
1115.	Markovits László István	1951–2015	2018
1116.	Marssó József dr.	1901–1990	2015
1117.	Martinák János	1941–2016	2017
1118.	Márton Antal	1898–1994	2002
1119.	Márton József	1930–2010	2011
1120.	Márton Károly	1952–2009	2010
1121.	Márton Lászlóné dr., Soós Klára	1926–2009	2010
1122.	Máté József	1931–1986	2006
1123.	Máthé Ernőné dr., Pünkösti P.	1915–1985	2009
1124.	Máthé Imre dr.	1911–1993	2011
1125.	Mátis Béla	1891–1987	2014
1126.	Matolcsi Miklós	1935–1993	2009
1127.	Mátyás Ernő dr.	1935–2012	2012
1128.	Mátyás Ferenc	1927–2011	2012
1129.	Mayer István	1909–1996	2008
1130.	Medgyesi Jánosné dr. dr. Molnár Olga	1918–2004	2019
1131.	Medgyessy Istvánné Simon Margit	1914–2003	2007
1132.	Megyeri György	1912–1999	2013
1133.	Méhes József dr.	1920–2009	2013
1134.	Méhes Zoltánné dr., Fekete Margit	1925–2010	2013
1135.	Mélykúti János	1930–2000	2009
1136.	Mester Béláné dr. Bajánházi Etelka	1922–2014	2019
1137.	Mester István dr.	1907–1984	2002
1138.	Mester Károly	1916–1986	2015
1139.	Mester Károlyné Kazai Erzsébet	1926–2006	2015
1140.	Mester Mária	1909–1995	2007
1141.	Mészáros Boldizsár	1940–2001	2017
1142.	Mészáros Ede dr. vitéz	1889–1964	2004

1143.	Mészáros Józsefné Monoki Magdolna	1927–1983	2007
1144.	Mészáros Tivadarné Juhász Mária	1926–2018	2019
1145.	Mezei Zoltán	1950–2016	2019
1146.	Mezőfi Zoltánné Fekete Julianna	1938–2010	2012
1147.	Mihály János	1914–1993	2002
1148.	Mihály Jánosné Tóth Ilona	1923–1980	2013
1149.	Miklovich György	1932–1999	2015
1150.	Miklovich Györgyné Uszkay Matild	1929–2011	2015
1151.	Mikó Gyula	1927–2007	2009
1152.	Mikó Gyuláné Latorcai Klára	1927–2008	2009
1153.	Mikó Istvánné Loós Mária	1945–2010	2018
1154.	Mikó Sándor dr.	1921–1998	2013
1155.	Mirkó János dr.	1911–1992	2003
1156.	Misley Győző	1931–1998	2008
1157.	Mitrovics Gyula dr.	1871–1965	2005
1158.	Mjazovszky Albert	1913–1991	2013
1159.	Mlinkó István	1872–1924	2012
1160.	Módis László dr.	1903–1972	2003
1161.	Módy György dr.	1926–2013	2015
1162.	Mohácsi Amália	1930–2004	2005
1163.	Mohácsi János	1935–1978	2007
1164.	Mohácsi Jánosné Alföldi Elza	1941–2008	2009
1165.	Mojzes János dr.	1935–1988	2003
1166.	Molnár András	1893–1971	2003
1167.	Molnár Antal dr.	1924–1998	2007
1168.	Molnár Dániel	1928–1984	2011
1169.	Molnár Elek	1908–1945	2006
1170.	Molnár Elekné Kovács Anna	1923–1989	2006
1171.	Molnár Elemér	1929–2007	2008
1172.	Molnár Ernő	1912–1994	2019
1173.	Molnár Ferenc	1941–2008	2008
1174.	Molnár Ferenc	1887–1962	2006
1175.	Molnár Ferencné Csomor Erzsébet	1938–2004	2005
1176.	Molnár György	1944–2006	2016
1177.	Molnár Gyula	1940–1993	2006
1178.	Molnár István	1923–1964	2004
1179.	Molnár István	1939–2015	2018
1180.	Molnár István dr.	1875–1943	2002
1181.	Molnár János	1889–1957	2003
1182.	Molnár János	1930–2002	2012
1183.	Molnár Lajos	1933–1993	2005
1184.	Molnár Lajos	1917–1996	2017
1185.	Molnár Lajos dr.	1922–1997	2007
1186.	Molnár László dr.	1903–1987	2004
1187.	Molnár Lukácsné Ambrus T. Erzsébet	1930–1996	2019
1188.	Molnár Miklósné Csont Irma	1911–2009	2010
1189.	Molnár Pál	1937–2007	2014
1190.	Molnár Pál dr.	1907–1968	2003
1191.	Molnár Sándor dr.	1919–2004	2005
1192.	Molnár Zoltán	1922–2014	2016

1193.	Molnos Angéla dr.	1923–2008	2010
1194.	Móricz Katalin	1942–1998	2015
1195.	Morvay Ferenc	1886–1980	2005
1196.	Mosonyi István	1914–2001	2004
1197.	Mucsa János	1930–1992	2002
1198.	Murakózi Istvánné Gerzsenyi Katalin	1939–1992	2002
1199.	Muskovszky János	1906–1977	2010
1200.	Nábrádi István	1930–2011	2012
1201.	Nábrádi Mihály dr.	1918–1990	2003
1202.	Nábrádi Mihályné dr., Kovács Éva	1927–2013	2015
1203.	Nádas József	1905–1985	2017
1204.	Nádasdy József	1890–1956	2014
1205.	Nádor Jenő dr.	1889–1975	2016
1206.	Nádpör József	1936–2010	2011
1207.	Nagy (Nácsik) László Aurél	1923–2000	2002
1208.	Nagy András dr.	1904–1992	2012
1209.	Nagy Antal	1890–1968	2007
1210.	Nagy Balázs	1922–2007	2009
1211.	Nagy Balázsne Kürti Emma	1928–2013	2014
1212.	Nagy Béla	1927–1982	2009
1213.	Nagy Benjáminné Sándor Ibolya	1957–1999	2002
1214.	Nagy Csaba	1943–2003	2012
1215.	Nagy Dezső	1919–1998	2019
1216.	Nagy Domokos	1894–1966	2004
1217.	Nagy Domokosné Fráter Margit	1895–1995	2004
1218.	Nagy Ferdinánd Nándor	1923–2001	2004
1219.	Nagy Ferenc	1915–1976	2004
1220.	Nagy Ferencné Balogh Anna	1923–2000	2009
1221.	Nagy Ferencné Kovács Mária	1919–2007	2008
1222.	Nagy Gáborné dr. (O. Nagy), Nagy E.	1918–1991	2004
1223.	Nagy Gáborné Lázár Mária	1934–2016	2017
1224.	Nagy Géza	1911–1986	2003
1225.	Nagy Géza	1890–1986	2011
1226.	Nagy Géza dr.	1942–2006	2012
1227.	Nagy Gizella	1929–2008	2011
1228.	Nagy György	1928–1981	2007
1229.	Nagy Gyula	1926–2004	2011
1230.	Nagy Imre dr.	1919–1981	2013
1231.	Nagy Istvánné Benkő Erika	1932–1997	2010
1232.	Nagy János (K. Nagy)	1938–2007	2017
1233.	Nagy János dr.	1921–1995	2002
1234.	Nagy József	1921–1990	2004
1235.	Nagy József	1922–2004	2009
1236.	Nagy József (K. Nagy)	1925–2004	2012
1237.	Nagy József dr.	1929–2013	2014
1238.	Nagy József dr.	1900–1968	2002
1239.	Nagy Kálmán	1930–1999	2007
1240.	Nagy Károlyné Bai Mária Magdolna	1934–2009	2011
1241.	Nagy Katalin	1943–2011	2013
1242.	Nagy Lajos	1924–2003	2003

1243.	Nagy Lajos	1916–2008	2008
1244.	Nagy Lajosné Bartha Hedvig	1923–1986	2009
1245.	Nagy Lajosné Szabó Katalin	1926–2014	2015
1246.	Nagy László	1922–1991	2003
1247.	Nagy László	1931–1989	2004
1248.	Nagy László (id. Nagy)	1816–1875	2018
1249.	Nagy László dr.	1919–1988	2002
1250.	Nagy László dr.	1931–1987	2003
1251.	Nagy László Gergely (ifj. Nagy)	1857–1931	2018
1252.	Nagy Lászlóné Csóti Piroska	1935–1983	2019
1253.	Nagy Miklós	1934–2012	2013
1254.	Nagy Miklós	1932–1974	2017
1255.	Nagy Péter	1913–1967	2015
1256.	Nagy Sándor	1920–1995	2002
1257.	Nagy Sándor dr.	1927–1982	2003
1258.	Nagy Sándor János	1897–1953	2004
1259.	Nagy Sándorné Bánki Mária	1942–2014	2016
1260.	Nagy Sándorné László Katalin	1911–2007	2012
1261.	Nagy Tibor Ferenc	1922–1999	2006
1262.	Nagy Tiborné Nagy Margit	1923–1997	2006
1263.	Nagy Zoltánné Kovács Gizella Sarolta	1950–2013	2019
1264.	Nagy Zsuzsanna dr.	1939–2006	2018
1265.	Nagylucskay Józsefné Lautner M.	1914–1975	2014
1266.	Nagyné Magyary Ildikó	1954–2002	2004
1267.	Nánay Béla	1886–1953	2013
1268.	Nánay Béláné dr., Pethő Vilma	1890–1961	2014
1269.	Négyesy László dr.	1961–1933	2015
1270.	Nehéz János	1923–1990	2007
1271.	Némedi Dénes dr.	1942–2010	2018
1272.	Némedi Lajos dr.	1912–2006	2010
1273.	Némedi Lajosné dr., Dienes Éva dr.	1914–2004	2005
1274.	Nemes Antal	1925–1996	2003
1275.	Nemes Gyula	1932–1996	2003
1276.	Nemes Gyuláné Megyesi Erzsébet	1932–2012	2013
1277.	Nemes Imréné Nagy Mária	1936–2015	2016
1278.	Nemes János	1905–1968	2018
1279.	Nemes Jánosné Béres Ilona	1939–2015	2017
1280.	Nemes László	1923–2004	2005
1281.	Nemes László	1930–2012	2014
1282.	Nemes Sándor	1900–1999	2009
1283.	Németh Balázsne Jeles Ilona	1961–2008	2009
1284.	Németh Gyula Béla	1932–2011	2016
1285.	Németh Lajos	1927–1998	2012
1286.	Németh Lajos	1904–1972	2014
1287.	Németh Sándorné Irina V. Sz.	1931–2018	2019
1288.	Németh Zoltán dr.	1928–1994	2011
1289.	Németi Adorján	1932–2001	2005
1290.	Németi Adorjáné Cseke Erzsébet	1936–1990	2004
1291.	Németi Gábor	1930–2010	2010
1292.	Németi Gáborné Stankovics Mária	1930–1981	2006

1293.	Németi Tiborné Turi Katalin	1942–2000	2018
1294.	Niederhauser Emil	1923–2010	2011
1295.	Nótin Lajos dr.	1935–1988	2006
1296.	Novák István	1934–2018	2019
1297.	Novák Márton	1866–1914	2015
1298.	Nyáguly Sándor	1901–1971	2008
1299.	Nyakas János	1900–1989	2019
1300.	Nyakó János	1927–2002	2004
1301.	Nyáry Béla	1882–1961	2006
1302.	Nyáry Lajos	1914–1986	2005
1303.	Nyéki László	1929–2010	2014
1304.	Nyesténé Mogyoróssy Erzsébet	1943–2002	2004
1305.	Nyilas Viktor dr.	1930–1990	2003
1306.	Nyiredi Jenő dr.	1865–1932	2002
1307.	Nyíred István dr.	1893–1977	2009
1308.	Nyíri Antal dr.	1907–2000	2013
1309.	Nyirkos István dr.	1933–2013	2015
1310.	Nyirkos Tiborné Farkas Ibolya	1935–2014	2015
1311.	Nyitrai Gyula	1903–1982	2011
1312.	Oborzil Dezsőné Csathó Ida	1907–1968	2010
1313.	Ócsvár Géza	1908–1978	2011
1314.	Ócsvár Rezső	1877–1968	2011
1315.	Ohe prof. (Dr. Hans Joachim O.)	1926–2006	2006
1316.	Okos László	1918–2008	2014
1317.	Okos Lászlóné Hernádi Katalin	1928–1977	2003
1318.	Oláh Gábor	1881–1942	2011
1319.	Oláh Gábor	1929–2015	2017
1320.	Oláh Gáborné Pásztor Piroska	1938–2007	2007
1321.	Oláh György	1940–2012	2013
1322.	Oláh József dr.	1930–2008	2010
1323.	Oláh Lajos	1956–2006	2007
1324.	Oláh Miklós	1922–2011	2012
1325.	Oláh Miklósné dr. Erdélyi Mária	1929–1980	2014
1326.	Oláh Tibor	1911–1983	2006
1327.	Oláh Tiborné Tatos Ida	1913–1988	2008
1328.	Oláh Zsigmond	1914–1944	2005
1329.	Olajos Ferenc	1930–2001	2006
1330.	Olajos Mihályné dr., Hoffmann Anna	1944–2016	2017
1331.	Olasz Árpádné Cseh Julianna	1936–2005	2006
1332.	Olasz János	1914–1978	2009
1333.	Olasz Szabó Mihály	1911–1962	2003
1334.	Ónosi László dr.	1932–2001	2002
1335.	Ópra Benedek	1907–1978	2010
1336.	Orbán Józsefné dr. Apáti Jolán	1904–1998	2014
1337.	Óriás Nándor dr.	1886–1992	2010
1338.	Ormós Lajos	1883–1975	2006
1339.	Orosz András	1934–1989	2011
1340.	Orosz János	1930–2010	2011
1341.	Orosz Lajos	1920–1980	2005
1342.	Orosz Lajosné Nagy Irén	1919–1992	2005

1343.	Orosz László dr.	1925–2016	2017
1344.	Orosz Lászlóné F. Simon Orosz Jolán	1923–2003	2012
1345.	Orosz Sándor Ágoston	1915–1979	2018
1346.	Oroszlány Péter	1949–2006	2014
1347.	Ország László dr.	1907–1984	2011
1348.	Ort Istvánné Nagy Erzsébet	1914–1989	2003
1349.	Osváth István dr.	1910–1993	2005
1350.	Oszik Miklósné Berei Adél	1932–1989	2012
1351.	Ökrös István	1914–1988	2004
1352.	Ördögh László	1914–1996	2003
1353.	Ötvös László	1911–1995	2014
1354.	Paál Elek id.	1883–1963	2009
1355.	Paál Elek ifj.	1914–1991	2009
1356.	Pacsay Jánosné dr., Horváth Mária	1904–1986	2008
1357.	Pádár Dénesné Józsa Krisztina	1943–2006	2007
1358.	Pákozdy László Márton	1910–1993	2006
1359.	Pakurár Miklós	1933–2011	2011
1360.	Pál Anna	1939–2014	2015
1361.	Pál György dr.	1933–2011	2011
1362.	Pál Miklós dr.	1931–2005	2008
1363.	Pál Sándorné Hajzer Ilona	1950–2009	2010
1364.	Palásti József	1934–2010	2013
1365.	Páldi János dr.	1923–2001	2010
1366.	Pálffy István dr.	1929–2001	2013
1367.	Pálffy Istvánné dr., Orbán Katalin M.	1924–2002	2010
1368.	Pálfi Dénes	1938–2002	2016
1369.	Pálfi Sándor	1938–1998	2002
1370.	Palkonyay Imre	1894–1965	2005
1371.	Páll István	1929–2001	2005
1372.	Pallagi Gyula dr.	1867–1903	2008
1373.	Pálmai Rudolf	1926–2008	2019
1374.	Pálnagy Balázs	1927–2012	2018
1375.	Pálóczy András	1920–1993	2014
1376.	Pálóczy Andrásné Kállói Ilona	1925–1984	2014
1377.	Pálos György dr.	1908–1987	2018
1378.	Palotás Gyula	1934–2015	2016
1379.	Palotás József	1923–1993	2014
1380.	Palotay Ferenc	1934–2005	2008
1381.	Palov József dr.	1920–1998	2015
1382.	Palumby Gyula	1912–2003	2017
1383.	Pánczél Géza (Albisi Pánczél)	1918–2001	2005
1384.	Pankotai Sándor	1922–1993	2003
1385.	Pántya Péter	1944–2009	2011
1386.	Pápai Ferencné Brunner Cecilia	1925–1992	2007
1387.	Pápay Sándor	1925–2004	2014
1388.	Papp Antalné dr., Nagy Klára	1930–1996	2009
1389.	Papp Béla	1912–1993	2002
1390.	Papp Bertalané Jánócsik Ilona	1934–2001	2004
1391.	Papp Ferenc dr.	1886–1966	2013
1392.	Papp Ferenc dr.	1930–2001	2016

1393.	Papp Géza	1928–2000	2002
1394.	Papp Géza dr.	1909–1988	2005
1395.	Papp Gézánné dr., Füzesi Vilma	1914–1987	2008
1396.	Papp György Sándor (B. Papp)	1929–1994	2003
1397.	Papp Gyula	1927–1991	2011
1398.	Papp Gyula	1925–2017	2018
1399.	Papp Imre dr.	1948–2015	2016
1400.	Papp István dr.	1901–1972	2003
1401.	Papp János dr. (B. Papp)	1921–2002	2008
1402.	Papp József	1923–2004	2007
1403.	Papp József dr.	1928–2007	2012
1404.	Papp Lajosné Csige Mária	1952–2013	2014
1405.	Papp Mihályné Molnár Berta	1904–1990	2008
1406.	Papp Zoltánné dr., Félix Anna	1899–1961	2008
1407.	Pártos László István	1941–1990	2019
1408.	Pásztor Erzsébet Emilia dr.	1916–1995	2004
1409.	Pásztor Géza	1930–2017	2018
1410.	Pataj Mihály (Cs. Pataj)	1921–2008	2014
1411.	Pataki Béla	1925–2001	2003
1412.	Pataki József	1944–2005	2010
1413.	Pataki Zsuzsanna	1957–2013	2014
1414.	Pellens, Karl dr.	1934–2003	2007
1415.	Pénzes Lajos	1939–2006	2006
1416.	Pénzes Sándor	1926–1974	2015
1417.	Percze János	1926–1993	2002
1418.	Perecz Györgyné dr., Téglás Anna	1922–2016	2017
1419.	Péter Imréné Kiss Katalin	1945–1989	2006
1420.	Péter Pál	1929–2005	2005
1421.	Péter Sándor	1890–?	2010
1422.	Péter Sándorné Varga Zita	1917–2006	2010
1423.	Péter Zoltán dr.	1901–1969	2012
1424.	Péterffy László	1891–1971	2013
1425.	Petkes Gergely	1946–2007	2013
1426.	Pető Gáborné dr., Csurka Ilona	1916–2004	2007
1427.	Petraskó László	1897–1972	2010
1428.	Petraskó Sándor	1870–1950	2014
1429.	Petrikás Árpád dr.	1928–1999	2002
1430.	Petró József	1925–2015	2016
1431.	Petrohai Ferenc	1948–2003	2018
1432.	Pilishegyi József dr.	1943–2015	2018
1433.	Piller Dezső	1910–1999	2010
1434.	Pinczés Imre	1900–1945	2005
1435.	Pinczés Zoltán dr.	1926–2011	2012
1436.	Pintye Ferenc dr.	1938–2013	2014
1437.	Pirigyi István dr.	1921–2005	2011
1438.	Plette Ferencné	1914–2005	2012
1439.	Plócai Imre	1933–2007	2007
1440.	Pócs Imre Gáborné Angi Mária	1933–1998	2010
1441.	Pogány János	1907–1983	2004
1442.	Pohl Ferenc	1883–1961	2010

1443.	Pókász Endre	1912–1950	2008
1444.	Pokker Mihály	1887–1951	2013
1445.	Polányi Imre dr.	1925–1999	2019
1446.	Pomázi Gyula	1910–1980	2013
1447.	Pomázi Gyuláné Párkányi Margit	1913–2005	2011
1448.	Ponyi Béla dr	1928–2000	2019
1449.	Poór János dr.	1925–1993	2002
1450.	Popoff Mihály dr.	1888–1969	2010
1451.	Popovics Vladimir	–2003	2007
1452.	Porcsalmi Lajos	1919–1995	2011
1453.	Porcsalmy Gyula	1865–1925	2003
1454.	Porcsalmy Jánosné Tárkányi E.	1917–1994	2005
1455.	Porcsalmy Soma	1832–1914	2004
1456.	Porcsalmy Zoltán	1890–1968	2005
1457.	Pornói Imre	1930–1997	2005
1458.	Pornói Imréné Molnár Aranka	1930–2015	2017
1459.	Porzsolt István	1910–1986	2008
1460.	Porzsolt Istvánné Molnár Éva	1919–2011	2011
1461.	Pósalaky László	1901–1978	2005
1462.	Posta Lajos	1940–2004	2014
1463.	Posta Lajosné Tárbály Katalin	1944–2004	2014
1464.	Postás Sándorné dr., Horváth Piroska	1938–2012	2013
1465.	Pősze Imre	1898–1976	2008
1466.	Pősze Lajos dr.	1919–1982	2003
1467.	Pősze Lajosné dr., Fésűs Katalin	1919–1983	2011
1468.	Pregun István dr.	1943–2006	2016
1469.	Preznánszky György Aurél	1940–2010	2013
1470.	Preznánszky Györgyné Bikki Gabriella	1935–1978	2014
1471.	Preznánszkyne Szilágyi Erzsébet	1943–2011	2013
1472.	Privler Pál	1900–1974	2014
1473.	Privler Pálné Szrnka Etelka	1900–1991	2014
1474.	Prjevaráné Mikus Márta	1956–2017	2018
1475.	Purzsás János	1895–	2007
1476.	Purzsás Jánosné Vladimir Anna		2007
1477.	Puskás Álmos	1911–1981	2013
1478.	Puskás Lajos	1913–1997	2007
1479.	Rábold Gábor	1911–1998	2006
1480.	Rácz István	1904–1966	2007
1481.	Rácz István dr.	1929–2002	2014
1482.	Rácz Jenő	1883–1942	2004
1483.	Rácz Zsigmond	1922–1988	2008
1484.	Rácz Győző	1935–2008	2012
1485.	Rada Aladár	1921–2007	2018
1486.	Rada Aladárné	1926–2014	2018
1487.	Radácsi Józsefné Némethi Mária	1949–1996	2005
1488.	Radich Jolán dr.	1903–1989	2014
1489.	Radó Ferenc	1921–1990	2009
1490.	Radócz Jánosné Kunkli Margit	1945–1994	2005
1491.	Radóczy Istvánné Árva Erzsébet	1956–2009	2011
1492.	Rados Mihály dr.	1941–2016	2019

1493.	Raffay Lajos	1889–1978	2004
1494.	Raffay Sándor dr.	1866–1947	2018
1495.	Rajkai Tibor dr.	1915–1972	2018
1496.	Rákóczy István	1930–1993	2012
1497.	Rangoni Károlyné Inczédy Margit	1915–2004	2008
1498.	Rapcsák András dr.	1914–1993	2002
1499.	Ravasz János dr.	1915–2004	2017
1500.	Regőczy István	1915–2013	2018
1501.	Reiman István dr.	1927–2012	2012
1502.	Rejtő Pálné Pogács Mária	1913–1993	2017
1503.	Reményi Béla	1927–2005	2007
1504.	Remete Sándorné	1945–2005	2007
1505.	Rentka László	1918–2014	2015
1506.	Réscs Pál	1887–1976	2008
1507.	Rétháti Miklósné dr., Kubányi G.	1915–1978	2010
1508.	Retteg Istvánné Kovács Anna	1901–1980	2002
1509.	Révész Jánosné	1917–1999	2011
1510.	Révész Miklósné Ferenczi Mária	1943–2012	2012
1511.	Riedt Lászlóné Fogarassy Gabriella	1904–1988	2014
1512.	Ringer Lajos	1931–2017	2019
1513.	Román Gyula	1926–2002	2006
1514.	Román Ilona	1915–2006	2011
1515.	Romhányi Gyuláné dr., Arany Irma	1906–1998	2011
1516.	Róth Gyula	1928–2010	2018
1517.	Rózsa Imre	1925–1990	2013
1518.	Rózsai Tivadar dr.	1914–1990	2016
1519.	Rozsonits Géza	1939–1996	2013
1520.	Rubóczky András	1928–2005	2010
1521.	Rubovszky Kálmán dr.	1942–2011	2012
1522.	Rugonfalvi Kiss István dr.	1881–1957	2011
1523.	Ruszkay András	1914–1998	2017
1524.	Ruzsa Mihály	1933–2014	2015
1525.	Sain Márton	1915–1997	2016
1526.	Salánki Ferenc	1897–1979	2011
1527.	Salánki János	1902–1989	2008
1528.	Salánki József dr.	1885–1975	2004
1529.	Sallai Ernő	1931–2002	2011
1530.	Sallai Rózsa Ilona	1932–2016	2018
1531.	Sallai Sándor	1926–1992	2009
1532.	Sándor Ferenc	1913–1967	2002
1533.	Sándor Gábor	1927–2010	2011
1534.	Sándor Jenő	1913–2005	2012
1535.	Sándor József	1875–1942	2008
1536.	Sándor László	1922–1998	2003
1537.	Sándor Mihályné dr., Nagy Gabriella	1913–2003	2006
1538.	Sánta János	1917–2007	2011
1539.	Sápi Albert	1924–2018	2019
1540.	Sápi Gyuláné Kovács Aranka	1912–2013	2015
1541.	Sárdi Béla	1920–1993	2011
1542.	Sárdi Béláné Balogh Borbála Ilona	1919–2000	2011

1543.	Sárdi János	1906–1982	2011
1544.	Sári Gusztáv	1928–1990	2002
1545.	Sarkadi Károlyné Balogh Erzsébet	1928–2003	2005
1546.	Sarkadi Nagy János dr.	1888–1956	2002
1547.	Sarkady László	1939–2017	2018
1548.	Sarkady Lászlóné	1946–2012	2018
1549.	Sárközi Antal	1916–2012	2016
1550.	Sárosi Lajos	1921–1994	2013
1551.	Sass Attila dr.	1940–1996	2011
1552.	Schader Ede	1889–1963	2015
1553.	Schág Dániel	1914–2007	2017
1554.	Schneider Mária Margit	1917–2012	2012
1555.	Schudich Ilona	1915–1981	2010
1556.	Sebestyén Árpád dr.	1929–2014	2015
1557.	Sebestyén Istvánné dr., Jakucs Ilona	1929–2017	2018
1558.	Sebők Emánuel	1891–1944	2005
1559.	Sebők György	1941–1995	2002
1560.	Sélyei Ernőné dr., Vincze Erzsébet	1916–2002	2007
1561.	Sepsy Károly	1895–1964	2014
1562.	Seregi Kálmán	1912–1989	2012
1563.	Seress István	1922–1992	2004
1564.	Seress Istvánné	1926–2015	2016
1565.	Siketh Zoltán	1931–1988	2004
1566.	Sille Zoltán	1942–1998	2008
1567.	Silye Mihály	1924–1998	2009
1568.	Silye Mihályné Szepesi Magdolna	1928–1985	2003
1569.	Simay Attiláné dr., Barna Erzsébet	1928–2002	2004
1570.	Simkovics Gyuláné Garai Lenke	1931–2009	2012
1571.	Simon Ferencné Kenéz Rózsa	1935–2017	2018
1572.	Simon Imre	1939–2006	2012
1573.	Sinka Gyula	1945–2007	2014
1574.	Siófoki Lászlóné Keszthelyi Margit	1931–2014	2018
1575.	Sipkai Sándor	1939–2008	2016
1576.	Sipos Endréné Taga Mária	1927–2013	2015
1577.	Sipos György	1924–1997	2017
1578.	Sípos Ida	1903–1987	2002
1579.	Sipos László	1948–1999	2013
1580.	Sipos Zsuzsa	1927–2003	2005
1581.	Siposné Szendery Ágnes dr.	1935–2005	2008
1582.	Soltész István	1900–1945	2015
1583.	Sólymos József	1923–2004	2005
1584.	Sólyom Emma	1965–1994	2008
1585.	Sólyom Imre	1940–2009	2011
1586.	Sólyom János	1937–2007	2008
1587.	Sólyom József	1908–1990	2004
1588.	Somlyai Miklós	1920–1977	2006
1589.	Somogyi Árpád	1928–	2006
1590.	Somogyi László	1935–1987	2006
1591.	Somorjai László	1900–1991	2003
1592.	Somos Lajos dr.	1904–1988	2005

1593.	Sonkoly Tibor	1921–2007	2008
1594.	Soó Rezső dr.	1903–1980	2006
1595.	Soós Miklós	1898–1970	2005
1596.	Soós Paula dr.	1903–1996	2019
1597.	Sós Zoltán	1926–2009	2011
1598.	Sóvágó Lászlóné dr., Markos Veronika	1947–2009	2018
1599.	Sőreghy Márton	1843–1915	2011
1600.	Stefán Miklós	1930–2010	2011
1601.	Stettner Miklósné Koltay Eleonóra	1929–2007	2009
1602.	Straky Tibor	1926–2011	2012
1603.	Straub János dr.	1893–1956	2003
1604.	Sulyok Ivánné Molnár Klára Csitárka	1944–2012	2013
1605.	Surányi János dr.	1918–2006	2008
1606.	Süle Sándor	1908–1996	2013
1607.	Sümegei László dr.	1932–2015	2016
1608.	Sümegei Lászlóné Sal Margit	1940–1997	2003
1609.	Sütő Béla Györgyné Veres Judit	1948–2008	2008
1610.	Sütő Dezsőné Ambrus Mária	1934–2004	2005
1611.	Sütő János	1921–2007	2008
1612.	Sütő Sándor	1925–1991	2003
1613.	Sylvester Lajos	1934–2012	2015
1614.	Szabados Gáborné Nagy Irén	1947–2014	2018
1615.	Szabados Imréné Gönczi Erzsébet	1948–2015	2016
1616.	Szabados Mátyás dr.	1944–2001	2003
1617.	Szabados Sándor	1935–2007	2011
1618.	Szabó Albert	1929–2010	2011
1619.	Szabó Antalné Kósa Mária	1947–2011	2012
1620.	Szabó Árpád dr.	1913–2001	2011
1621.	Szabó Emil	1898–1969	2011
1622.	Szabó Ernő dr.	1904–1982	2015
1623.	Szabó Ferenc	1911–1986	2004
1624.	Szabó Ferenc	1939–1997	2011
1625.	Szabó Ferike Teréz	1909–1980	2014
1626.	Szabó Gábor	1949–1998	2011
1627.	Szabó Gáspár	1935–1992	2008
1628.	Szabó Gyula dr.	1943–2016	2017
1629.	Szabó Imre	1921–1998	2003
1630.	Szabó Imréné Dobos Etelka	1929–1990	2006
1631.	Szabó István	1913–1993	2005
1632.	Szabó István dr.	1898–1969	2010
1633.	Szabó János	1939–2002	2017
1634.	Szabó Jánosné Hudivók Ilona	1921–2001	2011
1635.	Szabó Jenő	1917–1999	2013
1636.	Szabó Jenőné Hámpek Anna Emília	1921–1991	2013
1637.	Szabó József	1900–1990	2013
1638.	Szabó József	1934–2002	2013
1639.	Szabó Károly	1900–1985	2002
1640.	Szabó Károly	1905–1988	2015
1641.	Szabó Lajos	1935–2016	2018
1642.	Szabó Lajos (D. Szabó Lajos)	1936–1999	2002

1643.	Szabó Lajos dr.	1938–2004	2017
1644.	Szabó László	1943–1993	2013
1645.	Szabó László	1961–2013	2014
1646.	Szabó László	1931–2017	2018
1647.	Szabó László dr.	1939–2012	2013
1648.	Szabó Lászlóné Nagymáthé Margit	1932–2012	2013
1649.	Szabó Miklós	1942–2012	2012
1650.	Szabó Miklósné Nagy Júlia	1940–1995	2011
1651.	Szabó Sándor	1919–2001	2011
1652.	Szabó Tiborné Meszlényi Ágota	1929–2000	2012
1653.	Szabó Vince dr.	1925–2002	2004
1654.	Szabó Zoltán	1908–1988	2003
1655.	Szabó Zoltán	1932–2013	2014
1656.	Szabó Zoltánné Pálóczi Mária	1936–2004	2006
1657.	Szabolcsi Ferenc	1950–2009	2010
1658.	Szakács Antal	1900–1980	2009
1659.	Szakács Ferenc	1921–1995	2008
1660.	Szakács György dr.	1909–1971	2013
1661.	Szakál Péter	1941–2013	2016
1662.	Szakály István	1917–1985	2002
1663.	Szalkmáry István	1908–1991	2016
1664.	Szokolczai Lajos	1937–2016	2018
1665.	Szalacsi Rácz Imre dr.	1900–1956	2003
1666.	Szalay Ádám	1910–1974	2010
1667.	Szalay Ernő	1932–1994	2015
1668.	Szalay Ernőné Gál Irén	1944–2010	2015
1669.	Szalay György	1931–2004	2005
1670.	Szalay Pál (Z. Szalay)	1891–1972	2016
1671.	Szalay Sándor	1883–1944	2008
1672.	Szalay Sándor dr.	1909–1987	2011
1673.	Szalay Sándorné dr. Csongor Éva	1922–2007	2014
1674.	Szalay Sára	1936–2006	2015
1675.	Szállkay Andrásné Györfy Judit	1934–2014	2015
1676.	Szalontai Barnabás dr.	1919–1984	2014
1677.	Szalontai Barnabásné dr., Lelik I.	1921–1986	2011
1678.	Szalontai László	1932–1984	2009
1679.	Szamos Tivadarné Fazekas Róza	1930–2015	2016
1680.	Szamosújvári Sándor	1921–2002	2004
1681.	Szaniszló Ferenc	1937–2012	2014
1682.	Szanyi Gyula dr.	1926–2005	2005
1683.	Szarka István	1930–2008	2010
1684.	Szarvas Imre	1941–2015	2017
1685.	Szarvas Pál dr.	1910–1986	2003
1686.	Szász Ferenc dr.	1923–2013	2016
1687.	Szász Gusztáv	1903–1964	2007
1688.	Szász Gusztávné Duchnovszky M.	1908–2004	2007
1689.	Szathmári Antal	1919–2004	2005
1690.	Szathmári Károly	1925–2015	2016
1691.	Szathmáry Árpád id.	1930–2014	2017
1692.	Szathmáry László	1919–1986	2008

1693.	Szathmáry Lászlóné Farkas Mária	1918–2001	2008
1694.	Szathmáry Mihályné Dobi Emma	1913–1992	2016
1695.	Szatmári Károly	1932–1992	2002
1696.	Szatmári Károlyné Papp Katalin	1935–1999	2002
1697.	Szatmári Lajos	1910–2005	2018
1698.	Szatmári Sándorné Szele Irén	1940–2003	2005
1699.	Szatur Géza	1932–2014	2015
1700.	Száz Kázmér	1917–1982	2010
1701.	Széchy Józsefné Tóth Erzsébet	1954–2015	2016
1702.	Szécsi Miklós	1865–1943	2004
1703.	Szécsi Pál dr.	1936–2005	2011
1704.	Szécsi Pálné dr., Orosz Julianna	1945–2011	2011
1705.	Szécsy György Károly	1897–1959	2005
1706.	Szegedi Ervin dr.	1956–2006	2007
1707.	Szegedi László	1925–1995	2013
1708.	Szegedi Lászlóné Horgos Irén Anna	1923–1994	2013
1709.	Szegedi Sándor dr.	1940–2004	2005
1710.	Szegedi Sándorné dr., Mán M.	1942–2014	2015
1711.	Szegezdy Róza	1945–2014	2015
1712.	Szeifertné Szabó Erzsébet	1954–2009	2011
1713.	Székely Károlyné Boldogh Margit	1918–1995	2004
1714.	Székely Miklósné Szentpétery Katalin	1915–2001	2011
1715.	Székelyhidi Ágostonné Bojtí Róza	1934–2006	2006
1716.	Szekér László	1950–2011	2011
1717.	Szekerczés Pál dr.	1933–1994	2002
1718.	Szekeres Andrásné Sarkadi Ilona	1911–1990	2008
1719.	Szekeres Antal dr.	1933–2012	2013
1720.	Szekeres Sándor	1922–2004	2006
1721.	Szele Paula	1897–1983	2016
1722.	Szele Tibor dr.	1918–1955	2002
1723.	Szelényi Ödön dr.	1877–1931	2005
1724.	Széles Józsefné Márton Ilona	1931–1982	2002
1725.	Szemán István	1939–2012	2013
1726.	Szénássy Barna dr.	1913–1995	2002
1727.	Szénássy Zoltán dr.	1925–2011	2015
1728.	Szende Aladár dr.	1914–2003	2007
1729.	Szendrei György	1942–2010	2013
1730.	Szentannai Sámuel	1876–1956	2015
1731.	Szentgyörgyi András	1920–1971	2004
1732.	Szentgyörgyvári Lajos	1900–1976	2018
1733.	Szentirmai Józsefné dr., Márton I.	1928–2009	2012
1734.	Szentjóbý Szabó Kálmán	1860–1950	2005
1735.	Szép Tibor	1928–2006	2008
1736.	Szepesváry Gábor	1928–1997	2018
1737.	Szepsz József	1915–1981	2008
1738.	Szerdi Gáborné Varga Klára Terézia	1932–2005	2009
1739.	Szerdi János dr.	1943–2008	2009
1740.	Szerémy Gyula	1934–2012	2016
1741.	Szigethy Gyula	1904–1986	2003
1742.	Szikszainé Vágó Irén	1945–1992	2005

1743.	Szilágyi Bálint	1939–1992	2012
1744.	Szilágyi Béla dr.	1913–1975	2014
1745.	Szilágyi Béláné dr., Puska Piroska	1912–1988	2014
1746.	Szilágyi Gyuláné Lossinszky Mária	1946–2012	2017
1747.	Szilágyi Józsefné Gruber Julianna	1934–2010	2010
1748.	Szilágyi László	1907–1986	2004
1749.	Szilágyi László	1913–2000	2010
1750.	Szilágyi Lászlóné Szekeres Jolán Éva	1937–2017	2019
1751.	Szilágyi Miklós	1934–2003	2004
1752.	Szilágyi Péter	1942–1987	2004
1753.	Szilágyi Péter	1954–2013	2014
1754.	Szilágyiné Nagy Katalin	1963–1999	2016
1755.	Szincsák Imréné Vincze Róza	1946–1996	2007
1756.	Szitha Miklósné Gesztelyi Nagy Márta	1910–1995	2016
1757.	Szitovszky Józsefné dr. Bokor E.	1941–2015	2016
1758.	Szloszjár Emília	1946–2006	2014
1759.	Szoboszlay György	1909–1992	2014
1760.	Szokolai György	1909–1993	2011
1761.	Szolga Margit	1919–1998	2011
1762.	Szondy György dr.	1889–1961	2015
1763.	Szőcs Mihály	1894–1991	2008
1764.	Szőgi Lajos	1962–2006	2009
1765.	Szőke Domonkos dr.	1946–2009	2011
1766.	Szőke György	1939–2008	2009
1767.	Szőke Györgyné Nagy Karolina	1934–2009	2009
1768.	Szőkefalvi-Nagy Zoltán	1916–1980	2010
1769.	Szőllősi Imre	1949–2000	2002
1770.	Szőllősi Kálmán	1922–2016	2017
1771.	Szőllősi Kálmánné Kiss Viola	1925–2015	2017
1772.	Szőőr Antal	1866–1929	2008
1773.	Szőőr Gyula	1906–1969	2008
1774.	Szőőr Gyula dr.	1940–2007	2009
1775.	Sztermen József	1908–1974	2012
1776.	Szuromi Józsefné Fekete Erzsébet	1933–2011	2013
1777.	Szűcs Ernő dr.	1926–2011	2012
1778.	Szűcs Gyula	1928–1995	2013
1779.	Szűcs István	1933–1994	2004
1780.	Szűcs István	1931–2006	2012
1781.	Szűcs József	1908–1985	2006
1782.	Szűcs Józsefné Papp Magdolna	1943–2007	2008
1783.	Szűcs Józsefné Takács Viktória	1916–2014	2016
1784.	Szűcs Kornélia dr.	1945–2012	2018
1785.	Szügyi Trajtler Géza	1888–1978	2015
1786.	Szvetits Zoltán	1929–2014	2015
1787.	Tácsi László	1935–2005	2008
1788.	Takács Gyula	1899–1976	2003
1789.	Takács István	1912–2004	2010
1790.	Takács János	1903–1960	2010
1791.	Takács Jenő	1926–2015	2016
1792.	Takács László	1913–1974	2019

1793.	Tallódi Sándor	1930–2009	2010
1794.	Tallódi Sándorné Rác Ilona	1937–2004	2006
1795.	Tamás Aladárné dr., Szűcs Ilona	1912–2016	2017
1796.	Tamás Andrásné Rákosi Ida	1928–2015	2017
1797.	Tamás Attila dr.	1930–2015	2017
1798.	Tamás Béla	1948–1995	2011
1799.	Tánczos István	1921–1982	2007
1800.	Tanító Béla	1942–2008	2008
1801.	Tanka János	1908–1922	2006
1802.	Tankó Béla dr.	1905–1974	2003
1803.	Tankó Béla dr.	1876–1946	2005
1804.	Tar Imre	1888–1970	2002
1805.	Tar János	1929–2002	2003
1806.	Tar János	1928–2012	2014
1807.	Tar Zoltán	1913–1992	2003
1808.	Tarcai Zoltán	1930–2009	2011
1809.	Tarcsi István	1919–2001	2009
1810.	Tarcsi Istvánné Tóth Margit	1928–1993	2010
1811.	Tardos János dr.	1907–1963	2018
1812.	Tarján Sándor	1933–2007	2010
1813.	Tarr Ferenc	1903–1988	2011
1814.	Tasi Gábor	1932–1997	2007
1815.	Tasi Miklós	1930–2000	2004
1816.	Tatár Antal	1902–1994	2004
1817.	Tatár Miklós	1932–2010	2018
1818.	Tatár Péter	1960–2017	2019
1819.	Tatár Zsolt	1941–2009	2011
1820.	Tatos István	1922–2016	2017
1821.	Telkes (Tvergyák) Sándor	1874–1951	2004
1822.	Ternyey András	1925–1993	2002
1823.	Thun Lászlóné Szaplonczay Erzsébet	1926–2010	2011
1824.	Thuróczy Margit dr.	1916–1969	2008
1825.	Thurzó Sándor	1908–1945	2011
1826.	Tikász Sándor	1922–2007	2010
1827.	Tilki Jánosné Magó Katalin	1945–2011	2012
1828.	Tímár Istvánné Énekes Lenke	1931–1991	2013
1829.	Tímár Pálné Szabó Gabriella	1931–2013	2014
1830.	Tímári Márton	1900–1970	2008
1831.	Tiszavölgyi Miklósné Papp Ilona	1923–2009	2009
1832.	Titkó István	1946–2011	2011
1833.	Tivadar Andor	1925–2001	2002
1834.	Tivadar Andorné Koltai Éva	1944–2015	2016
1835.	Tokai Gyula	1921–1995	2002
1836.	Tomka Jánosné N. Tóth Vilma	1934–2005	2006
1837.	Torday Szigmond	1904–1993	2004
1838.	Tornyi Gyula	1934–1986	2011
1839.	Tóth Andor	1908–1998	2004
1840.	Tóth Andorné Tanács Vilma	1915–1998	2004
1841.	Tóth Antal dr.	1896–1968	2014
1842.	Tóth Árpádné Zalai Emma	1876–1944	2019

1843.	Tóth Béla	1908–1996	2005
1844.	Tóth Elekné dr., K. Nagy Magdolna	1937–2014	2016
1845.	Tóth Ervin dr.	1910–1999	2015
1846.	Tóth Erzsébet	1954–2004	2015
1847.	Tóth Etelka	1887–1944	2019
1848.	Tóth Ferenc dr. (K. Tóth)	1931–2014	2017
1849.	Tóth Géza	1939–2012	2012
1850.	Tóth Gézáné Fekete Irma	1939–2009	2011
1851.	Tóth Gyula	1929–1992	2014
1852.	Tóth Gyula dr.	1931–1990	2003
1853.	Tóth Imre	1946–2015	2016
1854.	Tóth István	1932–2002	2005
1855.	Tóth István Gusztáv	1946–2000	2002
1856.	Tóth János	1919–2000	2006
1857.	Tóth János	1921–2003	2015
1858.	Tóth János Lászlóné Cseke Ilona	1932–2011	2012
1859.	Tóth Jánosné (Cs. Tóth)	1928–2017	2018
1860.	Tóth Jánosné Demjén Zsuzsanna	1940–2017	2019
1861.	Tóth József	1823–1908	2006
1862.	Tóth József	1938–2003	2012
1863.	Tóth József	1942–2014	2018
1864.	Tóth Kálmán dr.	1906–1997	2005
1865.	Tóth Károly	1911–1984	2014
1866.	Tóth Károly	1938–2018	2019
1867.	Tóth Lajos	1943–1970	2010
1868.	Tóth Lajos	1935–1996	2012
1869.	Tóth Lajos dr.	1902–1990	2003
1870.	Tóth Lajos dr.	1899–1983	2004
1871.	Tóth Lajos dr.	1923–1989	2013
1872.	Tóth Lajosné dr., Keresztessy Mária	1910–1981	2003
1873.	Tóth Lajosné Kabai Piroska	1945–1982	2017
1874.	Tóth László	1907–1974	2004
1875.	Tóth László	1895–1984	2014
1876.	Tóth László (D. Tóth László)	1926–2000	2002
1877.	Tóth Lászlóné Molnár Teréz Ida	1925–2007	2011
1878.	Tóth Mihály	1889–1964	2016
1879.	Tóth Pál	1931–1997	2007
1880.	Tóth Pál	1831–1911	2014
1881.	Tóth Pál	1843–1903	2014
1882.	Tóth Sándor	1925–2006	2006
1883.	Tóth Sándor	1954–2012	2012
1884.	Tóth Sándor	1931–2013	2014
1885.	Tóth Sándorné Kiss Ilona	1933–2017	2018
1886.	Tóth Szilveszter Győző	1913–1976	2011
1887.	Tóth Vendel	1948–1998	2016
1888.	Tóth Zoltán	1899–1964	2004
1889.	Tőkés György	1905–1973	2003
1890.	Török Béla	1940–1998	2011
1891.	Török István	1914–1997	2011
1892.	Török István	1904–1996	2015

1893.	Török István	1923–2015	2018
1894.	Török Istvánné Gugola Gabriella	1933–2009	2019
1895.	Török Istvánné Szabó Anna	1921–1958	2018
1896.	Török Jenő dr.	1908–1983	2004
1897.	Török József dr.	1813–1894	2011
1898.	Török Károly	1935–2008	2013
1899.	Török Lajos	1936–2016	2017
1900.	Török Tibor	1896–1972	2005
1901.	Török Zoltán	1925–2005	2005
1902.	Török Zoltánné Oborzi Livia Judit	1934–2012	2013
1903.	Törzsök Béla	1916–2009	2017
1904.	Törzsök Márton	1912–1960	2010
1905.	Tözsér Józsefné Kabafalvi Judit	1932–2018	2019
1906.	Trembeczki Miklós	1926–2011	2012
1907.	Trón Lászlóné dr., Juhász Julianna	1911–1993	2011
1908.	Trungel Lászlóné Vincze Ilona	1936–2004	2007
1909.	Turcsányi Béla Pál	1901–1993	2004
1910.	Túri Bernát	1903–1982	2002
1911.	Turi Sándor	1891–1959	2009
1912.	Turóczi Mária	1907–1994	2013
1913.	Turtsányi Ambrus dr.	1890–1971	2014
1914.	Tusa József	1929–2002	2009
1915.	Türke Wolfram dr.	1927–2018	2019
1916.	Udud István	1937–2012	2012
1917.	Ugrai József	1932–1986	2012
1918.	Uhri Imre	1933–2014	2015
1919.	Új Imréné Tóth Róza	1938–2013	2013
1920.	Ujhelyi Istvánné Varga Klára	1921–1996	2006
1921.	Ujlaki Gyula	1938–1997	2004
1922.	Ujlaki Imréné D. Szabó Edit	1941–1996	2014
1923.	Ujlaky Zoltánné Bényei Margit	1939–1994	2004
1924.	Ujvárosi Imre	1912–2003	2004
1925.	Ujvárosi Kálmán	1877–1956	2005
1926.	Ujvárosi Vilmos	1918–2011	2013
1927.	Uray Gyula	1861–1945	2018
1928.	Urbán János dr.	1939–2012	2013
1929.	Uzonyi Antalné Nagy Eszter	1941–1990	2005
1930.	Uzonyi Pál	1923–1986	2003
1931.	Üveges Mária Éva dr.	1942–2007	2008
1932.	Üveges Petronella Emma	1906–2001	2009
1933.	Vadász István	1937–2003	2011
1934.	Vági Gyula	1923–2005	2008
1935.	Vági Lajos	1893–1980	2009
1936.	Vágó László dr.	1932–2008	2009
1937.	Vágó Lászlóné dr., Kun Júlia	1936–2003	2007
1938.	Valach Jánosné Garay Ilona	1928–2015	2017
1939.	Valent Júlia dr.	1928–2006	2015
1940.	Valent Miklós Pál	1945–1990	2019
1941.	Valent Pálné Szabó Irén	1879–1950	2019
1942.	Valkovics Zoltán	1926–2003	2004

1943.	Vályi–Nagy Józsefné dr., Kövér Klára	1938–2006	2006
1944.	Váncsa Józsefné Ludányi Erzsébet	1934–2016	2017
1945.	Váradai Bálint	1935–1982	2007
1946.	Váradai László	1939–2003	2011
1947.	Váradai Zoltánné Ilyés Magdolna	1936–1981	2012
1948.	Várallyay Józsefné gömöri Havas Judit	1918–2005	2015
1949.	Varga Antal	1908–1993	2002
1950.	Varga Antal dr. (Idős Varga Antal)	1885–1944	2002
1951.	Varga Gusztáv	1921–2008	2010
1952.	Varga Gyula	1924–2004	2013
1953.	Varga Gyuláné Gábor Etelka	1933–2016	2017
1954.	Varga Imre (S. Varga Imre)	1927–1979	2002
1955.	Varga József	1917–1991	2014
1956.	Varga József dr.	1935–1982	2012
1957.	Varga Kálmánné Barna Erzsébet	1937–2017	2019
1958.	Varga Károly dr.	1929–1999	2013
1959.	Varga Károlyné Hári Katalin Anna	1938–2014	2015
1960.	Varga Lajos	1887–1967	2003
1961.	Varga Lajos	1932–2012	2013
1962.	Varga Lajosné Kunkli Irén	1938–2007	2007
1963.	Varga László	1936–2016	2017
1964.	Varga László dr.	1907–1968	2003
1965.	Varga Lászlóné Lázár Gizella	1912–1988	2007
1966.	Varga Lászlóné Pinczés Irén	1931–2013	2014
1967.	Varga Mihály	1938–1991	2002
1968.	Varga Miklós	1927–1980	2005
1969.	Varga Ottó dr.	1909–1969	2002
1970.	Varga Pál (Cs. Varga)	1922–1987	2008
1971.	Varga Pálné (Cs. Varga)Varga Etelka	1925–1982	2008
1972.	Varga Tamás dr.	1919–1987	2011
1973.	Varga Zoltán dr.	1907–1982	2014
1974.	Varga Zsigmond dr.	1886–1956	2003
1975.	Vargáné Tóth Edit	1961–2007	2015
1976.	Vári Andor	1917–1991	2008
1977.	Vas Albin	1931–1993	2005
1978.	Vas Jenő	1903–1984	2016
1979.	Vaskó László dr.	1931–2014	2016
1980.	Vass Andrásné Kókényesi Katalin	1947–2009	2017
1981.	Vass János	1919–1967	2012
1982.	Vass Lajos	1940–2001	2017
1983.	Vass Péter	1911–1982	2004
1984.	Vassné Husi Magdolna	1941–2015	2016
1985.	Vecsey Tibor dr.	1913–1977	2003
1986.	Vedrődi (Schwarczer) Viktor dr.	1839–1909	2002
1987.	Végh Károly	1883–1962	2012
1988.	Végh Lujza	1926–2006	2012
1989.	Veisz János	1944–2012	2013
1990.	Vekerdi Béla dr.	1882–1970	2005
1991.	Vekerdi Béláné dr., Király Ilona	1889–1977	2014
1992.	Vekerdi László dr.	1924–2009	2012

1993.	Vékony János id.	1905–1995	2016
1994.	Vékony János ifj.	1934–1999	2016
1995.	Vékony Sándor	1901–1971	2004
1996.	Velich István	1870–1960	2019
1997.	Velich Sándor id.	1875–1956	2019
1998.	Velich Sándor ifj.	1904–1975	2019
1999.	Verbényi József	1924–2014	2017
2000.	Vereb Mihály	1929–2014	2015
2001.	Veres Istvánné Veresegyházy Klára	1946–2008	2014
2002.	Veres Péterné Lázár Mária	1923–2012	2016
2003.	Vermes László	1919–1996	2011
2004.	Vermes Lászlóné Galaczy Katalin	1923–2015	2018
2005.	Vértesi Géza	1911–1979	2009
2006.	Vészi János	1927–2003	2011
2007.	Veszter Vilmos	1941–2010	2013
2008.	Vida György	1876–1941	2009
2009.	Vida Lajos	1941–2018	2019
2010.	Vígh Jánosné	1913–2000	2004
2011.	Vikár Csabáné Fülöp Gizella	1946–2017	2018
2012.	Vikár István	1911–1997	2003
2013.	Vikár Sándor	1905–1985	2007
2014.	Vikol Erzsébet	1944–2010	2010
2015.	Vikol Kálmán	1911–1968	2008
2016.	Vikol Kálmánné Poller Erzsébet	1913–2006	2009
2017.	Villányi Géza	1935–2009	2013
2018.	Villás Miklós	1939–1981	2004
2019.	Vincze Ferenc dr.	1914–1993	2013
2020.	Vincze Lászlóné dr., Kiss Edit	1927–1990	2007
2021.	Virág László	1930–2014	2018
2022.	Virágh László	1902–1985	2003
2023.	Virágh Sándorné Törös Borbála	1931–2017	2018
2024.	Viski Szabó Imre	1897–1979	2004
2025.	Vitos Lajos	1909–1982	2009
2026.	Voksán József dr.	1926–2004	2005
2027.	Vona Attila	1955–2007	2018
2028.	Vratarics György dr. (Pápai Vratarics)	1908–1987	2016
2029.	Waczulik Margit dr.	1913–2005	2007
2030.	Weintrager Adolf	1927–1987	2006
2031.	Werner Gyula	1861–1940	2014
2032.	Zabó Zoltán dr.	1940–2007	2007
2033.	Zágonyi Lászlóné Jakab Erzsébet	1919–1987	2002
2034.	Zeleny Lajos	1948–1978	2019
2035.	Zsabka Jánosné dr., Sindel Anna	1930–1999	2016
2036.	Zsákai András	1904–1993	2008
2037.	Zsáky István	1930–2001	2013
2038.	Zsasskovszky Endre	1824–1882	2012
2039.	Zsasskovszky Ferenc	1819–1887	2010
2040.	Zsigmond Ferenc Károly dr.	1883–1949	2019
2041.	Zsigó Károly	1900–1978	2003
2042.	Zsigó Menyhértne Bary Judit	1910–1992	2006

2043.	Zsilka László	1903–1982	2010
2044.	Zsoldos István	1913–2003	2011
2045.	Zsolnai József dr.	1935–2011	2011
2046.	Zsögön Zoltán	1880–1951	2008
2047.	Zsuffa Zoltán	1921–1990	2009
2048.	Zsurkay György	1926–2006	2009

Az Emlékezzünk régiekről fejezetekben megjelent írások

1.	Apáczai Csere János	1625–1659	2009
2.	Benka Gyula	1838–1923	2015
3.	Brunszvik Teréz	1775–1861	2013
4.	Gönczy Pál	1817–1892	2013
5.	Homokay Pál	1804–1858	2018
6.	Kalocsa Róza	1838–1901	2018
7.	Karacs Teréz	1808–1892	2019
8.	Kiss Lajos dr.	1910–2002	2010
9.	Koren István dr.	1805–1893	2016
10.	Rátz László	1863–1930	2014
11.	Szabó Magda dr.	1917–2007	2017
12.	Török János	1807–1874	2016
13.	Vajda Péter	1808–1846	2015
14.	Vargyas Endre	1842–1913	2019
15.	Zákány József	1785–1857	2010

Útmutató arcképvázlat írásához

A *Pedagógusok arcképcsarnoka* című sorozatunkat – szándékaink és lehetőségeink szerint – a következő években is folytatjuk. Az eddigi gyakorlatnak megfelelően az élők sorából már eltávozott olyan magyar pedagógusokról fogadunk arcképvázlatokat, akiknek tevékenysége érdemes az emlékéllátásra.

Az arcképvázlatok tartalma, szerkezeti felépítése:

Az arcképvázlat első adata a családi- és keresztnév: a **címszó**. A címszót kerek zárójelben követik a születés és halálozás adatai. A címszó lezárásának tekintjük a foglalkozást meghatározó képesítés, ill. tudományos fokozat megnevezését.

A **főszöveg** első része az **életút/életpálya** bemutatása, amely a származás megjelölésével, az iskolai tanulmányok felsorolásával (oklevél, diploma megszerzése) kezdődik. Ezt követi időrendi sorrendben a munkahelyek, valamint a beosztások megemlítése.

A főszöveg második része az **életmű** bemutatása, a végzett tevékenység szakmai méltatása, s annak elismerése, a kitüntetések megemlítése. Lehetőség van a kutatási területek és tevékenység leírására, megjelölve az elért eredményeket. Publikációk esetén a főbb művek címét is közöljük, megjelölve a kiadói, nyomdai és évszám-adatokat. Idézet vagy ún. átemelés használatakor a forrást pontosan kérjük megjelölni.

A főszöveg harmadik része a **szakmai-közéleti** tevékenységet mutatja be. Itt is adódik lehetőség a személyes kapcsolatok és a jellemző emberi vonások felvillantására. Élő személyek, tanítványok, egykori munkatársak visszaemlékezése hitelesíti az életművet.

Végül a névcikket a **szerző neve és lakhelyének** megnevezése zárja. Egy névcikket több szerző is készíthet. Kiadványunk elején betűrend szerint tüntetjük fel azokat, akikről megemlékeztünk és természetesen a szerzőket. Kiadványunk végén pedig repertóriumba foglaljuk az eddig megjelent arcképvázlatok szereplőit.

Még néhány tanács, illetve követelmény:

- Szükséges, hogy az arcképvázlat írója valamilyen formában megkeresse a még élő, közvetlen hozzátartozókat, egyrészt egyetértő hozzájárulásuk megszerzéséhez, másrészt igen hasznos segítséget kaphat a szükséges adatok pontosításához, kiegészítéséhez.
- A személyi adatokban a hitelesség elengedhetetlen követelmény, ezért ennek biztosítását az arcképvázlat írója garantálja.
- Az arcképvázlat írója pontosan adja meg azoknak az intézményeknek a nevét, ahol az illető pedagógus diplomát szerzett, illetve dolgozott!
- Technikai okokból csak számítógéppel írt, formázatlan, doc kiterjesztésű szöveget fogadunk el. Minden cikkhez egy jó minőségű portréképet kell (és még egy fényképet lehet) mellékelni. A képeket 600 dpi felbontással szkenneljük be, vagy fényképezéskor minimum 1200 x 1600-as felbontással készítsék el!

A kiadó fenntartja a jogot, hogy a szöveget szerkesztett formában tegye közzé.

Az arcképvázlat legalább **8 000 és legfeljebb 12 000 karakter** terjedelmű legyen!

A 2020-as kötetbe szánt arcképvázlatokat **dr. Gerencsér Attila** tagtársunk címére kérjük elküldeni: **geratister@gmail.com (tel.: 06-52/324-891; 06-30-366-18-80)**.

A következő évi kötetbe megjelentetni kívánt arcképvázlatokat 2019. november 1-jétől kezdődően folyamatosan várjuk, és 2020. április 30-án tartunk „lapzártát”.

A kiadványt akkor jelentetjük meg, ha a jelzett határidőig 80–100 arcképvázlat érkezik. Honlapunk címe: **www.kspe.hu**

A SZERKESZTŐSÉG